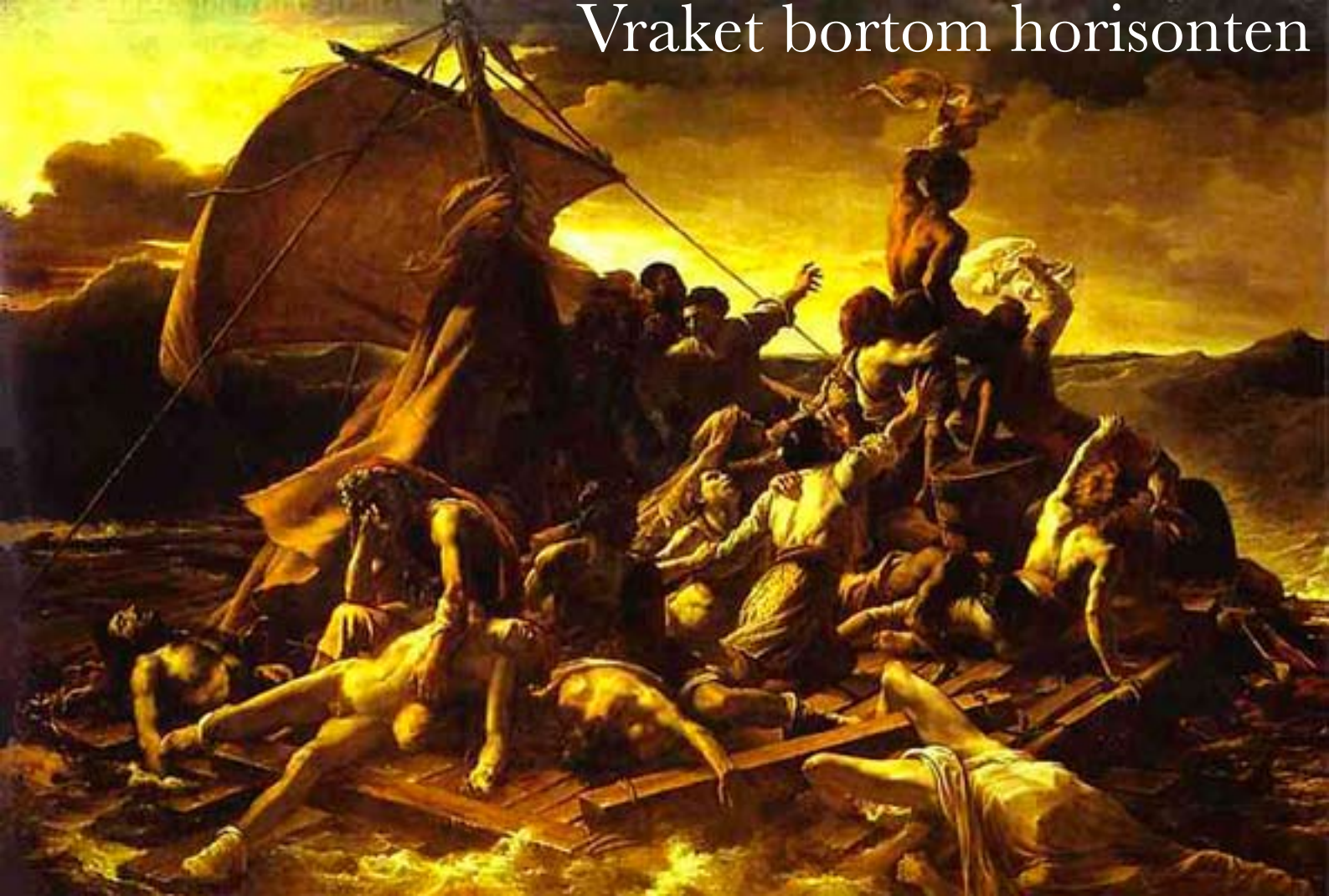

Vraket bortom horisonten

VRAKET BORTOM HORIZONTEN

eller

Den ofrivilliga resan – ett flyktingöde

dokumentär efterkrigsroman om människan och naturen

av Christian Lanciai

"Salongen är ej längre någon salong. Den stora väggspegeln som herr Richter hade med sig och hängde upp har bara en liten spegelskärva kvar i det nedersta hörnet. Barens sista flaskor har alla för länge sedan gått sönder eller tömts och skickats ut med patetiska brev till ingenstans utan adressater, och baren själv är en skräphög som ligger i en bråte av odefinierbara ruiner. Ingenting är längre helt. Kommandobryggan har ej längre något tak, och många av bibliotekets volymer har flutit ut i havet. De få som har kunnat räddas går aldrig mera att läsa, ty de är så illa skadade av havsvatten. Grammofonen lyckades vi rädda i det längsta, men till slut fick även den havsvatten i sig och dog. Hela skeppet är ett vrak ej endast utanpå utan även invändigt, och alla är vi vrak som befinner oss kvar på det och som bara väntar på att det skall sjunka."

"I alla tider har det förekommit skepp som har seglat bort sig. De har spårlöst försvunnit från havets yta med man och allt, och ingen har kunnat rekonstruera och återberätta deras mystiska öden. Även vi är ett sådant skepp som har seglat bort sig, och detta är den faktiska historien om vad som egentligen hände med oss. Men endast om någon av oss överlever och kommer tillbaka kan vår historia komma till någon annans kännedom än vår egen."

Brasklapp

Man må överse med läkarens pedantiska hand i återgivandet av denna fantastiska historia. Han var minsann ingen van skribent, och i sin iver och noggrannhet med att få med alla sin patients detaljer kan hans stil verka överbelamrad och överarbetad, men vi har inte velat rubba en bokstav i denna sagolika skildrings rika mångfald eller missa något av dess mänskliga detaljrikedom, ty mer än något annat är detta en mänsklig historia, medan vi just därför desto mer ber om ursäkt för dess eventuella brister genom mänskliga faktorer.

redaktionens anmärkning.

Första delens innehåll.

	sid.
Historien om hur denna bok kom till	3
Prolog	4
Läkarens förord	5
Dramats personer	7
Inledning : Den Svarta Bläckfisken	8
1. Hamnsjäaren	8
2. <i>Carolinas</i> avresa	18
Första delen : Flyktingen	25
3. Lajos berättelse	25
4. Philip	32
5. Moljanka	39
6. Philips avsked	49
7. Tövädret	62
8. Tågolyckan	73
9. Vägen till Kina	79
10. Elisabeth	85
11. Flykten från Kina	95
12. Doktor Korsakov	98
13. Ryssland på 1800-talet	102
14. Pastor Napoleon	111
15. Paracelsusöarna	119
16. Formosa	125
17. Bernhards historia	134
18. Avslutning på första delen	140

Historien om hur denna bok kom till.

Det var en stor skandal. Tidningarna var fulla av det. Han hade gjort sig bemärkt i hela Frankrike för sina lysande pionjära insatser inom psykiatrin, han hade till och med nämnts som kandidat till nobelpriset, och så med ens låg han djupare i smutsen än någon annan. Och det verkade som om han helt och hållet själv hade lagt krokben för sin egen karriär.

Saken väckte uppmärksamhet även utanför Frankrikes gränser, och framför allt i tysk press tycktes ärendet aldrig bli avslutat. Den tyska pressen ifrågasatte i synnerhet roten till skandalen, som omgavs med en så ogenomtränglig sekretess, vilket väl var anledningen till att mysteriet blev så tacksamt att diskutera. Slutligen bad den främsta läkartidskriften i Tyskland den medicinska fakulteten i Frankrike om en förklaring till den så lysande läkarkarriärens snöpliga slut, och någon tillfredsställande förklaring kunde Frankrike inte ge. Paris kunde bara meddela, att emedan man inte visste vad som hade hänt hade psykiatern inlämnat sin avskedsansökan. Man hoppades på en förklaring från psykiatern själv.

Denne hade som en annan Alexander Dubcek helt lämnat scenen för sin så uppmärksammade karriär för att försvinna in i en total obskuritet någonstans i Lothringen. Han blev nästan omöjlig att få tag på. Någon landsortsblaska visste att berätta att han numera tjänstgjorde som kringresande landsortsdoktor någonstans uppe i Ardennerna.

Men så kom äntligen den stora förklaringen. Vår läkare hade skrivit en bok om vad som egentligen framgick ur behandlingen av en viss patient på kliniken i Touraine och hur detta blev anledningen till hans livs första misslyckande, hela den franska läkarkårens följdenna häxjakt på honom och det oundvikliga avskedet. Manuskriptet mottogs nyfiket och tacksamt av Frankrikes mest framgångsrike förläggare som läste det ensam, skrattade ut det och omgående returnerade det med kommentaren: "Ni är en större bluff än vad världen redan trodde!"

Andra förläggare fick sedan lika nyfiket ta del av bekännelsen, och samtliga besvarade den på samma sätt: de antingen fnyste, skrattade ut upphovsmannen, beskyllde honom för att vara enbart löjlig eller vägrade att tro på ett ord av bekännelsen, då den var det omöjligaste de någonsin hade läst. Ingen ville nedlåta sig till att ens publicera dravlet i fråga.

Följden blev att vår läkare helt enkelt lämnade Frankrike. Han fick en blygsam befattning som specialläkare på ett mentalsjukhus i Köln, och det var där vi spårade upp honom när världen för övrigt hade glömt honom. Ingen skrattade åt honom längre, ingen diskuterade hans numera glömda stora karriär i det förflutna, och ingen brydde sig om honom längre. Det var av en tillfällighet som vi kom i kontakt med honom under en konferens, och det var när vi hörde hans namn som ett dunkelt ljus manades fram ur våra hjärnors dammiga vindar. Vi kom ihåg att mysteriet med hans karriärs onda bråda slut aldrig hade uppklarats, och vi beslöt oss genast för att ge ödet en chans. Vi började umgås med honom, vi blev god vän med honom under åtskilliga gemensamma aftnar på krogar, den gamle doktorn, som

numera så gärna umgicks med vinet, fann ett trösterikt sällskap i oss yngre kolleger som gärna bjöd honom på ett glas, och till slut fick vi läsa hans dokumentation av det fall som han föll på. Vi läste den digra luntan på bara några dagar och vägrade låta saken vara med det. Vi bad att få översätta den till svenska och försöka ge ut den i Sverige kamouflerad som en vanlig science-fiction-roman, och det hade han ingenting emot. Resignerat sade han: "Även om folk inte förstår den så kan de alltid skratta åt den."

Särskilt glada blev vi åt att han på vår uppmaning skrev ett eget personligt förord till arbetet, som det hade saknat tidigare. Hade det blivit utskrattat från början om detta förord skrivits tidigare? Det får vi aldrig veta.

Prolog.

För ett tiotal år sedan hände det att ett par polynesier på en oansenlig söderhavsö påträffade en tydligen ilandfluten naken skeppsbruten sjöman. Han var medvetlös och mer än halvdöd, han var sönderbränd och uttorkad av solen och förbi av undernäring. Som väl var kunde han räddas till livet, vilket var ett under.

Men när han vaknade upp ur sin medvetlöshet kunde han inte få ett ord över sina läppar. Det visade sig att han inte hade något minne, och sålunda kunde man inte få veta något om honom. Man kunde inte spåra hans härkomst eller vad det eventuellt var för ett skepp han hade seglat med, ty ingen läkare som fick honom som patient lyckades ge honom hans minne tillbaka. Alla sådana läkare gav förr eller senare upp sina försök att återställa patienten, utom en, som hade fått för sig att patienten bluffade. Hans kolleger tog bestämt avstånd från hans ståndpunkt, som de betecknade som omänsklig, men han gav sig inte och lyckades omsider installera patienten på ett berömt lasarett i Touraine i Frankrike inte långt från Lionardo da Vincis grav i Amboise. Där försökte han på allvar genom privata samtal med patienten gå till botten med hans psyke. Framför allt intresserade honom frågan: vad hade patienten för anledning att dölja sitt förflutna?

Vi vet inte idag om det verkligen var så att patienten bara skickligt spelade minneslös eller om han verkligen var det och i så fall om han någonsin återfick sitt minne eller inte, men denna bok är resultatet av läkarens fleråriga konfidentiella samtal med patienten. Han lät aldrig någon annan höra vad han talade med patienten om, och därför finns det inga vittnen till vad patienten kan ha sagt och inte kan ha sagt. Det är möjligt och till och med troligt att läkaren har hittat på alltsammans. Men vi kan aldrig få klarhet i frågan, ty patienten försvann snart från Loiredalen på okända vägar, och likadant gjorde läkaren, som från början i denna fråga slog vakt om sin anonymitet. Vad som är sant och vad som är falskt i denna skildring är alltså och förblir, liksom läkaren och hans patient, tills vidare bortom horisonten för vårt vetande.

Läkarens förord.

Eftersom utgivarna av denna kontroversiella historia nu har lyckats få tag i mig här i Köln och inte vill lämna mig i fred förrän de har kramat ur mig allt som kan tillfredsställa deras nyfikenhet i det intrikata fallet Louis, så måste jag väl åtminstone säga något. Ja, det var jag som återbördade Louis till livet, fastän jag nästan ångrade det när det väl var gjort. Han och världen hade kanske blivit lyckligare om han fått dö och världen fått leva vidare i välförtjänt okunnighet. Men tyvärr kan historiska fakta aldrig tigas ihjäl i längden, och faktum är att jag fick Louis att tala.

Redan vid mitt första möte med patienten fick jag för mig att det var något lurigt med honom. De andra avfärdade honom som ett normalt och typiskt fall av fullständig minnesförlust, men hans intelligenta blick kunde inte lura mig. Jag förstod genast att denne man hade något att dölja.

Desto mer angelägen blev jag om att få honom helt i min egen vård och helst isolera honom från omgivningen, bara för att få honom att känna sig säkrare och börja komma ut ur sig själv. Han var hårt knuten, och det vara bara han själv som kunde lösgöra sig. Och för att kunna göra det måste han kunna fatta förtroende för någon.

Jag lyckades relativt lätt utmanövrera mina kolleger, som alla stupade på sin egen pedantiska vetenskaplighet, som blundade för alla mänskliga faktorer. Med min envishet lyckades jag få patienten helt i mitt våld, och vad bättre var: han tycktes inte ha någonting emot det.

Första gången han log mot mig var när det slutgiltigt hade blivit klart att han skulle få komma till mitt sjukhus i Touraine. Det var kanske första gången han log över huvud taget. Och han sade till mig: "Ni är på rätt väg, doktor." Då förstod jag att jag hade nått mitt första och viktigaste mål: han hade fått förtroende för mig.

Jag har alltid blivit beskylld för att hellre syssla med experiment än med vetenskaplig vård. Fram till fallet Louis lyckades jag alltid med mina "mänskliga" experiment, den experimentet berättigande och krönande segern tycktes aldrig utebli från min karriär som ökänd och äventyrlig psykiatriker, varför jag alltid vågade experimentera vidare, men fallet Louis blev mitt första fall. Visserligen lyckades jag med honom också, jag knäckte även hans den svåraste av alla mänskliga hemligheter, men jag lyckades aldrig bevisa det. Just när jag trodde mig ha den åtrådda segern i min hand och Louis' hela historia blivit klar och jag egentligen bara saknade hans egen namnteckning under det hela som vetenskaplig legitimering av forskningen i hans fall, så var han försvunnen. Han hade självmant

rymt från sjukhuset under natten, och vad värre var: det var omöjligt att återfinna honom.

Det blev mitt fall. Omedelbart släpptes alla hundar lösa mot mig. Patientens flykt var beviset för att min hemliga behandling av honom bakom lyckta dörrar hade skett utan patientens medgivande, jag hade brutit mot de mänskliga rättigheterna, jag blev föremålet för all ond ryktesspridning inom hela Frankrikes medicinska fakultet, och det vill inte säga litet det, och följderna blev att jag måste lämna mitt sjukhus som jag framgångsrikt hade förestått i fjorton år. En karriär är i själva verket livets hemskaste fälla: ju mer briljant den är, desto mer odlas vittnenas avund, och desto våldsammare öser de Guds skålers syndafloed över en vid det första misslyckandet, hur litet och kanske obefintligt detta än råkar vara.

Det var Louis själv som inte ville tala med mig utom mellan fyra ögon. Han ville själv inte ha några vittnen till sitt förtroende. Jag fick inte skriva något, inte använda kassettbandspelare och absolut inte berätta något vidare för någon annan. Det var hans samarbetsvillkor. Jag fick bara lyssna och replikera. Hade jag inte gått med på dessa villkor för ett umgänge med honom hade jag aldrig fått den inblick i hans innersta, hans upplevelser och hans erfarenheter, som jag omsider fick. Det är också möjligt att jag då inte heller hade tagit honom på allvar eller ens trott på honom. Men just genom det nära umgänget mellan fyra ögon och utan vittnen, och kanske bara just därför, blev jag så övertygad som jag blev.

Därmed tror jag mig inte kunna ha samma övertygande förmåga på omvärlden. Jag har skrivit ner Louis' historia bara för att själv bli av med dess belastning och ej för att slå blå dunster i någon med underhållande skepparhistorier. Louis' historia är otrolig, men den är samtidigt blodigt allvar. Helst hade jag bara skrivit den för mig själv, men tyvärr hade Louis' hemlighetsfulla fall och min avgång så till den grad väckt min omgivningens nyfikenhet att jag i någon mån måste förklara mig. Det var också min enda chans till självförsvar för min stora satsning av tid och pengar på patienten som försvann.

Var han är idag vet ingen. Troligen har han ånyo begravt sig i ett inkognito och lever någonstans i total obemärkthet kanske som en vanlig arbetare. Kanske han har återvänt till sin tidigare syssla som lågavlönad hamnarbetare i en asiatisk tiomiljonstad. I så fall vill han nog inte fler gånger bli utgrävd från sitt skyddande tillstånd av levande begravd anonymitet.

Dramats personer.

Ombord på *Carolina* :

Lajos Sieger, ungrare
Bernhard von Schnitzler, österrikare
Geoffrey Carpenter, kapten
Richard, Morton och Frank Reynolds, bröder
Mrs Morton Reynolds
Mrs Frank Reynolds
Peter och Paul Reynolds, bröder, söner till Frank Reynolds
Christopher Reynolds, son till Morton Reynolds
Fräulein Frieda Weber, barnen Reynolds' guvernant
Johnson, styrman, amerikan
John Griffith, steward
Arthur Richter, tysk
Harold Finch, engelsman
Pieter Fromm, holländare
George Hutchinson och Juliet Harris, förlovade
Cecily Nicholson
Mr och Mrs Hamaday samt
Mr och Mrs James Howard Smith, två äldre par från Hongkong
Mr och Mrs Vanderbilt, äldre amerikanskt par
Fader Nikolaus, grekisk präst

Övriga :

Philip Smith, alias John Philip Churchill
Elisabeth Harszanyi, sjuksköterska
Fader Stanislaus, abbot
Isak och Sylvester, judar
Slavskij, ryss
Lisaveta Ivanova Gatjeva, änka
Pavel, hennes son
Alexander Korsakov, läkare
Fader Léon, alias Napoléon Malaparte
Isak, jude på Formosa
Familjen Potowski
Maria, ungersk bondflicka
Kapten Storm
Fiskarn Tomas
William Griffith, journalist, bror till stewarden John Griffith
Gustav Adolphson, svensk
Adolf Eichmann, nazist
Karl Lutz, schweizisk konsul i Budapest
Jelena, ukrainska

Dessutom ett otal bipersoner, vilkas namn aldrig nämns.

Inledning : Den Svarta Bläckfisken

1. Hamnsjåaren

Man vet inte bestämt om, var och när dessa märkvärdiga händelser ägde rum, men man tror att det var under kaoset i Shanghai efter det andra världskriget under kommunismens maktövertagande i Kina som *Carolina* därifrån startade på sin märkvärdiga resa mot Nya Zeeland, – eller kan det ha varit redan före andra världskriget, när japanerna bombade Kinas största stad som värst och sedan invaderade den? Andra menar att det var i Chittagong under de häftiga katastrofer och omvälvningar som inspirerade Bangla Desh till att göra sig självständigt omkring 1970 i samband med en del oerhörda naturkatastrofer och översvämningskriser, som lade hela landet i kaos under vatten. Andra menar att det var från själva Hongkong som resan utgick när denna stad ockuperades av en hotfull diktatur, som lovade intet gott åt dess privilegierade gamla kolonialister. Men eftersom man är osäker inte endast på platsen utan även på tidpunkten för *Carolinas* avresa, så låt oss hitta på när och var det hände. Historiskt spelar det ju faktiskt ingen roll; och vilken stor hamnstad i Asien har inte råkat in i fullständigt kaos inför fasansfulla politiska omvälvningar beroende på naturkatastrofer eller på att någon diktatur behagat ruska på sig? Det kan ha varit vilken av alla dessa massmiljonhamnstäder längs Asiens kust från Calcutta till Tokyo som helst. Då vi ändå svävar fullständigt i det blå på denna geografiska och historiska punkt, så låt oss dikta fram en scen för händelsernas början. Oroligheter förekommer ju faktiskt alltid i praktiskt taget alla städer i hela Asien och inte endast i dess hamnstäder, så eftersom man inte vet om det var i Manila, Singapore, Pyongyang, Djakarta, Haiphong eller Vladivostok som skeppet *Carolina* sista gången sågs, så låt oss anta att det var i Yokohama.

Visserligen har det aldrig förekommit någon kommunistisk revolt i Japan som har omstörtat hela dess samhälle, men låt oss just därför hitta på en, så att alla som läser detta förstår att det åtminstone inte var i Japan som *Carolinas* sista resa började, och att det åtminstone inte var i vår tid.

Det fanns bland hamnarbetarna i denna den unknaste, hårdaste och mest omänskliga av hamnar en mörk lång man som skilde sig från mängden, ty han var inte japan eller kuli. Han var europé, och hans utseende var exotiskt och sällsamt som om han inte kom från något av de vanliga europeiska länderna. Han arbetade duktigt och bättre än de flesta andra, men han umgicks inte mycket med sina arbetskamrater, och därför visste ingen av dem egentligen någonting om honom. Han kallades för "enstöringen", och ingen visste ens var han bodde. Han satt aldrig på krogen "Den Svarta Bläckfisken" och drack risbrännvin som alla andra hamnarbetare ständigt gjorde så fort de fick en paus i arbetet, och ingen visste ens hur han hade kommit till orten. Det viskades mycket om honom, och man spekulerade gärna i hans mystiska karaktär; man antog att han hade ett brottsligt eller mycket ont förflutet, och att han därför befann sig i hamnen för att gömma sig

från världen för ett tag eller för gott; och han förblev konsekvent otillgänglig och okänd för alla, vilket ökade hans nästan legendariska ryktbarhet eller okändhet. Hans ordsvall var ett minimum, ty han sade aldrig mer än vad som var absolut nödvändigt. Ingenting bidrog så mycket till den viskade legendspridningen om honom som hans absoluta ordkarghet. Det fanns också de som kallade honom för "grubblaren", ty han tycktes lida av ett bottenlöst och evigt svårmod. Dock var det samtidigt något vackert och tilltalande över honom med hans fint skurna näsa, hans stora blå och en aning skarpa ögon, hans långa ansikte och mörka hår som nästan var svart med en del gyllenmörkblonda skiftningar blandade med grånande detaljstrån, och det fanns ingen som direkt tyckte illa om honom. Han accepterades av alla som den absoluta särlingen som var välkommen bland de mest garvade tänkbara grovarbetare där han lugnt kunde känna sig trygg för att ingen skulle ställa honom några frågor.

En dag var han spårlöst försvunnen från arbetsplatsen i hamnen, och ingen visste vad det hade blivit av honom. Ingen visste hur och varifrån han hade kommit dit, och ingen visste nu vart han hade försvunnit. Och han kom inte tillbaka.

Men någon dryg vecka efter att han hade försvunnit uppenbarade sig en annan europé i dessa världens uslaste hamns mest vedervärdiga och smutsiga hamnarbetarkvarter. Han satt en dag på "Den Svarta Bläckfisken" och försökte tala med varje människa som kom in. Han var ljus och mycket välklädd i en beige kostym med fläckfri vit skjorta och rosett och försedd med en ganska elegant promenadkäpp. Han var kort till växten och hade ett mycket öppet och vänligt sätt, som gjorde honom oemotståndligt sympatisk, som en gammaldags kontinental gentleman från Europas mest kultiverade centralhuvudstäder. Han påminde kanske något om en sprätt, men han kunde lätt umgås och tala med vem som helst. Han var en typisk världsman i ordets bästa betydelse.

Han var österrikare, och liksom "utbölingen" hade gjort talade han en bättre engelska än japanska men kunde dock liksom "grubblaren" även göra sig förstådd inför vem som helst av de primitiva hamnsjåarna från hela Asiens värsta hamnars bottenkölsvin på i stort sett vilket språk som helst inklusive det omöjliga språket japanska. Och när dessa hamnsjåare, som alla kände väl till "grubblaren", fick höra vad denne mondäne främling ville, så häpnade de.

"Goddag. Mitt namn är Bernhard von Schnitzler från Wien i Europa," började han inför varje ny hamnarbetarbekantskap. Sedan visade han upp ett gammalt slitet fotografi och frågade: "Har ni sett den här mannen förut?" Och till varje hamnsjåares stora häpnad så föreställde detta ganska otydliga och medtagna fotografi just den gåtfulle "grubblaren" som nyligen hade försvunnit, fast på det skrynkliga fotografiet var han ett avsevärt antal år yngre. Och de flesta kunde identifiera fotografiet som ett porträtt av just den man som hade förefallit dem alla så mystisk. Och lika glad som den välklädde främlingen blev, när så många mycket väl hade sett den man som han sökte, blev han ledsen, när de på frågan: "Var är han?" alla gav ett och samma svar: "Han är spårlöst försvunnen sedan tio dagar." Och ännu mera besviken

blev han när inte en enda visste var "grubblaren" bodde eller något närmare om hans person.

Han stannade dock där i hamnen och satt varje dag på "Den Svarta Bläckfisken" tills han inte längre träffade någon ny mänska som ännu inte hade berättat för honom att han mycket väl kände till den mörke "grubblaren" och att denne var spårlöst försvunnen sedan några veckor. Dock träffade han där en dag en engelsman eller åtminstone en anglosaxisk man som frågade honom: "Varför söker ni denne man?"

"Därför att det är mitt yrke att söka rätt på försvunna människor. Jag är anställd för att jag ska göra det, och mitt senaste uppdrag gäller just denne man. Men vem är ni?"

"Kapten Geoff Carpenter, ägare till den gamla skorven *Carolina*, till er tjänst. Ni gör dock klokt i att inte stanna här för länge, ty det är oro på gång i dessa kvarteren."

Denne kapten var som själva urtypen för en gammal erfaren yrkessjöman, som om han klivit direkt ut ur en roman av Joseph Conrad eller Jack London. Varken pipan, den totala självsäkerheten, den väderbitna skäggstubben, den stolt och medvetet som en krona burna vita skepparmössan, som nästan verkade fastvuxen med sjömannens skalle, om dock dess viktigaste funktion kanske var att dölja och skydda den fräkniga flinten, eller den trotsiga och nästan utmanande uppsynen, som tveklöst utan pardon lovade vara vars och ens överman som vågade sticka upp, saknades. Allt hos denne kapten vittnade om att om det var något han kunde, så var det att föra ett fartyg säkert i hamn till dess rätta destination.

"Blir det strejk?" frågade den kontinentale landkrabban från Österrike något försiktigt, som om han redan överlade att kanske ta betäckning.

"När som helst, och blir det strejk så blir det bråk. Men vem är denne man som ni söker?"

"Har ni sett honom?"

"Nej, men jag har hört talas om honom."

"Vad vet ni om honom?"

"Bara allt det som alla vet, och det är nästan ingenting. Han är en outtröttlig arbetare som jobbar tyst och effektivt men utan att säga ett ord. Han är en total enstöring. Ingen vet något om honom. Alla tror att han gömmer sig, men ingen vet för vad. Genom sin hemlighetsfullhet vet alla vem han är. Han bär spår av en skada i benet, då han haltar en aning, men det är nästan omärkligt."

"Det kan bara vara han. Jag är säker på min sak." Österrikarens ögon lyste. "Ni kanske kan hjälpa mig, då ni känner hamnen och dess folk bättre än jag." Och han beredde sig på att ge den pålitlige kaptenen sitt fulla förtroende.

"Han heter Lajos och kommer ursprungligen från Ungern. Hans föräldrar bor i Wien, vart de flydde i slutet på 40-talet. De har anställt mig för att forska efter deras försvunne son, och vilka resor har jag inte gjort för att finna honom! Det har minsann inte varit lätt! Snarare mitt livs svåraste utmaning! Och nu är jag så här nära," han visade ett avstånd på en knapp decimeter mellan sina händer, "och så har

han just innan jag kom hit råkat försvinna igen! Jag har aldrig varit honom så här nära på spåren förut!"

"Hur länge har ni sökt honom?"

"I åratal och över halva världen!"

"Jag tror er. Tror ni att ni kommer att hitta honom nu?"

"Det är det jag måste göra!"

"Känner jag er man rätt så tror jag knappast ni kommer att lyckas utan vidare."

Kaptenen drog flegmatiskt på sin pipa med en ocean av hela världens lugn och livsvisdom över sig.

"Så ni känner honom?"

"Bara ryktesvis. Men ingen man är svårare att få tag på än den som bara blir en legend men som ingen lär känna." Kaptenen mönstrade sin gröngöling till österrikare. "Så ni efterspanar honom inte för att han har gjort någonting, utan för att hans föräldrar anställt er för att leta rätt på honom?"

"Precis."

"Då måste ni känna honom avsevärt bättre än jag eller någon av oss här i denna eländiga gudsförgätta hamn. Ni har ju så att säga redan umgåtts med honom i åratal. Hur har han då kommit hit hela vägen från Ungern? Flydde han som sin familj men längs andra vägar, eller kom han bort genom kriget?"

"Nej, han kom ända hit just för att han inte flydde från Ungern. Han valde att stanna kvar, och därför kom han hit. Det låter paradoxalt, och det *är* paradoxalt, men det är ju det mesta här i denna upp-och-ner-vända värld. Han försvann plötsligt i Budapest i februari 1948, och ingen visste vart han hade tagit vägen. Man antog att hemliga polisen hade tagit hand om honom, ty det var känt att han hade kontakter i den då så aktiva underjordiska antikommunistorganisationen. Att omhändertas av Stalins och Berias hemliga polis var då lika med att vara hopplöst förlorad för alltid, begravd levande i anonymitet ingenstans tills man blir begravd på riktigt utan grav, men hans föräldrar vägrade envist att ge upp hoppet om hans liv. Och när de i Wien på 50-talet fick höra talas om allt fler fall som hade kommit till rätta genom personefterforskningsbyråer sådana som min, så vågade de satsa sina pengar på en sådan för att få veta något om sin saknade son. Hans fall verkade hopplöst från början, som så många som har försvunnit genom den kommunistiska hemliga polisens händer, men vi försökte ändå göra allt vad vi kunde. Men något resultat i våra affärer med sovjetmyndigheterna nådde vi inte, och eftersom detta var efter 1956 och den stora ungerska revolten då var det praktiskt taget omöjligt att i Ungern finna reda på något om ungerska medborgare som tagits hand om av hemliga polisen under Stalins tid. Men allt pekade mot att han hade förts in i Ryssland, ty det var många som försvann den vägen, och därför kämpade vi i många år med sovjetmyndigheterna utan att ernå något resultat och utan att hans föräldrar ville ge upp saken. Men så hände det något."

"Jag lyssnar."

"Hans föräldrar fick ett brev postat från Hongkong av en sjuksköterska i Röda Korsets tjänst, och denna sköterska, som hette Elisabeth, hade varit en gammal

barndomsvän till Lajos. Hon skrev i brevet att hon hade träffat deras son i Kina i närheten av Tientsin, att han levde och hade varit sig lik, och så vidare. Han hade följt med dem i deras sjukambulans från Tientsin ända till Nanking, där tyvärr de kinesiska myndigheterna hade tagit hand om honom. Men detta räckte för att min firma verkligen skulle motiveras till att sätta in alla klutar för att finna personen i fråga. Han levde, och det var huvudsaken."

"Men hur har han kommit hit till Japan? Och vad gjorde han här i världens värsta och sämst betalda hamnarbetarfack?"

"Hur kom han till Tientsin, borde ni ha frågat först. Flickan Elisabeth berättade hela hans historia fram till mötet i Tientsin i sitt brev till hans föräldrar, och det var verkligen en ödesspäckad skildring. Från straffläger hade han forslats till straffläger, från Kursk till Tomsk, Verchojansk och andra otroligt avlägsna och omänskliga platser, som ingen dödlig känner till, ty alla dör som kommer dit. Ibland hade han lyckats fly men blott för att fångas igen och forslas vidare längre bort, ty ingen kan fly ut ur Sibirien, då det är en för stor bur för att någon levande ska kunna ta sig fram till stängslet. Sin mest lyckade flykt gjorde han tillsammans med en engelsman som lär ha varit en avlägsen släkting till Winston Churchill, fastän han alltid uppger sig heta Philip Smith. De rymde tillsammans från ett läger vid Ob utan något annat med sig än bröd och tändstickor, och de kom ganska långt. Men de påträffades av soldater som inte visste vilka de var, och visserligen slapp de genom sina uppduktade lögnen återvända till lägret vid Ob, men i stället fraktades de till Verchojansk, en av världens kallaste platser. Philip Smith lyckades emellertid fly på nytt men ensam i Irkutsk."

Kaptenen blossade på sin pipa. "Jag tror jag känner den lymmeln, den så kallade Philip Smith. Det måste vara samma skojare. Var det inte han som var aktiv som spion i Ryssland för Englands räkning under kriget och som åkte fast i Odessa?"

"Just han. Men han åkte inte fast för sitt spioneri utan för att han hade hjälpt judar ut ur Ryssland just via Odessa."

"Så var det ja. Vet man någonting om honom nu?"

"Det finns tyvärr ingen personefterforskningsbyrå som har anledning att jaga honom, men han lär ha lyckats med sin flykt i Irkutsk och tagit sig ända fram till Korea gömd i en fiskebåt. Oturligt nog ankrade fiskebåten dock i en nordkoreansk och inte i en sydkoreansk hamn, och där åkte han fast som misstänkt för spioneri. Han lyckades dock även rymma därifrån, som från alla andra platser, och han hjälpte oss finna spåret efter Lajos i Vietnam, där väl vår engelske vän är nu någonstans."

"Så den ni söker har även varit i Vietnam?"

"Ja, efter diverse otroliga öden och äventyr i Kina lyckades han ta sig över gränsen till Burma, där han råkade ut för trupper som tillhörde Pathet Lao i Laos, och dessa tvingades han tjäna. Vid en skärmytsling med regeringstrupper i Laos sårades han och togs han om hand av amerikaner. Sedan såg han en hel del av Vietnamkriget innan han följde med en fiskare från trakten av Hué till Formosa, där han stannade en tid, innan han tog hyra som sjöman på ett fartyg hit till Yokohama."

"Var han händelsevis kock på det fartyget?"

"Ja, det stämmer. Hur vet ni det?"

"Jag känner det fartygets kapten som berättade för mig en del om kocken. Försökte de inte kasta honom över bord vid ett tillfälle?"

"Det vet jag ingenting om."

"Jo, det lär ha varit när det firades jul ombord. Kaptenen själv var borta, och besättningen passade på att supa till ordentligt. Det var när de låg vid Okinawa. För att kröna julfirandet tyckte de att de skulle slänga kocken över bord, som hela tiden hade retat dem med att vara så osällskaplig, dystert och ordentlig. De begrep sig inte på denna kock, som bland annat inte ville dricka. Men dricka fick han när de kastade honom över bord, och det var med nöd och näppe de lyckades hissa honom tillbaka ombord igen. De tänkte väl att de i alla fall behövde den mat som han lagade."

"Bestraffades besättningen?"

"Knappast."

"Och kocken fortsatte tjänstgöra som vanligt efter intermezzot?"

"Ja, det var det som var det märkliga. Det hela tycktes för kocken ha varit fullständigt likgiltigt. Besättningen skämdes efteråt, kaptenen fick veta om incidenten och fick de ansvariga att be om ursäkt, men kocken verkade redan ha glömt det hela. Inte ens hans mat blev sämre efteråt. Alla fann det märkvärdigt att en människa tog så lite illa vid sig av en så grovt kränkande behandling. De kunde inte fatta det och visste inte om det var storsinnet, likgiltighet eller bara stoicism. Kaptenen lutade åt stoicism-teorin."

I samma ögonblick smattrade en förskräcklig skottlossning alldeles i närheten, och österrikaren blev så bestört att han hukade sig under bordet. Kapten Carpenter sade:

"Oroligheterna tycks redan ha börjat. Det är de olika hamnarbetarsyndikaten, som leds av gangsters, som tydligen är av olika meningar när det gäller strejk. Jag råder er, mynheer, att ni söker er till lugnare och anständigare kvarter så länge, för det här är bara början."

Kaptenen anade inte hur rätt han hade. Österrikaren lydde honom också genast och syntes redan följande dag inte längre i hamnen. Han förblev borta så länge oroligheterna varade, och de varade länge.

Ty de spred sig snabbt. Bland den usla hamnstadens arbetare var missnöjet alltid tämligen utbrett, och det fanns alltid agitatorer i deras mitt som aldrig tvekade inför att sätta facklan till krutdurken så fort upprorsstämningen var tillräckligt laddad. Snart bröt vilda strejker ut överallt i hamnen, och många fartyg fick brått att komma ut därifrån. Kapten Carpenters lilla *Carolina* låg kvar emedan dess maskin behövde repareras en smula. Han tog det lugnt och inväntade tåligt stormens anlopp och utveckling. Som den erfarne och väderbitne kapten han var kunde ingen tyfon ta honom med storm.

Och stormen tilltog. Snart måste myndigheterna sätta in milis och kravallpolis mot de hysteriska anarkisterna i Yokohama, men oroligheterna hade redan spridit sig in till Tokyo. Tokyo var ju sedan gammalt öppet för allt slags revolutionär

stimulans, organiserade anarkistförbund hade det aldrig saknats där, som bara väntade på varje tillfälle att få avreagera sig mot den i deras mening odrägliga staten, och där fanns ständigt maskerade studenter att tillgå som gärna höll ett evigt krig vid liv mot allt vad polis och myndigheter hette. För det mesta hölls detta krig på sparlåga och begränsades det till underjordisk verksamhet, men det behövdes inte mycket för att det skulle få så mycket livskraft att det trädde fram i öppen dager med en nästan legosoldatesks skrämmande effektiva organisation.

Ett sådant gynnsamt tillfälle för alla subversiva element i det japanska samhället var tydligen kommet nu då mycket kravallpolis engagerades i Yokohama, där det minsann började gå hett till. De maskerade anarkisterna i Tokyo tog upp sloganen: "Ned med korruptionen! Rätt åt hamnarbetarna!" och höjde stridsrop och stridsyxor i slummen. Snart var stormen och elden lös i huvudstaden.

Men bland Yokohamas eländigaste och mest oansenliga och illa beryktade kvarter låg ett hyreshus på K-gatan som var mera ruffigt och ruckligt än de flesta. Det skälvde och vacklade när ytterdörren stängdes, och det ägdes av en liten fet argsint japanska, som inte var god att tas med för någon, en av dessa alltför vanliga och talrika självpensionerade horor som överlevt sig själv, som var ökänd som stadens snålaste och hårdaste hyresvärdinna. Alla skydde henne och huset som pesten, utom sådana som pantsatte sig hos henne och på grund av desperation lånade pengar av henne till skyhöga räntor. Hon var alltså utom allt annat tänkbart lastbart även en ockrerska och procenterska och dessutom naturligtvis kopplerska – det hörde ju till, så att säga. Hon hade alltid några hyresgäster i husets andra våning som endast hyrde rum hos henne för att de absolut inte hade någon annanstans att ta vägen. Det ansågs som en skam att bo hos henne, och de som gjorde det teg gärna om att de gjorde det. Den som man visste att gjorde det betraktades ungefär som en paria eller pestråtta – något mera föraktligt eller beklagansvärt i människoväg fanns inte. Endast de allra uslaste eller hjälplösaste hamnade där.

Under de senaste hundra dagarna hade hon haft en europé som hyresgäst. Han hade kommit till staden som en främling från havet, och Gud vet varför han hade sökt arbete i hamnen och hyst in sig hos just henne. Tydligen ville han pröva på livet i dess absolut eländigaste former.

Men för några veckor sedan hade han blivit svårt sjuk i tyfus. I tre månader hade han arbetat duktigt och regelbundet betalat sin hyra, men sedan tre veckor hade arbetet och pengarna lämnats därefter. Han hade tidvis yrat svårt men dock för det mesta kunnat bibehålla sitt medvetande och sin tankeförmåga, men från början hade han envisats med att inte tillkalla läkare, då han inte trodde att hans sjukdom var så allvarlig. Han var kanske van vid att klara sådana kriser själv. Han hade kategoriskt tackat nej till sin tokiga feta värdinna när hon för honom hade rekommenderat en skicklig läkare, ty han visste att han dessutom inte hade råd med läkarhjälp. Han visste att hans små pengar då snabbt skulle ta slut och att han skulle bli vräkt, och det hade han inte råd med, åtminstone inte så länge han var sjuk och inte kunde arbeta. Men sjukdomen förvärrades, och han fick allt svårare att styra sin tankeförmåga. Han fruktade för att bli från vettet och tillkallade därför äntligen en

läkare. Det var hans enda vän, den ende som hade hjälpt honom under hans sjukdom, en elvaårig gosse, som han slutligen skickade till läkaren. Ingen annan kände honom, och det var absolut ingen annan som brydde sig om honom. Hans hamnarbetarkamrater visste inte ens var han bodde, och det var kanske lika bra det. Men med tanke på Bernhard von Schnitzlers intensiva efterforskningar hade det kanske ändå varit bättre om de vetat det.

Och läkaren kom, och dit gick européns sista pengar, men han började dock bli bättre och lugnare. Han började återfå kontrollen över sina tankar, vilket för honom var det viktigaste av allt.

Men det begav sig inte bättre än att de blodiga oroligheterna i hamnen började koncentrera sig till de kvarter i vars mitt hans det eländigaste av alla tänkbara hyreshus låg. Milisen började innesluta och omringa de tredskande bråkmakarna, som drog sig tillsammans inne i de allra värsta kvarteren. Detta var européns, alias "grubblarens" läkare minsann uppmärksam på, varför han en dag inte mer kom tillbaka till den sjuke. En dag var också pojken borta. Av sin skräckinjagande värdinna fick den alltjämt sjuke slutligen reda på nyheten att pojken hade omkommit i en av striderna då han i misstag gått för nära en osäkrad granat. Hon meddelade sjuklingen detta kallt och cyniskt som om det inte rörde henne i ryggen. Man kunde faktiskt misstänka av hennes okänsliga mentalitet att hon var en sådan som tyckte att ju fler människor som gick åt i denna värld, desto bättre.

Och det begav sig inte bättre än att de värsta bråkmakarna fick för sig att de skulle förskansa sig mot överheten just i hans hus. De ockuperade det, och när den feta värdinnan ilsket protesterade mot deras skamlösa fräckhet och hotade dem med att köra ut dem med kvasten sköt de kallblodigt ner henne. Sedan gick de lugnt över hennes lik och tog huset i besittning.

Huset hade ett strategiskt gynnsamt läge, ty det var svårtillgängligt, och från dess övre regioner hade man god uppsikt över nästan hela kvarteret. Det var svårt att omringa utan att man blottställde sig, och därför valde överheten i stället att skjuta det i brand, vilket var relativt lätt gjort. Snart brann hela främre delen av kåken, och dess ockupanter började försöka överge nästet. Men för att ta sig ut till friheten måste de även slå sig igenom den systematiskt omringande överheten, och detta kunde endast göras med maximalt våld. Slagskämparna måste helt enkelt skjuta sig ut. Somliga lyckades väl med att skjuta ner en och annan kravallpolis och militär, men alla som försökte blev själva förr eller senare nedskjutna. Till slut var alla rebellerna skjutna eller fångslade, och huset fick brinna upp i fred. Ingen frågade efter om någon var kvar där, och gjorde någon det så svarade den tillfrågade av ockupanterna inget, ty alla visste de mycket väl att en sjuk man hade lämnats kvar där inne att dö, och det ville ingen av dem bekänna, ty för den saken visste ingen att anklaga dem.

Men det att en samling bråkstakar inringades och oskadliggjordes i Yokohama betydde ingalunda att alla bekymmer var över. I Tokyo blev situationen allt mera kritisk, ty där ville man inte få bukt med besvärligheterna den här gången; men det värsta var att liknande besvärligheter flammade upp inte bara i Nagoya, Osaka och

Kobe utan i nästan alla japanska storstäder utom Kyoto. Stormen bedarrade inte utan vidare utan bara tilltog och spred sig som en löpeld vidare tills dess dimensioner närmade sig en nationell katastrof. Fabriker och industrier som var de förnämsta i världen sprängdes i luften, och "Made in Japan" hotade med ens att försvinna från världsmarknaden. Missnöje förekommer hos alla människor alltid, men den här gången hade liksom alla de värsta och vildaste japanerna föresatt sig att verkligen ge utlopp för det och alla på en gång i en nästan organiserad attack mot Japans makalösa materiella välstånd som en av världens teknokratiskt högst utvecklade länder.

Detta fick till följd att miljoner japanska medborgare och framför allt utlänningar bosatta i Japan fick panik. Det uppstod en lavinartad massemigration av hela det översta samhällsskiktet. Ingen av den japanska civilisationens ansvariga ledare och styresmän ville vara med när Japan gick åt helvete. De flesta miljonärer och miljardärer fick plötsligt väldigt bråttom med att avsäga sig ämbete, ställning och fädernesland. Var och en som ägde något av betydelse blev plötsligt väldigt mån om att rädda sitt skinn och strunta i landets. Det japanska samhället stod inför en fullständig kollaps.

Innan krisen ännu hade nått sin klimax fick österrikaren Bernhard von Schnitzler äntligen kontakt med en person som visste var den eftersökte mannen bodde. Det var den läkare som hade vårdat Lajos under hans sjukdom och som tyvärr avbrutits i sitt företag att rädda honom till livet. Överlycklig och mera entusiastisk än någonsin förr under sitt liv, om man bortser från hans barndoms allra lyckligaste stunder, ilade Bernhard von Schnitzler till K-gatan och stannade tvärt upp inför vad han fann på denna adress: en enda väldig bråte av rykande ruiner. Ursinnig uppsökte europén läkaren på nytt och frågade argt om denne verkligen var säker på att han hade nämnt rätt adress, vartill läkaren lugnt replikerade: "Jag ska själv gå med er dit och visa vägen." Läkaren insåg nämligen nödvändigheten av att skingra den upprörde västerlänningens samtliga tvivel.

Tillsammans gick de till platsen, och den stackars Bernhard var tvungen att acceptera det faktum att målet för hans ändlösa resa till slut hade nåtts men att det hade brunnit ner till grunden praktiskt taget framför hans näsa. Och det hade brunnit ner med den dödssjuka man hjälplös i sin säng där inne som han hade rest i årtal för att få träffa och som han nu i flera veckor äntligen trott sig vara säker på att kunna finna. Hans besvikelse var utan gränser. Och det enda han kunde göra var att resignera. Han drog sig tillbaka från Yokohama och visade sig inte mera där på ett tag. Han ägnade sig i stället åt att sitta och grubbla på sitt hotellrum medan krisen i landet allt mer växte landet över huvudet.

Flygplanen var fullbokade. Snart kom den dag då flygplan inte längre vågade landa i Japan emedan det blev allt svårare att där få bränsle. Till slut var flygtrafiken till och från Japan reducerad till en tjugondel mot vad den hade varit. Men det värsta var att alla världens andra stormakter tycktes bry sig sju om Japans öde. De tycktes snarare vara lättade över att för tillfället slippa den hårda japanska konkurrensen på världsmarknaden än bekymrade över Japans politiska framtid. Särskilt Kina tycktes

verkligen glädja sig åt Japans ragnarök på samma sätt som de jublade då president Kennedy sköts.

Och i brist på flygplansmöjligheter började de hittills besuttna i allt större skaror söka sig till de skepp som fanns att tillgå, som också de började tryta. Särskilt svår på tillgången av drägliga passagerarfartyg började Yokohamas hamn bli. Priserna blev allt högre på båtbiljetter, och många tog sig före att tillfälligt lösa sina trygghetsproblem med att skeppa sig över på fiskebåtar till Korea. Men många sådana blev både plundrade och avlivade på den resan, ty många mindre nogräknade fiskare drog sig inte för att tjäna extra på dylika resor med att dra fördel av de panikslagnas nödsituation och utnyttja dem till det yttersta, ty girigheten har ingen lag.

Men en som tog det lugnt i stormen var kapten Carpenter. I lugn och ro såg han till att hans maskineri blev ordentligt reparerat, och hans helamerikanske maskinist var alldeles för mekaniskt ensidig för att bekymra sig det minsta om det japanska samhället, som betydde lika litet för honom som en myrstack som råkat i kaos för att någon råkat trampa i den. I lugn och ro låg den gamla skorven *Carolina* i Yokohamas hamn och betraktade samtiden och framtiden med samma trygga oberördhet som änkan i Windsor på sin tid betraktade sin omvärld med utan att låta sig imponeras eller ryckas med av sitt brittiska imperiums formidabla framgångar. Och varje hysteriker som kom till Carpenter och gapade något om att omedelbart fara iväg med honom bort från allt japanskt, avfärdade kaptenen lugnt med att förklara, att maskinen ännu var i olag. Snart skulle den vara färdigreparerad, men i sitt hjärta önskade kaptenen att alla skrikande japaner av den feta sorten skulle finna ett annat fartyg att gapa på.

Det var blott efter att ha uppbjudit allt tänkbart motstånd som han slutligen föll till föga för att ändå ta ett visst antal passagerare ombord och föra dem till Nya Zeeland. Det var en viss rödhårig kraftig engelsman vid namn Richard Reynolds som lyckades övertala kaptenen till detta, och det gick ej utan väl tilltagna lusidorer. Denne Richard Reynolds hade två bröder som båda var gifta och som till och med hade barn. De hade tillsammans tre pojkar, och hela denna familj på åtta personer fick alltså Richard Reynolds kapten Carpenter till att lova att föra helbrägda till deras släkt i Wellington på Nya Zeeland.

Efter detta avgörande steg kunde kapten Carpenter naturligtvis inte vägra att även ta emot andra passagerares beställningar. Han hade ju många års erfarenhet av passagerartrafik och var känd för sina våghalsiga resor med pilgrimer tvärs över Indiska Oceanen. Men han tog bara emot engelsmän i första hand och i andra hand amerikaner och européer. Britter tillhörande någon koloni av det numera formellt upphävda Brittiska Imperiet var vad som för honom menades med engelsmän. Och han beslöt sig för att absolut inte ta mera än högst tjugo passagerare. Han hade på sina vidsträckta resor fört många fler passagerare än så på sin lilla skorv på en gång, men asiatiska pilgrimer ansåg han inte alls att var det samma som västerländska flyktingar. Pilgrimer hade han aldrig haft för många av på sitt fartyg, men kinkiga européer kunde alltför lätt göra det alltför besvärligt för varandra om de var för

många. Och kaptenen hade skäl att frukta att det ändå skulle bli för många passagerare ombord hur få han än tog. Och han anade inte hur rätt han hade.

Men låt oss nu ta en titt på detta märkliga lilla skepp, som faktiskt var en av de få kombinerade segel- och motorfartyg som ännu var i trafik. *Carolina* hade två master och var så väl byggd att hon i gynnsamt väder kunde segla snabbare utan maskin än vad hon någonsin kunde gå med maskin. Nu var maskineriet ganska föråldrat men fungerade väl fortfarande och var starkt som hundra elefanter nästan. Många hade försökt få kapten Carpenter till att byta ut maskinen till en modernare och avlägsna masterna, som man ju numera till och med gjorde på hederliga *dhow*s; men så resonerade denne lugne kapten: "När maskineriet har tjänat ut skall jag byta ut det. Men så länge det arbetar som det skall har jag ingen anledning att göra mig av med en så förträfflig, pålitlig och taktfull tjänare." Och varje gång någon sade att maskinen var gammal och att kapten Carpenter skulle skaffa en ny sade kaptenen: "Vänta med att döma ut den tills den är kaputt."

"Men om ni får motorhaveri mitt på havet? Då är det för sent!" kunde då någon hysteriskt genmäla.

"Inte så länge jag har segel och master," menade då kaptenen tryggt och sög på sin pipa, som om förekomsten av segel och master var en större säkerhet än någon kvalificerad atommaskin i världen. Och det var den verkliga anledningen till att han inte ville förnya det urmodiga maskineriet: han ville behålla sina segel. Han ville aldrig låta maskindriften konkurrera ut segelfarten ombord på sitt fartyg.

2. *Carolinas* avresa

Och cirka två veckor senare var *Carolina* så gott som startklar. Hennes passagerarlista var fullbokad, och det enda som fattades var ytterligare en besättningsman. Maskinisten, som samtidigt var förste styrman, behövde en karl vid sin sida, men kapten Carpenter ville ogärna ha en man till ombord bland besättningen som inte var helt i hans smak. Han tyckte nämligen illa om sin kombinerade maskinist och förste styrman och beslöt att därför själv leta rätt på sin andre man.

Det var hög tid att ge sig iväg nu, ty oroligheterna närmade sig sin kulmen, och de tjugo passagerarna pockade allt ivrigare på att få ge sig av. De var rädda för att annars småningom bli mer eller mindre skalperade. Kaptenen lovade att efterkomma deras önskningar så fort han hade funnit sin fjärde besättningsman.

En större besättning än så behövde han inte. En steward åt passagerarna, en styrman och en maskinist var allt vad han behövde. Hur många gånger hade han inte rest med bara en hjälpreda, sin gode vän doktor Magnus Forsyth, över den Indiska Oceanen med den ovärderliga lasten av heliga pilgrimer? Sin amerikanske styrman hade han fått på halsen för att maskinen under hans senaste resa plötsligt för första gången inte hade fungerat som den skulle, och för den förbannade maskinens skull var han nu tvungen inte bara att behålla honom utan dessutom att skaffa en andre styrman. "Bara jag slipper skaffa mig en ny maskin," tänkte han.

Han gick in på "Den Svarta Bläckfisken" och satt där en stund i det skumma grönaktiga dunklet och betraktade sin passagerarlista. Det var tyvärr något som inte stämde med den. Han hade fått en passagerare för mycket, och han gick nu igenom listan för att se om någon kunde undvaras. Där stod överst familjen Reynolds – åtta personer bestående av tre män, två kvinnor och tre barn. "Barnen kanske jag bara skulle räkna som halva personer, eller kanske alla tre som en," tänkte kaptenen och gick vidare. Därefter följde två gamla respektabla äkta par som länge hade bott i Hongkong. "Det var dom som frågade om de fick spela bridge ombord," tänkte kaptenen och fortsatte mönstringen. Så var där ett amerikanskt par som också var ålderstiget. "Bara vi inte får några dödsfall ombord innan vi är framme." Så var där det unga paret George Hutchinson och Juliet Harris som ännu inte var gifta och som tänkte göra det i Wellington. "Bara vi slipper skandaler ombord," muttrade kaptenen för sig själv. "Det värsta man kan ha ombord på en skuta som *Carolina* är unga västerländska fruntimmer, för de ställer garanterat alltid till med relationskriser ombord, då de aldrig kan hålla sig till en och samma karl. Den här är åtminstone förlovad," och han gick vidare. Så var där Arthur Richter, den tjocke tysken. Kaptenen hade inte velat ha honom med, men tyskens övertalningsförmåga kombinerad med häpnadsväckande frikostighet hade blivit honom för stark. "Nå, han ger kanske färg åt sällskapet, även om det bara blir bombasmer. Tyskar har ju en förödande förmåga att alltid ta sig själva på allvar." Så var där gossarna Reynolds' österrikiska guvernant, som Richard Reynolds långt efter deras första avtal hade prackat på honom som extra gäst. "Vi kan inte lämna henne kvar här, vilket vi först hade hoppats kunna," hade den rödhåriga Reynolds förklarat. "Barnen är för fästa vid henne." Och hon fick komma med. Så var där Pieter Fromm, den runde och glade holländaren. "Bara han inte dricker för mycket," tänkte kaptenen. "Holländskt mod har jag minsann haft nog av under tidigare sjöslag." Den unga fröken Cecily Nicholson hade kaptenen av ren barmhärtighet släppt med ombord för ett lågt pris, ty hennes föräldrar hade omkommit i kravallerna, och hennes enda släkting kvar i livet var en morbror som levde just i Wellington. Så var där den dystre engelsmannen Harold Finch som såg ut som en klassisk börssvindlare med oräkneliga människors ruinerade förmögenheter på sitt samvete, och till sist en grekisk-ortodox präst, fader Nikolaus från Thessaloniki, som bara hade fått följa med för att han hade haft sin familj på Nya Zeeland. Åtminstone hade han påstått det och haft en så ömklig uppsyn därvid att kaptenen inte hade kunnat motstå honom. "Kom med då," hade han sagt. "Skulle någonting hända så kanske det inte kan skada att ha en präst med ombord," tänkte han. Det gjorde en summa på tjugotvå personer. "Om de tre barnen räknas som en så är det tjugo. Dessutom kommer därtill jag själv, styrman, stewarten och en eventuell extra maskinist. Vi får absolut inte bli fler." Men fler skulle de bli.

Men det hände sig att hans amerikanske förste styrman samtidigt befann sig i land. Även han hade sina idéer om hurdan sekond han behövde och trodde sig ha lättare för att hitta en sådan som han behövde än vad han trodde kaptenen hade för att hitta en man efter kaptенens mer avancerade smak. Och av en slump gick han i

en gränd ihop med en man som inte såg alltför japansk ut men som verkade både sjömansaktig och duglig. Och amerikanen frågade tämligen burdust på engelska: "Ni är inte japan?"

"Inte ni heller," svarade mannen undvikande. Styrmannen gav akt på mannens avtårdhet. Han var klädd i en svart blus som ytterligare fick hans undervikt och magerhet att framträda, som om han gått igenom en drastisk sjukdom. Ändå verkade han stark.

"Är ni arbetslös?"

"Jag är just på väg till mitt arbete."

"Är ni sjöman?"

"Kanske det. Har varit."

"Vill ni ha ett bättre arbete?"

"Hur vet ni att mitt arbete inte är det bästa?"

"Det syns på er."

"Vad har ni att föreslå?"

"*Carolina* söker en erfaren sjöman som vet något om maskiner. Vet ni något om maskiner?"

"Jag lärde mig en del på min senaste resa."

"Kom med!"

Och som amerikanen verkade öppen och hjärtlig, som ju amerikaner vanligen gör tills man har lärt känna dem, följde den länge senige tydligt avtärde men ändå sege och kraftfulle mörke främlingen med styrmannen till "Den Svarta Bläckfisken" där styrmannen visste att kaptenen satt och tog sig sina generösa funderare.

"Jag har kanske funnit en sekond," sade styrman till kaptenen. Kaptenen lyfte sin granskande blick från sin detaljerade men ändå otillfredsställande passagerarförteckning och lade märke till den länge mörke mannen bakom styrman.

"Är ni europé?" frågade kapten Carpenter genast.

"Ja, sir."

"Ja, ni ser så ut. Har jag inte sett er förut?"

"Jag har inte sett er förut, sir."

"Varifrån kommer ni? Jag skulle gissa på Italien eller Grekland."

"Fel, sir."

"Spanien eller Frankrike?"

"Längre norrut, sir."

Kaptenen gav upp identifikationsförsöket.

"Vad vet ni om havet?"

"Det mesta, men inte tillräckligt."

"Bra svarat. Sitt ner, var så god." Kaptenen skärskådade den mörke européns utseende. Han var säker på att han hade sett karlen förut, men han mindes inte var, när och hur, men det kändes som om det var relativt nyligen, och samtidigt så såg detta ansikte så mycket äldre ut än det som han trodde sig ha sett och som han svagt trodde sig känna. "Har vi verkligen inte setts förut?"

"Omöjligt, sir."

"Har ni en yngre bror som liknar er?"

"Han dog i kriget, sir."

"Jag beklagar. Nåväl. Tydligt känner jag er inte. Vill ni bli andre styrman och andre maskinist på mitt fartyg?"

"Är det den tvåmastade skutan?"

"Egentligen är hon en yacht, men det var länge sedan. Men hon är i prima form fortfarande och seglar utmärkt."

"Jag tror er, sir."

"Ni tycks veta något om båtar. Vad har ni för kvalifikationer?"

"Jag har seglat med en fiskare från Hué till Formosa under två månader. Sedan tjänade på *M/S Mercury* som kock men bistod även dess maskinist rätt mycket."

Nu ringde en klocka i kaptenens huvud, men ännu fattades den viktigaste pusselbiten. Han visste att han kände denne man men kunde ännu inte placera honom.

"Vad vet ni om maskiner?"

"Ingenting, men jag kan få dem att gå."

"Det räcker. Mer än så vill jag inte att ni befattar er med maskiner ombord på mitt skepp. Hur länge var ni på *Mercury*?"

"En månad. Hon seglade från Formosa hit."

"Jag vet. Ni är egentligen inte kvalificerad, men jag tar er ändå, ty jag tycker om ert utseende. Ni ser ut som en ärlig och pålitlig man, och det är vad jag behöver i det brokiga sällskap vars välfärd jag kommer att ansvara för ända fram till Nya Zeeland. Vi kommer att frakta en hop missanpassade emigranter på flykt från verkligheten över ett mycket nyckfullt och svårnavigerbart hav uppfyllt av stormar och pirater, där egentligen vad som helst kan hända, men där jag väntar mig att de värsta kriserna kommer att finna sin början i passagerarhytterna. Men var är det jag har sett er förut?" frågade kaptenen tankfullt igen. Han kände mannen alltför väl men sökte honom i fel område av hjärnan som en som han kanske hade känt och haft att göra med förut.

En gammal något vacklande stamkund på krogen som varken var skäggig eller rakad hade stått i skymundan och betraktat de tre herrarna. Han var en dagdrivare som alla kände och som kände alla i hamnen. Han kom nu fram till dem i denna paus i samtalet, lade handen på den mörkes axel och frågade honom på japanska, ty gubben var japan: "Hur kom du levande ut ur det brinnande huset på K-gatan?" Den mörke svarade:

"Jag bröt mig genom golvet. Rummet under mitt var inte övertänt ännu."

"Du är en lyckans ost, min gosse!" sade gubben leende, slog honom på axeln och gick.

Med ens kom kaptenen äntligen ihåg det skrynkliga fotografiet som österrikaren hade visat för honom för en del veckor sedan och hela den dagens samtal, men hans pokeransikte förblev oförändrat. Nu kände han dock sin man.

"Inställ er ombord imorgon klockan tio. Vi seglar på onsdag vid middagstid."
Kaptenen reste sig.

"Aj aj, sir."

Och kaptenen gick ut därifrån. Han hade tydligen fått en del att tänka på.

Styrmannen vände sig nu till ungraren och sade: "Gratulerar. Ni är anställd. Ombord får ni det bra med mat varje dag och pengar dessutom. Vår steward Griffith kommer att ta hand om er. Han är alldeles för mjuk och vek och feg och feminin för min smak som den alltför engelska gentleman han är, men han duger som steward. Har ni pengar? Behöver ni förskott? Jag har dollars."

"Tack, men jag klarar mig." Ungrarens pengar var slut, och han hade just kastats ut från sitt senaste hyresrum, men sådant genomskådade inte amerikanen.

"En sak till," sade amerikanen. "Från det ögonblick ni kommer ombord är ni underordnad mig och tar bara order från mig, och ni lyder. Är det förstått?"

"Ja."

"Sir."

"Sir."

"Ja, sir."

"Ja, sir."

"Tack. Det var allt. Väl mött imorgon." Amerikanen räckte fram handen, och ungraren tvekade en aning innan han något motvilligt fattade den. Handskakningens kraft skötte amerikanen om. Så steg denne upp och gick till sitt. Den mörke ungraren satt ensam kvar på "Den Svarta Bläckfisken", var han idag hade kommit in för första gången i sitt liv, fastän han nu hade vistats i Yokohamas hamn i fyra månader.

Det var hög tid för *Carolina* att ge sig av, ty den nationella krisen nådde nu sin höjdpunkt. Det ryktades om att hela Kobe och Nagoya stod i ljusan låga, och Tokyos centrum dominerades av förbittrade barrikadstrider och sammandrabbningar mellan individer och samhälle. Allt var en enda röra i hela Japan, och det blev bara värre.

Nästa dag började passagerarna anlända med sina tillhörigheter. Dessa var många och i betänkligt många fall absurt skrymmande. De gammalmodiga engelskorna från Hongkong hade tagit med sig var sitt lass av krukväxter, tysken Richter hade med sig hela sitt bibliotek på mer än hundra feta volymer, för att inte tala om de mängder glas och porslin som väl inpackat yrkades på att inte bara få komma med utan därtill ända fram till målet i perfekt oskadat skick, vilket ju var höjden av pretentioner. Harold Finch hade en förskräcklig garderob med sig i vilken ingick inte bara smoking, frack, jackett och ett tjugotal kostymer utan dessutom även de dyrbaraste och finaste skjortor, morgonrockar av siden, guldbroderade sidenlakan och damasker, simkostym, med mera, med mera. Mrs Hamaday från Hongkong hade med sig en prålig burfågel som nog var en kakadua, och amerikanskan hade sin katt, som genast från början, då de båda djurens ögon möttes, alltför tydligt visade sina inte enbart uppbyggliga avsikter mot den kanske

alltför lätt panikslagna kakaduan, som i ögonblick av upprördhet förde ett öronbedövande och hjärtskärande oväsen.

"Det ser ut att bli en veritabel hönsgård det här," mumlade kapten Carpenter till sekonden, som var tvungen att le mot alla, hjälpa stewarden med att hjärtligast möjligt ta emot dem och visa dem till rätta och hjälpa dem med alla deras praktiska problem beträffande stuvning och deras hopplösa företag att få sig själva att rymmas mitt i all deras alltför optimistiskt medförda bråte. Det omständliga och genikrävande företaget att bringa ordning i allt detta kackalorum inte bara för alla passagerarna kollektivt utan även för var och en passagerare för sig och för vars och ens hela lilla enskilda medförda värld av leksaker och krimskrams tog hela dagen i anspråk, och mot skymningen var både förste styrman, sekonden och stewarden fullkomligt slut. De sov som mjölsäckar den natten.

Följande dag embarckerade familjen Reynolds med onklar och tanter, svågrar och svägerskor, brorsöner och nevöer, fruar och hela faderullan. De tre barnen hette Peter, Paul och Christopher. Christopher hade glasögon och var son till Morton, den mellersta av bröderna Reynolds. De andra två pojkarna Peter och Paul var tydligen söner till Frank, den yngsta. Alla tre barnen var i åldern nio till elva år. Den rödhåriga Richard, som var den äldsta av de tre fullvuxna bröderna, var den enda av dem som var ogift och barnlös, men det var uppenbart att hans vänskap med sin yngsta brors hustru var mycket stark, vilket ej alls tycktes bekomma hennes make, den yngsta brodern Frank, som även var den mest tystlåtna av de tre bröderna. Men om Richard var den som höll ordning på de vuxna i denna familj, så var de tre gossarnas guvernant den som minsann höll ordning på barnen, som genast bara ville springa omkring och leka. Men hon höll takten med dem, slog dem hårt där bak med en strumpstickas knoppsedda huvud och lyckades med konststycket att få disciplinen att överleva steget från landbacken till mindre fast mark. Barnen hade respekt för henne, och det var tydligt att hon visste hur man uppfostrar pojkar.

Holländaren Pieter Fromm kom med några koffertar genever och whisky, och greken kom barfota. Denne var den ende som inte medförde något extravagant ombord, men i stället var hans egen uppenbarelse desto mera säreget originell. Han gick ständigt klädd som munk och hade tydligen för vana att aldrig någonsin klä av sig ens för att byta kläder. Men han var inte snuskelig och hade inte ens loppor utan skötte klart väl om sin hygien och kammade till och med sitt skägg. Men det, sade han, gjorde han aldrig i vanliga fall. Tydligen inspirerades han därtill enbart av det illustra påfågelssällskapet ombord.

Men det hände att det strax före middag denna onsdag kom en främling vandrande på kajen. Sekonden hade just inlett förberedelserna för att sätta maskinen i gång, och styrmannen hjälpte till. Så sade styrman: "Det är nu dags för dig att gå upp på däck och kasta loss." Och sekonden lydde.

Med stewarden försäkrade han sig om att alla som skulle vara ombord var ombord, och fem minuter före tolv skred han till verket. Tunga rökslöjor efter bränder och explosioner i Tokyo, Kawasaki och Yokohama hängde som bruna sjok över Tokyoviken. Från centrum av Tokyo bolmade en tjock svart rök som ur en

vulkan i början av sitt utbrott. Man fick nästan den föreställningen att det var självaste Fuji Jama som hade råkat i katastrofalt uppror. Det var minsann hög tid. Men på kajen stod en främling och betraktade honom. Sekonden blev varse den främmandes egendomligt stirrande blick och upphörde ett ögonblick med sitt arbete för att titta tillbaka. Emellertid bevärdigade han inte den stirrande människan med att fråga honom varför han stirrade så utan såg bort igen utan att ha blivit imponerad. Han skulle just återuppta arbetet när främlingen dessutom tilltalade honom:

"Lajos!"

Sekonden liksom skälvde till som träffad av en elektrisk stöt och vände åter sin blick mot den främmande beige kostymerade sprätten där på kajen. Han tittade stint på snobben med de vita handskarna och promenadkäppen som hade tilltalat honom så befallande och sade liksom på trots till denne:

"Vem är ni? Vad vill ni?"

"Lajos Sieger från Budapest!"

"Förklara er! Jag känner inte er!" Sekonden satte sina armar i kors, vände sig mot främlingen och var alldeles lugn. Främlingen med den österrikiska brytningen kom fram som om han trevade sig fram genom en dröm.

"Är det verkligen ni? Jag tror inte att det är sant!"

"Jo, det är jag, men vem är ni? Jag har aldrig sett er förr. Förklara er snabbt, för skutan ska just gå."

"I tjugo års tid har era föräldrar sökt och forskat efter er, och själv har jag gjort det i sju år på uppdrag av min firma, som era föräldrar har anlitat."

Kapten Carpenter stod lutad med armarna mot *Carolinas* reling och skakade på huvudet. Många av passagerarna betraktade maskinisten och sprätten på kajen och undrade vad som egentligen försiggick. Tysken ställde en fråga till kaptenen som lakoniskt svarade: "Försening."

Österrikaren och maskinisten var nu inbegripna i ett samtal på tyska som tydligen ingenting på jorden för ögonblicket kunde hejda. Hade Fuji Jama plötsligt exploderat och Tokyo flugit i luften hade det inte kunnat avbryta dem. Men styrmannen härjade i fartygets inre och slog gnistor för att fartyget ännu låg fast vid kajen fastän maskintrycket var fullt, och hans vrede kom till kaptenens kännedom som ansåg den befogad. Han gick i land och fram till de båda herrarna och vågade ta risken att tveklöst avbryta dem.

"Mina herrar, jag beklagar, men fartyget måste lämna kajen. Antingen stannar ni här och fortsätter att diskutera och *Carolina* går miste om sin oundgängliga sekond, eller så följer ni, herr Schnitzel, med oss till Nya Zeeland och fortsätter er pratstund när min sekond är ledig från sin tjänst. Vilket väljer ni?"

Österrikaren var villrådig ett ögonblick. Så gjorde han en gest mot Japans brinnande kaos och sade: "Inte kan jag ju stanna här."

"Följ med då," sade kaptenen omedelbart.

"Jag kan betala för resan."

"Det vet jag."

"Men jag kan i så fall inte betala min japanska hotellräkning."

Kaptenen behärskade sin otålighet med en viss möda. "Om ni försvinner, så tror jag inte att japanerna räknar med att ni ska betala er hotellräkning."

"Ni kanske har rätt."

"Kom ombord nu, om ni inte föredrar japanska jordbävningar!"

Och så följde Bernhard von Schnitzler med kaptenen ombord, och sekonden gick efter, kastade loss trossarna och sköt ifrån landgången. Styrmannen uppenbarade sig nerlortad på däck och röt genast till sekonden: "Ner till maskinrummet!" Och sekonden försvann. Kaptenen stod redan vid rodret och snurrade på ratten medan *Carolina* långsamt vände fören ut mot bukten. Styrmannen hade tydligen hakat upp sig på något, ty han svor oupphörligen medan han försvann i sin hytt för att tvätta av sig det värsta. Sedan klev han upp på kommandobryggan för att passivt delta i den ädla uppgift som kaptenen i upphöjt majestät hade förstahandsrätt till och nu skötte om: konsten att navigera. Långsamt styrde han ut på den nästan spegelblanka vattenytan, bort från det världsliga kaos som den brinnande och flämtande huvudstaden i bakgrunden representerade. Bukten låg lugn och oberörd av världens största stads paroxysmer och inre strider. Vinden sov, och därför steg inte rökmolnen upp från staden för att skingras, utan de låg kvar som en giftig dimridå över hela landet. Fuji syntes inte. Det japanska samhället kämpade för livet med sin svällande magkräfta, och det gällde att inte vara i närheten om den kampen skulle förloras. Ty om Tokyo gick under och föll för det kommunistiska-anarkistiska trycket, så att det övergick till att bli ett slags asiatisk Pariskommun, så skulle det dra med sig alla världens börser i fallet, och då skulle inte den grekiska prelaten ens längre få äga den kam som han ansade sitt skägg med.

Första delen : Flyktingen

3. Lajos berättelse

Hur kom det sig att Bernhard von Schnitzler råkade komma promenerande längs den kaj som *Carolina* låg vid just samma dag som hon skulle avresa och minuten innan hon kastade loss, så att han i sista minuten stötte ihop med föremålet för alla sina mångåriga efterforskningar? Det var en försynens skickelse. Det var faktiskt slumpen.

Efter alla sina misslyckanden med att finna sin man hade han till slut beslutat att lämna Tokyo innan staden brann upp, men han kunde inte finna några medel till att lämna landet. Det var då han mindes den lugne kapten Carpenter och hans otidsenliga skepp *Carolina* som hade varit invalidiserat, om man så får säga, för en avsevärd tid framåt av sina problem i maskineriet. Och genom en lycklig ingivelse begav han sig för att fråga om kapten Carpenter tänkte resa någonstans och om han i så fall fick följa med, vart och när det än var.

Även kapten Carpenter hade tänkt kontakta sin herr Schnitzel omedelbart efter att han fått Schnitzelns efterspårade man som sin maskinist, men tusen saker kom emellan, hans oberäkneliga passagerare pockade på att snabbt få komma iväg, tusen personer ofredade honom med tusen problem inför avresan, och han fick ingen ro till att lyda sitt samvete och ringa österrikaren i Tokyo. Därför fick han dåligt samvete.

Men på förmiddagen före avresan gjorde han våld på sig själv, gick i land och ringde till Tokyo. Han kom fram till Tokyo, men med herr von Schnitzlers hotell var alla förbindelser avbrutna av oroligheterna, då alla anarkister plötsligt funnit något av en nöjesfluga i att kapa allsköns telefonledningar. Hade televerket sprängts i luften eller telefonstolpar huggits ner och använts som bränsle eller som barrikadmedel? undrade kaptenen, men han fick inget svar på sin undran. Han kunde komma fram till huvudstaden men inte till någon i huvudstaden. Så kaotisk och nära upplösningstillstånd var världsstaden att dess telefonissor inte längre var i arbete och inte heller några teletekniker, som kunde reparera alla avskurna linjer. Därmed fick kaptenen låta sig nöjas. Han förstod att det var hopplöst att nå europén i fråga, och han var tvungen att acceptera det faktum att österrikaren ännu en gång måste gå miste om sin alltför väl förtjänade lön för sin möda.

Men döm om hans häpnad och glädje när han fick se sprätten plötsligt komma där i kostym, med promenadkäpp, nyfriserad och allt, tilltala maskinisten just som denne höll på att kasta loss och så ändå och äntligen trots allt få närkontakt med sin man! Men kaptenen var alldeles för van vid de värsta cykloner och förlorade inte heller pokeransiktet inför sina egna stormkänslor vid detta tillfälle inför denna scen. Och när samtalet mellan österrikaren och maskinisten hotade sinka avresan löste han detta problem på det för alla parter absolut mest gynnsamma sättet genom ett sannskyldigt diplomatiskt snilledrag, utan att ana varför den österrikiske Schnitzeln alls hade kommit dit. När han senare fick höra det av österrikaren själv skrattade han högt.

Men den som inte skrattade ombord var maskinisten. Han var aldrig glad hur god stämningen och hur glada alla de andra än var ombord. Han var som en direkt kontrast mot alla de andra. De drack och spelade kort, pratade strunt och diskuterade nonsens och hade det hur trevligt som helst med varandra, men maskinisten gick för sig själv, var fåordig och svårtillgänglig och verkade ha svårt för att få fram orden på tungan. Men för Bernhard vågade han öppna sitt hjärta.

"Du är så dyster, Lajos. Vad har du att vara ledsen över? Vi är ju på väg hem nu. Jag har funnit dig, och allt är som det skall vara. Varför är du då inte glad?"

"Jag har svårt för att tro på att vad jag upplever är sant. Jag har levt i helvetet under större delen av mitt liv, och så kommer du plötsligt in i mitt liv, ger mig åter mina föräldrar och min familj och försöker inbilla mig att jag har någonting att leva för. Hur kan jag tro på en sådan lycka som du förespeglar mig när jag i hela mitt liv bara har varit med om olycka? Jag vågar inte tro på dina lysande framtidsprospekt, ty jag har sett för mycket elände i livet och själv gått igenom för mycket för att mera våga tro på att en lycka mer är möjlig för min del."

"Du är pessimist."

"Nej, realist. Det är inte alls omöjligt att vi råkar ut för en svår cyklon som gör att *Carolina* går under med man och allt, och där sitter sedan mina föräldrar och vet varken vad som har hänt dig eller mig."

"Tyvärr hann jag inte telegrafera Europa att jag funnit dig. Jag kom ju ombord så plötsligt, och det här antika fartyget har tyvärr ingen radar eller telegrafutrustning. Det enda vi kan göra är att skicka flaskpost. Men har du överlevt så många svårigheter och stormar som du tycks ha gjort så överlever du säkert även om *Carolina* skulle kantra."

"Det är det som är det märkliga med mitt liv, att jag alltid har överlevt vad som än har hänt mig och det fastän jag inte själv har velat det. Jag har ofta velat dö, och jag har ständigt varit i sådana situationer att döden har verkat oundviklig, och ändå har jag klarat mig. Ofta har jag själv försökt uppsöka döden för att äntligen få ett slut på mig själv och mina olyckor, men det har jag alltid misslyckats med. Varför tror du jag tog världens tyngsta och sämst avlönade arbete i världens smutsigaste och eländigaste hamn? För att jag ville dö eller åtminstone lida så mycket som möjligt. Efter tre månader blev jag också mycket riktigt sjuk, men inte ens tyfus kunde ta kål på mig, och inte ens dödssvag och sängliggande i ett övertänt hus kunde döden få tag på mig. Det är mitt öde att ständigt nödgas leva vidare utan att jag själv vill det."

Jag avskyr mig själv. Ingen kan vantrivas så mycket med sig själv som jag. Jag betraktar mig själv som ett monster, ty jag tycks ständigt föra olycka med mig åt alla som jag träffar och umgås med. Se hur det gick för Japan när jag arbetade där! Och jag vågar inte tänka på vad som kanske skall hända alla dessa oskyldiga människor ombord på detta fartyg, bara för att jag är här."

"Du har en stark fantasi. Det är det enda som ger dig bekymmer. Du inbillar dig vad som inte är, men samtidigt kommer din starka fantasi till din hjälp när du är i svår nöd. Det är genom din fantasi som du ständigt har klarat dig. Men andra människor har inte samma fantasi. När de därför inte klarar sig lika bra beskyller du dig själv helt i onödan för deras öden, vilket är dumt. De har bara inte din fantasi och överlevnadskonstnärskap."

"Men allt vad jag har sett och upplevt har inte varit fantasi. Jag har sett saker som varit värre än Dantes helvete, och de har ändå varit lika verkliga som du och jag är, medan Dantes helvete ändå lyckligtvis alltid varit helt överkligt åtminstone. Min första smäll var min största, och den ensam gör mig till en obotlig tvivlare på allt vad som är gott i detta livet. Jag vågar inte tro på att vi två skall kunna komma hem till Europa förrän vi faktiskt är där. Jag har lärt mig av livet att aldrig tro, hoppas eller önsketänka, ty allt mitt livs tro, hopp och önskningar har alltid kommit på skam."

"Har du någonsin älskat, Lajos?"

"Det vet du att jag har. Men allt vad jag har älskat i mitt liv har ständigt tagits ifrån mig. Därför vågar jag knappast älska någon eller något längre."

"Har du lust att berätta om ditt liv? Jag vet kanske för litet om det, och om jag visste mera kanske jag skulle förstå varför du är besatt av en sådan dyster och negativ livsåskådning."

"Att berätta för dig om mitt eget liv vore inte uppbyggligt, men jag skall gärna berätta om alla de människor som jag har känt, älskat och förlorat. Mina föräldrar känner du, så dem behöver jag inte berätta om, och dessutom tycks de finnas till fortfarande. Jag är också glad om du förskonar mig från att behöva berätta något från min tid i Ungern, ty de sorgerna, som så tidigt och så hänsynslöst kastade mig ner i livets mörkaste jämmerdal för gott, har jag minsann en gång för alla haft nog av. Nej, jag vill i så fall börja med att berätta om de människor som jag lärde känna i Ryssland.

Den första goda människa jag träffade i Ryssland var en präst. Han var en abbot på ett kloster nära Kiev, och det var hos honom jag lärde mig ryska. Ingen präst som jag har träffat har varmare predikat kärlek, tolerans och förlåtelse. Han hade annars minsann skäl att förbanna den ryska samhällsordningen. Kommunisterna brände ned hans kloster, drev ut alla dess ålderstigna ärevördiga lärda munkar och lät dem dö på stäppen. Men fader Stanislaus sade: 'Förlåt dem, ty de veta icke vad de gör. Älska dem blott mera för var ond gärning de gör mot er. Var lyckliga över att ymnigt få blöda för en enda syndare. Välsigna dem blott rikligare ju mera de hatar, förföljer och torterar er. Välsigna dem när de tvingar er att avsvärja er er tro. Välsigna dem när ni ser de kyrkor som de har omvandlat till biograf, stall och förrådshus. Välsigna dem när de sitter på de uthus som de har byggt av heliga gravstenar. Välsigna dem när de hädar, på det att allt ont som görs här i världen må vändas till vad som gott är. Älska deras hat, välsigna deras förbannelse, tjäna deras övermod, förlåt dem deras dödssynder, och när de med ett leende plågar er till döds så le ännu mera vänligt och kärleksfullt tillbaka mot dem.' Och när bröderna skrattade åt detta sade han med allvar: 'Detta menar jag uppriktigt och inte ironiskt.

Ty endast den är förbannad som förbannar, endast den är fördömd som fördömer och hatar, och endast den skall förföljas som förföljer. Endast den skall dö som dödar, endast den skall lida som vållar andra lidanden, och endast den skall straffas som straffar. Gör aldrig något ont mot någon, hur mycket ont han än tillfogar er, på det att intet själsligt ont må vederfaras er. Akta er för det onda som andra gör på det att ni inte må sättas vid det onda bord som de dukar åt sig. Gör aldrig det som era fiender gör er, på det att ni aldrig må få de fiender som de skaffar sig. Löna all ondska med godhet, och ni skall få se hur maktlös ondskan i längden är mot godheten. Ja, ju hårdare förödelsens styggelse drabbar er, desto mera, innerligare och mera oförtröttligt måste ni älska dess upphovsmän, på det att deras brister må neutraliseras och försvinna. Ty vad man ger en annan i andlig kärlek går honom aldrig förbi, ty hans själ, om än icke hans medvetande, tar emot det och behåller det, och det kommer fram i hans karaktär med tiden, hur ond han än har varit. Därför kan man aldrig älska en ond man förgäves, hur ond han än är. Och det är just världens onda krafter som vi kristna är till i världen för att bryta udden av med vår oskyldiga, barnsliga och naiva kärlek.'

Somliga av hans munkar skakade på sina kloka huvuden inför detta och menade: 'Skall vi då aldrig försvara oss mot ondskan? Skall vi då bara finna oss i en fullständigt menlös försvarslöshet? Skall vi då låta de elaka kommunisterna göra

precis vad de vill med oss och bara och tuga och svälja förödmjukelserna? Är inte det litet för mycket begärt? Är det inte orättvist? Skall vi då finna oss i orättvisa?

Min abbot svarade: 'Visst är det svårt, men jag lovar er att det tyvärr ändå är det enda rätta. Ondskan är djurisk. Godheten är mänsklig. Den djuriska ondskan kan aldrig göras god och mänsklig med våld, men den kan tuktas, liksom vilket djur som helst, med godhet och kärlek. Ingen godhet är större och mera överlägsen ondskan än den godhet som sväljer ondskan utan att ge tillbaka.'

Han dog ute på den öde stäppen i kretsen av de sina, medan hans kloster brann i bakgrunden, som kommunisterna hade förstört, plundrat och satt fyr på. Men innan han dog bad han oss alla att gå vår väg var och en för sig. Han trodde att vi skulle klara oss bättre ensamma än tillsammans, eller också trodde han att vi såsom ensamma skulle kunna uträtta mera. I varje fall lydde vi honom så att vi skildes där, och jag har sedan aldrig mera sett eller hört någonting om de andra långt ifrån unga bröderna."

"Liknande scener utspelade sig väl över hela Sovjetunionen."

"Liknande scener och värre. Men utan honom hade jag aldrig i tid insett vikten av toleransen, hur fruktansvärt viktigt det är att vara fullkomligt tolerant mot allt vad man möter i livet. Det finns inget större svaghetstecken än intolerans, och den herres undergång är alltid snar vars maktmedel är intolerans. Toleransen är det absolut viktigaste i vår kristna religion, och toleransen måste vara total för att kunna hålla. Man måste kunna acceptera allt, tåla allt och svälja allt vad som möter en i livet och omfatta allt oegentligt med samma oreserverade allt ont neutraliserande kärlek. Man får aldrig göra sig fiender, skaffa sig politiska ståndpunkter som andra inte kan dela, attackera dem som man inbillar sig att har fel eller kritisera någon överhet i världen, hur mycket denna än må missbruka sin starkare ställning gentemot de saktmodiga och eftergivna. Ingen regering och stat är starkare än den vars maktmedel är toleransen, och ingen regering och stat är svagare än den vars maktmedel är intoleransen. Endast den som säger ja klarar sig medan den som säger nej går under. Så enkelt är det. Denna hållning gentemot livet lärde mig fader Stanislaus att fatta, och hade jag inte gjort det så hade jag aldrig klarat mig igenom allt det som sedan följde."

"Men hur kom det sig att du hade möjlighet att fritt promenera omkring i Ukraina? Jag trodde att du var fånge från det ögonblick då du kom in i Ryssland tills du flydde med Philip."

"Det tåg som förde mig och tusentals andra ungerska för den stalinistiska världskommunismen obekväma personer in i Ryssland körde vid ett tillfälle av skenorna, och de som vid den kalabaliken rymde till skogs och sedan dessutom överlevde och förblev fria under en längre tid var märkvärdigt många. Jag var en av dem. Märk väl, att detta var bara några år efter krigsslutet. Även det till perfektion så steriliserade sovjetiska samhället var ett kaos då, och särskilt i Ukraina, där ju kriget hade dragit fram och tillbaka över hela landet i årtal. Men min frihet, liksom all frihet i Ryssland, var kort, och därefter började helvetet på allvar. Ty Ryssland är helvetet på jorden. Det vet alla ryssar, och det är därför alla ryska regeringar alltid

har varit så tyranniska: de har sett det som sin främsta uppgift att till varje pris se till att ryssarna tiger därom inför världen, vilket de aldrig har kunnat göra. De regeringar som har lyckats bäst i Ryssland har betecknande nog varit sådana som vinnlagt sig om att hålla ryssarna välförsedda med vodka: det har bedövat dem och tillfälligt pacificerat dem. Under de år som jag tillbringade i Ryssland blev jag mer eller mindre en naturaliserad ryss, och därför kommer inte heller jag att kunna tiga om det ryska helvetet för dig. För ryssarna är livets enda mening att göra uppror och frälsa sig själva från det helvete som livet i Ryssland är för dem, och detta kommer de alltid att försöka göra, vad regeringen än är för en, och denna strävan ser regeringen som sin sak att motarbeta intill slutet, ty ur regeringens synpunkt är denna strävan ytterst oförnuftig och osund, och det är den. Ty ingen ryss har någonsin vunnit på att revoltera i Ryssland. Vad vann Leo Tolstoj på sin flykt från hemmet och familjen? Det blev ju hans undergång! Och vad vann det ryska folket på den ryska revolutionen? Ingenting utom många år av blodig terror och ett regerande parti som i sitt maktspråk är hårdare och grymmare än vad någon tsar var under 1800-talet. De gjorde uppror mot religionen och monarkin och fick i stället en steril storebror som totalitär samhällsövervakare, som effektivt spärrar in alla levande, mänskliga och klartänkta människor på sinnessjukhus, för att de anammar och tror på så farliga ting som idéer. Men jag får inte förlora mig i det ryska samhällshelvetets mörker, utan det var om dess ljus, om dess människor, som jag skulle berätta.

Näst intill mig på resan till Sibirien satt det en jude. Men för att rätt kunna beskriva det ljus som denne och andra änglar skänkte oss som från ovan så måste jag skildra verkligheten som den var för oss, ty ljuset blir svagare för dig om du inte även får se hur mörk den hopplöshet var som vi levde i.

Vi var alla fastkedjade med varandra så att ingen av oss skulle kunna hoppa av tåget. Ändå hände det att en av oss, när vi skulle packas in i våra godsvagnar i Kursk, i sin gränslösa förtvivlan kastade sig in under ett ankommande tåg, utan att ta någon hänsyn till sina med honom fastkedjade kamrater. Sex dog där med honom, och ännu fler blev illa skadade för livet.

Böcker fick vi inte ha med oss. Jag hade ganska många, som jag hade övertagit från munkarna, men dessa togs ifrån mig i Kursk, och soldaterna sade med ironiska leenden: "Du får igen dem när du kommer tillbaka till Kursk." De menade därmed, att jag aldrig skulle komma levande till Kursk mer, emedan jag som politisk fånge var dömd i förväg till döden, som tusentals andra om inte miljontals, genom straffarbete i Sibirien på livstid.

Vi packades i godsvagnarna så tätt som möjligt. Bara i min vagn var vi trettiofyra. Vi visste alla redan när denna resa inleddes att många av oss aldrig skulle komma fram. Vi kunde inte ligga utom på och över varandra huller om buller, och följaktligen kunde vi inte heller sova. Det var inte bara varje individs obekväma ställning och oro som gjorde sömnen så svåråtkomlig, utan det var också vagnarnas oupphörliga skakningar och slamranden, slängningar och gnisslingar och deras obönhörliga drag och kyla som aldrig lät oss få någon längre stunds vila, ty om man

somnade trots allt, vaknade man snart av att man frös, varför man då frenetiskt måste gnida lemmar och sparka med benen tills man fick liv i sig igen, så att man sedan tillfälligt kunde domna av på nytt, tills man snart igen vaknade av att man frös än värre. Men det värsta av allt var stanken. Vi kunde hysta ut vår avföring, men många gjorde ner sig och kissade på sig, och vi fick aldrig komma ut, motionera eller tvätta oss, och vi hade ingen möjlighet att göra godsvagnen ren. De hygieniska omständigheterna var alltså utomordentligt vidriga. Och under resan fick allt flera av oss blåskatarr om inte dysenteri, vilket gjorde att de inte alls kunde kontrollera sina utsläpp, emedan ingenting gjordes för att stävja deras sjukdomar.

Vi hade mat i vagnen som vårt sällskaps ordningsman lagade åt oss av på kaminen varje dag, men brödet möglade, grönsakerna ruttnade, allt ätligt ruttnade och till slut även vattnet. Och all denna rutenhet var vi tvungna att leva på, ty vi hade ingenting annat fram till dess att tåget skulle göra sitt första större uppehåll. Och det visste ingen när eller var det skulle bli.

Mitt i detta eviga vardagselände, som aldrig följdes av någon helgdagsomväxling, ryckte mig en dag min judiske granne i ärmen mycket försiktigt och frågade finurligt och mycket hemlighetsfullt: "Vet du vad det här är?" som om han var i beredskap att för mig och mig ensam avslöja sitt livs enda betydande hemlighet. Han hade då något litet och oansenligt i handen som var ganska trasigt, men jag såg att det var någonting som krampaktigt liknade en ihjälläst bok. "Nej," sade jag, ty jag kunde inte ana vad det var för en bok. Jag svarade lika tyst och försiktigt som han hade tilltalat mig, ty jag ville inte förråda hans förtroende.

"Det är en bok," sade han då ännu mera konfidentiellt och med ögon som strålade av glad finurlighet, som om han hade lyckats överlista hela världen och kommit undan med världens fräckaste oförskämdhet.

"Vad för bok?" frågade jag en aning otåligt. Då sade han att det var Bibeln.

Jag hade aldrig förut läst Bibeln ordentligt, men genom denne lille magre och skinttorre jude, som var som om han bestod av stickor och strån, fick jag ta del av denna boks väsentliga partier. Tidigare hade jag bara känt till det Nya Testamentet, men nu fick jag även kännedom om Lagen och de mycket intressanta historiska böckerna. Naturligtvis kom denna boks existens snart till gemene mans kännedom i vår vagn, och detta ledde i sin tur snart till att vi inledde högläsningar i vagnen. Det var han som läste, ty han läste så vackert och inlevelsefullt och samtidigt så klart och tydligt som ingen universitetsprofessor kunde göra. Och hur han hade lyckats smugla med denna gamla malättna lilla Bibel, som nästan inte längre höll sidorna tillsammans, var och är ett mysterium. Ty vi finkontrollerades alla i Kursk, och ingen av oss fick ta någonting med på vår resa. Men Bibeln hade han ensam lyckats smugla med sig. Han ville aldrig tala om hur, men tydligen hade han lyckats gömma den mellan skinkorna i själva stjärtskrevet. Och ingen medicin eller välsmakande mat hade kunnat göra vår existens där i det ständigt slamrande kylskåpet mera dräglig än vad läsningarna ur denna bok gjorde. Snart kom vi att låta boken gå runt, och var och en fick själv välja vad han ville läsa för oss andra, så att vi bara läste bättre och bättre och finare och finare avsnitt. Denna boks mystiska

förekomst resulterade i en innerligt varm kamratanda och samhörighet med varandra, som aldrig hade varit möjlig utan denna ruin av en bok. Och därför kan jag aldrig skriva eller nämna Bibeln med annat än med den största respekt och med stor bokstav, ty den boken, trots alla dess förbannelser och olycksprofetior, är trots allt den äldsta och första bok som skrevs till och för människorna med ett etiskt, moraliskt och enbart uppbyggligt syfte. Jag kan lika litet skriva Bibeln med liten bokstav som jag kan skriva Gud med liten bokstav, ty båda företeelserna är heliga och står för mig höjda över all kritik, och jag kan inte nämna dem utan den djupaste vördnad och största möjliga respekt. Jag hoppas du inte håller mig för en farisé för den sakens skull, men jag tror faktiskt på det gudomliga i människan och på att det är en högre makt än människan som råder över människans och världens liv. Min livsåskådning är alltså religiös, även om jag för den sakens skull ingalunda förnekar utvecklingsläran eller någonting i världen över huvud taget."

Men styrman kom och grälade på honom och sade: "Står du här och är onyttig nu igen! Ner under däck med dig och se till så att den av pumparna som gnisslar aldrig gnisslar mer!"

"Aj aj, sir," sade maskinisten och sade som hastigast till Bernhard: "Vi får fortsätta senare," innan han försvann.

4. Philip

"Det är med blandade känslor som jag berättar om mina erfarenheter från Ryssland, ty egentligen har jag inte ett enda trevligt minne därifrån. De enda sympatiska ryssar som jag träffade var straffångar, och vanligen var dessa inte ens ryssar utan judar, polacker eller något annat. Isak, som läste ur Bibeln för oss, dog i den kolerasjukdom som härjade i tåget och som tydligen fanns kvar som smitta i vagnarna från tidigare slavtransporter, och som antagligen skulle finnas kvar där även för framtiden. Men det märkliga var att med Isaks liv försvann även hans Bibel. När han var död var alla angelägna om att Bibeln inte skulle tippas av tåget med honom, men den fanns då inte på honom. Alla misstänkte ordningsmannen som aldrig hade velat ta ställning för eller emot Bibel-läsandet, men själv är jag övertygad om att någon av oss hade stulit den. Någon hade gripits av ha-begär efter den och ville ha den helt för sig själv. Men den kom aldrig någonsin fram, och vem som än hade tagit den så fick han lika litet glädje av den som den med sina rikedomar inlåste kalifen fick av allt sitt guld. Ty Bibeln, liksom all riktig litteratur, har man bara glädje av när man kan dela den med andra eller sprida den till andra. Om man behåller läsandets glädje för sig själv blir glädjen aldrig fullkomlig eller fullbordad, utan det uppstår ett slags andlig förstoppning, som måste bli fatal om man inte ger den vidare. Vem det än var som tog den så begravde han den med sig själv. Att Isak skulle ha gjort sig av med den innan han dog är otänkbart, ty ingen ville hellre än han att vi alla skulle få ta del av dess innehåll.

Men det fanns en annan jude i vår vagn som hette Sylvester, och han var dessutom polack. Han var det mest magra och spinkiga och sorgsna i människoväg

som jag har sett. Hans ögon var stora som svarta kristallkulor och lika djupa men därtill så oändligt sorgsna att man blev sorgsen bara av att möta deras blick. Och den mannen bar verkligen på en börda av tragedier som av ödet ideligen bara hade lastats tyngre och tyngre. Men likväl så tyckte han sig fortfarande ha en morot framför nosen som han likt åsnan fastbunden i trav runt brunnen envist vägrade ge upp sin idoga strävan för att nå. Och detta mål som han skymtade i fjärran var väl för honom det mest hopplöst omöjliga och ouppnåeliga som kunde finnas.

När kriget utan logisk anledning och synnerligen orättvist drabbade Polen 1939 skildes han från sin familj, som han sedan aldrig mera återsåg en enda medlem i livet av. Han hade en hustru, en gammal far, en son och två döttrar som han försörjde. De första tre krigsåren tillbragte han under ständig förflyttning från fängelse till fängelse och från koncentrationsläger till koncentrationsläger. Han upplevde alla det nationalsocialistiska koncentrationslägrets värsta fasor. Och inte en enda människa som han träffade på någon sådan helvetisk plats hade gjort något för att förtjäna att vara där. Alla dessa oräkneliga lamm, som offrades för nationalsocialismens världsliga makttörsts skull, var alla lika oskyldiga som Kristus. Det enda som i det nationalsocialistiska samhällets ögon komprometterade dem och gjorde dem förtjänliga av den grymmaste tänkbara död var deras tro, ty deras tro på Gud var den enda tro i världen som var starkare än nazisternas tro på sig själva.

Med sina bröder fick han varje morgon gå upp klockan sex för att sedan hela dagen arbeta hårt med de mest idiotiska, meningslösa, onödiga och vanvettiga arbeten, som hade utfunderats enbart för att ge dem en tillräckligt överansträngande och mördande sysselsättning. Ingenjörer, musiker, rabbiner, läkare och akademiker sattes till att gräva djupa diken om morgonen bara för att på eftermiddagen få befallningen att noggrant fylla igen dem. Och grävdes dessa diken inte tillräckligt djupa, och fylldes de inte tillräckligt noggrant igen, så att man inte kunde se var de hade varit, så togs mer än skäligt många ut på måfå för att bestraffas eller skjutas. Sådana diken kom inte ens till användning som gravar åt de grävande. Grävorna trodde alltid att det var sina egna massgravar de grävde när de gjorde dessa djupa meningslösa diken, men om de alla fylldes med människolik så fylldes de i så fall i regel av deras egna mördade kvinnor och barn.

Eller också sattes de till att bygga upp viktiga tegelhus från grunden, som när de väl var färdiga befanns stå på fel plats, så att de åter måste rivas ner så noggrant att inte ett spår av grunden fanns kvar. Och så fick de bygga upp huset igen någon annanstans, och vanligen var det något fel med byggnadsplaneringen då också, som återigen upptäcktes först när baracken eller kasernen var färdigbyggd.

Vilken utbildning de än hade, vilken akademisk grad de än hade, hur många språk de än behärskade och hur kunniga de än var i litteratur, konst eller musik, så behandlades de alla som själlösa maskiner utan något människovärde. Var de dugliga så utnyttjades de till det yttersta, och när de inte längre orkade med det själsmördande arbetet så skrotades och kasserades de. Vanligen tvingades de kassera sig själva.

Varje natt var en mardröm på grund av kölden, som aldrig lät dem få tillräckligt med sömn. På vintern hände det sällan att någon eller några inte frös ihjäl varje natt.

Sylvester var en av de ytterst få som klarade sig tills räddningen kom genom ryssarna. En annan som nästan klarade sig var en präst. Han var en katolsk präst som redan när han kom till lägret närmast Breslau, nästan naken och halvt invalidiserad, innerligen ombads av sina medfångare att hålla sin sysselsättning dold för de makthavande, på det att han skulle få leva och kunna hjälpa de andra i lägret så länge som möjligt. Denne präst, fader Jan, insåg sin uppgift och kämpade heroiskt för att övervinna sin invaliditet och i hemlighet kunna tjäna sina medfångare som präst. Och han lyckades med det i flera år. Men bara några veckor innan ryssarna kom upptäcktes gömstället för hans mässhake, kalk och nästan oätliga oblater, och han arkebuserades omedelbart. Överheten kunde inte svälja den skam som de tyckte det var att en katolsk präst hade fritt kunnat verka i deras koncentrationsläger i flera år. Men hans medfångare glömde honom aldrig, och ej heller gjorde juden Sylvester det.

När ryssarna återgivit honom friheten offrade han all sin tid och alla sina medel på att forska efter de sina, men han fann aldrig något spår av dem. När ryssarnas grepp om Polen hårdnade och han märkte att ryssarnas socialism inte var mera tolerant än vad tyskarnas nationella socialism hade varit, beslöt han att försöka utvandera eller i praktiken fly, till Israel. Han följde i tidningarna och i de internationella radionyhetererna med varje fas av judarnas frihetskamp för ett eget hemland, samtidigt som hans möjligheter att lyssna till utländska radiostationer och läsa i utländska tidningar därom obönhörligt kringskars. Men hans utvandringsplaner, som till slut blev rena rymningsstrategin, såg ut att kunna lyckas. Han kom utan att myndigheterna visste någonting därom till Gdynia. Alla sina spårhundar lyckades han lura bort. Och i gryningen en dimmig oktobermorgon tog han steget för att gå ombord på det sista fartyget till Medelhavet. Han skulle smugglas ombord, och han hade sina medhjälpare. Allt såg ut att klaffa, när en polisbil stannade på kajen och ett par civilklädda hemliga poliser steg ombord med två alltför väl tränade Schäferhundar. Fartygets kölsvin genomsöktes och han infångades. Någon hade skvallrat.

Efter de tyska koncentrationslägren följde så de ryska. Men ännu där han satt stelfrusen och utsträckt mot den skakande godsvagnsväggen och belagd med skavande bojor trodde han att han en dag skulle få se Jerusalem. Drömmen om Israel var vad som höll honom vid liv.

'När jag lever och är vaken och ser vår verklighet som den är kan jag endast gråta, men när jag tänker på Israel gläds jag och skrattar jag i mitt hjärta hur litet jag än kan skratta i ansiktet. Du förstår,' sade han i ett gränslöst förtroende, 'vi har lyckats lura historien. Mitt livs enda glädje är tanken på hur Israel, trots alla tre millenniers fador och förföljelser och trots två världskrig med socialistiska världstyranier och folkmord, ändå till slut har lyckats lura historien.'

Och det var alltför klart och tydligt att de sovjetiska myndigheterna aldrig någonsin skulle låta honom få komma till Israel. Ty för dem var han redan död. För

dem kunde ingen överleva deras koncentrationsläger, i motsats till de tyska. Men den absoluta omöjligheten för Sylvester att någonsin komma till Jerusalem insåg och accepterade alla utom Sylvester själv. Han var inte den som gav upp. I all sin totala sorgmodighet och livstragedi var han ändå på något sätt den absoluta mänskliga optimismen inkarnerad i sin prydno.

Han var en av de tretton i vår vagn som överlevde resan till Tomsk. Men i Tomsk förlorade jag kontakten med honom. Han skulle tydligen till ett annat straffläger än jag. Jag såg honom sedan aldrig mer.

Men den som bäst höll upp modet i vår godsvagn under hela denna förfärliga resa var en gammal lugn vitryss som minsann inte saknade verklighetssyn, men han såg vår förfärliga verklighet så godmodigt i vitögat, att han vid varje ord som han fällde praktiskt taget förvandlade allas vår tragedi till en komedi. Han sade inte mycket, men allt vad han sade var alltid lika träffande och drastiskt, enkelt och humoristiskt och totalt fritt från all morbiditet och självömkan. När det ena liket efter det andra stälptes ut under resans gång sade han: 'Frivilligt dog de, och som döda har de större anledning än vi till att pussa tundran.' Han sade en egentligen så makaber sak så enkelt och sakligt som om han sagt prosit till en som nös i kyrkan, och det hade en så utomordentligt välgörande effekt att den nästan gjorde oss upprymda. När en hysterisk dysenteriker dog i koleran sade han: 'Nu slipper du längre bekymret om att inte kunna tvätta dina kalsipper.' Ett mera trösterikt ord till just den avlidne hade inte kunnat sägas av en präst.

Och när vi var i Tomsk och jag häpnade över att bara få se nyanlända friska krafter och inte en enda veteranfånge någonstans och frågade denne storväxte trygge och stillsamme Ivan: 'Finns det ingen gammal man i Sibirien?' så svarade han: 'Vet du inte att Sibirien är Rysslands Shangri-La? Här åldras man inte på nolltid, och om man i alla fall skulle lyckas leva här så länge så att man nådde någon mogen ålder skulle man genast bli djupfrost för den sakens skull, som de ärevördiga mammutarna.' Vi kallade honom för *profeten* eller *den lärde*, men vad han hade gjort för att komma på vårt tåg fick vi aldrig ur honom. Någon påstod att han på grund av svält i byn hade stulit ett bröd för att kunna ge sina barn mat, svält har alltid varit ett aktuellt problem i Sovjetunionen medan det aldrig var det före 1917, men det lät mera som hämtat ur någon roman än som något som passade in på honom. Ett annat mera försiktigt rykte lät mera troligt: han hade uppträtt till försvar för den vitryska nationalismens sak. Han behärskade det vitryska språket, så det var inte alls otroligt, men han verkade så fullständigt troskyldig och oskyldig. Själv tror jag att han kom med genom en tillfällighet. Ty han var just en sådan sällsynt person som var totalt likgiltig och oberörd inför allt vad som hände honom själv, men däremot tvekade han inte inför att hjälpa sin medfånge när han kunde. Ingen av oss fick egentligen någonsin veta någonting om hans egen person från honom själv.

Men ännu roligare var dock den lille Slavskij. Han var inte längre än en och femtio, och han var en verklig brottsling. Hans brott och specialitet var likplundring och vagabondage, men han var den gladaste brottsling som jag har sett i Sibirien. Som soldat i kriget var han den fegaste tänkbara, och det var där han lärde sig till att

plundra lik, snabbt, osynligt och effektivt. Men det intressantaste med honom var det att han hade en underbar tenorröst. Han var en naturlig hjältetenor som Caruso och Jussi Björling, och han hade tänkt utbilda sig till operasångare när kriget kom emellan. Han ville aldrig sjunga när han satt fastkedjad med oss i vagnen, men under de få tillfällen under resan då vi fick komma ut gick han alltid ett stycke ensam för sig själv och började sjunga. Och det var en ljuvlig njutning för alla dem som var förnuftiga nog att stanna upp och låna hjältetenoren sitt öra. Och han var alltid på det bästa humör under hela resan. En vakt som hade hört honom sjunga hade lovat honom och oss alla att han skulle göra allt för att få honom fri i Tomsk. Den vakten tyckte att det var en skandal att en sådan tenor skulle sättas till slavarbete, vilka brott han än hade tvingats begå för att överleva. Men den lille mannen blev sjuk på resan, men lika glad var han för det tills han dog. Han dog dagen innan vi kom fram till Tomsk. Han dog i koleran, och när han var död sade den gamle vitryske profeten: 'Så lever en Caruso om han är ryss: han görs till soldat och sätts i bur, och när han får veta att han ska få sin frihet för sångens skull får han hjärtslag av lycka.' Och det kanske var så.

Men min allra bästa vän i Ryssland var en engelsman som hette Philip."

"Honom känner jag. Men berätta gärna om dina upplevelser av honom."

"Hur känner du honom?"

"Berätta först dina upplevelser av honom, så skall jag sedan berätta mina."

"Han var utbildad sjukgymnast, och det var som sådan jag först kom i kontakt med honom. Du förstår, den färd som vi från Tomsk måste göra till floden Kjet 20 mil längre norrut höll på att ta livet av mig. Jag hade ju mitt förbannade fördärvade ben att dras med."

"Ja, hur kommer det sig att din invaliditet försvann?"

"När jag var tvungen att reda mig helt allena i Ukraina var jag tvungen att gå eller dö. Jag tvingades av nöden att använda mitt sjuka ben mer än vad det tålde, och visserligen gav det mig förfärliga kval, men det var under den tiden som benet började bli bättre, vilket jag konstaterade med omåttlig häpnad.

Men på marschen till Kjet höll jag på att bli efter för mitt ännu alltför haltande bens skull. Du anar inte vilken mardröm utan ände den marschen var. Nu har jag på nytt råkat in i just sådana fasor i min berättelse som jag till varje pris hade velat undvika, men har vi väl ramlat ner i gropen så får vi väl kravla oss upp ur den också.

Saken är den, att vi var tvungna att vara framme vid Kjet vid en viss tidpunkt, och det råkade händelsevis just då inte finnas några fordon tillgängliga i Tomsk att föra oss dit med. Alltså fick vi gå till fots i hård marschtakt från morgon till kväll. För att uppmuntra oss sade man att det bara var tio mil till målet, men det visade sig vara mer än dubbelt så mycket. Och snön var djup, och på många och långa sträckor var det omöjligt att lokalisera var den totalt översnöade vägen gick fram. Mer än en gång gick vi vilse under militärernas ledning. Jag fick det aldrig klart för mig varför vi skulle vara framme just den bestämda dagen, men tydligen hade överheten bara nämnt den dagen, och så hade det blivit en lag för underbefälet som de inbillade sig att skulle kosta dem livet om den inte uppfylldes. Ren formalism, alltså.

Jag kan inte berätta allt om sådana marschers elände, men det värsta var alltid nätterna. Vi var tvungna att göra upp eldar, om vi ville förbli levande fastän vi somnade in, vilket vi ju alla underligt nog ville trots allt. Men dessa eldar måste vaktas och hållas vid liv. Vi avlöste varandra vid vaktandet av dem. Alla var vi så trötta efter den så kallade dagens oupphörliga ilmarsch att det var omöjligt att kräva av någon att han skulle kunna hålla nattvakt mer än en timme i sträck om han ens kunde hålla sig vaken i en timme. Somnade någon på sin vakt betydde det att elden brann ut och att alla som sov runt omkring den frös ihjäl. Det fanns de som hade till uppgift att gå omkring överallt och se till så att ingen nattvakt somnade och ingen eld slocknade, men dessa var föga effektiva och alerta i den mörkdande kylan. Det var mera tacksamt att sitta stilla vid en eld som verkligen kunde värna en än att gå omkring och aldrig få förbli vid någon lägereld. Hade man en eld så var det sista man ville i världen att gå ifrån den.

Straffet var strängt för den som somnade på sin vaktpost och överlevde natten. Vanligen misshandlades han ihjäl. Men nattstafetten kring elden var det värsta. Man väcktes av en stupfärdig eldpassare som hade gjort sin timme, och man var då tvungen att göra våld på sig själv, slita sig från vilan och utkämpa en bitter kamp mot sömnen i en timmes tid, varefter man stupade i sin tur efter att ha överlåtit mardrömmen åt nästa stackare.

Och dagarna var en oavbruten hetsig språngmarsch, som ständigt för varje dag stressades upp allt mera. Och för varje dag blev allt fler allt tröttare, och envar som hotade att sacka efter blev skjuten. Och det var i detta sammanhang som jag med mitt dåliga ben fann det allt svårare att hålla den omänskligt forcerade takten.

En kväll var jag färdig att ge upp. Mitt knä var uppsvällt, och jag kunde inte stå på benet mera den kvällen. Till mina kamrater sade jag: 'I morgon får ni fortsätta utan mig.' Men då sade någon: 'Det lär finnas en sjukgymnast bland oss.' Någon visste var denne fanns, och man fick tillstånd av befälet att hämta honom. Varje straffånge var ju värd att hållas vid liv så länge det gick då han ju arbetade gratis åt staten. Så fick jag då se denne vänlige mörkblonde kultiverade engelsman, den förste engelsman jag hade träffat i mitt liv, som jag framdeles skulle få samarbeta så mycket med.

Han tog fram mitt ben ur alla klädestrasorna och började gnida och massera det med snö. Han gned mycket mjukt och på mycket särskilda ställen, som han snart koncentrerade till blott två-tre punkter kring knäleden. 'Det här borde vi operera,' sade han medan han mycket noggrant följde med hur jag kände det inför hans hantering och hur mina nerver i knät reagerade. Och hans första behandling kändes faktiskt som om den eld som jag hade lidit av i mitt sjuka ben hade släckts av hans mjuka fysioterapi med snö och is. Och följande dag kunde jag fortsätta, och varje dag mitt ben strejkade fick jag sedan effektiv hjälp och lindring av honom. Vi passade på under dessa behandlingskurer att samtala med varandra, och våra samtal blev bara intressantare, livligare och djupare under marschens gång. Han hade så mycket att ge, denne nyktre intelligente västerlänning, och det var så tacksamt att få tala tyska med honom. Hade han inte funnits där när mitt ben vägrade att bära mig

mera hade jag som alltför många andra där fallit offer för tredskodomen att få bli skjuten och lämnad åt vildmarkens begravningsentreprenörer vargarna, som gärna stoppade undan vem som helst i sina tarmars gravar.

Så började mitt samarbete med engelsmannen. Så inleddes vår vänskap. Genom en tillfällighet hamnade vi i samma barack i det fångläger som vi till slut trots allt kom fram till, och sålunda fick vi arbeta tillsammans alla dagar.

Med honom fick jag verkligen en vän som jag kunde dela alla mina känslor och erfarenheter med. Vi förstod varandra, och vår vänskap var sådan att vi med den inspirerade varandra till att härda ut bättre än de flesta andra. Vi redde oss med den alltför korta sömn vi fick och var sällan trötta, medan de andra gick och släpade sig omkring som vandrande vålnader. Våra samtal och vårt själsliga utbyte blev en terapi oss emellan genom vilken vi stärkte varandra och klarade oss bättre än de flesta andra.

Medan andra låg och stönade, yrade eller klagade i sina britsar över den infernaliska kölden, den plågsamma svälten och den alltför svårundvikliga döden låg vi och samtalade om eviga ting. Vi sov för den sakens skull mindre än alla andra, men ändå var vi piggare, gladare och friskare och redde vi oss bättre än de andra.

Efteråt har jag ofta funderat över hur vi kunde klara oss så smärtfritt genom detta inledningsskede av vårt sibiriska helvete, som sedan bara blev värre och värre; men just detta inledningsskede var kanske den svåraste biten, genom att då alla fasorna var nya för oss. Och jag har kommit fram till, att det som vi två hade gemensamt, och som alla de andra saknade, var en mycket grundläggande europeisk kulturuppfostran. Vi var européer och hade hela Europa med dess kultur och historia gemensamt, fastän jag var från kontinenten och han var från en ö. Men det var ändå samma Europa som vi både ägde i våra hjärtan."

"Vad talade ni om mest?"

"Om allt mellan himmel och jord. Vi kunde i timmar tala om Churchill, som jag då ännu inte visste och aldrig anade att Philip var släkt med. Han berättade om sina erfarenheter, och jag berättade om mina. Vi delgav varandra alla de bilder som av verkligheten för evigt hade ristats in i våra själar. Och vi skrev en novell tillsammans."

"Kunde ni göra det? Fick ni göra det?"

"Vi gjorde det. Vi skrev den på dasspapper med kol, blod och krita."

"Vad var det för en novell?"

"Vi skrev den på det för oss båda gemensamma språket tyska, ty då kunde jag ännu inte engelska. Och när vi fullbordat den gömde vi den i barackväggen bakom en lös tegelsten. Vi invigde bara våra närmaste vänner i den, och endast de fick veta var vi förvarade den. Det var nästan bara judar, ty det var nästan bara judar i lägret som kunde tyska förutom vi. Och när vi rymde från lägret lät vi berättelsen ligga kvar där i barackväggen som det koncentrationslägrets yttersta litterära och dokumentära hemlighet."

"Vad handlade novellen om?"

"Det var en romantisk historia. Genom att vi hade så stor möda att plita ner den minns jag den nästan utantill. Skall jag dra den?"

"Gärna, om du vill. Jag är mycket intresserad."

"Vi kallade den 'Moljanka' efter ett fångläger som vi båda kände till och som väl de flesta sibiriska straffångar har hört talas om. Och berättelsen byggde på våra egna erfarenheter, och dess huvudpersoners drag byggde mycket på olika levnadsöden som vi själva hade kommit i kontakt med."

5. Moljanka

Moljanka – en novell

(1)

Han greps i natten till den 23 november och fördes omedelbart bort. Tre månaders skräck, flykt och ovisshet var över.

Efter sjuttiofem timmars förhör med bländande lampor i ansiktet slängdes han medvetlös in i en isoleringscell. Han visste ingenting. Han fick nu vänta på rättegång i fyra månader.

Rättegången tog 22 minuter. Allt han uppfattade av den, undernärd och till tre fjärdedelar död som han var, var att han dömdes till döden.

När han efter nästa anfall av djup medvetlöshet vaknade upp befann han sig inlåst i en godsvagn tillsammans med ett fyrtiotal andra dödsdömda. Godsvagnen skakade, skramlade och var kall. Ett lokomotiv höll på med att dra den någonstans. Vagnen var bara en bland många, och alla vagnar i tåget var lastade med levande eller redan döda fångar.

Hans händer var fastkedjade liksom fötterna. Han lyckades dock resa sig. Han var mycket yr men även mycket vaken.

Han betraktade de andra ansiktena i godsvagnen. De var gamla och unga. Några var uttrycksfulla men många var uttryckslösa. Några var sorgsna. Andra var idiotiska. En grät. En annan bad sina böner. Några tisslade och tasslade med varandra. Andra rasslade med sina kedjor. Många sov eller var medvetlösa, eller också var de redan döda.

Vår huvudperson ville se ut. Han hittade en liten springa i godsvagnens vägg. Han kikade ut.

Snö och is bredde ut sig överallt. Tåget var på väg djupt in i vintern. Allt gjorde intryck av att vara djupt drabbat av otur.

Efter sex dygn stannade tåget i Moljanka. Moljanka var slutmålet. Av 181 dödsdömda levde endast 97 fortfarande. Han var en av dem. Han visste inte om han hade tur eller otur. Det gick kanske på ett ut.

Fångarna föstes ut som smutsiga höns. De kedjades samman i långa led. En officer till häst började leda slavmarschen. Ett läger bestående av granitfängelser var marschens mål.

De trampade genom snön och kölden under ilsket ledarskap av den beridne officeren. Många föll ihop under vägen. Dessa sköts och lämnades åt snön och vintern att begrava och utplåna.

De kom fram till lägret. Våldiga stenbaracker mötte deras blickar. De hade alla högst tre dagar kvar att leva.

De olika leden fördes till olika byggnader. Det gick ett drygt tjog människor på varje led.

Vår huvudperson streckades av på ett papper och skuffades tillsammans med en del andra in i en av granitbarackerna. En kommandant tog hand om dem.

Kommandanten, som var fet, förde dem genom ekande svarta korridorer till masscell nummer 27. Masscell nummer 27 var en av de celler vilkas innehåll skulle göras slut på följande morgon. Men det visste endast kommandanten. Offren visste ingenting.

Den fete kommandanten öppnade celldörren, kedjade loss en av fångarna, sparkade in honom i cellen, kedjade loss nästa, sparkade in honom, kedjade loss nästa, sparkade in honom, och fortsatte så tills alla fångarna var insparkade. Han hade tre års erfarenhet av denna procedur, varför han utförde den skickligt. Det var hans dagliga älsklingsmotion. Att ge varje fånge en spark i ändan ansåg han vara alldeles förträffligt för att inte säga rentav superb, ty han ansåg att han inte kunde få nog med träning i att sparka underlydande utan mänskliga rättigheter i arslet så att de flög åt helvete. Han genomförde därför varje spark med den mest utstuderade käckhet och precision.

När alla var insparkade stängde kommandanten den tunga järndörren så att det dånade i hela den väldiga granitbunkern, låste dess massiva lås med femton varv nästan och gick sin väg för att spela kort och dricka vodka med sina lika lyckligt lottade kamrater i mässen. Han ansåg med fog att soldater var de enda lyckligt lottade människorna i hela världen, ty de ensamma hade rätten att urskiljningslöst likvidera folk som inte var soldater.

Vår huvudperson hade hamnat bland ett gytter av andra människor. Många hade redan funnits där innan hans sällskap hade kommit till lokalen. Cellen var nästan proppfull, och ändå var den mycket stor. Dess enda ljuskälla, som var en fotogenlampa som hängde i taket, kunde inte belysa hela dess yta.

Det fanns nästan ett femtiotal människor i cellen. De var av alla tänkbara sorter. Där var gubbar, barn och kvinnor i alla åldrar och storlekar. Där fanns till och med en kvinna som nästan verkade att vara minst en hertiginna. Hon satt för sig själv rikt klädd i en högdragen och stolt pose, som om hon ville erinra om Marie Antoinette.

Cellen var föga varm. Alla var frusna.

Alla var fjättrade till händer och fötter liksom han. Kedjorna var ungefär en halv meter långa, så man kunde trots allt röra sig.

Han såg vid en av väggarna en plats som var tom på en bänk. Han satte sig där. Han såg hur de nio som landat i cellen samtidigt som han med möda anpassade sig i hålan.

Bredvid honom satt en snarkande gammal gumma och ett yngre fruntimmer som sov tyst. Vår hjälte lyssnade vid hennes mun för att höra om hon andades eller var död. Det var omöjligt att avgöra. Ibland trodde han att han tyckte sig märka att hon andades svagt, men i nästa ögonblick tvivlade han på saken. Han lämnade åt andra att avgöra saken. Det var inte hans sak. Om hon andades så levde hon. Han nöjde sig med det.

Ett stycke ifrån honom vid väggen satt två bekymmerslösa äldre borstiga herrar på golvet och spelade något slags spel med fingrarna. Det kunde faktiskt vara sax, sten och påse eller något liknande. De fördrev tiden på detta trevliga sätt.

Ett litet barn hördes gråta längre bort. Det tröstades av en hyssjande och vyssjande gammal kvinna som av rösten att döma antagligen var dess mormor eller farmor. Varför dessa två befann sig på detta ställe kunde vår hjälte inte ens bilda sig en aning om.

Plötsligt märkte han att det yngre fruntimret bredvid honom var vaket och att hon betraktade honom oavvänt. Hon andades. Hon levde. Han blev överraskad av detta och av hennes intensiva blick. Hon märkte detta och sade:

"Ursäkta att jag stirrar på er."

"För all del, för all del. Stirra på ni bara. Det stör mig inte."

"Ni liknar min bror. Det är därför."

Han svarade inte. Han hade omedelbart fäst sig vid hennes ansikte i vilket det var någonting bekant. Försiktigt började han betrakta det närmare. Nej, det var inte hans systems ansikte. Men hon var mycket lik hans syster.

"Min bror blev avrättad," sade hon.

"Så blev även min syster," sade han.

De var nu tysta en lång stund, men bägge tänkte de samma sak: "Vilket egendomligt sammanträffande!"

Till slut frågade han henne, medan han tittade ner mot det kalla svarta golvet:

"Vad gör ni här?"

"Jag tog livet av min mor."

Han blev förvånad. "Ni?"

"Ja."

"Hur kunde *ni* göra något sådant?" Han betonade ordet *ni*.

"Jag vet inte."

De blev tysta igen. Så frågade hon samma fråga: "Vad gör ni här?" Han svarade:

"Jag högg ihjäl en polis."

"Varför?"

"Han hade mördat min yngste bror Henryk."

Så småningom blev de mer och mer intresserade av varandra. De berättade mer och mer om sig själva, och av någon anledning upphörde de att frysa. Till slut öppnade de sina hjärtan helt för varandra. De berättade hela sina liv för varandra.

Hans namn var Peter Potowski. Han var jude och polack. Hans släkt kom från Krakow.

Hans föräldrar hade rymt tillsammans från Krakow när deras familjer där inte hade velat gå med på att låta dem gifta sig, ty hans mor var av synnerligen ojudiskt blod medan hans fars judiska familj var mycket ortodox. Det var musiken som hade fört dem samman, och musiken blev deras levebröd. De reste till Wien, gifte sig där och slog sig ner där. De byggde en teater. De var födda till framgång. Krakowteatern, som de kallade den, blev snart mycket populär och allmänt erkänd som en förstklassig musikteater, och dess salong blev känd som Wiens vackraste och mest gemytliga. Potowskis visste vad interiören i en teater kunde betyda. Gör den trivsamt, och publiken kommer i massor, hur dåliga pjäserna än är. Gör den fantasilös med kyla och kalhet, och publiken kommer aldrig, hur bra föreställningarna än är. Potowskis satsade allt på utsmyckningen av salongen med guld och purpur, blomstermönster och krusiduller, så att hela salongen levde. Och det blev en fantastisk succé för familjen Potowski.

Ignaz Potowski, den blivande fadern, var lång och smal, stolt och ståtlig, rak och charmant och aldrig på dåligt humör. Hans fru brukade alltid andäktigt säga om honom: "Han är Lyckan själv." Han var perfekt på violinen, och hans mazurkor var eldigare än passionens egen eld. Han ledde även dansmusik vid stora baler, och ingen kunde få en orkester att spela mera pampiga och högtidliga polonäser än han. Han var alltid den store entusiasterna, och hans enda nackdel var att han ständigt utan att märka det själv trampade i klaveret. Men det gjorde honom bara mera avhållen och sympatisk. Han var den eleganta clownen som alla älskade, ty den som man kan ha roligt åt utan att han tar illa upp är alltid ovärderlig.

Ingen var mer sentimental än hans hustru. Vad som helst kunde röra henne till tårar. Alltid när hon upplevde någonting vackert grät hon floder av rörelse. Och ingen var snällare än hon. Hon avgudade sin man, och han behandlade henne alltid som ett helgon med största möjliga respekt och hänsyn.

De fick under loppet av tolv år lika många barn, av vilka åtta var söner och resten var döttrar. Tre söner och tre döttrar dog emellertid innan de hade fyllt sitt första levnadsår, så det var endast sex barn, fem söner och en dotter, som växte upp. Den äldsta pojken blev Peter, den yngste fick heta Henryk, och den ensamma glada flickan, som var näst yngst i familjen, bar namnet Angelika.

En gladare judisk familj levde väl aldrig på jorden. Alla barnen lärde sig instrument, och inte en nöjde sig med att bara lära sig ett instrument. Fiol, cello, flöjt, harpa, klarinett och piano var de instrument som mest hördes hos familjen, och därtill sjöng flera stycken, ty alla, och särskilt Angelika, var utrustade med rena och bärande sångröster. De spelade kvartetter och kvintetter av Haydn, Beethoven, Schubert, Brahms, Mozart och Schumann nästan varje dag, och fru Potowska var den enda som inte flitigt deltog, ty hon måste ju mest vara mamma. Och var i världen fanns det väl en bättre och mer underbar mamma än hon?

Peter skrev snart små operetter för teatern som gjorde familjens succé i staden tredubbel. Alla talade om den så begåvade familjen. Och snart började Fredrik, den nästälteste, att ge förträffliga offentliga pianokonsorter.

Plötsligt en dag i mars ett år dog eldsjälén i det hela. Den store pappa Potowski fick slag och dog. Det var ingenting att göra. I sina sista ord bad han Peter ta över fiolen. Peter lovade att uppfylla hans önskan.

Peter blev familjens nya överhuvud. Han gjorde stor succé, men han saknade helt pappans komiska talang. Han var inte lika rolig. Och när mamma plötsligt dog en månad efter sin man gick teatern sedan snabbt i konkurs. De sex barnen med Peter i spetsen stod ensamma, utsatta och utfattiga i världen. De försökte alla bli musiker, men endast Angelika lyckades slå ordentligt igenom med sin gudomliga näktergalsröst.

Så kom nazismen. Dollfuss blev mördad, och när två av mellanbröderna omkom i ett gatuplopp beslöt sig Peter för att lämna Österrike med vad som återstod av familjen. Han satsade på föräldrarnas stad Krakow. Han reste dit med syskonen, och där blev de oändligt väl omhändertagna av 23 släktingar. Lyckan tycktes åter bli allas och särskilt deras följeslagare.

Under tiden brändes den judiska musikteatern i Wien. Angelika tog händelsen alldeles fruktansvärt hårt. Men några månader senare slog hon igenom i England som en ung vacker polsk Margaretha i "Faust".

Dagen efter att hon hade kommit hem till de sina i Polen kom kriget. Under sex år ödelades familjer, städer, befolkningar och länder i hela världen utan pardon. Sex års förföljelser, besvikelser och sorger tog kål på Polen och familjen Potowski. Nästan alla släktmedlemmar försvann, omkom eller fördes bort. Några dog i Warszawaghattot, andra dog i Treblinka, många försvann spårlöst i Auschwitz, och en del kom ända till Ljubljanka. När kriget var över fanns bara Peter, Henryk och Angelika kvar bland ruinerna. Och nu började den nya diktaturen. De tre försörjde sig så gott de kunde på Angelikas röst. Hon sjöng på en liten scen i Warszawas ruiner.

Angelika hämtades plötsligt en dag och fördes bort och arkebuserades. Peter, som av sina kontakter med svårighet fick reda på detta, fick veta att orsaken till arkebuseringen var okänd. Det enda lagvidriga som Peter kunde tänka sig att Angelika kunde ha gjort var att hon kanske någon gång sjungit någonstans utan myndigheternas tillstånd. Men Henryk fick genom den undre världen reda på mera. Officiellt visste ingen varför Angelika plötsligt arkebuserats, men genom motståndsrörelsen fick Henryk veta att ryssarna betraktat Angelika som engelsk spion. Naturligtvis hade hon inte varit det. Tyvärr råkade bara hennes kontakter och musikliv erbjuda en i ryssarnas ögon alltför idealisk möjlighet till täckmantel. Alltså var hon skyldig.

De två bröderna beslöt sig nu för att trotsa lagen och fly ur Polen. De började vandra västerut. Deras mål var att nå England. Angelika hade alltid berättat underbara ting om England. Just när de nådde Dresden stängdes gränsen. Alla möjligheter låg nu med Dresdens kyrkor och palats i gruset som oigenkännliga

ruiner utan hopp om att någonsin kunna återupprättas. Och av den lyckliga världen för tio år sedan fanns absolut ingenting kvar. Förintelsen av judendomen hade i förbifarten passat på att förinta även hela världen och i synnerhet hela Europa. Absolut ingenting fanns kvar.

De blev förda tillbaka till Polen. Ett svart liv följde. Så en dag avrättades Henryk, och efteråt kom man under fund med att det hade varit ett misstag, ty det visade sig att den hemliga polisen hade fått tag på fel person. Peter tog steget från den övre till den undre världen. Hans enda mening i livet blev nu att ge utlopp för sin bitterhet.

Just nu satt han och väntade på döden för dråp på hemlig polis. Så hette det officiellt. I själva verket hade han dödat polisen i självförsvar när de kom för att hämta honom. Men det ingick inte i protokollet. En ung kvinna satt emellertid bredvid honom och lyssnade till honom.

(3)

Hon hette Maria. Hon var ungersk bondflicka. Hennes liv hade varit ödsligt, grått och innehållslöst under de sjutton år hon hade levat i sin hemby, som var en fattig, sträng och eländig by mitt ute på Pusztan. Så kom en dag en ung man till byn och frågade efter en doktor. Han var clown vid en cirkus, och cirkusdirektören hade plötsligt blivit sjuk. Han råkade komma just till hennes hus och fråga efter läkaren som inte fanns. Hennes föräldrar bad honom att stanna och kommenderade flickan att springa den fem mil långa sträckan till närmaste läkare. Men han var så artig så att han bad att få gå de fem milen själv. Men då måste Maria visa vägen, och då måste även pappan följa med, ty Maria var ju enda barnet. Hon hade haft många bröder, men de hade alla dött. Och någon annan än de kunde ju inte få äran att visa clownen vägen när han hade kommit just till deras hus och inte till någon annans.

Och denne gycklare blev hennes goda vän. Han visade sin cirkus för henne, och hon blev förälskad i den gnistrande bländande glittrande cirkusvärldens omåttliga förförelsekonst av alla barnasinnen och unga hjärtan. Och på eget initiativ lämnade hon hemmet för cirkusens skull.

Hon fick tack vare sin vän anställning som allehanda hjälpreda tills hon kunde lära sig något roligare. Hon tränade dag och natt med att lära sig spela trumpet. Hennes clown hjälpte henne idogt. Han blev som en bror för henne.

Han gjorde allt för henne. Han lärde henne allt vad han visste. Han berättade för henne om världen, om det Europa som han hade sett, om Italien, Grekland och kosackernas Ukraina, om zigenarnas förlovade land Rumänien och deras vilda hemland Jugoslavien, om de fria vidderna i det stora Polen och de praktfulla storstäderna i väster. Han gav henne allt han hade av andligt värde. Hon fann i honom vad hon hade levat för i sjutton år.

Så småningom började de uppträda tillsammans. De hittade på ett eget nummer i vilket hon fick spela trumpet och själv uppträda som clown. Han gestaltade en trög apatisk docka som vid varje ljud från trumpeteten fick sprittande liv och utförde gudomliga konster som skickligt anpassades efter de mycket olika melodier

trumpeterskan spelade. När hon till exempel spelade "Svarta ögon" blev dockan en överförförisk löjlig tangodansande karikatyr av en vamp, och när hon spelade Beethovens Ödessymfoni blev dockan en absurd fantomdirigent. Men roligast var det när hon spelade melodier ur Liszts andra rapsodi, för då var dockan helt och hållet bara en tokrolig och underbar clown som fick alla barnen att skratta och många vuxna med. Deras nummer blev omåttligt populärt, ej minst för att hon spelade så musikaliskt, rent och vackert. De två blev cirkusdirektörens och allas favoriter.

Cirkusen färdades genom Debrecen, Koloszvar, Turnu Severin, Timisoara, Subotica och alla byar där emellan. Överallt gjorde den en underbar succé, och överallt förälskade sig alla i clownen och flickan. Men så började staten blanda sig i cirkusens liv. Cirkusdirektören vägrade att ta order av någon annan än sig själv, och plötsligt en dag var han försvunnen och kom aldrig mer tillbaka. Ingen kunde förklara hans försvinnande. Alla sörjde honom mycket, och särskilt gjorde gycklaren det, som hade varit direktörens särskilt goda vän. Han hade alltid varit sin herre trogen, fastän denne ofta varit både grym, hård och elak. Det hör det ju till att cirkusdirektörer skall vara, så det får man ta med allt det roliga.

På allas önskan blev nu clownen den nya direktören, och snart fick denne trots sitt föga praktiska sinnelag den underbara cirkusen att blomstra som aldrig förr. Vart cirkusen än kom blev det fest i hela neyden, och varje föreställning som cirkusen gav blev en hejdundrande framgång utan like. Liksom sin förra direktör ignorerade även gycklaren staten och partiet och tänkte bara på cirkusen, och det var säkerligen en av orsakerna till föreställningarnas lysande konstnärliga kvalitet.

Men staten gjorde sig ständigt påmind och började besvära cirkusen mer och mer. Marias älskade bror vägrade hela tiden blankt att föga sig efter polisens nya krångliga föreskrifter, som han inte begrep något av. Han var utomordentligt modig och uthållig i sin tappra envishet. Han gav inte upp utan var fast besluten att framhärda och uthärda förföljelserna vilka kriser som än kunde dyka upp på deras väg. Men den dagen kom då de alla fördes i fängelse. Och snart började de en efter en att hämtas därifrån och försvinna. De fördes alla bort till en obekant ort där de kanske rentav mötte döden för sitt trots mot partiets bestämmelser.

En dag blev även clownen hämtad. Han torterades nästan till medvetlöshet då poliserna slog honom och med våld försökte lära honom att samarbeta, och sedan blev han skjuten, då de påstod att han hade retat dem. När Maria fick veta det blev hon till synes tokig av sorg. Hon ansågs vara sjuk och flyttades till ett dårhus. Utan att egentligen vilja det själv undgick hon sålunda döden. I sinnessjukhuset stannade hon tills hon ansågs vara frisk nog för att åter kunna placeras i fängelset. Där inväntade hon sitt öde i tre år innan hon blev frigiven. Hon fick nåd emedan hon ansågs vara ofarlig. Och ofarlig var hon, ty hon var då bara en grå skugga av sitt forna jag.

Hon fraktades hem till sin hemby. Hennes familj tog hand om henne. Fadern pryglade henne medvetlös för hennes skamlösa utsvävningars skull och låste in henne bland råttorna i potatiskällaren. Och från den dag hon kom hem började

modern oavbrutet gnata, gräla och överösa henne med ilsket tjat om att hon hade ödelagt sin framtid, sitt rykte och hela sin familjs anseende. Flickan stod inte ut med allt detta och flydde en dag hemifrån. Hon fördes tillbaka med våld och pryglades. Fadern spottade på henne. Modern blev dubbelt så giftig och ökade trycket på sin olyckliga dotter. Till slut urartade moderns behandling av sin enda dotter till utstuderat grym och oavlätlig psykisk tortyr. Exempelvis vägrade modern tro på att dottern ännu var oskuld, och hon ämnade inte tro det förrän dottern bevisade det genom handling. Sålunda betraktades och behandlades jungfrun som sköka.

Till slut dräpte den stackars psykiskt sargade flickan sin egen mor, och det skedde på ett fruktansvärt sätt. När modern en eftermiddag hade trakasserat dottern en gång för mycket och därvid skändat flickans heligaste känslor och minnen tog Maria för att i sinnesförvirrad desperation försvara sin själ en köttxa och högg ihjäl modern. Fadern band henne till händer och fötter och förde henne till polisen i en skottkärra. Han gick genom hela byn med den så att alla fick skåda därpå med lust. Polisen tog hand om henne, och till en början hamnade hon åter i ett mentalsjukhus. Men snart började hon flyttas därifrån till ett fängelse, och från fängelse till fängelse. Och fem år efter mordet på cirkusen fördes hon ut till Moljanka för att där tas om hand av statens mänskliga renhållningsverk. 'Städning av kött' var den gängse rubriken på verksamheten i Moljanka.

Här var hon nu. Här satt hon nu och anförtrorde en obekant ung man hela sitt liv. Och det var hennes livs sista natt. Så mycket visste hon redan om sin framtid.

(4)

De såg på varandra, han, den unge polske musikern och författaren, och hon, cirkustrumpeterskan. De log.

Alla i den gravlika svartdunkla cellen visste att de bara hade natten kvar att leva. På något sätt hade denna visshet spridit sig fastän den kunskapen inte var officiell. Oskyldiga dödsdömda människor känner på sig, när de skall avrättas utan förvarning. En dov metallisk klocka dånade någonstans varje timme. Senast hade den slagit ett. Det var högst åtta timmar kvar av natten. Ingen i cellen brydde sig mycket om situationen.

De två unga satt på bänken och talade stilla till varandra. Just nu talade de om musik. Hon kände inte till Tjajkovskij. Han berättade för henne hur gudomlig den mästarens musik ibland var, och snart satt han och berättade hela "Spader dam" för henne. Sedan följde "Eugen Onegin".

Minuterna kravlade långsamt sin väg. Tiden gick emellertid fort. Klockan slog varje timme. Utifrån korridoren hördes två druckna fångväktare berätta snuskiga historier för varandra. Deras spruckna druckna skratt var så grova och brutala i sin råhet att de knappast var mänskliga. Det var som om två flodhästar höll på med att fira orgier där ute.

De två unga talade nu om Sandor Petöfi som båda kände till. De tyckte bägge mycket om honom. Och deras samtals banor rörde sig fritt vidare ut i oändligheten och kretsade länge runt Heinrich Heine och Chopin.

Till slut uppstod det en tystnad mellan dem. De hade pratat om så mycket, och den ocean de hade öst ur hade verkat så outtömlig, men dock var det ansträngande att försöka tömma den. De var helt enkelt medtagna av sina betydande ansträngningar.

Då sade hon: "Det var synd att du aldrig kunde bli en så berömd musiker som du hade förtjänat."

Han svarade genast. "Vi var inte ensamma. Alla musiker fick det svårt i kriget, och många var de som mördades hur goda musiker de än var. Redan i första världskriget omkom många fantastiska begåvningar i skyttegravarna, som hade en framtid skriven i stjärnorna som poeter eller skalders eller pianister och dirigenter. Vi får aldrig veta hur många odödliga genier med musorna som gudmödrar som försvann i människornas dårskaps hysteriska manifestationer. De onda förstörde inte bara världen för sig själva utan för alla de goda också, och de goda var för goda för att kunna göra något åt det."

"Om världen hade lyssnat mer på musiken hade den inte sparat ur."

"Världen har aldrig lyssnat på musiker som spelat rent. Den lystrar helst till dem som spelar falskt, ty ingenting skär igenom allting annat så som en falskstämnd violin. Vad som är rent och äkta betraktas som tråkigt, ty det är inte märkvärdigt. Det är bara reguljärt."

"Nej, Peter, den renaste musiken är den mest märkvärdiga, ty den är den mest sällsynta."

"Säg det till diktatorerna. Säg det till Hitler, som ansåg sig vara ett gudomligt konstnärsgeni, men han kunde aldrig måla en tavla riktigt. Han skrotade alla sitt lands bästa författare, som Erich Maria Remarque, Stefan Zweig och Thomas Mann, just för att de skrev böcker och berättelser rustade för att motstå tidens tand och anpassade till tidlösheten."

"De skrev alltså för oss. Ty vi har gått in i tidlösheten tillsammans här och nu. Vi tillhör framtiden. Samtiden har förskjutit oss och skrotat oss och fördömt oss, utan att vi gjorde något annat än hängav oss åt vår rätt i tidlösheten."

"Tänk att vi här skulle bli så filosofiska."

"Det är inte filosofi. Det är bara realism."

"Men den är i så fall filosofisk."

"Det är bara realistisk filosofi som blir bestående och allmängiltig."

"Du talar som Einstein."

"Vi är nog klokare än Einstein båda två. Han gjorde ju sig skyldig till atombomben, medan vi hellre gick under för de dumma diktatorernas nyckers sönderkörning av världen."

"Ja, Maria, du har nog rätt, ty vi känner musiken och poesin, men Einstein visste ingenting om poesi. Han kunde bara matematik. Därför gav han världen

atombomben, men poesin kommer att överleva inte bara atombomben utan hela denna världen."

"Och vi med."

"Tror du det?"

"Jag vet det. När de kommer för att mörda oss eller bortföra oss, vilketdera de nu väljer att göra, så kommer de inte att finna oss, ty vi har klarat oss ut härifrån."

"Hur då?"

"Genom våra drömmar. Vi lever, Peter, och har levt mer än någon diktator. Världens herrar kan bara köra över sina medmänniskor och döda dem, men vi har levt med dem i stället genom att själva bara vara medmänniskor."

"Ack, Maria, vi möttes inte en dag för tidigt."

"Vi möttes på tröskeln till evigheten."

Timmarna gick långsamt en efter en. Allt eftersom natten blev kallare började mänskorna i cellen frysa. Några sov och frös sakta ihjäl. Andra var på väg att somna. Några steg då och då upp och hoppade för att hålla värmen uppe. De ville ändå leva så länge de kunde, och det fanns ju alltid en chans att någon insåg deras oskuld. De levde på hoppet, de som steg upp och hoppade.

De två unga blev också de allt mera frusna ju längre natten led. De beslöt att gå några varv runt i cellen för att inte domna bort. De gjorde så.

Medan de försiktigt vandrade omkring stötte de plötsligt på en okänd undanskymd öppning. De blev förvånade och trädde in i den. Ett ögonblick trodde de att det var en hemlig gång som ledde bort och ut, men det var bara en liten kall avsides liggande vrå. Ingen annan var där. Troligen hade den lämnats i fred då det var kallare där än inne i den stora cellen.

De var ensamma. Ingen såg dem eller hörde dem. De hade lämnat cellen, och ingen visste nu var de var. De var lyckliga och frusna.

Golvets i detta lilla rum var mjukt. Det var betäckt med färsk oanvänd halm. I den stora cellen hade det också funnits ordentligt med halm, men den hade varit gammal, nersölad och ruttet. Halmen här inne var inte alls nersölad.

De lade sig sakta ner och njöt för första gången på oerhört länge av någon bekvämlighet. De tänkte på himlen och dess stjärnor som någonstans ovanför dem tindrade, de tänkte på våren och naturen där ute som någon gång skulle vakna till liv igen i kanske en bättre värld än den nuvarande, och de tänkte på varandra. De såg på varandra. Hon skälvde av köld. De lade sig tätt intill varandra och värmdes av varandra. De gjorde ingenting annat. De hade till och med glömt kedjorna som de var fjättrade med och som inte störde deras samvaro längre.

Allt mera trängde tystnaden in i cellen och i dess nischer och förgreningar. Den ena individen efter den andra somnade och började drömma. Luften fylldes av drömmar. När den metalliska klockan slog fem var allt tyst.

Även de två i den lilla avsides liggande kammaren var tysta och stilla. De gjorde ingenting utöver det att de andades. De låg tätt bredvid varandra för att värma varandra. De var vakna men gjorde ingenting annat. De njöt intensivt av varandras närhet utan medel.

Timmarna gick. Klockan 08.16 var det så dags. Kommendanterna stampade hurtigt genom korridorerna, och soldaterna förberedde sig för dagens exekutioner. Cellerna från nummer 27 till och med nummer 35 skulle tömmas.

Klockan 08.22 tågade exekutionspatrullen fram till cell nummer 27. En officer öppnade galant dörren. Han skrek till alla där inne: "Vak upp! Gör er redo!" Så gick han in tillsammans med fem andra. De sparkade upp alla som inte steg upp självmant.

Två hade dött under natten: en gammal kvinna och ett litet barn, som troligen var hennes barnbarn. Alla de övriga fördes ut och kedjades ordentligt samman.

När alla var snyggt och prydligt fastkedjade räknades de. Soldaterna kom till slutsiffran fyrtiosju. Om man bortsåg från de två döda fattades det två. "Finn dem genast!" kommenderade officeren. Fem soldater gick in i hålan för att söka.

De fem kunde inte hitta de två som alltjämt saknades. "In med starka lampor!" kommenderade officeren. Men inte ens med starka lampor kunde de två försvunna hittas.

Officeren blev förundrad. Han bläddrade i sina protokoll. Han begrep ingenting av dessa. Det enda han begrep var att någonting inte stämde någonstans. Kanske någon hade slarvat. Det var inte ovanligt. Snarare var det normalt. Till slut sade han: "Äh, låt dem vara." Och han gav order om marsch. Patrullen avtågade med sina fyrtiosju på rad fastkedjade själar. Fångvaktaren låste celldörren när de alla hade avlägsnat sig.

De två unga blev lämnade ensamma kvar där inne. Allt var tyst. Ingen hade observerat deras lilla kammare. Den var så övernaturligt dold att man endast kunde hitta den genom en tillfällighet. Den hade kanske varit tänkt som en toalett från början, men den hade aldrig försetts med något avlopp och därför aldrig kommit till användning. Den ofärdiga sidokammaren hade blivit lämnad åt sitt öde.

Där inne låg de fortfarande tätt tillsammans. De tycktes fortfarande värma varandra. Men de andades inte, ty de var döda. De hade liksom den gamla mormodern och barnet långsamt domnat bort och frusit ihjäl under nattens morgontimmar. Deras ansikten var vita. Deras själar var borta. Men kanske de dvaldes någon annanstans i stället för på denna dystra ort? Vi skall hoppas att så var fallet, ty i så fall kommer vi en dag att få delta i deras stilla lycka igen och få det bekräftat att den trots allt var oförgänglig och definitivt utom räckhåll för denna miserabla världen med alla dess besynnerliga ordningsföreskrifter.

Slut.

6. Philips avsked

"Det var en söt liten historia. Men hur lyckades ni rymma?"

"Jo, det var ett fantastiskt äventyr. Philip kläckte idén helt lugnt redan efter några veckor i lägret, och han hade då redan länge funderat på den. Han hade inte vågat

framlägga den för mig förrän han blivit helt säker på att jag var den enda tänkbara medarbetaren. Hur han kunde tycka att jag med mitt föga perfekta ben kunde vara lämpligare än någon annan kunde jag inte förstå då. Men det visade sig vara så att han fäste större avseende vid de psykiska förmågorna än vid den fysiska naturen.

I början tyckte jag med all rätt att idén var vansinnig, men med tiden föll jag för den. Den var så fantastisk att den i längden var oemotståndlig. Han trodde faktiskt att vi två ensamma kunde ta oss ut ur Ryssland, fastän det var 250 mil till gränsen. Och jag tänkte: 'Om inte annat, så blir det ett spännande och intressant experiment. Och vi har ju ingenting att förlora.' Och med det resonemanget gav jag mig med in i leken.

Vi hade redan planerat för saken i två månader när vi plötsligt en midsommar fick höra att vi alla skulle byta läger och föras längre norrut. 'Kommer vi längre norrut får vi aldrig se solen mera,' sade Philip, och då i den stunden bestämde vi oss för att fly före uppbrottet.

Och vi gjorde det. Vi tog bara med oss bröd och tändstickor och en kniv. Det var allt.

Och du anar inte hur lyckliga vi kände oss där ute mitt på Sibiriens ödsligaste moar och vidder, ensamma med hela den i glansprakt dånande stjärnhimlen, på väg mot ingenstans i söder. 'Farväl, kamrater vigda åt döden!' ropade vi. 'Farväl, du kalla kremationsplats, helvetets och hopplöshetens djupaste botten i denna världen! Vi lämnar er nu, överger verkligheten och lägger våra liv i försynens hand i stället! Farväl, allt som verkligt och världsligt är! Nu får vi se hur länge våra självgjorda vingar kan bära oss i stället, hur länge frukten av vår fantasi kan leva, och om vår experimentella flykt ska lyckas eller inte.'

"Men hur kunde ni fly?"

"Det var den enklaste saken i världen. När vi var ute och arbetade på bygget av den väg åt Stalin som aldrig skulle bli färdig och som han aldrig själv skulle använda och kanske ingen annan heller med någon behållning, så gick vi helt enkelt bort och pinkade avsides, den ena först och den andra sedan. Vi hade noggrant i månader planerat exakt var vi skulle pinka för att inte synas och lätt kunna slinka iväg. Truckarna och bältebilarna hade vi givetvis samma morgon tankat med socker. Bröd, tändstickor och kniven hade vi noggrant gömt på oss. Så vi hade bara att ränna iväg.

Och det är ett faktum att vår flykt lyckades. Inte vid något tillfälle varseblev vi något tecken på någon förföljande hund eller rysk skvadron. Och mitt knä blev bara böjligare och bättre för varje dag under Philips noggranna översyn och regelbundna behandling, givetvis. Han gav mig mycket noggranna råd om hur jag skulle sköta det, och jag följde dem exakt.

Först efter tolv dagar hörde vi en skällande schäferjakthund som jagade oss, men den var alldeles ensam. Vi lyckades döda den, och vi åt upp den med god aptit."

"Hur klarade ni er undan skörbjugg och bristsjukdomar under sådana omständigheter?"

"Kanske var det det att vi åt gräs och hackade upp rötter ur jorden. Vi åt även barr och bark och annat sådant. Men sexton dagar efter vår lyckade rymning åkte vi fast."

"Och det var inte era uppsyningsmän som infångade er utan helt andra militärer."

"Ja, så vi kunde ljuga en del. När de frågade oss varifrån vi kom svarade Philip att vi kom från Tomsk. 'Ni ljuger,' påstod de då, men Philip gav sig inte. Han berättade att vi hade flytt ur ett sällskap som hade varit på väg norrut. Naturligtvis frågade de då vart norrut vi hade varit på väg, varpå Philip, perfekt i sin roll, troskyldigt svarade: 'Hur skulle vi kunna veta det?' Då trodde de oss, belade oss med handbojor och förde oss till Tomsk. Philip sade då viskande till mig: 'Vi kom åtminstone en liten bit på väg och slapp komma längre norrut.' I Tomsk sållades vi till ett större sällskap olyckliga straffångar som alla skulle fraktas längre österut i Sibirien. 'Ingenting passar oss bättre,' sade Philip. Men så hörde vi vart vi och alla dessa fångar skulle. Vi skulle alla till ett fångläger någonstans norr om Verchojansk.

Det blev en svår chock för oss, ty vi visste var Verchojansk låg och att det var en av jordens kallaste städer. Men det skulle mycket till för att Philip skulle bli modfälld, och han blev inte modfälld av detta. Dock blev han modfälld av en annan sak.

När vi stuvades in på tåget till Irkutsk var vi i vanlig ordning fastkedjade med varandra, men dessutom fastkedjades var och en av oss intill väggen på den plats där var och en skulle sitta. Ingen kunde alltså röra sig en meter. Detta var, som vakterna sade, för vårt eget bästas skull. De hade sina erfarenheter. Alltför många flyktförsök hade förekommit och särskilt bland fångar som skulle till ställen som Verchojansk. Jag pratade med en vakt särskilt, som berättade att det ej sällan hade förekommit att fångar hade lyckats öppna vagnsdörren och mitt i den högsta tågfarten kastat sig ut i det fria med kedjor och allt. Han sade att den vanligaste och förfärligaste åkomman på sådana fångtransporttåg som vårt var cellskräcken. Det var i avsikt att bota den som de först kedjade fast oss till händer och fötter utanför vagnen och sedan därtill kedjade fast oss till godsvagnens väggar. De hade en sådan omsorg om oss att de inte ville att någon av oss skulle göra något dumt. Hellre fick vi dö.

Och när kedjorna smiddes om våra handleder väste Philip på engelska till mig: 'Vi måste fly innan vi kommer till Irkutsk! Vi måste!' som om han med våld ville besegra det öde som höll våra händer och fötter fjättrade som i ett skruvstäd. Trots att hans mod och hopp var borta vägrade han envist att tro att det nu var omöjligt att fly, fastän det var det.

Men det märkliga var att man inte skilde oss åt. Logiskt tänkt borde de för länge sedan ha förstått att vi hjälpte varandra och höll ihop till men för överhetens planer på att hålla oss fångna. Vi fjättrades fast sida vid sida i tåget som om de tog för givet att vi inte kände varandra. Med den mest vetenskapligt exakta precision hade de effektivt omöjliggjort så gott som all flykt från tåget, men mig och Philip hade de inte haft vett att skilja åt. Ändå så borde vi båda vid det här laget ha varit ett ganska

ökänt och välkänt förbrytarpar för vårt världland. Men vi fick sitta tillsammans, och det lättade stämningen något."

"Och hur gick er flykt i Irkutsk till?"

"Ja, vi fick ju inget tillfälle att rymma före Irkutsk. Vi hade ingen chans. Men för att rätt kunna förstå Philips gränslösa desperation i Irkutsk måste du ha klart för dig hurdan vår resa till Irkutsk var. Efter att vi hade lämnat Tomsk släpptes vi inte ut igen förrän vid Krasnojarsk, vilket ligger mer än fyrtio mil därifrån. Och därefter fick vi bara komma ut ur vagnen två gånger i veckan, under vilka uppehåll vagnarna nödtorftigt rengjordes och rensades från de exkrement som ändå somliga av oss tycktes avlägga fastän vi alla var undernärda till döds. Det var ju ingen resa i första klass precis. Och denna resa gick av stapeln mitt under sommaren under just den period då den ryska sommarhettan når sin höjdpunkt för att inte säga kokpunkt. Vagnen var som en ständigt allt hetare bastu som någon obönhörligt hänsynslöst bara eldade på under och drev upp till allt högre temperaturer. Och vagnen fylldes av allehanda insekter och kräk som höll oss vakna dygnet runt, sög vårt blod och svårigen stang oss utan att vi kunde försvara oss eller så mycket som klia oss. Våra händer var ju fastnaglade bakom våra ryggar vid vagnsväggen och likaså våra fötter vid golvet. Våra händer befriades bara tillfälligt till måltiderna. Detta var ett ytterst opraktiskt och plågsamt system som verkade ha uppfunnits av någon sadistisk överste bara för att plåga oss maximalt. Jag kan inte tro att det var likadant i alla fångstransporttåg. Somliga ryckte och slet så svårt och så förtvivlat i sina kedjor att de svårt sargade sig själva, ofta fick svåra infektioner och ej sällan dog.

Och under denna oförgätliga resa i den skramlande slängande ugnen tjatade Philip ideligen om att vi vid 'nästa hållplats' skulle rymma, som om alla misslyckade möjligheter därtill bara ännu starkare hade befest honom i tanken på att det visst var en enkel match att rymma. Och inte ett ögonblick uteslöt han mig ur sina omöjliga rymningsdrömmar. Visst skulle vi två kunna rymma tillsammans ur detta dödsmärkta benrangelsällskap! Det var ju en självklarhet! Det rädde absolut ingen tvekan om den saken för hans del.

Men inga chanser uppenbarade sig före Irkutsk. Vi bevakades alltid ytterst noga under alla rastningar, och den kedja som förenade varje vagns alla passagerare slapp vi aldrig. Och så rullade vi in i Irkutsk, lika fastnaglade vid verkligheten då som vid Tomsk då vi lastades och stuvades ombord, ett visst antal dömda i varje vagn, såsom ett visst antal sillar i varje saltad tunna eller sardiner i en konservburk. Men sådana stuvade sillar eller sardiner hade det bättre, ty de var döda, men vi lades in på burk livs levande.

Där slapp vi äntligen den långa för varje vagnslast passagerare gemensamma kedjan. Stationen som vi hade kört in på verkade vara särskilt ämnad just för lastning och lossning av straffångar. Vi slapp även fotbojorna, vilket förvånade oss. Det var ju annars det sista en straffånge slapp i Sibirien – de flesta dog med fotbojorna på. Men vi insåg att det var nödvändigt när vi tvingades snabbt marschera två och två på långa led till någon annan del av stationen. Och då hörde jag Philip viska, som en ande fångad i sin flaska: 'Det är nu eller aldrig.'

Jag insåg att situationen var lika hopplös nu som den hade varit under hela vägen, men när jag sade till honom hur hopplös jag tyckte att den var sade han mycket strängt: 'Tyst!' Han ville inte alls höra på det örat och var lika vaksam i varje ögonblick som en uthungrad lejoninna på jakt.

Under den stressande marschens gång var vi tvungna att runda en krök, och i rundandet av denna krök måste hälften av fångarna komma ur sikte för åtminstone hälften av våra vakter. Philip hade jäst under hela resan, och nu såg han för första gången sedan vi lämnat Tomsk antligen en vag antydning av en möjlighet till att få korken att släppa. Jag hörde bara ett ord: 'Nu!' och han var försvunnen. Jag visste att han väntade sig och ville att jag skulle följa med honom, men jag blev förvirrad och tvekade. Men hans flykt hade samma effekt som en blix i en förtorkad skog som starkt blåses på av en het stormvind. Det gick en skälvning genom alla fångled. De som såg honom lämna ledet sade att han rände iväg 'som en hatt i stormväder', men själv såg jag det inte. Därtill var han för snabb. Överspänd väntade jag intensivt på de beväpnade vakternas reaktion. Det spordes oro bland dem, men ingen sade eller gjorde någonting, förrän när plötsligt en tjock och fasansfull kommandant gallskrek: 'En fånge försöker rymma!' Och det var gnistan till krutmagasinet. Genast var hela skogen övertänd. Panik och kaos uppstod på alla håll samtidigt. Philip var inte den ende som hade suttit och jäst under hela resan. De var många, och det räckte med att en enda vågade ta initiativet till att bryta sig ut, så ville alla göra det, och så vågade alla följa hans exempel. Full kalabalik uppstod. Alla fångar började ränna iväg åt olika håll. Jag var en av de få som stod stilla, ty jag ville hellre följa med dramat än spela någon roll i det. Soldaterna som var våra vakter rände efter de flyende som efter höns som sluppet ut ur sin hönsgård, men i motsats till om fallet hade rört sig om höns så gjorde det ingenting nu om de flyende inte togs levande. Huvudsaken var att inget flyktförsök lyckades. Därför inleddes ett godtyckligt och generöst skjutande med kulsprutegevär, och överallt ramlade och störtade flyende skadskjutna eller dödsskjutna fångar till marken. Även fångar som inte flydde sköts av misstag, och över denna blodiga krigsscen som nästan var som på en cirkus hörde jag en klar röst som ropade ett namn: 'Louis!' Det var Philip som ropade på mig. Han kallade mig alltid Louis. Och detta rop liksom uttryckte hela den smärta som denna blodiga kalabalikscen innehöll. Det uttryckte en gränslös sorg och besvikelse över att jag inte hade sprungit med honom. Jag kände det alltför tydligt. Jag kunde inte klart urskilja varifrån rösten hade kommit, men det var mycket avlägset, och inte heller kunde jag se honom. Och in i det sista kunde jag inte bestämma mig för om även jag skulle springa eller inte. Jag stod som fastnaglad i jorden. Jag kunde inte springa. Jag var varken feg eller rädd, men jag kunde inte ta Philips absoluta självsäkerhet på allvar eller tro på hans självtillit i detta ögonblick. Därmed framstod kanske även klart den fundamentala skillnaden mellan oss: han hade alltid predikat att allt berodde på att man passade på det rätta tillfället, att man måste gripa lyckan i flykten, att man aldrig fick tveka; medan jag alltid har varit den tvekande sorten, som hellre avvaktat händelsernas utveckling än velat ingripa i dem och påverka dem. Jag kunde i detta moment inte göra vad Philip gjorde, ty jag hade

inte den självsäkerhet som han hade. Jag har alltid hellre tänkt och funderat än handlat, men Philip var den som alltid handlade genast. Och först ett antal år senare skulle det visa sig om jag både hade tänkt och gjort fel eller inte, ty under de närmaste åren fick jag aldrig veta om han hade klarat sig eller inte. Några av de flyende fångarna klarade sig ut från stationen och ut till friheten, sådan den nu var där, och även om de var ute så hade de alltså sina handbojor kvar, som de också måste bli av med om de ville undgå polisens uppmärksamhet. De var ju liksom litet svåra att bortförklara inför en myndighet i Sibirien. Det var kanske det att den tanken dök upp hos mig som definitivt fick mig att stå kvar och inte följa med mängden. Omkring sextio fångar av hundra hade massakrerats, och cirka trettiosju av hundra stod levande kvar utan att ha försökt fly. Men bland alla de döda såg jag inte Philips kropp någonstans, varför jag inte säkert kunde veta om han var död eller fri.

Men det märkliga var att hela denna kalabalik inte alls hade rubbat rutinen utom rent tidsmässigt. Man förlorade litet tid i slavomlastningen. Det var allt. Soldaternas stela och nästan sterila och robotaktiga pokeransikten förrådde inga åsikter eller meningar eller ens minnen av saken när väl inga flyende fångar fanns kvar inom synhåll, och frågade man dem om någon flyende hade klarat sig verkade de inte att ha hört frågan. Och alla de talrika stupade fångarnas lik lämnades orörda kvar på stationen, såsom bönderna lämnar avfall efter sig på torget efter en torgdag. Man fick nästan det intrycket att sådana massakrer hörde till vanligheterna åtminstone en gång i veckan. Ingen myndighetsperson brydde sig här om vare sig döda eller levande straffångar. Vi föstes vidare som om ingenting hänt, men utan Philip."

Nu hade Bernhard redan länge försökt avbryta Lajos med en fråga, men nu först infann sig det rätta tillfället genom en naturlig paus:

"Så det tog flera år innan du fick veta om Philip hade klarat sig eller inte?"

"Ja."

"Var det när ni möttes i Kina som du fick veta det, eller hade du fått veta någonting om honom tidigare?"

"Nej, jag visste ingenting om hans följande öden förrän när våra vägar av en händelse möttes igen i hjärtat av Kina."

"Berätta om det mötet."

"Det var mycket märkligt och samtidigt mycket vemodigt. Det var i provinsen Yunnan i hjärtat av Kinas mest ohälsosamma moskitdjungler. Jag fraktades dit tillsammans med ett tjug andra för att sättas i straffarbete i ett sällsynt kvalfullt och mördande läger. Jag var halvdöd när jag kom fram dit och alla mina kamrater med mig, och ändå var vi avgjort friskare och sundare till kropp och själ, mera levande och mindre medtagna än någon fånge som redan fanns i lägret. Det fånglägret var en chockerande skräcksyn tills man vant sig vid ohyggligheterna. Mänskorna var överarbetade och avmagrade och snubblade omkring som vålnader och vandrande skelett. Många var tyfussjuka och ingen skötte om dem. Det var som en uppsamlingsplats och avskrädesplats för mänskliga vrak, och alla som inte kom dit som vrak gjordes till vrak, och aldrig slapp någon levande ut därifrån. Ingen var

frisk i detta läger, varenda en fånge verkade vara mera eländig än alla andra, vacklande och utbrända vacklade de stackars varelserna omkring som man nästan knappast vågade tro att var människor. Men de var människor, och de befann sig i detta läger för att arbeta, mot deras egen vilja, som straff för att de hade gjort något förnuftigt, något personligt eller något ovanligt i livet, och arbetade gjorde de tills de dog, ty om de inte arbetade dog de ännu tidigare.

Men bland dessa förpinta döende ohyggligt torterade arma själar som här försmäktade i helvetet såg jag en som inte var så sjuk och oidentifierbar som människa som alla andra, och den människan kände jag igen. Jag betraktade honom länge utan att kunna placera de så välkända trevliga och kultiverade dragen i mitt minne. Så fångade han min blick och blinkade åt mig. Han hade känt igen mig. Och då kände jag igen honom. Det var hans karakteristiska sätt att blinka som fick mitt minne ridå att gå upp för vem han var. Det var Philip.

Men vi kunde inte komma i kontakt med varandra, ty denna gång var vi åtskilda. Jag fördes åt ett håll, och Philip tillhörde en annan del av lägret som bevakades noga och som han inte kunde lämna. Men vi visste nu båda att vi fanns i samma läger, så vi hade det att leva för att på nytt på något sätt komma i kontakt med varandra.

Men veckorna gick, och vi fick inte en chans till kontakt. Vi hölls strängt på vitt skilda håll i lägret, som om kineserna kände till vårt gemensamma förflutna och just därför strängt höll på att vi under inga som helst omständigheter skulle få träffas.

Jag har aldrig varit i ett straffläger som det har varit så svårt att leva i som det var i detta, och det berodde på att detta straffläger tog priset i matsnålhet. Vi fick bara ett halvt oätligt mål mat om dagen, som krävde minst tio arbetstimmar av oss. Det var nästan omöjligt att klara sig om man inte använde sig av list. Aldrig har jag träffat på skickligare tjuvar än i detta läger. Det normala var att man stal frukt, ty det fanns det alltid i överflöd av så att det understa ruttnade. Men trots överflödet på frukt delades endast ett minimum ut, ty det var enligt beräkning som vi hölls på magraste möjliga svältkost. Detta läger var nämligen ett specialläger för politiskt farliga fångar, och det var meningen att alla som kom dit förr eller senare skulle dö. Detta lärde jag mig så småningom: man lär sig genomskåda ett kommunistiskt fånglägers hierarkiska struktur och tankarna bakom det först under en längre tid av umgänge med dess mentalitet, då dess konstruktörer gjort allt för att fångarna inte skall genomskåda systemets bakomliggande cyniska och omänskligt beräknande tankevärld. Men just för att det fanns så mycket frukt tyckte alla att de kunde stjäla av den med gott samvete, men detta goda samvete tog slut när till följd av de alltför mycket upprepade skickliga stölderna ett dussin interner på måfå utvaldes och arkebuserades för statuerande av exempel. Men detta lyckades inte avskräcka tjuvarna från att fortsätta med att anstränga sig för att överleva. Stölderna fortsatte, ty i de flestas fall var stöld av mat det enda sättet att klara livhanken, och decimeringen av fångarna fortsatte även i takt därmed. Men det fanns så många fångar i vårt läger. Detta är en egenhet för Kina: där finns så mycket folk överallt, att människovärdet försvinner. Man har råd att avvara människoliv i hur stor skala som

helst. Ingen förlust, hur stor den än är, märks. Detta sätt att resonera infördes redan av den förste kinesiska kejsaren, som byggde den kinesiska muren med en förlust av bara en femtedel av hela landets befolkning, en förlust som redan han ansåg högst obetydlig. Därför kan vem som helst försvinna i Kina utan den minsta svårighet. Vi var cirka 1500 interner i lägret, och det kom ständigt fler, så att antalet lägerdeltagare aldrig minskade. Och märkligt nog, så lyckades överheten aldrig få med några skyldiga tjuvar bland dem som de mönstrade ut som offer för matstölderna, utan de skyldiga tycktes alltid klara sig. Naturligtvis förekom det även saftiga belöningar som in spe utlovades till alla angivare av mattjuvar, men detta motarbetades och neutraliserades av den lägermaffia bland fångarna vars uppgift var att göra det alltför klart för alla angivare att en säkrare död väntade dem än någon angiven.

Även jag lät mig utbildas i lägrets underjordiska skola för mattjuvar. Men en dag när jag en kväll strök omkring för att pröva min lycka och försöka tvinga mig till mitt livs första ohederliga stöld, upptäcktes jag av en vakt, och eftersom det var olovligt att vara utomhus den tiden på kvällen sattes jag i arrest på fjorton dagar med ännu magrare svältkost. Detta stämplade mig för all framtid i lägret som 'opålitlig' i överhetens ögon, och sannolikt skulle jag komma att tillhöra nästa grupp av offer för statuerandet av exempel, fastän jag ännu inte hade hunnit stjäla någonting.

I detta fängelse, som bestod av en välbevakad fönsterlös bambubarack, eller snarare -bur, fanns det många som i dubbel bemärkelse var fångar, emedan de som fångar i fånglägret brutit mot fånglägrets normer och sålunda förpassats i fånglägrets finka. I denna finka förvarades och vaktades alla dubbelförbrytare i klump. Här satt både dödsdömda och evighetsburfåglar, och vi fick prata med varandra hur mycket vi ville. Straffet slapp vi ju ändå inte.

Men i denna stora bambubur satt det en person vid ena väggen som var alldeles tyst. Han satt för sig själv på golvet med huvudet mot armarna som låg över de uppdragna knäna. Han rörde sig inte. Det var någonting med denna i töcknet ourskiljbara skugga som fångslade min blick. Och snart igenkände jag denna person som min vän Philip.

Jag visste inte att han hade tagits. Häpen lade jag min hand på hans axel och tilltalade honom på den engelska som han själv hade lärt mig. Han rörde sig inte. Jag ruskade om honom litet och tilltalade honom på nytt. Då lyfte han på huvudet och tittade på mig ett ögonblick. Hans blick var slö och likgiltig. Så gömde han åter sitt ansikte i armarna.

'Herr Smith, känner ni inte igen mig?' sade jag då upprörd på tyska, och då svarade han utan att lyfta sitt ansikte:

'Tala inte med mig, min vän. Jag är dödsdömd.'

Men mitt intresse för honom var inte så lätt att avvända. Vi hade varit åtskilda i fyra år, och det att han efter denna långa tid inte ville tala med mig fastän vi hade haft så många fador, äventyr och känslor gemensamt hade jag svårt att acceptera och särskilt emedan han dessutom inte ville ge någon förklaring. Men till slut efter

helt fåfänga försök att ånyo väcka honom till liv var jag tvungen att nöja mig med att han alltför tydligt ville bli lämnad i fred och vara ensam med sig själv. Och jag gav upp mina försök i hopp om att han skulle ha mera tid för mig senare. Men vad menade han med att han var dödsdömd? De enda ord som han hade låtit undslippa sig oroade mig mycket.

Men mitt i natten då det var alldeles mörkt så att ingen kunde se en annan och då alla låg tysta och sov och endast urskogens och djungelns nattsuddare förde oväsen i omvärlden, väckte Philip mig. Han väckte mig mycket tyst och försiktigt, och det första han sade var: 'Schh!' Han ville att vi skulle vara så tysta som möjligt men ville ändå prata med mig.

'Jag kunde inte sova, och då ville jag prata med dig,' sade han. 'Men låt oss prata tyst, så att ingen vaknar och kan förstå något av vad vi säger.'

Och vi pratade hela den natten. Det var verkligen hans sista natt i livet. Han hade stulit mat och skulle därför skjutas följande dag för statuerande av exempel. Och som det var hans livs sista natt och han hade mycket på sitt hjärta lät jag honom sjunga ut allt vad han ville medan jag nöjde mig med att spela rollen som andäktig lyssnare – det var det enda jag under omständigheterna kunde göra, och jag gjorde det tacksamt.

Han sade så mycket, men allt minns jag inte. Men kontentan av vad han sade var ungefär:

'Jag kommer att dö i morgon. Jag ville inte visa kineserna att jag kände dig och så göra dig misstänkt i deras ögon. Kineserna känner mig nämligen så väl att de vet att alla som har något med mig att göra är synnerligen farliga för det maoistiska samhället, och mera komprometterad än så kan man i deras ögon inte bli. De vet vem jag är, men de vet inte vem du är, och den risken ville jag inte utsätta dig för att de eventuellt skulle få veta det. Därför var jag så otillgänglig tidigare i kväll. Jag hoppas att du ursäktar. Jag hoppades att du inte ens skulle märka mig. Jag kände igen dig så fort du kom in, och tyvärr kände du igen mig fastän du inte ens fick se mitt ansikte. Ursäkta att jag var så oartig.' Så ungefär inledde han vårt långa samtal.

Vi pratade om allt den natten, men mest pratade vi om Europa. Han var outtömlig när det gällde hans tydliga behov av att vädra hela sitt liv och allt inom sig denna hans sista natt i livet. Allt vad han hade burit inom sig sedan vi hade skiljts för fyra år sedan kom vällande fram ur honom som en vårbäck efter en mycket lång och tung sibirisk vinter. Jag fick nästan det intrycket att han inte hade haft någon att prata med under dessa fyra år.

Och jag fick äntligen veta hela hans historia. Nu vågade han avslöja för mig sitt riktiga namn. Men jag ska försöka återge hans monologer och vårt samtal så som jag upplevde det och försöka göra honom rättvisa med att försöka citera honom direkt, så att du åtminstone får en inblick i stämningen av vårt unika samtal.

'Hela tiden ända sedan du såg mig i Irkutsk har jag längtat. Jag har ibland nästan längtat mig galen efter Europa, världen och England, och endast denna längtan har hela tiden räddat mig och hållit mig vid liv. Jag lyckades fly i Irkutsk och låg under ett tåg hela vägen från Irkutsk till Vladivostok, vilket är världens mest obekväma

sätt att resa, även om det är gratis. Man blir döv av hjulens isande dån mot skenorna, och man får blåmärken över hela kroppen av det hårda ständigt stötande underlaget. Under långa stunder låg jag där medvetlös, vilket var lika så bra, ty jag kunde ju ändå aldrig få någon sömn under de omständigheterna. Men vid kusten tog jag mig ombord på en liten fiskebåt som skulle till Korea. Jag lyckades hålla mig väl dold bland ruttna sillar, slemmiga tonfiskar och stinkande bläckfiskar tills vi kom till den koreanska hamnen, men när jag tog mig i land där märkte jag hur ihjälsvulten jag var. Min hunger drev mig till oförsiktighet, och när jag tuppade av mitt på torget tog myndigheterna hand om mig. Tyvärr var denna hamn nordkoreansk och inte sydkoreansk. Jag medger att det var en miss.

Vill du se mina fötter? De är nästan obrukbara. De förde mig till ett fängelse där jag torterades svårt, ty de inbillade sig att jag var en brittisk spion. Det enda de fick ur mig var allt vad jag visste. Konfunderade av att jag var så öppen och så villigt berättade så mycket om bland annat alla Rysslands statshemligheter, lämnade de mig ett tag i fred, varunder jag passade på att fly. Jag sprang genom hela staden till stranden och hoppade i havet och simmade i väg i och under vattnet. Underligt nog förföljde de mig inte utan nöjde sig med att beskjuta mig tills de hade ödslat så många kulor att de med gott samvete kunde inbilla sig själva och andra att jag måste vara död. Det hade varit lätt för dem att sätta ut en motorbåt och fiska upp mig, men de nöjde sig med att skjuta till måls mot havets vita gäss, och lika litet som de lyckades såra något av dem lyckades de såra mig. Men längre söderut åkte jag fast igen. Mitt öde och min otur är att jag alltid har åkt fast igen hur underbart heroiska och fantastiskt härliga rymningar jag än alltid har lyckats genomföra. Och om man bortser från ett enda undantag, så är det alltid andra som har infångat mig än dem som jag har flytt ifrån, och det enda undantaget skall kosta mig mitt liv.

Tror du på Europa, Louis? Tror du att du någonsin skall få återse ditt hemland? Tro inte det. Ju mer du längtar hem, desto mer kommer du att fara vilse, och desto längre bort från hemmet kommer dina irrfärder att föra dig. Ha ej ett land att längta hem till, Louis. Det är inte hälsosamt. Det betyder bara att du kanske aldrig får se det mera. Glöm Europa. Gör som jag. Upphör med att veta var du kommer ifrån. Om du glömmer allt annat om ditt hemland utom att det ligger västerut, så vandra envist österut. Förlåt mig, Louis. Ta mig inte på allvar. Jag säger blott vad jag känner nu när jag skall dö.

Jag har alltid längtat hem, och jag har inbillat mig att det alltid har varit min hemlängtan som har hjälpt mig igenom allt. Men allting slutar här i dödens återvändsgränd, och ingenting i världen och allra minst mina egna mest sentimentala känslor kan hjälpa mig längre. Därför glömmer jag hellre det sista och enda värdefulla jag äger än att jag låter mig pinas av hur det som jag mest trodde på har misslyckats med att hjälpa mig.

Men ändå kan jag inte släppa mina tankar från det. Min största pina och smärta är det enda jag kan tänka på i denna stund. Men England är mera överkligt för mig som hem än vad Europa är. Vad är England? En ö i Europa. Vad är en liten struntö med ständigt dåligt väder, som bara regnar och haglar och kommer med

kallduschar och saboterar hela ditt liv med att med sitt evigt infernaliska regnande alltid förändra ditt humör till det sämre, mot anrika kulturländer med solsken ibland som Tyskland, Frankrike och Italien? Det enda goda med denna lilla futtiga ö är att den har en drottning. Hon är det enda i världen som jag böjer knä för. Visserligen är jag född i en katolsk familj, men även i mina böner är min drottning den enda jag alltid ber för utom för mig själv. Det är ändå något visst med att höra till det land som har världens äldsta bestående monarki, och en monarki som har klarat sitt land genom så många sekler är värd att få fortsätta sköta sitt jobb.

Vad är det för skillnad mellan katoliker och protestanter? Det sägs att katolikerna är mera troende, mera världsliga och mera upphetsade än vad protestanterna är, som är mera likgiltiga och själviska, och det ligger kanske något i det. Vad tycker du? Är du katolik?'

'Ja, det vet du.'

'Förbli det. Överge aldrig din Gud eller kyrka. Vad du än tror på så överge det aldrig. Om du ännu tror på och älskar ditt hemland, så överge inte ens en sådan hopplös och dödsdömd tro och kärlek, hur förlorat ditt hemland än må vara. Förlåt mig.'

'Liksom för dig betyder hela Europa lika mycket för mig som mitt stackars hemland.'

'Överge då aldrig den kärleken förrän du måste, ty liksom jag kanske du blir skjuten en vacker dag. Men då kommer du att minnas allt vad jag nu har sagt och ber dig att minnas, och du kanske skall tänka på det ibland redan innan du dör. Ja, du kanske inte alls blir skjuten som jag. Hör, min frände, broder, kusin och vän, vill du göra en sak för mig om du någonsin kommer till England, vilket jag inte tror att du någonsin gör?'

'Säg vad jag skall göra.'

'Vill du uppsöka mina föräldrar i Dartmouth i Devonshire? De råkar faktiskt heta Churchill och bor mitt emot kyrkan. Man kan inte gå förbi deras hus utan att lägga märke till det.'

'Så ditt riktiga namn är Churchill?'

'Ja, och min familj är betydligt mera renblodig och ädel än uppkomlingen Winstons. Men de kanske inte längre bor kvar i Dartmouth.'

'Jag trodde du hörde hemma i Canterbury.'

'Det gjorde jag tills min familj flyttade därifrån.'

'Men vad skall jag säga till dem? Vad vill du att jag ska hälsa dem?'

Då log Philip. Han började faktiskt mycket lågmält att skratta. Jag förstod inte vad det var frågan om. Höll han på att förlora förståndet? Nej, det var något annat. Han skrattade tyst men omisskännligt för sig själv, och han kunde inte sluta. Till slut sade han: 'Förlåt mig, Louis, men det är inte dig jag skrattar åt. Det är kineserna.'

'Vad är det för roligt med dem?'

'Ingenting alls. Det är bara det att jag har lurat dem så kapitalt, och de anar inte vad de går miste om.' Han skrattade igen. Jag begrep ingenting.

'Förklara dig.'

'Nåväl, Louis, för dig ska jag förklara mig, och du ska förklara mig för mina föräldrar, om du någonsin kommer till Devon, vilket jag inte tror att du gör, men man kan ju alltid försöka och åtminstone spekulera i möjligheten. Ingen möjlighet är så omöjlig att den inte åtminstone är värd att spekulera i.

Saken är den, att när kineserna skjuter mig i morgon har de inte en aning om vilken guldgruva de slänger i havet. De skulle lätt med sina sofistikerade och under århundraden högt utvecklade tortyrmeter kunna få fram vad som helst ur mig, om de bara försökte. De tar mig för en idiot. Koreanerna trodde att jag var brittisk spion, och jag avslöjade allt för dem av värdelöst nonsensmaterial bara för att leda dem på villospår och få dem att gå förbi den verkliga information jag sitter inne med. Jag nämnde ingenting för dem om hur exakt jag har det uppskrivet i huvudet hur alla Sovjetunionens fångläger är utplacerade med hur många interner, vad Rysslands kloaksystem egentligen går ut på, och hur otroligt svagt och sårbart detta mammutrike egentligen är just genom sitt otroligt överdimensionerade och svindyra fånglägersystem, som hotar att ruinera hela landet, om det inte redan har gjort det för länge sedan, precis som tyskarna ruinerade sig själva genom sina judiska koncentrationsläger och den absurda organisation som låg bakom judeutrotningen och som förstörde hela kriget för dem. Sedan har jag kartlagt samma befängda system här i Kina, som är mera omfattande här än vad det någonsin var i Tyskland eller Ryssland. Här handlar det nämligen om att likvidera så oändligt mycket mera människor. Mitt arbete blev inte klart, men jag har preliminära resultat färdiga.

Och kineserna tror att jag bara är en vanlig yankeeäventyrare, tjuv och vagabond och farlig bara därför att jag kan så många tricks och är så skicklig på att rymma och kan lära andra lägerfångar samma teknik. De anar inte vad de går miste om! Jag har nyckeln i min hand till både Sovjetunionens och Kinas hela framtid,' han visade demonstrativt fram sin högra hand knuten uppåt, 'jag vet hur båda dessa världens största statskepp skulle kunna skjutas i sank på mindre än några dagar, det gäller bara att sätta in den rätta stöten mot den rätta punkten i de groteska lerfötterna av den gyllenhövdade kolossen, så kommer allting att rasa som en lavin, så att sedan en ny bättre värld utan diktaturer kan byggas upp efteråt, icke på diktaturernas ruiner utan på den historiska grund som de redan hade innan kommunismens omänskligt vedervärdiga diktatur hittade på att ta makten med ondska och våld över hela den nordöstra världen och ödelägga minnet av all den konstruktiva historia som de faktiskt redan hade tillgodogjort sig. Vet du att doktor Sun-Yat-Sen, det moderna Kinas skapare, som grundade det socialistiska Kuomintang-partiet, som sedan kommunisterna störtade, var en lika stor demokrat som Mahatma Gandhi?'

Jag visste ingenting om sådant. Han förstod att jag inte var insatt i sådana frågor, så han resignerade. Jag beklagade att jag inte kunde följa med honom ut i alla hans politiska resonemang och spekulationer, ty jag förstod för litet av dem. Han tystnade. Vi var båda tysta för några ögonblick, som tycktes lika långa som en evighet.

Fastän jag egentligen visste så oerhört litet om honom vågade jag inte heller ställa honom mer personliga frågor om honom själv. Det var så mycket som jag var så oerhört nyfiken på, men jag lade band på mig, ty jag ville att han själv skulle få bestämma vad han ville tala och titta om under sin sista natt i livet. Hans ögon var stora, klarblå och uppjagade. Han var samtidigt liksom hänryckt och gränslöst upprörd. Jag kunde skymta hans blickar i det genom bambuväggarna hårt silade månskenet. Så mycket hade vi upplevt gemensamt, och ändå så kände vi varandra nästan inte alls. Det insåg vi bägge ju närmare mot gryningen vi kom, och till slut ville han vara helt i fred. Han ville sova några timmar före sin avrättning och trodde efter vårt samtal sig kunna göra det. Jag respekterade hans önskan och lät honom rulla ihop sig på den smutsiga mattan som vi hade att ligga på. Men nu kommer jag ihåg en sak till. En sista gång vände han sig om mot mig igen och sade:

'Hata inte kommunisterna, Louis, fastän de dödar oss.'

'Varför skulle jag hata dem?' frågade jag.

'Det är bra,' sade han, 'fortsätt med det. Du vet lika väl som jag att Stalins och Maos brott mot mänskligheten gör både samtliga sovjetiska och kinesiska medborgare till värre förbrytare än vad alla tyskar var på grund av Hitlers brott, och att skillnaden mellan Hitler å ena sidan och Stalin och Mao å den andra är, att Hitlers brott har dokumenterats, medan ingen ryss eller kines har överlevt Stalins och Maos brott för att kunna dokumentera dem. Tyskland har straffats, men Sovjetunionen och Kina har ingen naiv västerlänning ens vågat rikta någon anklagelse emot. Vi har sett Stalins och Maos stater från insidan, och vi vet vad som väntar dem, ty vi har sett hur det gick för Hitlers Tyskland. Saken är bara den, att vi inte har någon rätt att personligen hata någon enda ryss eller kines.

Jag har tröttat ut dig. Sov så gott.' Han önskade mig med ett leende god natt, och sedan sov han gott tills det dagades. Åtminstone så sov jag mycket sämre."

"Blev han verkligen skjuten sedan?"

"Ja. Han dog mycket lugnt och utan protester. Det var fyra stycken straffångare som hade dömts till döden för flyktförsök, och en av dem hade dessutom överbevisats som en sedan länge aktiv nattjuv, och det var just Philip. Jag vet inte om han såg mig i sin sista stund förrän han skulle skjutas, men jag tror att han sökte mig med blicken. De sköts utan bindlar för ögonen, vräktes sedan ner i en skottkärra och fraktades bort till en namnlös massgrav någonstans som när den blivit fylld med tiden alla yttre spår skulle utplånas av. Så slutade sagan om min vän Philip Smith, alias John Philip Churchill."

"Och det var den John Philip Churchill som växte upp i Canterbury, ville bli musiker, utbildades till sjukgymnast och sedan tog tjänst i brittiska underrättelsetjänsten under kriget som spion i bland annat Ryssland, som där i god tid kunde meddela London vilka alla brittiska spioner som spionerade för Sovjetunionen varvid London vägrade tro honom, vilket senare hämnade sig 1951, som efter kriget anhölls i Odessa inte som spion utan för utsmuggling av ryska judar till Israel, vilket han gjorde under täckmanteln av att vara flott populärpianist på Odessas exklusivare diplomat- och statsklubbar?"

"Just han."

"Detta är mycket märkvärdigt. För den personen har jag haft kontakt med efter att du såg hans avrättning."

"Hur då?"

"Han verkade i Röda Korsets tjänst i Indokina, och han var en av dem som gav mig de avgörande spåren till var jag kunde finna dig."

"Hur såg den personen ut som du hade att göra med?"

"Jag träffade honom aldrig personligen, men jag talade med honom i telefon. Han hade en mycket kultiverad engelsk accent, ungefär som Kenneth More, och han var mycket förbindlig och tillmötesgående."

"Hade han något speciellt ofta upprepat utmärkande uttryck?"

"Låt mig se. Jo, det hade han. Han sade ofta just '*let me see*', men det gör tusentals engelsmän. Men vad jag fäste mig vid var att han kallade dig vid ett namn som jag aldrig hade hört på dig förut."

"Vad var det?"

"Han nämnde dig alltid som Louis."

"Det låter verkligen som han. Men hur skulle han ha kunnat klara sig? Skulle han då endast ha blivit skadskjuten vid arkebuseringen, spelat död och sedan kravlat sig ur massgraven som jag såg? Kan han faktiskt ha haft en sådan tur att han av en tillfällighet inte sköts till döds? Det är den enda logiska förklaringen. Det var fyra man som sköt, och de skulle var och en skjuta var sin fånge. Men de var mycket träffsäkra. Berättade han mycket om mig?"

"Ja, han berättade att ni hade varit i gemensamma fångläger både i Ryssland och Kina och att han genom din vän Elisabeth i Röda Korset fått veta att du även träffat henne. Båda dessa dina två vänner hade forskat efter dig genom Röda Korset, och så hade han fått veta att även du hade haft med Röda Korset i Indokina att göra men att du tyvärr redan hade försvunnit ut till havs från landet. Det var han som tog reda på att du sista gången hade setts i Hué innan du försvunnit till havs. Han gav mig verkligen mycket hjälp."

"Så han berättade ingenting om sitt slut i det kinesiska lägret?"

"Nej."

"Det var synd att du inte fick träffa honom. Det hade varit intressant att få veta hur han hade sett ut och om han hade haft några nya tydliga ärr. Det som du berättar är i alla fall mycket mer än bara intressant. Tänk om han verkligen skulle ha organiserat även sin utgång från det hemska lägret i provinsen Yunnan? Tänk om han haft någon överenskommelse med soldaten som sköt honom? Tror du vi någonsin får veta det? Jag tvivlar på det, som på allting annat. Men nu har vi lämnat Asien bakom oss och har Nya Zeeland framför oss, varifrån det nog blir svårt att återvända till Asien."

"Men ett tu tre träffar man Philip någonstans på jordklotet igen. Han är ju inte den som i längden kan hålla sig inom ramarna för ett och samma land."

"Nej, han är i högsta grad internationell, även om han är europé och dessutom engelsman. Men jag tror aldrig att han ser England eller Europa mera. Skulle han

komma hem skulle han bara bli frustrerad. Han tillhör hela världen och skulle aldrig kunna nöja sig med en mindre del av den."

"Känner du det på samma sätt?"

"Jag vet inte."

7. Tövädret

"Kära Bernhard, du anar inte vilken lättnad det innebär för mig att äntligen åter ha fått komma i kontakt med en person som man kan vädra ut sitt innersta för. Det var länge sedan jag hade en sådan vän.

Den följande personen som det är värt att berätta något om av dem som ödet förde i min väg var en kommandant i röda armén. Det var den andra och sista representanten för den ryska överheten som jag någonsin hade något närmare att göra med. Den första var en lättirriterad herre som jag fördes fram till redan i början av min resa. Det var strax innan vi passerade den ryska gränsen. Jag var då som allra tröttast, mest apatisk och mest villig att dö. Jag struntade i vad som hände mig, och jag väntade mig ingenting bättre än döden. Det var mycket svårt för folk att få någon kontakt med mig då, liksom det var lika svårt för mig att få kontakt med någon. I ett sådant tillstånd fördes jag fram inför en kort, tjock och något nervös kommandant, som antagligen led av både mindervärdighetskomplex och översittarmani. Han rörde ständigt på den läpp som han hade en mustasch på, som om han ville få folk att uppmärksamma denna och se hur märkvärdig den var. Det var som om han ständigt led av ett behov av att vilja vifta med den.

Han var mycket vänlig mot mig, och det visade sig att han hade fått veta någonting om mitt öde. Han sade mycket vänligt att det inte låg i de ryska myndigheternas intresse att föra en balettdansör i rysk fångenskap, men jag var så nedstämd på den tiden att jag inte trodde honom och inte ens ville se på honom. Men han fortsfor att tala vänligt till mig, och då bröt jag samman. Jag började gråta. Jag sade ingenting, men jag grät. Han var den första kommunist som någonsin bemött mig med vänlighet. Mina tårar gjorde honom ännu mera välvilligt stämd: han bjöd mig att sitta ner och erbjöd mig till och med en havannacigarr, som jag inte kunde ta emot emedan jag aldrig hade rökt. Druckit vin hade jag, men jag hade för karriärens skull aldrig rökt en cigarett och inte ens efter karriären försökt mig på det. Men nu frågade denne kommandant, som tydligt visade att han kunde och ville ge mig fri: 'Hade ni egentligen någonsin någonting med den förrädiska motståndsrörelsen, som numera är utrotad och som tjänade den västerländska imperialismen, att göra?' På denna fråga kunde jag inte svara. Jag vägrade nämligen tro att den var utrotad. Jag teg och satt orörlig. Hans röst var fortfarande vänlig när han frågade: 'Tydligt var ni inte helt utan kontakter med den eftersom ni tiger och inte säger nej.' Han tillade: 'Men frukta ingenting. Vi vill er bara väl, och vi vet att ni har gått igenom mycket under kriget och efter. Men vad vet ni egentligen om nämnda utrotade rörelse?' Jag teg ännu mera. Han fortsatte: 'Jag vill bara stå till er tjänst. Jag vill bara ge er fri. Ni behöver bara säga ett ord. Ett upplysande svar på

min fråga, och ni får fri lejd vart ni vill.' Men jag kunde inte ge några upplysningar. Jag teg allt mera och envisare, blev allt spändare och rödare och fruktade allt mera för hans oryggliga skärskådande blick, som trodde sig vara ofelbar. Det är alltid någonting fruktansvärt med dessa militärer. De har så mycket förutfattade meningar om allting, deras skygglappar för andra verkligheter än den det är deras jobb att hålla sig till är totala, och deras fördomar är alltid stenhårda. Man kan aldrig överklaga hos en militär. Men tystnaden började bli outhärdlig, särskilt som inte heller han sade något mer. Jag insåg att jag måste säga något. Jag skulle just öppna munnen och inleda med en vacker tacksamhetsfras när någonting hände: karlen tappade tålmodet. Innan jag hunnit öppna min mun och bemöta hans vänlighet lika vänligt röt han: 'Tala, karl!' Då blev jag förvirrad och visste inte vad jag skulle säga. Jag kände mig generad, som ett barn utan talan som skälls ut för någonting som han inte har gjort och som han inte får lov att försvara sig mot. Jag kände att situationen höll på att bli kritisk, och jag insåg hur viktigt det var att jag sade någonting positivt, men nu var jag till mig och kunde inte samla mig. Förtvivlat försökte jag stamma fram något när han åter avbröt mig innan jag hade börjat och nästan skrek: 'Så är ni då inte den orättvist dömda och förorättade man som jag trodde! Så är ni då skyldig till antisovjetisk verksamhet! Ni kan ju inte försvara er!' Och han störtade upp till dörren, ryckte upp den och skrek på en vakt. Jag var som förlamad ända in i ryggmärgen. Två soldater kom, och han skrek till dem: 'Ut med honom!' i en ton som om jag var den som han mest av alla hade väntat sig någonting av och som av alla människor hade gjort honom mest besviken. Och jag fördes effektivt ut och tillbaka till fångvagnen. Så gick jag miste om mitt enda tillfälle på hela resan till nordligaste Sibirien att bli frisläppt, bara för att jag hade haft för mycket tunghäfta för att lugnt och klart kunna framlägga att jag aldrig någonsin hade varit politiskt aktiv i någon riktning.

Men det var alltså den första ryska överhetspersonen som fick någon betydelse för mitt öde, och det var den andra jag skulle berätta om. Det var i Jakutsk."

"Var det på vägen från Verchojansk?"

"Ja."

"Varför kom du bort från Verchojansk?"

"Det är en lång historia. Det var de infernaliska naturförhållandena som tvingade oss iväg därifrån."

"Det låter intressant. Hur var det egentligen i Verchojansk? Jag har aldrig hört något ögonvittne berätta något därifrån."

"Det vill jag helst inte berätta om."

"Varför inte?"

"Det var för olidligt. Där måste man så fullkomligt enkelrikta sig på att överleva att all hänsyn mot och kontakt med ens medmänniskor omöjliggjordes."

"Berätta ändå. Berätta i stora drag. Vi har ju all tid i världen."

"Samtalet ombord på tåget från Irkutsk österut rörde sig om 'den stackars dåren som hade försökt rymma i Irkutsk' och som med detta hade startat den stora kalabaliken där, under vilken minst fyrtio straffångare sköts till döds. Ingen visste

något om Philip hade klarat sig eller inte, och jag var den enda som inte deltog i fångarnas ivriga samtal om saken. I Irkutsk började döden för min del. Min ensamhet och isolering efter Philips flykt var total, och jag var färdig att ännu en gång ge upp, särskilt som jag visste vad som väntade mig. En straffånge dömd till straffarbete vid Verchojansk har ju inte precis världens mest lysande framtid framför sig."

"Men hur kunde ni föras till Verchojansk? Det finns ju inga järnvägar dit?"

"Nej, och dessutom började vintern när vi lämnade Irkutsk. Tåget stannade i Skovorodino, och under hela vägen från Irkutsk till Skovorodino släpptes vi inte ut en enda gång. Många av oss dog i kylan eller av sjukdomar som spreds och hölls levande genom bristen på hygien, och för att klara oss från alla de ohyggliga sanitära olägenheterna var vi tvungna att med uppjudande av alla våra krafter slå ut några bräder i godsvagnens sida så att ett hål bildades som var stort nog för oss att kunna skuffa ut liken genom. Och det var många vi nödgades putta ut. Vår smala lycka var att vi inte var fastkedjade vid fångvagnens väggar. Hade vi varit det hade ingen av oss överlevt. Men det visste väl överheten, varför den just därför föredrog att vi överlevde om dock med försämrade rörelsefrihetsbegränsning."

"Det är ganska märkvärdigt det du berättar om dessa fånggodsvagnar med kedjor. Jag trodde sådant bara förekom på Dostojevskijs tid."

"Det var brist på Stolypinvagnar efter andra världskriget, och då fick man skarva med vanliga godsvagnar, men dessa var lätta att fly ifrån. Därför belade man godsvagnsfångtransporter med kedjor. Jag hade oturen att under min odysse i stalinismens Ryssland inte få se en enda lyxig Stolypinvagn utan bara dessa eländiga primitiva stenålders godsvagnar.

Men nog om det. Från Skovorodino norrut till Jakutsk fördes vi med bil. Det var stora långtradartruckar som lastades med enbart oss fångar. Och i dessa kedjades vi fast vid väggarna, för att vi inte 'skulle hitta på någonting' där vi låg stuvade som sillar, karl vid karl. Många av oss hade inga kläder kvar på kroppen, men så mån var överheten om att vi inte skulle dö att de som var utan fick kläder och stövlar av staten. Men den anryckande vintern skonades vi inte ifrån. Den skulle truckarna minsann trotsa, vare sig fångarna ville det eller ej. Med maskiner var allting möjligt. Hade man maskiner behövde man inte ta hänsyn till människor.

Och truckarna körde som höskrindor. Varje gupp, som var alltför rikligt förekommande, gav oss blåmärken och höll alla sår kring handleder och fotvrister blödande. Truckarna kunde aldrig köra fort på grund av vintern, utan snigelfarten var begränsad hela vägen till Jakutsk. Ofta var vägen så översnöad att truckarna körde av den, och ej sällan blev de då kvar där ute fastkörda i drivbergen som väldiga oflyttbara monstruösa plåtruiner i snön. Sådana truckars fångar måste då flyttas till andra truckar, och snart var alla truckar långt mer än överfulla och överpackade. Detta avhjälpes dock med att så många dog.

Föreställ dig tio truckar lastade med minst trettio fångar var, som alla långsamt rullade norrut in i allt tätare, kallare, hårdare och mörkare snöstormar som ständigt tjöt allt värre och ilsknare ju längre norrut de färdades, och tänk dig de tre hundra till

händer och fötter och till truckarnas väggar och golv hopplöst fjättrade fångarnas intryck av denna resa. Det var en oändlig resa allt djupare ned i en allt hemskare, mörkare och mera fasansfull och omänsklig avgrund. Fångarna omkring mig fick delirium och blev från vettet, vilket inte hade någon uppbygglig effekt på de få som kunde behärska sig. De rev ihjäl sig med att slita i sina bojor. En slet så kraftigt i sina bojor att den ena handen gick av. Han njöt av att ha ena armen fri, men handen låg avsliten på golvet, och han blödde snart ihjäl.

Det var nog min räddning att fången näst intill mig var intelligent. Vi försökte få distans till verkligheten med att diskutera litteratur, ty han var en fullfjädrad litteraturhistoriker. Han kunde praktiskt taget hela Dantes Komedi och Goethes Faust utantill på originalspråk. Det kommer nära till hands att likna honom vid en Vergilius utan vars kamratskap jag aldrig hade klarat mig igenom detta otroliga helvete.

Snart var mer än hälften av oss döda, och vi kunde inte slänga ut dem! Det var en resa tillsammans med andra lik i en likkista som man troligen med dem skulle begravas levande i.

Men vi kom fram till Jakutsk tack vare dessa perfekta maskiner, som var mera uthålliga än oss människor. Åtminstone var de mera pålitliga, ty de blev inte hysteriska. Men säkert hade även vi klarat oss från hysteri och varit mera uthålliga om vi hade behandlats mera mänskligt."

"Fortsatte ni till Verchojansk samma vinter?"

"Nej, lyckligtvis fick vi stanna i Jakutsk tills det värsta av vintern var över och solen kom till synes igen. Tydligen insåg överheten risken att ingen skulle komma levande fram till de viktigaste diamantfälten norr om Verchojansk om vi tvangs löpa dit genast."

"Löpa?"

"Ja, från floden Lena till Verchojansk fick vi gå till fots, men det gjorde vi så gärna, ty gående kunde man hålla värmen. Och på vägen till Verchojansk omkom ett jämförelsevis ringa antal."

"Hur många dog på vägen till Jakutsk?"

"I vår truck omkom två tredjedelar, och då hade vi fyllts på en gång med fångar från en havererad truck. Men det fanns truckar i vilka 100% av alla fångar hade omkommit. Det var ett förskräckligt arbete för soldaterna att rensa dessa truckar där liken låg djupfrysta på och fast i varandra och dubbelt fastkedjade dessutom. Jag såg soldater som skred till detta verk med hackor och yxor."

"Det är fullkomligt otroligt vad du berättar. Är det verkligen sant?"

"Ta det inte på allvar. Mina erfarenheter har lärt mig att aldrig ta verkligheten på allvar. Men det värsta väntade oss i lägret norr om Verchojansk."

"Vad hände där?"

"Det gick väl an att vara där på sommaren, men lägret var fruktansvärt dåligt utrustat för vintern, och överheten krävde att vi skulle arbeta vidare även fast isen kom."

"Du kom alltså dit på våren och stannade där till följande vinter?"

"Ja."

"Hur var det med litteraturhistorikern?"

"Han klarade inte den vinter som kom. Han kämpade tappert till slutet och höll sig oavbrutet vid gott humör så länge han levde. Det som både han och jag klarade oss bäst genom var vårt intellektuella utbyte. Aldrig har jag lärt mig så mycket om all världens heliga böcker som genom honom. Men vintern klarade han inte, och det var få som klarade den.

Men vi fångar var inte de som fick lida värst. Mest synd var det om soldaterna. De var tvungna till att lyda och följa de mest vansinniga direktiv, som de var tvungna till att med våld genomdriva genom oss. De fick order som de mot sin vilja måste tvinga oss till att följa. Och deras nödtvungenhet till att lyda de mest absurda och oeffterföljbara direktiv hade en förödande psykologisk effekt på dem: de kom att lida av mycket värre depressioner än vi, som måste arbeta hela tiden och som inte fick tid till att tänka. Men de hade tid till att tänka, och de gick under mänskligt och moraliskt genom vad de kom fram till i sina analyser av sin situation. Befälet hade att lyda order, och om dessa order inte åtlyddes blev det värst för soldaterna. Soldaterna måste forcera genomförandet av alla order och måste därför trakassera oss till döds. Vi var redan så gott som döda, men soldaterna var det inte och gick mänskligt under genom vad de var tvungna att göra mot oss. Och det blev till en ond cirkel: för att för sina egna samveten rättfärdiga de absurditeter som de var tvungna att begå överdrev de dessa absurditeter: de forcerade sina nödtvungna handlingar och genomförde dem med större kraft och våld än vad som var rimligt och nödvändigt. För att betvinga sina egna samveten försökte de liksom tysta dessa med våld med att överdriva sina omänskliga handlingar. På sommaren fick vi vila ganska mycket i arbetet, och vi behövde inte arbeta mer än åtta timmar dagligen, men på vintern vaktades vi med kulsprutepistoler, och den som då vilade i arbetet blev ofta skjuten. Ve oss om vi inte arbetade minst tio timmar varje dag som det var 50 grader kallt! Ve oss om vi blev trötta! Ve oss om vi förfrös någon fot eller hand! Vi var då odugliga och avrättades för detta vårt skamlöst ansvarslösa brott. Fungerade vi inte perfekt såsom arbetsredskap och teknisk utrustning skrotades vi direkt."

"Men vad bestod ert arbete av?"

"Vi fick gräva och hacka i bergen efter guld och diamanter, och det extra hårt och effektivt på vintern när tundran och islagret var hårdare än flinta, och som allra hårdast när det var rent omöjligt att hugga sig igenom ner till jorden."

"Fanns det guld och diamanter där?"

"Det var vad överheten trodde. Teknisk apparatur hade inbillat någon vetenskapsman att där kunde finnas sådant, och vår enda uppgift där det året var att hugga upp jordskorpan för att finna de fyndigheter som där eventuellt kunde finnas."

"Fann man ingenting?"

"Ingenting, och även detta frestade hårt på överhetens och dess frivilliga tjänares nerver. Ju mindre vi fann, desto hårdare tvangs vi arbeta, och desto värre trakasserade soldaterna oss.

En annan anledning till att soldaterna faktiskt var tvungna till att avliva någon eller några av oss per dag var det att maten tröt i männen."

"Vad menar du?"

"Jag förstår att det är svårt att förstå. De arbetare som sköts under arbetet togs bättre om hand än de som skonades, ty kött var som råvara ovärderligt."

"Du menar att soldaterna dödade er bara för att..."

"Kunna ta hand om köttet och äta upp det. Det var näringsrikt, och det fanns ingenting annat."

"Du menar inte, att i brist på annat så åt soldaterna människokött?"

"Jo."

"Och ni då?"

"Vi fick varje dag vår eviga enda tallrik bränd oätlig grötsoppa. Överheten kallade det stuvning, men vad det än var så inte var det stuvning.

Men dessa förhållanden kunde givetvis inte fortsätta. I slutet av december var vi tvungna att överge lägret. I det längsta var det ovisst om vi slavar skulle lämnas kvar i helvetet åt vårt öde eller tas med. Men som väl var visade det sig att vi behövdes till någonting: soldaterna hade en mängd värdefull vetenskaplig utrustning som måste fraktas ned till Verchojansk, och denna blev det vår uppgift att bärga. Men låt mig slippa berätta om dessa fador."

"Men har du inte redan låtit undslippa dig det värsta?"

"Nej. Jag lovar dig, att inga kval i helvetets mörkaste djup var någonting mot det som vi fick genomgå där i nordöstra Sibirien. Återfärden till Verchojansk var det värsta. Vi startade den andra januari, och då hade vårt återtåg redan i flera dagar uppskjutits på grund av farligt väder, men nu kunde det inte uppskjutas längre. Alla gick vi till fots. Det var mörkt och mulet, snön låg djup, det var omkring 40 minusgrader, och det blåste. Men vinden kom från sidan, och det var vi glada för. Vi var tvungna att gå till fots hela vägen. Utrustningen släpade vi på slädar, men dessa slädar var stora, tunga och klumpiga, och deras vikter var ytterst otympliga. Överheten hade planerat packningen och lastningen av dessa slädar ytterst dåligt och vårdslöst. Apparaterna gled av slädarna, slädarna välte vid minsta krök, och maskinerna gick sönder. Detta retade befälet till ursinne. Det var maskinerna och inte vi människor som var det värdefulla och viktiga. Vi människor var bara till för att rädda och frakta maskinerna. Och när slädsystemet alltför snart visade sig vara omöjligt fick vi bära på apparaturen i stället. Vi tvingades därtill.

Situationen försvårades av att det blåste upp en snöstorm. Fyra dagars dåligt väder hade hållit oss kvar i lägret utan mat, och när vi på den femte dagen gav oss ut blev vädret dubbelt så dåligt. Men vi kunde inte vända tillbaka.

Men det viktiga var att apparaturen räddades. Befälet började bli desperat. För att vi inte i panik skulle släppa maskinerna och instrumenten och överge dem för att rädda våra liv förenade soldaterna oss med apparaterna medelst bojor. Vi fjättrades

helt enkelt fast vid maskinerna med handklovar så att vi inte kunde överge dem utan att själva gå åt med dem. Och de var omänskligt tunga att bära. Inte en enda släde fanns då längre kvar: remmarna hade brustit, slädarna hade gått sönder och krossats under maskinernas skavande vikt, eller också hade de frusit fast hårdare än om de hade svetsats fast vid jorden. Och vi bar, släpade och kånkade på den tekniska apparaturen som vi måste dra med oss eller dö vid. Och då svängde vinden så att den blåste rakt mot våra ansikten. Vi kunde inte se vägen längre. Allt fler blev efter. Soldaterna gled i sär och skingrades. Snart gick var och en sin egen väg i blindo, men de flesta av oss fångar frös fast vid sina maskiner och belades med is på tundran. Hur någon enda av oss fångar kunde komma fram till Verchojansk fattar jag inte. Själv hade jag en sådan tur att min apparatdel, som säkert vägde halva min vikt, gick av på mitten. Någonting sprack i hjärtat av dess känsliga metallorgan så att den gick i två bitar, och jag kom fram till Verchojansk med bara ett oidentifierbart skrotfragment av ett omfattande tekniskt precisionsinstrument. Jag tror inte att en enda användbar del av den tekniska utrustningen kom hel fram till Verchojansk, och vi var väl allt som allt tolv fångar som gjorde det av det hundratal som vi hade varit på sommaren och av det femtiotal som hade anträtt återtåget."

"Hur kan någon leva i en så kall stad som Verchojansk?"

"Det kan man inte. Alla som bor där verkade vara tvingade till att bo där. De såg alla ut som hålgöda spöken, och man umgås där mera med döden än med varandra. Det var inte en ort av denna världen.

Men från Verchojansk fördes vi vidare mot söder tillbaka till Jakutsk, och där träffade jag kommandanten som det var meningen att jag skulle tala om."

"Javisst ja. Vad var han för en?"

"Han var en god man. Det märkliga var att världen tycktes vara helt annorlunda mot förr från och med den dagen vi fick besked om att vi skulle åter fraktas till Jakutsk. Och resan till Jakutsk gick utan ohyggligheter och grymhetsöverdrifter, och inte en enda av oss dog på vägen. Men det märkligaste var att i Jakutsk ville man tala med oss."

"Tala med er?"

"Ja, varenda enskild fånge skulle plötsligt intervjuas. En hög kommandant skulle tala med var och en av oss mellan fyra ögon. Plötsligt skulle vi behandlas som mänskliga individer och inte som boskap. Det var häpnadsväckande."

"Nå, vad sade kommandanten?"

"Tänk dig den spänning som vi var i när vi satt utanför hans rum och väntade! Resan bort från Verchojansk hade varit som en dröm: vi hade inte belagts med fjättrar, och vi hade fått stanna på vägen för att kissa! Och nu ville en hög militär personligen prata med var och en av oss! Vi satt och skälvde på gränsen till hjärtklappning. Det var värre än rampfeber. När den förste av oss som hade kallats in kom ut igen kastade vi oss över honom och frågade honom alla på en gång vad kommandanten hade sagt, men denne vår kamrat, som hette Jurij och som var en mördare, ryckte på axlarna och sade likgiltigt: "Han ville bara prata med mig." Och

mer än så hade inte Jurij att berätta. Därpå ropades mitt namn ut. Jag skulle in som nummer två."

"Så spännande!"

"Jo, det var faktiskt mycket spännande. Jag gick in med föresatsen att den här gången inte begå samma misstag som jag senast hade begått när jag intervjuats av en myndighetsperson: att vara rädd för att tala. Den här gången tänkte jag minsann inte tuga.

Kommandanten var den här gången liten, sträng och stel och fullkomligt ogenomsådlig i en fullständig stramhet. Han hade inte ens några spasmer eller nervösa ovanor, men i hans blick låg det något levande och uttrycksfullt, som jag tyckte var osedvanligt för en sibirisk militär, och detta tilltalade mig och fick mig att nästan fatta förtroende för honom.

'Sitt ner,' sade han kort. 'Vad gjorde ni under kriget?' Han gick direkt på saken.

'Jag dansade.'

'Var ni dansör?'

'Ja.'

'Klassisk?'

'Ja.'

'Var någonstans?'

'I Budapest.'

'Hur kan en ungersk balettdansör hamna i Sibirien?'

'Det har jag alltid undrat själv. Fråga inte mig. Det bara blev så.'

'Men hur gick det till?'

'Efter kriget var den ryska hemliga polisen i Budapest misstänksam mot mig. Till slut tog de hand om mig och förde mig till Ukraina. Därifrån har jag ständigt förflyttats vidare österut.'

'Otroligt. Men någonting måste ni ha gjort för att göra er förtjänt av ett sådant öde.'

'Jag har aldrig gjort så mycket som en socialistisk fluga något för när.'

'Men varför var polisen misstänksam mot er i Budapest?'

'Jag hade några barndomsvänner som var aktiva i den underjordiska rörelsen mot kommunismen.'

'Men själv var ni det inte?'

'Jag har aldrig varit politiskt aktiv eller ens politiskt intresserad, men mina sympatier har alltid varit på de mest förtrycktas sida, och det är kanske därför som jag alltid har råkat ut för förtryck.'

'Det är verkligen häpnadsväckande!' Denne absolut stele kommandant med det orörliga ansiktet var den första soldat i mitt liv som jag hörde uttrycka en känsla. Jag minns denna konversation så ytterst väl och nästan varje ord av den därför att jag var så gränslöst spänd och därför upplevde den så intensivt. Han var nu tyst en kort stund innan han fortsatte:

'Hör på! Vi håller just på med en undersökning av alla som har dömts till straffarbete i Sibirien och varför de har dömts och vad de har gjort, och det är

märkvärdigt många oskyldiga som vi har funnit redan. Ni är säkert också oskyldig, men ert svar på min fråga varför ni var misstänkt i Budapest tillfredsställer mig inte. Det måste ha funnits en annan anledning.'

'Kanske var det för att jag var arbetslös och bara drev omkring.'

'Varför drev ni omkring? Varför arbetade ni inte?'

'För att mitt ben hade satts ur funktion av en bomb under kriget.'

Nu fick kommandanten plötsligt ett uttryck av mänsklighet över sitt ansikte. Jag hörde honom distinkt mumla: 'Stalin, du överträffar dig själv.' Han tycktes gripas av allvarlig eftertanke inför min berättelse. Han sänkte blicken ett ögonblick liksom för att tänka efter innan han ställde nästa fråga, men nu vågade jag komma in med ett ord emellan. Jag frågade:

'Men vad beror detta fantastiska töväder på? På vägen hit behandlades vi som människor, vilket vi aldrig har upplevt som fångar i Ryssland förut, och här får vi personligen tala med en hög militär som påstår sig vara ute för att skaffa rättvisa åt orättvist dömda. Hur är det möjligt att sådant kan hända? Eller är detta bara en komedi?'

'Vi har våra direktiv.'

'Men hur kan Stalins regering ge sådana direktiv? Jag har aldrig varit med om någon nyans av mänsklighet hos ert lands regering tidigare.'

'Stalin finns inte mer. Stalin är död.' Och han gjorde mig uppmärksam på ett litet tavelfotografi av en rundnätt flintskallig person som stod på bordet. Personen såg precis ut som en ukrainsk gammal bonde. 'Det här är Sovjetunionens regeringschef idag.'

'Vad heter en sådan rund liten man?'

'Nikita Chrusjtjov.'

Och då förstod jag det otroliga med ens. En sådan rund liten bondaktig herre kunde omöjligt vara lika stålhard och kallt beräknande som Stalin, och detta töväder i förvaltningen var en naturlig konsekvens av diktatorbytet från en stor man till en liten. Och nu sade kommandanten i det att han reste sig:

'Min vän, ni har ingenting ont gjort, och det finns ingen anledning att kvarhålla er i fångenskap. Ni kommer att få ett pass och civila kläder och därtill ett kapital vars belopp kommer att anpassas efter vidden av era lidanden. Det är meningen att detta kapital skall kompensera er för de oerhörda orättvisor som ni har fått genomgå.'

'Inget kapital kommer att kunna kompensera mig för det.'

'Det vet vi, och därför ber vi er att åtminstone tolka det belopp ni kommer att få som symboliskt.'

'Hur mycket får jag?'

'Det avgör inte jag, men ni får åtminstone säkert standardbeloppet.'

'Som är?'

'Det får ni se. Var vänlig och avbryt mig inte mera på den punkten. Ni är fri, men vi kommer att hjälpa er fram till Skovorodino. Men som frigiven straffånge är det naturligtvis självklart att ni måste hålla kontakten med myndigheterna så att ni kan få något arbete och göra rätt för er genom nyttig sysselsättning. Men formellt är ni

en fri man från denna stund idag, ty jag har makt att frige oskyldiga fångar. Därtill är jag tillsatt. Jag har fått gå igenom en speciell psykologisk utbildning för den sakens skull. Säg mig bara en sak.'

'Ja?'

'Hur har ni kunnat överleva Sibliens bistraste fångläger med ett fördärvat ben?'

Då reste jag mig upp för att visa honom hur mycket invalid jag var, och muntert förklarade jag för honom:

'Redan i Ukraina, där jag blev tvungen att vandra omkring så mycket, började det bli bättre, men det började fungera på allvar igen under ett äventyr vid Tomsk. Ju mera jag använde benet, desto ondare gjorde det, och desto bättre blev det, med den påföljd att jag naturligtvis ständigt mer och mer arbetade med benet. Kan ni se att jag haltar nu?' Jag gick energiskt omkring.

'Om man inte vet att ni är aningen styv i ert knä ser man inte att ni haltar.'

'Och 1946 kunde jag inte böja detta knä en centimeter! Knäleden fanns inte! Det är ert trevliga Sibirien som har botat mig.' Jag sade inte sanningen, som var att det var mina försök att rymma från Sibliens lägerhelveten som hade botat mig.

'Det är otroligt,' sade han. 'Er berättelse är otrolig, men jag tror er, ty jag har stiftat bekantskap med många liknande otroliga och absurda fall av uppenbar oskuld här i Sibirien, och ni berättar ärligt och öppet och tycks inte dölja någonting. Er positiva optimism i alla era prövningar har till och med *glatt* mig, och det är den som mest vittnar om er oskuld. Men allra mest gläder det mig att Ryssland inte enbart har bjudit er på obehagligheter.'

'Vad menar ni?'

'Jag åsyftar ert bens mirakulösa konvalescens.'

'Naturligtvis.'

Och han reser sig och bjuder mig mycket artigt farväl. Han till och med kallar mig kamrat. Och jag går ut därifrån som i dimma. Föreställ dig vårbäckar i Antarktis eller att hela Grönland plötsligt smälte i vårligt bländande solsken! Som ett sådant omöjligt naturfenomen upplevde jag detta samtal med kommandanten. Det var nästan omöjligt att tro att det var sant.

Och jag var inte den ende som blev frikallad där i Jakutsk. Allt som allt var vi tretton stycken som sattes i en särskild transportbil mot Skovorodino i vilken vi nästan hade det bekvämt. En av dessa andra hade varit med mig i Verchojansk."

"Vem var han?"

"Det var en tysk som hade tillfångatagits vid Stalingrad och som av någon anledning kommit i civila straffångars sällskap i stället för i krigsfångars. Det berodde tydligen på något ämbetsmannamisstag – ett oriktigt streck i fel kolumn på ett motbudande papper av en slarvig kommissarie med ett nästan tomt glas vodka på skrivbordet. Sådant är vanligt i Ryssland, och alltför ofta har alltför många fått betala med livet där för.

Men efter befrielsen hade denne tysk och jag mycket att prata om. Tyvärr hade hans livskraft ebbat ut under de långa onödiga åren i Sibirien, och befrielsen kom för sent. Det fanns inte mycket liv kvar i honom. Han berättade utförligt för mig allt om

hur slaget vid Stalingrad gick till på resan söderut, men innan han hunnit till slutet dog han. Han hade varit svårt sjuk under de senaste två åren i något som kan kallas för Mandelstams sjukdom. Han dog just innan vi kom fram till Skovorodino. Det var ganska snöpligt – tretton år i Sibirien utan anledning, och så blir man äntligen befriad när man vet att man är döende. Det är höjden av ironi.

Men det var inte det värsta. I Skovorodino fick vi vår lön."

"Nå, hur mycket fick ni?"

"Vi fick alla tolv lika mycket, fastän några oskyldiga hade frusit och grovarbetat i Sibirien i tio år och andra i mindre än ett år. Vi fick alla den normala standardkompensationen för sveda och värk och varken mer eller mindre, så att vi kunde klara oss tills vi skulle få något arbete."

"Och hur mycket var det?"

"För mina sju år i rysk fångenskap fick jag fyrtio rubel."

8. Tågolyckan

"Och hur långt kom du med de pengarna?"

"Jag kom inte ut ur Ryssland men nästan. De räckte till en tågresor till Ulan-Ude i väster eller till Iman i öster, alltså allt utom ända fram till Irkutsk respektive Vladivostok."

"Var det avsiktligt beräknat så?"

"Ja, av ödet, men inte av människor. Naturligtvis var det delvis vårt eget fel, men vi visste inte bättre. Efter sju år utan mänskliga rättigheter i Sovjetunionens plomberade koncentrationslägersvärld vet man inte hur man ska bete sig inför civilisationen. Naturligtvis ville de nya liberala myndigheterna bara sopa alla besvärande arv från Stalintiden under mattan. Vi hade ju ändå ingenting att säga till om, vi hade inte ens haft möjlighet att klaga på våra olidliga förhållanden i Sibirien utan att vara säkra på att bli skjutna för mindre, och detta var väl det nya etablissemangets mycket väl medvetet om, så de sade: 'Här har ni pengar. Ledsen att vi inte kan ge mer, men det är åtminstone en symbol för vår goda vilja. Försvinn nu.' Och att försvinna var det enda vi ville och kunde göra. Ingen kom på tanken att begära kompensation efter mer rimliga mått, kräva gratis resa ända hem även om det var till utlandet eller att ens begära ett giltigt pass och sovjetiskt medborgarskap. Inte för att någon av oss ville ha ett sådant skitpapper, men det hade det ändå varit vår rimliga rätt att begära."

"Och vad gjorde du?"

"Jag satte mig på tåget österut, fast besluten att gå de tio milerna från Iman till Vladivostok. Och på detta tåg träffade jag den sista personen av de människor i Ryssland som jag ville berätta om."

"Vem var det?"

"Det var en kvinna. Hon hette Lisaveta Ivanovna Gatjeva."

"Var hon ensam?"

"Nej. Hon hade med sig sin lille son Pavel. Självt var hon omkring 40 år gammal och sonen omkring tio. Hon såg äldre ut, ty hennes anlete bar alltför djupa spår av alltför svåra lidanden; men hade inte dessa lidanden fårat henne så hade hennes skönhet ännu levat frisk och givit henne ett utseende som inte motsvarade hennes ålder utan som var mycket yngre.

Sonen Pavel var inte helt frisk. Han var svag under hela resan och kräktes ibland, men jag tror att det enda han led av var bristsjukdomar.

Men under den korta tiden på tåget som jag lärde känna henne förändrades hennes utseende. Hennes anletes härjade och lidande drag låg kvar, men det vällde upp någonting annat inom henne som kom från hennes själ och som bestod av en blomstrande ungdom begåvad med ålderdomens värdiga vishet. Hon blommade upp under vår bekantskap, som gav mig nöjet att få del av alla hennes bästa sidor.

Hon råkade sitta mitt framför mig. Därför vågade jag tilltala henne. Jag frågade henne försiktigt och på så rysk ryska som möjligt: 'Varifrån är ni?'

Hon svarade genast: 'Ni är inte ryss,' och jag studsade. Hon genomsådade mig genast. Jag hämtade mig dock ganska strax.

'Nej, jag är europé, men jag har avtjänat flera års straffarbete i Sibirien utan någon antisovjetisk handling på mitt samvete.'

'Vem har inte det?' sade hon och tittade fjärrskådande ut genom fönstret.

'Men ni har väl inte gjort det?'

'Nej, inte motvilligt.'

'Har ni då gjort det frivilligt?'

'Kanske.'

'Ni uttrycker er så svävande.'

'Man tycker inte om att tala om sig själv.' Hon var hela tiden lika allvarlig. 'Det gör väl inte ni heller, antar jag?'

'Jag har ingenting att dölja.'

'Varför hamnade ni då i Sibirien, om det inte var för antisovjetisk verksamhet?'

'För att jag var en arbetslös invalid.'

'Kunde man inte hitta på någon sysselsättning åt er lite närmare Europa? Varifrån i Europa är ni?'

'Ungern.'

'Tro mig: ni är inte ensam om ert öde. Bättre män än ni har fått värre slut än ni. Ni är fri nu?'

'Ja.'

'Vad kommer ni att göra med er frihet?'

'Lämna landet.'

'Hur?'

'Jag tänkte till att börja med ta mig till första bästa gräns.'

'Det är det lättaste.'

'Men vart är ni själv på väg?'

'Bort från människorna.' Hon blev åter fjärrskådande och tittade ut över vinterlandskapet.

'Varför?'

'Det är en lång historia.'

Och det tog lång tid för mig att få ut denna historia ur henne. Jag hade kanske aldrig fått den ur henne om inte ödet på ett sällsamt sätt hade tvingat oss att söka hjälp och stöd hos varandra. Du förstår, jag och hon befann oss på det tåg som vintern 195- råkade ut för den förskräckliga järnvägsolyckan som gjorde att den transsibiriska järnvägen var blockerad i två veckor."

"Var det just det tåget?"

"Ja."

"Jag minns den olyckan. Var det inte mer än hundra människor som omkom eller bara försvann?"

"Jo. Vi var drygt två hundra passagerare, och mer än hälften dukade under."

"Men vad var egentligen orsaken till olyckan?"

"Orsakerna var många. Allt var som av ödet upplagt för en olycka, och det behövdes inte mycket till för att genomföra olyckan. För det första var vädret infernaliskt: det blåste en oerhörd snöstorm som gjorde sikten omöjlig. Tågen på linjen hade varnats, men våra lokförare körde på i högsta hastighet för det. Det ångrade sedan den av dem som överlevde. Det var han som utgjorde den andra faktorn, ty han ensam var den som såg till att ingen hänsyn togs till stormen och stormvarningen. Hans kamrater dog, men han, som allena var skyldig till tågets ohämmade framfart i denna ovanligt häftiga storm, klarade sig som genom ett under. Men den avgörande faktorn var nästan otrolig för att inte säga absurd."

"Vad var det?"

"En älg. Det var en älg som stod på spåret och som vägrade att vika. Lokförarna visslade och tutade för fullt, men älgen stod som fastnitad på spåret. Det var en fullvuxen tjur med präktig krona. Den måste ha paralyserats av skräck inför det plötsligt i stormen uppdykande tjutande stålvidundret. Den överlevande lokomotivföraren påstod att de såg älgen långt innan de var nära den och att den envist vägrade att röra sig ur fläcken, som om den med flit velat offra sitt liv för att sabotera ett tågs framfart i Sibirien. Djuret kom under de högra lokomotivhjulen, lokomotivet kom över högerskenan och körde av spåret, och så var det färdigt. Loket välte och exploderade, tretton vagnar vräktes helt eller delvis av spåret, ett trettiotal människor dog genast, ett femtiotal skadades allvarligt, och ett hundra trettio personer ungefär fann sig hänvisade till den ödsliga obarmhärtiga vildmarken med dess svarta rytande midvinterstorm. Det var en ganska absurd situation. När den ende överlevande lokföraren stammande försökte ge en aning om hur det hade gått till och den överkörda älgens mystiska roll i det hela var det nästan ingen som trodde honom. Hela den katastrofala olyckan verkade på något sätt så överklig, och den blev bara överkligare genom den förvirrade lokförarens svammel. Dessutom hade han antagligen varit påverkad. Och då kände jag verkligen att vi ännu befann oss i Ryssland. Och stormen snarare tilltog än saktade av, som om den av vår olycka inspirerades till ytterligare raseri. Och det var klart och säkert att vi inte kunde få någon undsättning så länge stormen höll på."

"Men hur kunde en av förarna klara sig om loket exploderade?"

"Också det verkade på något sätt så absurt och övernaturligt. Han klarade sig som genom ett under. Endast han befann sig i den bakre delen av loket, ty han blev från vettet när han såg älgen och sprang bakåt i panik, och det var den främre delen av loket som exploderade. Det var ju ett diesellok, så det hade ett visst rörelserum både fram och bak.

Men han fick rysliga samvetskval för att han överlevde. Han tyckte att allting var hans fel och att han ensam borde ha omkommit och de två andra förarna klarat sig. Han var alldeles ifrån sig av olycka. Allt var hans fel, och ingen annan delade hans mening. Och när han såg vilket kaos det blev bland tågets hundratals passagerare, och hur de dog som flugor och hur deras situation bara blev värre för varje dag, sade han mycket mörkt: 'Straffet för mitt brott är att jag som ensam är skyldig måste leva för att se alla dem gå under som var oskyldiga.' Och följande dag när ingen såg det gick han bort och sköt sig. Man hörde skottet genom stormen och fann honom liggande över rälsen. Ingen visste var han hade fått pistolen ifrån.

Vilken hysteri det var bland dessa människor! En tjutande mördande snöstorm som ständigt skriker i öronen på en, hysteriska kvinnor och galningar, folk som skjuter sig och allt fler som bara försvinner och stapplar ut i stormen för att välkomna döden – hur svårt var det inte att hålla vettet inom kontroll under sådana omständigheter! Men kvinnan som jag hade lärt känna och som klarat sig oskadd gjorde det, och jag gjorde det även, och vi två sökte oss till varandra och stödde och hjälpte varandra.

Hon var mycket god och mycket vis. För varje dag imponerades jag mer och mer av hennes lugna, milda och kloka karaktär. Hon hade gått igenom mycket och kunde därför klara sig igenom även detta, liksom jag. Ingenting kunde förvåna henne.

Hon var kanske den enda överlevande medlemmen av en rik aristokratfamilj som 1917 försökte fly ut ur Ryssland men som tyvärr misslyckades därmed och togs om hand av myndigheterna. 'Vi hade redan tagit plats ombord på ett fartyg i Sankt Petersburg som skulle gå till Stockholm när bolsjevikerna hejdade dess avgång, finkammade passagerarlistorna och tog hand om alla passagerare som ägde något. Vi hörde till dem,' berättade hon. Alla medlemmarna av familjen skildes från varandra för att så småningom avrättas eller försvinna. Hon allena klarade sig som genom ett under:

'Mina föräldrar fick sitta tolv år i fångenskap innan de avrättades. Jag fick vara tillsammans med dem under de första sex åren av deras fångenskap, och egentligen skulle jag också ha skjutits, men av någon anledning förbarmade sig en mänsklig officer över mig och tog hand om mig.' Jag kunde se framför mig officeren som trött av alla revolutionens fador föll för frestelsen att rädda ett litet barn och fräckt undansnilla det så att myndigheterna, döden och revolutionen lurades åtminstone på den godbiten. 'Han uppfostrade mig till en god kommunist, men jag glömde aldrig bort något av allt det som mina föräldrar hade lärt mig och som var tvärt emot kommunismens självutplånande och själsförnekande läror, som gick ut på att utrota

människans individuella integritet.' Hon lärde sig alltså av sina föräldrar att älska tsaren och av sin militära förmyndare att älska Lenin och Stalin.

'Jag var sju år när revolutionen ägde rum, jag såg det mesta av den, och jag glömmer ingenting av vad jag såg. Det var en rutten diktatur, som skickade kristna aristokrater till Sibirien, som det var kommunismens avsikt att likvidera, och det lyckades kommunismen också med att göra, men tyvärr stannade det inte därvid, utan kommunismen gick längre och blev en ny och till och med ännu värre diktatur och förtryckartrust än tsarväldet, och den avrättade och skickade långt fler kristna aristokrater till Sibirien än vad alla tsarer hade gjort tillsammans. Vad gjorde vi då revolution för? Det vet jag, att alla som gör revolution, av vad slag det vara må, därmed bara lyckas göra något ont mycket värre.

Före revolutionen fanns det ännu inte så mycket folk i Ryssland. Då var Ryssland ännu en idyll. Men med revolutionens inbrott försvann allt det idylliska, individuella och pittoreska, och i stället kom industrierna, gråheten och jämlikhetens och anonymitetens sterilitet. Vi berövades Gud, kyrkan och Bibeln och fick i stället Marx, partiet, Lenin och Stalin till meningslösa avgudar och deras odechifferbara skrifter till omöjliga och omänskliga rättesnören. Jag försökte dock leva ändå, och jag lyckades.'

Men det berodde till mycket stor del på att hon fann en så fin man. De fick uppleva en kort lycka tillsammans innan kriget bröt ut. Hon födde en dotter åt honom strax efter att han hade kallats ut till fronten. Han var officer och utmärkte sig på alla sätt i kriget och kanske mest genom att han med sina omfattande språkkunskaper kunde tala med nästan vem som helst var som helst. Särskilt kunnig var han i engelska, varför han även blev till stor nytta i underrättelsetjänsten. Han var med i Teheran.

Under tiden genomlevde Lisaveta den svåraste av alla belägringar: belägringen av Petersburg, dåvarande Leningrad. Hon kunde klara sig själv och överleva, men hennes modersmjölk sinade, och barnet dog. Hon trodde att hon skulle bli galen när den lilla späda tösen gav upp den lilla anda hon hade. Lisaveta hade nu ingenting att leva för utom en make, som hon varken visste om han var vid liv eller var han i så fall var. Vid detta hopp klängde hon sig fast och kämpade sig ursinnigt igenom de svåra belägringsåren. Och efter kriget fick hon sin man tillbaka. Hon upplevde det som en orättvis lycka som var mycket mer än vad hon förtjänade, ty nästan alla andra kvinnor och mödrar som hon kände hade i kriget förlorat sin man, sin ende bror eller sin ende son.

Men hon fick inte ens behålla honom i ett år. En dag var han försvunnen och kom aldrig till rätta igen. Efter digra övertalningsförsök vågade slutligen en granne avslöja att 'de hade kommit och hämtat honom'. Vilka de? Myndigheterna, men den här gången var det militära myndigheter.

Med fara för sitt eget liv och för det barns som hon väntade lyckades hon med mycket stora svårigheter och bara tack vare sin okuvliga envishet och sitt mod att få reda på vad som hade hänt. Hennes man hade anklagats för att ha haft alltför vänskapliga och intima förbindelser med England under kriget, och i en summarisk

rättegång hade han befunnits skyldig till spionage och därpå arkebuserats. Det var meningen att hans hustru aldrig någonsin skulle ha fått reda på saken.

'Och han var den trognaste och lojalaste av alla sovjetmedborgare och av alla soldater i armén. Han hade gjort Ryssland de mest fantastiska tjänster under kriget och kanske mera än någon annan visat att han älskade Ryssland och trodde på Sovjetunionen. Och just därför, för att han var den bäste, måste han falla offer för sina kamraters avund och intriger.'

Hon kunde tala hur länge som helst om Ryssland och särskilt om revolutionen. 'Den läxa som revolutionen gav ryssarna och som med våld inpräntades i vars och ens ryggmärg var att man ingenting var. I och med revolutionen likviderades människovärdet i Ryssland. Ve var och en som efter revolutionen trodde sig vara någonting! Sådana fanns det inte plats för i Sovjetunionen, och det var vad som skilde Sovjetunionen från Ryssland.

Revolutionen förvandlade i ett slag vårt folk till barbarer. Som barn såg jag hur Petersburgs folkmassor av Lenins och Trotskijs agiteranden förvandlades till kannibaler: mödrarna högg tänderna i sina egna levande spädbarn, människokött såldes på torget som om det var lika ätbart som hästkött och hundkött, och ett människoliv var inte mera värt där då än i Calcutta. Ja, det var mindre värt än en råtta. Dessa upplevelser blev avgörande för min livsinställning: min bitterhet, ironi och kritik är utan gränser. Och efter Vladimirs död, min make, blev jag även människohatare. Jag kunde gå så långt i min förtvivlan, att jag bad mina böner till Stalin, folkets gud, och bad honom att avrätta hela det ryska folket och hela mänskligheten, om han kunde. Jag tyckte att människan, såsom hon hade utvecklats i Sovjetunionen, var det mest onaturliga och vidriga tänkbara av omänskliga monster, en varelse, som genom sin naturvidrighet och grymhet inte hade någon rätt att få leva ens som djur i naturen. Hon hade enligt min mening förverkat sitt existensberättigande, och jag jublade varje gång jag hörde talas om Stalins nya utrensningar, massdeportationer, massrättegångar, massavrättningar och planer på nya drastiska befolkningsnedskärningar, som jag hoppades det bästa av. Det var inte mer än vad ryssarna och mänskligheten förtjänade. Så galen och ensam var jag i min änkesorg. Och först då övergav jag den stad som jag alltid hade älskat och varit trogen, trots revolutionens och det senaste världskrigets upplevelser där: den stad som jag föddes i och som då hette Sankt Petersburg, som jag uppfostrades i och som då hette Petrograd, och som jag arbetade i och som då hette Leningrad. Och Gud vet att jag hade stannat kvar där om jag hade fått dö i Sankt Petersburg.

Allt ont som sker i Ryssland sker i smyg. Ryssarna skäms själva för det. Därför tiger de om det och försöker de tysta ner allt ont som sker. Därför försöker de dölja vad som sker. Men det sker, och när någonting sker i smyg är det ont. Min man avrättades i smyg, liksom tsaren med hans hustru och fyra döttrar och blödersjuka son avrättades i smyg på order av Lenin själv. Allt vad världen inte får reda på av det som händer i Ryssland, denna socialistiska idealstat och föregångsexempel för hela världen, händer i smyg och är av ondo. Och tyvärr är det mesta som görs i Ryssland sådant som görs i smyg.

Hur ofta har jag inte i mina drömmar tilltalat herr Lenin, Stalin, Trotskij, Marx och Engels och sagt: Ni ädle herrar ideologister! Hur häpnadsväckande storslagen är inte er vetenskapliga och vattentätt hållbara lära! Den är ett jättelikt underbart maskineri utan skavank och ett luftslott som är materiellt och som består! Ert samhälle är den perfekta apparaten!

Men en apparat saknar någonting. En apparat är inte mänsklig. Ni ädle herrar ideologister är fullkomliga i alla avseenden, men ni bortser från en detalj. Ni har inte tagit den mänskliga faktorn med i era snillrika matematiska exakta beräkningar. Hos människan och i varje mänsklig individ finns det en detalj som inte passar in i ert sagolikt perfekta maskineri, emedan ni inte har tagit med den detaljen i era beräkningar. Den detaljen är Gud. Ni bryr er inte om Gud, ni bryr er inte om den gudomligt mänskliga faktorn, ni bryr er inte om människans gudomligt mänskliga egenskaper, hennes naturliga individualitet och hennes gudomliga integritet. Ni struntar i den mänskliga själen, och därför fungerar inte ert perfekta socialistiska samhälle. När ni genomför era härliga revolutioner tänker ni inte på kvinnorna och barnen, ni rycker på axlarna åt dem när modersmjölken sinar och deras barn dör, och ni vänder ryggarna till när deras slaktade barn säljs som matkött på de offentliga marknaderna. Ni har inte tagit med kvinnligheten och barnligheten i ert fulländade samhälle, utan det finns bara plats för den heroiska materialistiska manlighetens perfekta stereotypi. Ni vill att kvinnor och barn skall vara lika karlaktiga och materiellt heroiska som männen, men det kan de aldrig bli, och därför går ert samhälle under. Ty vad är ett samhälle utan kvinnor och barn? Och kvinnor som inte får vara kvinnliga och barn som inte får vara barnsliga är inga kvinnor och inga barn, och de kan bara dö om de inte får vara vad de är.

Kärleken fattas er, ädle herrar ideologister! Ni har tagit med allt i er idealstat men utestängt kärleken!"

9. Vägen till Kina

"Men, käre Bernhard, tröttnar du inte på mina berättelser?"

"Inte alls, så länge de är sanna."

"Och hur vet du att de är sanna och inte påhittade fantasier?"

"Påhittade fantasier tröttnar man på, men sanningen tröttnar man aldrig på."

"Jag tror inte det är sant att du inte är trött, ty själv är jag minsann trött. Men det är alltid nyttigt att ha uppgörelser med sitt förflutna. Men den här järnvägsolyckan var nog det värsta av allt som jag upplevde i Sibirien."

"Berätta."

"Jag vill nog, hur svårt det än är. Vet du vad den viktigaste frågan i varje människoliv är?"

"Nej?"

"Det är om hon är eller har varit gift eller ogift, om hon är erfaren eller oskuld."

"Vad har det med tågkatastrofen att göra?"

"Vänta bara! Ingenting spelar en större roll i en människas liv än hennes kärleksförbindelser, om hon har några. Du vet att jag aldrig har varit gift."

"Ja."

"Dock älskade jag hemma en gammal lekkamrat från barndomen som hette Elisabeth. Det vet du också."

"Ja."

"Hon är inte den enda jag har älskat. Det finns folk som av ödet döms till ett rent oskuldsfullt liv så länge de lever, som aldrig gifter sig på grund av prästkall eller något annat liknande, men jag säger dig, att ingen kan älska så innerligt och så troget som dessa. Kärleken är trognast när den är som renast."

"Vad vill du säga med detta?"

"Denna kvinna Lisaveta kom jag att hålla mycket av. Ja, jag älskade henne, men vårt förhållande var fullkomligt rent, och egentligen var det bara ett ytterst gott kamratskap. När olyckan skedde tydde hon sig till mig och överlämnade hon sin son Pavel åt mitt beskydd, ty ensam var hon icke nog att trotsa Sibiriens värsta snöstormar.

Som även radiokontakten med civilisationen bröts genom lokomotivets förintelse kunde vi absolut ingenting göra för att få hjälp. Vi var som en hop föräldralösa medellösa barn, som av försynen och alla goda makter hade övergivits och överlämnats åt den sibiriska vinterstormens godtycke. Vi tycktes inte ha en chans mot naturens övervåld och rytande ursinne. Och en sak var säker: så länge stormen rasade kunde vi omöjligt räkna med någon undsättning. Visserligen måste järnvägen av den avbrutna radiokontakten förstå att någonting hade hänt oss, och ännu tydligare måste de förstå det när vårt tåg inte uppenbarade sig vid nästa station, men denna upptäckt måste blott medföra att de så länge snöstormen rasade måste inställa all järnvägstrafik på linjen för att inte fler eventuella olyckor skulle ske. Hjälp kunde vi definitivt räkna med, men inte förrän snöstormen var avblåst.

Men det hemska var att snöstormen bara fortsatte och fortsatte. Den ylade dag efter dag utan att avmattas. Och vi hade ingen möjlighet att uthärda stormen i de iskalla järnvägsvagnarna hur många dagar som helst. Folk blev hysteriska och galna och försvann och dog som flugor varje dag. Skräcken var obotlig och värre än under kriget, som om naturen utgjorde ett hemskare hot än alla mänskliga krig i världen. Döden bara håvade in sina offer. Så kunde det inte fortsätta, särskilt som inte alla överlevande kunde få rum i de enda fem oskadade järnvägsvagnar som erbjöd något skydd. Folk trängdes som tokiga i dessa kupéer och vållade varandra mera förtret och obehag än vad vagnarna erbjöd dem skydd. Redan andra dagen var det uppenbart att de starkaste av oss måste ge sig iväg för att till fots söka räddningen och på så sätt försöka hjälpa oss alla: hjälpa sig själva genom att söka upp civilisationen och hjälpa de kvarvarande genom att ge dem mera plats.

Den kanske ohyggligaste episoden i denna avgrundsmardröm var historien med de två vagnarna som vid olyckan hade pressats upp mot varandra så att de bildade en nästan rät vinkel mot skyn. De hölls kvar där av de andra vagnarnas tryck, och en del som inte ville vara med om att slåss om platserna inne i vagnarna sökte skydd

under dessa mot varandra lutande vagnar, men på morgonen den andra dagen störtade de plötsligt ned. Lika orubbligt som de hade stått lutade mot varandra föll de utan förvarning ner, och fem människor blev under dem. De fastnitades, och två av dem dog omedelbart. De krossades. Men de andra tre förblev vid liv och kunde inte komma loss. Ingenting kunde rubba vagnarnas järngrepp om dem. De var som levande fastspikade vid marken. De jämrade sig och skrek ohyggligt medan vi hysteriskt arbetade för att få dem loss utan resultat. De bad oss döda dem, men inte ens det kunde vi göra. Man dödar hästar som brutit benet, men det går inte att döda människor ens om de är fastnitade vid marken och levande korsfästa till döds utan att man kan befria dem – vår vanmakt var total och bottenlöst förfärlig. Kölledöden tog dem efter värre dödskampsscenario än vad kanske någon upplevat ens under kriget.

Av de åttio ännu livsdugliga passagerarna valde trettio att vandra bort och söka hjälp. Snöstormen rasade ännu med oförminskad kraft. De flesta av de kvarvarande var kvinnor och barn. Endast en kvinna ville följa oss trettio med sitt barn, och det var Lisaveta. De andra ville inte låta henne gå. 'Du tar livet av din son!' skrek de till henne, men hon svarade frimodigt: 'Jag är starkare än ni tror. Har man som arbetslös överlevt Leningrads belägring klarar man en barfotavandring genom Sibirien, och Pavel är ännu duktigare än jag. Dessutom skulle vi två dö bland dessa trängselhysteriska egoister som gärna brukar våld för ett hörn av bekvämlighet som de inte kan få. Ni ser ju själva: de driver oss ifrån sig för att vi ska gå under medan de ska ha det bra.' Och det var sant vad hon sade. Folk slogs för att få plats i de skyddande vagnarna, ingen disciplin kunde upprätthållas, och flera lik som fallit offer för dessa strider puttades ut ur vagnarna. Det var ohyggligt. Hon fick följa med oss.

Vi valde att gå österut, ty enligt våra beräkningar skulle närmaste bebyggelse och station finnas däråt och ej i väster. Men vi var osäkra. Vi gissade bara. Vår enda överlevande lokförare var död, och det var den största otjänst som han hade kunnat göra oss. Som levande hade han varit till ovärderlig hjälp för oss, och utan tvivel hade han kunnat försona sig med sitt dåliga samvete på det sättet, om han bara hade velat och sett kallt och förnuftigt på saken. Men det gör inte förtvivlade människor.

Även våra båda konduktörer var döda, så ingen visste egentligen något om var exakt vi befann oss eller vartåt närmaste samhälle låg. Så vi vandrade österut bara för att ta vägen någonstans. Vi tänkte med avund på de femtio som stannat kvar och som nu hade någon bekvämlighet och litet livsrum i vagnarna, men Lisaveta påstod med säkerhet att vi hade större chanser att klara oss. Ty de flesta som hade stannat kvar, menade hon, hade egentligen moraliskt redan givit upp, medan vi som hade valt att trotsa naturens värsta ursinne nog inte gav upp så lätt.

Och stormen avtog, men snöyrnan fortfor att göra sikten omöjlig. Så länge det snöade så tätt och så rikligt som det gjorde skulle ingen hjälp kunna sändas till olycksplatsen, och vi fortsatte att gå bort därifrån.

Den första som blev trött av oss trettio var givetvis gossen Pavel. Lisaveta började den andra dagen för vår vandring bära honom, och snart avlöste jag henne

och hjälpte henne därmed. Men gossens goda humör tog inte slut med hans förmåga att hålla takten.

Men snart öppnade sig en ny fruktansvärd fara för oss i hela sin infernaliska avgrund. Det fanns inga banvallar eller elektriska ledningar och stolpar som kunde visa oss var järnvägen gick i denna del av världen, utan vi hade bara spåret att följa, och detta höll på att alldeles snöa igen. Snön föll så tjock, så tät och så tung att järnvägen snart var omöjlig att urskilja. Vi vadade med möda fram genom snödrivorna och hade den största svårighet att lokalisera järnvägen under våra fötter. I skogsmark gick det lätt, ty där gick ju järnvägen fram som en gata mellan träden, men i öppen terräng där järnvägen gick direkt på marken var det omöjligt. Ju tröttare vi blev, desto lättare kom vi bort från järnvägen, och för varje gång vi kom bort från järnvägen blev det svårare att finna den igen. Dessutom tilltog snöstormen igen. Vi fick nästan rak motvind, och i den mer än meterdjupa snön hade vi snart hopplöst kommit bort från järnvägen. Och vår fasa blev total när vi omöjligt mera kunde hitta den igen. Vi var hopplöst vilse i den sibiriska ödemarken. Flera av oss lamslogs av förskräckelse och blev från vettet. Den fysiskt starkaste av oss tjugoåttå som ännu inte hade givit upp blev spritt språngande galen. Vi kunde inte längre tala med honom, och han försvann sedan skrikande och gastande ensam ut i ödemarken.

Vi vandrade på måfå enligt en riktning som vi försökte bestämma efter var vi gissade att solen befann sig. Vi ångrade nu att vi hade lämnat tåget men försökte trösta oss med att helvetet kanske var ännu värre där. Det var under dessa tröstlösa dagar under vilka den ena efter den andra av oss avvek och dog, som Lisaveta förgyllde med att berätta för mig om sitt liv. Och för varje dag av vårt umgänge imponerades jag alltmer av vilken storslagen, uthållig och livskraftig själ som dolde sig under den lidande, härjade och nästan förpinta ytan. Hennes mod och uthållighet tycktes bara öka ju värre strapatser vi fick utstå. Och Pavel hämtade mod från henne.

Men vår vandring blev mera fruktansvärd för varje dag. Den ena efter den andra greps av psykos eller gav upp och slocknade. Men Lisaveta sade till mig: 'Vi är nu bara tjugotvå kvar. Åtta har blivit galna och lämnat oss eller på annat sätt omkommit. Vilka var dessa åtta? Det var två ingenjörer, några fysiker och några kemister – idel vetenskapsmän och materialister. Hemma sitter vetenskapsmannen på sin tron av fackkunskaper och känner sig ofelbar på sin post som auktoritet, men när han utlämnas åt och konfronteras med den fria natur som han teoretiskt lärt sig behärska och bemästra till fulländning finner han att den teoretiska verklighet som han lärt sig bemästra var en lögn, och den sanning som naturen överväldigar honom med i sin nakna realism finner han oförenlig med sin vetenskapliga teoretiska verklighet. En oförenlighet uppstår mellan hans vetenskapliga kalkyler och verkligheten, och denna oförenlighet ger honom en så svår chock att sinnena sviker honom. Vi är nu nästan bara sådana kvar som tror på Gud, som tror på en högre verklighet än den timliga, som tror på något annat än bara på oss själva och som har någon sorts religiös livsåskådning, och jag tror att det bara är sådana som

kommer att finnas kvar till slut. Ty de har större föreställningsvärldar än sådana som bara tror på vad som kan bevisas och styrkas. Det väsentliga i livet ligger alltid bortom horisonten för vårt vetande, och det är bara de som tror att det finns någonting bortom horisonten för vårt vetande som också kommer fram till det.'

Och hon fick rätt. Det var de som hade starka själar som klarade sig bäst och inte de vilkas fysik var stark. Småningom avtog blåsten, och snöfallet blev så stilla och lugnt att vi antog att de andra vid tåget nu hade blivit undsatta. Och denna tanke gav oss hopp, ty när undsättningen nådde dem skulle det sedan inte dröja länge innan den även nådde oss. Dock föll snön ännu tät, och vi hade ingen chans att återfinna järnvägen. Vi visste att den måste ligga någonstans åt norr, då vi troligen förvirrat oss söderut, men vad som helst var klokare än att försöka gå tillbaka till något som man inte visste var det var.

En natt ville inte Pavel vakna när det var hans tur att sköta om vår natteld. Vi tyckte synd om honom och lät honom sova, men på morgonen visade det sig att han hade förfrusit alla tårna. Han hade konstant blivit mattare för varje dag ända sedan vi lämnat tåget, och snart skulle inte hans mor och jag längre orka bära honom så mycket som vi hittills hade gjort. Vi började bli allvarligt oroliga för honom nu, men ännu hade han humöret i sig, och det var huvudsaken.

Matsäck hade vi ännu kvar, och så länge vi hade elddon kunde vi när som helst värma oss. För varje dag tycktes dessutom molnen bli allt tunnare, och snart kunde vi klart lokalisera solen bakom deras täcken. Snöfallet började också avtaga. Ingenting kunde hindra oss från att fortsätta i rätt riktning framåt, även om vi gick allt långsammare och blev allt färre för varje dag. Men en dag var Pavel så dålig att han inte längre kunde ta ett steg. Lisaveta tog honom då på ryggen och sade: 'Dör du så dör du med mig.' Det var samma dag som det slutade snöa helt, och mitt på dagen började det kännas varmare. Vi var då bara tretton kvar. Till vår förvåning märkte vi att träden började drypa. Det var töväder på gång. Stormen verkade ha blåst slut både sig själv och hela vintern.

Och så såg vi en bred majestätisk dal breda ut sig framför oss från horisont till horisont, i vars mitt en blygrå bred yta gick fram som ett brett spegelband genom dalen. Det var en flod. I nästan samma minut gled molnen i sär och släppte igenom solskenet. Det var en vidunderlig upplevelse. Den väldiga floden blev i ett slag alldeles klarblå och började glittra och skina. Det var tydligt att isen just hade gått upp i floden. Och i solskenet fick vi syn på ett färjställe vid floden några kilometer söderut. Allt detta var nog för att fylla oss alla tretton med all den energi som vi förlorat med modet under vår långa vandring, och gladast av alla blev lille Pavel, som nu ville gå själv igen och även kunde det.

Det visade sig att floden var Amur och att färjan sköttes av kineser. Vi befann oss på den sibiriska gränsstranden mot Kina. Vi hade gått alldeles otroligt mycket fel under vår tolv dagar långa promenad: vi hade försökt gå mot sydost men hade i själva verket vandrat nästan rakt söderut hela tiden.

Från färjstället gick det en väg som de kinesiska färjkarlarna påstod att ledde till ett ryskt samhälle bara någon mil från floden och som de varmt rekommenderade

oss att följa dit, ty de ville inte ta hand om oss. De bjöd oss dock på litet kokt ris som de just hade lagat åt sig.

Jag tyckte att jag vid det här laget hade fått nog av Ryssland och tänkte därför personligen fortsätta mina vandringar på andra sidan floden i Kina. Jag ville inte riskera att råka fast för sovjetiska kommissarier som ville spärra in mig bakom taggtråd igen. Om jag kunde slippa den världen för gott gjorde jag det gärna. Tio av de övriga ville följa vägen till den ryska byn. Lisaveta var den som tvekade. Till slut beslöt hon sig för att för Pavels skull återvända till den ryska civilisationen. Vi beredde oss sålunda på att skiljas där vid flodstranden.

Det var ett fantastiskt väderleksskifte som vi hade råkat ut för samma morgon. Den svåra stormen som vi hade genomlidit hade varit vinterns sista ansträngning för att hålla sig själv vid liv, och med den blåsten hade vintern fullkomligt gjort slut på sig själv. På ett dygn hade temperaturen stigit med nästan tjugo Celsiusgrader, och det var samma morgon bara några timmar innan vi hade nått fram till floden som denna hade gått upp. Ännu flöt det mycket isflak i den, men färjkarlarna hade kunnat inleda vårtrafiken samma morgon. I ett slag hade våren kommit till Sibirien, och det var i samma slag som jag lämnade detta töande Sibirien bakom mig och begav mig in i Kina.

Innan vi skildes diskuterade vi livligt om vi hade gjort rätt i att lämna tåget eller inte. Lisaveta hävdade att vi troligen hade haft tur som tagit detta initiativ, så länge som snöstormen sedan ännu hade hållit på. Hon menade att de kvarvarande troligen hade gjort slut på varandra för att överleva. Men å andra sidan hade något tåg kunnat komma dem till undsättning och transporterat dem därifrån i avvaktan på att ruinerna av det havererade tåget skulle kunna avlägsnas från banan så att denna kunde öppnas igen. Men vi visste ingenting om läget vid olycksplatsen. Vi visste bara att åtminstone vi tretton hade klarat oss, och det inklusive en moder och hennes svage gosse, och bara det var nog som vitsord för att vår expedition måste bedömas som mera lyckad än misslyckad. De andra skulle väl omsider få veta hur det gått för dem som stannat kvar vid tåget. Själv var jag beredd på att aldrig få veta något mer om saken.

Jag fick sedan aldrig mer se Lisaveta eller höra någonting om henne, men det är troligt att Pavel klarade sig, om de bara inte gick vilse in i skogen från vägen till byn, men det är det knappast troligt att de gjorde. Men jag fick heller aldrig någonsin veta hur det hade gått för de andra som stannat kvar vid olycksplatsen. Råkar du veta något om saken?"

"Jag minns tidningsskriverierna om den olyckan mycket väl från den tiden, ty det skrevs ovanligt mycket om den för att vara en rysk tågolycka. Linjen var som sagt spärrad i två veckor, ty så länge var det för vädrets skull omöjligt att sända ut någon undsättning. Olyckan gick i tidningarna under rubriken 'tåget som försvann' – det tog lång tid innan det blev känt vad som hade hänt med tåget som aldrig kom fram. Många hade släktingar och anförvanter just på det försvunna tåget, varför saken hölls vid liv i pressen ganska länge. Men sedan kom det bara en kort notis om att järnvägen var öppen igen och sedan ingenting mer, och man fick aldrig veta hur

många som hade dött och hur många som hade klarat sig och om det alls hade varit en tågolycka. Hela världen lämnades i okunnighet om olyckans utgång.

Men genom mina ryska kontakter lyckades jag få reda på vad som hade hänt. Det visade sig att när hjälpen äntligen hade sänts ut så var det i senaste laget. Den hade mycket väl kunnat sändas ut några dagar tidigare, och när den nu äntligen kom fram till den förskräckliga olycksplatsen så fann man inga levande passagerare kvar. De hade alla omkommit på ett eller annat sätt. De hade frusit ihjäl eller dödat varandra. Man fann spår av ohyggliga slagsmål inne i de få oskadda vagnarna. Men det var bara ett hundratal döda som man kunde finna. Cirka hundra saknades, och deras öden kunde inte ens de sovjetiska myndigheterna rekonstruera. De som hittades låg nästan alla ihjälfrusna inne i vagnarna i en förfärlig Jerusalems förstörelse."

"Således klarade sig ingen av dem som stannade kvar?"

"Ingen. Ett hemskt rensningsarbete följde, ruinerna av tåget kördes från skenorna, de oskadda vagnarna togs till vara, och linjen var öppen igen. Men det var för att hjälpen utan rimlig anledning fördröjdes i flera dagar och för att den sedan kom fram utan att kunna rädda någon till livet som de sovjetiska myndigheterna tystade ner saken och inte lät slutet på historien komma ut i pressen. Det var alltför genant."

"Och ingenting spordes någonsin om de tolv som jag skildes från vid stranden av Amur?"

"Ingenting. Men de klarade sig säkert."

"Det tror jag också."

10. Elisabeth

"Vem är nästa person du har att berätta om?"

"Det var en gammal jesuit i Manchuriet. Han var mycket god. Det var han som lärde mig det kinesiska skriftspråket, som är det samma över hela Kina, hur olika dialekterna än är sins emellan. Dialekterna är som helt olika språk ibland, men skriftspråket är det samma över allt, liksom arabiskan är den samma över hela arabvärlden i skrift hur olika de olika formerna av arabiskan än är i olika länder. Jag kom i kontakt med honom av en slump. Det var i en by i Heilungkiang långt norr om Harbin. Det var ett oändligt fattigt landskap och ett oändligt fattigt folk, och denne gamle helige europé var det första ljus jag påträffade i denna mer än nödlidande manchuriska värld. Denne man tyktes ägna hela sitt liv åt att med små medel hjälpa detta kunskapslösa och talrika folk. Han var spanjor men kunde de flesta viktigare europeiska språk inklusive tyska. Han blev eld och lågor av entusiasm när han förstod att jag var ungrare, ty det ungerska språket hade alltid intresserat honom särskilt, då det alltid av någon anledning hade undgått honom, men nu såg han sitt livs stora och underbara möjlighet att ta skadan igen. Jag slog mig ihop med honom och började hjälpa honom, som hans första och enda lärjunge, och som tack åtog han sig att undervisa mig i kinesiska, som minsann inte är något

lätt språk, även om det kanske genom hans undervisning framstod som lättare än vad det är. Han sade knipslugt: 'De enda svåra språken i världen är ens första sju. Sedan är alla andra språk lätta.' Ändå varnade han mig när jag började och sade han, att det nog skulle ta lång tid och att jag behövde ha mycket tålamod. Jag lät det gärna ta all den tid det behövde i världen.

I denna lilla oansenliga stenhudda av bara ett enda rum med jordgolv hade han ett fantastiskt bibliotek, om än alla volymerna var svårt skadade av flitig hantering och fukt. Han hade Homeros och Platon, Dantes Komedi och Shakespeare, Goethe och några 1800-talsromaner, framför allt franska. Han hade nästan hela världslitteraturen. Han visste oerhört mycket och hade varit verksam i praktiskt taget hela världen med alla dess fattigaste hörn utom Amerika, Australien och Oceanien. I Kina hade han varit sedan revolutionen stängde till landet, och han kunde inte ta sig ut därifrån. Han räknade med att få sluta sina dagar där i det fattigaste och mest avlägsna hörnet av norra Manchuriet, landet som Gud glömde, ihjälinvaderat först av Japan och sedan av kineserna och kommunisterna:

'Detta land var en gång i tiden manchurernas land, varifrån den mäktiga Manchu-dynastin kom. Det finns fortfarande manchurer kvar, i synnerhet i denna delen av landet som Gud glömde, men kineserna håller systematiskt på att utrota dem för att ersätta dem med Han-kineser. Detta är den moderna kinesiska kommunistiska imperialismen, som tar sig ett smygande uttryck genom systematisk folkutrotning av alla andra folk utom Han-kineserna själva, som etableras som det enda tillåtna folket. Denna långsamma men säkra utrotning av alla mindre folk i närheten är något som pågår i hela Kina, och här i Manchuriet har utrotningen av minoritetsfolket gått längst. Det egna folket i Manchuriet är kanske bara 5% av hela Manchuriets befolkning medan alla de andra 95% är inflyttade Han-kineser.'

När jag lämnade honom efter en längre tid gav han mig i avskedsgåva en av sina knappt längre sammanhängande böcker. Det var första delen av "Don Quixote" i tysk översättning. I början trodde jag att han med denna gåva ville vara litet ironisk mot mig, men så upptäckte jag att han på sista sidan på tyska hade skrivit: "Det är inte du som är Don Quijote och världen som är full av väderkvarnar, utan var du en väderkvarn och låt världen vara full med Don Quijotes." Det var hans avskedsord till mig."

"Har du kvar boken ännu?"

"Nej, jag förlorade den senare."

"Men du läste den?"

"Ja. Men nu vill jag berätta om mitt öde i Tientsin. Det var där jag fann mitt andra ljus i Kina. Det var ett vitt oansenligt tält med röda kors på de olika tältväggarna. Jag stannade först på avstånd och betraktade det. Det var i stadens fattigaste utkanter. Jag förstod att det var ett sjukhustält, och min första tanke var: "Kan här ha funnits européer?" Och med bävan närmade jag mig tältet.

Mina känslor kan inte förklaras. Jag hade inte sett någon europé på månader, jag hade inte sett något tecken någonstans på något västerländskt i hela det så totalt främmande Kina sedan jag lämnat min jesuitiske lärare, och så såg jag här plötsligt

Röda Korsets närvaro i en kinesisk förortsslum. Det fyllde mig med en obeskrivlig andakt. Det var som att komma till en högst oväntad oas efter en fullkomligt förödande veckolång ökenvandring. Det var omöjligt först att tro att oasen, att detta Röda Kors-tält, var verkligt. Jag måste smyga mig fram och ta på det först innan jag kunde tro på det.

Jag försökte lyssna utanför men hörde bara två kvinnor tala mycket lågmält med varandra där inne. När jag försiktigt tittade in vid ingången såg jag de båda sköterskorna. Där låg också ett halvt dussin sjuka och invalider på låga tältsängar. De båda kvinnorna upptäckte mig genast. De blev inte rädda. De var européer och såg genast att jag var det också, varför de blev mera glada än rädda. Och den ena av dem verkade alldeles förunderligt bekant.

De sade ingenting. Tydligen såg de på mig att jag var en främling i staden. Därför vågade jag fråga dem på tyska: 'Är ni från Europa?' som om jag inte visste det.

'Ja, från Wien,' svarade den ena genast. Men den andra, som det var något så förunderligt bekant med, bara betraktade mig stumt, och jag vågade säga till henne: 'Men ni är inte från Wien,' fortfarande på tyska.

'Jo, men ursprungligen är jag från Budapest,' sade hon blygt, och då gick ridån upp med närmast förintande och öronbedövande effekt. Jag kände genast igen henne. Jag kunde inte tro att det som jag upplevde var sant. Jag vågade betrakta henne mera noggrant samtidigt som jag tvivlade på mina egna sinnens fulla bruk – jag hade ju varit helt isolerad i Kina så länge och utsatt för omänskliga påfrestningar ännu längre. Det var underligt att de inte blev rädda för mig, ty jag var orakad och måste ha framstått som en synnerligen avskräckande figur. Men då fick den som jag betraktade så uppmärksam en glimt i ögonen och gav ett tecken åt den andra att försvinna. Hon försvann ögonblickligen. Och jag sade på ungerska:

'Kan det verkligen vara Elisabeth Harszanyi?'

'Jo, Lajos, det är jag. Var har du varit i alla dessa år? Och vad gör du här?'

'Kände du genast igen mig?'

'Ja, jag kände igen dig, men först kunde jag inte placera dig. Jag skämdes framför allt för att jag inte kunde minnas ditt namn. Men så kom det. Kan det verkligen vara Lajos Sieger från Budapest?' Och plötsligt befann vi oss i varandras armar. Vi hade inte sett varandra på tio år, och vi var gamla barndomsvänner. Vi stod länge så där handfallna och kramade om varandra och kunde ingenting annat göra, som två bortvelade barn, tills jag med ens började gråta, Tårarna bara vällde fram. Då började hon också gråta. Men det var både av lycka, glädje, ömhet och sorg som vi båda stod där och lipade som två barn av överväldigande rörelse innan glädjen definitivt tog överhanden. Varken jag eller hon kunde tro att detta som vi upplevde var sant, förrän vi fattade att vi båda var varandras oantastliga vittnen på att det var sant. Vi kunde inte förneka det otroliga, ty vi hade båda ett ojävigt vittne i den andra. Det var oomkullrunkeligt. Beviset stod framför oss, och vi hade det i våra armar i den andra personen. Genom en tillfällighet på oddsen en mot en miljard

hade vi återfunnit varandra efter att kontinenter hade lagts emellan oss och tio år av traumatiska världskataklymer. Sådant händer inte varje dag.

'Jag kände igen dig så fort du visade ditt ansikte i tältöppningen,' sade hon. 'Jag tvekade bara för att jag till min egen skam inte genast kom ihåg ditt namn.'

'Jag var värre. Jag kände igen dig men kunde inte placera dig.'

'Jag tänkte väl det. Vi är alla oigenkännliga i våra vita hucklen. Det är kanske meningen.'

'Och hur kunde du se att denna eländiga smutsiga långhåriga och skäggiga luffare var jag?'

'Jag såg det inte. Jag kände det.'

'Och hur kunde ni undgå att bli skrämnda från vettet av min vilda uppenbarelse?'

'Den är inte vild. Den är bara sorglig. Det var därför jag kände igen dig.'

'Menar du att jag är en lika sorglig skepnad som efter kriget?'

'Ja, något av samma sorg ligger kvar. Men mycket har hänt. Vad har du varit med om?'

'Tydligt tillräckligt för att förtjäna att få återse dig här i motsatta ändan av världen efter alla dessa år av hemlängtan.'

Och vi kramades igen, och vi skrattade plötsligt även, medan tårarna samtidigt fortsatte stritta.

Vi hade senast setts bland Budapests ruiner efter kriget, då vi av politiska skäl hade tvingats till att förneka att vi kände varandra. Jag hade alltid älskat henne. Hon var mitt livs enda kärlek och hade alltid varit det. Min kärlek för henne hade alltid varit så varm att jag aldrig hade kunnat bekänna den för henne. Hade hon också alltid älskat mig? Den frågan var på något sätt ovidkommande. Vi hade liksom alltid varit förutbestämda för varandra. Det hade varit en självklarhet från det att vi var sju år. Men kriget hade kommit emellan, jag hade tvingats förneka henne för att rädda henne från mitt öde med mina antikommunistiska kontakter, och hon hade tvingats förneka mig för att överleva. Det sista jag hade hört om henne var att hon hade accepterat det stalinistiska skolsystemet bara för att kunna klara sig själv och de sina på sin lön som lärare. Hon hade av nödtvungenhet kompromissat med diktaturen. Sedan hade jag arresterats, och därmed hade jag ansett våra vidare liv som hopplöst oförenliga för evigt. Och så återkom hon plötsligt här bortom tid och rum i en helt annan värld!

Hon hade inte varit hon om hon inte genast hade börjat tänka praktiskt. Det första hon sade när vi äntligen hade satt oss för att hämta oss och lugna ner oss var: 'Lajos, vi får aldrig mera släppa varandra.' Det var jag med på. 'Men vi måste vara försiktiga. Våra villkor här är knappast lättare än i Budapest. Du får följa med oss som en av oss, du får ingå i vår personal, och förhoppningsvis kommer kineserna inte att ställa några frågor eller ställa till med besvär. Men risken finns.' Och hon strök min kind, och jag kände hennes direkta känslor: hon var rädd för att förlora mig på nytt.

Sedan gick hon ut och hämtade sin medsystem. Jag blev korrekt presenterad, och medsystemen var helt med på att jag skulle ingå i laget. Det var inga problem europeiskt sätt. Det var bara kineserna vi inte visste någonting om.

Jag fick således följa med dem på deras olika uppdrag i provinserna Hopeh och Shantung. De hade en fin militärambulans med röda kors som en läkare från Bryssel körde åt dem, och med honom var vi fyra i bilen. Som jag inte hade någon läkar- eller sjukvårdsutbildning fick jag följa med som ständig patient och extra hjälpreda. En klar fördel var dock att jag kunde kinesiska. Det var nästan detta som fick mitt fall att väga över på den positiva sidan för sjukvårdslaget: varken Elisabeth, belgaren eller syster Marta hade lärt sig språket ens tillnärmelsevis så bra som jag.

Jag fick låna belgarens rakgrejor, men Elisabeth insisterade på att få klippa mig. Jag kände mig som en helt ny människa efteråt: jag hade ju inte tvättat håret på åratal, även om jag kammat det och skött det någorlunda för att slippa tofsar och löss. Men när jag efter hennes behandling framträdde i en helt ny skepnad, skrattade Elisabeth hjärtligt och sade: 'Lajos, jag tror inte att du har sett så bra ut på tio år!' Och hon hade säkert rätt.

Och jag fick veta allt som Elisabeth hade upplevt sedan vi senast hade setts efter kriget. Hon försörjde sig till en början som pedagog, och på detta klarade hon sig och sin familj igenom de svåra sista stalinistiska åren medan de flesta i hennes bekantskapskrets försvann. Men under revolten 1956 var hon en av dem som utvandrade västerut, och redan under sin första dag i Österrike kom hon i nära kontakt med Röda Korset och beslöt sig för att bli sköterska på allvar, vilket hon ju redan delvis hade varit under kriget. Hon talade flytande tyska, så hon fick inga svårigheter med att bli det.

Hon hade kommit till Kina efter att först ha varit utstationerad i Egypten, Indien och Indokina. Under dessa olika arbetsförhållanden under ständigt försämrade och eländigare villkor hade hon breddat sin erfarenhet och yrkeskunnighet avsevärt – hon hade ju från början så att säga haft en viss träning i att överleva under de mest extrema och svåra tänkbara förhållanden. Därför betraktades hon av Röda Korset som en ovärderlig tillgång och fick just därför de svåraste tänkbara uppdrag tillsammans med lika garvade kolleger.

Men att hon efter en vecka i Tientsin och under förberedelser för avfärd plötsligt skulle råka ut för en landsman, och att denne landsman var jag, hennes äldsta barndomsvän, och att jag skulle få se henne igen så långt borta från vår gemensamma hemstad var ett slumpens mirakel som vi inte kunde göra annat än gapa över i en andäktig häpnad, som väl skulle vara för resten av våra liv.

Men samtidigt kändes det med tiden inte riktigt att jag skulle stanna med dem och irra omkring i Shantung. Jag var ju trots allt inte en av dem och inte ens vårdutbildad, även om jag kunde lära mig en hel del av dem och hjälpa till med mycket, i synnerhet som tolk, men min kallelse var till andra länder och framför allt söderut.

Därför frågade jag henne en dag:

'Elisabeth, vill du följa med mig, eller vill du fortsätta ditt arbete här?'

'Vart ämnar du dig?'

'Söderut till Shanghai eller Hongkong och därifrån antingen till Japan eller vidare söderut mot Australien.'

'Hur?' frågade hon.

'På ett eller annat sätt, som jag har kommit hit.'

Och då log min Elisabeth och svarade: 'Jag följer med dig, eller rättare sagt: du följer med mig. Du följer med oss som hittills i vår militärambulans. Med den kan vi ta oss till Shanghai, därifrån till Hongkong, och därifrån vart som helst.'

'Men vad blir det då av ditt arbete här?'

'Vi hade ändå tänkt lämna Kina någon av de här dagarna.'

Och det visade det sig att de faktiskt hade tänkt."

"Men talade hon aldrig med dig om dina föräldrar?"

"Jo, hon nämnde något litet om att de hade anställt efterforskningar om mitt öde, och detta gjorde mig faktiskt en smula ivrig att komma åter till Europa, och hon ville verkligen hjälpa mig komma hem och följa med mig hem. Hon ville göra allt för mig. Hela världen öppnade sig åter för mig efter att ha varit stängd i tio år. Alla världens möjligheter låg plötsligt till mitt förfogande genom henne. Men vi hade knappt startat och börjat smida alla våra planer, så åkte vi fast."

Lajos gjorde en paus, som om han väntade att Bernhard skulle säga något. Bernhard passade på tillfället:

"Det var visst i Nanking som ni blev skilda åt igen?"

"Ja."

"Du vet kanske att jag har haft en viss kontakt med Elisabeth indirekt efter er skilsmässa i Nanking, då hon skrev hem till dina föräldrar att ni hade träffats. Det var så jag fick upp spåret efter dig hit till Asien. Var skilsmässan oundviklig?"

"Jag är rädd för det. Det hade hänt förr eller senare. Jag var nästan beredd på det, och det var egentligen tur att vi klarade oss så länge. Flera gånger hade kineserna betraktat oss med misstänksamhet och varit på snudd att kontrollera oss närmare, men vi hade alltid klarat oss – ända fram till Nanking."

"Vad hände där?"

"Jag vågar bekänna för dig, Bernhard, att det var där jag och Elisabeth äntligen för första och sista gången vågade ge oss åt varandra. Vi liksom kände på oss att det var vår enda chans, att vårt timglas höll på att rinna ut, att vi måste skynda oss innan någonting hände. Vi bröt mot alla Röda Korsets etiska regler när vi kom till Nanking och hade vårt livs natt tillsammans. Jag visste inte ens att jag var potent – jag hade ju aldrig fått möjlighet att undersöka saken. Men under sina outhärdliga upplevelser under Stalintiden hade hon erfårit både ett och annat, en kommunistisk Gestapoman hade till och med utnyttjat henne skändligt under hot om att annars sätta dit hennes familj, sådant var lika vanligt under Stalin som under Hitler, så hon hade blivit erfarnare än vad hon själv hade önskat. Fördelen var att hon kunde vägleda mig in till sig. Jag hade aldrig själv tagit initiativet annars. Och händelserna följande dag visade att vi hade handlat fullkomligt rätt. För en gångs skull hade jag handlat och inte avvaktat, och det hade jag anledning att vara stolt och nöjd över efteråt."

Utanför Nanking dagen efteråt stannades vi av en kinesisk militärpatrull som direkt krävde att få undersöka oss och våra pass, och eftersom jag bara hade mitt provisoriska ryska pass tyckte de att jag allt verkade bra misstänkt. De tillät mig inte att fortsätta följa med européerna i militärambulansen, som dock fick fortsätta utan svårighet utan mig, ty alla deras papper var i ordning. Detta var en bedövande chock för Elisabeth och mig, men på något sätt hade vi nästan väntat oss det. Vi sade ingenting, men jag såg att tårar blänkte i Elisabeths ögon utan att falla. De stannade i hennes ögonvrå. Hon ville inte göra saken värre, och jag förstod att det också var bättre för mig att jag inte bråkade utan snarare sade för litet än för mycket.

Där skildes alltså våra vägar efter att vi hade fått vara tillsammans i två korta månader efter en skilsmässa på tio år. Det var bittert. Då trodde jag att ridån gick ner för mitt liv, särskilt som jag inte hade en aning om vad kineserna tänkte göra med mig. Så underbar hade samvaron med riktiga européer varit efter vad som för mig hade varit en evig natt bland idel främlingar, att avgrunden efter skilsmässan blev ännu djupare än vad den hade varit innan vi åter träffades..."

"Och vad gjorde kineserna med dig?"

"Det skall vi tala tyst om. Men det dröjde inte så värst länge innan jag på nytt träffade en europé. Det var en ugrier liksom jag."

"Vad menar du med ugrier?"

"Ett av de mest primitiva, särpräglade och minsta folken i världen är de uraliska folken. Deras urhem är de sibiriska flodernas mynningar mot norr, men några flisor av detta folk har spritt sig in i Europa. Det är finnarna, samerna, esterna, ungrarna och de numera nästan utrotade ingrarna bland andra spridda stammar inne i Ryssland som också håller på att utrotas. De är de enda folken i Europa som inte tillhör den indoeuropeiska språkfamiljen. De kallas ugrier, och fastän min ätt ursprungligen är tysk liksom min kultur så räknar jag mig som ungrare. Även denne man var ungrare och alltså ugrier liksom jag."

"Men baskerna och kaukasierna är inte heller indoeuropéer."

"Det har ingenting med den här mannen att göra, eller hur? Låt oss inte förlora oss vidare i världens ovanemässiga rasförbistring."

"Det var du som började."

"Låt mig också få fortsätta. Jag satt i ett fängelse när jag första gången hörde denne nye man. Det var ett fängelse med över hundra celler, men bland alla dessa röster i denna bikupa kunde jag en dag urskilja en röst som var europeisk."

När vi släpptes ut ur fängelset för att föras till Peking, vart vi måste vandra till fots hela vägen med kedjor mellan fötterna, fick jag syn på honom. Först på kvällen när vi fick vila fick jag chans att prata med honom."

"Men varför var du fånge? Vad hade du gjort?"

"Med mitt suspekta provisoriska ryska pass var jag självskriven som misstänkt för spioneri, detta var ju mitt under den tid då relationerna mellan Kina och Ryssland plötsligt hårdnade, vilket jag inte hade en aning om, och det att jag inte hade giltigt kinesiskt uppehållstillstånd utan bara ett mycket skumt provisoriskt ryskt pass var tillräckligt för att jag skulle förpassas till livstids straffarbete utan rannsakan eller

dom. Kineserna menade att jag hade tur som inte blev skjuten som spion direkt. Detta kunde de inte göra bara emedan jag inte hade någon anförvant i Kina som kunde stå för kostnaden av den i så fall bortslösade pistolkulan.

Men det var sällsamt att bland dessa straffångar träffa denne ungrare mitt i Kina, och ännu mera sällsamt var det för honom att träffa mig. Han hade under sina fyra år i Kina aldrig fått tala sitt modersmål med en landsman förut. Vakterna hade ögonen på oss och lät oss inte tala för mycket med varandra, varför vi endast med list kunde stjäla oss till en pratstund då och då. Men det var tillräckligt för att fylla oss båda med utsäglig fröjd och ny välbehövlig livsglädje.

Vi lyckades berätta om våra liv för varandra, och hans var i alla avseenden värre än mitt. Hela hans liv hade från början varit en hopplös flykt undan kommunismens smygande maktexpansion överallt, och denna eviga oroliga flykt hade blott ständigt fört honom allt djupare och hårdare fast i dess spindelnät och byråkratiska terrorgarn. Hans båda föräldrar hade mördats av kommunisterna 1919, och under hela 30-talet hade han varit hårt utsatt för förföljelse både av nationalsocialister och kommunister. Under kriget tvingades han att först kämpa med nazisterna mot kommunisterna och sedan med kommunisterna mot nazisterna. 'Det enda som avhöll mig från att begå självmord var det att jag faktiskt varken var pilkorsare eller kommunist. Det var mitt hat mot alla socialistiska rörelser som höll mig vid liv genom kriget, och jag lyckades faktiskt i hemlighet sabotera en hel del både för nazister och kommunister,' berättade han. Som genom ett under lyckades han fly ut ur Ungern 1949. Han kom till Jugoslavien, men när han på grund av svält stal ett bröd togs han på bar gärning och sattes i fängelse. Hans förflutna uppdagades, och han släpptes inte fri. Allt längre bort från hoppets vägar fördes han och ideligen till nya och värre fängelser, tills han till slut med några andra oskyldiga eller skumma individer plötsligt fördes över till Albanien, där han gradvis fick veta att han jämte sina fångkamrater hade blivit såld som slav.

Från Albanien fördes han fjättrad till händer och fötter tillsammans med de fem andra i en lastbåt till Rostov i Ryssland. Där lastades de ombord på ett tåg som förde dem till Sibirien. Fyra av hans fem medfångar omkom på vägen. Emellertid ersattes dessa fyra med fyra andra godtyckligt utplockade kraftiga sibiriska straffångar. Sedan fortsatte tågresan till Alma-Ata.

Därifrån fördes de sex fångarna i fångbil in i Sinkiang. Det var Sinkiang som hade köpt honom. Målet för resan var ett exklusivt straffläger för enbart européer speciellt utvalda för att utföra tyngre och hårdare arbeten än vad vanliga mongoler orkade med. De européer som nödgades arbeta här var speciellt duktiga och kraftiga sådana och som därtill ansågs som speciellt farliga. De flesta av dem tvingades arbeta som gruvarbetare i svavelgruvor: ungefär det minst hälsosamma, mest påfrestande och snabbast nedbrytande arbete som man kan tänka sig.

Emellertid lyckades han fly efter bara en månad, och efter oerhörda strapatser klarade han sig in till Tibet, där tibetanska heliga munkar dolde och beskyddade honom en tid. Emellertid kom kineserna honom på spåren, och han var tvungen att bryta upp för att försöka fly till Indien. Han såg redan Indiens gröna floddalar breda

ut sig i fjärran i sydväst när en kinesisk patrull upphann honom, omringade honom och tog honom till fånga. Det var bittert: han klarade sig just så långt att han fick *se* friheten men inte längre. De tog honom med sig ända till Chungking. Den vedervärdiga resan dit tog två år, ty kineserna visste inte vad de skulle göra med honom, och därför fördes han än hit och än dit, och aldrig visste han vart han skulle föras härnäst. De ville inte heller avrätta honom, ty han hade en kraftig fysik och dög till mycket. Omsider kom han till Hankow. Han berättade att han vid ett tillfälle fick springa tre mil i ett sträck med bakbundna händer efter en jeep som han var fastbunden till med en strypsnara runt halsen. Man tänker då på de västerländska olympiaderna med deras otroliga sportprestationer och ständigt nya världsrekord, medan ingen i världen får veta något om vilka än mer övermänskliga prestationer som utförs av straffångar för att de är tvingade till det bara för att behålla livet.

I Hankow gick han igenom en läkarundersökning som tycktes påvisa att han tydligt led av mentala rubbningar och att han därför trots sin höga begåvning var otillförlitlig såsom eventuellt samarbetsvillig fånge. Man började därför behandla honom som vilken vanlig europeisk fånge som helst. Till slut, efter att ha fraktats än från det ena stället och än till det andra, hamnade han i mitt sällskap.

Att hans ofattbara strapatser lämnat spår kvar i honom i form av obotliga skador i hans själ var tyvärr tydligt. Han hade särskilt en fix idé som aldrig gav honom någon ro. Han inbillade sig att man hela tiden tänkte föra honom tillbaka till Sinkiangs salt- och svavelgruvor och att faran för det alltid var latent. Han sov sällan på nätterna, och när han sov drömde han sällan behagliga saker. Han hade hopplöst fått sin själ brännmärkt för livet av de fasor som han hade fått gå igenom ända sedan barndomen då han tvingats se sina föräldrar mördas.

Ändå så kunde till och med denne olycksalige man någon gång visa att han fortfarande hade sin mänsklighet kvar i behåll. Det var han som överraskade mig med att en kväll med ett leende avsluta vår pratstund för kvällen med att godmodigt för mina öron allenast fälla yttrandet: 'Vad man än må säga om kommunisterna, så är de människor.' Och denne man hade i högre grad än någon annan man som jag någonsin träffat anledning till att hata och förbanna den stalinistiska världskommunismen. Ändå kunde han yttra sig så försonande om den.

Detta stärkte mitt intryck av honom att han trots sina fruktansvärda upplevelser av allt det värsta som de två stora kommunistdiktaturerna hade att uppvisa ändå var en alldeles exceptionellt mentalt stark och frisk person. Han hade gått igenom de värsta bakgårdarna av primitiv kinesisk psykiatri med elchocksbehandlingar som i västerländska ögon skulle te sig som mera grymma och primitiva än den mest utstuderat bestialiska indiantortyr, (och faktum är att kinesisk psykiatri knappast är något annat än ytterst utstuderad och raffinerad tortyr som bara appliceras på misstänkta spioner och mot kommunistpartiet subversiva element,) han slapp aldrig fasorna från de olidliga svavelgruvorna i Sinkiang, där han föreställde sig att kineserna skulle sätta alla tibetaner, mongoler, muslimer och andra centralasiatiska folk i slavarbete bara för att likvidera dem mera effektivt än genom tyska koncentrationsläger, han varnade mig ständigt för den kinesiska faran att Kina

ämnade metodiskt vidta utrotningsprogram mot alla omgivande folk så att även till slut européerna skulle drabbas därav när det var för sent för dem att inse vad kommunist-Kina hade på programmet och göra något åt det, han bad mig att jag skulle föra ut detta budskap i världen då han trodde att jag skulle överleva medan han inte skulle göra det; i all sin desperata tragik var han fullständigt realistisk och helt klar i knoppen över sin egen situation. Han upphörde aldrig att imponera på mig. Han hade kunnat överleva vilka krig och fångläger som helst med den okuvliga seghet och överlevnadskonst som han satt inne med. Jag hade aldrig klarat av att överleva sådana saker som han hade gått igenom. Jag hade nog hellre begått självmord.

Men det var blott två dagar efter detta som han försökte rymma. Han gjorde det i ett av sina anfall av desperat förtvivlan, ty han hade inte en chans. Hans svaghet var att han inte längre hade något tålamod, hans otålighet var hysterisk, och när väl ångesten fick grepp om honom svek honom omdömet. Han snubblade ideligen på sina fotbojor som skramlade och slamrade som om han släpade femton tomma konservburkar efter sig. Fastän det var kväll och mörkt så kunde militärerna snabbt hinna upp honom, och de sköt honom med några maskingevärsalvor. Jag såg när de bar tillbaka hans lik. De hade skjutit honom i benet och armarna, i huvudet, i magen och överallt utom i hjärtat. Han måste ha levat ännu när de hann upp honom svårt skadeskjuten och blödande ur hela kroppen, ty de hade tydligen nödgats slå ut hjärnan på honom med maskinpistolskolvarna för att få död på honom. Det hade tydligen varit svårt för övermakten att sikta i mörkret.

Det var minnet av Sinkiang som han försökte rymma ifrån, och med det lyckades han även, ty han blev ju frälst från sin fruktan att vidare behöva komma dit. Det var vanvettigt av honom att försöka fly, men när han väl hade börjat kunde han ju inte vända tillbaka igen. Och han hade ingenting att leva för. Han hade aldrig haft något riktigt liv eller hem eller någonting eget. Han hade aldrig fått ha någon personlig integritet. Därför hade han heller ingenting att förlora utom livet, som då ej är mycket värt, men när de sköt honom lyckades de skjuta honom överallt utom i hjärtat. Hans hjärta, som aldrig hade fått blomma ut till mänsklighetens fromma, förblev i döden en helig och orörd utsprucken hemlighet, som en blomma som aldrig fått slå ut i blom."

"Vad står ni här jämt och pratar så hemlighetsfullt om?" Det var engelsmannen Richard Reynolds som avbröt maskinisten och österrikaren i deras funderingar.

"Vi gör bara vad vi alla måste göra förr eller senare: vi gör upp med vårt förflutna," svarade Bernhard.

"Nej, det behöver man inte göra så länge man har en framtid att tänka på, ty framtiden, så länge den finns, är viktigare än det förflutna," menade den rödhårige länge engelsmannen Richard Reynolds och gick ifrån dem.

Strax därpå blev Bernhard och besättningsmannen störda på nytt av att barnen under skratt och ståhej kom rännande och trängde sig förbi dem där de stod vid relingen. Det var en vacker röd tropisk skymning, men luften var frisk och sval.

Havet var lugnt och tryggt som det hade varit i alla dagar under resan hittills. Det vackra vädret hade inte svikit dem en dag sedan de lämnat Yokohama.

"Vad träffade du mer för människor i Kina?"

"Jag vill bara tala om individerna. Många fador som jag upplevde genom det statliga kollektivets förtryck under Mao Zedongs ordförandeskap är det onödigt och enbart pinsamt att föra på tal. Men en tid var jag lärling hos en gammal byhantverkare som gjorde krukor. Att lära mig detta hantverk från grunden beredde mig en oerhörd tillfredsställelse. Det där att sitta stilla i lugn och ro och dreja vackra former genom att sätta dem i rotation bringar en i samklang och harmoni med hela det roterande universum. Går man riktigt långt i detta kan man uppleva samma hisnande och extatiska lyckorus som man har hört talas om att de dansande dervischerna i östra Turkiet också strävar efter genom att själva rotera i harmoni med hela universum. Krukmakaren var mycket nöjd med mig, och vi började förtjäna pengar, men då kom myndigheterna och tog honom. När de hänsynslöst lade vantarna på honom pratade han mycket och pekade därvid mycket på mig, men jag vet inte om han försökte skjuta skulden på mig eller om han på något annat sätt försökte få dem att ta mig i stället för honom. Hans dialekt hade jag då ännu inte helt lärt mig att förstå alltför väl. Men vad han än försökte försvara sig med så lyckades han inte beveka Maos rödgardister: om han försökte skjuta skulden på mig så hjälpte det honom inte, och om han inte försökte skjuta skulden på mig så hjälpte det honom inte heller. Jag försökte fortsätta med krukmakeriet på egen hand, men så kom kineserna en dag och tog även mig. Och det var då som jag kom till det läger där jag träffade Philip på nytt efter fyra år, som vi redan har talat om. Men min flykt därifrån är ett äventyr för sig som tål att berättas."

"Var det inte ett omöjligt läger att fly ifrån?"

"Jo, men tillsammans med en fransman och en australiensare försökte vi i alla fall och lyckades. Men nu får vi gå in, ty det börjar mörkna och bli svalare. Det är alltför lätt för oss västerlänningar att på dessa tropiska breddgrader genom oförsiktighet dra på oss förkylningar som lätt blir till lunginflammation. Fryser inte du efter dagens hetta?"

"Jo."

Och de gick in, medan stjärnorna började smycka natthimlen med det svagaste men ändå mest genomträngande ljus som universum har att uppvisa. Det var Guds himmel som strålade från den avlägsnaste fjärran. Och klarare skulle den stråla ännu innan resan var över.

11. Flykten från Kina

"De hette Steve och François. Jag hade tänkt rymma ensam, men av en slump kom jag i kontakt med dessa två som redan hade byggt en tunnel ut. Det var tur för mig, ty om jag hade försökt rymma ensam hade det varit ett vansinnigt och hopplöst försök forcerat av desperat förtvivlan som jag absolut hade dukat under i, men med dessa bådas hjälp var chanserna större. De hade båda två rymt många

gångar förut och särskilt under kriget, så de hade god träning. Jag litade på dem, och flykten gick vägen.

Efter att ha tagit oss igenom en hel del ogenomtränglig djungel kom vi till en flod vid vars stränder vi samlade gamla kvistar och grenar som vi konstruerade en flotte av. När flottan var färdig fortsatte vi utför floden på den. Vi hoppades och litade på att den skulle föra oss till Burma.

Men tyvärr blev vi alla tre sjuka. Vi fick någon sorts bakterie genom någon sorts oätlig ruttet frukt som vi fick i oss. Det började med att urinet blev rött, sedan kom en förskräcklig huvudvärk som gjorde all sömn omöjlig, och man kunde inte äta något utan att magen genast vände sig ut och in och tvingade ut det igen vad det än var. François blev först sjuk av oss och dog helt plötsligt efter bara några dagar. Jag blev långsammare och mindre våldsamt sjuk än han medan Steve till det yttre verkade att klara sig. Men så plötsligt blev han sjukare än vad någon av oss hade varit och dog i mina armar efter blott en dag. Han var hemma från Adelaide som han bad mig hälsa till innan han dog. Jag kunde inte lova honom att jag någonsin skulle komma dit. Liksom vi två hade begravt François begravde jag Steve, även om det kostade mig mina sista krafter. Så många gånger hade de klarat sig levande ut ur så många olika fångläger på nästan lika många år, men när de flydde med mig som sällskap gick de båda åt för en bakterie. Det var nästan så att jag kände mig skyldig. Och jag kunde bara trösta mig med det att jag bara kunde vänta mig att få göra dem sällskap längs samma väg.

Efter Steves jordfästning var jag så dålig och trött att jag passivt bara lade mig på flottan och lät den föra mig precis vart den ville. Men även om jag då inte längre kunde resa mig och göra något så var jag ändå så mycket vid sans fortfarande att jag upptäckte när flottans framfart stoppades av något hinder i floden. Då gav jag upp. Flotten låg stilla i den människofientliga tropiska urskogen, där människan aldrig har haft något annat att hämta än döden, och jag kunde inte avlägsna hindret som bromsade mig. Det svartnade för min blick, och jag förlorade medvetandet. Jag hade verkligen givit upp.

Och så vaknade jag upp i en bädd med rena vita lakan och med en vit tältduk omkring mig. Jag trodde mig vara i någon förgård till paradiset, eller ännu bättre: jag trodde att jag drömde att jag var tillbaka i Elisabeths underbara Röda Kors-tält. Men det var faktiskt ännu bättre än så. Jag var livs levande, ty det visade sig att jag kunde nypa mig i skinnet. En vänlig leende kinesisk bondkvinna gav mig vård, och snart såg jag flera vänliga leende kineser. Och det visade sig så småningom att jag tre veckor tidigare hade fiskats upp ur floden där jag med min flotte hade fastnat i dessa bybors fisknät. I tre veckor hade jag svävat mellan liv och död i en farlig dysenterisk form av tyfus, och till slut hade jag kommit igenom krisen vare sig jag hade velat det själv eller inte.

Men vilka var dessa bybor? I början trodde jag inte bättre än att jag hade kommit i händerna på Mao-trogna kineser som snart skulle återbörda mig till det läger som jag hade flytt från, men så illa var det inte. Jag hade haft en otrolig tur. Dessa kineser i denna by var kristna, ty de hade sedan flera år ett europeiskt

missionärspår hos sig som tog hand om dem. Byn var i ett strålande skick. Det var ett blomstrande litet samhälle, och alla dess medlemmar var lika underbara, glada och goda. De hade en liten kyrka som nästan såg för komisk ut, ty så liten var den, och missionären tjänstgjorde både som präst och som läkare. Hans partner var hans syster. De var protestanter från Sverige, en dittills fullkomligt obekant nation för mig, och byn låg inte en mil från den burmesiska gränsen. I denna by kunde jag i lugn och ro återhämta mina krafter, och jag trivdes så väl där att jag nästan drog mig för att lämna den. Det var en paradisk miljö, och människorna där ville heller inte att jag skulle fara. Jag hjälpte dem så gott jag kunde, och det svenska missionärsparet var mycket intresserat av mina erfarenheter och berättade också för mig en hel del nytt om Europa. Emellertid hade inte heller de haft någon kontakt med Europa nu på tre år.

Fem ungdomar från denna by hjälpte mig att ta mig till den burmanska gränsen. Vi nådde den utan några problem, och där skildes sedan våra vägar. De återvände till sin by, och jag vandrade ensam in i Burma medan jag njöt av det goda minne som Kina hade givit mig till avsked. Jag skall aldrig glömma den lyckliga byn med dess lyckliga människor och dess två europeiska välgörare, som lade ner så mycket arbete för att bringa harmoni hos dessa kineser som kunde vara så underbart varma och vänliga när de bara ville, orkade och fick lov till det."

"Dock var det inte bara goda erfarenheter som Kina gav dig."

"Jag har bara berättat de bästa."

"Vilka var de sämsta?"

"Dem vill jag ogärna röra vid. Men tänk dig ett torg om sommaren i en kinesisk storstad. Torget myllrar av människor, och mest myllrar de omkring tre vita européer som står fängslade vid torget som vid våra gamla tiders skampålar, och ovanför dem hänger ett plakat med texten: 'Visa Ordförande Mao hur vi behandlar Folkrepublikens spioner och landsförrädare!' Och tänk dig detta folk, som inte vill något hellre än vara sin ledare, sin avgudade enväldshärskare, betjänliga. Och tänk dig dessa tre egentligen helt oskyldiga européer vara tvungna att stå fjättrade vid pålar på detta torg under folkmängdens brutala misshandel tre dygn i rad under de hetaste och torraste sommardagarna, utan att kunna lägga sig ner och utan att kunna försvara sig, med händerna bakbundna på kinesiskt sätt så att repen nästan stryper en och med fötterna fjättrade vid pålen. En sådan behandling mottogs inte ens 1500-talets portugisiska missionärer med i Kina.

En annan scen: tolv särskilt motståndskraftiga europeiska fångar väljs ut som försökskaniner åt den kinesiska vetenskapen. Vanligen använder kineserna mongoler, kalmucker, uigurer eller andra muslimer som inte är Han-kineser som försökskaniner, men i detta fall är det livdömda européer. En experimenterar man på med elektriska laddningar. En annan binds fast i ett badkar vars vatten allt mer spädes ut med någon frätande syra. En annan tappar man systematiskt blodet ur, som på ett djur. Tre stycken experimenterar man med genom att pröva olika droger, giftblandningar och ännu oprövade nya mediciner på dem, kanske rentav bakterier och nya kemikalier och infektionsvirus. En annan..."

"Det räcker."

"Sålunda offras en handfull praktexemplar av den vita rasen för utvecklingens och Maos regims vetenskapliga framåtskridandes skull."

"Det är ju precis som i det nationalsocialistiska Tyskland."

"Ja, vad väntar du dig av en diktatur? Och så är det i alla socialistiska stater: människan och individen offras för samhällsapparaten, mekaniken, vetenskapen och grottekvarnens gång. Så var det i Tyskland, så blev det i Stalins Ryssland, och så blev det även i Maos Kina. Tyskland offrade sex miljoner judar, och inalles dog cirka tjugo miljoner människor i det andra världskriget, som Tyskland bar ansvaret för. Philip uppskattar det totala antalet offer för Lenins och Stalins regimer till 63 miljoner människor, de flesta försvunna i koncentrationsläger, som vi vet mycket mindre om än om Tysklands, då Ryssland i fred kunde likvidera sina koncentrationsläger efter Stalin utan att någon utomstående behövde se dem. Och Maos Kina vet vi ännu mindre om. Vi vet bara att där är folkmängden två och en halv gånger större än i Ryssland, varför säkert även antalet offer för Storebrors diktatur blir minst två och en halv gånger större. Människovärdet är i dessa diktaturer reducerat till noll. Den individuella integriteten är fullständigt utrotad. Samhällets etablerade förljugenhet blir till lag och ofelbarhet, som envar som vågar berätta sanningen om likvideras för. Det är inte bara i Kina och Sovjetunionen som detta syndrom smittat ner hela staten, utan exakt samma förljugenhet finns även i flera västerländska välfärdssamhällen. Mitt svenska missionärspar berättade en hel del härresande erfarenheter från Sverige, där skolsystemet fördärvades och ungdomen i stället fick fri tillgång till droger, allt för att den etablerade regimens förljugenhet skulle hållas vid makt. Nu vet jag inte hur sant detta är, men de var inga direkta lögnhalsar. Och det enda vi har att sätta emot maktmanipulationer är kristen kärlek, hjälpsamhet och hänsynsfullhet och konsekvent demokrati. Endast i diktaturstater kan människovärdet åsidosättas för statens skull, och därför är varje form av diktatur, öppen eller smygande, människans värsta och i längden kanske enda farliga fiende.

Men det var inte med dessa minnen som jag lämnade Kina, utan det var med det ljusa minnet av den leende välmående bondbyn och de två självuppoftande européerna som verkade däri för byns vinning blott och inte för sin egen.

Men Kinas värsta hemskheter var intet mot vad jag fick uppleva i Burma och Indokina, ty redan i Burma möttes jag av en helt annan värld än den kinesiska bondbyns. Det var en för mig redan alltför välbekant värld, men jag upplevde den nu i helt andra former än det andra världskrigets."

12. Doktor Korsakov

"Någonstans mellan floderna Salween och Mekong men inom Burmas gränser ligger det en fattig by som jag vistades i en tid. I denna by fanns det bland andra en ung frisk glad och vacker yngling som har stannat i mitt minne. Han var väl omkring sjutton år, lång och välväxt, stark och uthållig men mera smärt än muskulös, med ett tjockt hår svart som kol och alltid det trevligaste och käckaste

leende på läpparna. Han var praktisk och skicklig i allt och ville alltid hjälpa till. Alla älskade honom.

Men det låg en kuslig stämning över denna by. Jag blev medveten om den redan när jag kom dit och kände en viss rädsla för att få reda på anledningen till den. Folk där var rädda, och de vågade inte ens prata om vad de var rädda för. Jag märkte också att det fanns fler hyddor än människor i byn. Flera hyddor stod övergivna, och när jag försiktigt frågade var deras ägare fanns fick jag mycket förskrämda och undvikande svar som antydde att dessa hyddor var övergivna för gott. Sedan frågade jag inte mer om den saken men började få mina aningar.

Men den tryckande stämningen i byn skrämde även mig, och en kväll gick jag och lade mig inställd på att lämna byn dagen därpå. Men följande morgon vaknade jag av gevärsskott. Solen var knappt uppe ännu, och jag satte mig häpen upp. När jag tittade ut ur min hydda såg jag mitt i byn en grupp sammanbitna väl beväpnade urskogssoldater. Jag såg genast mina värsta farhågor besannade: gerillakriget i Laos kostade även burmesiskt blod. Pathet Lao opererade även i Burma på så sätt att de använde sig av Burma som stöd för likvideringen av Laos.

Snart blev jag hämtad i min hydda av en av dessa djungelsoldater, varför jag inte behövde tveka länge om jag skulle stanna inne och gömma mig eller gå ut. Och snart fick jag veta orsaken till gevärsskotten i gryningen. Det hade varit en exekution, och den som hade avrättats var just den käcke granne gossen, den avhållne ynglingen. Varför hade de skjutit honom? För att han hade vägrat att på deras order ta värvning hos dem. Han hade vägrat låta sig utbildas till soldat. Hans brott var att han ej hade gjort vad man bett honom om, nämligen att handla mot sitt samvete och göra vad han icke själv ville. Han hade trotsat diktatoriska direktiv. Därför hade han mördats. Under dagens lopp fick jag se hans obegravda lik, som var obegravt ännu när jag lämnade byn med fanatikerna. Dessa förbjöd nämligen någon att begrava honom."

"Varför följde du med fanatikerna, som du kallar dem?"

"De tvingade mig. De behövde folk som kunde hjälpa dem bära deras grejer. Sådant var jag ju van vid. Jag gjordes helt enkelt till deras slav i stället för pojken som hade vägrat. Jag var inte så modig som han men på samma gång mera förnuftig än han, ty mig avrättade de inte. Även om man aldrig kan bringa sig till att tycka om diktatoriska myndigheter så lär man sig genom det påtvingade umgänget med dem att inte reta dem.

Men det var därför som skräcken vilade tung över byn och som så många av dess hyddor stod tomma och förfallna: alltid då och då kom dessa krigsfanatiker och tvingade med sig nya rekryter därifrån som sköts om de vägrade samarbeta. Och de kom aldrig tillbaka."

"Så du blev tvingad till krigstjänst hos Pathet Lao?"

"Lyckligtvis fick jag aldrig bära vapen. Jag fick bara göra tjänst som bärare, och som sådan fördes jag av dem in i Laos som deras fånge och slav. Det var en absurd situation för mig. Men den ädle burmanske ynglingen som vågade säga nej till dem kan jag inte glömma.

Men en av dessa obildade analfabeter som såg som sin livsuppgift att med våld utrota kapitalismen i världen väckte mitt intresse, ty om halsen bar han ett krucifix. En kväll vågade jag försiktigt så att bara han hörde det fråga honom om han var kristen.

'Kristen? Vad är det?' frågade han likgiltigt. Jag pekade då på hans krucifix och frågade honom varifrån han hade fått det.

'Å, det tog jag från en galen pratsjuk europé, som hade klätt ut sig i svart klänning och vit krage och som vi sköt.'

'Varför var han galen?' frågade jag då soldaten, som troskyldigt svarade:

'Därför att det var för många av det enkla folket som trodde på honom.'

Men samtidigt var det något ädelt över dessa djungelsoldater. Med en annan mindre ensidigt doktrinär uppfostran hade de blivit underbara människor. Deras heder visade sig i deras krigföring, ty deras krigsmoral var fläckfri. 'En soldat som flyr från striden dör i allmänhet förr än den som stannar kvar och slåss' var deras valspråk, och de såg det som sin uppgift att bevisa det i praktiken. Och därför kommer kommunisterna även att vinna kriget i Indokina."

"Tror du det?"

"Jag har sett deras moral, och jag har sett amerikanernas moral, och jag vet vilkendera som står högre. Ty kommunisterna tror på vad de slåss för, hur omänskligt det än är, medan amerikanerna inte tror på vad de slåss för, vilket gör dem till den mera mänskliga parten."

"Så du tjänade kommunisterna allt mera villigt med tiden?"

"Jag lärde mig en del om deras tänkesätt, men jag sörjde inte den dagen då jag skildes från dem."

"Hur gick det till?"

"I en skärmytsling med regeringstrupper råkade jag få två skott i mig. Det var den enda gången som jag såg kommunisterna fly. Emedan jag hade tyngst att bära och skulle bli skjuten om jag för att rädda mitt liv släppte mina bördor, så vågade jag inte släppa någonting och kom därför efter de andra. Regeringstrupperna såg mig och sköt mig. Båda skotten tog i benen, men jag lyckades hålla mig på fötterna tills flykten var genomförd och jag och mina herrar var i säkerhet. Men jag kunde inte fortsätta, och av praktiska skäl övergavs jag där av Pathet Lao. De lämnade mig på marken mitt i djungeln att dö."

"Tydligen dog du inte. Hur länge låg du där?"

"Minst i två dygn. Sedan hittades jag av en amerikansk rekognoceringspatrull, och det var i elfte timmen, ty då låg jag redan medvetlös, blodförgiftad och i hög feber. Men amerikanerna räddade mig till livet, och det har jag särskilt en läkare att tacka för, som jag vill berätta mycket om. Han hette Alexander Korsakov och var en riktig ryss.

Jag förstod tidigt att han var ryss och tilltalade honom en dag på skoj på ryska. Han häpnade storligen, och sedan var han min bästa vän.

Han kunde som ingen annan ryss i Ryssland berätta om Ryssland. Hans Ryssland var det gamla Ryssland som han kallade det enda eviga Ryssland. Ändå

hade han inte sett något av det gamla Ryssland alls, utan allt vad han älskade av det gamla Ryssland hade han ärvt och fått genom sin far.

Hans pappa hade varit en rysk officer som före det första världskriget hade tjänstgjort i Finland. Han var en av de få ryssar i Finland som behärskade både ryska, tyska, svenska och finska, de fyra språk som dominerade staden Viborg, Finlands andra stad, som han hade sitt hem i. På grund av att han genom sina förträffliga språkkunskaper behövdes så väl i Finland slapp han delta i kriget på kontinenten. Men när revolutionen bröt ut blev det liv i luckan även hos honom, och han ställde sig genast på de vitas sida. Emellertid hade han ett mycket finkänsligt politiskt väderkorn och hade redan före Kerenskijs tid insett att tsarens dagar var räknade. Han förstod klarare och tidigare än någon annan i Finland att Ryssland inte kunde räddas. Dock ville han vara med om att rädda vad som kunde räddas därav och ställde därför upp på Mannerheims sida mot ryssarna för att åtminstone rädda Finland, som han också älskade som sitt eget land. Och genom att kämpa för Finlands självständighet och demokrati trodde han sig bidra till att åtminstone någonting av det gamla Ryssland levde vidare, ty det klassiska Ryssland ansåg han att levde även i Finland."

"Vem var denne Mannerheim?"

"Om man får tro min käre doktor Korsakov rätt så var Gustaf Mannerheim svensken som räddade Finland från det sjunkande Ryssland och som gav Finland dess självständighet och demokrati. Likväl hade denne Mannerheim varit utbildad i Ryssland. Han var rysk officer och ingenting annat. Och det var sedan i det fria Finland som min ryske läkare växte upp och fick sin uppfostran och första utbildning. Han talade ofta om det underbara hem som de hade haft i Viborg med tillgång till en fantastisk slottsliknande trävilla på somrarna i Hangö och hur kärleksfullt deras far uppfostrade dem och hur denne gamle man aldrig kunde ge avkall på det gamla klassiska kejserliga Ryssland och dess traditioner. Han gav sina tre söner en mer gammalrysk än finsk uppfostran, hur finska medborgare de än var, och om de slarvade med sina privatstudier i ryska tuktades de hårt. Men min läkare Alexander Korsakov lämnade hemmet på trettioalet och gav sig ut i världen. Han fick stipendium för studier i Amerika vilka han skötte så glänsande att han stannade där och genom sina sedermera höga medicinska kvalifikationer och sin breda språkkunnighet fick utmärkta tjänster, gifte sig och fick fyra barn. Under kriget tjänstgjorde han som husläkare och extratolk hos den amerikanska ambassadören i Moskva, och först då kom han egentligen i kontakt med vad som då var det ryska Ryssland. Detta kände han dock inte igen som det Ryssland som hans pappa hade lärt honom att älska och vörda. Efter kriget fick han inte vara länge hemma hos de sina i Philadelphia förrän han kallades ut som fältläkare i Koreakrigets skugga för att organisera en effektiv sjukhusverksamhet för hela fronten. Och efter Korea var det Vietnams tur, men där i Indokina på de mest farliga punkterna av fronten var han som frivillig. 'De visste att jag mot min vilja tvingats tjänstgöra i Korea under kriget där, och därför ville de inte tvinga mig till liknande arbetsförhållanden i

Vietnamkriget. Men de frågade mig om jag hade lust att ställa upp som fältläkare i Laos, och jag tackade ja.'

'Men er familj?' frågade jag.

'De mina har det bra i Philadelphia. Mina söner klarar sig bättre än andras söner, och jag behövs mera här än där. Vi är amerikanska medborgare, och min hustru och mina söner vet att jag tjänar vårt land och världen bäst här. Det finns få fältläkare som kan härda ut med krigets ohyggliga fasor, och jag hör till dessa få som kan utföra operationer mitt under ett bombanfall utan att skaka på handen och utan att tappa kontrollen om strömmen och lamporna skulle gå. Denna ort är just nu den plats i världen där läkare som jag behövs som allra mest. Och dessutom tycker jag om att härda nerverna i det kalla kriget. Jag njuter av det som en sport.' Och han log när han tillade: 'Det är bara sådana tokiga läkare som jag som kan få något vettigt gjort här vid fronten.'

Men mest till sin rätt tyckte jag ändå att han kom när han talade om sitt "klassiska Ryssland". När han kom in på det kunde han aldrig sluta. Ryssland på 1800-talet var för honom det heligaste som fanns.

Jag glömmer aldrig en gång när han kom hem efter att ha hållit en anförande på ryska till sådana krigsfångar som kunde ryska. Det var nästan bara officerare. Han kom hem till mitt sjukhus med ett underfundigt smil på läpparna som om han verkligen var nöjd med sin dag. 'Nu har jag verkligen gjort vad jag har kunnat för att bortoperera den kommunistiska kräftan ur de främsta av våra kommunistiska fångars själar!'

'Vad har ni då gjort?' frågade jag. Fastän jag var mycket trött kunde jag aldrig tröttna på något som han kunde ha att berätta.

'Jag har berättat för dem sanningen om Ryssland och om vad revolutionen betydde för Ryssland.'

'Vad sade ni till dem?'

'Vill ni höra mitt föredrag? Jag har det nedskrivet ord för ord. Men det är långt och tungt.'

'Jag vill gärna höra. Ju längre och ju tyngre, desto bättre.'

Och så berättade han ungefär så här:

13. Ryssland på 1800-talet

'Hurdant var Ryssland på 1800-talet? Det vet väl alla. Alla vet vem Lenin var och vilka Trotskij och Gorkij var och vilka alla de stora revolutionärerna var. Någon kanske även känner till något namn på någon av de stora revolutionsprofeterna som till exempel Tjechov, som så vackert förutspådde den nya bolsjevikiska eran. Men i övrigt så vet man väl inte mycket mer om det ryska 1800-talet än att det för ryssarna var en tid av det gruvligaste och grymmaste förtryck. Alla känner till hur bönderna trälade och led under den lilla klicken av förmögna och lata och ytterst degenererade och depraverade godsägare, och alla vet hur hela Ryssland bristfälligt styrdes av en svag eller lastbar tsar som var beroende av onda kapitalistiska präster,

och alla vet hur hela det ryska folket hänsynslöst utsögs, utplundrades och utnyttjades för tsarens och adelns nöjens skull. Alla känner till allt detta och betecknar Rysslands 1800-tal som en förkastlig epok emedan den var så outhärdlig för det stora flertalet. När väl Ryssland före 1917 en gång är på tal passar man därför gärna på att prisa allt det och rosa alla dem som gjorde slut på en så vidrig och föraktlig epok, och man talar då beundrande om Lenin i första hand men även om Trotskij, Stalin, Beria och Molotov och om alla andra som har gjort samma sak i andra länder. Man prisar revolutionen och beundrar bolsjevikipionjärerna ofantligt för det underbara slut på det kejsrerliga Ryssland som de så heroiskt åstadkom. Alla vet att i dagens Ryssland Lenin betraktas som Rysslands frälsare och Messias och att hans kropp besöks och beundras och vördas av tiotusentals ryssar varje dag, och alla tycker att detta är bra. Men av någon anledning så tystnar alla dessa härliga positiva revolutionära röster inför ett sådant namn som Boris Pasternak. Vem var Boris Pasternak? Han var väl bara en dum rysk författare som skrev någon roman som ingen läser. Men Pasternaks namn klingar kvar i skallen och ger en ofrivilligt associationer till ett annat namn, och detta andra namn är Alexander Solsjenitsyn. Honom känner alla, även om man av försiktighetsskäl talar tyst om honom. Han är en som protesterar mot tyranniet och förtrycket i dagens Ryssland och en individualist i ett samhälle där individualism är förbjudet. Genom honom vet vi alltså plötsligt en hel del om Ryssland av idag. Vi inser genom hans exempel att det är ett odrägligt land för individer. Men detta kollektivsamhälle där alla individer är förbjudna skapades av Lenin som ju är Rysslands störste hjälte. Med ens finner vi alltså plötsligt hela vår uppfattning om Ryssland igår och idag ställd på kant. Hurdant var då egentligen det Ryssland som fanns före det ogästvänliga Ryssland som finns idag?

För att alls kunna förstå den sällsamma värld som 1800-talets Ryssland var måste vi först skaffa oss en bakgrund. Låt oss hastigt ögna igenom vad Peter den Store och Katarina II hade hunnit åstadkomma under 1700-talet.

Det mest karakteristiska draget hos Peter den Store och för hela hans regeringstid är väl det drastiska tillvägagångssätt som brukades i allt vad som företogs, och mest drastisk var Peter den Store i sina försök att i det primitiva Ryssland införa västerländsk lyx, civilisation och kultur. Vi läser om hur han klippte av de gamla ärevördiga adelspamparna och bojarerna deras långa hår och skägg, hur han tvingade dem att lägga bort sina klumpiga, väldiga och ståtliga kaftaner för att de skulle dra på sig strumpeband i stället, och hur han för dessa samma stackars hunsade bojarers skull importerade massor av sådana extravaganta allonge-peruker som bars vid Ludvig XIV:s hov i Versailles. Ingen har någonsin mera brutalt och hänsynslöst civiliserat ett folk. Ingen tilläts ha långt hår eller ett skäggstrå. Han grundade Rysslands polisväsen i avsikten att kontrollera att alla bar de rätta korta kläderna och att ingen odlade långt hår eller skägg. Utan några som helst skrupler anpassade tsar Peter det ovårdade Ryssland efter europeiska rokokomönster. Han besegrade även den ende som hotade hans och Rysslands ställning och som var den legendariske svenske konungen Karl XII. Han byggde också Rysslands första flotta,

men hans kanske viktigaste företag var byggandet av staden Sankt Petersburg som idag kallas Leningrad. När man närmare studerar detta företag så förvånas man storligen över att det lyckades. Den mark på vilken Sankt Petersburg byggdes var ett obeboeligt träskland, och man fattar inte hur Peter den Store kunde få idén att bygga en världsstad just där och hur han som ensam ledare av arbetet kunde lyckas förverkliga den. Men det gick, och även om det ständigt förekom sabotage, upplopp, naturkatastrofer och intriger med vilka man ville göra allt om intet, så höjde sig murar över Nevan och spiror över slätten och marmorfasader över träskan som reser sig där än idag. Isakskatedralen, fästningen Peter Paul, Amiralitetet, den Kazanska katedralen, fästningen Kronstadt långt ute i den Finska Viken och det gyllene slottet Peterhof, allt detta skapades på Peter den Stores befallning av de arkitekter och artister som han hämtade från Tyskland, Holland, Frankrike, England och Italien. Det var som arbete betraktat jämförbart med byggandet av en jättepyramid i Egypten trettio sekel tidigare. Av ingenting blev det en stad som ännu idag inte bara är en av världens vackraste städer utan också en av dess mest betydande.

Han byggde, som sagt var, även Rysslands flotta och skickade ut en dansk som han hade i sin tjänst och som hette Vitus Bering att ta reda på om det möjligen kunde vara så att Amerika hängde ihop med Sibirien. Han var visserligen död när Bering kom tillbaka med Alaska och med många andra nygrundade städer på kartan förutom alla de hav och sund som alltjämt bär Berings namn, men under sitt liv hade i alla fall Peter hunnit göra om den ryska kalendern och det ryska alfabetet och grundat Rysslands första högsolor och akademier, börjat etablera skolor i hela det väldiga landet och befriat den ryska kvinnan från ett nästan muhammedanskt tillstånd av rättslöst slaveri och även lyckats reformera hela kyrkan. Dessutom hade han som vi redan har sett byggt åt Ryssland en flotta och en huvudstad.

20 år efter Peters död kom den svenskättade Katarina av Anhalt-Zerbst till Ryssland såsom ofrivilligt trolovad med Rysslands tronarvinge Peter III, som var en odugling. I 16 år led hon i Ryssland tills den mycket sedeslösa kejsarinnan Elisabet dog och Katarinas make blev tsar. Efter ett år lät hon mörda honom. 37 år hade då förflutit sedan Peter den Stores död. Man skulle kunna säga att Peter den Store gjorde allt vad som kunde göras för ett land av en manlig regent och att Katarina II på samma sätt gjorde allt för sitt land som en kvinna på tronen över huvud taget hade kunnat göra och mera, ty utrikespolitiskt var hon karlaktig nog att våga fortsätta var Peter hade slutat. Mest ryktbar har hon blivit för sina storslagna segrar över turkarna, för sina enorma landvinningar åt Ryssland söderut kring Svarta Havet och västerut och för sina många älskare, men få vet vad hon gjorde för sin huvudstad och för den ryska kulturen.

I Sankt Petersburg lät hon bygga Vinterpalatset, Eremitaget, Smolnyjinstitutet, som var den första ryska utbildningsanstalten för kvinnor, samt bland många andra sirliga och konstfulla palats även det Tauriska palatset. Från Danzig lät hon införskaffa en viss Jurij Felten som var stenhuggare och järnsmidare och som så småningom gav Petersburg dess kanske mest attraktiva finesser. Han begåvade

staden med Europas vackraste kajer och smyckade många palats med mirakulöst behagligt utsirade grindar. En engelsman som i egenskap av turist besökte Petersburg i början av 1800-talet såg några av dessa grindar, tyckte därmed att han hade fått full lön för sin resas mödor och reste hem igen utan att ha sett något av själva staden.

Hon ivrade även mycket för utforskning av Alaska, hon satte i gång betydande vägbyggnadsföretag i hela landet, och hon korresponderade med Voltaire. Hon startade en allmän utbildning av barnmorskor, ty sådana hade det före hennes tid knappast funnits alls, hon satt stopp för försäljningen av droger i landet, och hon klarade upp statens finanser som var i ett högst bedrövligt skick. Hon var ständigt fattig, saknade alltid ekonomiska resurser och var i själva verket pank när hon drog ut i krig mot Turkiet. Ändå besegrade hon turkarna.

Hon uppmuntrade även konstnärer och diktare och skrev pjäser själv och byggde teatrar. Under hennes tid blev ryskan ett litterärt språk, och även om Voltaire aldrig accepterade hennes inbjudan av honom att komma och hälsa på henne älskade hon och uppmuntrade hon talandet av franska i sitt hov. I allt var hon utmärkt som regent. Hon tänkte alltid först på Ryssland och dog med ett tack på sina läppar. Vem tackade hon då? Hon tackade Ryssland för allt vad Ryssland hade givit henne.

Hon efterföljdes på tronen av sin son som hon aldrig själv hade velat se som sin efterträdare men som ändå blev tsar. Han var sinnessjuk och mördades efter fem år. Sedan kom Alexander I under vars tid Napoleon gjorde sitt besök i Ryssland, och därefter var tiden mogen för en mycket sällsam rysk vår. Peter och Katarina hade gjort sitt, de hade lagt grunden för ett Ryssland som de såg i sina visioner men som under deras tid ännu inte hade kommit till stånd, och det hade de fått lida för. 1820 var lidandena slut och romantiken bröt igenom i Europa och sedan även i Ryssland. Den gestaltades i Ryssland av en ung galant officer vid namn Alexander Pusjkin. Han gjorde plötsligt det alltjämt mycket primitiva och stelfrusna Ryssland varmt om hjärtat genom att bringa dess själ i dagen och framställa den som både moget kultiverad och glödande av liv.

Pusjkin var en typisk rysk aristokrat. Han var en väluppfostrad och beundransvärd sprätt som var skicklig i allt och fräck till tusen. Han skymfades och smädades och förolämpades tsaren tills denne landsförvisade honom, men under sin landsflykt skrev han det mesta av vad som är värt att läsas av honom. I hans 'Eugen Onegin', 'Boris Godunov', 'Spader Dam', 'Kaptenens dotter' och andra fascinerande historier och dikter framträder alla de drag som blir typiska för 1800-talets Ryssland. Vi möter galanta ridderliga officerare, förnäma, rika och vackra unga damer, gamla originella skräcködlor, baler som är omätliga på prakt, berusade kuskar och skenande trojkor, romantiskt snöväder, sympatiska idioter, galningar, översentimentala tragiska dagdrivare och ingen som arbetar, och allt detta förgylls av en varm lyrik och ett smäktande poetiskt känslöflöde. Sådana är de utmärkande dragen för det högst märkvärdiga och extravaganta ryska 1800-talet. Den gemensamma nämnaren för denna myllrande världss alla eleganta och extravaganta

männskor är emellertid att de alla kan konsten att roa sig på ett hederligt vis. Ingen omåttlighet förekommer förrän från och med 1881, då överdrifterna inleds med att tsaren Alexander II mördas med en bomb på öppen gata. Det hände även mycket annat år 1881, men vi skall inte gå händelserna i förväg.

Alexander I var den som landsförviste Pusjkin, och hans efterträdare Nikolaj I blev den som lät honom komma tillbaka, men endast på det villkoret, att allt som Pusjkin skrev fick lov att censureras av staten. *A propos* Alexander I så vet man inte riktigt säkert hur det gick för honom. Enligt historien dog han i Ukraina, men det finns många berättelser och legender om att han i tysthet abdikerade och blev eremit. Som sådan skall han ha igenkänts i Sibirien, men det finns tyvärr inga bevis för sådana fantastiska historier.

Alexander Pusjkin dog på hederligt vis i en duell endast 37 år gammal. Han hade gjort sitt, och hans kollega Lermontov följde honom i graven på samma sätt. Men under deras livstid hade det redan börjat uppträda en värdig efterträdare till dem som hette Nikolaj Gogol.

Gogol blev den som införde humorn i Ryssland. Hans omåttligt lustiga komedier 'Revisorn' och 'Frieriet' började dra ryssarna till teatern där han fick dem att kikna av skratt, hans fantastiska ukrainska noveller trollband alla, och hans Peterburgsnoveller fick dem att börja betrakta sin vackra huvudstad så att säga nerifrån. Innan han hunnit fullborda sitt största arbete dog han tyvärr endast 42 år gammal. I detta arbete som heter 'Döda själar' framträder i rysk litteratur för första gången den ryska landsbygden, vildmarken, stäppen, de dumma men sympatiska livegna bönderna och de typiskt Gogolska välmående, enkla, slöa och mycket trinda landsortsborgarna, som tryggt lever i sina egna världar som de inbillar sig att är bättre än alla andra. Allt han skriver om är alltid lika humoristiskt. 'Döda själar' är ofta djupt satirisk, men även dess bisarra satir är alltid sympatisk och nästan älskvärd i sin mycket säregna humoristiska distans. Gogol är den första och största ryska humoristen.

Mikael Glinka hette en annan ryss som visserligen inte var författare men som ändå definitivt bidrog till den ryska färgstarkheten på 1800-talet. Han komponerade operor som ej var som vanliga operor utan som var mycket särpräglad ryska till karaktären. Den ryska operan är något alldeles speciellt. Den är vanligen längre och tyngre än traditionella europeiska operor, har ofta en bredare handling och visar i regel i stort sett mera människor på scenen under handlingens gång än vad någon normaleuropeisk samtida opera gör. Operan var för övrigt en av centralpunkterna i ryskt samhällsliv. Alla gick på operan. Tsaren hade sin specialbyggda loge, och alla förnäma familjer hade sina i gallerierna. I hela världen gick man på 1800-talet till operan med nästan lika intensiva känslor som andra gick till kyrkan med. Det var en högtidsstund för socialt umgänge och moralisk lyftning på musikens klassiska vingar.

Så kommer vi till Dostojevskij. Han utgör nästan ett särskilt kapitel för sig. Hans far som var godsägare fick bönderna emot sig och blev mördad av dem. Det upplevde Dostojevskij som adertonåring. Han gjorde stor lycka som författare vid

26 års ålder och ställdes två år senare inför Nikolaj I:s exekutionspatrull. Han och hans vänner skulle just till att skjutas för socialistisk subversiv verksamhet då de i sista ögonblicket benådades. Hans straff hade mildrats från döden till fyra års straffarbete i Sibirien, men han tvingades stanna i Sibirien i sammanlagt tio år.

När han kom tillbaka till civilisationen skrev han "Brott och straff". Det är en oerhört stark och suggestiv roman som skildrar livet i huvudstadens rännstenar. Den handlar om en ung individ som försöker bevisa att han har rätt gentemot samhället och som genom att foga sig efter samhällets normer lyckas därmed. Med dess obarmhärtiga, nakna och otroligt intensiva realism och med dess bottenlöst djupa och mänskliga psykologi ställer den Ryssland i världens centrum. Det är ganska intressant att lägga märke till att Rysslands två största författare Dostojevskij och Leo Tolstoj samtidigt producerade sina största och bästa romaner.

Dostojevskijs andra mest kända romaner är "Idioten" och "Bröderna Karamasov". "Idioten" är kanske hans bästa bok. Åtminstone var det den av hans böcker som han själv tyckte bäst om. Den behandlar samma tema som "Brott och straff" men ur en annan synvinkel. I "Brott och straff" var romanens individ en brottsling, men i "Idioten" är den i centrum stående individen som går under för att han har rätt en god, ädel och nästan idealisk människa. "Bröderna Karamasov" fullbordades tyvärr aldrig, men med sina fyra delar är den ändå hans största roman och dessutom även utan tvekan hans mest ryska berättelse. Den handlar om tre sinsemellan mycket olika bröder av vilka en är en passionerad men sympatisk vällusting, den andra en inåtvänd socialist och den tredje ett helgon, samt om deras lastbare fader, som råkar bli mördad av kanske en av sina egna söner. Men i alla Dostojevskijs tragedier lyser det fram en underbar humor som visar att Dostojevskij bättre än någon annan tagit vara på arvet från den glade Gogol.

Leo Tolstoj, Rysslands kanske allra störste författare, skrev tre stora romaner, vilka heta "Krig och fred", "Anna Karenina" och "Uppståndelse". Den första är den mest populära och bekanta. När man läser dessa böcker bugar man sig för Ryssland och säger: "Du var bäst," ty annat kan man inte göra. Så otroligt skiftande och innehållsrik, mänskligt rik och fascinerande är den värld som beskrivs i dessa romaner att man tvivlar på att den är sann. Just sådant som 1800-talets Ryssland beskrivs i Leo Tolstojs romaner var det när det var som bäst. Har man läst dem så vet man vad 1800-talets Ryssland egentligen var en fråga om.

Tsar Nikolaj dog 1855 efter en mycket orolig och händelserik regering. Ändlösa uppror, konspirationer och attentatsförsök pepprade hans tillvaro så länge han levde, till slut inträffade dessutom Krimkriget, och på vissa håll trodde man att han slutligen hade begått självmord. Han efterträddes av sin son Alexander II under vars regeringstid Ryssland kom att blomstra som allra mest. Det första som Alexander II gjorde var att avsluta det onödiga Krimkriget. Därefter upphävde han livegenskapen, som innebar att alla Rysslands bönder upphörde att ägas av sina godsherrar, och sedan följde de tjugo ljuvliga år under vilka Dostojevskij och Tolstoj skrev sina mästerverk och Tjajkovskij komponerade sina baletter, symfonier och operor, Turgenjev seglade upp som ännu en stor rysk författare och geniet

Musorgskij komponerade "Boris Godunov" och andra operor, och en målare från Ukraina vid namn Ilja Repin visade att ryssarna även kunde den konsten och den ryska baletten nådde sin klassiska fulländning. Det var även under denna tid som i den övriga världen Gladstone och Disraeli brottades i England, som slaveriet avskaffades i Amerika, som Italien och Tyskland enades med Garibaldi och Bismarcks hjälp, som impressionisterna började uppmärksammas i Frankrike, som Wagner och Brahms var som mest verksamma, som Verdi gjorde sina bästa operor, som Stanley sökte och fann Livingstone i Afrika, som Jules Verne, Victor Hugo, Emile Zola och Charles Dickens med flera skrev sina bästa romaner, som H.C.Andersen skrev sina världsberömda sagor, och som Henrik Ibsen och Strindberg bröt nya banor inom dramatiken. Det var en fridfull, dynamisk och konstruktiv tid för Ryssland och för världen, och särskilt Ryssland mådde gott därav.

År 1881 dog först den oerhört genialiske kompositören Modest Musorgskij och därefter Dostojevskij. Samma år rullades en bomb in under tsarens släde när han färdades mot Vinterpalatset. Släden gick sönder men tsaren var oskadd. Endast några livvakter och en liten bagarpojke på trottoaren hade skadats av explosionen. Tsaren gick ut ur slädvraket, mannen som hade slungat bomben blev gripen, och det uppstod en nyfiken människosamling. Då slungade någon en andra bomb. Tjugo människor omkom och en av dem var tsaren. Samma dag hade han godkänt en reform som var ett första steg mot införandet av parlamentarism i Ryssland.

Hans son och efterträdare var Alexander III. Under dennes tid inleddes de svåra systematiska ryska judedeförljelserna. Han omintetgjorde mycket av sin faders livsverk och strök ett streck över alla de parlamentariska reformer som hade inletts av den öppne, liberale och upplyste fadern. Finland, som under Alexander II:s tid hade åtnjutit stor frihet och stora demokratiska förmåner, skulle nu förslavas och förryskas, men alltjämt minns finländarna Alexander II med tacksamhet, och denne står ännu idag som staty framför Storkyrkan på Senatstorget i Helsingfors.

Under de nya plötsligt mycket bistra tiderna välsignades Ryssland med sin sista stora klassiska författare. Han var son till en före detta livegen som när han försökte klara sig som köpman gjorde konkurs. Sonen utbildade sig under svåra omständigheter till läkare men gjorde större lycka som författare. Hans namn var Anton Tjechov, och hans noveller är små intima idyller och mäterliga humoresker som illustrationer av det mänskliga och eviga Ryssland. De handlar om teatern, om det vemodiga lantlivet, om den förlorade gårdagen, om natur, idyll och stämningar, men framför allt om människor. Alla sorters människor finns hos Tjechov, och alla är de sympatiska. Skurkar förekommer ej och ej heller hjältar, helgon eller förfinade aristokrater. Under det kejsrerliga Rysslands sista tider triumferade det mänskliga Ryssland och det till och med på tronen, vilket vi snart skall få se.

Alexander III dog plötsligt 1894 efter bara tretton år på tronen. Han hade varit en kraftfull härskare som förklarade terrorismen krig på liv och död och delvis avgått med en viss seger, men hans febrila effektivitet som tsar gjorde att han arbetade ihjäl sig. Hans efterträdare var hans son Nikolaj II som inte egentligen hade någon

särskild lust att regera. Han var gift med en tysk prinsessa som hette Alexandra av Hessen, och alla utom han själv avskydde henne av den anledningen att hon var tyska. Hon födde det ena barnet efter det andra, men det blev bara döttrar. Efter att ha fött fyra döttrar och ingen son nedkom hon äntligen med en vacker liten pojke som blev Rysslands öde, ty han var blödarsjuk.

1905 inträffade ett antal katastrofer. Först misslyckades kriget mot Japan. Därefter inträffade den så kallade blodiga söndagen. En revolutionärt sinnad präst vid namn Gapon ledde en folkmassa till Vinterpalatset för att där ansikte mot ansikte bönfälla tsaren om att lätta på förtrycket. Det var en demonstration, men den var helt fredlig. Möjligen av skräck för massan öppnade livvakten eld mot folket som mejades ner eller flydde. Den blodiga söndagen, detta fatala och förskräckliga missförstånd, ledde till en kedja av revolter överallt i landet som visserligen kvästes allesammans, men genom dessa händelser hade Ryssland fått ett dödligt sår i det att folket och tsaren inte längre litade på varandra.

1910 dog Leo Tolstoj. Anton Tjechov hade dött i lungtuberkulos redan 1904 och endast 44 år gammal. Den ryska baletten gjorde sitt segertåg över världen. I Paris dansade Nijinskij, den störste av alla dansörer, och Anna Pavlova turnerade i Amerika. Mikael Fokin gjorde baletterna 'Eldfågeln' och 'Petrusjka' till Stravinskijs musik, men bakom hela det ryska balettspektaklet stod aristokraten Sergej Diaghilev, den mäktigaste och kanske mest inflytelserika av alla baletthistoriens legendariska impressarios.

1911 mördades Stolypin som var en av de få ryska ministrarna som dög någonting till. 1912 fick tronföljaren Alexej ett svårt anfall av sin sjukdom. Vid denna tid blev kejsarinnan Alexandra beroende av den helige äventyraren Rasputin, ty denne lyckades på övernaturlig väg göra tsarevitj bättre. Samtidigt sjönk 'Titanic'.

Tronarvingens sjukdom hölls hemlig för folket som inte kunde förstå "djävulen" Rasputins mäktiga ställning vid hovet, och Rasputins ställning blev bara starkare. Så utbröt 1914 plötsligt det första världskriget. En serb sköt Österrikes tronföljare, Österrike förklarade Serbien krig, Ryssland som var Serbiens bundsförvant mobiliserade sina trupper, varpå Tyskland, som var Österrikes bundsförvant, förklarade Ryssland krig.

Under åren 1914 till 1917 blev tsaren allt tröttare. Han såg själv hur Ryssland gick åt skogen och hur han ingenting kunde göra åt saken. Kriget förlorades, svältande hemvändande soldater ville ha mat, och dessas förtvivlade situation utnyttjades av revolutionärerna. I mars 1917 inträffade den första revolutionen som var oblodig och fredlig. Kerenskij avsatte tsaren och blev ledare för en demokratisk regering. Men trycket från revolutionärer och terrorister blev allt starkare, och Kerenskij fann sig nödsakad att skicka tsaren och hans familj till Sibirien för deras egen säkerhets skull. Därefter störtades Kerenskij av Lenin, och därpå följde kaos och inbördeskrig. Miljoner människor omkom eller svält ihjäl medan skräcken behärskade landet. Tsarfamiljen flyttades omkring i Sibirien och hamnade till slut i Jekaterinburg som är det nuvarande Sverdlovsk. Emedan den vita tsartrogna armén hotade erövra staden mördades där på Lenins direkta order hela den kejsarliga familjen i en källare

sommaren 1918. Alla spår efter mordet utplånades så noggrant som möjligt. Ännu idag förnekar den ryska regeringen att detta familjemord någonsin har ägt rum.

Så bittert blev slutet för 1800-talets Ryssland. Efter mordet på tsarfamiljen har världens största nation varit så gott som inrikespolitiskt och moraliskt paralyserad. Vad återstår idag av 1800-talets underbara Ryssland? Vad har överlevt? Endast Boris Pasternak, Alexander Solsjenitsyn, och minnen.'

Så slutade hans knappast subjektiva men dock mycket personliga föredrag.

Sjukhuset var för honom hans hem. Där levde han och bodde han med sitt eviga arbete, och patienterna var för honom som hans egna barn. Han omhuldade dem alla. Han pysslade om oss och stoppade om oss till nätterna som en liten gammal tomtefar sin enorma familj. Energisk till tusen och outtröttlig sprang han alltid omkring och tycktes ständigt göra allting samtidigt. Så en dag var han plötsligt försvunnen.

Vi frågade en annan yngre och stramare läkare vart han hade tagit vägen, och som förklaring gavs att han hade skickats norrut.

'Närmare striden och farorna? Varför det?' frågade vi.

'Han var tvungen att fara till ett läger var de sjuka hade det särskilt svårt och var det inte finns någon kirurg. Han kommer snart tillbaka.'

Men vi var inte lugnade. Och han kom inte snart tillbaka. Han förblev borta i dagar, i veckor och i en hel månad. Även de andra sjukvårdarna på sjukhuset blev oroliga.

En dag frågade jag min sköterska om det fanns någon bättre läkare i världen än min vän doktor Korsakov. Hon svarade genast: 'Nej.' Jag höll med henne, men hon fortsatte: 'Han är den mest effektiva och skickliga läkare vi har, och därtill är han en så god och fin människa, och det är bara sådana läkare som blir tillräckligt bra. Vi ville egentligen inte låta honom fara iväg till det utsatta läger där han nu opererar, men vi kunde inte hindra honom från att bege sig dit. Det var bara han som kunde göra det jobbet. Ingen annan hade de kvalifikationer som behövdes. Bara han hade sådana nerver som kunde stå ut med det. Han ville dit själv just därför att det inte fanns någon annan. De har fler sårade och sjuka där än här. Han blev tillfrågad om han ville riskera sitt liv för att hjälpa dem, och när han sade ja kunde inte vi säga nej. Jag hoppas han kommer tillbaka.'

Vi patienter var alltså inte de enda som var oroliga för vad som kunde hända med honom. 'Det hoppas jag också,' sade jag, men han kom inte tillbaka. En dag fick vi höra att lägret som han hade begivit sig till hade anfallits och erövrats av Pathet Lao. Efter det hörde vi aldrig någonting mer om läkaren Alexander Korsakov som försvann i Laos dunklaste djungler som uppslukad av krigets mest mordiska mörker och helvete.

Men chansen finns att han klarade sig. Ingen har någonsin en vettig anledning till att ta livet av en läkare. Och jag tror ännu idag att möjligheten finns att jag en dag får återse honom i denna världen."

14. Pastor Napoleon

"På ett annat sjukhus..."

"Varför måste du ligga så mycket på sjukhus?"

"Mina ben ville inte läka sig. När jag sköts i skogen och sedan bara lämnades där blev naturligtvis skottsåren infekterade, och även om amerikanerna sedan snabbt och effektivt opererade mig och gjorde vad de kunde för att jag skulle få behålla benen..."

"Var sköts du? Var blev du träffad?"

"I vänstra vaden och i högra låret. Lyckligtvis gick inga senor förlorade, utan det var nästan bara köttsår.

Men efter operationen ville inte såren läkas, och det berodde antagligen till stor del på den stora blodförlust som jag hade gjort mig skyldig till i skogen. Därför måste jag ligga stilla så länge, och därför klarade jag mig."

"Klarade dig?"

"När vår utpost blev alltför hårt trängd från alla sidor av Pathet Lao fördes alla sjuka bort därifrån med helikopter och däribland jag. Av de friska som blev kvar överlevde ytterst få när kommunisterna slog till.

Men jag skulle berätta om min sänggranne på det nya sjukhuset. Han var alldeles ung och ljus och fager som få. Varje hårstrå på honom var som av guld, och hans anlete var som Kristus huvud i Michelangelos första pietágrupp. Men han låg alldeles orörlig och stirrade helt frånvarande rätt upp i luften. Han var medvetlös, och han vaknade aldrig så länge jag var där. Men jag hade aldrig förr sett ett så vackert och uttrycksfullt ynglingaansikte. Det var så rent och bar samtidigt på ett så gränslöst lidande. Där bodde i den människan den största skönhet, rättfärdighet och idealism och samtidigt den djupaste sorg, hopplöshet och förtvivlan. Så småningom fick jag veta vad det var med honom. Han var soldat och hade i desperation över krigets omänsklighet försökt ta livet av sig genom droger. Han var narkotikaförgiftad, och man inväntade ännu hans uppvaknande. Han levde dock, men han var alltför sanslös när sjukhuset brann ner."

"Brann det ner?"

"Ja, det brann ner. Vi fick snart höra att kommunisterna tagit byn som vi hade flyttats från och att de nu drällde omkring i buskarna utanför vårt läger, och snart, alltför snart, mycket tidigare än väntat, blev det vårt lägers tur. De satte framför allt eld på sjukhuset."

"Men hur kunde du med dina förmodligen variga ben ta dig ut därifrån?"

"Jag krälade ut på alla fyra och på magen. Jag släpade alla bandagen efter mig. Jag kunde inte rädda någon annan. Och när kommunisterna plundrade lägret och brände alla husen och gjorde sitt blodbad så allomfattande som möjligt låg jag i ett par buskar och tryckte. Och där somnade jag mitt i helvetet, och aldrig har jag drömt så mycket och så klart som under de timmarna."

"Drömde du något viktigt?"

"Jag drömde om min doktor Korsakov. Han och jag diskuterade Arkimedes, och han skakade då vist på sitt huvud åt världens dårskap och sade: "Hur mycket har inte under historiens gång för alltid tystats och gått förlorat för att en barbar inte visste vad han gjorde!" Och det tycktes mig som om han långsamt och beklagande ruskade på huvudet åt detta infernaliska krig och åt hela världens inbilskhet och fåfänga, åt all dess makt och dess absurda ondska. Han stod och såg på och lyssnade till det brinnande samhällets barnaskrik och kvinnoskrik som båda ett efter ett tystnade inför döden eller förödmjukelsen, och han sade sorgset: "En värld går åt helvete, ja, en värld, ty varje hus, varje familj, varje by och varje litet samhälle är en värld för sig. Ty överallt där det finns människor finns det mänskliga världar som alla är lika oskattbara."

Men jag drömde även mycket som var vackert. Jag såg min närmaste granne på sjukhuset ligga död bland ruinerna som den vackraste, ljusaste och renaste av alla stridbara soldater som det mest meningslösa offret av dem alla, men jag drömde också om modern, vars skönhet hade överlevt hennes stupade make, och om det vackra lilla flickebarnet, som oskyldigt och barnsligt vågade le mot den som hade dräpt hennes föräldrar. Jag såg de två gossarna, som muntert och stillsamt lekte mitt bland ruinerna av sin egen hemby, och om den fattiga bondkvinnan, som mitt i kriget fann det helt naturligt att minsann ändå gå klädd i färgsprakande sidensarong som en drottning av Saba. Jag mötte den glade lille halvnakne brunbrände infödingen, som med sina lysande glittrande tänders vithet minsann visade att han alltjämt var optimist och trodde att kriget nog någon gång skulle ta slut, och jag såg den omständlige och petnoga trädgårdsmästaren noggrant återställa sin lilla blomsterbädd mitt i den raserade byn. Där var den nyblivna moderns saliga leende som i samma stund hade blivit änka, och den gamle finurlige gubben, som troskyldigt och godmodigt alltjämt satt på tröskeln till sitt hus med käppen i handen och lekte med sitt lilla barnbarn, hur utplånat huset som sådant än var, och hur ensamma de än var som de enda överlevande i hela slakten."

"Drömde du verkligen allt detta?"

"Kanske jag blandar ihop minnesbilderna litet med verkligheten. Jag minns inte så noga.

Men när dagen kom var alla kommunister som borta med vinden, och i stället kom det några Röda-Kors-bilar med amerikaner som började röja upp bland ruinerna och de döda och rädda vad som ännu inte var helt bortom allt hopp om livet. De spände upp ett sjukhustält, det kom en ny militärtrupp som byggde upp ett fäste i byn, och med en av dessa Röda-Kors-bilar följde jag sedan bort därifrån och till det vida mer utsatta Vietnam.

Men det märkligaste av det som jag upplevde den natten i buskarna medan jag såg detta samhälle bokstavligen avrättas var det att jag på morgonsidan beslöt mig för att försöka gå och faktiskt kunde det. Det var ohyggligt svårt, och det gjorde ohyggligt ont, men det gick. Jag kunde stappla fram med svårighet och ställa mig till amerikanernas tjänst, och ingen var mera häpen än jag själv – i pyjamas och blodig och smutsig från topp till tå. Även om jag inte kunde stå på benen länge och snart

måste läggas in igen, så var det då för mig ett mirakel att plötsligt efter en månads ovisshet om benen skulle nödgas amputeras eller ej kunna stå på benen, hålla balansen och till och med kunna använda dem.

Men nästa person som det är värt att säga något om var en fransk präst som vi i vår ambulans fann kringirrande där Vietnamkriget rasade som hårdast. Han var alldeles förvirrad och helt desorienterad i verkligheten, den stackars lille rörande hopplöst själsvåldtagne mannen."

"Han var en av dem som sedermera hjälpte mig finna dig."

"Jag vet. Men då var han ett mänskligt vrak som inte längre kunde prata rent. Men i vår mänskliga och ytterst trygghetsingivande vård blev han långsamt åter gradvis sig själv, och så småningom fick vi hans jämmerliga historia klar för oss. Ungefär så här såg den ut när vi lyckats rekonstruera den så pass att pusslets helhetsbild skymtade:

Han kom till Vietnam som en ung frisk och grön andans man full av idealism och med hjärtat på rätta stället som verkligen gjorde rätt och nytta för sig och visade sig vara en präst av det yppersta slaget och därtill ivrig och duktig som få. Sin första församling i Vietnam förlorade han dock 1953 då hans kyrka förstördes av kommunisterna och hans by omvandlades till en befästning som ömsom var kommunistisk och ömsom fransk tills den oundvikligen så småningom i den vanvettiga dragkampen totalt jämnades med marken. Få av hans församlingsmedlemmar överlevde, och själv bortfördes han i fångenskap där han torterades svårt av kommunisterna emedan de i hans franska ursprung och i hans katolska dräkt såg en av sina huvudfiender."

"Han saknade visst både tår och många fingrar. Var han inte steriliserad också?"

"Nej, kastrerad. Han blev allt utom korsfäst, vilket han helst hade blivit. Men efter freden, som snarare var en eufemism för den franska kapituleringen, kom han småningom fram bland ruinerna, grävdes upp från de döda och kom till rätta i hierarkin igen, och 1955 fick han sin andra församling.

Han skötte väl om den och blev en utmärkt präst igen och levde som sådan lyckligt och gott i sju för honom och av honom välsignade år, och en dag blev det klart att han snart skulle utnämnas till biskop. Men just då inledde kommunisterna kriget igen.

1963 förlorade han sin andra församling och råkade, när han mitt i stridernas hetta utdelade sista smörjelsen åt döende katolska amerikanska soldater, bli mycket illa skadad av en exploderande granat, varav en del trängde in i en del av hans hjärna, som tvingade läkarvetenskapen att ta hand om honom i ett år. Men så fort han kom ut någorlunda återställd fick han en ny församling mitt i Saigon samtidigt som kommunisterna började inleda en våldsbetonad verksamhet även där. Alltför snart blev han ett av offren för denna terror: han kidnappades, bortfördes och vistades i ett år i fångenskap hos kommunisterna."

"Hur var det: blev han hjärntvättad också?"

"De försökte hjärntvätta honom, och de hade just börjat, när han otroligt nog lyckades fly ifrån dem. Denna flykt var kronan på verket: det att han hade överlevt

detta oändliga år i kommunisternas ohyggliga fångenskap var bara det alldeles otroligt fantastiskt. Men efter det förblev han utan församling. Han stapplade omkring i landet utan mål och utan hem och under ständig kulspruteeld och bombhot och konstant förföljelse från krigets sida. Märkligt nog fick han under dessa perioder av fullkomlig vilsenhet bäst kontakt och hjälp från buddhister i samma belägenhet som han själv, främst munkar, som fått sina kloster och tempel förstörda av kriget. De fann ofta varandra och kunde bistå varandra i sin ömsesidiga nöd, fastän buddhisterna i regel var mera mot amerikanerna – de hade ju till och med tänt eld på sig själva i Saigon i protest mot amerikanernas krigföring. – medan vår präst förstås var enbart emot kommunisterna och deras destruktiva ateism, som han gav skulden för allt. Detta kunde dock buddhisterna förstå och tolerera, varför de kom väl överens. Ibland kunde det hända att han omhändertogs ute på sina irrvandringar av kringkörande militärförband eller vårdpersonal, lades in på sjukhus, fick god vård och nästan sin pastorala ställning tillbaka, men det visade sig alltid vara endast tillfälligt, ett sken som bedrog, en grym försyns bedrägliga lek, en hägring som visade sig vara blott en öken. Från varje fäste som han ibland tycktes få grepp om i verkligheten blev han endast hänsynslöst upprotad på nytt, och all den grund som han ibland då och då tycktes vinna sveptes ideligen hänsynslöst bort för honom av krigets förfärliga aldrig upphörande anstormande oceanbränningar. Och denna oupphörliga härjande grymma själsdödande eviga eldstorm, som var den verklighet som han stod mitt inne i centrum av, gjorde honom till vad han var när vi fann honom raglande och lallande på landsvägen: de nästan oigenkännliga resterna av ett både havererat och eldhärjat vrak av vad som en gång hade varit ett ovanligt säkert och trösterikt skepp. Men vi tog hand om honom, och i vår vård framgick det vilken utsökt pärlbåt han en gång hade varit."

"Hade han inte ett egendomligt namn?"

"Han hade ett löjligt namn: Napoleon Malaparte. Men när jag skildes från det amerikanska ambulanssällskapet i Hué skildes han också från dem och fortsatte att hålla mig sällskap. Han trivdes bättre i mitt sällskap än i deras, sade han, och själv trivdes även jag bättre i hans sällskap än i deras."

"Vad var det för fel på amerikanerna?"

"Det var inget fel på dem. De var som amerikaner mest: smaklösa, ytliga och vulgära men samtidigt godhjärtade, godmodiga och godtrogna och framför allt öppna, men jag ville inte vara dem till last, och det ville inte prästen heller."

Men staden Hué var min hemskaste upplevelse av detta förfärliga krig. Det var ingen stad längre. Det hade varit en stad. Det syntes tydligt vad för en stad det hade varit och att den inte var det längre. Det hade varit Indokinas pärla, det fria Indokinas huvudstad och dess främsta kulturcentrum, ett levande och frodande Angkor-Vat, huvudorten för Indokinas eller Annams religiösa, kulturella och filosofiska liv, samlingspunkten för landets intellektuella, Indokinas Kyoto, Peking, Delhi och Benares och en av Asiens vackraste städer. Men kriget gjorde den till ett slagfält, och den gotiska katedral som staden Hué var blåstes ur. Därtill hade stora delar av denna ords befolkning massakrerats mest faktiskt av kommunister. Och

denna stad var nu när jag och min präst kom till den ett för evigt skändat tempel. Österlandets pärla hade trampats ned i skiten av främmande svarta och maktgalna svin. Fråga mig inte om dessa svin var kommunister eller kapitalister, om de var från Amerika eller Ryssland, om de var gula, vita eller röda. Det enda jag vet är att de inte var från Hué.

I helt eller delvis raserade hus satt änkor som under tårar gav di åt sina barn och vilkas modersmjölk höll på att sina eller redan hade sinat, men hade den det försökte mödrarna i alla fall under gråt och förtvivlan ge vad de inte hade åt sina svältande spädbarn, som bet bröstet blodiga för att de inte fick mjölk, och mödrarna lät dem göra det, för de ansåg att barnen var i sin fulla rätt att göra det. Och omkring på de svarta smutsiga pöl- och kratertäckta gatorna sprang det föräldralösa, hemlösa och svältande barn med uppsvällda svältbukar och av sorg uppförstorade ögon som inte längre kunde gråta emedan de hade gråtit för mycket. Åtskilliga härliga och sagolika tempel hade förbränts till kol och aska, och varje hem som jag såg var tydligt förmörkat av en oreparerbar tragedi. Och jag förundrade mig över att alla dessa svältande barn aldrig tiggde. Småningom gick det upp för mig att de helt enkelt var för väluppfostrade för att kunna göra någonting sådant. Staden Hués folk hade ju varit Vietnams ädlaste släkte och gick hellre med på att dö än på att tigga. Några fäder såg jag aldrig till i staden utan bara döende mödrar och döende barn."

"Du måste ha kommit dit direkt efter striderna."

"Ja, vi kom dit innan amerikanerna ännu hade hunnit återställa den civila ordningen i staden. Vi kom dit någon vecka efter att kommunisterna övergett staden efter fullbordat värv. Och till stor del var det stadens tillstånd som fick våra amerikanska vänner i ambulansen att fatta beslutet att vända på ratten och fara norrut."

"Inte in i Nordvietnam väl?"

"Jo, in i Nordvietnam. De kände bara den amerikanska skulden i kriget och såg inte kommunisternas. Deras beslut var slutfasen i en mognadsprocess som länge hade försiggått i deras hjärtan. De hade sett mycket av kriget. Ingenting förändrar och får en människosjäl att mogna så som ett krig. De trodde, ja, de var säkra på att amerikanerna skulle vinna kriget, och därför vågade de lämna fronten utan tillstånd och fara för att plåstra om Nordvietnam i stället. Det är svårt att föreställa sig och förstå en sådan idealism. Men de hade inget val. Många amerikaner blev vrak av vad de var tvungna att göra i kriget, och det kanske enda alternativet till att bli vrak var vad dessa få osynliga idealister och undantagsfall gjorde: att i stället för att döda och utrota fienden plåstra om honom.

Också det var en av anledningarna till att vi två, prästen och jag, lämnade dem. Vi ville inte vara dem till last, och de ville inte ta oss med till riskablare zoner. Och som prästen tänkte klart igen, och som jag i Hué åter lyckades komma på fötter..."

"Höll då inte dina ben efter anfallet mot sjukhuset?"

"De höll den morgonen men inte längre. Det var därför jag såg mig tvungen att stanna hos amerikanerna. Men, som sagt, i Hué lyckades jag gå igen. Det var när vi kom till den ödelagda kulturstaden som jag bestämde mig för att gå. Jag ville gå

ensam genom staden. Jag gjorde det på stickande, stapplande och värkande ben, men jag gjorde det, och jag fortsatte sedan ända ner till havet. Det var en oförlömlig promenad. Det var första gången i mitt liv som jag såg havet."

"Såg du inte ens Gula Havet?"

"Nej, aldrig. Men mitt första möte med havet blev mitt äktenskap med havet. Jag blev förälskad vid första ögonkastet, och jag vill aldrig någonsin förlora henne ur sikte. Ty – har du tänkt på det? – det är bara på havet som man tydligt kan se var horisonten är. Det är bara på havet som man kan se ända fram till horisonten. Det är bara på havet som man tydligt kan se hur oändlig vår fysiska värld som vi kallar Tellus faktiskt är, och det är denna oändlighet och evighet hos Moder Jord själv som så starkt får mig att älska och inte vilja överge havet. Har du tänkt på det..."

"Vilket?"

"Det som jag nu kommer att säga och som du förmodligen inte har tänkt eftersom det antagligen är min egen högst individuella och befängda idé, nämligen, att det bara är på havet som man i klart väder alltid kan se den horisont som man just för att man kan se den därav vet att det alltid finns någonting bortom den. På land tycker jag att det tydligt syns att jorden är rund, begränsad och finit. Det kanske känns så för att man vet att varje kontinent, hur stor den än är, ändå bara är en ö som havet kringflyter på alla håll och kanter. Världen är bara en ö som havet omflyter. Därför känns det och syns det på land att världen är ändlig, ty man ser det på det att horisonten skymms av skog eller berg, och man vet att havet någonstans där bakom sätter punkt för dessa hinder för ögat i form av åsar eller landskap. På land syns det att världen är ändlig, ty horisonten är begränsad, och man kan inte se den. Men på havet ser man inte detta, utan man ser horisonten, och man ser att den är oändlig. Och denna känsla är så underbar."

"Vilken känsla?"

"Känslan av att världen, att vår ljusa dagliga Tellus, att Moder Jord själv är evigt oändlig."

Och vilket liv har inte detta hav! Det är bara på land som det kan finnas någonting dött. Allt som dör i eller på havet sjunker ned i dess dunkel och försvinner för evigt och omvandlas till klart visserligen salt och bittert men underbart rent vatten. Och detta klara rena vatten omflyter hela världen och ger upphov till liv. Ty vattnet är livets urkälla. Det finns ingenting så livligt som vattnet."

"Men det är bara livligt på ytan."

"Nej. Varje kubikmillimeter vatten är mera fyllt av liv än London och New York tillsammans. Det är åtminstone min övertygelse. Alla världens största och minsta djur lever i havet, och den enda varelsen i världen som av naturen inte är simkunnig, eller den varelse som åtminstone minst av alla är funtad för ett liv i vatten, är människan."

Ingenstans förolyckas människan så lätt som på havet. I alla tider har det spårlöst försvunnit människor på havet. Se bara på Bermudatriangeln, där tusentals människor försvunnit i vår egen tekniskt fulländade tid, under vilken vi med vår teknik har gjort världen så drullesäker. Det tror vi bara. Det har alltid funnits skepp

som seglat bort sig och gått upp i rök utan ett spår, och det kommer det alltid att finnas, och de kommer alltid att bara bli fler och fler. Ty havets oändlighets gåta kommer landkrabban människan aldrig att kunna lösa, och vad som ständigt finns där långt borta och väntar som det eviga mysteriet bortom horisonten kommer människan aldrig någonsin att få veta.

Ty vi kan se havets horisont, men vi kan aldrig se vad som är bortom den utan att lämna en lika oändlig horisont bakom oss och förr eller senare segla bort oss. Eller vad tror du?"

"Hur gick det sedan med amerikanerna?" Bernhard var inte hågad att fördjupa sig i maskinistens filosofiska betraktelser.

"Det vet jag inte. Jag såg dem aldrig och hörde aldrig någonting från dem sedan. Det sista de sade till mig var: 'Käre vän. Amerika lider och blöder mera än Asien för detta krig. Våra sår är större och svårare än Vietnams, och det enda sättet för oss att läka dem är att plåstra om våra fienders, och därför måste vi fara till deras land för att hjälpa dem där. Förakta oss inte för att vi överger våra egna för att plåstra om kommunisterna, våra fiender, som vi vill göra till våra vänner.' Och det lovade jag att inte göra. Jag hoppades bara att kommunisterna inte skulle belöna dem för att de var amerikaner utan för att de hade en god vilja. Men jag hade heller inga illusioner på den punkten, och det sade jag till dem. De log och sade farväl.

Men efter att vi hade skilts blev prästen sämre igen. Han blev det gradvis dag för dag. I början kunde jag ännu resonera med honom, men han kunde bara tala om kriget. Summan av vad han menade var ungefär: 'Dessa amerikaner vinner ingenting på detta djungelkrig men förlorar mycket, ty detta krig kostar mera än vad Amerikas intressen i Indokina är värda. Soldaterna förlorar sin hälsa här i dessa urskogar och tvingas av kriget till att leva lika uselt och bli lika usla och hemska som deras fiender barbarerna är. När de får permission far de förstas till närmaste bordell där de för att plåstra om sina söndertrasade nerver röker opium eller bedövar sig med ännu farligare ostasiatiska droger och gifter. Ingenting vinner de här i Indokina utom elände, som, om de är så lyckliga att de får överleva det, de sedan får ta med sig hem till Amerika när kriget har tagit slut, om det någonsin tar slut, vilket knappast är troligt. Det har ju redan hållit på i tjugo år.'

Jag kunde hålla med honom i hans tvivel på att kriget någonsin skulle ta slut, men med dagarna förde han allt mindre och mindre dialog och i stället allt mer och mer monolog. Snart kom jag på honom med att predika för tomma intet. Jag försökte återkalla honom till verkligheten, men det blev allt svårare för varje dag. Kriget hade stigit honom åt huvudet. Han gick ut och predikade högt och frimodigt inför urskogen och ropade till dess tjattrade fåglar och apor:

'Kära amerikaner, res hem! Överge Indokina och ge det åt kommunisterna! Det är det enda rätta som ni har att göra. Om kommunisterna envisas med att vilja ödelägga och förstöra hela landet, så låt dem göra det och gör inte skadan värre med att bekriga dem, vilket ju är just vad de vill att ni skall göra, för då blir ju landet desto fortare ödelagt. Om de vill vara grymma så befatta er inte med deras grymhet, utan håll er rena genom att hålla er utanför allt det ruttna som de gör för att få makten.

Befatta er inte med den ondska som all kommunism är utan sky den som pesten och låt den rasa färdigt en gång för alla tills en dag alla äntligen blir innerligt trötta på dess omåttlighet, gudabespottelse och mörker. Befatta er inte med kommunismen eller med något annat som ont är, ty den som gör det blir därmed ond själv. Man må gärna döma och fördöma i ord, men endast om man själv avstår från att i handling verkställa domen och låter Gud göra det i stället, och om Gud även gör det, så är det beviset för att domen var riktig.'

Så långt kunde jag ännu följa med och uppta hans tankar och betänka dem, men snart var allt hans förnuft som bortblåst, och han kunde ropa ut i ödemarken utan att märka att jag fanns och ville avbryta honom:

'Asien blöder, och det gör Asien rätt i! Det är bättre att Asien blöder än att Europa blöder! Må Asien blöda och förblöda tillsammans med Afrika, dessa båda kommunismens smittohärdar! Må kommunister och kommunister bekämpa varandra och göra slut på varandra i hela Asien och i hela Afrika på det att världens sjukliga överbefolkning måtte halveras! Må Latinamerikas folk göra slut på varandra i inbördeskrig, och må Kinas och Indiens folkmassor utplåna varandra så att alla dessa miljarder onödigt lidande människor och analfabeter måtte gå åt och lämna världen åt dem som älskar Gud och ägnar sig åt kunskap! Ja, kommunister, slåss tills ni dör och förgås i er egen självdestruktivitet och ateism, ty det är det enda ni duger till! Gud skapade er för att ni skulle vara självdestruktiva och ingenting annat!'

Det sista jag hörde honom tala för sig själv var detta:

'Världen är ändlig. Det är det som är felet med världen. Människan har blivit för stor för världen. Hon ryms inte längre i världen, och det får naturen lida för. Naturen måste göra uppror mot detta och bevisa att hon är oändligt överlägsen människan. Människan med all sin vetenskapliga fåfänga och övertro på sig själv måste tvingas till underkastelse av naturen, som måste bevisa att hon alltid måste triumfera över människan och alltid måste komma alla människans kunskaper om naturen på skam. Människans kunskap är intet mot naturens visdom, och det måste människan lära sig.'

"Varför var det hans sista ord?"

"En dag när jag vaknade var han försvunnen. Jag letade och ropade efter honom i flera timmar, men han förblev försvunnen, och jag har sedan aldrig mera hört någonting från eller om honom förrän genom dig. Hur mårde han när du träffade honom?"

"Han var då fullkomligt frisk i skallen. Jag fann honom i ett sjukhus i Hué. Han skulle just skrivas ut, och någon biskop i Frankrike hade ordnat så att han skulle få resa hem dit för gott. Men själv ville han stanna i Vietnam. 'Jag har vant mig vid kriget,' sade han till mig. 'I krigets gräsligaste fasor har jag funnit Guds fulländade storhet, och i krigets närhet har jag lärt mig att umgås med honom, och den nåden vill jag inte vara utan. Jag hör hemma i kriget i Indokina vid det här laget, och de döende soldaterna behöver en präst som jag till att ge dem den sista trösten och smörjelsen.' Han ville inte hem till Frankrike, hur förnäm hans familj där än var, men

jag vet inte hur det blev med honom, om han måste fara eller om han stannade kvar."

"Var det han som hjälpte dig finna fiskarbyn varifrån jag for till Formosa?"

"Ja, det var han."

"Det var i närheten av den byn som han försvann. Tydligen mindes han alltså var han hade lämnat mig, och tydligen var han då inte helt från sina sinnen. Det påminner mig om vad han yttrade en gång när jag skakade om honom och bad honom återvända till sina sinnen. Han sade:

"Kom ihåg, att en galning är mera oskyldig, renare i själen och står närmare Gud än det mest älskliga, omogna och harmlösa barn."

"Det påminner mig om vad läkaren sade om honom på det sjukhus där jag träffade honom."

"Vad sade han?"

"Han sade om fader Léon, som han kallades, att han visserligen hade sina egenheter och besynnerliga idéer, men att man aldrig var galen för att man talade besynnerligt utan blott om man inte kunde styra sina egna handlingar."

"Menar du att man kan vara galen i handling men inte i ord?"

"Ja, så menade läkaren. Så länge man har förmågan att klä tanken i ord är man fullkomligt frisk mentalt, vad man än säger som inte är begripligt. Vansinnet uppträder endast i handlingar och aldrig i ord, menade han."

"Det låter som om den läkaren hade haft en viss vördnad för vår vän."

"Det fick jag också för honom."

"Det hade jag alltid för honom. Ibland undrade jag rentav om han kanske var ett geni som stod över min förståndsnivå."

"Jag kände mig ibland liten inför honom. Hur tror du det gick för honom? Vad tror du han gjorde?"

"Om jag hann lära känna honom rätt så återvände han aldrig till Frankrike. Snarare rymde han från sjukhuset och fortsatte sin frilansverksamhet som präst i krigets Indokina. Han kanske irrar där omkring bland ruinerna och människovraken och smörjer döende katolska soldater än idag."

"Det skulle också stämma med min bild av honom."

"Men gör han det får han säkert nya återfall och psykoser då och då, tills han kanske en dag fullkomligt har bränt ut sig själv. Men det brukar katolska präster aldrig lyckas göra, så vida de inte blir martyrer."

"Fader Léon skulle passa som martyr."

"Jag tror att det var det enda i livet han ville bli och att det var det enda som drev honom vidare."

15. Paracelsusöarna

"Hur verklig är verkligheten, Bernhard?"

"Den är lika verklig som den är överklig."

"Ja, och det är när den är som mest överklig som den är verkligast. Det är sällan, och det är för få som den framstår som så verklig att den blir överklig, men dessa få tror jag att är lyckligt lottade. Ty den som inte har upplevt verklighetens överklighet har inte upplevt verkligheten. Han har inte levat.

Men du och jag har levat, och jag tror att vi ännu inte har levat så mycket som vi kommer att få leva. Vem vet när man plötsligt åter blir kastad ut i livet och får leva mera än vad man själv vill?

Men motsatsen upplevde jag när jag fann den lilla idylliska fiskarbyn. Det var som att komma in i en lugn lagun efter veckolång tortyr ute på ett stormande hav.

Den lilla fiskarbyn verkade så märkvärdigt oberörd av kriget. Dess människor var så glada och vänliga, som om krig och kommunister aldrig hade funnits. Aldrig någonstans fann jag det så lätt att få vänner som där. Jag fick snart bo hos en liten fattig anspråkslös och gudfruktig familj, vars enda son dock tyvärr var tvångsrekryterad. Det var det enda spår av kriget som fanns i denna by. Varken hans föräldrar eller någon annan i byn visste om de som hade tagit honom hade varit kommunister eller regeringssoldater, fastän alla i byn hade sett dem.

Och det var i denna idylliska by som jag blev bekant med fiskaren som med sin kutter ämnade bege sig via Paracelsusöarna, Formosa och Okinawa till Japan. Han hade släktingar i alla hamnar som han tänkte stanna i, han var den rikaste fiskaren i byn, och han var så välbärgad att hans stora båt drevs med motor fastän den därför inte saknade två master och segel. Jag blev mycket häpen den dagen då han plötsligt frågade mig om jag hade lust att följa med honom till Japan. Naturligtvis tvekade jag inte med svaret som blev ja. Impulsen svarade i mitt förstånds ställe, och jag kunde på flera dagar inte fatta att det var sant att jag skulle få följa med till Japan.

Tidigt i gryningen en rosenröd vårmorgon seglade vi iväg. Havet var lojt och lugnt och blankt som olja. Solen var ljuv och varm, luften var nästan stilla, och byn låg ännu tyst och sovande. Vi hade sagt farväl kvällen innan då hela byn hade haft en stor avskedsfest till dess rikaste borgares ära. Därför stod ingen och vinkade på strand denna morgon. Min värd var ännu ungtkarl, och hur mycket släkt han än hade på alla öar mellan Annam och Japan hade han inga anförvanter i byn. Men alla hans släktingar på öarna, sade han, var lika välbärgade som han.

Vi seglade utan motor för den svaga morgonbrisen som nätt och jämnt fick oss att krusa vattnet. Det var en mycket fridfull gryning, och jag kände det som inledningen till en ny fas av mitt liv – mitt liv med havet.

Min värd var alltid vänlig och glad, men under hans muntra yta doldes en hel del visdom. Han var trind och lättsam, men hur väl förspänt han än hade det hade han alltid levat enkelt och sparsamt. Båten med dess motor, som han inte använde på hela resan, var hans enda lyx. Och en dag underhöll han mig med att berätta en liknelse, som sade något om hans inställning till livet och som inte alls passade ihop med hans runda godmodiga ansikte och blänkande kinder:

'Det var en gång två konungar. Den ena var rik och levde gott. Han ägde allt och levde i prakt och elegans och hade många barn med sin hustru som han innerligt älskade. Han gav ideligen stora baler och fester och intog många rikliga måltider om dagen. Hans land var fruktbart och rikt, och hans folk mådde gott och slapp mycket arbete. Hans rike var det rikaste och mest lyckliga och sorglösa riket på jorden.

Den andre konungens land var ett ökenland. Det var ofruktbart och torrt, och hans egna barn var magra och hungriga. Han måste själv arbeta med folket och hjälpa dem för att alls få någon bärgning. Dessutom invecklades han ständigt i krig med grannländer och med upprorsmakare bland sitt eget folk. Hans liv var en strid och ett slavgöra från morgon till kväll, och aldrig fick han någon tid över för sin familj eller för sina privata intressen.

En dag drog en väldig erövrare ut mot de båda länderna. Han angrep först den rike konungen, vars land och städer brändes upp i aska och vars familj dräptes jämte konungen själv, ty han var för svag för att kunna försvara sig. När erövraren drog bort från det lyckliga riket fanns det ingenting kvar av dess prakt och dess storhet.

Därefter drog erövraren mot den fattige konungen, som var van vid krig och som drev bort och förgjorde hela erövrarens armé, och som sedan kunde sätta upp erövrarens huvud på en påle. Hans fattiga rike undgick skada, och få av hans undersåtar miste sina liv. Hans rike bestod, medan den rike konungens härliga välde var bortsopat för alltid.'

Han menade, att det bara var den fattige, hårt prövade och stretande, kämpande och lidande konungen som kunde klara sig i längden, och därför ville han själv aldrig njuta av sitt välstånd. Det var hans kristna-buddhistiska religion: praktisk och förnuftig.

Men på Paracelsusöarna lärde jag känna en mycket intressant man som jag hade många givande samtal med. Han var en gammal bruten av livet misshandlad man som dock alltjämt var jovial. Han var jude och rysk flykting. I sin ungdom hade han varit konsertpianist, men hela hans familj hade omkommit under de svåra åren av trettioalet, då en miljon människor om året fördes bort och försvann för att aldrig mer komma tillbaka eller höras något livs- eller dödstecken av. Han sattes själv i fängelse för antisovjetisk verksamhet för att han tagit parti för Osip Mandelstam och Boris Pasternak och öppet hade försvarat konsten och konstnärernas rätt till samvetsfrihet mot makten och politikernas ofelbarhet, och i tjugo år satt han i olika fångläger i Sibirien. Fem av dessa tjugo år tillbringade han i ett läger på Wrangels ö norr om den sjuttionde breddgraden, vilket är betydligt längre norrut än vad jag någonsin lyckades komma. Han hade få nära vänner under sina tjugo fångenskapsår, men en sådan fann han dock i en medfånge just på Wrangels ö som var svensk till börden och som hade hamnat där han var för att han under kriget hade smugglat ut judar från Budapest till Israel. Det var i Budapest som denne svensk hade varit verksam, och när denne ryss berättade fromt om honom som sin vän visste jag precis vem det måste vara. Vi hade hört mycket talas om honom då

min egen mor var judinna, han hade liksom varit en självklar del av vår verklighet och en personlighet som dagligen varit närvarande i vår tankevärld.

Men denne gamle jude kom genom förflyttning och ämbetsmannamisstag som genom ett under loss några år efter Stalins död, och efter oändliga irrfärder, lidanden och kval landade han där på de för världen okända Paracelsusöarna, som han aldrig tänkte lämna. Han var fullkomligt nöjd med att leva långt bortom världen och civilisationen och bad mig göra det samma. Men jag tackade nej och ursäktade mig med att jag måste vidare.

Men med denne gamle man talade jag mycket. Hans mening om vår tid var att 'det första världskriget förgjorde tre ädla och härliga världar, nämligen monarkierna Österrike, Tyskland och Ryssland, vilkas rikedom och lycka, makt och humanism jorden ej har skådat tidigare utom under Augusti och Trajani romerska imperiums guld- och silveråldrar; och det andra världskriget förgjorde en fjärde värld som var ännu större, äldre och ädlare än de, nämligen återstoden av den blott sexhundraåriga klassiska västerländska civilisationen,' som för honom var lika med skönhet, hantverk och ädelmod.

Mest monologiserade han, men jag lyssnade gärna till honom.

En dag frågade han mig om jag trodde på flygande tefat. Jag svarade att jag inte kunde tro på dem så länge jag inte hade sett något själv, men att jag inte heller kunde förneka dem förrän det var bevisat att de inte längre visade sig.

Han sade då: 'Hela problemställningen om flygande tefat är i själva verket frågan om vetenskapens vara eller icke vara, ty flygande tefat kan bara finnas till i en vetenskaplig värld. De som tror att flygande tefat finns har en vetenskaplig och materialistisk livsuppfattning. De menar att dessa flygande farkosters förare är högre stående varelser än vi själva och att de flyger omkring här i vår värld för att bevaka oss. De menar att risken för att vi med vårt överlägsna vetenskapliga kunnande skulle spränga vår värld i tusentals asteroider är överhängande, att dessa tefatsgubbar därför ängsligt bevakar oss och följer med vår tekniska och vetenskapliga utveckling och att hela universum oroar sig för vad vi här på jorden gör på jorden och skulle kunna göra med vårt solsystem, där redan en god planet sprängt sig själv i tusentals små asteroider en gång förut. Det är den vetenskapliga uppfattningen av vår värld och vår situation idag, och så förskräcklig är vår världs situation idag rent vetenskapligt sett, att man gärna tyr sig till tron på dessa flygande tefat, som till en konkret högre makt som skulle kunna göra något för oss och hjälpa oss att inte spränga vår värld i småbitar.

Men jag säger dig,' sade den gamle juden högtidligt till mig, 'att vetenskapen har överlevt sig själv. Den är inte längre realistisk. Människan har i sin materialistiska strävan och i sin blinda tro på den konkreta ofelbara överheten vetenskapen stängt sig själv inne i ett hörn, som hon nu med fasa ser att vetenskapen inte längre kan hjälpa henne vidare ifrån utan bara slakta henne i. Och i sin skräck för det monster som vetenskapen i människans materialistiska händer har utvecklats till tyr hon sig i sin eviga barnsliga enfald till denna övertro på de flygande tefatens högre förnuft.

Men det finns ett alternativ till denna vetenskapliga världsåskådning, och det alternativet är inte vetenskapligt utan realistiskt och inte materialistiskt utan idealistiskt.

Hur tråkig är inte världen vetenskapligt och materialistiskt sett! Ur den synpunkten vore hela den underbara månghundramiljonåriga utvecklingsprocessen på jorden från amöba till människa fåfäng när nu människan kan spränga sin värld i småbitar eller, om hon inte gör det, förgifta ihjäl hela världen i stället med avgaser och utsläpp. Hur fåfängt vore det i en sådan värld att Michelangelo under oöverskådliga mödor filade fram sina skulpturer och att Shakespeare skrev sina dramer! Hur dåraktigt och fåfängt är det inte för varje skapande kraft att arbeta för en sådan värld som blott döge till självmord! I en sådan värld hade, som Platon menade, en Homeros verkligen inte plats, och inte en Shakespeare heller, som Tolstoj menade.

Men låt oss nu betrakta världen realistiskt. Det har dock funnits en Michelangelo, en Shakespeare, en Homeros och en Dante. Det har alltid funnits sådana envisa skapande idealistiska dumdristiga krafter i världen. Det kan vi inte förneka.

Och hur vet vi att det finns främmande varelser på främmande planeter? Har vi varit där och sett efter? Hittills har vi inte funnit ett spår av liv någonstans i universum utom här på jorden. Och är det inte orealistiskt att inbilla sig att det finns liv i andra världar så länge vi inte har funnit ett spår av något sådant? Det är alltså mest realistiskt och säkrast att anta att det inte finns något liv någonstans i hela universum utom här på jorden.

Men då är ju situationen hopplös! utbrister tefatsivrarna. Då finns det ingenting kvar när vi har utrotat alla djurarter, förgiftat all natur och sprängt världen i flisor! Då har denna månghundramiljonåriga storslagna utvecklingsprocess från amöba till människa verkligen varit förgäves!

Vad vet vi då om naturen? frågar jag, realisten, dem. Hur vet vi att utvecklingsläran är sann? Hur vet vi så bestämt att en atombomb skall explodera när vi släpper den någonstans? Vilken maskin, vilken mekanik, vilken teknisk apparatur är ofelbar? Vilket instrument går inte sönder? Varje år försvinner hundratals flygplan och fartyg i tomma intet utan att man någonsin finner ett spår av vad som har hänt dem. Är människan då ofelbar? Är varje manick, grej och mojäng som hon hittar på lika perfekt och evig som universum? Vad vet du, människa? frågar jag, realisten, dem. Visserligen älskar du att frossa på kunskapens träd, men tro aldrig att du blir klokare för det! Ju mer du äter av det, desto mindre vet du! Och det vet du, och därför äter du ständigt mer och mer av det, och därför vet du ständigt mindre och mindre. Så dum är du, människa! Om du åtminstone visste det, så skulle det kanske finnas hopp för dig att åtminstone kanske bli något klokare någon gång. Men det tror jag inte att du blir, ty det har du aldrig vetat, och det kommer du aldrig att veta, erbarmliga oförbätterliga evighetsklåpare! Du vet ju inte ens vem du är, människa!

Men jag skall tala om för dig vem du är, eländiga krake! Jag skall tala till dig, stackars enskilde oskyldige människoindivid, i egenskap av realist och säga vem du är.

Om du icke var medskyldig till exempelvis det andra världskriget, vem var då skyldig? Vem skall rättvist beskyllas för socialismen, den universella tekniskt fulländade destruktiviteten, världshetsen, kulturföraktet, religionsförföljelserna, atombomben, Dresdens och Warszawas förstöring, järnridån och judehatet om inte du, människan? Vem bär idag ansvaret för kommunismens universella skräckvälde om inte människan? Då svarar du att ingen enskild människa kan tillmätas någon skuld till allt detta emedan var och en som deltog i något av 1900-talets världsbrott därtill tvingades av omständigheter eller av dem som han var tvungen att samarbeta med för att överleva. Alltså, svarar jag då, är den skyldige alltid 'de andra' eller någonting annat eller allting och alla utom du själv. Och vad lär vi oss av detta? Att det alltid händer något ont när du i stället för att lyda ditt eget samvete av bekvämlighet fogar dig efter omständigheterna och kollektivets nyckers godtycke, och att det är just när du utplånar dig själv för att lyssna till något annat än till ditt samvete som du mest belastar dig själv med skuld. Och det är vad du är. Du är Skuld och heter Skuld och har ingenting annat än Skuld att komma med.

Med andra ord, du är den som spikade upp en naken Kristus på ett kors och som ansåg dig handla rätt däri, du är den som i kallt blod mördade 10,000 protestanter natten till den 24 augusti 1572 i Paris och utanför, du är den som försökte och som enligt dig själv tyvärr inte lyckades med att utrota alla världens judar medelst koncentrationsläger och massavrättningar mellan 1933 och 1945, du är den som nästan helt utrotade alla Amerikas indianer från Patagonien till Canada, du är den som uppfann tortyren, eldvapnet, atombomben och helvetet och som med din makt dömde alla dina stackars medmänniskor till att vistas där för evig tid, du är den som i kristendomens namn förkastade 2000 års judiska lagar och traditioner och som därefter förföljde, slaktade, hatade, skingrade och ständigt drev undan Israels barn i 2000 års tid, du är den som skändade, plundrade, brände och förstörde ej endast Jerusalem vid många olika tillfällen utan även vid flera olika tillfällen Athen, Rom och Konstantinopel och i samband med det andra världskriget de flesta av Tysklands äldsta, vackraste och mest anrika städer inklusive Berlin. Du är den som bröt sönder det romerska imperiets tusenåriga byggnad, som i och med den franska revolutionen mördade den tusenåriga franska monarkin och gjorde slut på världens under två sekler ädlaste kulturella strävanden, som 1918 avrättade världens största och ädlaste rike, dess bäste kejsare och hela hans oskyldiga och harmlösa familj som förutom en blödarsjuk son bestod av idel kvinnor, och som under det andra världskriget snabbt och effektivt lade en hel värld i ruiner. Du förstörde Habsburgmonarkin, Tyskland, det Brittiska Imperiet, London, Dresden, Sankt Petersburg, det heliga Romanovska imperiet, den heliga Romanovska dynastin, Warszawa, Budapest, Rotterdam, Monte Cassino, Milano, Wien, Hamburg, Lübeck, München, Bremen, Köln och Hildesheim bara för att ta några exempel ur vår egen tid. Du är den som lärde mänskligheten att religion är opium för den, som sade åt

folk vad de skulle tänka och som avrättade dem som tänkte annorlunda, och du är den som utrotade dronerna, vandringsduvorna, uroxarna, jättehjortarna, segelfartygen och de klassiska hantverkskonstnärerna. Du är den som flitigt utrotade djur och skogar och som gärna förvandlade ängder, åkrar och vildmarker till öknar. Du är den som gjorde allt detta, och vad du gjorde ansåg du vara rätt, ty du är människan.

Du är den som sände tsar Nikolaj II till Sibirien, som sköt honom och mördade hans familj, du är den som sköt Amerikas genom tiderna bäste president Abraham Lincoln, du är den som tog påven Pius VI till fånga, som bortförde honom och som dödade honom i Frankrike, du är den som mördade ditt eget folks välgörare ärkehertig Frans Ferdinand i Sarajevo och som därigenom störtade en för dig alldeles för god värld i fördärvet. Du är den som mest av allt älskar att ta det enda goda i världen, som är idén om Gud, till förevändning för att ge utlopp för dina mest vedervärdiga aggressioner, som efter Muhammeds tid, när du i Guds, det högsta godas namn, krossade den antika civilisationen. Dylika brott har du, människan, oupphörligt gjort dig skyldig till så länge som du har levat på jorden. Skuld, Oberäknelighet och Storhetsvansinne är ditt tredubbla eviga namn som du kommer att få bära så länge du inte inser att du med din vetenskap inte står över naturen. Naturen kommer förr att göra sig av med dig än du lyckas kröka ett hår på hennes huvud. När som helst kan hon spola dig, och så ger hon världsherraväldet åt de mycket fiffigare näbbmössen i stället. Du är ingenting, människa! Lär dig det! All din dyrbara vetenskap som gör dig så odrägligt självgod är i din barnahand bara en vattenpistol som inte ens fungerar. Du är ett kräk, människa! Det har du alltid varit, och det kommer du alltid att förbli."

16. Formosa

"När vi kom till Formosa skildes jag från min gode fiskarvän och stannade där, ty jag träffade så många goda och högentressanta människor där. Framför allt kom jag i kontakt med en judisk församling i vilken en person blev min särskilt gode vän. Han var en äldre man med anspråkslöst yttre och var klädeshandlare. Han var lyckligt gift, bodde i villa och hade fem underbart välartade barn. Han var ytterst judisk, gick varje helgdag i synagogan och förkastade allt vad kristendomen hette å det bestämdaste:

Jesus kallad Kristus var i likhet med Karl Marx, Napoleon, Martin Luther, Hitler och många andra en uppkomling, en folkförledare, en destruktiv filosof och individualist, en i sin hänsynslösa omänsklighet och egocentriska fåfänga kulturfientlig hädare, som i sin intoleranta traditionsfientlighet och omåttliga självförhävelse för att inte säga självförgudning endast åstadkom att himmel och jord rasade till ingen nytta. Fariséerna, sadducéerna och Israels äldste och skriftlärde, som allesammans i sin goda gudfruktighet och sin kunniga rättrogenhet var godtrogna representanter för Israel och Gud, gjorde rätt i att ge honom i deras våld som han så grundligt hade förlett att världen inte hämtade sig på tusen år. Han var

lika litet och lika mycket Guds son som jag är det och som någon annan snickarson på jorden är det. Att hans kyrka har bestått i två tusen år är Paulus och kyrkofädernas förtjänst. Han var en hedningarnas konung som spred irrläror om himmelriken, helveteseldar och Belsebub och om andra hedniska mytologiska fantasier som alla inte har något som helst med Gud att göra.'

'Jag kan inte hålla med er,' sade jag.

'Det är många som inte håller med mig om detta, men det finns även några få som håller med mig. Jag beklagar att du genom ditt ställningstagande tar parti för de många och emot de få och små. Får jag plåga dig med att fortsätta min harang?'

'Var så god,' sade jag.

'Lika högt som jag älskar Israel och Gud hatar jag Kristus, och varje barn av Israel som gör det samma älskar jag. Kristus var den andre Absalom, och han var icke värd att kallas ett barn av Israel, ty han hatade judarna, deras ledare och deras präster, talade som en grek och älskade romarna.'

'Men om Kristus var en övermodig hädare som bröt mot Guds lag, om han ej var Herrens son men kanske i likhet med Alexander och Herkules en hednisk guds son, och om han var Israels genom tiderna värsta brottsling, varför älskar man honom ändå? Och om nu lagbrytaren, folkförrädaren och hädaren Kristus förtjänade det lidande och den död som han fick, varför kan man då inför hans lidande och död inte låta bli att känna dåligt samvete?' vågade jag framlägga i denna religiösa debatt. Orkar du följa med, eller skall vi tala om något annat?'

"Nej, fortsatt. Det är intressant att höra en jude försvara sig mot kristendomen, just för att man så sällan hör det. I alla tider nästan har de kristna förföljt judarna medan judarna bara har tigit."

"Som svar på min fråga sade han: 'Jag medger att hans lidande och död är sympatiska drag hos honom, men de är hans enda sympatiska drag. Vem som helst som läser Mattheusevangeliet måste förstå att han var en sann subversiv revolutionär och en odräglig hednisk hädare som förbröt sig mot sin Gud och mot sitt folk och som förtjänade att korsfästas. Vem som helst som läser Markusevangeliet måste begripa att han bara var en människa och till och med en svag natur som det inte var mycket bevänt med. Lukasevangeliet är det enda läsvärda och trovärdiga evangeliet, ty det är åtminstone god skönlitteratur som kanske till och med en och annan hedning kan låta sig övertygas av. Johannesevangeliet slutligen är det vackraste av evangelierna, men ve den jude som tar det på allvar! Då är apokalypsen av samme författare mycket bättre.

Men jag vill återvända till vad du sade om denne människas lidande och död, som är hans enda men i sanning försonande drag. Jag måste erkänna att även jag ibland inte kan förstå varför en profet som gjorde många tecken, som dessutom var av kung Davids hus och som inte egentligen menade någonting illa, blev korsfäst av sitt eget folk och av sina egna bröder och systrar. Ja, till och med jag kan ibland inte låta bli att tänka att Israels barns korsfästelse av sin egen siste konung Jesus Kristus är den värsta skandalen i mänsklighetens historia.'

Den gamle sade även:

'Ofta har jag vänt mig till Kristus och bett till honom. Det har varit i förföljelsens och hemsökelsens svåra tider. Jag har vänt mig till honom emedan det alltid har varit i hans namn som jag, min familj och mina vänner och fränder har förföljts. 'Jesus,' har jag bett, 'om jag låter mig korsfästas av dig, är vi då kvitt sedan? Visserligen har du inte gjort annat än förföljt och korsfäst mig ända sedan Gud korsfäste dig, men ändå står jag till ditt förfogande: om du åter vill korsfästa mig så var så god!'

Jag ställde honom en fråga: 'Men vittnar inte just korsfästelsens fruktansvärdhet om att Jesus Kristus var Gud?'

Han svarade: 'Om Kristus var Gud, varför sade han det då inte? Då hade genast alla trott honom och fruktat honom, och han hade klarat sig galant. I stället sade han sig vara Guds son och gjorde därigenom sin situation omöjlig och hopplös. Ty att i Israel säga 'jag är Herren' är fullkomligt lagenligt, och det är till och med underbart och gudomligt att säga så, men när man som Jesus säger 'jag är Herrens son' vänder man upp och ner på hela Lagen, ty Gud är en, och om man säger sig vara Guds son så gör man sig därmed till en annan Gud jämte honom, vilket är det mest lagvidriga som finns.'

Jag frågade honom vad han tyckte om det som Paulus sade om att i och med Kristus hela Lagen skulle vara upphävd. Han svarade: 'Jesus upphävde inte Lagen. Han gjorde bara för hedningarna vad Moses gjorde för Israel men på ett mindre hedersamt sätt.'

'Jag tycker att ni är snorkig mot Jesus, att ni är alltför hård mot honom och att ni vill sätta er över honom och över hela kristendomen,' vågade jag säga.

Därtill svarade den gamle: 'Det har du ingen anledning till att tycka. Det enda jag försöker göra är att hålla litet distans till kristendomen med dess frälsningsyra, som du måste medge att stundom är nästan bacchanalisk, förnuftsvidrig och smått hysterisk till karaktären. Och jag hör inte till dem som förkastar och förbannar Jesus Kristus. Den som helt säger nej till Jesus Kristus säger även nej till allt vad Jesus representerade, nämligen ljuset, kärleken, Gud och hela den kristna civilisationen. Jag hatar, förbannar, förnekar och förkastar endast Kristi sämre drag och sidor, och jag kommer att upphöra med att prisa hans förtjänster och älska honom för dem, även om jag samtidigt även kommer att älska, lova och prisa Herren den Högste och Härligaste mycket mera. Är det ett brott i din mening?'

'En trossak är aldrig ett brott. Men du sätter alltså definitivt skiljetecken mellan Kristus och Gud och förnekar att de är ett och samma väsen?'

'Och det gör alla judar och muslimer med mig.'

'Är det det enda du förnekar hos Kristus?'

'Ja. Nej, det finns en sak till. Även om man som jude kan ha mycket att andraga mot Kristus för all evighet, så finns det en sak som varje jude samtidigt för evigt måste ta avstånd från.'

'Och det är?'

'Dels att han skulle ha varit Guds son, men det har vi redan klargjort. Men en sak till måste varje jude i evighet förneka.'

'Kom då till saken!'

'Våldet mot människan Jesus. Ingenting kan försvara den saken. Ingen jude har någonsin rätt att bruka våld eller orsaka att våld begås mot någon jude. Därför har ingen jude någonsin rätt att acceptera eller försvara korsfästelsen av honom.'

'Då förnekar du nästan allt vad du tidigare har sagt.'

'Det har Gud själv också gjort ibland.' Och han log.

Det var alltså hans slutkläm, att det inte var något fel på Jesus men att endast Gud var Gud och inte Jesus. För honom, som jag antar att det är för alla judar, var treenighetstanken absurd och vanvettig.

Men denne gamle man hjälpte mig mycket. Han förde mig samman med en tandläkare som äntligen bringade någon ordning i min överallt värkande mun alldeles gratis genom just min judiske väns hjälpsamma ingripande, och han blev som en far för mig fastän han inte var mer än femton år äldre. Han trodde nog att jag var yngre än vad jag var, ty folk lär ha svårt för att gissa min rätta ålder, varför han tyckte att han hade rätt till det. Jag fick vistas hur mycket jag ville hemma hos hans underbara och sällsynt harmoniska familj. Tre av hans barn var flickor och två var pojkar. Den yngste av pojkarna, den femåriga gossen David, var hemskt intresserad av fjärilar. Den äldsta av syskonen, den vackra sextonåriga flickan Judit, lagade de godaste middagar som jag någonsin har ätit. Modern sydde med flickornas hjälp alla kläder till familjen. De utgjorde den mest lyckliga och idealiska familj som jag någonsin har haft lyckan att få lära känna. Aldrig har jag mottagits med så varm gästfrihet och generositet av någon som jag har känt eller hälsat på. I den familjen fanns det verkligen ingenting ont alls. Det var ett sannskyldigt litet paradiset, detta nätta lilla hus i den blomsterprunkande trädgården strax utanför den fattiga staden. De talade både kinesiska och engelska som sina modersmål lika flytande bägge två, men de såg varken kinesiska eller europeiska ut utan hade ett äkta klassiskt vackert judiskt utseende alla åtta. Ja, åtta var de, ty min väns moder levde även med dem i huset, och aldrig har jag sett en mera majestätisk kvinna än hon. Hon var liksom upphöjd av sin ålder till en visdom och hög moralutstrålning som jag aldrig har sett maken till. Hon var som de gamla patriarkerna men en kvinnlig sådan.

Hans och mitt käraste diskussionsämne var alltid kristendomen. Aldrig tröttnade han på att försvara judarna mot Kristus eller jag på att försvara kristendomen mot judarna, och våra argument blev nog så intrikata ibland, då han alltid med besked kunde sätta mig på det hala, då det i princip var lättare att försvara judarna mot de kristna än tvärtom, då i princip alla övergrepp någonsin i deras mellanhavanden var från de kristnas sida mot judarna. Summan av vad vi kom fram till med dessa diskussioner kan sammanfattas i en fråga som han sent en afton ställde mig och som jag inte kunde besvara. Han befäste sin ståndpunkt för alltid med att först säga: 'Judarna handlade rätt i att fördöma Jesus för hans gudomliga pretentioner, de hade inte kunnat handla annorlunda enligt sin religion, men det oförnekliga resultatet av fördömandet var våldet mot Jesus med korsfästelsen, och frågan är: kommer judarna någonsin att kunna komma över det?'

Och dess värre var troligen svaret nej, just för att Jesus varit jude och dessutom av deras kung Davids hus. Inte heller de kristna har någonsin kunnat komma över det. De har försökt med att skjuta skulden på judarna och försöka göra kristendomen till en ojudisk religion, men de har misslyckats. Kristendomen kan aldrig bli ojudisk, ty utom Jesus själv var även samtliga hans lärjungar judar, vilket är ett historiskt faktum som aldrig kan förnekas. Islam är en ojudisk religion fastän Muhammed stal allt sitt material från Bibeln, men kristendomen kan aldrig avhebraiseras. Det erkände även min gode vän, som påpekade att detta samtidigt var kristendomens största styrka och förtjänst, medan aposteln Paulus egentligen var kristendomens största skurk, som var den som först fåfängt försökt bryta kristendomen ut ur judendomen.

Som kontrast till denna fromma familj kan jag berätta om en tysk som jag träffade på en krog i staden. Han var en smutsig och skäggig vagabond vars hår nådde långt ner över axlarna. Det visade sig när jag, på grund av att han var europé, började prata med honom, att hans enda själsförmögenhet var hat.

'Jag kunde inte leva hemma i Tyskland. Alla var bara förbannade kapitalister. Det är ett odemokratiskt land där kommunistpartiet är förbjudet. Vet du vad man bör göra med alla världens kapitalister? Man borde ställa dem på en enda lång rad och skjuta ner dem. Det kommer också all världens fattiga utsugna slavarbetare en dag att göra. Du ska få se. En dag tar vi makten, och då skonar vi varken ministrar eller kungar. Vi skjuter dem allihop om vi inte begraver dem levande. Varenda kapitalist och borgare i världen borde hängas långsamt. Kina är bra. Det är paradiset. Har du varit i Kina?'

'Ja,' sade jag.

'Där har de det bra. Alla är klädda lika. Alla är jämställda. Ingen är bättre än någon annan. Ingen är rikare än någon annan. Inga judar går lösa där, och inga västerlänningar gör det heller. Det är synd att de västerlänningar som kommer dit inte längre blir styckade som de förr alltid blev. I det landet är ingen olik, ingen är framträdande, ingen äger någonting eget, och allting tillhör alla. Kina är det enda land i världen där allting är som det ska vara. Där finns det inga kapitalister eller imperialister som gömmer sig i giftiga religiösa förklädnader.'

'Men här på Formosa finns det sådana, och jag är en,' kunde jag inte låta bli att försöka reta honom.

'Men du tjänar väl inga pengar?'

'Nej, men jag är religiös.'

'Må pesten ta alla religiösa hycklare och bedragare!' röt han då. 'Det är de som förleder och fördärvar världen! Och vem står bakom all religion, kapitalism och utsugning? Jo, det gör judarna! Må judarna drivas ut i havet och bort från arabernas mark för evigt, och må de förföljas i alla tider och en dag snart bli utrotade för gott! Det var ju de som korsfäste Kristus!'

Då kunde jag inte låta bli att slunga i hans ansikte den yttersta provokationen. Jag sade helt lugnt: 'Jag är en jude.' Vilket jag ju också är, eller åtminstone halvjude, eftersom min mor var judinna.

Jag trodde att han skulle explodera. Det såg ut på honom som om han skulle ta till närmaste kniv och göra köttfärs av mig med den. Men någonting höll honom tillbaka. Han nöjde sig med att se långt på mig, och sedan gick han sin väg. Men i dörröppningen till krogen vände han sig om, spottade åt mig och utropade: 'Gud är död! Länge leve Satan!'

'Och Muhammed är hans profet,' fortsatte jag omedelbart.

'Jag skulle vilja spika upp dig på ett kors,' sade han mordiskt väsende.

'Gör det då,' sade jag lugnt. Inte ett ögonblick kunde jag ta denna vilsna människa på allvar. Han svarade inte på detta men sade:

'Gud är ute. Det är inte populärt med religion längre.'

'Så mycket värre för världen,' vågade jag påstå.

Då lugnade han sig äntligen och började bete sig mera mänskligt. Han blev mjukare och började tala mera förnuftigt, och det slutade med att han bad mig komma hem till honom någon dag och fortsätta vår religiösa diskussion där. Jag sade inte nej tack men gick heller aldrig någonsin hem till honom.

Av andra fick jag reda på att han var den ende sonen till en mycket rik tysk affärsman som under hela hans liv hade skämt bort honom. Han kunde få hur mycket pengar som helst av fadern när han ville bara med att telegrafera hem till Tyskland. Och han hade aldrig varit inne i något kommunistiskt land. Och detta tror jag är det typiska draget för de flesta av våra arga västerländska kommunister: de har aldrig sett något kommunistiskt land inifrån och vet därför ingenting om det kommunistiska systemet i praktiken.

Dock träffade jag denne sällsamme unge man igen. En kväll blev jag överfallen i en gränd i staden av fem män av vilka han var en. De misshandlade mig svårt med sparkar och slag och rev sönder mina kläder. Sedan lämnade de mig medvetlös i diket. Jag hade aldrig vaknat om inte en gammal senil luffare hade kommit förbi, ställt sig vid diket och tagit sig före att kasta vatten just på den plats där han inte visste att jag låg. Jag vaknade när jag fick den varma strålen mitt i nyllet, och som väl var var luffaren så berusad av risbrännvin att han inte blev skrämmd från vettet när jag halvdöd, blodig och drypande av smuts och urin lyckades resa mig upp ur diket. Med hans mycket vacklande och ostadiga hjälp lyckades jag sedan ta mig fram till det hus där en annan av mina judiska vänner i staden bodde. Tyvärr var jag för mörbultad för att klart kunna urskilja denne luffares utseende, varför jag tyvärr sedan aldrig kunde känna igen honom bland alla de otaliga trashankar jag såg och tacka honom för att han hade räddat mitt liv, även om han hade gjort det oavsiktligt. Han lämnade mig vid ingången till min väns hus, ringde på åt mig och gick sedan vidare. När min vän Isak öppnade fanns min luffare inte längre kvar där."

"Men hur reste du sedan vidare till Japan?"

"Jag kommer till det. För att få pengar till den resan skaffade jag mig bland annat arbete som fiskrensare på stadens enda konservfabrik, men därifrån fick jag avsked när jag arbetade för effektivt och inte höll ackordtakten. Men en dag träffade jag på nytt den långhårige tysken."

"Vad sade han då? Bad han om ursäkt?"

"Jag frågade honom rakt på sak: 'Varför överföll du mig?'
Han svarade: 'Därför att jag hatade dig.'
'Varför hatade du mig?'
'För att du var allt det som jag avskydde mest i livet. Du var religiös och god.'
'Varför avskyr du det religiösa och det goda?'
'För att jag inte förstår det.'
'Då är det synd om dig. Ska du inte fara hem till Tyskland?'
'Jag vill inte träffa de människor som jag har gjort olyckligast i världen.'
'Vilka är det?'
'Mina föräldrar.'
'Tänker du då förgås här?'
'Nej, jag tänker fara till Amerika och umgås med narkomanerna där.'
'Varför söker du döden?'
'För att bli av med den outhärdliga person som jag tyvärr är.'
'Kan ingenting kurera din onaturliga ondska?'
'Jo, döden, men ingenting annat. Gå du och lev och låt mig få gå under i fred.'

Det var det sista jag såg av honom, och jag förundrade mig över att efterkrigstidens luttrade Europa hade kunnat frambringa en sådan morbida och urspårad patetiker. Vad har hänt med Västeuropa efter kriget? Får de som fötts efter kriget ingenting veta om vad vi fick lära oss av kriget?"

"Vad lärde du dig av kriget?"

"Att glömma mig själv och bara leva för andra. Denne tysk och alla hans likasinnade generationsbröder, och jag har sedan sett fler av det släktet, omfattar fanatiskt destruktiva politiska ideologier som medel till att odla en absolut egoism. De måste gå under som Hitler eller bli etablerade mördare som Stalin."

"Kunde du ingenting göra för att hjälpa honom?"

"Jag kunde bara på avstånd hysa deltagande med honom. Jag var tyvärr vanmäktig inför så mörka och djupa mänskliga komplex. Vem kan få en självmördare till att avstå från sitt kall att ta livet av sig? Hur bota en fanatiker utan att själv fanatiskt tillgripa våld emot honom? Ty en självmördare är en sorts fanatiker och den mest tragiska sorten, ty han låter sitt våld gå ut över sig själv och ej över andra. Han offerar sig själv för att skona omvärlden.

Och någon natt senare hade jag en dröm om honom. Jag drömde att jag frågade honom: 'Vem är du?'

'Gissa tre gånger,' sade han. Jag gissade två gånger men båda var fel. Då sade jag: 'Jag vet inte vem du är.' Han svarade då:

'Jag är Människan, som du trots allt älskar.'

Skall man ta drömmen på allvar? Det undrade jag efter den drömmen, och inte heller visste jag hur jag skulle förstå den. Men efter min gode faderlige väns våldsamma död i det brinnande huset som ingen av hans familj räddades ur hade jag kanske varit litet väl misantropisk i min inställning till mänskligheten, men efter denna dröm förstod jag att jag alltjämt hade anledning och kunde älska mänskligheten i alla fall."

"Vad var det för en brand?"

"Berättade jag inte om det?"

"Nej."

"Det var kanske det värsta jag någonsin har upplevt, mycket värre än allt jag erfor i Sibirien och Kina, ty det drabbade inte mig utan andra. Bara två dagar efter mitt sista stora samtal med min gamle judiske välgörare fanns det inte ett levande spår kvar av hela hans familj. Mitt i natten brann deras hus plötsligt ner utan att någon efteråt kunde förklara varför, och antagligen bedövades alla de sovande där inne så av eldens rök att ingen av dem vaknade. 'Vem satte eld på huset?' frågade sig alla judar i staden, och någras misstankar föll på mig. Men jag kunde bevisa att jag inte hade varit där den kvällen eller natten, och inga andra spår av någon lönnmördare kunde någonsin uppdragas. Saken förblev ett fruktansvärt och övermåttan tragiskt mysterium. Den förfärliga orättvisan i att alla de åtta oskyldiga människorna brann inne finner jag omöjlig att smälta ännu idag. Det var utan tvekan den lyckligaste och mest konstruktiva familjen där på orten. Det var denna olycka som fick mig att stanna kvar där sedan så länge. Jag behövde grubbla ordentligt över saken, ty jag kunde inte fatta det."

"Kan det ha varit din tyske anarkist som gjorde det?"

"Nej, ty han kände dem inte. Han kände ingen jude i den staden. Det var bara jag som kände dem, ty jag älskade dem.

Men det var efter de där patetiska mellanhavandena med den där oborstade tysken som jag tog hyra på fartyget som förde mig till Yokohama. Jag lämnade mina sorger på Formosa, ty jag kunde ändå inte bli färdig med dem eller grubbla mig färdig. Det var bara att segla vidare på livets omöjliga väg. Jag tog anställning som kock men fick mera med fartygets maskinist än med matlagningen att göra. Denne råbarkade amerikanske sjöman låg nämligen hela tiden över mig. Han visste att jag var halvjude, och han visste att jag och ingen annan visste att även han var halvjude, och därför gav han mig aldrig någon ro. Han sade ständigt till mig saker som: 'Jag hatar dig. Jag skulle vilja steka dina lår på ett spett och kasta dem åt hajarna. En dag kommer jag och knivhugger dig i kojen. Akta dig bara! Du har fiender överallt!'

Och att jag inte var särskilt populär ombord fick jag erfara den julaftonen när jag för min tystlåtenhets och avhållsamhets skull från starka drycker blev slängd över bord av den raglande spyfärdiga besättningen med ett rep om livet. Naturligtvis var det mitt eget fel att jag inte kunde göra mig populär, men jag hade ju problem, och jag kunde ju inte för en vanlig besättning berätta om min väns öde på Formosa, han som brann inne, teologi ligger inte för en vanlig besättning, och inte heller gjorde ju maskinistens speciella tryck mot mig min situation lättare ombord. Så jag blev inåtvänd och impopulär. Meningen var att de skulle kölhala mig, men de lyckades nästan inte ens med att hala mig ombord igen över huvud taget. De tyckte att det var gränslöst roligt och skralade och vrålade med grötig råhet och fröjd över sina misslyckade upptåg.

Dock hade även denne grovhuggare till maskinist sina ljusare stunder ibland, och en gång kunde jag till och med resonera om religiösa ting med honom. Men hans mening om Gud var den mest primitiva tänkbara: han menade att Gud och Satan var ett och att han minst av allt var god.

Men hans idéer om Kristus var ganska ovanliga. Han ansåg att Kristus var ett spöke som redan kung David hade sett på sin tid och som uppträdde som gengångare på kejsar Augustus tid. 'Ty Augustus var ju den andre David,' menade han. Helt plötsligt kunde alltså denne synnerligen grove och primitive man ha de mest originella tankar om kristendomen, tankar som vittnade om att han kunde både Bibeln och världshistorien.

Sedan arbetade jag i Yokohamas hamn som vanlig hamnarbetare. Men berätta nu hur du kom mig på spåren."

"Först vill jag fråga dig: var det hos denne råde maskinist som du lärde dig något om fartygsmaskiner?"

"Ja, han lärde mig ett och annat när han på mina lediga stunder tvingade mig att hjälpa honom nere i maskinrummet. Hans maskin gick nämligen oavbrutet sönder under resan."

"Men är allt vad du nu har berättat om dina ofrivilliga och frivilliga resor sant? Har du inte fantiserat ihop och överdrivit en del?"

"Tag mina berättelser som du vill. Jag vill inte påstå någonting om dem. Tag dem som en rätt: ät dem om de smakar och lämna dem som inte smakar. Jag vill varken påstå att allt är sant vad jag säger eller att något är falskt av vad jag säger. Jag vill inte påtvinga någon att tro på mina historier om de inte vill tro på dem. Jag har bara berättat."

"Till exempel färjan vid gränsen mellan Sibirien och Kina. Är verkligen den gränsen så dåligt bevakad att vem som helst kan passera den med en så primitiv färja?"

"Den var det då i detta ett av Manchuriets vildaste och mest avlägsna hörn. Idag finns det säkert soldater vid detta färjeläge på båda sidor om floden, om färjan ens finns kvar. Men jag passerade ju den när det ryska tövädret på 50-talet och när vänskapen mellan Ryssland och Kina var som varmast. Det var på bonden Chrusjtjovs tid, och på den tiden rådde det ju en viss oordning av positivt slag i det ryska landet. Men berätta nu om hur du fann mig. Jag har talat på tok för mycket om mig själv. Tala nu du om någon annan."

"Det blir svårt, ty under mina nästan åttaåriga efterforskningar har alla mina resor företagits med dig allena i sikte. Men jag tror att jag kan ge dig en hel del upplysningar om åtminstone några av de personers vidare öden som du har berättat om.

Till exempel den långhårige unge tyske luffaren på Formosa. Honom träffade jag där. Han mindes dig mycket väl."

"Hur fann du honom?"

"Jag stod på en krog med ditt fotografi i handen som vanligt och frågade alla om de hade sett dig. Då kom denne stackars anskrämlige figur förbi och hajade till. Jag såg genast på honom att han kände dig, men han var en lömskt ful fisk."

"Vad gjorde han?"

"Han krävde enorma summor av mig för nästan ingenting. Han ville till Amerika och påstod att hans föräldrar i Tyskland inte längre kunde hjälpa honom. Jag gav honom dock de pengar han begärde, som precis räckte till en enkel resa till Kalifornien, och så gav han mig namnet och adressen till din judiske vän, som du stapplade in hos då när du blev överfallen. Men den stackars unge mannen fick aldrig resa till Amerika."

"Varför det?"

"Han omkom i ett värre politiskt krogslagsmål bara några dagar efter att jag träffat honom. Han fick en kniv i ryggen. Han hade redan köpt sin biljett, och den gick inte att återlösa."

"Kunde du telegrafera till hans föräldrar om saken?"

"Ja, det kunde jag, och det gjorde jag, ty det var det minsta jag kunde göra. Jag såg även till så att hans kista fördes hem till Europa."

"Det var snällt."

"Det var min plikt. Även dig skall jag få hem till Europa död eller levande, och det är för mig en ännu större plikt, ty den har jag betalt för."

"Men berätta nu från början om din jakt på min person."

"Nåväl. Kanske det är enklast."

I det samma ringde det från buffén.

"Nu ringde klockan. Det betyder att det är mat. Det är en skicklig steward vi har."

"Ja, han är så pryd och fin i sin pedantiska ordentlighet, den gode John Griffith. Av alla briter vi har ombord är han nog den mest engelske."

Så sade maskinisten. Och Bernhard gick till matsalongen medan maskinisten blev kvar vid relingen och tankfullt betraktade det alltför vackra och stillsamma vädret och havet. Så långvarigt vackert väder hade han aldrig i hela sitt liv varit med om. Och det tycktes bara bli vackrare, varmare och lugnare hela tiden. Med den här konstant obefintliga vinden hade de inte klarat sig långt utan motor.

Och han gick ner till maskinrummet på en stund innan det skulle bli hans tur att tillsammans med stewarden och den vedervärdigt hårde och tyranniske försten få en måltid på resterna av passagerarnas skrovsmål inne i det trånga och osiga köket.

17. Bernhards historia

"Lajos, du har väl inga betänkligheter inför att komma hem med mig till Europa?" sporde Bernhard.

"Jag litar inte på att du kan ta med mig hem, Bernhard."

"Vad menar du?"

"Jag menar att ödet är starkare än du. Jag menar att jag inte tror på att jag någonsin kommer att lyckas komma hem hur mycket jag än försöker göra det, förrän den dag då jag verkligen är hemma. Under de åren i Ryssland, då jag ständigt fördes längre och längre bort från Europa hur hårt jag än ansträngde mig för att åstadkomma motsatsen, längtade jag ihjäl mig och desto mera ju längre bort jag kom. Jag lärde mig då att ödet alltid åstadkommer motsatsen mot vad man själv vill.

Jag litar inte på dig, Bernhard. Jag litar inte på din förmåga, hur god och stark vilja du än må ha. Jag litar inte på någon människa, ty varje människa som jag har känt i mitt liv, inklusive dem som jag har älskat mest, har fallit ifrån mig. Inte en gång har mitt hopp och mina förväntningar på mina medmänniskor uppfyllts, och inte en gång har jag sett någon människas hopp och förväntningar på mig själv eller ens hennes föresatser gå i fullbordan. Jag är en besviken man, Bernhard, och därför väntar jag mig inte att du skall bli den första människan i mitt liv som inte gör mig besviken."

"Du är mycket bitter."

"Nej, realistisk."

"Det är farligt att vara så realistisk att realismen dödar idealismen och optimismen. Men jag tror att du kommer att komma hem med mig. Vad har vi att frukta? Detta är ett säkert fartyg, och det finns ingenting som tyder på att vi inte kommer att anlända till Nya Zeeland. Och där i Wellington sätter vi oss genast på ett fartyg till Europa, om vi inte rentav flyger hem, och så är vi hemma. Till och med vädret är med oss. Har du någonsin upplevt maken till väder?"

"Det är alldeles för vackert och stilla. Det är onormalt. Ett så långvarigt högtryck måste resultera i våldsamma urladdningar."

"Ingen storm får hindra oss. Det är klart att du skall komma hem med mig, Lajos. Hemma väntar dig ju allt: familj, vänner, pengar och en säker framtid. Din familj är fortfarande rik och ansedd. Ni har förlorat alla era gods och tillgångar i Ungern, men i Österrike har ni inte förlorat så mycket som en åker. Dina föräldrar har gråtit blod för din skull. Du var ju redan från början så att säga familjens svarta får, den förlorade sonen och det enda borttappade lammet. Allt är där och väntar på dig hemma i Österrike. Du vet inte hur bra du kommer att få det."

"Jag hade dock en bror som försvann i kriget. Jag var inte den enda som kom bort. Vet du vad som hände med honom?"

"Han kom aldrig någonsin tillbaka efter kriget. Dina föräldrar engagerade minsann min byrå även i hans fall, men spåret efter honom upphörde i Galizien när detta landskap skildes från Polen och blev ryskt. Han stred ju under tvång i tyskarnas led och kom som sådan i rysk fångenskap, varpå han för att rädda sig blev kommunist, vilket i längden inte hjälpte honom utan i stället troligen blev hans undergång. Han kallades flera gånger till Moskva, och efter den sista gången hette det att han fått ett uppdrag i Galizien. Sedan har vi aldrig haft lyckan att få höra något livstecken från honom genom någon, vilket vi ju dock fick från dig genom din vän Elisabeth. Men vad säger du rent principiellt om att komma hem?"

Och Lajos svarade: "Jag bryr mig inte om mitt hem, min familj, deras rikedomar, en behaglig framtid, vänner eller någonting annat som min familj kan ha att erbjuda mig, men jag står till ditt förfogande och följer dig."

"Så skall det låta!"

"Men säg mig nu äntligen hur i all världen du lyckades spåra mig genom hela den världshalva som är den mest primitiva och svårforcerade! Var Elisabeth den första som gav dig ett spår som du sedan strax hittade och därefter hela tiden följde, eller hjälpte dig även andra av mina vänner före henne och i så fall vilka?"

"Det som hjälpte mig mest var inte Elisabeth eller någon annan, utan det var turen. Det var mera tur än skicklighet att jag slutligen fann dig. Hade jag enbart litat på min logiska slutledningsförmåga hade jag aldrig funnit dig, utan den i samband med stark intuition är nödvändigt för en man i mitt yrke. Och i detta fall var det mera min intuition än min logik som gjorde att jag fann dig.

Men av alla människor som hjälpte mig på traven var nog din vän Philip den som näst efter Elisabeth hjälpte mig mest. Det var han som genom sina kontakter i Röda Korset visste att berätta att du var eller hade varit i Hué, och det var han som åt mig hittade den katolske präst som du var samman med där. Men alla mina besvär i Europa, med Sovjetmyndigheterna, i Kina och i Indokina var intet mot det problem som jag sedan ställdes inför i Tokyo."

"Var det svårt att hitta mig där?"

"Försök själv hitta en anonym europé i Tokyo som dessutom gömmer sig! Det enda jag hade att gå efter var att du arbetade i Yokohamas hamn. Jag visste alltså att du fanns i staden, och för första gången befann jag mig äntligen åtminstone i samma stad som du. Men staden var världens största och folkrikaste. Det var som att i en myrstack försöka finna en särskild separat myra som skilde sig från alla de övriga genom att den hade vitt huvud. Kan du tänka dig något svårare?"

Jag gick dock ytterst systematiskt till väga och frågade i alla hamnarbetarfackföreningar i Yokohama efter din person med det uråldriga slitna fotografi av dig som ung som du har sett som enda hjälp. Men inte en enda av dessa föreningar kände till en europé som var som du, och det verkade som om du arbetade i hamnen utan att tillhöra någon fackförening, om du alls arbetade där fortfarande."

"Det är sant att jag inte tillhörde någon fackförening. Men hur visste du att jag fanns i Yokohama och att jag var i hamnen?"

"Det var din vän Isak på Formosa som visste det. Han skrev ju brev till dig, och du skrev åtminstone ett brev till honom. Men din enda adress där i Yokohama var poste restante.

Till slut gick jag till hamnkrogarna och började fråga där. Till all lycka hittade jag en gammal gubbe som kände till dig. Han berättade var i hamnen du höll till, och nu började mitt hjärta klappa. Jag kände hur det började brännas. Och i de aktuella mest avskyvärda avkrokarna av hamnen hittade jag snart många som visste vem du var. Men ingen hade något grepp om dig. Inte en själ visste någonting om dig eller var du bodde. De sade alla ungefär: 'Jo, han är en skum typ som aldrig säger någonting.

Men han arbetar bra och hjälper en gärna. Men han går aldrig på krogen, och han tigger under arbetet. Han tar aldrig sprit- och rökpauser som vi. Därför har vi aldrig lärt känna honom. Det är något kufiskt med honom,' och annat i den stilen. Och alla dem som jag frågade om var du bodde häpnade liksom själva över att de faktiskt inte visste det.

Det värsta var, att när jag äntligen kom så långt som till krogen "Den Svarta Bläckfisken" så hade du varit försvunnen från hamnen i någon tid, och ingen visste heller varför. Det var då som min intuition kom in i bilden. Jag gissade att du hade varit sjuk och ringde därför omkring till alla sådana läkare som kunde tänkas hjälpa en hamnarbetare, men detta gav inte något resultat. Ingen av dem kände till någon europé som blivit sjuk bland hamnfolket. Jag bad dem dock alla att meddela mig om de fick veta något, vilket de alla lovade göra i så fall.

Det var då som oroligheterna bröt ut i hela hamnen. Det var faktiskt samtidigt som jag satt med vår kapten Carpenter på "Den Svarta Bläckfisken" och pratade just om dig. En plötsligt i närheten exploderande skottlossning avbröt oss mitt i vårt samtal om dig.

Sedan blev oroligheterna värre från dag till dag. Jag blev tvungen att riskera mitt liv om jag skulle fortsätta bedriva mina efterforskningar efter dig, och det måste jag erkänna att jag tvekade inför att göra. Men det var svårt att ge upp när jag hade kommit så långt och så nära. Men oroligheterna blev värre och värre, och när striderna började rasa på allt fler håll i staden kunde jag heller ingenting uträtta. Allt var som förkylt. Jag övervägde allvarligt att rymma fältet och lämna landet när det plötsligt ringde på min telefon. Det var en läkare som ringde. Han berättade att han för några dagar sedan hade besökt en sjuk hamnarbetare av europeisk härkomst som svarade mot min beskrivning. Han hade glömt bort att ringa mig i ett par dagar, men slutligen hade han genom slumpen påmints om det genom en kollega: denne kollega hade frågat honom om mig och om vad jag var för en. Tydligt hade även denne kollega varit utsatt för mina energiska efterforskningar. Men inte nog med att läkaren dröjt med att ringa mig i ett par dagar: han hade dessutom inte tagit vara på adressen var han hade varit under sina sjukbesök hos dig. Visserligen mindes han hur han hade gått för att komma dit, och han gav mig noggranna instruktioner om hur jag skulle gå, men på vissa punkter lät han osäker, och jag hade svårt för att lita på honom. Jag följde dock hans instruktioner och kom ingenstans. När jag sedan ringde honom och uppretad förklarade att han själv måste följa med mig och visa vägen gick han utan vidare med på det. Vi kom överens om att träffas följande dag.

Förmodligen hade vi aldrig funnit din så kallade bostad om inte en liten pojke nästan sprungit i armarna på oss. Läkaren hejdade honom och frågade honom och sade till mig: 'Denne lille gosse var det som sjuklingen skickade till mig. Försynen har fört honom i vår väg.' Och vänd till gossen frågade han: 'Kan du ännu en gång visa mig vägen till den sjuke man som du för jämnt tre dagar sedan visade mig vägen till?' Gossen tvekade och var tydligt inte villig, och långsamt sade han: 'Det är ingen idé.'

'Ingen idé? Vad menar du?' frågade läkaren.

'Kom ska jag visa er,' sade pojken tvetydigt, som om han visste att vi skulle få ångra vad vi begärt honom om. Vid betraktandet av de många brandmolnen runt omkring mig som kom från olika delar av staden fick jag onda förningar men förstod ändå lika litet som läkaren vad gossen menade. Läkaren och jag utbytte en blick genom vilken vi lät varandra förstå att ingen av oss förstod ett dyft av vad pojken kunde mena, och mystifierade följde vi pojken in i hamnstadens värsta slumkvarter.

Vi kom till en undanskymd plats mitt i den värsta kåkstadens centrum, och där utbredde sig framför oss en väldig bråte av svartbrända ruiner. Läkaren var blek, och pojken sade: 'Här är det.' Långsamt gick sanningen upp för mig. Läkaren vände sig till mig och försökte liksom för att försöka urskulda sig säga: 'Han hade tyfus. I en sådan brand kan han inte ha haft en chans.' Jag frågade pojken: 'Blev ingen räddad i ruinerna?'

'Bara de som hade ockuperat huset och som nu sitter i finkan.'

'Ingen europé?'

'Ingen europé,' sade pojken.

Läkaren kände sig illa till mods. Han visste hur gärna jag hade velat få tag på hans patient. Han ursäktade sig och sade att han hade många patienter att besöka och frågade mig om han fick gå. Jag lät honom gå.

Jag hade alltså i sju år jagat dig över halva jordklotet bara för att finna dig några dagar efter din död. Kan du föreställa dig min besvikelse?

Men min intuition räddade mig. Någonting sade mig att jag måste gå till botten med det här. Jag vände mig därför till polisen och frågade ut dem allt om anfallet mot det brunna huset."

"Förlåt att jag avbryter dig," sade maskinisten, "men här är en sak som inte stämmer. Den lille pojken som du talar om blev enligt vad min värdinna sade dödad av en granat. Men du skildrar honom som livs levande."

"Kan han inte ha varit det då?"

"Om han var det, så ljög min värdinna."

"Jag försäkrar dig, att han var lika levande som du och jag är idag."

"Ingenting kan göra mig gladare, ty han var min enda vän på sjuksängen."

"Det var visserligen en gatpojke som hade sina skrämor, bulor och blåmärken och som tydligen hade sett ett och annat av striderna, men levande var han, eftersom både läkaren och jag upplevde honom som en människa av kött och blod."

"Nå, och vad fick du veta genom polisen?"

"Att alla ockupanterna av hyreshuset hade hittats och omhändertagits levande eller döda och att även din värdinnas lik hade hittats. Men något lik av dig eller av någon annan utom dessa hade man inte funnit. Polisen kände inte ens till din existens, varför tydligen ingen av de överlevande ockupanterna hade haft dåligt samvete för din skull eller åtminstone inte sagt någonting om det. Och den logiska slutsats som jag därav drog var den att du inte var död eller att du åtminstone inte hade omkommit i branden på K-gatan.

Jag fick till och med poliserna att gå en gång till och rota bland ruinerna, och de gjorde det ordentligt, men inget spår av dig kunde uppdagas. De önskade mig lycka till på min fortsatta jakt efter ditt lik och gick sedan till sina slagsmål och kravaller i Tokyo. Och jag var mera mystifierad än någonsin. Ingen kände dig, ingen visste om du var död eller levande, inte ett spår av dig fanns i denna världen, och ändå fanns du precis i närheten. Det visste jag.

Men vad kunde jag mera göra? Jag hade gjort allt som stod i min makt. Och vid det här laget uppgav jag dig som förlorad. Jag lät förnuftet och realismen vinna över intuitionen. Jag gick hem och förberedde min avresa.

Men det var i senaste laget. Alla flygplan, båtar och tåg tycktes ha gått. Det var omöjligt för en sådan som jag att mera få plats på något kommunikationsmedel till utlandet. Det var då jag mindes kapten Carpenter.

Jag hade inget val. Jag beslöt att satsa allt på det enda kortet. Jag mindes hans egendomliga skorv, dess uråldrighet och dess problem med maskineriet och gissade att den alltjämt låg för ankar. Jag beslöt att offra allt för att be honom ta mig med vart som helst hur som helst när som helst.

Och så kom jag ut på kajen den strålande onsdagen mitt på dagen. Och det första jag fick se var du som höll på att kasta loss fartyget. Jag trodde inte mina ögon. Men det var du. Det var ingen annan än du. Jag kunde inte fatta det och måste med våld tvinga ut mitt första ord till dig, som var ditt namn. När du lystrade försvann mina sista tvivel. Resten vet du."

"Jaså, ni talar illa om mitt präktiga skepp *Carolina*, herr Schnitzel!" Det var kapten Carpenter själv som plötsligt blandade sig i konversationen. Han hade tydligen stått bakom de två herrarna en god stund och lyssnat. "Det hedrar er inte, men jag är beredd att förlåta er med tanke på er stora brist på sakkunnighet när det gäller skeppsbyggeri. Vet ni, att denna galeas är ett av de säkraste skepp som någonsin seglat på de sju haven? Hon kan faktiskt inte kapsejsa, och det kan jag slå vad om med vem som helst med livet som insats! Vet ni, att hon har klarat en storm på den fyrtonde parallellen på Indiska Oceanen lika fullastad med passagerare som hon är nu, och inte en enda åkte i spa't! Vad säger ni om det? Men de passagerare som hon hade då var förstas heligare än dessa. Det var inga fåfänga uppblåsta köttberg och kolonialistiska vidunder med egna menageri ombord, utan det var enkla utmärklade pilgrimer, som skulle från det gamla Madagaskar till Indonesien, när det nya Malagasy inte längre ville ha fromma muhammedaner i sitt sköte."

Maskinisten tänkte: "Hur kunde kaptenen komma så långt ur kurs? Vad är det för skepparhistorier han drar?" men han sade ingenting.

"Nej, det enda, herr Schnitzel," fortsatte kaptenen, "som utgör någon risk för säkerheten ombord är det fördömda maskineriet. Därför har jag satt en sådan där trollkarl till att vakta det noga." Han pekade med pipmunstycket på sin maskinist. "Jag hörde just att ni talade om den dagen då ni två möttes där på kajen just som min präktiga *Carolina* skulle avsegla. Jo, det var mig en syn! Där stod *Carolina* vid kajen ivrig att ge sig iväg ut på havet, där pladdrade hela hönsgården av passagerare i mun på varandra, nervösa att komma iväg så fort som möjligt från det där

förbannade japanska kalaset i hela Tokyo, där ökade trycket hos både maskinen och försten i takt med varandra, som om det gällde att se vem av dem som först skulle explodera, och så står min maskinist där på land och skall kasta loss när han plötsligt glömmer hela kalabaliken ombord och i Tokyo för att, som synes, lugnt prata om vädret med en vilt främmande människa! Ni skulle ha sett passagerarnas miner ombord! Ni skulle ha sett försten, hur nära ett vulkanutbrott både han och hela maskineriet var! Men ni bara pratade lugnt vidare på stranden. Det var bara kaffekoppen i era händer som fattades. Märk väl, att jag var den enda ombord som visste vad ni pratade om! Jag var den enda som kände till något om bakgrundshistorien: era sju års mödor, herr Schnitzel, för att finna denne man, och era lidanden under dessa sju år, herr maskinist. Eller är det fjorton?"

"Tjugoen."

"Kör för tjuogoett då! Men vad jag ville säga var, att det var tur för er att det fanns någon ombord som visste om det, och att denne någon var jag, för annars hade ingen av er kommit ifrån Tokyo levande. Hade inte japanerna gjort slut på er så hade försten och passagerarna här ombord gjort det för förseningen skull. Så nu vet ni det!

Men vad tycker du om vädret, min överste maskinmästare?"

"Jag tycker det är alldeles för vackert."

"Precis min mening. Så här långvarigt vackert väder gör en ganska orolig till sinnes. Ombord på en sådan skorv som den här och i sällskap med en sådan besynnerlig församling original som vi har ombord så kan ett så envist alltför vackert väder betyda precis vad som helst."

Och maskinisten visste att kaptenen inte skämtade. Han visste, som alla allvarliga sjömän ombord på ett segelfartyg, att det allvarligaste som en kapten kunde tala om var vädret.

18. Avslutning på första delen

"När jag tänker tillbaka på min jakt efter dig tvärs genom världens största sammanhängande landmassa så var det allt ett mirakel att jag slutligen fann dig, särskilt som precis allting och särskilt i slutet pekade på att jag inte skulle finna dig. Tänk dig själv! När din familj anställde mig för nästan åtta år sedan hade jag inte ett spår av dig att följa. Jag stod som en klumpig sköldpadda inför bestigandet av det Mount Everest som tornade upp sig för mig i gestalt av det stalinistiska världsimperium som du hade försvunnit i, och jag hade aldrig lyckats komma upp för ens dess första backe om inte en ängel lyft upp mig de första sex tusen metrarna som genom ett trollslag. Tänk att just din närmaste och bästa vän från Budapest skulle befinna sig i Tientsin just som du råkade ha en sväng därom, och att ni två då skulle råka stöta ihop med varandra i den miljonstaden! Vad betydde egentligen Elisabeth Harszanyi för dig i din ungdom?"

"Jag vill inte säga mera därom än vad du redan vet. Hon var min lekkamrat från barndomen, min klasskamrat i ungdomen och min enda vän i nöden. Men att hon

skulle bli skyldig till att jag så att säga åter kom till livet genom att världen fick veta att jag alltjämt levde var mera än vad hon hade drömt om att åstadkomma för min del. Det var slumpen och ödet som gjorde att hon blev den som kunde ge mina föräldrar och sätta dig på spåret av mig. Så goda vänner var vi aldrig att hon med flit skulle ha räddat livet på mig. Att vi begick en dumhet tillsammans vid Nanking var bara ett beseglade av vår vänskap. Det var inte något naturligt äktenskap eller någon intimare bindande pakt."

"Och ändå tycks det ha varit just det för henne, även om du försöker bagatellisera saken. Ty hon räddade faktiskt livet på dig inför Europa. Vad hade det annars blivit av dig? Du hade blivit levande begravnen i Japans och världens största stads hemskaste slumtrask."

"Glöm inte att jag ensam och dödssjuk klarade mig ut ur ett övertänt hyreshus och överlevde. Även om du och Europa aldrig hade fått tag i mig hade jag stått var jag står nu."

"Men hade du haft Europa framför dig?"

"Har jag Europa framför mig? Det kan ingen veta säkert förrän jag själv med mina egna ögon ser det framför mig i konkret form. Och om jag faktiskt får göra det en dag så behöver det inte betyda att det nödvändigtvis då är tack vare dig eller någon annan än mig själv."

"Var inte otacksam nu."

"Jag är inte otacksam, men jag tackar inte heller för något förrän jag har det. Du måste förstå mig, Bernhard. Tolka inte min realism som något negativt. Det är bara sakligt och framför allt nyktert. Jag är tacksam för att du och min familj och alla andra har bekymrat sig och gjort sig så mycket besvär för min skull, men något gott därav har jag ännu inte fått. Och jag vill inte önsketänka eller göra mig illusioner av en eventuell triumfatorisk och lycklig återkomst till min gamla värld förrän jag faktiskt ser att jag kommer helskinnad tillbaka. Glöm inte att jag har varit borta i tjuugoett år. Världen har förändrats under denna långa tid, och antagligen skulle jag inte känna igen mitt gamla Europa längre. Det kanske rentav skulle bli en chock för mig. Medge att jag är realistisk."

"Du är realistisk intill..." Bernhard pauserade som om han inte fann de rätta orden.

"Intill vad?"

"Du är så realistisk att du nästan är så torr att man nästan skulle kunna dö i den öken som du är. Och ändå så gör vi vad vi gör för dig. Elisabeth larmade Europa och skrev brev till dina föräldrar som larmade mig, som genast skickades genom Sibirien till Kina, var jag länge fick söka din Elisabeth förrän jag fann henne i Hanoi. Och hon hade då larmat hela Röda Korset som vid det laget efterspanade dig i hela Kina och Indokina. Du hade just då lämnat Hué och var på väg mot Formosa, så att alla det internationella Röda Korsets ansträngningar var förgäves."

"Ju större ansträngningar man gör sig, desto mer gör man dem förgäves."

"Ja, det är bara de små tillfälliga minimala vinkarna från ovan eller från underjorden som i längden är betydelsefulla. Allt vad man gör själv är vatten buret i såll utan dessa nästan omärkliga skymtar från ovan eller nedan.

Och vilken tillfällighet var det inte att din vän Philip skulle ha haft kontakt med Röda Korset, han som aldrig tidigare hade haft det! Och att han råkat träffa din stackars av kriget hårt drabbade fader Napoleon och hört av Röda Korset att det var just dig de sökte efter! Genom denne Philip, som du själv såg skjutas till döds, kom jag i kontakt med fader Napoleon."

"Ja, det är mycket märkligt, detta med Philip. Fick du aldrig träffa honom?"

"Nej. Han ville det inte."

"Vad menar du?"

"Jag bad i telefon att få träffa honom, men han ville det inte."

"Angav han något skäl?"

"Nej."

"Det gör det hela ännu mera mystiskt. Var ringde han dig?"

"I Vientiane."

"Hur visste han att du var där?"

"Genom Röda Korset."

"Det verkar ju logiskt. Och som sagt, jag kan ju inte vara helt säker på att han verkligen dog när jag såg honom arkebuseras. Jag kan mycket väl tänka mig om honom att han genom någon kontakt lyckades få just den soldat som skulle sikta på honom väl preparerad med några glas sake eller arrak. Det skulle just vara likt honom. Kanske han inte träffades alls? Han föll ju genast, och jag såg honom egentligen aldrig blöda. Ingen kunde förstå sig och spela bättre teater än han, och kanske särskilt när det gällde att dö, om han därigenom kunde vinna sin frihet. Men å andra sidan så var han under vårt samtal natten innan tydligt inställd på att dö, och det var ingen teater. Och det att han utan att nämna några skäl inte ville träffa dig personligen gör saken också smått mystisk."

"Du menar att vi inte bör utesluta gengångaralternativet?"

"Man bör aldrig utesluta den möjligheten att någonting kan finnas bortom horisonten fastän man inte själv kan se det."

"När jag tänker på saken kom han faktiskt i förbifarten med ett skäl."

"Vad då?"

"Det vanligaste tänkbara: han sade att han inte hade tid."

"Han sade inte varför?"

"Absolut inte."

"Alltså står vi hopplöst inför ett olösligt mysterium som vi aldrig kan få någon klarhet i förrän vi står på fast mark igen. Du tog aldrig reda på något om Philip genom Röda Korset?"

"Nej, jag kontrollerade aldrig vad jag fick veta om honom av honom. Hans uppgifter om dig var ju det enda jag intresserade mig för."

"När vi åter är i Europa, om vi någon gång kommer dit, skall vi ta reda på om han är levande eller död. Lovar du mig det?"

"Ja."

"Bara den saken får mig att vilja se Europa igen."

"Du är nog trots allt en obotlig europé innerst inne fortfarande. Och det var på det jag kände igen dig."

"Vad menar du?"

"Jag menar att jag aldrig hade funnit dig om du inte alltid förblivit europé. Det att du alltid var europé skilde dig ständigt från mängden så att jag aldrig behövde förlora ditt kölvatten ur sikte. Ty på samma sätt som människan var hon än tar sig fram i naturen lämnar spår efter sig fanns det alltid tydliga spår efter dig var i Asien du än hade varit. I Ryssland försvann du som uppslukad av mörkret, men i Asien hade du aldrig med någon människa att göra utan att den människan mindes dig klart som kristall för resten av livet, därför att du var europé."

"Är du inte litet väl rasisitisk nu?"

"Rasism har ingenting med detta att göra. Mitt resonemang handlar om individen och mängden."

"Menar du att européerna inte uppträder i mängder och att asiaterna inte kan vara individualister?"

"Det finns pöblar i Europa, men dessa är inte vad jag kallar européer, som i egenskap av individer är medvetna om sin universella samhörighet med hela Europa. Och asiatiska individualister kan förvisso finnas, men de är inte riktiga asiater. Den traditionella asiatiska, hinduistiska och buddhistiska livsåskådningen särskiljer inte individen från mängden, utan i Asien ser man allting som i en enhet, i vilken alla har med allting att göra."

"Du sade att människan alltid lämnar spår efter sig i naturen. I två element lämnar hon inga spår efter sig."

"I havet och luften?"

"Ja."

"I luften och rymden lämnar hon satelliter efter sig."

"Då är det bara ett enda element som alltid uppslukar alla spår efter människan, och det är denna ocean, som vi ännu inte kommer att slippa på länge."

Men menar du verkligen att individualister är olika i Europa och Asien, och att människan inte överallt är likadan?"

"Ja."

"Då måste du tala om skillnaden för mig."

"Den måste du känna till."

"Även om jag skulle kunna känna till den vill jag höra din åsikt om saken."

"Visserligen är jag europé och har därför lättare att skilja en europé från européer än en asiat från asiater, liksom det säkert också är lättare för en asiat att skilja en asiat från asiater än en europé från européer..."

"Till saken!"

"Det märkliga med dina spår i Asien var, att det inte var dina drag som fick folk att minnas dig utan att det var din personlighet. I Indokina hade de vietnameser jag träffade haft med hundratals européer att göra, men det var nästan bara dig de

mindes. Det gäller särskilt fiskaren som ledde mig på spåret till Formosa vart han hade fört dig. Han hade haft femtiotal passagerare med sig på sina turer och flera européer bland dessa, men du hade gjort ett särskilt intryck på honom. Och Isak på Formosa, som jag fick klämma på länge innan jag fick någonting ur honom, blev förvånad när han fick veta att du var europé. Han hade trott att du var jude."

"Men det är jag ju också till hälften. Mera rasistiska åtskillnader!"

"Men andra som har träffat dig har trott dig vara både kines, vietnames, malaj, hindu och vad som helst utom neger. Det gäller folk som har sett dig men som inte har närmare talat med dig. Elisabeths medsköterska trodde först att du var kines innan du öppnade munnen."

"Otroligt. Men vart vill du komma med detta?"

"Ja, till saken. Hur kunde jag känna igen dig så snabbt och så säkert där på kajen i Yokohama utan att någonsin ha sett dig förut utom på ett tjugo år gammalt utnött fotografi? Vad visste jag om dig? Jag visste att du var hamnarbetare i Yokohamas hamn. Nu frågar jag dig: hur många européer ägnar sig åt det tyngsta och smutsigaste arbetet i världens största stad? Hur många européer skulle ens frivilligt sticka sin fot i Tokyos uslaste och farligaste hamnkvarter och dessutom i en tid då hela Japan och framför allt hela Tokyo var i blodigt uppror? Medge att du är den ende europé i hela världen som skulle göra det. Detta var vad jag visste om dig, och på just detta kände jag igen dig."

"Hur?"

"Ditt utseende var inte särskilt europeiskt. Jag har sett många typiska japaner se ut precis som du eller åtminstone vara av samma fysiska typ som du. Ditt hår till och med var mera typiskt japanskt och österländskt än europeiskt. Men jag såg genast på dig, fastän du då inte längre var någon hamnarbetare, att du hade varit det, och att du hade farit mera illa därav än vad vanliga hamnarbetare gör. I ditt ansikte, ja, i hela ditt väsen och i hela din aura återspeglades detta karakteristiska lidande som är särskilt utmärkande för dig och som du säkert är ensam om i hela Asien. Ingen asiat kan ha ett sådant drag i sin personlighet. Det är förbehållet de enstaka få individer som finns spridda i den västerländska världen och i vilkas själar det finns alltför tydliga spår av en nu fyratusenårig universell kulturutveckling som dess samtliga bärare minsann har fått lida mycket för under seklernas lopp och aldrig mera och tydligare än just i vår tid."

Andra delen : Sjömannen	145
19. Väderomslag	146
20. Haveriet	150
21. Passagerarnas reaktioner	155
22. Greken påverkar styrmannens sjukdom	167
23. Harold Finchs desillusioner	175
24. Polcirkeln passeras	182
25. Nattvakten	187
26. Minnen från Hongkong	192
27. Kapten Storm	196
28. Holländaren dukar under	200
29. Kampen mot isen	205
30. Någon saknas	209
31. Mysteriet	218
32. Franks testamente	222
33. Kaptenens mystifikation	225
34. Frieda Webers bortgång	227
35. Kapten Carpenter i skottlinjen	232
36. Kaptenens teorier	235
37. Havet börjar leva	241
38. Blåkäften	246
39. Loggboken	249
40. Passagerarna skriver dikter	252
41. Miraklet	258
42. Den nya huvudpersonen	262
43. Festens höjdpunkt	268
44. <i>Incipit Tragoedia</i>	273
45. Fiskarn Tomas	279
46. När Gud sover	287
1-10 Budapest	290
11-20 Wrangels ô	320
47. Bernhards uppmaning	357
48. Maskinistens kris	365
49. Loggbokens sista ord	379
50. Det sista miraklet	391
Epilog	401
Post Scriptum	403
Appendix : Fakta i fallet Raoul Wallenberg	405
Historik	411
Recensioner	412

Andra delen : Sjömannen

19. Väderomslag

Under de veckor som österrikaren och maskinisten dagligen stod vid relingen tillsammans djupt engagerade i sina uppgörelser med gårdagen förflöt resan och livet ombord i paradisk lycka och ro. Vädret var perfekt hela tiden, och ingen hade någon anledning att klaga på någonting, och det enda intermezzo ombord som kanske upprörde någon en smula var kriget mellan amerikanskans katt och den äldsta engelskans kakadua. Detta krig var katten allenast skyldig till, ty kakaduan ville aldrig katten något ont. Kriget yttrade sig som så att kakaduan, var gång den märkte att katten var i farlig närhet, förde ett sådant oväsen, vare sig det var natt eller dag, att ingen ombord kunde undgå att besväras därav. Maskinisten kunde till och med höra den stora papegojans kacklande ända in till maskinrummets bortersta kölsvinsdiken. Detta var det enda förargelseväckande beteendet ombord under de första veckorna: kattens tysta ränker, som försatte den överkänsliga kakaduan i en sådan hysterisk förskräckelse att dess oväsen i längden blev olidligt. Men så en dag, när det kalla kriget nådde en sådan kris att buren åkte i golvet och gick sönder ej utan den tysta listiga kattens medverkan, begagnade sig den försvarslösa förföljda fågeln av detta tillfälle, så att hon tog till vingarna, flaxade omkring ett tag i hytten under hysteriska skrik och under kattens ivriga försök att även hon flyga i luften, innan den nu tillräckligt trakasserade befjädrade gallskrikan fann springan i dörren som stod på glänt, flög ut genom den, fann en väg ut i fria luften, begagnade den och var fri. Jublande i triumf flög hon bort över havet och var försvunnen för evigt. Alla människor ombord drog en suck av lättnad utom den oskyldiga praktfågeln matmoder Mrs Hamaday, som faktiskt sörjde över förlusten och med fog aldrig förlät den lömska katten hennes samvetslösa illvilja. Men det är inte omöjligt att till och med den hjärtlösa katten sörjde en aning över sin så länge varmt åtrådda bevingade frestelses flykt.

Kaptenen stod på sina lediga stunder ofta och pratade med Richard Reynolds, som var mycket nyfiken på kaptenens tidigare resor med *Carolina*. Kapten Carpenter såg som sin bästa tid de åren som han seglade med sin gode vän doktor Magnus Forsyth på Indiska Oceanen. "Vi gjorde sammanlagt ett trettiotal resor tillsammans, och vi två var under den tiden alldeles tillräckliga som enda besättningsmän ombord. Han var egentligen läkare till yrket och en mycket skicklig sådan, men han kunde när som helst avlösa mig vid rodret och var också den som alltid skötte om våra passagerare så att de inte saknade någonting. Våra passagerare var för det mesta pilgrimer som skulle till eller från Mecka tvärs över den Indiska Oceanen, och ofta hade dessa primitiva men starkt religiösa passagerare farliga sjukdomar som Magnus kunde göra något åt. I sex år seglade

vi tillsammans. Ljuvligast var våra ofta återkommande postresor från Batavia till de ryktbara Sjuöarna i den lugnaste och klimatiskt sett mest gynnsamma delen av havet. Dessa öar var då ännu så isolerade, så oinfekterade och så vänliga att jag aldrig har trivts bättre än där. Även Magnus var av den mening. På vår sista resa dit valde han att stanna där, varför jag fick fara ensam tillbaka. Sedan sågs vi aldrig mer emedan jag aldrig fick ärendet dit tillbaka."

"Vill ni inte återvända dit?"

"Inte ännu. Sedan när jag är gammal vill jag gärna fara tillbaka dit och stanna där för att dö."

"Var ligger de? Jag tror inte att jag har hört talas om dem tidigare."

"Det är min och doktor Magnus hemlighet. Vi ville gärna att de skulle bevaras okorrumpierade, så vi avslöjade aldrig sjövägen dit för någon annan. Det är bara vi som vet hur man kommer dit och var de ligger."

Och barnen lekte muntert alla dagar, medan damerna mest satt på däck och lapade sol. Om man bortsåg från det kanske alltför ofta upprepade intermezzot med kakaduan så hände det ingenting oroväckande ombord under hela början av resan, ända tills kakaduan en dag fick nog och demonstrativt lade in om avsked. Det var det första dramatiska som hände ombord på *Carolina* under denna resa.

"*So far so good,*" som stewarden John Griffith försynt sade när *Carolina* den 29 juli passerade ekvatorn. Vädret var alltför vackert, som kaptenen uttryckte det, men det värsta var, fortfarande som kaptenen uttryckte det, att det verkade vara stabilt och att det verkade kunna hålla i sig länge till ännu.

Men ingen av dem som inte ingick i besättningen klagade på vädret. Tvärtom njöt de alla i fulla drag. De gamla tanterna och farbröderna, pensionerade överstar från olika håll i Asien med sina *myladies*, satt dagligen ute på däck från morgon till kväll och bara gottade sig, och tysken Arthur Richter hjälpte understundom stewarden med att blanda isdrinkar, emedan han hade ett personligt intresse i dylika göromål. Även holländaren Pieter Fromm var expert på området och bidrog med några effektiva för att inte säga hejdundrande cocktailrecept, som särskilt tysken upptog med stor förtjusning. Den fine stewarden John Griffith ryckte på axlarna åt dessa båda äventyrare i sakkunnighet på cocktailkulturens område med att ädelt visa tolerans mot dessa uppkomlingar, resignera och låta dem hållas och härja bäst de ville. Både herr Richter och herr Fromm var stora och tunga karlar med imponerande kroppshyddor och särskilt den även muskulöse herr Richter, medan stewarden var fint formad utan överväldigande byst och uppblåsta kinder och därtill något hålkindad och så ädelt smärt att han nästan var tunn, vilket kanske också bör beaktas som en logisk anledning till att han höll sig undan för de båda lokomotiven, som till råga på allt trivdes så väl tillsammans.

Tysken menade till och med att den värsta delen av resan var över, emedan han ansåg sig böra vara säker på att de redan för länge sedan hade passerat det illa beryktade "Djävulshavet" där enligt hans utsago fartyg brukade spårlöst försvinna. Detta hav menade han att låg mellan Japan och Marianerna, och med

att detta hav hade passerats kände han sig trygg och försäkrad mot att det fartyg som han färdades med nu någonsin skulle kunna försvinna med honom ombord.

Men några av de äldre damerna blev oroliga på grund av detta tal om ett hav "var fartyg spårlöst bara försvann", och mrs Hamaday, majorskan från Hongkong, åtog sig efter omfattande konferens med de övriga damerna av högre dignitet att föra det känsliga ämnet på tal med kaptenen.

"Är det sant att vi på vår väg mot Nya Zeeland har färdats genom ett hav som kallas för "Djävulshavet" därför att fartyg där har en tendens att försvinna?" frågade hon försiktigt och ängsligt den respektingivande kaptenen, som svarade:

"Mylady, det finns ett sådant hav, men vi har inte farit igenom det." Den gamla damen kände sig genast avsevärt lättad, men kaptenen fortsatte där han stod vid rodret: "Vi befinner oss alltså mitt ute på det, och vi lämnar det inte förrän vi når Nya Zeeland. Det sträcker sig nämligen från pol till pol och från horisont till horisont över hela världen. Varje hav är ett "djävulshav" var inte bara fartyg utan i vår tid även flygplan alltför ofta har tenderat att försvinna och i ständigt ökande tempo under seklernas lopp. Så låt oss inte ropa 'Hej!' förrän vi är över havet, min nådiga!" slutade kaptenen med ett föga lugnande leende, och damen måste lämna kommandobryggan utan att ha fått sin ängslan märkbart stillad. Snarare var den fördubblad, då hon nu fått ett extra problem att brottas med: vad i all världen skulle hon säga till sina väninnor om detta föga tillfredsställande tillstånd i deras brydsamma situation? Emedan hon knappast heller någonsin kunde få sin oro stillad av de andra sakkunniga män som fanns ombord försökte hon i stället förnuftigt nog dämpa den med att desto mer fördjupa sig i bridgekorterna.

Men allt var ännu väl både ombord och vad vädret beträffade när Stenbockens vändkrets passerades senare i augusti. Inte ens maskinen hade haft ett enda oförutsett hyss för sig under hela resan, vilket kaptenen gärna prisade sin maskinists magiska hand för. Och i detta skede av resan började till och med den 65-åriga mrs Eleanor Beatrice Celeste Hamaday att känna sig något lugnare till mods än dittills, emedan nu faktiskt tre fjärdedelar av hela resan var lyckligt överståndna.

Men på eftermiddagen stod kaptenen tillsammans med maskinisten vid relingen och sade:

"Vi lämnar nu Nya Kaledonien och hela Polynesien bakom oss. Ända från Yokohama och hit har vi färdats relativt nära land hela vägen, genom att öar och ögrupper legat strödda i vår väg som stjärnor i Vintergatan, men härifrån till Nya Zeeland har vi bara en enda ö att vila ögonen på under vägen, och det är Norfolkön. Utom den enda ön har vi nu ingenting mellan oss och Nya Zeeland utom öppet hav, och detta hav ligger inom zonerna för de för alla sjöfarande så farliga vändkretsarna. Och en sak är säker: vi kommer inte att hinna fram till Nordöns nordspets innan atmosfärerna har exploderat och laddat ur sig ordentligt efter denna nu nästan två månader långa konstanta höjning av lufttrycket."

Och kaptenens ord besannades. Bara några dagar senare siktades på förmiddagen vita molntappar längs södra horisonten. De såg mycket oskyldiga ut ungefär som mjuka vita lamm. Det var de första sammanhängande molnbankar som hade siktats på hela resan, och de var inte helt så oskyldiga som de såg ut. Fastän vinden var svagt nordostlig växte snart dessa moln med förvånande och oroväckande hastighet, och snart var hela södra horisonten förmörkad. Man såg snart under de vita molntapparna ett allt gråare, större och djupare mörker breda ut sig. Att skåda in i detta kompakta mörker, i vars riktning fartyget var på väg, var som att skåda in i helvetet efter en lång underbar hittills malörtsfri resa i himmelriket. Damerna gick tidigt under däck och höll sig där medan herrarna visserligen lämnat sina stolar på däck men alltjämt befann sig utomhus stående vid relingen under det att de ivrigt betraktade, beaktade och diskuterade det anryckande mörkret, dess möjligheter och dess risker. Kaptenen ensam ville inte säga någonting, men alla kände att han visste vad det var frågan om. Det enda han undslapp sig till någon var ett nästan inför väderskådespelet beundrande: "Det finns ingenting mer dramatiskt än en drastisk förändring av vädret till havs." Vinden försvann snart helt medan mörkret med oförminskad och snarare tilltagande hastighet allt mäktigare grep omkring sig och insvepte och mörklade allt större delar av horisonten. Intet ljus skymtade i detta kompakta gråa till synes ogenomträngliga mörker.

På eftermiddagen gick allting mycket snabbt. Plötsligt var solen försvunnen, och till och med männen började dra sig inomhus. Man började plötsligt frysa ombord, vilket man knappast gjort förut på hela resan och åtminstone aldrig under dagen. Det var som om någon med en jättelik hand hade tagit bort solen från himmelen och svept in den i en kappa, och man fick det intrycket av himmelen att den hotade människovärlden med att aldrig någonsin mer återlämna den bortstulna solen. Stämningen i atmosfären var mycket hotande. Så ljud kaptenens klara stämma över hela fartyget i lugnet före stormen: "Alle man under däck!" Stewarden hade redan fått in alla stolarna, men de två som sist lämnade däcket var Bernhard samt Richard Reynolds. De hade inte kunnat slita sig från det dramatiska skådespel som stormens gradvisa alltmer intensifierade upprullning var. Richard Reynolds var den som apropå tyskens idéer om "djävulshavet" till denne hade sagt: "Skitprat!" Han var inte den som trodde på skepparhistorier om "spårlöst försvunna fartyg". Nej, han var realist och hade ännu aldrig blivit besegrad av någon högre makt än människans.

Han var den siste som lämnade däcket, och det gjorde han nästan under tvång från förstens sida, som kaptenen hade sänt ut för att fösa in den vanvettiga landkrabban. Och detta, visade det sig, blev gjort i sista minuten, ty en knapp minut efter att Richard Reynolds blivit instängd slog en plötslig sydlig vindstöt emot hela fartyget som ett hårt slag i bogen, och skeppet vacklade, och många av dess passagerare tumlade omkull, det vill säga alla som stod upprätt i det ögonblicket. Med vinden, som snart visade sig vara en ursinnig outtömlig sydvästorkan, kom en diger sjö som gjorde alla passagerarna mer än sjösjuka.

Denna åkomma hade varit märkvärdigt sällsynt under resan hittills på grund av havets lugna yta, men nu slog den passagerarna desto hårdare med sitt gissel. Och med de ursinniga plötsliga branta vågbergen kom regnet, haglet, kylan, åskan och blixterna. Det enda som fattades var den flygande holländaren.

Kaptenen var den enda som höll sig upprätt under den natt som följde. Han skötte rodret ensam hela natten, och försten var honom mest behjälplig i skötandet av detaljerna vid manövreringen. Men den som fick mest att göra under natten var kanske stewarden, som hela natten igenom fick springa med ömsom tomma och ömsom fyllda kräkpåsar till och från alla de passagerare som inte kunde sova denna mardrömsnatt, och det var inte en av dem som kunde det.

20. Haveriet

Kaptenen var en upplevelse under denna tredagarsstorm. Han röt, svor och förbannade som en teutonisk riddare på slagfältet, som en viking i bärsärkartagen eller som en blodig praktfull sjörövarkapten i kapningens ögonblick. Han talade inte till människor utan till vädret. Det var vädret som var hans motståndare och ingen annan och som han med så stark frenesi förenad med den yttersta psykiska ansträngning tycktes vilja mäta sina krafter med för att inte säga överträffa i ursinne och våldsamhet.

Men det som gjorde honom allra argast var det rackartyg och spratt som vädret envist med bitande ironi spelade honom med att tvinga hans *Carolina* ur kurs. Han kunde omöjligt hålla kursen söderut utan måste välja mellan att hålla bogen mot Australien eller österut. Han valde det senare, och ingenting frestade på hans tålmod så svårt och tvingade ur honom så mycket grova och rasande ord som det att han i tre dagar tvingades hålla denna skeva kurs. Och när stormen äntligen hade blåst ur sig och bedarrade hade *Carolina* kommit öster om Kermadecöarna, vilket betydde att det nu inte längre lönade sig att ta sig fram till Wellington väster om Nordön. Så långt österut hade de drivits av stormen att det nu lönade sig bättre att gå öster om den.

Till all lycka hade ingen ombord tagit någon skada av stormen och inte ens maskinen. Pumparna hade fungerat perfekt hela tiden, och maskinisten hade gjort ett bra jobb med att övervaka dessa nödvändiga mekaniska hjälpredor. Ingenting hade gått eller slagits sönder i maskinrummet och inte ens maskinisten, hur många och hårda törnar han än hade fått där nere i det flottiga och våta mörkret.

Det var bara katten som hade blivit en smula våt i pälsen och tysken Richters bibliotek som hade gått åt. Dessa digra läderinbundna luntor hade fått vatten i sig och svällt upp till dubbel digerhet. Bladen hade klistrats fast, och tysken var utom av sig av bedrövelse och tröttnade aldrig på att teatraliskt utbrista: "*Es ist eine Katastrophe!*" Av någon anledning hade kaptenens bibliotek klarat sig utan en droppe fuktighet. När tysken beklagade sig för kaptenen svarade kaptenen: "Men min bästa herre, dina böcker var ju bara naturvetenskap! Sådant består ju inte i längden! Det är ju naturligt! Mitt bibliotek har klarat sig för att jag bara har

skönlitteratur, som ju alltid består," med ett lugn, som om detta var ett axiom och en självklarhet. Och detta tröstade tysken föga. Han slängde redan samma dag några alltför förstörda ihjälstelnade papperstegelstenar över bord.

Och när stormen äntligen var över pustade alla ut. Men vädret ville inte klarna helt. Det fortfor att blåsa rått och vara mulet, och kaptenen sade till en av bröderna Reynolds: "Tro inte att det var allt. Tro inte att stormen är över. Den kommer igen förrän vi är framme."

Och det var just vad den gjorde. Bara sju mil sydost om Ostkap kastade sig stormen över dem igen som ett rovdjur eller monster som nödvändigt ville slita sönder fartyget. Dess kraft var ännu mer ursinnig nu än vad den hade varit för några dagar sedan. Det egendomliga var att den verkade komma från två håll samtidigt och att *Carolina* tycktes befinna sig mitt i var de båda stormarna drabbade samman. Än slet stormen i skeppet från nordväst och än från sydväst. Naturligtvis tvingades de därigenom ytterligare österut, vilket föranledde kaptenen till att överträffa sig själv i sin uppfinningsrikedom i nya prov på sin mustigaste och mest förintande vokabulär. *Carolinas* maskiner var för kläna för att orka driva fartyget i heroiskt trots mot två stormar samtidigt, som båda tvingade henne bakåt. Kursen västerut var omöjlig att hålla som vinden ständigt alternerade med att komma med häftiga långvariga byar än från nordväst och än från sydväst. Det hade gått att hålla kursen och komma inom skydd för Nordöns fastland om inte till råga på allt en stark havsström hade gripit tag i farkosten och ohjälpligt dragit den med sig österut.

Den här gången var kaptenen maktlös mot ovädret. Han upphörde till slut med att försöka mäta sin andliga styrka med vädrets. Han insåg att vädret den här gången var ohjälpligt starkare. Men för honom kändes det som om havet drev orent spel med honom. Denna starka ström österut var ett oförutsett och synnerligen oreguljärt slag under bältet för honom och hans båt. Sådana vapen hade havet aldrig tagit till mot honom förut.

Passagerarna hade nu vant sig vid och accepterat sin sjösjuka, i den mån de ännu inte blivit immuna mot den, och de klagade inte längre på det dåliga vädret emedan de redan hunnit lära sig att sådana klagomål, hur väl befogade de än var, knappast hade någon betydande effekt, emedan vädret knappast tycktes bry sig om sådana småsaker som mänskliga klagomål. De bar sitt lidande i tysthet så instängda som möjligt i sina hytter, som de inte lämnade så länge de inte var tvungna. Stormen lockade dem inte till socialt umgänge emedan de ogärna ville visa för sina medpassagerare hur rädda de var.

Till och med den råbarkade förste styrmannen imponerades av elementens raseri denna gång, vilket var sällsamt, emedan han aldrig annars imponerades av någonting, och när det dundrade och dånade och skvätte som vildast yttrade han till och med så att stewarden tydligt hörde det: "Om inte det här äggskalet sjunker i den här tyfonen lovar jag att hädanefter tro på under." Han var så betagen av universums skräckinjagande våld att han under dystert betraktande av detta

nästan helt avhöll sig från sin verksamhet så när som på det att han med hätska ordalag hela tiden såg till så att maskinisten hölls mer än nog sysselsatt.

Det var under denna andra storm som österrikaren Bernhard vågade söka sig ner till maskinrummet, i vars kölsvin maskinisten gick och vadade under frenetiskt arbete, och fråga denne om han fick hjälpa till med något.

"Tack, Bernhard," sade den smutsige och genomsure maskinisten, "men inte just nu. Senare kanske." Vad detta senare betydde skulle Bernhard först långt senare få erfara.

Men ju värre stormen blåste och ju mer tiden led, desto mer orolig blev kaptenen. "Jag tycker inte om det här," menade han. "Vi driver alltför långt österut. Snart är vi i vattnen kring Chathamöarna." Det var detta som han inte tyckte att var speciellt lustigt, ty alla oväder kunde han möta med friskt mod, men grundstötning var hans skräck. När det gällde att klara sig genom universums samlade vredesutbrott kunde han vara hur djärv och kallblodig som helst, men när det gällde att ta sig över grundbeströdda vatten ansåg han sig aldrig kunna vara nog försiktig. En grundstötning var för honom den största och mest oförlåtliga möjliga skam för en skeppare. Han kunde tänka sig att gå under i en storm med man och skepp och allt, men han kunde inte tänka sig att ta sig levande från ett fartyg som hade grundstött och som måste sjunka. Att gå på grund var för honom det fatalaste misstag som någon sjöman kunde begå. Och han var mycket ängslig nu när hans fartyg genom en hänsynslös storm och en förrädisk ström var på väg mot ett grundbestrött hav som han inte kunde styra det bort från.

Som om stormen gladdes åt denna hans ängslan och ville reta honom med att göra honom om möjligt ännu ängsligare ökade den i styrka och ville aldrig mattas. Under hela denna infernaliska stormvädersnatt bara skruvade stormen upp sig i styrka, tills kaptenen till slut helt måste ge upp hoppet om att alls kunna styra någonstans. Det enda han kunde göra var att envist hålla fören mot vinden och manövrera med rodret så att fallen i de bråddjupa vågdalarna om möjligt dämpades.

Och vågbergen blev allt högre och oformligare, vågdalarna blev allt mera som norska fjorddalar, skeppets innanmäten och människor mörbultades allt svårare, men maskinisten och pumparna kunde ännu hålla stormens takt och skeppet flytande. Ingen hade ännu givit upp hoppet.

Då träffades *Carolina* plötsligt av en fruktansvärd stöt, som illustrerades av ett våldsamt brak som hördes samtidigt. Några sekunder efter skrällen hördes kaptenens förtvivelade rop från kommandobryggan: "Chathamöarna!" som ytterligare förstärkte den dramatiska effekten och gjorde saken ännu mera mystisk. Åtskilliga av passagerarna hade av stöten slungats långt ur sina kojor, och de flesta av dem satt nu på golvet, kände på sina nyförvärvade helfäriska bulor som framför allt svällde upp på deras skallar och undrade nästan varenda en samma sak: "Har båten knäckts i tu?" ty så hade det känts. Det kunde alla intyga.

Men allt verkade vara som vanligt även efter stöten. Inga nya stötar kändes, ingen upptäckte att det kom ovanligt mycket vatten in i båten någonstans genom några nya läckage, allt verkade vara i sin ordning. Till råga på allt tycktes stormen ha förlorat sitt intresse för *Carolina*. Hur var detta möjligt? undrade framför allt kaptenen, som inte kunde begripa att en storm kunde ge upp så lätt efter att ha haft ett sådant övertag över dem som den hade haft.

Men sanningen var att de hade kommit i lä om Chathamöarna. Stormen hade blåst dem rakt på dessa klippor men siktat en aning fel så att fartyget i stället för att slungas rakt i land hade kommit en aning bredvid och söder om öarna och bara känt av det yttersta av Chathamöarnas rev. Stormen hade slungat dem över detta rev med bara ett påpekande om att det faktiskt var ett rev de körde över, och på andra sidan revet kom de snart i lä om den stora ögruppen som så trädde emellan dem och stormen. Blåsten och regnet slapp de visserligen inte, men de slapp den förskräckliga berg- och dalbanan mellan de alltför Matterhornliknande vågalperna.

Kaptenen var nöjd. "Storm, du har lurat dig själv!" tänkte han triumferande. "Du ville slå oss sönder och samman mot Chathamöarna men lyckades inte ens slå hål i vårt skrov! Och nu har du oss vart du ville föra oss: i skuggan av Chathamöarna, men i lä söder om dem i stället för sönderslagna mot dem! Vi tackar dig, dumma storm!"

Men nu kom styrmannen upp ur fartygets inre med en allvarligt betänksam min. Det var någonting som han inte tycktes vara fullt nöjd med. Han såg ut som om han minst hade tandvärk.

Kaptenen hade just då upptäckt att skeppet inte alls längre lydde roder. Samtidigt kom styrmannen fram till honom med moloken uppsyn. Kaptenen frågade nästan förnärmat: "Vad är det? Har du tandvärk?"

"Kapten, vi har förlorat vår propeller."

Då förstod genast kaptenen att stormen hade överlistat dem. Den hade verkligen fått dem just dit vart den ville. Mycket raffinerat hade stormen valt att bara göra dem medellösa i stället för att ta livet av dem alla på en gång. Den hade knäckt deras roder och ryckt loss deras propeller, som nu låg någonstans i revet söder om Chathamöarna, så att de nu varken kunde färdas vart de ville eller ens ta fart. De var i havets våld. Kaptenen knöt näven mot himlen och sade till stormen: "Du din illistige oöverbärlige förbannade ärkeskäl! Jag borde ha förstått att du hade något djävulskt trick i bakfickan, när du lät oss slippa så här lindrigt undan utan några skråmor! Men du har i stället gjort med mitt fartyg vad som mångdubbelt värre är: du har kastrerat henne! Din oförbätterlige skojare, lurendrejare och oberäknelige ärkekanalje! Vad skall du hitta på härnäst, din osnutna glädjedödare? Fan anamma om du inte tar kål på mig en dag, ditt ohängda missfoster! Men må det i så fall bli i en rättskaffens strid! Jag vill inte dö för din hand utom på kommandobryggan och stående! För så länge jag står vet jag att du inte har någon chans emot mig! Det spådde mig en jude en gång. "Havet kan bara ta dig på sängen," sade han, och det kommer jag att bevisa att är

sant, ty aldrig kommer jag att lämna min vakt så länge jag är skeppare på mitt eget fartyg och så länge du narraktigt mörbultar mig, fåfånga storm! Aldrig skall havet kunna ta mig, ty aldrig skall jag vara i sängen när det stormar!"

Det visade sig att situationen verkligen var betänklig. Av en jättelik våg hade *Carolina* slungats över ett rev på så sätt att hon landat med aktern på revets yttersta kant, och med den kraft som hon kastats på denna hårda kant hade rodret och propellern tvärt knäckts av. Ingenting fanns kvar av någondera. Propelleraxeln snurrade nu runt i hur svindlande hög hastighet som helst men utan att göra ett dyft till eller från båtens hastighet. Detta betydde att hela maskineriet med all den vård och skötsel som det krävde inte längre hade någon som helst funktion. Propellern kunde inte ersättas med någonting, och därmed var hela den väldiga maskinen skrot: en storartad komplicerad mirakulös beundransvärd och alldeles perfekt skrothög.

Men förlusten av rodret var ännu värre. Roderaxeln hade tvärt brutits av som en tändsticka, och det fanns ingenting som man kunde ersätta rodret med. Kaptenen satt hela följande dag, under vilken stormen ironiskt nog snällt mojnade, och försökte rita upp provisoriska konstruktioner för ett nytt roder, men han kom ingen vart. Och *Carolina* låg hela den dagen orörlig och skvalpade medan vindarna och strömmarna fick vända hennes för vart de ville.

Tysken Richter, som ju alltid var så villig att hjälpa, vågade i ett obevakat ögonblick komma med det snillrika förslaget inför kaptenen att helt enkelt låta hissa segel och glömma skadan. Kaptenen hade då oavbrutet i flera timmar suttit vid sina ritningar och kämpat för att åtminstone få till stånd ett teoretiskt roder som inte ens ville bli något teoretiskt roder. När tysken kom med sitt otroligt skarpsinniga förslag hade det den effekten på kaptenen att den nu så länge upphettade tryckkokaren plötsligt med dynamisk kraft äntligen ursinnigt exploderade:

"Idiot!" vrålade kaptenen till den skräckslagne tysken. "Vi har ju inget roder!" Och herr Richter drog sig genast baklänges ut därifrån igen med svansen mellan benen. Och det skulle ta några timmar innan han skulle lyckas smälta kaptenens alltför negativa svar på hans alltför positiva och endast välmenade förslag.

Framåt eftermiddagen gav kaptenen upp. Även om han hade goda idéer om hur ett reservroder skulle kunna riggas upp skulle ett sådant högst hålla i en dag med de ytterst bristfälliga resurser som fanns att tillgå ombord. Det fanns varken material att göra ett dugligt roder av eller händer som kunde göra det. "Annat var det på den tiden då varje skepp hade sin smed och sin timmerman och snickare med ombord," tänkte kaptenen. Han var tvungen att uppge allt hopp om att få någonting till stånd som kunde tjäna som roder, och han gjorde det med tungt hjärta. Det var bara han som såg hur svår deras situation verkligen var.

De befann sig utan roder söder om Chathamöarna på ett hav var skepp sällan seglade. Det fanns ingen möjlighet ombord till kontakt med land i någon form. Dessutom var det klart att starka strömmar och friska vindar under dagens lopp redan hade och skulle fortsätta med att föra dem söderut och alltså ännu längre

bort från alla mänskliga farleder. Det enda de kunde göra var att hoppas på att ett fartyg skulle råka komma förbi eller att de skulle driva i land på exempelvis någon av Bountyöarna eller åtminstone så nära dem att de kunde rädda sig. Bountyöarna låg närmast till hands med den kurs som de nu drev enligt. Men ingen såg klarare än kaptenen hur små chanser de i själva verket hade.

Mot kvällen när stormen hade mojnat helt och endast en normal frisk nordanvind blåste bad kaptenen sin förste styrman att sätta upp ett försegel på den främre masten. Styrmannen såg på sin kapten som om han trodde att han blivit tokig, men kaptenen sade lugnt:

"Jag vet att det inte kan hjälpa oss mycket, men med ett sådant segel driver vi i alla fall snabbare dit vart vi är på väg."

"Vart är vi på väg?" undrade styrmannen.

"Vart ödet behagar föra oss," svarade kapten Carpenter.

Han tänkte vidare: "Och med ett segel uppspänt så långt förut kan det till och med hända att *Carolina* lägger sig till rätta med aktern mot vinden." Och på denna punkt fick han rätt. Med detta enda lilla segel gjorde de snart något om inte rentav några knops fart, och *Carolina* fann sig tydligen med glatt mod i att rätta sig efter varifrån det blåste och lägga sig i exakt samma riktning som vinden, vågorna, strömmarna och havet.

Sålunda kom tyskens idiotiska förslag om att hissa segel ändå till heders, fastän det verkligen hade varit ett idiotiskt förslag och fastän resultatet av förslaget dessutom gjorde anblicken av den stackars medellösa *Carolina* till en tämligen löjlig syn på havet. Kapten Carpenter hoppades nästan att ingen annan sjöfarare skulle få syn på dem i deras nuvarande belägenhet.

21. Passagerarnas reaktioner

Visserligen krängde och rullade *Carolina* ofta ur kurs, så att säga, men på det hela taget lyckades det lilla förseglet lågt nere på förmasten hålla henne i kurs med vinden. Kapten Carpenter var nästan nöjd med arrangemanget och till och med gratulerade tysken Richter till dennes förflugna idé, så att denne återfick självförtroendet i kanske högre grad än vad som varit meningen, ty Arthur Richter hade minsann tänkt över situationen och dragit sina egna slutsatser. Och om det var något som han var redo att slåss för här i livet så var det sitt eget rättspathos, som i detta läge stimulerades av den prekära sats som han ansåg att kapten Carpenter hade försatt hela passagerarkongregationen i. "Solidaritet med de utsatta passagerarna!" blev hans oomkullrunneliga motto, för vilket han till och med kunde utmana den respektingivande kaptenen:

"Kapitän Carpenter, vi kräver att ni klagör hela vidden av vår situation för samtliga passagerare, så att det inte uppstår några missförstånd. Flera av damerna är verkligen oroad."

"Menar ni det, herr Richter?" sade kaptenen enigmatiskt.

"Ja, det menar jag!"

"Nåväl. Samla dem alla i salongen. Jag kommer genast ner."

"Nu?"

"Ja, givetvis."

"Nu genast?"

"Vill ni hellre ha det i morgon? Eller om en vecka?"

"Nej, men ge mig en kvart åtminstone, så att alla hinner bli informerade. Några kan ju befinna sig på toaletten eller till och med ligga och sova."

"Säg om en halvtimme," sade kaptenen lugnt och var glad åt att bli av med tysken. Han hade själv önskat ett möte med alla passagerarna, ty som en god kapten insåg han vikten av att lugna ner dem, i synnerhet eftersom han visste att ingen av dem kunde ana hur katastrofal situationen i själva verket var. Då är det verkligen angeläget att alla möjliga illusioner upprätthålls.

Precis en halvtimme senare var alla passagerarna samlade i salongen, när kapten Carpenter lugnt och välklädd kom ner till dem, som om de stod i beredskap att ankra och stiga i land i Wellington inom högst en timme. Kaptenen tog vara på högtidligheten i detta sanningens ögonblick.

"Mina vänner," började han, "jag förstår att ni alla är oroliga efter de senaste dygnens ovanliga stormighet och kriser, och om inte vår värde vän herr Richter här hade bett om detta informationsmöte hade jag själv tagit initiativet till det."

Han hade slagit an den rätta tonen. Det finns ingenting som äldre damer uppskattar mera än artighet, och kaptenen var mycket medveten om vikten av fullständig hövlighet i stundens läge. Han såg med tillfredsställelse att alla damers ögon hängde glittrande vid honom, de tyckte uppenbart om hans sätt och person, så han körde genast vidare.

"Ni har säkert alla förstått att vi har förlorat vårt roder och vår propeller. Detta är krisen. Emellertid har inga andra skador åsamkats fartyget. Inte en skruv är lös, ingen läcka har uppstått, ingen har ens förlorat något under stormarna, utan alla våra personliga skador hittills inskränker sig till den oersättliga förlusten av mrs Hamadays ovärderliga kakadua samt den lika katastrofala förlusten av vår vän Arthur Richters oersättliga bibliotek. Dessa båda ytterst svåra skador beklagar jag i högsta grad, och jag hoppas vid framkomsten till Wellington kunna gottgöra er för dem." Därmed hade han vunnit både tyskens och käringens hjärtan för resten av resan. Det var han säker på.

"Emellertid ber jag er att inte överdriva faran i vår situation. Jag är den förste att medge att vi är i ett svårt läge, men det är inte så svårt som det verkar. Vi har praktiskt taget obegränsat med matförråd ombord, eller hur, mr Griffith?"

"Skafferisituationen är betryggande, kapten," vidimerade stewarden nöjt.

"Dessutom har vi enligt vår vän mr Richters förslagna uppfinningsrikedom likväl kommit på ett sätt att färdas framåt, så att vi faktiskt kan komma fram till Nya Zeeland direkt även fast vi är utan roder. Men även om vi inte gör det seglar många skepp till Nya Zeeland på denna Stilla Ocean, och det räcker med att ett sådant seglar förbi oss, så är saken klar. Vi kan då lätt skicka signaler och få kontakt, så att vi sedan kan få hjälp av omvärlden."

Richard Reynolds var den förste att ställa en fråga. "Jag har observerat att er provisoriska lilla rigg förut faktiskt för oss framåt och i en viss kurs, men vad är det för kurs? Vart för den oss? Det är inte till Nya Zeeland."

"Vi hoppas eventuellt kunna driva i land vid Bountyöarna. De ligger närmast i vår väg."

"Kommer vi bara i land och får kontakt med människor är saken klar," sade Frank Reynolds till sin bror.

"Jag skulle vilja veta hur stora våra chanser är," sade holländaren. Alla tystnade.

"Menar ni, mr Fromm," sade en av de respektabla damerna från Hongkong, "att det faktiskt skulle finnas någon möjlighet att vi inte skulle klara oss?"

"Vad säger kapten till det?" frågade genast hennes make.

"Vi har naturligtvis alla chanser att klara oss," svarade kapten Carpenter genast. Han visste precis hur ytterst viktigt det var att inte tveka på den punkten. "Att vi inte skulle klara oss, herr Fromm, är en omöjlighet."

"Jag vill påstå att det är en möjlighet," genmälde holländaren genast. "Är ni fullt ärliga med oss, kapten?"

Åter denna uttrycksfulla spända tystnad.

"Jag vidhåller," sade kapten Carpenter, i det att han spände ögonen i holländaren och betonade sin fras mer eftertryckligt, "att det är omöjligt att vi inte skulle klara oss." Flera av damerna andades tydligt ut av lättnad. Han hade åtminstone övertygat dem. Och holländaren tycktes uppfatta kaptenens hemliga budskap: "För Guds skull, håll käften med vad du vet!" ty han sade ingenting mer utan iakttog en kompakt tystnad.

Ingen tycktes ha något mera att säga för ögonblicket. Den viktigaste punkten tycktes ha klargjorts till allas tillfredsställelse: det fanns ingenting att oroa sig för. Det var just denna målsättning kaptenen hade haft. Richard Reynolds återtog:

"Därmed tror jag att vi alla är nöjda. Tack för ert tillmötesgående, kapten. Jag hoppas ni fortsätter hålla oss informerade exakt om vad som händer."

"Givetvis, mr Reynolds. Men för att ytterligare omöjliggöra alla eventuella risker med vår situation har jag ett förslag till er alla: skicka flaskpost. Det finns ju tomflaskor, eller hur, steward?"

"Hur mycket som helst."

"Skriv brev, stoppa i flaskor, och skicka iväg dem. Det kan dessutom vara ett roligt tidsfördriv. Jag ska hålla er exakt informerade varje dag om var vi befinner oss, så att ni kan uppge vår latitud och longitud i era brev. Detta kan vara en rolig terapi både för er själva och dessutom ett nöje för dem som hittar flaskorna.

Och vem som helst är naturligtvis alltid välkommen att komma till mig personligen med eventuella frågor och önskemål. Nu ber jag att få dra mig tillbaka, om ingen har några fler frågor för ögonblicket."

Det hade ingen. Kaptenen lämnade salongen lika ledigt och hövligt som han uppträtt.

"Jag visste väl att det inte var något att oroa sig för, Laura," sade en av damerna. "Nu kan du sova lugnt för resten av resan."

"Och vilken strålande idé att vi ska skicka flaskpost! Det har jag drömt om att få göra i hela mitt liv! Det ska bli riktigt spännande!" kuttrade den andra damen. Det var det sista kaptenen hörde från salongen. Han var nöjd. Han hade nått det bästa tänkbara resultat med konfrontationen, så att ingen misstänkte vidden av deras allvarsamma situation utom holländaren, som dock hade förstått vikten av att han teg.

Och det blev genast fasligt populärt ombord att skicka flaskpost. Kaptenen påbjöd att så många flaskor som möjligt skulle sjösättas med ett officiellt meddelande som last som lät så här: "M/S *Carolina*, tvåmastad passagerarskonare byggd i Madras 1928, i sjönöd efter roder- och propellerhaveri på väg till Wellington, Nya Zeeland, från Yokohama. 27 människor ombord. Position den," och så följde datum, latitud och longitud enligt kaptenens skickliga beräkningar, som ju varierade från dag till dag, innan meddelandet avslutades med: "men på tydlig drift rakt söderut."

Kopior av detta brev stoppades i fjorton väl korkade tombuteljer, men dessutom ägnade sig varje enskild passagerare med förkärlek åt att skicka egna flaskposter, och sålunda kom varenda tombutelj ombord till nyttig användning. Flitigast av alla var de tre gossarna, som säkert skickade ut omkring tre buteljer var. Även de gamla tanterna gjorde sitt för flaskpostruljangsen, och mrs Hamaday författade mycket noggrant med sin utsökta handstil ett märkligt brev av följande lydelse:

"Upphittaren av denna flaskpost ombedes vänligen per brev vidarebefordra den till Mrs Dorothy Ringford," och så följde en adress i Hongkong och därefter brevets egentliga innehåll: "Kära Dorothy, Du anar inte vad som har hänt oss! Kan du tänka dig, att en vulgär amerikanska, som hade sin katt med ombord, ordnade så att min stackars Thelma flög sin kos bort ifrån mig! Det är en olycka utan like! Jag är otröstlig av sorg och kan aldrig sova mer! Hur skall det nu gå för mig när jag inte längre har min lilla kanariefågel? Hälsa våra glada väninnor Agatha, Amalia, Celia och dig själv också från," etc, etc.

Även andra besynnerliga alltför personliga meddelanden undslapp flera av de ombordvarande genom denna plötsliga folkrörelse ombord. Men detta flasklöseri tyckte kaptenen att var urbota dumt, emedan han menade att de kanske skulle ha behov av att på detta enda möjliga sätt försöka kommunicera med hemvärlden även i framtiden. Men alla tomflaskor hade redan kommit till användning när kaptenen uttryckte detta, och han befallde då att alla ännu icke tömda flaskor noggrant skulle bevaras så att man åtminstone skulle kunna skicka ut en officiell flaskpost en gång var fjortonde dag i framtiden, om det skulle behövas. Härigenom fick flaskpostfebern ett brådstörtat slut.

Tysken Arthur Richter kunde inte riktigt acceptera att det skepp som han befann sig på hade råkat så illa ut. Det störde hans värdighet. Han försökte för sig själv förklara klämman som så att det var kaptenens fel alltihop och gick med

föresatsen att övertyga sig själv och kaptenen om detta till kommandobryggan. Han hade ju haft en viss framgång vid sitt senaste besök där, så varför inte gå ett steg vidare? Han hade för länge sedan kommit över sin förlägenhet över kaptenens ilska och utskällning av honom för att han föreslagit honom att det skulle hissas segel som om ingenting hänt, då kaptenen efter det faktiskt hade hissat ett segel, om än det var obetydligt, litet och ensamt, vilket ju tydde på att kaptenen verkligen trots sitt dåliga humör kunde förstå och uppskatta tysken efter hans höga förtjänst, så han gick nu återigen rakt till kaptenen, satte upp en viktig min, höjde på hakan och sade överlägset:

"Herr kapten! Vad har vi ombord egentligen? Vi har inte radioutrustning, inga nödraketer, ingen telefon, ingen radar och ingenting av allt det som är nödvändigt för passagerarnas säkerhet ombord och som finns på varje annat fartyg. Har vi någonting oundgängligt ombord över huvud taget?" Tysken försökte hetsa upp sig och låta indignerad, men kaptenen kände honom vid det här laget.

"Så snart tillbaka igen, herr Richter? Var er konferens där nere så otilfredsställande? Jag ska då tala om för er, att det enda oundgängliga vi har ombord är människor."

"Ni förstår mig inte rätt, kapten. Jag menar: vad har vi ombord för oundgänglig vetenskaplig utrustning egentligen?"

"Det finns ingen oundgänglig vetenskaplig utrustning."

"Vad menar ni egentligen?"

"Jag menar, att den mest oundgängliga och dyrbara vetenskapliga utrustning i världen inte är värd ett smack i jämförelse med vad ett enda av de tjugosex människoliv som finns här ombord utom jag är värt."

"Menar ni att oundgänglig vetenskaplig utrustning inte hade gjort dessa tjugosex människoliv säkrare?"

"Jag menar, att människan utan vetenskaplig humbugutrustning är värd mer än människan med, ty människan utan kan klara sig bättre. Jag skall närmare förklara vad jag menar, om ni visar något tålmod med mig, ty jag visar ju allt tålmod med er, fastän jag vet att ni kommit hit upp så snart igen bara för att få nöjet att munhuggas med mig.

Detta fartyg byggdes för fattiga pilgrimer som reste mellan Kina, Indien, Arabien, Afrika och Sundaöarna. Av en slump råkade det ligga i Yokohama när ni oanpassningsbara européer råkade illa ut där. Ni tvingade mig att föra er till Nya Zeeland, ty det gemensamma för er alla var att ni ägde vänner och släktingar där. Att japanerna brände era hus och stal er egendom är inte mitt eller *Carolinas* fel. Att propellern och rodret är väck är inte mitt eller *Carolinas* fel, ty propellern har aldrig försvunnit förut, och rodret har alltid förut i alla väder hållit *Carolina* på rätt kurs. De heliga pilgrimer som riskerade sina liv för att få se Jerusalem, Mecka eller Benares behövde ingen radio eller telefon och bad aldrig om nödraketer. De redde sig själva så som jag också alltid har rätt mig själv och klarat min skuta över alla hav utan radar. Det är när folk som ni kommer ombord och börjar skrika

efter television och vetenskaplig humbugutrustning som allting går på tok. Det är när människan blir beroende av sina automater som hon går under. Så att, min käre herr Richter, det enda felet till vår brydsamma situation ligger faktiskt hos er själva som var så dumma att ni övergav ert överindustrialiserade Japan."

Och tysken fann inte på vad han i all världen skulle kunna svara på detta. Han fick än en gång gå slokörad och med svansen mellan benen ut från kommandobryggan, än en gång besegrad i sina försök att visa att han visste bättre än kaptenen. Han gick ner till salongen, sökte upp den glade Pieter Fromm och styrkte sig i hans sällskap med en rejäl dubbel grogg.

"Ni har varit väldigt aktiv ända sedan roderhaveriet, herr Richter," sade holländaren.

"Är det då så konstigt att jag är bekymrad?"

"Har ni varit uppe hos kaptenen igen och grälat på honom?"

"Jag kanske har fel, men jag har en bestämd känsla av att han döljer något för oss."

"Det hör till kaptenens skyldigheter ombord. Om han berättade allt vad som hände ombord för passagerarna skulle han lika litet kunna leda sitt fartyg som en bilist skulle kunna köra sin bil om alla passagerarna i baksätet fick bestämma över honom."

"Vad tror ni om vår situation, herr Fromm?"

"Att kaptenen försöker göra det bästa av saken. Och faktum är att han har rätt. Vi har god mat ombord och mer än tillräckligt. Vi har dessutom en välförsedd bar ombord, som både ni och jag dessutom har kompletterat med egna förråd, så varför bekymra sig? Man lever ändå bara en gång. Lika bra att göra det bästa av saken. För mig spelar det ingen roll om vi kommer fram till Wellington om en vecka eller om en månad. Och så behagligt som livet kan vara här ombord så finns det rentav all anledning att njuta av det så länge det går. Jag hoppas ni har märkt att vi har världens bästa steward."

"Jag medger att man inte kan klaga på honom."

"Han är perfekt, herr Richter. Han har tänkt på allt. Och jag misstänker att kaptenen ligger bakom."

"Vad menar ni?"

"Kaptenen kände oss alla när vi kom ombord. Han visste att vi skulle vara en besvärlig samling. Därför tog han inga risker. Han gjorde sitt bästa för att eliminera allt tänkbart missnöje från början. Därför gav han sin särskilt anställda steward order om att noga se till att maten skulle vara riklig och den bästa och att baren skulle vara mer än välförsedd."

"Kanske ni har rätt."

"Vad tror ni nu om kaptenen?"

Herr Richter harklade sig. "Kanske vi har en bättre kapten än vi förtjänar."

"Så ska det låta. Ta en grogg till, herr Richter! Jag bjuder!"

Det blev sedan tyskens vana att för jämnan vistas vid baren i detta sällskap. En som snart nog sällade sig till dessa båda dryckesbröder var den äldre kraftige

vithårige och vitskäggede amerikanen, han som såg ut som Hemingway. Detta dryckestriumvirats dagliga rutin blev sedan att ingående med varandra diskutera allvarliga trivialiteter som med tiden allt mera övergick till tarvligheter. Deras avsikt med detta högst intellektuella tankeutbyte var helt enkelt att så litet som möjligt tänka på fartygets situation.

Men de som var minst bekymrade av alla ombord var de tre barnen, som alla dagar muntert lekte och aldrig hittade på några allvarligare rackartyg. Deras ljusa oskyldiga skratt hördes alla dagar någonstans ifrån på fartyget. De hette Peter, Paul och Christopher och var varmt älskade av alla ombord utom av den allmänt mänskofientlige förste styrmannen. Deras harmlösa glada upptåg spred en stämning av ljuv sorglöshet ombord, som om de tjugosju mänskornas situation ombord minsann var hopplös men för det inte allvarlig, som den österrikiske generalen menade om sitt lands situation efter det första världskriget. Utan barnens naiva okunnighet och bekymmerslöshet om skeppets kritiska belägenhet hade moralen bland mänskorna ombord definitivt varit mycket lägre än vad den var.

Men ibland under dagarna kunde det hända att det var sällsamt tyst ombord. Det var de stunder då inget av barnen hördes. De var då tysta därför att holländaren hade tagit dem avsidet för att berätta sagor för dem. Det hade han nästan alltid gjort när det var tyst ombord.

Morton Reynolds, som var far till gossen Christopher, den av pojkarna som hade glasögon, blev snart ganska god vän med maskinisten. Dessa två fann att de hade en hel del att samtala om, men maskinisten kunde aldrig för sitt liv bli klok på familjen Reynolds familjeförhållanden. Han lärde sig att Morton Reynolds var far till gossen Christopher, men han kunde aldrig lära sig vilken av de två andra bröderna som var far till de andra två gossarna och vem av dem som var gift med gossarna Peters och Pauls moder. Morton Reynolds tycktes inte heller vara särskilt intresserad av att närmare redogöra för dessa intrikata personliga förhållanden.

Den österrikiske främlingen, som var maskinistens vän, blev snart ganska nära bekant med den unga germanska guvernanten till pojkarna Reynolds, och dessa två stod vid solnedgångar och månljusa nätter ofta nära tillsammans vid relingen med blicken fäst vid den evigt fascinerande och gåtfulla horisonten, varunder de lågmält diskuterade intima ting på mjuk och behaglig oguttural tyska. Men det var bara deras gemensamma modersmål som förenade dem. De var bara vänner, även om de blev bättre vänner med tiden.

Men det fanns tre personer ombord som mest höll sig för sig själva eller som på ett eller annat sätt rent stilmässigt avvek från de andra sällskapen ombord. Det var den fine mjuke engelske stewarden John Griffith, som ytterst pliktroget och samvetsgrant utförde sina göromål från morgon till kväll: han städade, skötte om måltiderna och betjänade passagerarna som en finare sorts butler. Han var tystlåten, och egentligen visste ingen något närmare om honom utom kaptenen.

Och så var det den grekiske missionären som också var mycket tystlåten. Det var svårt att komma i kontakt med honom, men så småningom tycktes han själv vilja ta steget för att få bättre kontakt med de personer som ju i alla fall satt i samma båt som han. Tyst men med uppenbart intresse kunde han stå bredvid och i timmar iakttaga det eviga bridgespelet som försiggick nere i salongen mellan de två ålderstigna engelska paren från Hongkong.

Den tredje som höll sig utanför sällskapslivet ombord var kaptenen. Han var alldeles tydligt den mest ensamma människan ombord. I timmar kunde han stå på sin brygga med sin kikare och fåfängt spana ut över havet gång på gång i alla riktningar utan att någonsin se någonting och ibland ackompanjerande sig själv med tunga suckar. Under veckornas gång tycktes han allt mera isolera sig. Snart började han synas alltmer sällan och talade allt mindre med dem som han hade ansvaret över. En gång lyckades maskinisten få reda på vad kaptenen egentligen gjorde när han inte syntes. Genom en springa i gardinerna för kaptenens hyttfönster kunde han se sin kapten där inne sitta på sin sängkant med ansiktet begravt i händerna. Han satt så som om han starkt koncentrerade sig på någonting. Vad koncentrerade han sig på? Jo, när ventilen i hans hytt dörr var öppen kunde man genom den höra att kaptenen där inne spelade orgel- och kyrkomusik på sin gamla grammofon. Det var alltid orgel- och kyrkomusik, och allt oftare satt kaptenen där inne i mörkret och lyssnade på denna med ansiktet begravet i händerna, som om det var en form av terapi eller meditation eller rentav bön.

Om baren och salongen kunde man ännu berätta mycket. Det var nämligen någonting som inte hade funnits när *Carolina* hade lämnat Yokohama. Det var passagerarnas egen skapelse och framför allt tysken herr Richters, den fromme holländarens och de företagsamma britternas. Under det idealiska vädret fram till Norfolkön hade tysken med hjärtans lust i samförstånd med holländaren snickrat ihop en bardisk, och skeppets enkla förhåll hade genom de överciviliserade britternas försorg omvandlats till en hemtrevlig buffésalong i stil med *Titanics* och *Lusitanias* första klassens sällskapsrum. Det var damerna som hade utsmyckat den, och tillsammans hade således dessa fantasirika och företagsamma passagerare, som inte ville slösa bort tiden, förfärdigat en sorgfällig kopia i miniatyr av de klassiska brittiska atlantpionjärjättarnas victorianska hemtrevlighetsöverdrifter. Och som kronan på verket i detta förfinade dockhus ombord valde det eviga bridgesällskapet detta rum som sitt beständiga högkvarter. De lade beslag på denna barocka salong och blev småningom som en del av dess prunkande möblemang. Salongens inredning bestod mest av sådant överflödigt nonsens som passagerarna till varje pris velat ta med sig och med största möjliga motstånd från kaptenens sida slutligen även fått med sig men som de sedan inte fått plats med i sina hytter. Nästan alla tanterna bland passagerarna hade till salongens försköning bidragit med sin pryl.

Och som givna bartenders vid den inte dåligt ihopsnickrade bardisken fungerade tysken och holländaren, lika beständigt ockuperande salongen som det

alltid lika djupt och allvarligt koncentrerade bridgesällskapet. Men dessa båda dryckesbröder teg icke som korthajarna utan babblade ständigt om vad som helst och var inte rädda för att säga för mycket om något, om de dock aktade sig för att störa det hyperallvarliga kortspelet, som i deras ögon var just tillräckligt förkonstlat, onaturligt, inskränkt, löjligt och lättjefullt för att ge den konstfullt improviserade salongen den rätta auran av exotisk, överdriven och i längden ohållbar sekelskiftesromantik.

Men dessa smått pimplande herrars eviga samtalsämnen var ej alltid enbart tarvliga. Ibland kunde någon utomstående dras in i deras spirituella sällskap som då kunde ge anledning till att samtalskulturens nivå höjdes. Till exempel en gång när Morton Reynolds fastnade bland deras otömda flaskor kom samtalet in på litteratur, som herr Morton var mycket bevandrad i. Inför dennes sakkunnighet på området brast alla den sentimentale holländarens fördämningar, och denne utgjöt sig i långa tirader:

"Inte sant, herr Reynolds, att de skriver bara skit nu för tiden? Alla de stora författarna är döda, och sådana föds aldrig mer igen."

"Det finns goda författare även i dag," försökte Morton försvara världslitteraturen med, men holländaren ville nu för en gångs skull inte låta någon annan få en syl i vädret så länge han hade sitt hjärtas mening ofullständigt deklarerad:

"Jo, men de är lika få som änglarna bland mänskorna. Det är bara Graham Greene som representerar god mänsklig litteratur idag, och före honom var det bara geniet James Hilton och Nevil Shute med sin flygromaner. Nej, den goda hederliga mänskliga litteraturen har alltsedan sådana monster som naturalisterna i slutet på 1800-talet fick härja fritt och riva ner alla ideal alltmer dränkts av de elaka författarnas allt argare, fulare, mer negativa och mer formlösa, meningslösa och anarkistiska tendenser. Litteraturen har i världen under de senaste 70-80 åren alltmera degenererat och urartat, liksom hela världen och särskilt all konst. Vem målar, skulpterar, komponerar, dansar och skriver klassiskt och universellt idag? Absolut ingen! Efter Tolstojs fall från kultur till fanatism, Ibsens och Strindbergs mörka och smutsiga exempel, Zolas skönhetsmördande dekadans och den kaotiska modernismens seger över kosmos, skönhet, tradition, uppbygglighet, fromsinthet, godhet, universalism och all bestående ordning har mörkret härskat över världen. Det ser man bara på det att en så dålig författare som Graham Greene idag är den enda levande läsvärda författaren i hela världen."

Arthur Richter protesterade. "Ni menar väl inte att stora författare som Thomas Mann och Stefan Zweig hör till dessa misslyckade och värdelösa elaka modernistiska författare?"

"Thomas Mann ger jag ingenting för, den tråkige träbocken, men jag håller med om att Stefan Zweig är det lysande undantaget och det kanske enda ljuset i hela 1900-talslitteraturen. Men Stefan Zweig begick självmord i protest mot världens totala urartning."

"Ni är en romantiker, herr Fromm," inföll Mortons broder, "men en romantiker efter det andra världskriget är en löjlig och anakronistisk arkaism."

"Det är just det som är felet med världen," försvarade sig den innerlige holländaren. "När världen glömde romantikens universalitet inför det första världskriget glömde den all mening med livet."

"Dock glömmer vi inte de stora romantikerna," lättade Morton upp stämningen. "Dostojevskij, Jules Verne, Victor Hugo, Dickens, Stevenson och James Hilton är lika aktuella idag som när de levde."

"Ja, de består, men hur många av de så kallade författare som idag skriver för pengar kommer man att läsa om hundra år? Hur många av de senaste tjugo årens nobelpristagare i litteratur kommer man att läsa om hundra år? Inte en enda, med ett undantag: Boris Pasternak, som inte fick motta priset. Alla de andra är ur litteraturhistorisk synpunkt inte värda en hundlort! Nobelpriset instiftades för att icke bestående författare skulle kunna skiljas från de bestående genom att de icke bestående för evigt skulle stämplas som sådana genom erhållandet av detta tröstpris, medan de bestående, som Tolstoj, Joseph Conrad och Hilton, skulle få sina bestående värden befastade genom att blott lönas med likgiltighet, otacksamhet, kritik och elaka belackare. Det var Pasternaks smala lycka att han inte fick motta priset. Det räddade hans roman åt evigheten!"

"Var då inte Hemingway, Steinbeck och Bernard Shaw värda sina pris?"

"Steinbeck är en ensidig proletär, fast han skriver bra berättelser, men de är enkla och populistiska. Hemingway är en playboy och odräglig manschauvinist som blev tokig med åren. Bernard Shaw var den absolut värsta av alla vår tids fariséer: en självgod och odräglig moralisk översittare."

"Nå, men antag nu att Graham Greene får nobelpriset. Blir han därmed värdelös?"

"Tro mig: han får inte nobelpriset. Men om han mot alla odds ändå skulle få det så skulle det faktiskt vara inseglet på hans ytterst bristfälliga fantasi."

Han skriver bra och känner människan. Som sådan författare är han idag ensam i världen. Men han saknar det viktigaste, det som utmärker geniet och som till och med Goethe saknade: fantasin. Utan fantasi kan ingen konstnär på något område bli kompetent inför evigheten."

Tysken, som var något påstruken, vilket till hans fördel måste medges att han sällan var så det märktes, yttrade nu som den litterära klåpare han var:

"Säg inget ont om Goethe! Ingen har lyckats skriva mera sinnligt än han."

"Och det är just däri hans svaghet sitter," sade Morton Reynolds. "Alla personer som han tecknar är mähän utom kvinnorna. Ingen utom Dante har så upphöjt kvinnan som Goethe. Men Dante kunde även vara manlig, vilket inte Goethe kunde. Goethes svaghet för kvinnorna gör honom tidsbunden, och det är just vad ingen riktig diktare får vara."

"Menar du att en diktare inte får ha umgänge med kvinnor?" fick tysken fram med möda och ej utan sludder. Morton tänkte svara på samma gång som holländaren men avbröts av herr Richter, som utan att lyssna genast fortsatte:

"Dante var gift. Shakespeare var gift. Tolstoj var gift. Bach var gift. Rembrandt var gift. När ett universalgeni inte har haft sina svagheter för kvinnan har det varit homosexuellt som Leonardo da Vinci eller perverst som Homeros eller torrt och sterilt som Platon. Den som inte kan gifta sig kan det aldrig bli något av."

"Michelangelo var ogift liksom Beethoven, Haydn, Händel, Schubert, Brahms och många andra," protesterade holländaren.

"Michelangelo förblev också disharmonisk i hela sitt liv, Beethoven blev galen liksom Brahms, Schubert dog i syfilis, och Haydn förblev i hela sitt liv inskränkt och enfaldig. Den enda som håller av dina exempel på förträffliga ungar är Händel."

"Mina herrar," inflikade Morton Reynolds, "tycker ni inte att vår intressanta litterära debatt har urartat en smula?"

Och så kunde de fortsätta med meningslösa diskussioner som inte ledde till något tillfredsställande resultat i timmar. Den enda som alltid höll sig fast förankrad vid verkligheten ombord var kaptenen, hur mycket på drift hans vackra otidsenliga fartyg än var. Han höll sig också ständigt utanför passagerarnas gemenskap. Han intog inte ens längre sina måltider tillsammans med dem.

En dag när Morton Reynolds gick för att hälsa på honom i den övergivna styrhytten fann han kaptenen liggande över kartbordet med ansiktet begravet i armarna. "Hur är det, kapten?" frågade Morton.

"Dåliga nyheter, herr Reynolds. Ni minns, att jag för att antal dagar sedan sade att vi drev mot Bountyöarna?"

"Ja."

"Vi befinner oss nu åtta sjömil öster om dem och är i färd med att driva förbi dem."

"Det är i alla fall ett gott tecken att vi hela tiden vet var vi är. Har vi något annat land mellan oss och Antarktis?"

"Vi har Antipoderna. De ligger på nästan samma meridian som Bountyöarna. De är vårt sista hopp före Antarktis vad land beträffar, om vi fortsätter att driva söderut enligt den kurs vi hittills har förts längs."

"Men är det inte underligt att vi inte råkar ut för ett enda fartyg i dessa vatten?"

"Vi är synnerligen begåvade med otur på den punkten. Men det mest märkvärdiga av allt är ändå den havsström som för oss med sig söderut. Strömmarna i dessa hav i denna årstid brukar vara västliga som vindarna, men vi dras oavslåttligt söderut i trots mot alla världens erfarenheter av denna del av världen. Den ström och den vind som för oss söderut är fullkomligt okända för sjöfarten."

"Borde inte våra flaskposter ha drivit i land snart?"

"Inte om de liksom vi driver söderut."

"Sänder vi ut nya?"

"Varje vecka. I den takt som tysken, holländaren och amerikanen tömmer skeppets flaskor har vi ännu tomflaskor för en avsevärd tid framåt. Men någon gång måste även de ta slut, liksom vattnet och matförrådet, och vad blir det sedan av tyskens, amerikanens och holländarens så kroniskt och heroiskt goda humör?"

"Förr eller senare måste ett fartyg eller ett flygplan se oss."

"Det är fortfarande relativt stora chanser att vi ska få se något dylikt, men även om vi ser hundra flygplan kommer säkert inget av dem att bry sig om oss om de inte känner till vår belägenhet, vilket de bara kan göra om någon av våra flaskor har kommit till någon nations kännedom. Fartyg har vi större möjlighet att få kontakt med, om vi möter sådana, men våra chanser att träffa på andra fartyg blir mindre för varje dag. Detta säger jag konfidentiellt till dig, Morton, för jag vet att du inte finner något nöje i att oroa våra damer där nere i bridgesalongen i onödan. Våra utsikter minskar lika mycket som vi för varje dag driver närmare Antarktis. Ännu har vi fyrtio grader kvar till Sydpolen, och våra chanser är ännu 40 på 180, men de minskar med ungefär en grad för varje dag."

"Med andra ord upphör inte chanserna förrän när vi driver förbi Sydpolen." Morton försökte le när han sade detta, men kaptenen replikerade utan att le:

"Det är nog mera troligt att vi blir räddade än att vi driver förbi sydpolen."

"Det är det jag menar."

"Då ska jag inte säga vad jag menar."

"Vad menar du?"

"Att jag hoppas att jag aldrig ska behöva säga tvärtom."

"Vadå?"

"Att det är mera troligt att vi driver förbi sydpolen än att vi blir räddade. Men vi står bara här och gagnar. Gå och gagg med gubbarna i baren i stället. Där blir du gladare än här, för där menar de inte vad de säger."

"Menar du vad du säger?"

"Strunt i det nu."

"Varför tar du dig aldrig ett glas?"

"Därför att jag vill se när vi driver förbi sydpolen."

"Det lär du förr se som berusad än som nykter."

"Skall jag få se det vill jag se det nykter."

"Den dagen vi ser det är vi alla döda."

"Och det är kanske lika bra det. Men här står vi bara och driver med varandra, Morton. Snart vet ingen av oss längre vad vi talar om."

"Medge ändå, kapten, att vår säregna situation i viss mån verkar inspirerande på vår fantasi."

"Alltför, Morton, alltför. Det är därför jag åtminstone vill hålla mig nykter."

Kaptenen fördjupade sig åter i sina sjökort och började beräkna avstånd till Antipoderna. Morton kunde inte hitta på något mer nyttigt att säga och gick därför därifrån. Men han teg visligen till och med i baren om den konversation som han och kaptenen hade haft.

22. Greken påverkar styrmannens sjukdom

En dryg vecka senare hade de även drivit förbi Antipoderna på långt avstånd. Alltjämt drev de envist söderut, som om den märkvärdiga havsström som drog dem med sig hade gett sig den på att de skulle ända till Antarktis. Ingenting låg nu längre mellan dem och Antarktis utom öppet vilt rasande hav, ty Campbellön och Macquarieöarna var inte alls att räkna med. De låg för långt västerut.

Men en dag tycktes räddningen vara dem nära. De siktade ett annat fartyg. Det var en relativt lugn dag med klar sikt och vackert väder, och det främmande fartyget siktades på mycket långt avstånd. Genast lät kaptenen hissa alla tänkbara grälla flaggsignaler upp i högsta topp i masterna, men det andra fartyget tycktes snarare bli avskräckt än tilltalat därav. Det lade nämligen omedelbart konsekvent om sin kurs bort från *Carolina* så snart som de båda skeppen kom inom ordentligt synhåll för varandra. Denna märkliga manöver från det främmande fartygets sida resulterade i mycket förbryllan, diskussioner och oroligt prat ombord på *Carolina*. Varför undvek det andra fartyget dem? Kapten tolkade saken som så att det främmande fartyget nog var en japansk eller rysk valfångare. Sådana i dessa vatten olagliga valfångare var inte sällsynta hur de än just därför försökte undvika att synas. De jagade och slaktade valar utan skrupler i smyg och undvek gärna andra fartyg. De ville praktisera sin systematiska valutrotning i fred. Det var den enda logiska förklaring som kaptenen hade att komma med till det andra fartygets förvånande manöver. Det försvann snart bortom horisonten och syntes sedan aldrig mera. *Carolinas* passagerare lämnades åter ensamma med evighetens skrämmande tomhet.

Efter denna episod blev det tydligt att havsströmmen som förde dem söderut blev starkare för varje vecka och till och med nästan märkbart för varje dag. Kaptenen iakttog detta, antecknade det i loggboken, talade om saken med de få som var intresserade och som tänkte på vad det var för en båt de alla satt i, och lät saken bli därvid. De flesta av passagerarna gav sju i vart, hur och att de drev någonstans. De visste ju alla att de ändå ingenting kunde göra åt saken.

"Vi lär ha drivit förbi Bountyöarna," sade en av damerna vid bridgebordet.

"Antipoderna, min vän," sade hennes make. "Det var Antipoderna"

"Ja, det var ju det jag sade. De där öarna. Det är väl ingen större skillnad mellan öar och öar."

"Det beror alldeles på var de ligger. Koncentrera dig nu på spelet, min vän. Det är viktigare."

"Det lär ha varit de sista öarna före Antarktis," sade den andra damen.

"Alltså lär det väl bli Antarktis nästa," sade hennes man.

"Det är precis som att sitta på ett tåg som inte stannar vid den station man ska gå av vid, så att man får åka med till nästa station."

"Det är väl så det är också, fast det är större avstånd på havet."

"Ska vi prata om tåg, eller ska vi spela?"

"Det är er giv."

"För mig får tåget gärna fortsätta gå i all evighet, så länge bara maten räcker till. Jag har aldrig haft det så bekvämt ombord på något fartyg som på detta. Det är precis som gamla *Queen Mary* fast bättre, för *Queen Mary* var för stor. Här är man mera som hemma."

"Koncentrera dig på spelet, älskling."

Okunnigast av alla var förstås barnen. Dessa fick med tiden en allt närmare och bättre kontakt med den tystlåtna maskinisten, som kanske av männen ombord var den som mest höll av dem, utom deras fäder. Särskilt tyckte han om den lille glasögonberoende Christopher, som var den av de tre som helst läste böcker. Han hade läst mycket av Shakespeare, och det var Shakespeare som förde denne gosse och maskinisten samman. Gossen tyckte mest om "Kung Lear" av skådespelen medan maskinisten höll på "Othello".

Lille Christopher var ju också son till Morton Reynolds, som var den av de tre vuxna bröderna Reynolds som maskinisten hade mest gemensamt med. Både sonen Christopher och fadern Morton var lugna, besinnade och kultiverade personer som var lätta att tala med om livet, medan den yngste brodern Frank var tystlåten, otillgänglig och ganska sällsynt, och den äldste, den rödhåriga Richard, var något dominerande. Pojken Christopher var bara elva år när han och maskinisten hade sina ingående samtal om Shakespeare tillsammans. Pojken kände därtill även mycket väl Christopher Marlowes tragedier, som han rekommenderade maskinisten att studera, emedan denne inte läst en enda av dem ännu.

Näst efter Christopher tyckte maskinisten mest om gossen Paul, som var så stursk och manlig fastän han var så liten. Den tredje gossen Peter var mera allmänmänsklig och normal och saknade sådana särskilda karaktärsegenskaper som de två andra pojkarna hade.

En annan som tyckte om barn ombord var den unga fröken Cecily Nicholson. Hon var mycket musikalisk och sjöng gärna med sin mycket ljuva och njutbara klarhets vibratofria och mjuka röst. Tyvärr fanns det inga musikinstrument ombord, vilket var särskilt synd emedan hon särskilt hade en hel del erfarenheter på pianots område. Hennes sång kunde alltså aldrig ackompanjeras.

Även holländaren Pieter Fromm tyckte mycket om att ägna sig åt barnen ibland, men han tröttnade ganska kvickt på dem och kunde aldrig underhålla dem i långa stunder. Därtill var han en för pigg och sällskapssjuk karl. Han krävde nämligen mycket av sitt sällskap. När han var på gott humör var ingen på bättre humör än han, men lika mycket som han överträffade alla de andra i munterhet och glada skämt kunde han även överträffa dem i tungsinne och melankoli. Han var nämligen kanske mer än de flesta fullt medveten om vidden av deras mycket betänkliga situation, han hade från början yrkat på klart besked från kaptenen och fått det mellan fyra ögon, så det var nästan bara han och Morton som visste hur dåliga och dessutom sjunkande deras odds var. Det fanns en annan herre ombord som också var ganska butter och melankolisk även om han inte drack. Det var den ensamme, dystre och svårmodige änklingen Harold Finch, mer

engelsman än de flesta andra ombord, men ändå trots sin negativism mycket social.

Men den enda av alla ombord som man tydligt kunde se att inte mådde bra av äventyret var styrmannen. Han var tydligt deprimerad och blev det mer för varje dag. Han var den fysiskt starkaste och säkraste mannen ombord, men hans psyke var kanske det svagaste. Hans kondition var den bästa ombord, men hans fysiska friskhet kunde inte hindra att hans själ var sjuk. Fastän både han och maskinisten nu var så gott som arbetslösa på grund av haveriet fortsatte styrmannen ändå med att strängt kommendera maskinisten till att utföra de löjligaste och mest småaktiga petitesser och så kallade "plikter". Styrmannen tvingade honom att dagligen underhålla maskinen, fastän denna var ur bruk, och satte honom även till de mest långsökta och onödiga försköningsarbeten ombord, som att förnissa om träverket på relingen och sota skorstenen. Det var som om styrmannen hade ett behov av att undertrycka någon, och den enda han hade att befalla över var maskinisten. Lydde inte maskinisten på någon punkt, eller vågade han protestera mot givna order, blev försten så vred att allt vett svek honom. För att inte bli skyldig till bråk ombord lydde därför maskinisten i allmänhet, fastän det var ganska vansinnigt.

Styrmannen hade aldrig varit populär ombord hos någon och minst hos passagerarna, som han öppet föraktade. "Se på dessa stackars passagerare!" kunde han säga till maskinisten medan han ännu var sig själv. "De äter och frossar, dricker och sörplar, dreglar och rapar, fiser och idisslar vid matbordet som ett sällskap svin. De frossar på orent svinkött och glömmer den båts öde som de alla sitter i. De skrattar grovt och skämtar plumpt, kraxar hest och gormar rått, som vid ett Belsazzars gästabud, och tänker ej på att maten och vattnet snart är slut. Endast kaptenen håller huvudet kallt. Han vakar ständigt, glömmer ej ett ögonblick vår hemiska verklighet och ser till att ordningen ombord består. Kaptenen ensam uppoffrar sig, lider och sörjer för oss alla."

Och det var hans försonande drag, att han alltid var så lojal mot kaptenen. Sin plikt skötte han nästan pedantiskt in i det längsta, och ingen klagade någonsin på hans arbete och funktioner.

Men det var sorgligt att se honom liksom frätas sönder inifrån. Hans präktiga starka och ståtliga kropp kunde inte dölja det faktum att själen i den vissnade. Det var tragiskt att åse hur fåfäng all hans kraft och praktiska duglighet nu var inför ödet, havets demoniska magi och evighetens förskräckliga oändlighet. I samma takt som *Carolina* allt säkrare drev söderut allt längre och längre bort från all ära och redlighet i denna världen bröt styrmannens nerver långsamt en i sänder samman. Hans metodiska och grundliga hunsande av maskinisten verkade nästan som om han i denna terapi såg sin enda och sista chans att hålla sig kvar i sin ställning som en verklighetens obetvinglige överman.

Första gången som han bröt samman på allvar var mitt under ett samtal med den oskyldige och absolut intet ont anande eller menande grekiske prästen. De

hade talat om den politiska ställningen i världen, och prästen hade därav inspirerats till en lång tirad mot allt vad marxism och materialism hette:

"Varför är alla vetenskapsmän vansinniga? Därför att de pratar så mycket utan att veta vad de talar om. De begriper ingenting. De analyserar så noggrant och stöder sig blott på materiella fakta och bevis, och sedan utger de sina digra luntor i vilka de går in för att bevisa att endast deras ovedersägliga bevis är riktiga och att alla andra, och särskilt alla andra idealister, har fel. De går in för att spräcka alla religiösa livsåskådningar, alla människans illusioner och alla hennes naturliga ideal utan att ana vad det är de i själva verket gör. Vad de i själva verket gör är att de predikar att det inte finns någon Gud och allra minst någon Gud som är god. Och att predika en sådan sak är att våldtaga hela människosläktet. Det är vad Marx gjorde, som faktiskt började sin karriär som professionell satanist, och hela Ryssland och alltför många tyskar föll i farstun för hans skickliga resonemang, som dock var så hopplöst och dödfött materialistiskt och krasst.

Vad har mänskligheten för behov av sådana krassa materialistiska torra glädjedödare utan humor som bara är till för att försöka övertyga människan om att allt vad hon tror på och lever för utom sin egen egoism är lögn? Det är inte sådana profeter som människan behöver, utan det är profeter av det motsatta slaget. Människan behöver illusioner, ideal, ljus optimism och idealism. Hon behöver Gud mycket mera än motsatsen, som hon alltid har nog av, medan hon aldrig kan få nog av Gud. Och den som är så dum att han skriver och predikar idealomstörtande vetenskapliga urtråkiga avhandlingar om att allt gott i livet är lögn och bedrägeri vet inte ett dyft om människan. Det är just idealen, fantasierna, fantasteriet och illusionerna som gör människan mänsklig, och utan dessa blir hon lika torr, steril och omänsklig som Karl Marx, Engels, Lenin, Stalin och Aristoteles. Mänskligheten behöver den andliga verkligheten mera än den materiella, och ve den som försöker påstå motsatsen eller förringa den förras oöverskådliga betydelse!"

"Menar ni att man klarar sig bättre utan vetenskap och teknik än med?" utbrast försten.

"Ja, det är just vad jag menar. Vetenskapen och tekniken förslavar människan och gör henne till en omänsklig okänslig robot. Det enda som gör människan mänsklig, gudomlig och olik djuren är hennes drömmar, hennes fantasi, hennes religion, ideal, illusioner och idéer. En enbart vetenskapligt tänkande person är bara som en högt utvecklad insekt."

"Menar ni då att objektivitet och distansiering, nykterhet och sakligt tänkande enbart är av ondo?"

"Ja, om det missbrukas enligt Karl Marx och Robert Oppenheimers principer att med vetenskapen som verktyg etablera ateismen, bortförklara och avskaffa Gud och fabricera atombomben. Se det sakligt, min bästa styrman. Karl Marx var en ensidigt destruktiv person. Utan Gud kan det inte längre finnas någon moral i världen. Inga äktenskap blir hållbara utan måste alla sluta i skilsmässor. Ingen trohet mellan mänskorna kan längre existera. De måste bli som djur eller snarare

som monster utan något gott att hålla sig till. Det måste finnas religiösa normer som sätts över den timliga verkligheten att reglera den, ty annars blir den mänskliga egoismen den enda normen, som i sin kortsynthet är till skada för alla. Därför behövs kristendomen, därför behövs Gud, därför behövs alla religioner, därför är de alla till godo och åtminstone bättre än motsatsen. Till och med islam är mera förnuftig och konstruktiv än materialismen."

Då kollapsade styrmannen till grekens stora bestörtning, och han måste med stewardens och maskinistens hjälp bäras ner till sin koj. Greken blev riktigt orolig: "Har jag nu krossat hela hans föreställningsvärld med att låta språket skena iväg med mig? Alltid skall jag predika för mycket!" Och så gav han sig själv skulden för styrmannens ohälsa. Med vad rätt, kunde man berättigat fråga sig, och det hade nog säkert inte ens prästen i så fall vetat svaret på om någon hade ställt honom frågan. Kaptenen insåg prästens dilemma:

"Lugna er, fader. Styrman har varit dålig länge. Jag har väntat att han skulle kollapsa redan i veckor. Det är inte ert fel. Det är helt naturligt." Men ingenting kunde lugna prästens dåliga samvete helt och hållet.

Styrmannen kvicknade inte till på hela dagen, och greken kunde inte för någon på minsta sätt dölja sin ängslan däröver. Han kom härigenom i centrum för allmänt intresse ombord, och flera som aldrig sagt ett ord till honom förut kom nu fram till honom och talade med honom. Han hade plötsligt blivit intressant på grund av sin illa dolda förlägenhet över styrmannens kollaps.

Herrarna i baren lade först av alla beslag på honom: han fick inte en chans att komma undan deras whisky-klibbiga fingrar, som insisterade på att få omfamna honom mer än vad som var behagligt.

"Du, broder, vad fan har du gjort med försten?" tarvlades amerikanen i ett klumpigt försök att vara diplomatisk.

"Han måste ha sagt något ytterst olämpligt till honom," menade tysken.

"Han kanske chockerade försten med att berätta en alldeles ovanligt oanständig historia?" föreslog Fromm.

"Låt oss höra dina oanständiga historier," plirade tysken åt vad han trodde var greken men som i själva verket var ett ganska obestämt håll.

"Jag sade bara sanningen, mina herrar, till styrmannen, och den tålde han inte höra," försökte greken förgäves slingra sig ut ur deras slappa broderliga omfamningar med.

"Vilken då jävla sanning? Att försten var en stor skitstövel?"

"Tänk på ditt språk, broder amerikan. Du talar till en präst."

"Nej, mina herrar, jag sade honom sanningen om vår prekära situation."

"Vilken då jävla prekära situation? Är du pissenödig? Gå på toaletten då!"

"Tyst, din jävla tysk!"

"Nej, mina herrar, sanningen om vår belägenhet utan manövreringsmedel."

"Han talar om vraket."

"Ja, vraket, som vi alla lever på och som vi alla är. Hela världen är ett vrak, och det enda man kan göra åt saken är att fly det och låta det sjunka och inte ha

någonting med det att göra. Bästa medlet att ta avstånd från det är alkohol." Det var holländarens fyllefilosofi.

"Varför tålde inte försten den allmänt erkända sanningen då?"

"Därför att han inte heller tål sprit, naturligtvis, som kaptenen, ditt fyllo!"

"Fyllo kan du vara själv, jävla bror," svarade amerikanen.

"Drick med oss, bäste bror!" uppmanade holländaren prästen. "Än har vi några tjog präktiga whisky- och geneverflaskor kvar."

"Har ni ingenting bättre att göra?" vågade prästen utmana dem.

"Jo, att gå och dåna, som försten, som inte tålde höra att han de facto bara är ett vrak som alla andra på det här vraket i den här vräkt världen där alla människor måste bli vrak eftersom hela universum bara är ett enda stort vrak av bara flytande vrakdelar..."

"Vi är inte vrak ännu," protesterade prästen.

"Det finns ingen väg tillbaka. Vi människor har fördärvat hela världen. Det måste vi acceptera. Det mänskliga vraket mänskligheten är ett ofrånkomligt faktum!" filosoferade tysken.

"Det borde väl gå bra med er religion, herr präst: Gud har vräkt mänskligheten," poängterade amerikanen plötsligt överraskande nyktert.

"Titta bara på förste styrman," fortsatte tysken. "Han blir aldrig normal igen. Han är strandad. Han har gett upp, som hela mänskligheten måste ge upp inför sitt eget förfall, sin egen fördärvlighet och sin egen självdestruktivitet..."

"Värst vad han har blivit högtidlig," menade amerikanen till Fromm.

"Du har blickat för djupt in i flaskan, Arthur. Tag lärdom av försten!" ingrep Fromm.

Men nu var tysken i tagen. "Gud skapade människan till ett vrak, och ett evigt sjunkande vrak är därför vad hon alltid kommer att vara... Eller hur, Hospotipomiloj?"

Han menade greken.

Men nu var fyllona så färdiga för ögonblicket att de inte längre kunde hålla greken i något stadigt grepp, varför denne passade på att försvinna från deras whiskyodörer ut till havets mer hälsosamma och friskare luft, som helt saknade varje tänkbar doft av vrak. Gubbarna märkte inte ens att han gled undan. De hade viktigare saker att dryfta än att hålla sig fast vid nyktra greker.

Alla utbytte nu plötsligt gärna ord med honom, men få gick längre än till ytan av hans personlighet. Men när de flesta mer eller mindre hade pratat med honom och det allmänna intresset för honom åter började svalna kom han i närmare samspråk med maskinisten.

"Varifrån i Grekland kommer ni?"

"Från Thessalien. Jag är född i Thessaloniki och var många år bland munkarna på Athos. Men mest har jag verkat i Ryssland."

"I Ryssland? Där har jag varit. Finns det något mera oförglömligt land på jorden?"

"Är ni också av den meningen?"

"Vem är det inte, som har varit där?"

"Vad gjorde mest intryck på er i Ryssland?"

"Dess lidanden."

"Ja, det är nog det som är mest oförglömligt i Ryssland och som gör ryssarna så oförglömliga. Vet ni, att jag har traskat tvärs genom hela Ryssland från Dnjepr till Stilla Havet?"

"Till fots?"

"För det mesta."

"Nej, det visste jag inte. Hur kom det sig?"

"Jag var abbot för ett kloster i närheten av Kiev. Myndigheterna kom och körde bort oss och bortförde de flesta av oss till arbetsläger. Det är ju förbjudet i Ryssland att inte arbeta, och därför arbetar ingen där. Vi var fyrtiotre munkar i det klostret, och jag var en av de få som lyckades slinka igenom myndigheternas fingrar. Så länge det fick lov att finnas kloster och religiösa människor i Ryssland arbetades det där, men den officiella ateismen gjorde slut på arbetet eller åtminstone på att arbetet ledde till något resultat. Klostermänskorna och prästerskapet var ju de som på den gamla goda tiden arbetade mest i Ryssland."

"Jo, det är nog sant," tänkte sjömannen, som mindes sitt gamla kloster i Ukraina. "Inte kände du händelsevis till Sankta Katarinas kloster vid Gordonjets?"

"Fanns där en berömd abbot som hette fader Stanislav?"

"Kände du honom?"

"Nej, men jag hörde ofta talas om honom. Det klostret bad vi att få ty oss till efter att vi hade blivit hemlösa, men myndigheterna tillät oss det icke. Vad vet du om det klostret?"

"Jag var där en tid efter kriget. Fader Stanislav var min personlige lärare."

"Efter kriget? Fanns det kvar då ännu?"

"Ja, ända fram till något år före Stalins död. Då utdrevs även dess heliga män."

"Det var tragiskt. Men det var roligt att höra att det fortsatte så länge. Mitt kloster stängdes redan 1930."

"Gick ni sedan därifrån ända till Stilla Havet?"

"Ja, så gott som. Jag tog den uppgiften på mig att predika evangelium för hela Ryssland. I varje by som jag kom till undervisade jag alla människor som var det minsta mottagliga, och varje människa som jag fick tala med mellan fyra ögon var efter det en bättre kristen än vad han hade varit innan. Ibland bråkade myndigheterna med mig, men dess tjänare och hantlangare var alltid så galna att de till slut lämnade mig ifred på den grundval att de ansåg att jag var galen. Det var en underbar tid. Det var ett hårt värv att tigga sig fram och vandra barfota fram genom det djupfrysta Ryssland och tina upp dess döda själars djupfrysta hjärtan, men belöningen uteblev aldrig. Glädjen över varje själ som jag fick att le och bekänna sin tro på Gud var all den lön jag fick, och den var mer än tillräcklig. Sannerligen säger jag dig: det finns inget tyngre kall här i världen än att vara kristen i just denna tid, men det finns heller inte något mera nödvändigt än detta kall och att lyda det, just för att vi lever i en så omänsklig och antikristen tid som

vi gör. Och det finns inte heller något mera lönande, saliggörande eller underbarare kall, ty dess lön kan inte överträffas av något och allra minst av reda pengar. Min erfarenhet som kristen är, att den som inte är kristen är död, och är man död kan endast en kristen få en att leva."

"Gick ni hela tiden barfota?"

"Så gott som."

"Frös ni då inte om vintrarna?"

"Ibland. Men ibland fick jag även tillfälliga skor till skänks, som jag dock vanligen snart gav bort till någon som bättre behövde dem. Mina fötter härdades minsann. Fryser man om fötterna skall man bara gå fortare så att man inte fastnar och fryser fast i fotspåren."

"Tog det lång tid för er att komma till Stilla Havet?"

"Det blev en tjugoorig promenad med diverse omvägar. Men jag ångrar den inte. Varje människa som jag hade att göra med på vägen var det värt att träffa och lära känna. Och det fanns inte en människa på hela vägen som inte var mänsklig, som inte var god innerst inne och som inte var besatt av ett behov av andlighet och Gud. Troende finns alltid överallt i hela världen, hur förtryckta de än kan vara av hur ateistiska regeringar som helst. Tron dör aldrig i en enda av de celler som varje människa består av. Det finns ingenting naturligare hos människan än tron, och det är det enda naturliga och mänskliga hos henne och det enda egentligen som håller henne vid liv och ger hennes liv någon mening."

"Men hur kom ni till Tokyo?"

"Jag gick. Från Ryssland fortsatte jag in i Korea. Där verkade jag mitt under Koreakriget. Det finns ingen plats i världen var präster behövs mera än där det krigas."

"Präster och läkare."

"Ja, men krig är en sjukdom som endast präster kan bota."

När kriget var över följde jag med manchuriska flyktingar till Japan. Och i Japan har jag faktiskt haft det svårast, ty där fann jag det största motståndet mot min kristna religion. Japanerna är inte religiösa. Intet folk som jag har träffat har varit mera materialistiska än de. De hade inte någon tid för religion, de tjänade pengar och inte Gud, och deras kyrkor var fabriken, kontoret och industrin. Om de har någon religion över huvud taget så är det äran, stoltheten över att deras samhälle fungerar, den integritet som det innebär för dem att höra till kollektivet, en djupare nationalism än vad som kan finnas någon annanstans i världen. Det är ju faktiskt bara Japan och Etiopien som fortfarande är fungerande kejsardömen. Bara i Japan blev jag aldrig någonsin nedtrampad av folkhopar som svält i brist på andlig spis. Var kriget härjade eller hade härjat som mest blev man ofelbart ansatt av folk i själanöd men i Japan minst, och minst av allt i Tokyo. Där blev man avsnäst som en gatumånglare med dåliga varor. Japanerna vill ju bara veta av och bara producera tekniskt perfekta varor. Att teknisk perfektion endast kan åstadkommas på bekostnad av all ande, mänsklighet, tro och natur blundar de för

tills deras mest perfekta apparat plötsligt exploderar: deras samhälle. Jag hade redan beslutat mig för att lämna Japan när Japan exploderade."

"Ändå är varje japan ständigt medveten om att hans samhälle måste explodera då och då om inte annat så genom jordbävningar. Från födelsen är han införstådd med att hans liv kommer att äga rum på ohållbar grund."

"Och ändå håller han hårdare fast vid dess ohållbara grund än något annat folk någonstans i världen vid sin regering eller statskick. Det japanska samhället är i ständig gungning, och ändå är inget samhälle fastare än det. Ja, det är mycket märkvärdigt."

"Har ni något mål för era vandringar?"

"Jag trodde att Gud ville att jag skulle bege mig till Vietnam eller Singapore eller Söderhavet. Men när jag en dag såg denna gamla pittoreska skuta vid Yokohamas ruckligaste kaj sade mig något, att detta fartyg var ett ödets utvalda verktyg och att detta öde även hade utvalt mig. Jag förstod då att detta fartyg skulle föra mig vart Gud ville. Jag hade då ännu inte någon aning om *Carolinas* destination. När jag fick höra att det var Nya Zeeland accepterade jag det, men nu tycks dess mål lika litet vara Nya Zeeland som någon annan plats på kartan."

23. Harold Finchs desillusioner

"Vad tror du, Bernhard? Tror du att vi kommer fram till Antarktis?"

"Det är ju mycket som tyder på det. Vi driver ju bara rakt söderut hela tiden, som om någon stod på sydpolen och halade in oss. Men vad tusan har vi att göra vid Antarktis, och vad ska vi göra där?"

"Beroende på var vid kusten vi landar får vi försöka leta rätt på närmaste polarforskningsstation och be dem om hjälp. Kaptenen har kartor även över hela kusten med alla dess forskningsanstalter, och vi har tillräckligt med kläder ombord. Vi kommer inte att behöva frysa någon av oss."

"Apropå varma kläder, Lajos, vad anser du om detta märkliga väder? Det är ju nästan tropiskt!"

"Ja, det är ovanligt varmt för att vara vår, och till och med kaptenen ruskar på huvudet åt detta otroliga väder. Vi hade ekvatorialt tropiskt väder nästan hela vägen fram till Nya Zeeland, sedan fick vi plötsligt två häftiga och rekordartade höststormar, och så blev det genast vår med exceptionellt smäktande värme från början. Det är bara att konstatera att vi har en alldeles otroligt fantastisk tur med vädret, även om vi haft otur med själva resan. Och var hade vi legat idag om det inte hade regnat så mycket? Det är få skeppsbrutna sjömän som mitt ute på havet så generöst har fått sitt färskvattenförråd förnyat som vi."

"Och vad säger du om Morton Reynolds fiskelycka?"

"Ja, det är alldeles otroligt! Den tonfisk som han fick upp idag räcker ju åt oss alla för två dagar framåt."

"Det är också tur att vi driver mot Antarktis sommaren till mötes. Det förbättrar våra chanser. Vad tror du kommer att hända när vi kommer fram till Antarktis?"

"Om vi kommer dit, menar du?"

"Ja, vart tror du att vi kommer? Har ingen mänsklig farkost eller flygmaskin sett oss och räddat oss hittills så lär väl heller ingen göra det innan vi når sydpolen."

"Den grekiske prästen tvivlar på att vi kommer till Antarktis."

"Vart tror han att vi kommer då? Till himmelen?"

"Han tvivlar på att vi kommer dit av teologiska skäl. Han kan inte se någon vits med att Gud skulle skicka oss dit. Han menar att Gud måste ha större och bättre avsikter med oss."

"Vad då för större och bättre avsikter?"

"Det menar han att vi inte kan gissa."

"Det är tur att vi har en teolog med oss."

"Han tycker det är säkrast att inte tro något konkret när det gäller Gud och hans planer, ty Gud är den som människan alltid misstar sig på, säger han. Om inte förr, menar han, så får vi veta var Gud vill att vi skall stiga i land när vi är framme."

"Han vet alltså tydligen att vi kommer att komma fram någonstans där vi kan stiga i land eller tror det åtminstone. Tror du det?"

"Det frågade jag också honom, om han verkligen trodde det."

"Vad svarade han?"

"Han svarade, att han hoppades att den valfisk som bärgade profeten Jona skulle finnas till hands om *Carolinas* överlevande befolkning till slut skulle tvingas till att kliva i vattnet."

"Det kan man ju alltid hoppas. Vilken är den senaste latitud som vi har passerat?"

"Vi passerade den 61-a tidigt i morse."

"Snart passerar vi polcirkeln, och så är det så här varmt! Det är ju nästan löjligt och åtminstone paradoxalt! Hur mår styrmannen nu?"

"Han ligger hopplöst sängbunden. Det konstiga är att han yrar och svettas som om han hade feber, men han har ingen feber. Han har tvärtom bara 35 och en halv grader, vilket är lågt. Vi begriper inte vad det är med honom. Stewarden tror det är någon sorts mystisk nervfeber. Det är beklagligt att vi bland alla dessa original ombord inte har en enda läkare."

"Men stewarden vet väl en del om medicin?"

"Ja, han är den ombord som har mest erfarenhet, och han pysslar också till ytterlighet om stackars styrman. Han och prästen är nästan jämt vid styrmans koj. Det är en god steward vi har."

"Ja."

"Fastän styrman alltid behandlat honom illa och ofta kallat honom lurk sköter nu stewarden om honom lika uppmärksamt och noga som en moder skulle pyssla om sitt hjärtebarn."

"Har styrman kvar något vett i skallen?"

"Praktiskt taget inte."

"Kommer han att dö?"

"Så länge det finns liv finns det hopp."

"Vad tror du? Tror du att vi kommer att få återse Europa?"

"Jag hade just börjat tro det när rodret och propellern gick. Nu vet jag inte."

"Nej, dig är det ju likgiltigt om vi kommer tillbaka till Europa eller ej. Du har aldrig visat något större intresse för din familj och de dina. Att jag i åtta år rest genom halva världen och nästan ansträngt mig till döds för att finna dig och återförena dig med din familj struntar du i."

"Inte alls, Bernhard, nu överdriver du. Även jag längtar hem till Europa. Jag älskar den kultur och den familj som jag kommer av, och jag önskar ingenting hellre än att få se dem åter. Men vartill gagnar det att belasta sig med önsketänkta hägringar och utopiska planer för framtiden när vi sitter i den båt som vi sitter i? Medge själv, att vår situation just nu är betänklig! Hur skulle jag i förväg kunna njuta av hemkomstens oöverträffbara lycka så länge det inte alls är säkert att jag kommer hem utan allt tvärtom tyder på att hemresan kommer att bli ytterligare uppskjuten?"

"Ack, Lajos, du kommer ändå aldrig att kunna bli lika hemsjuk som jag är. Inte en dag går utan att jag tänker på Wien och mina landsmän, dess vin och goda mat, dess kvinnor och ljuva musik, dess festliga salonger och glada baler. Jag kan gråta bara vid tanken på allt detta, kunnig som jag är om att vi kanske alla kommer att gå under på detta havererade skepp. Vårt samtal om dessa saker gör mig bara mera upprörd. Förlåt mig ett ögonblick." Och Bernhard lämnade relingen tvärt och gick inomhus innan maskinisten hann svara.

Dock sade han då i alla fall för sig själv:

"Du tar fel, Bernhard. Du vet inte hur mitt hjärta har värkt i alla dessa tjugotals år. Du vet inte hur värken har tilltagit för varje år. Du vet inte varför jag inte låter den komma fram. Du har inte själv fått uppleva hur ditt livs enda mening har varit din längtan hem till ditt land och din familj och hur denna längtan allenast har hållit dig vid liv genom tio års förfärliga prövningar, den ena värre än den andra. Du vet inte hur det känns att av ödet ständigt blott tvingas allt längre och längre bort från din kärlek, och vilket gapande forsande hjärtesår detta lidande förorsakar. Ditt hjärta har ännu inte blött så förtvivlat att du har lärt dig att det enda sättet att stoppa detta hejdlösa själablodsflöde är att sluta tänka på saknaden av hemmet. Hade jag inte för länge sedan slutat med att plåga mig själv med den bittra alltför säkra vissheten om mina alltför små chanser att någonsin mer komma hem hade jag för länge sedan blivit galen. Att kväva mina egna känslor inför tanken på hemmet i Europa och inför de fruktansvärda orättvisor som ödet

ständigt tvingat mig genomgå har varit den enda medicinen som i nödens stund alltid har räddat mig från undergång."

Till sin förvåning såg han plötsligt den buttre engelsmannen Harold Finch stå bredvid sig vid relingen. "Ursäkta," sade denne, "men jag hörde er stå här och filosofera över begreppet hemlängtan och blev intresserad. Hörde jag rätt, att det var tjugo år sedan ni senast hade ett hem?"

"Det stämmer."

"Och ändå längtar ni hem?"

"Ja."

"Till Europa?"

"Ja."

"Gör inte det. Ni har det bättre här."

"Hur vet ni det?"

"Ni vet inte hur Europa ser ut idag."

"Det kan inte vara värre idag än vad det var då strax efter krigsslutet."

"Värre ändå är just vad det är. Vad vet ni om Europa idag? Ingenting! Ta till exempel London. Var ni någonsin där?"

"Nej."

"Hur ser det ut idag? Efter kriget var hela centrum alldeles sönderbombat, och det tog årtal innan vi fick staden rensad från alla ruiner. Men vad gjorde vi sedan? Byggde vi upp det igen? Ja, det gjorde vi. Men vad tog vi med i den nya stadsplanen av det som hade utgjort charmen i det gamla London? Ingenting! Absolut ingenting! Vi lät den gamla eviga gemytliga trivsamtens pittoreska London vara utplånat för all framtid och byggde på dess ruiner upp en fasansfull skräckstad. I stället för de nu grusade gamla vackra stenhusen med korintiska pelare, stuckoarbeten, friser och utsmyckade krusiduller byggde vi upp dessa hemiska fantasilösa sterila amerikanska skyskrapor och andra höghus av betong som särskilt omkring St. Paul's Cathedral har en slående likhet med mastodontiska gravstenar. Samma omgestaltning av arkitekturen erfor Paris: den europeiska kontinentens huvudstad domineras numera inte längre av Notre Dames gotik och Triumfbågens klassicism utan av de jättelika kala rätvinkliga betonglådor och -kuber som det i var och en av dem tvingas leva 20,000-tals stackars fransmän, allt enligt deras store världsarkitekt Le Corbusiers genialiska framsynthet. Även Paris kajer och skogar har man förstört: var man förr kunde ta oändliga idylliska fridfulla promenader kan man inte längre sätta en fot utan att man blir en våt fläck genom någon av alla de miljontals överstressade ursinniga bilisternas försorg. Paris är inte längre en stad för människor. Det är en omänsklig stad av ohyggliga bostadskomplex i form av likformade betongboxar i skräckinjagande storlek. Och sådana är alla storstäder i världen idag. Sådant är det mänskliga samhället idag.

Men de hemskaste byggnaderna är inte bostadssilorna. Nej, det finns i varje storstad ett tempel som i nakenhet, sterilitet, storlek och omänsklighet överträffar alla skyskrapor och betonglådor. Det är sjukhusen. Det moderna sjukhuset är en

gigantisk central vart människor förs för att dö. Kommer man in på ett sjukhus för 50,000 patienter kan man vara säker på att inte komma ut därifrån levande, ty på så stora sjukhus får alla patienter förr eller senare sjukhussjukan, som ingen vet vad det är men som alla dör av.

Även Rom, den eviga staden, har nu fått äta upp sin egen evighet. Borta är den pittoreska renässansidyllen med 50,000 invånare, borta är dess påvliga palats, kardinalträdgårdar, biskopsoaser och småstadskvarter. I stället finner du nu där en stenöken för tre miljoner nollor och matvrak. Individualismen, skönheten, fantasin och naturen är lika utrotad där som i alla andra storstäder. Träden har huggits ner, palatsen har fått vika för asfalten och bilarna, hierarkins triumfmonument Peterskyrkan dominerar inte staden längre, utan det gör en vit elefant i form av en marmormardröm som skall föreställa ett gravmonument över den person som förenade Italien på kyrkans, skönhetens och det mänskligas bekostnad. Det är visserligen ett vackert gravmonument men liksom fem gånger för stort. Även Wiens charm och musik har drunknat i bilisternas dån och fartraseri, höghusens förbjudande sterilitet och det gamlas bortsopade och ihjältegrna ruiner.

Men den värsta förnedringen finner man i Tyskland. Vad vet du om Berlin?"

"Det blev visst illa skadat under kriget."

"Ja, men det är ingenting mot vad det är idag. Berlin förblev i alla fall en stad ända fram till 1961, liksom Tyskland förblev en nation och tyskarna förblev ett folk fram till 1961."

"Vad hände då 1961?"

"När kriget var slut delades Tyskland och Österrike upp i fyra zoner av segermakterna: en rysk zon, en fransk zon, en brittisk zon och en amerikansk zon. Likaså delades Berlin och Wien upp i likadana fyra zoner. Österrike och Wien blev så småningom fria och självständiga och likaså de franska, engelska och amerikanska zonerna av Tyskland och Berlin. Men de mot tyskarna så trevliga ryssarna behagade att stanna kvar och behålla sin zon i Tyskland och Berlin. De grundade ett nytt tyskt rike som allmänt kallas Östtyskland och som är lika kommunistiskt som Sovjetunionen och oupplösligen i lust och nöd, kanske mera i nöd, allierat med Moskva. På så sätt har det blivit två tyska länder i Europa: det fria Västtyskland och det kommunistiska Östtyskland. Men de tidigare franska, engelska och amerikanska zonerna i Berlin har också blivit fria och tillhör Västtyskland medan den ryska zonen av Berlin, Öst-Berlin, tillhör Östtyskland. Sålunda blev Berlin en delad stad men dock en stad, och det flydde ingenstans så mycket flyktingar från öst till väst som genom staden Berlin. För att råda bot på detta missförhållande byggde då ryssarna upp en mur som gick tvärs genom hela Berlin och markerade gränsen mellan Öst- och Väst-Berlin. Denna för människor oöverkomliga mur, som ryssarna döpte till Frihetsmuren, utrustades även med elektrisk taggtråd och ett alarmsystem som gjorde att ingen kunde nalkas muren utan att kommunisterna blev varskodda. Sålunda klövs Tysklands huvudstad i tu, sålunda söndrades Tyskland hopplöst i två olika länder, sålunda stoppades den

ena hälften av det tyska folket från att umgås med och träffa den andra hälften, så dömde ryssarna den europeiska kontinentens främsta nation till hopplös inre tvedräkt och boskillnad för en än så länge obegränsad framtid. Det är Tyskland och Berlin idag.

Alltså, kan du tänka dig, en östtysk får inte lov att umgås med någon västtysk fastän de talar samma språk och vanligen är släkt med varandra. En östberlinare får aldrig besöka, se eller ens tala om den västra delen av sin stad och dess invånare, även om hans egen bror, son och far skulle bo där. Wittenberg, Weimar, Leipzig, Halle och Dresden, Luthers, Goethes, Schillers, Bachs, Händels, Mendelssohns, Schumanns och Schützs städer, får inte ha något utbyte med Bonn, Hamburg, Frankfurt, Lübeck och Bayreuth, Wagners högkvarter och Beethovens, Brahms, Thomas Manns och Goethes barndomsstäder, därför att ryssar och kommunister har bestämt det så. Kan du tänka dig någonting mera absurt?

Och alla de gamla vackra tyska medeltidsstäderna i Västtyskland, som alla lades i grus av kriget, har numera ersatts med amerikanska skyskrapespäckade sterila skräcksamhällen. Nej, till och med det sönderbombade Europa som du såg efter kriget såg bättre ut än vad dagens moderna stereotypa och livlösa Europa gör. Allt vackert från före kriget är borta och ersatt bara av fulhet, fulhet överallt.

Även den fria naturen i Europa är ej längre vad den var. Industrierna fördärvar ej endast städerna med smuts, gift, rök, stank och avfall utan även all natur i närheten. I Rhen dör fiskar i massor, i Östersjön dör sälar i massor, och på havet omkommer miljontals sjöfåglar genom att de får av den olja på sig som alla fördärvliga maskinfartyg lämnar efter sig på havet var de far fram. Det finns knappast någonstans i världen längre en plats för en människa att bo på var det inte också samtidigt förekommer brottslig miljöförstöring till exempel i form av höga svarta skorstenspipor som spyr ut svart rök och gula gifter och som i högvördig egenskap av nejdens skamfläck syns från varje plätt inom ett avstånd av två mil.

Europa, världen, civilisationen och det mänskliga samhället har aldrig någonsin varit fulare, lortigare, hemskare, mera avskyvärt, mer förpestat och mer destruktivt än vad det är idag. Största felet därtill anser jag att ligger hos vetenskapsmännen och teknologerna, som fått den materiella utvecklingen att skena iväg bortom all mänsklighet och allt hopp om mänsklig kontroll. Det materiella har blivit viktigare än människan, och detta är människans egen självdestruktivitets fasaväckande blindhet. Barbariet i världen idag är det materiella, och barbarerna är de som håller på det. Människorna har blivit slavar för maskinerna, och de människor som inte gör uppror mot maskinernas materiella förtryck måste gå under.

Det är främst socialismens förtjänst att människan har blivit så trålbunden idag. Industrialismen, socialismen, anarkismen – se där de tre instrumenten för mänsklighetens självmord! Men mycket skuld vilar också på oljan, utan vilken väldigt få maskiner skulle gå här i världen."

Maskinisten skulle just till att säga något, men mr Finch avbröt honom innan han hade hunnit ta vara på sin muntur och ens hunnit öppna munnen:

"Men det värsta av allt i Europa idag – vet du vad det är?"

"Nej?"

"Har du varit i Schweiz?"

"Nej."

"Knappast har du heller varit i Sverige. Dessa två länder lämnades helt orörda av både första och andra världskriget. Därför kunde man liksom ha väntat sig att sekelskiftets romantiska värld i dessa båda länder alltjämt skulle ligga intakt, men gör den det? Nehej. Bern, Zürich, Stockholm och Göteborg är lika förstörda idag som Hamburg, Lübeck, Warszawa, Budapest och Köln var efter kriget. Vilka stormar har då härjat i dessa av kriget orörda städer? Rivningsvansinnets. Efter andra världskriget har mänskorna fått för sig att allt gammalt och vackert som ännu fanns kvar inte skulle få finnas kvar. Emedan sådant som är gammalt och vackert i särskilt stor skala fanns kvar i städer som skonats av kriget tog sig rivningsdårarna sitt lystmäte på dessa orörda jungfrur, jämnade deras centraldelar med marken och byggde i stället upp lika hemska sterila gravstenar och betonglådor i kolossalformat som redan i centrum av alla Europas klassiska städer vittnade om dessas klassiska arkitekturs totala likvidering och grusning. Kan du tänka dig vilket vansinne? Bara för att några städer i Schweiz och Sverige inte var lika illa åtgångna som alla andra storstäder i Europa skulle även dessa jämnas med marken – för jämlikhetens skull. Detta med jämlikhet har berövat mänskligheten hennes innersta väsen: den individuella människosjälens. Demokratin har gått för långt och står idag som en vacker falsk kuliss i form av en neonreklamskylt framför allt vad den i praktiken innebär: pedanteri, småaktighet, formalism och byråkrati till döds.

Där har du ditt Europa. Är det verkligen värt att längta hem till?" Åter skulle maskinisten nu äntligen till att säga någonting, men på nytt blev han avbruten innan han hunnit öppna munnen: "Vet du vad jag skulle vilja göra när jag väl är död?"

Häpen över denna nya vinkling av konversationen kunde maskinisten bara säga: "Nej?"

"Jag vet inte om jag kommer att bli en ängel eller en djävul, men det kan kvitta. Det som jag vill göra som spöke kan jag göra i båda fallen, ty det kan ses både som goda gärningar och som rackartyg.

För det första så skulle jag välta omkull varenda höghus i hela världen, varenda ful fyrkantig steril betonglåda som folk mot sin vilja måste bo i. Sådana kolosser kan ändå inte hålla länge. Förr eller senare börjar de störta, och sedan störtar de ständigt i allt snabbare takt.

Men det som är viktigare är att jag skulle se till så att oljan tog slut här i världen, så att inte en bilist och inte en fabrik längre fick en droppe bränsle att hålla i gång helvetesmaskinerna med. Det finns ingenting lortigare i världen än

olja, och det finns ingenting som är svårare att tvätta sig ren från. Så den skulle jag utan att tveka göra ett snabbt slut på. Den är det orenaste som finns.

Nej, min vän, det enda stället i världen där man har det bra, det är här det, långt ute på havet, fjärran från vimlets yra, prisgivna åt naturens underbara godtycke. Här kan vi lugnt tala illa om världen så mycket vi vill utan att världen hör det eller någon börjar bråka med oss för den sakens skull. Här är vi fria. Endast här ute, längst ute på det öppnaste havet, var vi ständigt kan leva med evigheten inför ögonen, och med evigheten menar jag då den oändligt majestätiska havshorisonten, kan vi känna oss trygga och lugna, fria och säkra på oss själva. Här ute kan ingen civiliserad dåre stressa oss och fresta oss med civiliserad skit."

Och sålunda fick maskinisten nästan ingenting alls sagt under hela detta samtal.

24. Polcirkeln passeras

"Hur har ni fått er negativa inställning till det moderna Europa, herr Finch? Har ni varit olyckligt gift?"

"Min förbindelse eller brist på förbindelse med kvinnor har ni ingenting med att göra, herr maskinist, men skall sanningen fram så är kvinnorna enligt min mening ett otyg. Ingenting har någonsin fördärvats och gått under här i världen utom genom kvinnlig tillskyndan och alltid då genom mannens hopplösa ohjälpliga beroende av den i grunden alltid omoraliska och oberäkneliga kvinnan. Har ni givit akt på kvinnorna här ombord?"

"Inte så mycket."

"Inom klanen Reynolds," viskade herr Finch, "finns flera kvinnor som inte riktigt är som de borde vara, och jag slår vad om att de kommer att ställa till med ett helvete ombord förrän den här resan är över."

"Era insinuationer förvånar mig."

"Jag har inte sagt några namn. Ni behöver inte ta mig på allvar och ännu mindre tro mig."

"Jag tror att felet ligger i er grundinställning till det veka könet. Ni har missförstått någonting väsentligt med kvinnan från början."

"Förklara er. Det låter intressant."

"Så vitt jag vet har ingen man någonsin ångrat att han älskat en kvinna och inte heller en kvinna att hon någonsin blivit älskad. Kärleken ångras inte. Detta fenomen ingår i dess väsen. Är den äkta så kan den aldrig ångras. Problem uppstår bara när kärleken tar slut eller fattas. Då kan kvinnor börja agera oberäkneligt och till synes omoraliskt."

"Jag skulle vilja formulera nackdelen med kvinnan annorlunda. Kvinnan är skapt svagare än mannen. Det är ett faktum. Hon är av naturen underlägsen mannen. För att mannen ska kunna ha utbyte av kvinnan måste han anpassa sig efter hennes mindre och svagare mönster. Detta kallas att ta hänsyn. Ej alla män

klarar av detta. Ej alla män är av naturen skapta till att anpassa sig efter kvinnan. Och de som inte är det bör lämna kvinnan i fred, och även kvinnorna bör lämna honom i fred. Jag är en sådan."

"Så ni hör till dessa få lyckliga män som kan klara er utan kvinnor utan att för den sakens skull vara homosexuell?"

"Exakt. Och fler män är sådana än vad man tror. Kvinnorna bortförklarar förekomsten av sådana män med att spekulera i deras eventuella homosexualitet, men de är helt enkelt asexuella. De klarar sig bättre utan sexualitet. Och det kan kvinnor, för vilka sexualiteten är själva livet, aldrig fatta. I värsta fall tar de detta fenomen som den grovaste av alla tänkbara förolämpningar mot deras kön, som i fallet Orfeus, som ju kvinnorna dödade bara för att de kände sig förolämpade av hans asexualitet."

"Doktor Freud hade funnit stort intresse i era teorier, herr Finch."

"Men ni frågade mig om anledningen till min kritik mot dagens samhälle. Ja, jag har sett en del. Under de båda världskrigen var jag mest verksam i London och såg därifrån på alltför nära håll det gamla godmodiga lysande Brittiska Imperiet, världshistoriens mest lyckade imperium hittills, obönhörligt slitits sönder lem för lem tills år 1945 liket var naket och skändat. Ingenting fanns kvar efter destruktiva dårars jobb som Marx, Tolstoj, Lenin, Gandhi, Stalin och Hitler. Jag arbetade i en engelsk-tysk firma och hade därför även mycket med Tyskland och Österrike att göra. Englands godmodighet och anriktedom överlevde kriget, men av det gamla Tyskland överlevde platt intet. Den bedrövliga irrationella ologiska och morbida tvedräkten mellan världens två ledande, högst utvecklade och mest civiliserade länder betydde slutet för båda och särskilt för min firma."

Maskinisten skulle just fråga vad för en firma det hade varit när mr Finch så att säga tog ordet ur munnen på honom.

"Det var en musikfirma vars engelska avdelning jag ledde. Jag spred tysk musik i England och engelsk musik i Tyskland. Herr Elgar var en god vän till mig, och han kunde lika litet som jag smälta att de två viktigaste representanterna för europeisk kultur måste gå under genom ett fullkomligt vettlöst kiv. Hur kunde vi vara så galna, vi engelsmän, att vi kunde göra tyskarna till våra fiender? Och hur kunde tyskarna och österrikarna vara så galna att de störtade sina hederliga monarker och upphöjde avskum som Hitler i stället? Tyskland och England betraktade varandra som fiender och ansträngde sig till det yttersta för att göra slut på varandra och lyckades också nästan därmed, medan de hela tiden i ryggen hade en långt farligare gemensam fiende i stalinismen, den ondaste diktatur som någonsin funnits, som minsann förstod att sko sig på deras bekostnad och utnyttja deras meningsskiljaktigheter till egen fördel: Ryssland var den enda i Europa som vann något på andra världskriget, medan både Tyskland och England ruinerades därav. Det är det fruktansvärda, att alla världens slaver står förenade under stalinismens blodröda fanor medan vi germaner vanvettigt nog inte bjuder dem något motstånd utan i stället meningslöst käbblar med varandra

och därvid låter Baltikum och hela Europa öster om Elbe, Harz och Thüringen gå förlorat för den friare delen av mänskligheten."

"Men nu blir det inga fler världskrig."

"Tror ni det?"

"Ja, de har ju så mycket kärnvapen nu att ett krig inte kan inledas utan att mänskligheten och allt liv utplånas."

"Ni är naiv, herr maskinist. Atomvapnen har oskadliggjort sig själva med att bli så många att de aldrig kommer att kunna användas. Som ni sade själv: det finns så mycket atomvapen nu att man inte kan använda dem utan att utplåna mänskligheten. Därför kommer de aldrig att komma till användning, ty ingen vill ta ansvaret på sig för att utrota allt liv på jorden. Genom sin effektivitet och mångfald har atomvapnen gjort sig omöjliga för användning.

Men vanligt krig med kulsprutepistoler, granater och livs levande soldater är ofarligt för mänskligheten i dess helhet. Det har aldrig upphört att förekomma efter andra världskriget, och sådana krig slipper vi aldrig. Det är bara atombomber vi aldrig mera får se komma till användning, och det är lika bra det. De fyllde sin funktion som gräll finaleffekt åt andra världskriget till ryssarnas fördel, ty du anar inte vilket djävulskt världspolitiskt intrigspel som låg bakom fällandet av de båda bomberna. Det var den stalinistiska makten och ingenting annat som frammanade dem. Ingen hade någon skuld i detta mord på miljoner människor utom de stackars ryssarna allena, som uppriktigt tackade amerikanerna när dessa hotade med att använda atomvapen. "Ja, fäll ni era bomber bara," sade ryssarna, "så får ni skulden där för och inte vi." Och det var bara av skräck och fruktan för Ryssland som amerikanerna släppte bomberna, ty ryssarna framdrev detta genom sin förslavning av Europa: Amerika ville inte ha Ryssland med som glupsk egoist och hänsynslös opportunist till vapenbroder även i Japan.

Men det var om mig själv och inte om världen som jag skulle tala. Efter Tysklands, Englands, dess gemensamma musiks och mitt fall flydde jag till Sverige, som då ännu var ett gott land som förnuftigt nog hållit sig utanför alla onödiga krig. Jag startade en firma i klocktillverkningsbranschen och hade däri även mycket att göra med Schweiz. Men på 60-talet började Sverige försämras, socialiseras och nivelleras ihjäl. Dess gedigna och anrika skolsystem krossades totalt, och som kompensation för ett nytt skolsystems grundläggande brister med i synnerhet ämnena historia och religion bortopererade bjöds Sveriges ungdom av regeringen i stället på knarkliberalism, samtidigt som alla traditionella miljöer systematiskt började avlägsnas. Värst gick det stereotypa samhällsidealet åt Stockholm, där hela centrum lades i ruiner av rivningsentusiasterna och som sedan dess har varit oigenkännligt och för åtminstone min del fullkomligt främmande. Den gamla nordiska huvudstaden, Östersjödrottningen som kallades Nordens Venedig, har de gjort till en hysterisk öken av glas, stål, kal betong och steril rätlinjighet, lika omänsklig och mördande som Chicago. Utsmyckningen, hantverket och fantasin har utrotats inte bara i hela världen utan även i Stockholm! Så dåraktigt får ett folk bara inte bli så att det går och ödelägger sina

vackraste städers vackraste delar efter att dessa har klarat sig helskinnade genom två världsbränder! Och ändå var svenskarna dessförinnan så kloka att de inte befattade sig med något av världskrigen. Inte konstigt, att svensk och schweizisk ungdom gör så mycket kravaller! Vad deras destruktivitet mot samhället säger är, 'ni har berövat oss våra föräldrars miljö, och ni tvingar oss växa upp utan rötter, och det bara för att djävlas!' När den av andra världskriget skonade stadsmiljön i Schweiz och Sverige skändades utan anledning beslutade jag mig för att lämna Europa och aldrig åter vända tillbaka. Jag gick åter in i musikbranschen och vände mina ögon mot Australien. Men i stället hamnade jag i världens värsta stad – Tokyo, därför att japanerna är fler och vet mindre om engelsk och europeisk musik än australiensarna. Japanerna känner relativt dåligt till Händel, Purcell och Elgar, och Vaughan Williams har de aldrig hört talas om. Genom en god väns försorg kom jag att göra ett uppehåll i Japan på vägen till Australien, och som jag fann den japanska marknaden märkvärdigt mottaglig för min musik stannade jag där.

Fastän mitt arbete var i Tokyo, som jag hjärtligt avskydde, fann jag mitt enda riktiga japanska hem i Kyoto 30 mil därifrån. Jag brukade flyga till Tokyo varje måndag morgon och tillbaka till Kyoto varje fredag kväll. Genom goda kontakter fick jag flyga nästan gratis. Så levde jag i åtskilliga år, tills jag plötsligt en dag inte längre kunde fara hem till Kyoto. När Japan helt plötsligt brakade ihop som det pappersväggade korthus som det alltid har varit och alltid kommer att förbli, var min enda möjlighet att rädda mitt skinn att hoppa på detta bisarra flytande dårhus, som visserligen inte skulle till Australien utan till Nya Zeeland, men det spelar ju ingen roll eftersom det nu inte kommer till någondera. 'Nya Zeeland går nog lika bra som Australien,' tänkte jag, och här är jag nu ingenstans. Så går det när man inte vill vara med om historiens konkreta genomgripanden och försöker undfly dem: man hamnar i ett vacuum. Då hade min vän Fothergill det bättre i den ryska revolutionen: han fick minsann lov att rädda livet på ryska aristokrater och till och med uppleva den högsta kärlekslyckan i stridernas mitt. Men ur en synpunkt tror jag dock att vi ändå är mera lyckligt lottade än någon annan på jorden."

"Ur vilken synpunkt?"

"Vår resa börjar mera likna en saga än en verklighet, och den som får uppleva verkligheten såsom överklig är mycket säll. Tänk själv på vår unika position: vilken dag som helst passerar vi polcirkeln, och det är tolv grader varmt!"

Kaptenen råkade just gå förbi dem. Herr Finch stannade honom genast och frågade: "Vad nytt, kapten?"

Kaptenen svarade nästan buttert:

"Vi har passerat södra polcirkeln för en dryg timme sedan."

"Och strömmen driver oss alltjämt söderut?"

"Lika envist och jämnt som en klocka man inte kan stoppa."

"Men är det inte synnerligen märkvärdigt, kapten, att det är tolv grader varmt i dessa trakter?"

"Det är tretton just nu. Visst är det otroligt, men faktum är att den ström som för oss söderut är varm."

"Men den måste ju snart ta slut nu, för snart kolliderar vi ju med Antarktis kontinent, eller hur?"

"Det är kanske inte så säkert."

"Vad menar ni?"

"Vi är på väg in i det isbelagda Rosshavet."

Det uppstod en tystnad. En sådan möjlighet hade Harold Finch inte tänkt på. Och kaptenen gick vidare, glad över att frågorna från herr Finch upphörde och tillät honom att gå vidare.

"Vi kommer alltså att köra fast oss i Rosshavets drivis. Där kommer vi att fastna och krossas när hösten kommer. Det blir uppenbarligen vårt öde."

"Om vi inte räddas," sade maskinisten.

"Det är nog mest realistiskt att inte räkna med den möjligheten. Ingen vet ju ens att vi finns här."

"Om ingen har funnit någon av våra flaskor."

"Den första av våra flaskor upphittas väl när vi alla redan är döda. Hur mår styrmannen nu apropå det?"

"Han är alltför tydligt döende."

"Är han sjuk då? Har han varit sjuk?"

"Det är det märkliga, att han har länge yrat och kallsvettats, men någon direkt feber har han aldrig haft."

"Har han haft någon aptit?"

"Nej, han har inte velat intaga någonting, men det lilla som vi har lyckats tvinga i honom har han behållit. Ingen här ombord har kunnat begripa sig på hans sjukdom, men stewarden menar och påstår ganska bestämt att hans sjukdom är okänd och troligtvis dödlig, och att det är fara för att den kan vara smittosam."

"Det låter ju väldigt uppmuntrande. Hur länge har han nu legat till sängs?"

"I drygt tre veckor."

"Och hans sjukdom har kommit gradvis så småningom och bottnar egentligen bara i en känsla av hopplöshet och uppgivenhet. Hur många av oss kommer att gå samma väg? Säkert blir styrman inte den ende som går under genom denna okända mystiska nervsjukdom. Framtiden ser kanske inte så avgjort löftesrik och hoppgivande ut för oss."

Med dessa ord lämnade herr Finch maskinistens sällskap och styrde sina steg i definitiv riktning mot baren.

Och det kunde snart konstateras att de flesta ombord vid polcirkeln passerande den 14 november klockan 13 gav upp sitt sista hopp om att någonsin kunna bli återbördade till civilisationen i levande skick. Ingen vågade sedan längre öppet tro eller hysa något hopp om att något underverk ännu skulle kunna ske. Döden var det enda som någon realist ombord med säkerhet kunde anse sig ha att se fram emot.

Men barnen fortfor dock med att leka, tysken och holländaren fortfor lika fullt med att dricka och skämta, deras galghumor upphörde inte med att ständigt bli alltmer svart och bisarr, och engelsmännen koncentrerade sig inte ett dugg mer eller mindre på sitt övermåttan dramatiska bridgespel, som för dem var av vida högre betydelse än om *Carolina* gick under med man och allt eller inte. Och allt fler blev de bland männen ombord som med allt muntrare och friskare mod fiskade upp allt bättre och viktigare mat. Bröderna Reynolds, kaptenen, maskinisten, österrikaren Bernhard och stewarden var de som för närvarande hade det största intresset och den största framgången i det allt mer professionellt bedrivna fisket.

25. Nattvakten

"Berätta nu, herr grek, om er familj i Nya Zeeland!" Det var kaptenen som plötsligt passade på tillfället när han råkade sammanstråla med missionären vid relingen. Greken hade alltid fruktat och undvikit kaptenen, som nu när han äntligen stötte ihop med den grekiske prelaten gnuggade sina händer. Fader Nikolaus stammade hjälplöst och liksom tagen på bar gärning: "Herr kapten!" som om han ville be om misskund, och han kunde inte få fram något annat.

"Nå, nå, ut med språket! Har ni någon familj på Nya Zeeland eller inte?" insisterade kaptenen obarmhärtigt. Greken teg fullkomligt skräckslagen. "Eller var det inte så att ni hittade på er familj i Nya Zeeland bara för att ha någonting att beveka mig med när ni bad mig ta er gratis med ombord? Svara nu, käre grek!"

"Jo, så var det," bekände greken hjärtängsligt.

"Det är bra." Kaptenen klappade den lille prästen på armen. "Jag visste det nog hela tiden. Men nu när ni vet att jag vet det kan vi väl vara vänner igen? Låt oss inte mera undvika varandra i fortsättningen!" Och greken gick med därpå, och med detta samtal föll en kvarnsten från hans bröst. Äntligen behövde han inte längre vara rädd för att kaptenen skulle komma på honom! Det nästan syntes på honom hur lättad han var över att inte längre behöva frukta att bli strandsatt eller slängd över bord eller något liknande.

Kaptenen var fenomenal i det att han behövde så litet sömn. Han var en nattuggla som alltid skötte större delen av nattvakten själv. Han sov nästan aldrig mer än fem timmar om dygnet, och ofta sov han inte ens så mycket. Därför fick stewarden och maskinisten väldigt korta och sporadiska vakter. Genom sin vaksamme och gode kapten fick de det ganska bekvämt för sig och kunde bry sig ännu mer om passagerarna, vilket kanske just var kaptenens baktanke.

Och när kaptenen höll vakt var allt dött ombord. Då var allt så tyst och stilla så man hade kunnat tro att det inte fanns någon vakt ombord. Men vakten fanns där i mörkret, stående osynlig var han minst syntes, sammansmulten med nattens tystnad och mörker och intensivt upptagen med att njuta av den eviga frid som endast lyser i mörkret om natten.

Om någon kom upp på däck medan kaptenen höll nattvakt gjorde sig kaptenen vanligen ännu mera osynlig och hoppades att nattfridstöraren snart skulle försvinna, vilket han vanligen tämligen snart även gjorde utan att ha sett en skymt av kaptenen.

Men ibland kunde kaptenen vara på humör att prata med någon i nattens tystnad och dess mörkers fridfullhets ljus. En natt råkade den buttre engelsmannen Harold Finch komma upp på däck lockad liksom kaptenen av mörkrets tystnad, och kaptenen kom fram till honom och tilltalade honom.

"Så sent uppe, mr Finch?"

"Ja, kapten. Vet ni om att ett äktenskapsbrott håller på att ske ombord?"

"Finns det kvinnor ombord?"

"Ja, det gör det. Inte var ni väl okunnig om den saken?"

"Kvinnor är det sista jag lägger märke till här i världen. De står för allt oförnuft i världen, och därför bryr jag mig inte om dem. De bara hindrar en från att hålla kursen. För min del får de göra vad de vill med sina äkta eller oäkta män ombord, så länge de bara inte blandar in mig."

"Men ni har ansvaret för passagerarnas säkerhet."

"Känner ni er osäker? Har ni blivit hotad?"

"Nej, men den mest diskrete av bröderna Reynolds är i fara."

"Har hans hustru hotat honom?"

"Nej, men hon bedrar honom."

"Så länge hon struntar i honom är ingen fara å färde. Bry er inte om några fjolliga fruntimmer. Annars kan man inbilla sig att ni är kärlekskrank själv, och då blir ni bara löjlig. Det finns större saker att bekymra sig för vad vårt fartygs belägenhet beträffar. Så tänk inte mer på kvinnor, mr Finch. Dröm om den om ni vill, men tala inte om dem, och om ni vill vara moralisk själv så gör ni bäst i att lämna deras moral i fred. Har ni lämnat den civiliserade världen bakom er för att dela denna skutas och dess människors öde så får ni finna er i det."

"Jag ville bara varna er."

"Låt mig då varna er. Bli inte en sådan där töntig allvetartyp som den där tysken som lägger sig i allt och tror sig vara någon sorts moralens väktare ombord. Sådant gör bara alla oegentligheter värre, och själv blir han bara utskrattad bakom sin rygg. Jag lovar er, att det är bättre att damerna underhåller sig och har roligt än att de får tråkigt och börjar hitta på intriger."

"Men en intrig är just vad som är på gång!"

"Det låter på er som om den intrigen skulle vara farlig. Tillåt mig tvivla på ert sunda omdöme i den saken. Jag vet nog mer om kvinnor än ni. Låt dem manövrera bäst de vill, men kom inte i vägen för dem själv. Men med era manövrer verkar ni just vilja sätta er mitt i vägen för deras vinglande framfart. Avstå, mr Finch. Ni är inte gift. Var tacksam för det."

"Jag ber om ursäkt, kapten, för att jag störde er. Ni kanske rentav vet mer än jag."

"Jag vill helst veta så litet som möjligt." Han drog på sin pipa och betraktade den något orolige Harold. "Men tack för informationen. Gå nu och lägg er."

Harold vände sig om men verkade tveka, som om han hellre dröjde sig kvar. "Kan ni inte sova?" fortsatte kaptenen. "Ni kanske hellre vill stanna här och prata? Säg mig i så fall, hur kom det sig att ni hamnade här? Varför stannade ni inte hemma?"

"Ni vet hur Japan såg ut."

"Men varför stannade ni inte var ni hörde hemma – i England?"

"Det vet ni. Jag är missanpassad. Jag kunde inte foga mig in i den sköna nya värld som de två världskrigen frambragte. Vår engelska värld före första världskriget var den idealiska världen. Det vet ni. Allt var vårt då. Allt låg öppet för oss. Vi behövde inte ens pass för att resa vart som helst utomlands. Världen var fri då. Sedan kom socialismen och Lloyd George."

Han kom närmare kaptenen och började tala ivrigare. "Jag kunde inte med någon form av socialism. Jag ville tänka själv, leva själv, och vara mig själv och inte bli omhändertagen av samhället. En politiker sade i början av trettiotalet: 'All socialism, vare sig nationalsocialism, sovjetsocialism eller någon form av välfärdssocialism, är lika med nationalsocialism i dess mest omänskliga gestalt. Varje grupp som verkar för kollektivets och icke för individens bästa är enbart destruktiv. När ett samhälle sätter någonting annat som mål än varje enskild individs bästa måste ett sådant samhälle gå under, ty all världen beror av den enskilde individen. All ordning och all civilisation beror uteslutande av individuell personligt tänkande.' Och alltid tystades han ner när han sade något, och hans politiska bana slutade med att han blev utsparkad."

"Var det G.K.Chesterton?"

"Nej, Chesterton var författare och inte politiker, men Chesterton var mycket god vän med honom och lärde sig mycket av honom. Han var den mänskliga rösten som vårt sekel och dess nya sköna samhälle har levande begravt, och ingen vill gräva upp honom igen. Det måste han göra själv."

Kaptenen tänkte: "Denne man har ett visst patetiskt drag över sig. Jag misstänker att politikern i fråga var han själv, men det skulle också ha kunnat vara Churchill när han var som mest i nedan på 30-talet. Nåja, det spelar ingen roll."

"Ett sådant samhälle ville jag inte vara medskyldig till," fortsatte mr Finch. "Som en författare skrev efter andra världskriget: 'Kyrkan är sönderbruten och krossad, gentlemannen är utrotad från jorden, och alla ideal har ogräsen rensat ut från rabatten. Kvar av allt gott finns intet utom det plågsamma resultatet av universalskändningen.' Och dessa små ömkliga ruiner som fanns kvar var intet mot allt det monstruösa som universalskändarna lämnade efter sig på jorden och som ännu finns kvar: skyskrapestäderna, järnridån och det vetenskapliga materialistiska barbari som vetenskapsmännen och teknologerna gjort mänskligheten hopplöst beroende av. Den socialistiska världen i väst och i öst är inte en mänsklig värld, och därför vill jag inte veta av den."

"Men människan har alltid varit likadan. Det har alltid varit barbarer som haft makten i världen."

"Menar ni det, kapten? Då vet ni inte mycket om historia. Vad vet ni om världsordningen före 1914? Jämfört med dagens kaos överallt utom i Västeuropa och Nordamerika var den ett paradiset."

"Men alla talar ju enbart illa om imperialismens tidevarv."

"De okunniga pratar och de visa tiger. Den som kritiserar den västerländska imperialismen har aldrig sett den i verkligheten. Jag såg den i verkligheten. Min värld var sekelskiftets värld. Det var en fridfull värld. Överallt enade sig nya förut hopplöst splittrade riken under dugliga kristna monarkier, som Italien och Tyskland. Det var den österrikiska dubbelmonarkins tid, det ädla Tsarrysslands tid, Napoleon III:s underbara tidevarv och det brittiska havsimperiets storhetstid. Och det var framför allt en kulturens blomstringstid. Se på Schliemanns arkeologi, den ryska baletten, den romantiska musiken, de glittrande operorna av Verdi, Wagner och Puccini, de franska oöverträffbara konstnärerna Lautrec, Manet, van Gogh, Doré, Degas & CO, den prunkande arkitekturen och de universella författarna överallt: Zola, Dickens, Jules Verne, Dumas, Hugo, Stevenson, Kipling, Poe, Melville, Tolstoj, Dostojevskij, Ibsen, Andersen, och allt det andra himmelska i 1800-talets viktorianska kulturvärld, som fick ett så abrupt och katastrofalt slut med det första världskriget. Vad har vi idag av allt detta? Inom kulturen har vi bara att påvisa en och annan hopplöst besk och bitter världskritiker som Bertolt Brecht. Det är det bästa 1900-talet har att uppvisa, jämte James Hiltons sentimentalitet, Graham Greenes alkoholhjältar samt självmördare som Stefan Zweig, Ernest Hemingway, Klaus Mann, Virginia Woolf och alltför många andra. För övrigt är all uppbygglig skapande kulturell verksamhet idag död i hela världen. Kulturentusiasmens, romantikens och den förenade världsordningens gudomliga tider gick hopplöst upp i rök i särskilt den andra av de två världsbränder som politiska dårar anlade bara för att djävlas."

Världen har till och med till stora delar bytt namn. Var finner vi idag Sankt Petersburg, Königsberg, Jekaterinburg, Chemnitz och andra liknande urgamla historiska kulturstäder? Jo, de ligger maskerade under politiska namn som Sverdlovsk, Kaliningrad, Leningrad och Karl-Marx-Stadt. Mänskligheten försöker till och med släta över historien med att hitta på nya namn åt till exempel sådana orter som den var Rysslands sista monark mördades jämte hans hustru, fyra döttrar och enfödde blödarsjuka son utom familjens tjänare och läkare. Ingen vågar nämna Jekaterinburg som en levande stad idag. Nej, Sverdlovsk heter staden, och i den har aldrig något tsarmord ägt rum."

"Du anser alltså att dagens värld är den sämsta av alla tänkbara världar i jämförelse med gårdagens värld, som var den bästa av alla tänkbara världar?"

"Jo, men ironisera inte däröver. Jag minns världen från före 1914. Den största skillnaden mellan den tiden och nutiden är att på den tiden ingenting var omöjligt för människan medan idag allting är omöjligt."

Vi här på havet är som hela mänskligheten idag: utan roder på drift ingen vet vart och utan att någon kan göra något åt saken."

"Ja, men där är en väsentlig skillnad mellan vår situation och hela mänsklighetens situation."

"Ja, vi slipper ha något mera att göra med mänskligheten, men det slipper inte mänskligheten. Och därför är vi de mer lyckligt lottade."

"Det vet vi inte förrän när resan är över."

"Ja, risken finns ju att vi kommer tillbaka till mänskligheten igen, och i så fall är vi inte längre lyckligare lottade än hela mänskligheten i dess fasaväckande sits av att vara fast i den fälla som dess egen självdestruktivitet har försatt den i. Och det enda den kan göra åt saken är att blunda för situationen och inte låtsas om den, som damerna inne i bridgesalongen."

"För damernas skull är det dock önskvärt att vi kommer tillbaka till mänskligheten."

"Även för sådana damers som bedrar sina män inom familjen Reynolds?"

"Min vän," sade kaptenen, "ni är som en gammal Hamlet som har överlevt sig själv."

"Jag är rädd, kapten, att hela mänskligheten har överlevt sig själv, eller åtminstone större delen därav."

Nu uppstod det en tystnad, och så småningom gick kaptenen därifrån. Han önskade mr Finch en god natt och försvann ljudlöst mot kommandobryggan. Mr Finch stod emellertid kvar och tänkte: "Han är liksom ett med fartyget, med havet och med hela universum. Jag hade ingen aning om att han var här ute när jag ställde mig här. Och lika ljudlöst som han gled upp till min sida gled han bort i mörkret igen. Sådana kaptener tillhör segelsjöfartens gyllene tider."

Och han befäste sig själv i sina åsikter:

"Världen har varit ett helvete alltsedan 1914 då imperialismen föll till förmån för sjuka demonier och vansinneskonstruktioner som socialismen i alla dess totalitära former från Hitler och Stalin till Mao Zedong. Världen är inget ställe för mig. Nej, jag har det bättre här på ett stilla och ändlöst hav som aldrig upphör med sin saliga tystnads musik och som ständigt leder allt längre och längre bort från det politiska dårhus som världen är."

Och det dröjde ännu en stund innan han övergav nattens saliga inspirerande ro, som ingav honom en så trygg säkerhetskänsla av ensamhet i positiv bemärkelse, för att finna en ännu större ro och vila i sängen och sömnen i värmen inomhus.

Ty det måste man säga till styrmannens fromma, att hans iver att se till så att maskinisten alltid höll maskinen i trim hade den uppbyggliga effekten att det numera, när det ständigt blev kallare för varje dag, aldrig saknades värme ombord inomhus.

26. Minnen från Hongkong

Havet hade redan hunnit uppfyllas av is när styrmannen dog. Vart man än blickade såg man bara is. Horisonten skymdes av is. Det var isflak stora och små som tungt låg och flöt i det tröga loja havet, och de skrapade och dunkade olycksbådande mot *Carolinas* skrov. Men de påminnelserna om vad det var för ett öde som troligen väntade dem hade alla redan vant sig vid. De skrämde inte längre med sina ödesmättade slag på *Carolinas* förbommade och än så länge intakta packningar.

Men ishavets naturskådespel var bländande, och ingen undgick att fascineras och fångas av det. Isberg av de mest fantastiska formationer, såväl gigantiska jättar som dolska dvärgar som höll sig under ytan, glimmade och gnistrade i alla väderstreck. En del trögt drivande kristallfjäll höjde sig högt mot den klarblå skinande himlen och gnistrade, blänkte, strålade och bländade likt berg av diamant. Det var ett oerhört romantiskt, fantasieggande och majestätiskt skådespel. Få tänkte på hur farligt detta havsbergslandskap var.

Men kaptenen gjorde det icke desto mindre. "Kommer vi mellan två sådana där jättar som driver mot varandra blir vi till grus och snus och ingenting annat," sade han mer än en gång till mer än en passagerare och åsyftade då alltför tydligt isberg av det största och förskräckligaste slag som fanns inom synhåll.

Men passagerarna tittade och tänkte inte. De betraktade kolonierna av alla de muntra och käcka pingviner som hade sina tillställningar på dessa isbergsstränder, de tittade på sälarna som då och då dök upp och med muntert självbehag visade konster för dem, de fångades av valar som ofta blåste på avstånd och av den enorma mängd sjöfågel som dessa trakter vimlade av under denna tid av året. De betraktade alla måsarna, labbarna, albatrosserna, fregattfåglarna, stormfåglarna, grisslorna, skarvarna, de tusen andra sjöfåglarterna och allt annat myllrande liv som var så otroligt rikligt på dessa breddgrader, med samma tanklösa mållösa fascination och naiva glädje som en hop barnungar på cirkus.

Och havet förblev lika lugnt som det alltjämt trots alla berg förblev öppet. Inget land syntes någonstans, ty man såg inte ett isberg som inte var begränsat och inte hade mera hav bakom sig. Kallt var det förstås nu, men ej kallare än att man kunde skydda sig mot kylan. Skeppet var fullt av extra kläder och särskilt av extra vindkläder som skyddade förträffligt mot köld. Dessa plagg var gamla, ty kaptenen hade skaffat dem som reserv för framtiden efter en av sina stormigare resor med pilgrimer över Indiska Oceanen. Han hade gripits av ömkan med de svårt frysande heliga passagerarna, men han hade minsann valt ut vindkläder som både höll och dög någonting till, hur gammalmodiga de nu än var. De skyddade bättre mot köld än de flesta moderna modeller som experterna bland passagerarna kände till. Experten framför alla andra på området var förstås herr Richter, som alltid hade mycket viktigt att säga och många frågor att kraftigt fälla avgörande domar i. Men strömmen fortfor att driva dem söderut, och det var alltjämt en varm ström, och temperaturen hade inte en dag varit normal. Det var

oupphörligt alldeles för varmt för säsongen och för dessa trakter, hur kallt det än var, men det otroligaste av allt var det att vattnet var varmare än luften. Temperaturen i luften var under noll medan vattnets temperatur envist höll sig över noll, vilket kaptenen påstod att var orimligt före midsommar om det inte hade varit sant.

Och det var en av dessa lugna dagar i en sagolik värld av is, liv, köld och solsken och under otroliga temperaturförhållanden i hav och atmosfär som styrmannen avled efter veckolånga plågor och ohyggliga psykiska lidanden. Det var första gången som döden hade visat sig ombord, och det spred en allmän förstämning ombord för första gången under hela resan. När hans av allt mänskligt och individuellt övergivna kroppshyddas överlämnades åt havet var det flera som tänkte: "Snart vandrar nog de flesta av oss samma väg." Några tänkte till och med:

"Det är nog bara en tidsfråga nu hur länge någon av oss ännu kommer att orka med att begrava de döda. Arbetet att tippa en död över bord kräver ett minimum av värme och kraft men dock mera än vad de flesta av oss kanske redan inom kort kommer att ha kvar."

Och faktum var att den äldre amerikanskan redan höll på att tyna bort. Hon hade givit upp hoppet redan för flera veckor sedan då hon såg oddsen vända sig till *Carolinas* nackdel, vilket de ju allt sedan dess blott allt mer hade gjort. Men hennes trogne gamle make skötte väl om henne och försökte bota hennes pessimism med sin obotliga optimism. Och hon hade ju kvar sin katt även som ständigt ömkligt jamade vid hennes sida, som om den visste att det gick neråt för matmodern.

Maskinisten kom en dag i samspråk med en av de äldre herrarna från Hongkong. De fick god kontakt med varandra, och till slut sade maskinisten:

"Ni har ännu inte berättat för mig ert livs historia."

"Den är sorglig. Vill ni verkligen höra den?"

"Gärna."

"Varför?"

"Jag är intresserad."

"Varför är ni intresserad?"

"Jag är nu en gång intresserad av allt som är mänskligt."

"Nå, så hör då på."

Min far en engelsk överste, och jag föddes i Indien. Han var riktigt en sådan där överste, du vet, med stora vita mustascher, tjocka kinder, kal hjässa och dumt huvud, men han var en god far som uppfostrade oss väl, och vi älskade honom alla. Han var sympatisk, from och rättskaffens trots sitt ganska enkelriktade huvud, och mer än så har man inte rätt att begära av en far utom kärlek, som han inte heller var utan.

Vi bodde i en stor fin vacker vit villa vid de odlingar som han förestod. Vi hade massor av tjänare, vi respekterades, vördades och uppskattades efter vad vi var värda, min far hade själv kvadratmeter för kvadratmeter skaffat sig sin odling

och själv lett allt arbete på den, och allt vad vi ägde och gottade oss i hade vi själva skapat åt oss. Före oss var landet en urskog, och vi var de som släppte ljuset in i den.

Vi hade många goda välbärgade vänner som vi ofta ordnade tebjudningar och stillsamma fester för som aldrig gick till överdrift. Vi var i måttfull plikttrogenhet harmlösa medborgare som enbart skötte vårt eget.

Så kom det andra världskriget med alla dess fruktansvärda konsekvenser. Vår delstat drabbades av det ödet att dess maharadja motsatte sig att tillhöra Indien, varför Indien måste ockupera delstaten med våld med ohyggliga sociala tragedier i släptåg för hela befolkningen. Det fanns ett antal maharadjor i Indien som engelsmännen hade låtit vara i fred och behålla sina feodala ställningar, och ett flertal av dessa hade allt att förlora på Indiens självständighet. Värst var det i Kashmir. Maharadjorna och engelsmännen hade fungerat bra tillsammans i symbiosliknande samarbetsformer, och alla dessa unika småstater med deras särpräglade subkulturer blev fullkomligt överkörda och nivellerade av Indiens självständighet. Ingenting blev kvar av dem, och de ansvariga hinduerna skyllde på utvecklingen. Genom de politiska omvälvningarna blev vi slutligen bortkörda från vårt land som styckades och gavs åt infödda jordbrukare som inte visste någonting om vårt agrikultursystem, och berövade på allt vad vi hade ägt hamnade vi till sist på ett fartyg som var destinerat till Hongkong. Vi hoppades därifrån kunna ta oss hem till England.

Vi hamnade således i Hongkong och upplevde en oväntat lång och lycklig tid där under vilken det öppnade sig nya möjligheter för oss. Min äldste bror erbjöds ett fint arbete nära Tokyo, varför vi flyttade dit allesammans. Vi var nio personer: vår gamle far, vår mor, mina två äldre bröder och min äldste broders familj. Vi fick ett fint underbart vackert beläget hus att bo i. Det var en gammal tvåvånings trävilla, och där blev vi nästan än lyckligare än vad vi hade varit i Indien. Det var som om vi där hade fått tillbaka vår indiska värld, och vi kallade vårt nya hem för "Nya Indien". Vi hade en underbar trädgård som vår mor skötte om, och vi fick många kära engelska vänner som kom till oss på visit ibland och som vi alltid hade trevligt tillsammans med. Det var en underbar tid. Vårt hus var det största i trakten och det vackraste. Min andre bror gifte sig och fick även han barn som snart tumlade omkring med sina kusiner i trädgården. Alltid var det glatt och tryggt hos oss, och alltid sjöng fåglarna omkring oss. Vårt hus var vår borg och vårt paradiset, och ingenting grumlade vår rena, mänskliga, ljuva och vackra lycka.

Så en dag började det byggas hus omkring oss. Vår vackra vilda naturliga omgivning blev till en förstad. Överallt växte det upp rysliga hemska radhus och höghus som alla såg likadana ut. Vi svalde det ända tills vi en dag fick befallning att flytta. Vårt hus skulle rivas. Varför? För att vår mark var uppköpt av staden. Vårt hus måste bort för att bereda plats åt mera höghus.

Vi blev tvungna att flytta, men ingenstans fann vi ett liknande hem. Familjen splittrades så småningom, min äldsta bror flyttade in till staden, min andre bror flyttade tillbaka till Hongkong med vår mor, och även jag försvann i storstaden,

tills omständigheterna en dag tvang mig till att emigrera. Och här är jag nu. Min äldsta bror var klokare än jag och lämnade landet innan det blev svårt att göra det.

Det var den förbannade utvecklingen och urbaniseringen som förstörde allt för oss, och det onda som den har åsamkat oss har den även åsamkat otaligt många andra. Jag hatar och förbannar den så kallade utvecklingen som förstör vad som naturligt och mänskligt är, som plundrar och skändar de små och rättrogna, som hänsynslöst krossar och dödar allt pittoreskt och vackert, all litenhet, allt liv, all njutning, allt behag, all frihet och alla livets högre värden. Den så kallade utvecklingen är enbart en hård och hänsynslös erövring och förstörelse av allt litet och svagt, och den saknar all mening, är förnuftsvidrig och sker utan någon som helst mänsklig känsla. Det finns ingenting som jag mera förbannar än den framåtanda som mot vår vilja förstörde vårt hus, vår borg och vårt heliga lyckliga hem, och som hopplöst splittrade vår familj och spred den för alla världens vindar.

Samtidigt måste jag härav bli pessimistisk inför hela mänskligheten och dess framtid. Var än människan drar fram med sin utveckling skändar hon miljöer och undergräver hon därigenom sitt eget existensberättigande. 'Föröken eder och uppfyllen jorden,' sade Gud till människan, men han gav inte människan rätt att skända natur, idyll och annan mänsklig kultur. Var vi bodde i Japan i ett sannskyldigt paradiset utanför staden ligger det nu en ökenartad förstad av betonglådor var människor mest knarkar och medicinerar ihjäl sig om de inte begår självmord direkt. Denna förstad har faktiskt blivit ökad för att så många självmördare väljer just den till att bestiga ett höghus och hoppa ut. Vi gjorde ingenting i vårt liv någonsin för att förtjäna att få den miljö vi själva hade skapat skändad av hinduer och japaner. De gjorde det ändå med enbart destruktivt resultat, och samma process pågår i hela världen. Storstäder som Mexico City, São Paulo och Kairo breder ut sig medan dessa mänskliga termitstackars invånare ständigt bara lever ett mer och mer destruktivt liv. Utvecklingen innebär, att en ständigt allt större majoritet av mänskligheten får ett ständigt allt mindre existensberättigande."

Han tystnade. Maskinisten hade ingenting att genmäla.

Och blott fyra dagar efter styrmannens begravning avled den gamla amerikanskan. Hennes make var otröstlig men försökte trösta och bota de andra passagerarnas deltaganden med att säga: "Det var bättre att hon dog fridfullt nu än kanske plågsammare senare." Och några förstod vad han menade men lugnades inte alls därav. De insåg mycket väl att de som dog först skulle dö smärtfriast, att varje död skulle bli allt svårare och att den som skulle få dö sist av alla ombord antagligen skulle få den mest gräsliga döden. Men detta talade ingen om, och på att det ännu fanns chanser till någon räddning alls tycktes inte någon tänka på längre. Inte ens kaptenen framhöll längre denna positiva möjlighet, fastän den ännu inte kunde uteslutas.

Amerikanskan begravdes mindre högtidligt än styrmannen men lämnade ett större tomrum efter sig. Ty nu var det två ombord som fattades, och denna gamla fromma något råbarkade men öppenhjärtiga dam hade dessutom varit gift med någon ombord som hade älskat henne.

Och samma dag som hon dog och begravdes försvann katten spårlöst. Den hade inte varit sig själv ända sedan kakaduan hade flugit sin kos och som den förste av alla övergett fartyget. Även kattens matte hade med tiden förstått vad kakaduan hade betytt för kattens sociala liv och funktioner, som mer eller mindre hade tagit slut efter kakaduans flykt. Efter det hade katten mest bara legat i mattes knä och vantrivts. Detta lidande hade i någon mån fört samman kattens matmoder och mrs Hamaday, som haft kakaduan som sin älskling. De båda tanterna hade funnit varandra i sina älsklingars olyckor och lidanden. Katten kunde inte hittas hur man än hela dagen lockade och kallade på den, och inte ens barnen kunde finna den präktiga lurviga lejonliknande filuren fastän en belöning hade utfästs till den av dem som kunde utrannsaka dess öde. Katten var och förblev försvunnen, och man kunde endast gissa vad den på egen hand hade företagit sig.

27. Kapten Storm

Morton Reynolds och maskinisten var goda vänner, och det var med den humoristiska glimten i ögat och med ett slag i ryggen på sin vän som Morton en dag frågade honom:

"Herr maskinist, ni är ovanligt kall och likgiltig inför allas vårt hårda öde, eller är det bara som det ser ut? Är ni så okänslig som ni verkar?" Saken är den, att maskinisten hade verkat mera butter än vanligt efter de båda dödsfallen och att Morton ville gaska upp honom.

"Jag har inget hjärta, herr Morton," svarade han. "Mitt liv, min framtid, min familj och allt som jag hade kärt förlorade jag för tjugo år sedan. Min själ och mitt hjärta ligger sedan tjugo år begravda i ruinerna av en stad i Europa. Därför inger jag ibland folk intrycket av att vara kall och okänslig."

"Vill ni höra en historia?"

"Gärna."

Kapten Storm.

"Det var en gång en gammal skeppare som hette Storm. Han hade skeppat många skepp i sina dagar, han var välkänd för sin envishet, sitt mod, sin styrka, sin beslutsamhet och för sin kolossala ordning och förmåga att på skeppet hålla disciplin. Ja, han var dessutom otroligt populär bland alla sjömän trots den hårda stränghet som han brukade på havet när han seglade, ty alla visste att han blott var sträng på grund av kännedom om havet och en sällsynt grundlig kunskap och erfarenhet av skepp av alla slag. Ja, han var en unik kapten, högt respekterad,

vördad och blott omtyckt av envar. Han blev kapten som tjugohåring endast då han i en storm på Sydatlanten räddade ett fartyg vars kapten ej dugde mycket annat till än att i skrockfullhet se alltför djupt i whiskyflaskan snarare än sköta sitt befäl i alltför hårdför storm; om kapten Storm då inte tagit initiativet till att rädda skepp och last och liv så hade skeppsbrott blivit följd, men han klarade nu krisen och fick därav namnet Storm; och sedan reste han med framgång överallt och förde skepp, blev rik och mäktig, klok och vis, tills han som femtioåring drog sig upp på hemlandsbacken och blev redare i stället. Femtio stora segelskepp blev hans, och lägg därtill en massa galeaser, skutor, segelbåtar, jakter, klipperskepp och fiskebåtar.

Detta var på sekelskiftets tid då skepp begynte drivas med maskiner och då ångfartyg blev alltmer lönsamma och populära. Kapten Storm såg tidens tecken an med jämnmod och med tålmod. Den snabba föga roliga utvecklingen betraktade han lugnt som ärelös och oskön, ty han tänkte: "Denna maskinella automatepok blott blomstrar för att vissna strax. De segellösa dystra båtarna skall snart försvinna och på nytt ge plats åt oss och våra stolta segel." Men så gick det ej. Hans inkomster gick ner emedan folk alltmer gick in för motordrivna fartyg och tog dessa i sin tjänst. Allt flere anlidade ångmaskinsvidunder, kapten Storm förlorade helt plötsligt stora kunder, och hans vänner började rekommendera honom att som andra övergiva sina segelskepp och börja köpa ångfartyg i stället. Gamle skäggige kaptenen svarade på sina vänners mycket ekonomiska förslag så här:

"Jag trodde ni var mina vänner. Jag var säker på att ni var goda hederliga män som höll på rätt och dygd och tradition. I stället finner jag att ni är lika ruttna, fala, lättpåverkade och fega opålitliga fördömda mutkolvar som alla de som utan vidare och utan dåligt samvete fördömer, glömmar, överger och skrattar ut de gamla ädla goda tiderna och all den kunskap och de traditioner som de givit oss att föra vidare. Åt fanders med er, ni fördömda rika tidens slavar! Jag vill ej ha något mer med er att göra! Bort med er! Jag känner er ej mera, och kom aldrig till mitt rena hus igen! Ni var förr mina vänner, men då ni nu brutit med den tid som förde oss tillsammans har ni även brutit sönder min tillgivenhet för er. Adjö!"

Så sade han och ägnade sig åt sin bokföring och sina nedåtgående affärer. Han var fast besluten att förbliva segelskeppstrafiken trogen vartåt den än brakade. Han tänkte: "Hellre är jag trogen mina älskade och fattig än att jag tar på mig rika feta kvinns som bara smutsar ner."

Han blev allt mera ensam i sitt rederi, hans skepp blev färre, vänner sökte icke längre gamle sjökaptens sällskap, kunder uteblev, men aldrig gav han efter. Aldrig bidrog han till en utveckling som han ansåg att var blott en svulstig elakartad kräftsjukdom på den så ärorika sjöfart som ej någonsin förr klarat sig förutan segel.

Och till slut så återstod det blott tre smäckra briggar av hans härliga imperium, och dessa var i fara, ty hans fordringsägare gav icke honom någon ro emedan stora skulder tryckte på. Men likväl vågade han envist satsa sina

nettovinsterna på de vackra rena segelfartyg som han hade seglat själv och som han ansåg vara havens evigt enda rätta drottningar.

Men dagen kom då han begärdes i konkurs. Det bar till domstolen, och inga av hans gamla vänner, ingen av hans forna seglarbröder, ingen av de många som han hade hjälpt och själv gjort till kollegor ställde sig på gamle heligt envise kaptenens sida. Ingen av de många som han älskat och som älskat honom vågade försvara honom, ty de hade allihop gått in i främmande bolag och lämnat kapten Storm och segelfarten, alla kunskaper om karaveller och fregatter, alla stolta seglarminnen och de vackra skepparsagorna bakom sig. Hans kollegor, skeppskamrater, yrkesbröder, gunstlingar och lärlingar och barndomsvänner hade alla sugits upp av ångbolag och maskinella smutsiga och stinkande propellerbåtar. Ensam, övergiven men bestämd och stark ännu blev han där inför domstolen och allmänheten, folket, hamninvånarna och hela staden som han kände dömd och skoningslöst förklarad i konkurs.

Han visste dock att vad han alltjämt ägde skulle täcka nästan alla kostnader och skulder. Han var endast ruinerad. Utan straff var han helt fri till att från början börja om på nytt.

Dock hade han en vän fortfarande om ock det var den enda som han hade kvar. Det var en gammal snickare som hade föga arbete i dessa dåliga gudlösa tider. Denna trogna olycksbroder brukade mest sitta ensam i sitt lilla hem som var så vackert fint möblerat med blott möbler som han hade snickrat, snidat, målat och skulpterat själv. Hans hem var ett personligt litet nätt sympatiskt trähus. Denna enda vännen kom nu ensam kapten Storm till mötes mitt på gatan när den dömde och vanärade kom ut från rättegångslokalen.

"Kära Frithiof Storm, vad skall du göra nu?" var vännens ord till friställda kaptenen.

"Ja, det är ej gott att säga, käre vän. Jag har förlorat allt. Mitt stolta ärevärdiga och ädla rederi har tagits från mig och skall likvideras, rivas, skrotas, dödas och förnedras och tillintetgöras. Men jag har ej givit upp mitt hopp ännu för det! Ånej, min vän! Jag tror på segelfarten ännu! Redan har jag fått en god idé om vad jag nu skall ta mig för. Jag fick idén när jag fick se dig och du lyckliggjorde mig med att bemöta mig precis som förr som om ej någonting förändrats. Jag skall börja om från början! Säkert har de någonstans i skärgården en ledig syssla för en skutarskeppare. Jag ämnar söka mig en sådan anställning och där förbida bättre tider då all ångtrafik, allt motorbuller och allt smutsigt fult maskineri helt rättvist kommer fullkomligt på skam. O nej, det skall du veta, om du inte redan vet det: jag är inte den som lätt ger upp, ty jag har varit med om värre väder på fregatternas och klipperskeppens evigt gyllne tid! Och giv ej heller du upp hoppet! Om de kommer hem till dig, vill riva ner ditt hus och göra dig till grå fabriksarbetare, så låt dem göra vad de vill, och dra dig undan till än lägre ställningar och mer ödmjuka positioner och förbida där din tid, ty en dag kommer den tillbaka. Det är lika säkert som att jag är född kapten. Tro ej på världens utveckling, ty världen med dess skryt och skrik och stön och smuts och krav och

roff och skoj och dyster hemsk materialism är intet. Nej, tro blott på hedern, dygden och ditt arbete och framför allt på dina händers verk, ty hantverk icke gjort av mänskohänder falskt och dåligt hantverk är. Farväl, min vän!"

Och gamle skepparen, som var betryckt av ödet att behöva bli av uppkomlingar utan varken kunskap eller traditioner bortstött och berövad allt och tvingad till att bryta många hundra års familjetraditioner, (ty de flesta av hans fäder hade liksom han gjort sig bemärkta såsom dugliga och goda världsomseglare,) gick bort och sökte sig till hamnens mindre respektabla pirer och fann där helt riktigt mindre skutbolag som efterlyste skeppare. Han blev omedelbart fast anställd, ty han hade ju erfarenhet och var dessutom garvad såsom få. Han lämnade den lilla staden och försvann bland skär och öar inne i den lummiga och lugna skärgården.

Han dog som skutkapten. Han tog sig aldrig upp från fallet, men han fortfor med att vara optimist så länge som han levde. Han förblev sitt levnadskall, att skeppa stolta segelfartyg, trogen intill döden."

*

"Hade han ingen familj?"

"Han hade fyra söner av vilka två försvann på rånocken som helt unga gossar. Den tredje sonen blev lots och har i och med lotsväsendets nesliga avskaffande mött nästan samma öde som sin fader. Den yngste sonen är idag kapten på atlantjättar och har sin familj i Amerika."

"Var verkade kapten Storm? Vad hette hans stad, och vilken var hans skärgård?"

"Han hade sitt rederi i Finlands gamla huvudstad Åbo, och han seglade skutor från Viborg till Arboga och från Öregrund till Oskarshamn längs Finlands och Sveriges kuster på Östersjön. Det var hans skärgård."

"Känner ni till de trakterna?"

"Jag har släktingar där, men jag har aldrig bott där själv."

"Var har ni allmänhet bott?"

"I Kina vid en ljuvlig liten flod i en oändligt vacker dal i en liten stad. Det vill säga: så såg det ut förr."

"Före revolutionen?"

"Nej, det var vackert ännu tio år efter revolutionen, men sedan kom industrierna dit."

"Var det därför ni flyttade?"

"Ja. Du skulle ha sett den dalen innan även kineserna greps av industrivansinnet och prompt skulle placera kemiska industrier just där. Den var grön och doftande och alltid stilla och pittoresk. Luften var alltid ren och klar, fåglar av tusen slag och särskilt näktergalar höll oss sällskap med sina sånger aderton timmar varje dag, och djur, såväl storvilt som små undergörare, myllrade det av. Mänskorna där var vänliga och glada, anspråkslösa, lyckliga och fromma. Det var den mest grönskande, den skönaste, vackraste och mest dofrika dal som

du kan tänka dig. Vi märkte inte revolutionen. Den kom aldrig så långt som till oss, och vi bodde kvar efter den. Vår familj var en missionärsfamilj, jag och mina bröder är prästsöner, men så en dag kom industrirevolutionen in i vår dal. Den förstörde allt. All skönhet och natur, allt behag och all mänsklig värme och trivsel försvann över en natt när fabrikerna började tvångsbyggas. Det var förfärligt. Jag kan tala om för dig, att industrirevolutionen var den första och den värsta av alla revolutioner. Varken den tyska, den franska eller ens den ryska har krävt ett så fruktansvärt offer som den smutsiga hopplösa industrirevolutionen, och den har inte kostat så mycket blod och pengar som natur och mänsklighet, som är långt mera värdefullt och outhärligt. Vi, jag och mina bröder, vet det, ty vi såg själva hur vår dal på kort tid förändrades drastiskt till motsatsen av vad den hade varit. Krig, pest och all världens revolutioner hade inte kunnat driva oss bort därifrån, men diktatorn Mao Zedongs tvångsindustrialisering gjorde det. Vad mänskligheten med sina industrier har gjort åt världen i form av förföljning, förgiftning, miljöskändning och exploatering in absurdum bortom allt hopp om restaurering av naturen är jag tyvärr gudomligt förvissad om att hela mänskligheten kommer att få äta upp. Dess snöda vinning på naturens bekostnad kommer att resultera i en räkning från naturens sida som större delen av mänskligheten kommer att tvingas betala med sina liv.

Tror du att vi kommer att dö här på havet?"

"Ja, jag är övertygad om att vi alla här så småningom en efter en kommer att dö, ty människan är inte lika oändlig som havet. Havet kommer att räcka längre än vi."

"Du tror inte att ett under kan ske så att vi skulle bli räddade?"

"Visst kan ett under ske, och visst kan vi ännu bli räddade, men jag tror inte det kommer att ske."

"Varför?"

"Tro mig, jag vill inte vara pessimist, men jag vill heller inte vara orealistisk, varför jag tror som jag tror. Kalla fakta är, att om vi hade goda chanser ännu efter haveriet så har de dock sedan dess ständigt minskat, och de fortsätter att minska för varje dag. Men de blir inte noll förrän den siste av oss är död. De kan minska i oändlighet, de är kanske redan under fem procent, våra chanser kommer att bestå, men vi kan inte blunda för att de hela tiden blir mindre än försvinnande små. Se det så här: jag är hellre realist och får min negativa realism krossad än att jag är orealistisk och får mina illusioner krossade."

28. Holländaren dukar under

En dag blev den gode holländaren sjuk. Det var samma sjukdom som styrmannen hade dukat under i. Det var samma fenomenala symptom: svår svindel och ständig kallsvett men ingen feber. Men holländaren yrade inte. Han förblev hela tiden vid klart medvetande och märkte själv hur han blev sämre och

sämre. Men han ville inte dö. Han ämnade kämpa emot sin sjukdom till det yttersta. Det sade han också.

Alla ombord var bedrövade över att just den glade holländaren hade drabbats. Han var mycket populär ombord, ingen ville förlora honom och allra minst barnen. Men stewarden, som alltför klart mindes styrmannens förskräckliga oupphörliga delirium, var lycklig över att holländaren så väl lyckades bevara sin sinnesnärvaro och förklarade för de andra att detta var ett gott tecken.

En som såg som sin uppgift att göra vad han kunde för att lyckliggöra Pieter i hans sista stunder med att underhålla honom i hans älsklingsintresse var Morton Reynolds. Och holländarens älsklingsintresse var givetvis litteratur. Hans främsta kollega i detta intresse ombord var just Morton Reynolds, och det var tydligt att holländarens förstånd när som helst skulle ge vika när de hade sitt mest tillspetsade samtal om litteratur tillsammans. Svetten pärlade sig i den sjukes vita panna när han ansträngt och överspänt sade:

"Nej, mynheer Reynolds, alla författare är inte författare. Det finns tre stora kategorier författare. Den tredje klassen är de som vare sig de blir populära eller inte aldrig står sig mot evigheten, andra klassen är de medelgoda som höjs till skyarna, får nobelpris och belönas hur mycket som helst men som efter hundra år ingen läser för det, och den första kategorin är klassikerna, som under sin livstid knappast får annat än obehag för vad de skriver. Dessa är inte många, men de är de enda som i längden håller."

"Vilka är då dessa få enda läsvärda författare?"

"De är en handfull stora namn som jag kan räkna upp. Det är Homeros, Herodotos, Aiskhylos, Sofokles, Euripides, Platon, Cicero, Horatius, Tacitus, Svetonius, Plutarkhos, Marcus Aurelius, Snorre Sturlason, Dante Alighieri, Geoffrey Chaucer, Boccaccio, Shakespeare, Racine, La Fontaine, La Rochefoucauld, Jonathan Swift, Lessing, Schiller, Goethe, Victor Hugo, Alexander Pusjkin, Dostojevskij, Leo Tolstoj, Anton Tjechov, Charles Dickens, Robert Louis Stevenson, Rudyard Kipling, Henrik Ibsen, Selma Lagerlöf och Stefan Zweig. Sedan är det inga fler. Och av dessa trettiofem bör åtminstone Cicero och Dickens sättas inom parentes, ty allt vad dessa skrev är inte i första klass."

"Då räknar du inte heller dina älsklingar James Hilton och Graham Greene dit."

"Nej, ty mycket av vad de skrev var skit. Men, min litteräre vän, jag känner hur mitt timglas allt hastigare rinner ut. Vill du berätta en sak för de andra vännerna, när jag är borta?"

"Vad då?"

"Det faktum att jag inte alls är holländare, som alla här ombord tycks tro, utan jag är flamländare. Jag är en renlig och bildad belgisk-germansk nederländare och inte någon smutsig barbarisk holländare."

"Men är det då någon skillnad?"

"Du driver med mig. Det är all skillnad i världen!"

"Vad har du emot holländare?"

"Ingenting, men vi flamländare står högre. För mig får Atlanten gärna spränga alla holländarnas dammar och dränka all mark som de har stulit från havet. I jämförelse med flamländarna är holländarna hänsynslösa och våldsamma, grymma och hårda och nästan storhetsvansinniga. Dessutom är de fula. Nej, de enda sanna nederländarna är flamländarna. De är mera mjuka och mänskliga, öppna och kultiverade. Amsterdam är visserligen nästan lika vackert som Antwerpen, men Antwerpen är lugnare, mera hederligt och mera skötsamt än det självupptagna Amsterdam. Flandern är mitt hemland, och flamländarna är mitt folk. Nederländarna för övrigt ger jag inte en florin för."

"Jag trodde att de flesta flamländare hade en större samhörighet med holländarna än med vallonerna."

"Det har de också, men tyvärr har holländarna en gång för alltid brutit sig bort från den enda rätta nederländska vägen."

"Vad tänker du på då?"

"Den förbannade kalvinismen förstås! Inte ens Erasmus av Rotterdam gav ett vittne för kalvinismen!"

"Men är inte holländarna mera dristiga än flamländarna?"

"Jo, men dristighet slutar alltid i tragedi. Det var inte för intet som den flygande holländaren var holländare. Men det måste sägas till holländarnas rättvisa att det fanns en man som kunde mäta sig med den störste av flamländare."

"Vem var då den ypperste av flamländare?"

"Peter Paul Rubens förstås!"

"Och vilken holländare kunde då ensam mäta sig med honom?"

"Rembrandt, som holländarna nästan skrotade. Men säg mig nu: hur ser det ut där ute?"

"Vi är fortfarande mitt i ishavet. Isbergen och isflaken har tätat något, men de har inte skruvat fast oss ännu. Än så länge är vi fria, men vi driver alltjämt söderut. Och djurlivet är fortfarande lika märkvärdigt rikt överallt omkring oss."

"Tror du vi kommer att fastna?"

"Det verkar oundvikligt."

"Det tror inte jag. Vet du vad? När Richard Byrd flög över sydpolen 1929 talade han inför hela världen via direktradio om att han såg en ny värld söder om sydpolen som var grön och fruktbar och där vad vi kallar förhistoriska jättelika djur sprang omkring och betade. Detta fick hela världen se på bio. Och ända sedan dess har jag undrat om det verkligen skulle kunna finnas en ny värld söder om sydpolen. Med denna oväntade resa såg jag min chans att få klarhet i detta mysterium, men nu ser jag den försvinna med mitt eget liv. Det är synd att jag aldrig kommer att få veta hur det kommer att gå för oss. Jag hade så gärna velat se slutet på vår resa."

"Du yrar, Pieter. Ännu lever du, och du kan överleva oss alla."

"Prata inte skit. Finns det någon genever kvar?"

"Du håller i det sista kruset."

"Då passar det ju bra att jag tar det med mig." Och med sina sista krafter tömde den godmodige nederländaren krusets sista droppar i sin darrande mun. "Jag fryser. Har jag feber?"

"Nej, det är det du inte har."

"Vad tror du om Richard Byrds teorier?"

"Min vän, jag tror att du yrar. Jag tror aldrig att den djärve flygaren presenterade sådana teorier och hallucinationer inför världen."

"Jag svär att det är sant! Jag såg själv hans filmer på bio!"

"Det var någon annans. Det var science fiction."

"Ta inte den illusionen ifrån mig, Morton! Jag lovar dig att jag inte ligger här och berättar skepparhistorier för dig när jag är som mest döende." Plötsligt slöt han sina ögon. "Godnatt, Morton," sade han. Och han sjönk in i plötslig sömn som verkade som friden själv. Men den var djupare än så. När Morton såg hur fridfullt han slöt sina ögon förstod han att patienten ville sova. Han lämnade honom därför tyst och stilla i fred.

Han gick till sin tystlåtna stillsamme yngre broder Frank, den minst dominerande av bröderna Reynolds. Richard, den äldsta och rödhåriga, var ju som bekant den mest dominerande. Men nästan ingen ombord kände Frank.

Frank satt ensam i sin hytt och läste en bok av Edgar Allan Poe. Det var 'Arthur Gordon Pym's berättelse'.

"Hej, Frank," sade Morton. "Bra att du var ensam. Jag kommer just från vår vän mr Fromm."

"Hur är det med honom?"

"Han tror inte att han har långt kvar. Det är någonting skrämmande med denna sjukdom som smyger sig på den ena efter den andra, som i stället för att leda till feber orsakar att kroppstemperaturen sjunker, och så vidare."

"Kanske den beror på vår ensidiga kost. Vi äter ju bara fisk nu för tiden."

"Jo, vi får farligt litet C-vitamin. Men denna sjukdom har ingenting gemensamt med den klassiska skörbjuggen. Men det var inte det jag ville tala med dig om."

"Vad var det då?"

"Först en fråga apropå vår sjuke vän. Han talade om en Richard Byrd. Säger dig det namnet någonting?"

"Amiral Richard Byrd, amerikan, sydpolsforskare."

"Stämmer det att han företog en flygresa över Antarktis i slutet på 20-talet?"

"Ja, det stämmer faktiskt."

"Då var det ingenting som han yrade."

"Vem då?"

"Pieter Fromm."

"Vad yrade han om?"

"Han dillade något om att amiral Byrd på sin sydpolsflygfärd hade rapporterat något om att han såg ett grönt land med väldiga djur som för oss är förhistoriska. Vet du något om det?"

"När du säger det så får jag ett dunkelt minne av en gammal journalfilm som jag såg på 30-talet och som bland annat handlade om just mr Byrd och landet bortom sydpolen."

"Då var det inga lösa fantasier från vår vän holländarens sida."

"Däremot var det från mr Byrds."

"Ljög han?"

"Han trodde definitivt själv på vad han berättade, och han kanske även såg det med sina egna ögon, men vad han än såg så var det bara sina egna hallucinationer. Han antas tillfälligt inte ha varit fullt tillräknelig."

"Men journalfilmen då?"

"Kan ha varit konstruerad, inspirerad av Byrds fantasier för att slå blå dunster i folk. Du tror väl inte på sådant science fiction dravel?"

"Jag ska prata med kaptenen om saken. Men, Frank, vad jag ville tala med dig om var något helt annat."

"Jag kan gissa vad det är."

"Vad då?"

"Min hustru."

"Din hustru och fräulein Weber."

"Vad har du att säga om dem?"

"Det kan inte fortsätta så här."

"Jag vet."

"Varför fortsätter du då så här?"

"Det var Richard som ville ha Weberskan med ombord, inte jag."

"Skyll inte ifrån dig."

"Du förstår inte och vet inte vad jag menar. Richard hade ett förhållande med min fru redan före resan, och det var därför han ville ha guvernanten med oss, för han visste att jag hade sökt tröst hos henne. Jag såg vår resa som en möjlighet till att börja om på nytt och till att få ordning på mitt familjeliv igen, och jag ville avstå från Frieda Weber och lämna henne kvar i Japan just därför. Men Richard motarbetade mig, och som han är starkast av oss fick han sin vilja fram, och så blev allting sämre i stället för bättre."

"Du skulle ha stått på dig."

"Det vet du att jag aldrig kan. Jag är för snäll och beskedlig. Jag har inget självförtroende och har aldrig haft det."

"Ja, du är alldeles för foglig. Men det kan inte fortsätta så här. Det måste få ett slut! Den där odräglige tysken som sticker sin näsa i blöt överallt skvallrar om er för alla ombord, och kaptenen är den enda som inte vill lyssna på honom. Alla vet att din fru bedrar dig, och snart får även alla veta att du har ihop det med dina barns guvernant. Vi blir till åtlöje inför hela resällskapet!"

"Ja, det måste få ett slut. Men hur? Min fru skrattar åt mig och särskilt åt mina tafatta försök till närmanden. 'Skulle jag ta dina moraliska betänkligheter på allvar, din sexualdåre!' skrattar hon. Jag betyder ingenting för henne längre. Hon struntar i mig, och hennes barn håller sig mera till Richard än till mig, som om även de föraktade sin egen fader, som om deras mor hade lärt dem det. Nej, det är outhärdligt. Man kunde tro att de inte längre tror att jag är deras far utan att Richard är det. Han har liksom förvänt synen på dem. Hon har fått dem att betrakta mig genom hennes ögon. Och jag vill inte bota detta skeva betraktelsesätt genom att inför dem alla tala illa om henne, deras egen ofelbara moder. Det skulle jag aldrig kunna göra."

"Men måste du då nödvändigt hålla dig till mademoiselle Weber? Det är ju det som ständigt gör saken värre!"

"Hon är den enda som känner och förstår mig. Hon delar mitt lidande, vilket Cathy aldrig har gjort. Vad som har hänt i vår familj har varit naturligt, och bara naturen kan bota det."

"Hur?"

"Jag tror dock, min bror, att denna härva snart kommer att få ett slut." Frank lät plötsligt lugn och säker på sin sak. Hittills hade han talat osäkert och något överspant. "Ja, jag lovar dig att saken kommer att få ett slut. Jag skall tala med Frieda. De andra ombord kommer aldrig att få anledning till att rynka på näsan åt oss."

"Vad har du nu format för plan när du plötsligt är så säker?"

"Du kommer att få se. Och det är ingen plan. Vi driver söderut och kommer att fastna i drivisen. Naturen kommer att lösa frågan och förmodligen snarare än vi anar."

"Tror du vi kommer att gå under fortare än vad någon anar?"

"Nej, inte det."

"Du talar i gåtor. Vad är det för bok du läser?"

"Berättelsen om Arthur Gordon Pym. Jag närmar mig slutet."

"Var det han som reste till sydpolen?"

"Ja, men berättelsen slutar innan han kommer fram dit."

Frank lät så underligt säker på sig själv mot slutet av detta samtal, som om han hade fått någon genialisk idé som han kunde se på sin situation genom ett förklarar ljus genom. Detta grunnade Morton på när han åter begav sig upp på däck där han träffade maskinisten, som meddelade honom att holländaren i stilla ro hade avsomnat för alltid.

29. Kampen mot isen

Oavlatligt drev de söderut, och den dag måste komma då de skulle fastna i isen, och den dagen kom. Men kaptenen beslöt sig för att bekämpa denna fara till det yttersta. Han tvingade alla som hade muskler i armarna att försöka forcera

varje flytande isö bort från fartyget med hjälp av åror och störar. Han visste att det var slut med dem om de en gång frös fast. Det var det sista som fick ske.

Männen kämpade febrilt mot isen medan läget stadigt blev allt mera hopplöst. Allt mer ogenomtränglig blev horisonten för blicken, allt tätare och mera kompakta blev isbergen, och allt mera intensivt höll kaptenen i gång:

"Den idiot som låter ett isberg komma i beröring med mitt fartyg skall jag låta kölhala!" gormade han hest som en utsliten professor, och hans vilda ord och uttryck hade önskad effekt: just för att hans hotelse var så absurd och vanvettig tog alla den på allvar och ansträngde sig alla verkligen för att efterkomma hans hårda beslutsamma vilja.

Och hur tätt isen än anföll, belägrade och omringade dem, så lyckades de tvinga den åt sidorna, och aldrig upphörde det öppna havet att på nytt öppna sig framför dem bakom varje ogenomtränglig isbarriär som rammade dem och som de med samlandet av alla sina gemensamma förtvivlans yttersta krafter under kaptenens hänsynslösa pådrivande alltid lyckades bräcka.

"Om fartyget fastnar förbjuder jag allt kortspel och alkoholdrickande ombord!" var kaptenens yppersta vapen, som i kraft och effektivitet till och med överträffade den tidigare drastiska hotelsen, ty alla visste att han, om än han knappast skulle verkställa någons kölhalning, dock mycket väl skulle kunna förbjuda de stackars gamlingarna i salongen deras evinnerliga bridgeparti och den stackars korpulente tysken hans dagliga fylla.

Men den österrikiska guvernanten kom upp på däck i kölden och hånade dem som arbetade:

"Varför bryr ni er om att hålla isstyckena från båten? Varför riskerar ni era liv bara för att båten skall få driva ännu längre bort från allt mänskligt i världen? Varför envisas ni med att hålla fast vid er fixa idé att ni skall kunna förhindra att vi fryser fast? Förr eller senare måste vi ju ändå frysa fast! Den dag måste komma då isbergen klämmer fast oss och krossar oss för att överlämna oss åt polarvintern och begrava oss i ryggmärgsnedfrysande snöstormars syndaflooder av mördande snö och is! Ni måste ändå ge upp i morgon om ni inte gör det idag! Begriper ni inte det?"

Men kaptenen sade lugnt till de arbetande: "Lyssna inte på kvinnan. Hon är hysterisk." Och till henne sade han: "Ni kan vara lugn så länge ni är ombord och fartyget är helt, och det är för att det skall få förbli helt som vi kämpar. Så länge vi har en maskinist och en maskin som fungerar behöver ni aldrig frysa ombord. Gå nu ner under däck och värme er." Och kvinnan kunde inte annat än lyda.

Och kaptenen frågade maskinisten: "Hur mår maskinen?"

"Än så länge har aldrig någonting fattats den."

"Det är bra. Fortsätt med det. Och medge nu att det var klokt av salig styrman att tvinga er se efter maskinen och hålla den i trim alla dagar, även när det verkade som mest onödigt."

"Jo," sade maskinisten.

Och männen fortsatte framgångsrikt med att kämpa i sitt anletes svett för varje uns av *Carolinas* kölvatten.

Men situationen blev allt mera ohållbar. Varje natt frös *Carolina* ohjälpligt fast, och det blev ett allt värre sjå för varje dag att om morgonen få henne löshackad ur isen. Den fjärde dagen efter guvernantens spådom fick de inte loss henne förrän sent på eftermiddagen. Och följande dag stod det klart att det var omöjligt att få henne fri igen.

Kaptenen grämde sig svårligen över detta och förklarade för sig själv att felet var det att han inte hade riktiga män ombord som för alla deras överlevnads skull hade kunnat bekväma sig till att slita ont även om natten. Och han beskyllde sig själv för dålig planering. "Hade vi från början gått in för att arbeta i skift natt och dag hade vi inte suttit var vi nu hopplöst sitter: fast i kloststolen!"

Men där hade han fel, för saken var den, att det helt enkelt inte längre fanns någon väg ut. Framför dem och bakom dem så långt de såg fanns ingenting annat än is. Inte en mörk fläck vatten fanns att se någonstans. *Carolina* satt fast i isen, och isen gick inte att rubba. Det var som guvernanten hade sagt: i detta skruvstäd hade de ändå förr eller senare skruvats fast av naturen.

Även om mänskorna inte vågade ge sig ut på isen genast så visade det sig dock snart att den var lika solid och hållbar som Grönland. Den förste som vågade bevisa detta med att hoppa ner på den och spankulera omkring på den var Richard Reynolds.

Kaptenen blev betryckt av denna situation som han ansåg vara konsekvensen av ett misslyckande från hans sida. Han drog sig tillbaka och syntes inte till under resten av dagen. Men följande morgon sökte Morton Reynolds upp honom. Han fann kaptenen som vanligt begravd i kartor och med huvudet mot handen i en pose som om hans personliga bekymmer var lika överväldigande som hela världens.

"Hur är vårt läge, kapten?" Kaptenen befriade sig från den som huvudkrycka fungerande handen och armbågen och tycktes ljusna något. Han svarade genast:

"Hopplöst men märkligt."

"På vilket sätt märkligt?"

"För er kan jag berätta det värsta, herr Reynolds, ty ni är pålitlig. Ni sprider inte ut vad som helst till vem som helst, som vissa andra gör här ombord. Saken är den, att vi sitter fast i isen, men vi ligger inte stilla för det."

"Hur är det möjligt?"

"Isen rör på sig."

"Rör den på sig?"

"Ja, den rör på sig." Kaptenen sade detta med extra eftertryck, som om han menade det.

"Menar ni det?"

Kaptenen satte sig till rätta vid kartorna. "Bäste Morton, jag medger att det låter absurt, och visst är det svårt att navigera så här långt söderut, där vanliga Mercatorprojektioner inte längre fungerar, som är den enda projektionen man

kan navigera pålitligt och exakt efter. Men titta här. Om du kan räkna kan du själv se att mina kalkyler måste vara riktiga. Vi är inte alls var vi var igår när vi frös fast och hela havet blev till massiv oforcerbar is. Vi är längre söderut."

Morton begrep sig inte på kaptenens invecklade siffror men antog att kaptenen ändå räknat riktigt. "Betyder det att vi driver söderut?"

"Ja, det är den enda förklaringen. Vi driver söderut. Och det måste betyda att hela ishavet drar ihop sig söderut, och vi följer med. Och vet ni vad det betyder?"

"Jag vet inte vad ni har i tankarna."

"Som i en islossning när flaken lösgör sig från varandra och glider upp på varandra och bildar väldiga högar och berg av lösa isblock kommer isen ju längre söderut den flyter att med desto större säkerhet krossa oss till finare sågspån än finmalet mjöl med sin tryckkraft."

"Men det syns inte att vi driver. Kan det verkligen vara sant? Ni kan inte ha räknat fel igår?"

"Jag räknar aldrig fel. Jag kan navigera. Om det är något jag kan så är det *det*, även om jag medger att det på dessa breddgrader är betydligt svårare att finna sig till rätta än på normala breddgrader där Mercatorprojektioner fungerar. Enda förklaringen är att vi driver. Och det märks inte, det syns inte att vi driver, ty hela världen driver med oss, i bokstavig betydelse. Vi driver långsamt men säkert mot vår undergång, ty havet smalnar i den riktning som vi driver. Om mina värsta och mest berättigade farhågor besannas kommer vi, om vi fortsätter att driva i denna sydliga riktning, snart att trängas in i en vik av havet där vi bokstavligen kommer att dränkas av isberg som helt enkelt lagrar sig på oss och lägger sig över oss i oerhörda mängder. Vi kommer att begravas levande i isen om vi inte sjunker och går till botten före det."

"Men varför driver vi söderut och hela ishavet med oss?"

"Ja, det är ett outgrundligt mysterium som vi troligen aldrig får veta svaret på."

"Om vi nu driver in i ett hav som hela tiden smalnar av till en allt trängre vik så skulle man nästan kunna tro att havet i denna viks innersta djup hade ett gigantiskt utlopp som det på detta sätt förde oss med sig mot."

"Ja, det är den enda rimliga förklaringen, men den är helt omöjlig. Det är precis som du säger, att vi nästan som i en jättelik flod driver med en allt stridare ström som förde oss liksom mot randen av en katarakt, som om vi var i färd med att driva ut för Niagara men i en oändligt långsam nästan omärklig takt. Dock rör vi på oss. Men det måste finnas en förklaring." Han slängde pennan på bordet. "Här bara fantiserar och fabulerar vi. Här behövs mer än teorier och spekulationer. Vi måste se realiteten i vitögat intill slutet om inte för annat så för loggbokens skull. Det är de facto ett hav vi befinner oss på, och vår tragedi är den, att det tyvärr inte finns något hav som är så ändlöst som det ser ut."

"Men ännu har vi inte sett vår eller havets ände."

"Och vi lär knappast se havets innan vi ser vår."

Nu samlade sig Morton innan han sade:

"Vad säger ni då om holländarens sista spådom?"

"Vad då för spådom?"

"Han talade om Richard Byrds rapporter från sin flygning över sydpolen om det land som han där såg bortom sydpolen som var grönt och levande."

"Kom inte med sådana myter! Det är svårt nog att hålla sig nykter här ombord och klar i hjärnan med detta virriga sällskap av missanpassade vettvillingar överallt utan att du också börjar tro på drömmar och fantasier som en verklighet, som Byrd själv gjorde. Och holländaren vet vi vad det var för en gynnare. Han drack ihjäl sig på genever och fick delirium. Alla vet att den store Richard Byrd led av hallucinationer i sällsam kombination med ett inspirerat storhetsvansinne. Han ville bedraga världen, och han hade en sådan ställning att han kunde göra det, varför han roade sig med att försöka. Men som alla andra sådana bedragare gick han på det själv! Han förväxlade sina fantasier med verkligheten! Det är livsfarligt! Det som du och vår flygande holländare påstår är ovetenskapligt nonsens!"

"Ändå fick man se filmer från Byrds expeditioner som vittnade om att det låg något bakom denna vittnesbörd som han, om han hittade på det, inte skulle ha haft något vettigt motiv till att fantisera ihop."

"Nej, det är ju det jag säger! Han var ovetting! Och du pratar fullkomligt skräp om du menar att du fäster något avseende vid dessa science-fiction-absurditeter om en för oss okänd fjärde dimension, om att universum kröker sig, om att jordklotet är ihåligt, och så vidare. Nej, det kommer vi minsann säkert att få erfara att så ingalunda är fallet, och åtminstone kommer jag aldrig att få uppleva annat än att jorden är rund så länge jag har någon kontroll över mina sinnen. Nej, all science fiction är rent onaturligt omänskligt dravel som inte ens duger till dasspapper. Gå du och häng dig om du befattar dig med sådana amsagor!"

"Men sade inte Einstein, att världen och universum troligen är oändligt mycket mera snillrikt och konstifikt konstruerat än vad vi människor någonsin kommer att kunna bilda oss en föreställning om?"

"Jag struntar i Einstein! Det var han som propsade på att atombomben skulle konstrueras! Det var han som gjorde att vetenskapen spårade ur! Dra åt helvete, Morton! Har du inga ideal?"

Och Morton drog sig försiktigt ut tillbaka från kaptenshytten. Han berättade inte för någon annan om holländarens sista märkvärdiga föreställningar.

30. Någon saknas

Maskinisten stod med österrikaren vid relingen och sade:

"När jag låg döende i Yokohama sökte du mig, Bernhard, utanför mitt hus. Du fann mig inte förrän efter att huset som jag låg dödssjuk i hade brunnit ner, och då fann du att det var för sent. Du hade rest genom halva världen för att återbörda mig till Europa. Du fann mig till slut, men om det hade gått naturligt och normalt till så hade räddningen aldrig nått fram till mig. Jag hade dött i min

feber och brunnit inne, och du hade funnit mig död i ruinerna, och det hade gått som det logiskt sett borde ha gått. Men jag överlevde, och här står nu räddaren och den räddade ombord på ett skepp som mot alla odds otroligt nog genom ödets nycker kommer att gå räddningslöst förlorat med alla ombordvarande."

"Varför säger du detta?"

"För att det är sant. Fyra av oss har nu dött: styrmannen, amerikanskan, holländaren och mr Hamaday, och det är ytterst troligt att vi alla inom en kort tid kommer att vandra samma väg. Om vi inte går under i mystiska okända sjukdomar kommer vi med tiden att duka under för svälten och kylan. Alla är vi ju egentligen redan sjuka av näringsbrist, ty fisk-, säl- och pingvinkött är ju det enda vi äter. Vi har inga grönsaker längre kvar ombord, och C-vitaminbristen blir svårast av allt, när citronerna väl en gång har tagit slut. Men du har rätt. Jag har någonting helt annat i bakfickan som jag tänker på.

Jag hade en dröm i natt som plågar mig mycket, och jag hade aldrig kunnat berätta den för någon om jag inte hade vetat att vi alla här ombord skulle dö. Det var nämligen en så förfärande dröm."

"Vad var den om?"

"Det var om min bror. Det var en mardröm om Sibirien."

"Berätta! Du kanske kan bli av med den på det sättet."

"Det bjuder mig egentligen emot, men har jag sagt A så måste jag dra hela alfabetet.

Jag drömde att jag var ute i världen och svävade och sökte efter min bror. Jag sökte efter honom i Polen och följde sedan spåret efter honom österut. Till slut fann jag honom liggande på den ensligaste och ödsligaste platsen i världen. Vinden pinade den försummade och övergivna vinterhärjade kyrkogården på den mest avlägsna platsen i Sibirien. Korset på graven bar hans nästan oläsliga namn. Det var inte långt från Okhotsk.

'O min bror,' utbrast jag, 'varför ligger du här?'

Och då svarade han med sin långa förskräckliga monolog, och allt vad han talade om i den passerade framför mig. Det var så tydligt hans röst att jag aldrig har hört den tydligare. Du vet ju att vår mor var judinna och att han och jag därför åtminstone i blodet var halvjudar, även om vi inte låtsades om det. Nästan ingen visste om det, ty vår far vinnlade sig om att det skulle vara okänt, och min mor var bra på att bevara hemligheter. Men min bror genomgick under kriget en märkvärdig förändring. Han tvingades först samarbeta med tyskarna och sedan med ryssarna, så att han blev kommunist efter kriget och höll på att göra karriär högt upp i politbyråerna. Han försökte tala mig till rätta och få mig att samarbeta med honom och kommunisterna, men jag vägrade. Därmed förlorade jag kontakten med honom, och hans vidare öden blev okända för mig tills du uppenbarade dig och visste en del, vilket bekräftar vad jag själv drömt och fantiserat om honom. Men det som jag drömde nu i natt överträffade alla mina vildaste spekulationer och fantasier hittills, ty det var så verkligt att det var verkligare än verkligheten.

Efter att vi sågs sista gången hade han tydligen gått igenom en svår kris och slutligen brutit med kommunistpartiet för att i stället gå in för att leva upp till sin egentliga biologiska egenskap av jude. Definitionen på en jude är ju att vara född av en judisk moder. Men konsekvensen av detta var att han råkade illa ut för Stalinregimen under dess sista och värsta år. Så talade han till mig:

'Min bror, jag har tyvärr dåliga nyheter. Det är därför jag har uppsökt dig, för att varna dig för det värsta. Allt vad vi gått igenom i det förflutna är ingenting mot vad som väntar oss. Min bror, jag var lycklig som fick dö, och du är olycklig som får leva.'

'Men vad är det du säger, min bror?' försökte jag protestera.

'Käre Lajos, som du vet var nazismen ingenting mot Stalinkommunismen. Allt vad nazisterna gjorde öppet gjorde Stalin i lönnedom men i mycket större skala. Om Hitler systematiskt mördade sex miljoner judar lät Stalin under sitt kvartssekel som Sovjetunionens högste ansvarige ledare avrätta en miljon ryssar om året minst. Summan av hans offer lär bli omkring 60 miljoner. Men allt detta är gammalt och överspelat nu, och det nya Ryssland försöker släta över det och få oss att glömma det och vill helst inte att det någonsin skall upptäckas och dokumenteras, vilket dock är oundvikligt med tiden: allting måste komma fram. Men om Stalin utan att själv behöva fatta några beslut eller känna sig ansvarig som överste generalbyråkrat blundade för att 60 miljoner av hans eget folk fick dö för honom och hans samhällsordning är det ingenting mot vad som väntar er i framtiden, ty Stalin var ingenting mot Mao Zedong, vars lika långa regeringstid kommer att innebära dubbelt så många kinesers offer för hans styre, och Mao är ännu mera omänsklig och vet vad han gör, då han menar att det inte spelar någon roll hur många kineser som offras och hur, då de ändå är så många. Genom hans kommunistregim, som hela världen naivt för att inte säga infantilt kommer att hylla och understödja och tjäna pengar på så länge den får florera, kommer en regerande klicks brott mot mänskligheten att överträffa både Hitlers och Stalins genom framför allt organsierad och etablerad kannibalism, och där svartlistade "umbärliga minoriteter" hänsynslöst kommer att metodiskt offras ihjäl och utrotas på löpande band genom vetenskapliga metoder, som inte ens kommer att dra sig för att borttransplantera levande organ från levande människor för att fritt saluföra dessa på världsmarknaden. Cynismen och omänskligheten kommer att nå ofattbara höjder, och redan inom Maos regeringstid kommer offren för hans regim att ha överstigit hundra miljoner människor. Jag ville bara bereda dig för vad du står inför, om du väljer att stanna kvar i världen. Men den mänskliga grymheten kommer alltid att överträffa sig själv, och Maos diktatur kommer att slå både Hitlers och Stalins med många hästlängder, till och med om man slår dessa båda tillsammans. Vad du fick se och uppleva av Kina var blott en snöflinga av ett isberg. Förr eller senare kommer isberget att stiga upp till ytan och vara tillräckligt stort och överväldigande för att slå hela världen med en fasa som kommer att överträffa samtliga det andra världskrigets.'

'Och det står du där och säger så enkelt och oberört, som om det var en väderprognos?' försökte jag invända, men han var obönhörlig.

'Du gör ju anspråk på att försöka vara realist. Var då realist, och var inte så dåraktig som resten av världen, att du försöker blunda och förtränga allt som inte är behagligt! Jag lovar dig, att när världen vaknar upp inför fakta om den kinesiska kommunismens totala egoism och kapitalism, som då hela världen skall ha varit med om att dela förtjänsterna av, kommer kapitalismen aldrig mer att kunna hämta sig. Den kommer att framstå som ett lika monstruöst ont som islam och den kristna inkquisitionen, mongolstormen och arabstormen och varje blodig och grym fanatism i historien och överträffa dem alla.'

'Vilka är då de mest utsatta? Vilka bör jag varna? Är det judarna nu igen?'

'Nej, det finns inga judar i Kina att förfölja, men alla andra som över huvud taget menar sig ha en själ kommer att förföljas. All andlighet kommer man att försöka förfölja till döds. Vår huvudsakliga uppgift i världen som judar är att genom hela historien demonstrera det andligas överhöghet över det materiella och mänskliga. I de kinesiska ateisternas och materialisternas ögon kommer denna förmåtenhet att framstå som det värsta av alla brott, som kommer att rättfärdiga alla medel att bekämpa det. Tortyr till döds kommer att överskrida alla gränser för det tänkbara, och tortyrmetoderna kommer att mångfaldigas och raffineras intill ofattbarhet. Alla som över huvud taget kan umgås med tanken på något själsligt eller andligt kommer att vara fritt villebråd för historiens grymmaste och vansinnigaste myndigheter.'

Så talade han och försvann. Och jag stod åter ensam vid den ensliga graven på den härjade försummade kyrkogården, medan den sibiriska välbekanta vinterisen ven i luften. Så ryste jag och vaknade, klibbig av kallsvett."

"Jag hoppas att du inte håller på att bli sjuk som holländaren och styrmannen."

"Nej då, men vad säger du om en sådan dröm? Skall man ta den på allvar?"

"Ja, det är frågan. Skall man ta den som en verklig uppenbarelse från den andra sidan graven, eller skall man strunta i den? Jag förstår att du bara kunde berätta den för mig i förvissning om att vi båda snart kommer att dö. Och en lösning av problemet råder jag dig till att vänta med tills du antingen är död eller återbragt till civilisationen."

"Men den viktigaste frågan är: tror du att drömmen var sann eller inte?"

"Vad tror du själv?"

"Min bror var en utpräglad antimaterialist. Han avskydde kvinnor och allt livets goda, och han uttryckte mer än en gång den tanken, att alla materialister inklusive Darwin, Marx och alla andra naturalister tillsammans med den värld och den mänsklighet som fäste något avseende vid dem absolut säkert skulle gå ett ont brått slut till mötes. Han var av den meningen att allt livets onda kom från materialistiskt tänkande. Och ur den synpunkten stämmer vad han sade i drömmen väl överens med honom sådan han var i verkligheten. Men tror du verkligen att Kina är så hemskt och brottsligt som det framstod för mig i

drömmen och i så fall ännu värre än vad jag själv upplevde det som i verkligheten?"

"Den frågan kan jag inte besvara. Men vad vi inte kan förneka och som är ett klart faktum är det att du har haft denna dröm."

"Ja, det kommer vi inte ifrån. Men hur skulle du betrakta en sådan dröm eller uppenbarelse?"

"Eftersom du frågar måste jag väl svara. Jag skulle personligen vara mycket noga med att bara betrakta den som en ren dröm. Och jag ska tala om varför. Vi befinner oss på en sällsam resa som för oss allt längre bort från verkligheten mot en värld där verkligheten tycks upplösas och övergå i för mänskligt tänkande främmande dimensioner. Vi har sett av vår gode vän holländaren hur hans sinne omtöcknades av vår resas svindlande absurditet, och fler av oss löper utan tvivel risken att påverkas i liknande riktningar. Jag skulle råda dig, Lajos, att inte ta din uppenbarelse på allvar. Du vet ju inte ens säkert att din bror är död. Han kanske lever, och ni kanske rentav träffas på nytt en dag och återförenas. Den möjligheten kan du inte utesluta. Säkert var mycket sant i drömmen, men drömmar måste man alltid ta för vad de är: de är alltid förvrängningar av verkligheten, och de talar sitt eget språk som är svårt och vanskligt att översätta och som aldrig kan översättas bokstavligt. Så skulle jag vilja tolka och behandla din dröm."

"Tack, Bernhard. Jag finner ditt råd klokt, och jag ska följa det. Mest tacksam är jag för att du betonar den realistiska möjligheten att min bror kanske ännu lever och att vi faktiskt kan återförenas. Det känns märkvärdigt reellt trots dess omöjlighet."

"Men från det ena till det andra, har inte du märkt, Lajos, att det försiggår någonting skumt här ombord?"

"Vad då?"

"Det fattas en människa ombord och ingen tycks sakna honom."

"Vem då?"

"Det värsta är att jag inte riktigt vet vem, men det är en av bröderna Reynolds."

"Inte är väl Morton borta?"

"Nej då."

"Och inte Richard heller?"

"Nej, men den tredje."

"Vilken var den tredje?"

"Det är det jag undrar, men jag har en bestämd känsla att det fanns en tredje och att han saknas."

"Hade inte barnen Reynolds en morbror med ombord, och är det inte han som i så fall saknas?"

"Hade barnen en morbror med ombord? Är det då två medlemmar i familjen som saknas? Det här blir värre och värre. Jag har aldrig kunnat hålla reda på den familjen."

"Nej, de hade komplicerade familjeförhållanden."

"Men har inte du det intrycket att bröderna var två och att de nu är tre, nej, förlåt, att de var tre och nu är två?"

"Jag vet inte så noga. Du gör mig osäker. Men nu är de två, och de har väl alltid uppgivit sig för att bara vara två. Är det inte så?"

"Och ändå kan jag svära på att de var tre igår! Men jag kanske misstar mig. Men någon saknas ombord. Det är säkert! Här pågår någonting skumt. Tids nog får vi kanske veta vad det är. Det är bäst att jag går till kaptenen och frågar honom om saken. Han är den enda som kan hålla någon ordning ombord."

Men tysken herr Richter hade hunnit före. Denne stod just och försökte förgäves få kaptenen att erkänna att det hade funnits tre bröder Reynolds ombord och inte bara två. Men kaptenen sade torrt:

"Ni har sett dubbelt, mr Reuter, och använt glasbotten som verklighetsförvrängande kikare."

"Men svara mig då åtminstone på detta," envisades den upphetsade tysken. "Heter herr Reynolds Richard eller Frank? Är de två olika personer eller en och samma person? Här fanns en Reynolds som hette Richard och en annan som hette Frank, men Richard var den som dog, och ändå heter den som finns kvar Richard. Och vart har herr Frank Reynolds tagit vägen om han någonsin har funnits?"

"Ni dillar, herr Reuter. Ni ser i syne, hör röster och upplever saker som inte är," sade kaptenen syrligt förintande. "Men det är inte ert fel. Det är denna olyckliga resas olyckliga påverkan på era olyckliga nerver."

"Men denna familj har något fuffens för sig, herr kapitän!"

"Gå till dem då och förhör dem och inte mig."

"Nej, det vågar jag inte, ty de är vänliga och goda och har flera gånger förklarat sina komplicerade familjeförhållanden för oss, men dessa familjeförhållanden med bröder och morbröder, svågrar och svägerskor, kusiner och onklar och farbröder hit och dit kan ingen här ombord hålla reda på utom de själva. Och ändå verkar nu någon saknas bland dem som de inte ens själva har kunnat hålla reda på. Men det är er sak, herr kapitän, att hålla ordning på passagerarlistan! Om det har skett något oegentligt ombord kommer det på ert ansvar!"

"Vad exakt misstänker ni, herr Richter?"

"Jag vet inte vad!" utropade Arthur uppgivet. "Kanske mord! Vem vet?"

"Nåväl, min bästa Arthur, antag att det har begåtts ett mord ombord. Vad skulle ni då rekommendera att det vidtogs för åtgärder?"

"Om någon har mördats och smusslats över bord, herr kapitän, så måste saken antecknas, föras till protokollet och bli föremål för en omfattande och noggrann rättsundersökning så fort vi kommer i hamn."

"Det är just det som är problemet, min käre expert. Vi kommer inte i någon hamn med detta fartyg mer. Det är ett som är säkert."

"Men det värsta som kan göras åt saken är ingenting! Det duger inte, herr kapitän, om ett brott har begåtts, att det sopas under mattan!"

Mitt i detta kritiska skede i debatten kom Bernhard upp till de båda argumenterande herrarna och tänkte just entusiastiskt stödja tysken i dennes uppfattning, när denne tvärt vände sig mot Bernhard och avbröt honom innan han hunnit öppna truten med ett burdust: "Blanda er inte i det här, min herre!" varpå tjockisen åter vände sig till kaptenen och fortsatte:

"Har någonting hänt som familjen Reynolds själva inte vill tala om? Det är vad jag undrar, kapten!"

"Så vitt jag vet," började kaptenen men avbröts genast på nytt av herr Richter:

"Den som vet någonting, herr kapitän, är ni, herr kapitän, men ni vill av någon anledning inte låtsas om att ni vet mer än vad ni vet!" Han lyfte ett skakande pekfinger. "Sedan resans början har jag misstänkt allt möjligt fuffens i den där familjen, jag har försökt göra er uppmärksam på deras oegentligheter under hela resan, jag har ständigt informerat er om vilka misstänkta samtal och turer som jag har observerat, men ni har aldrig låtsats om det! Här har kanske ett mord planerats ända sedan vi lämnade Yokohama, men det har ni struntat i, herr kapitän! Det är ytterst ansvarslöst för en kapten! Och när vi kommer till första bästa och närmaste hamn skall jag gå direkt till polisen!"

"Ja, gör det, herr Nachrichten. Och berätta för dem allt vad ni vet. Jag är säker på att Interpol nere vid Sydpolen kommer att finna era redogörelser högst intressanta."

"Ni bara driver med mig!"

"Nej, herr Richter, jag har ingen önskan att driva med någon, ty vi håller själva på att driva med hela oceanen åt fanders."

"Vad menar ni?"

"Jag menar, kort sagt, att jag inte vet mer om vad som försiggår inom familjen Reynolds än vad ni eller någon annan ombord vet, och oss emellan sagt så kunde jag inte ha brytt mig mindre om det."

"Det bekräftar mina allvarligaste misstankar! Ni struntar i det!"

"Precis, herr Richter. Och jag skulle vilja råda er att göra det samma."

"Ändå vet ni mer om deras brottsliga verksamhet än någon annan! Ni är kanske rentav deras medbrottsling!"

"Exakt vad tror ni att jag vet, herr Richter?"

"Ni vet om den herr Frank Reynolds som saknas är herr Richard Reynolds som inte saknas eller om han saknas!" Men så tillade han för sig själv: "Men om bröderna Frank och Richard Reynolds i själva verket är en enda person som heter Frank Richard Reynolds så har jag räknat fel på passagerarna. Och jag tyckte att Richard Reynolds var far till gossarna Peter och Paul, men nu tycks han inte vara deras far längre, ty de kallar honom onkel. Ändå tycks han vara gift med deras mor. Hm." Och så vände han sig plötsligt till Bernhard och sade med en nästan hjälplös min: "Jag har försökt få veta någonting genom barnen, men till och med de tiger bestämt, allvarligt och sorgset om vad de vet. Hm." Så var han tyst och sköt några blickar både mot Bernhard och kaptenen. Alla tre var tysta. Så sade han abrupt till dem båda: "Det är kanske bäst att inte forska mera i saken just nu,"

och gick med all hast därifrån. Kaptenen ropade efter honom: "Titta litet djupare i flaskan nästa gång!"

Så vände han sig till Bernhard med det öppnaste tillmötesgående och sade: "Nå, herr gentleman!"

Men Bernhard ansåg att saken redan hade fått alldeles tillräckligt komplicerade och nästan överväldigande proportioner genom tyskens propositioner, varför han nöjde sig med ett ödmjukt: "Det var ingenting," och gick därifrån. Kaptenen tittade belåtet efter honom.

Under tiden hade Morton Reynolds smugit sig in på maskinisten och frågat: "Nå? Har någon varit nyfiken?"

"Bara min vän Bernhard. Jag spelade rollen så väl jag kunde."

"Det är bra. De andra visar inget större intresse för saken. Den ende som oroar mig är tysken. Han är hos kaptenen just nu."

"Kaptenen kan rida ut vad stormar som helst och till och med en tysk."

"Du förstår väl varför vi måste hålla det hemligt?"

"Jag förstår det så att Frank hade velat det så."

"Ja. Han ville få frid. Han ville aldrig att någon skulle oroa sig över honom eller ställa till med något för hans skull. Det var inte mycket vi kunde ge honom i livet, men den frid som han sökte i döden måste han få.

Och hur tror du det går för oss nu?" sade Morton efter en paus. Maskinisten svarade efter en paus:

"Ja, vi sitter ju fast. Vi sitter hjälplöst hopplöst fast i det mest infernaliska av alla helveten: det kalla. Vi har ingen chans. Och tycker du inte att liksom hela universum med dess eviga råa mulenhet och tystnad är liksom tryckande och olycksbådande stilla, som om allt väntade på vår undergång?"

"Jo, det känns precis som om hela världen höll andan, som om vi befann oss i världens innersta vacuum av alla dess dimensioner, både avståndets, rymdens och tidens, och nästan som om vi hade fastnat i världens svarta hål. Men likväl håller vi oss på jorden, och vi har diverse realiteter att trots allt hålla oss till. Ännu är vi före midsommar, och vi driver alltjämt söderut med hela havet omkring oss, enligt kaptenens förbluffande mätningar. Det är ännu långt kvar till polarvintern."

"Ja, men vad gott väntar du dig av det? Ju närmare polen vi kommer, med desto mera besked kommer vi alla att tillintetgöras."

"Ja, hela världen är i sin gråa frusna och sterila förfärlighet som en fruktansvärt ödslig och mördande öken av livlöshet i sin skräckinjagande kylas totala tysthet och död. Vi har haft samma synnerligen dystra och råa dimväder nu i två veckor."

"Kanske vi har tur så länge det fortsätter."

"Vad menar du?"

"Lugn på havet brukar ju avlösas av storm."

"Hur länge tror du vi kommer att leva?"

"Högst några månader till."

"Vem tror du kommer att leva längst?"

"Troligen kaptenen och din bror."

"Vilken av dem?"

"Menar du att Frank lever ännu?"

"Han är där ute någonstans. Kanske han väntar på oss."

"Frambringa helst inte gengångare på dessa breddgrader."

"Hur vet du att han är död?"

"Tyst! Hör!"

En dånande musik vällde plötsligt fram över den vita öknen. Den kom från kaptenens hytt, men volymen var den högsta tänkbara. "Han spelar Ralph Vaughan Williams."

"Du själv då?"

"Vad då? Jag är ingen gengångare."

"Nej, men tror du inte du har några chanser att eventuellt överleva?"

"Jag räknas inte i det här sammanhanget."

Och de blickade ut över de oändligt ödsliga tungt dimhöljda vitgråa döda vidderna var det var lättare för en människa att försvinna än för en nål att gömmas i en höstack.

Från kaptenens hytt dånade nu ständigt Ralph Vaughan Williams 'Sinfonia Antarctica' i flera dagar. Ingen vågade gå nära honom när denna högstämnda och ominösa musik var på.

En annan som nu höll sig mycket för sig själv var fräulein Frieda Weber, barnens guvernant. Vad tänkte hon på där hon ständigt stod för sig själv ensam i fartygets yttersta för? Låt oss ta en titt på hennes innerliga hjärtetankar.

"Stackars min husbonde! Ingen sörjer honom, och alla tiger ihjäl hans bortgång! Och ändå var han den ädlaste människan ombord! Han var född olycklig, men olyckligast var han som make och fader. Han gjorde det enda som han kunde göra, ty att leva var för honom svårare än att dö. De tiger ihjäl hans död, de som kände honom och som vet varför han dog. Hans egen fru gör det till och med med en axelryckning och är nu glad över att äntligen kunna vara lycklig i hans frånvaro. Att tiga ihjäl hans minne är det enda de kan göra för att ära hans minne. Ju mindre de talar om honom, desto bättre, ty desto mindre bedrövar de sig själva. De tror att de med att tiga kan befria sig från medvetandet om hans död, men de bedrar sig själva. Jag vet att hans hustru gjorde tillvaron olidlig för honom och att alla i hans familj trakasserade honom och trampade ner honom, och sitt överlägsna ädelmod visade han i att låta dem göra det, tiga, uthärda och med ödmjukt tålamod finna sig i allt. Men ingen kan stå ut med ondskans tryck i längden. Trycket krossade honom, och därför gav han sig iväg. Men han väntar där ute på oss alla. Vi skall alla snart bli bittert omfamnade av honom, och hans famn skall då vara den kallaste av alla famnar.

Men som helgon var han varm. Det skulle inte förvåna mig om han genom sin frivilliga död räddade oss alla. Det var för oss som han offrade sig, ty han älskade oss alla. Hans bror älskade hans hustru, och själv älskade han mig, och denna situation var i längden omöjlig för honom att bära. Han hade ju två barn,

och det fanns ett tjog andra passagerare ombord, som han kände sig ständigt bevakad av. Tysken stod till och med utanför hans dörr ibland och försökte lyssna, – det var kanske den narren som mest bidrog till att min husbonde fann tillvaron alltför outhärdlig till slut. Farväl, dyre olycklige husbonde! Ingen vill följa dig, men alla kommer vi att följa dig! Vi kommer alla att med dig få se landet på den andra sidan!"

Och som den sista ensamma sopranrösten i Vaughan Williams symfoni drog sig Frieda Weber sist av alla bort från däckets i den halvskumma polarnatten, som egentligen bjöd på midnattssol, men genom dimman och molnen gjordes den hemiska polarbelysningen i stället till något av en aldrig upphörande döende skymning.

31. Mysteriet

Det var morgonen två dagar efter Frank Reynolds bokstavliga bortgång. Solen lyste klart från den låga horisonten längst i norr. Himlen var klarblå och isvärlden gnistrade i blåvitt. Det var den första klara solskensdagen på flera veckor. Ända sedan de hade kringränts av isen och frusit fast hade en tung dimma legat över den antarktiska världen. De hade i bästa fall inte kunnat se längre än två hundra meter.

Men nu var dimman plötsligt som bortblåst. Det var dock vindstilla och fullkomligt lugnt i den kristallklara atmosfären. Men det märkligaste var att flera av de ombordvarande när de vaknade kunde konstatera att det kändes litet varmare denna morgon. En rå krypande iskyla hade varit naturens vanliga morgonhälsning till var och en som stack sin näsa utanför dörren, men denna morgon möttes passageraren av strålande vänligt solsken och mildare luft. Och denna mildhet kändes redan inuti fartyget när folket vaknade.

"Är det inte litet varmare idag?" frågade maskinisten kaptenen när de möttes i en trappa. Kaptenen gav ett stilla jakande svar och sade sedan hemlighetsfullt: "Ta dig en titt på havet och se om du märker någonting." Sedan gick han vidare.

Maskinisten gick lydigt ut och betraktade havet, den förskräckliga förlamande isöknen. Där ute mötte han stewarden. Stewarden teg men log. Och strax märkte även maskinisten det förunderliga: isen hade glesnat. Isbergen var inte längre så många, så upptornande, så täta och så överväldigande mordiska i sin höghet, packisen var inte längre så packad, och det otroligaste av allt var det att man såg vatten. Maskinisten kunde inte tro sina ögon. *Carolina* flöt! Hon var flott!

Maskinisten kunde inte behärska sig. Han sprang upp till kaptenens hytt och frågade honom entusiastiskt: "Driver vi norrut?" Men denne svarade mycket lugnt: "Nej, vi driver alltjämt söderut."

"Hur kan det vara möjligt?" frågade den andre häpet. Kaptenen svarade intet och ville inte ens se på sin maskinist. Det uppstod en tystnad. Så såg kaptenen på maskinisten och sade på nytt med djup begrundan och den lugnaste tänkbara saklighet: "Vi driver alltjämt söderut."

Maskinisten begrep inte ett skvatt. Han förstod dock att han inte hade mera att hämta hos kaptenen. I stället begav han sig till salongen där några redan satt och diskuterade de förändrade klimatförhållandena. Det var stewarden, Bernhard von Schnitzler och Morton Reynolds. Denna diskussion skulle under förmiddagens lopp stadigt tilltaga i iver och intensitet i takt med dess allt fler deltagare. Ty det tycktes som om varje ny passagerare som kom in i salongen och som blivit medveten om lägets drastiska förändring var ännu mera häpen däröver än alla andra som redan blivit det före honom. Den allmänna tendensen bland passagerarna var att ingen kunde begripa och ännu mindre tro på kaptenens påstående att fartyget fortfarande drev söderut. Några var dock glada över det faktum att man nu åter, med eller utan resultat, kunde återuppta flaskpostruljangsen. Holländaren hade lämnat många tomma krus efter sig, papper fanns det ännu gott om ombord, och herr Richter och amerikanen hade ännu många olika buteljer av skiftande slag och form att tömma.

Men under det att den allmänna diskussionen i salongen om vädret under förmiddagens lopp blev allt mer animerad och mer lik svadan i en hönsgård blev också den meningen bland de ombordvarande alltmer unison, att kaptenen borde komma med en förklaring. Allt fler sändebud skickades allt oftare upp till bryggan för att försöka dra ner kaptenen till de kacklande passagerarnas nivå, och kaptenen lovade varje gång lika lugnt att genast komma. Även det att han trots dessa allt oftare upprepade löften aldrig kom bidrog till att diskussionens kakafoni stegrades ytterligare.

Till slut kom han dock. Det blev genast märkvärdigt tyst i salongen så fort han gjorde entré och därmed gjorde sin närvaro märkbar. Han var ju en svårtillgänglig människa, och det var egentligen få ombord som brukade se honom. Men nu stod han där livs levande mitt ibland dem, (som han gjort den första gången efter den första stora krissituationen när han måste förklara konsekvenserna av förlusten av både propeller och roder,) och frågade den lilla handfulla människoförsamlingen:

"Nå, mina vänner, är ni inte glada nu? Vi är flotta, vi flyter, vi sitter inte längre fast i isen, risken för att vi skall krossas av den är inte längre stor, och till råga på allt har det blivit varmare. Vad begär ni mer? Är det inte det bästa som kunde ha hänt oss? Men gladast av alla är jag, ty med detta sällsamma faktum att vi inte längre sitter fast förstår jag att det inte var förgäves som vi envisades med att i en vecka dagligen kämpa för att hålla *Carolina* fri från isen. Förstår ni det också? Visst var jag en tyrann mot er, och visst tvingade jag er att kämpa hårt, men se nu resultatet, som jag själv minst av alla hade vågat drömma om! Vi är fria! Förstår ni nu att det inte var förgäves som jag varje morgon tvingade er till att gå lösa mot isen med hackor och spadar för att uppskjuta skutans tillintetgörande en dag till? Vi förmådde ringa mot världsishavets samlade krafter, men vi förmådde just så mycket att vi nu är var vi är: flotta och flytande igen, som ett skepp skall vara! Och inte en bult har rubbats i hennes skrov! Förstår ni? Vi har klarat oss igenom

det värsta! Det värsta är över! Plötsligt har våra chanser att klara oss och överleva maximerats!"

Så talade kaptenen hjärtligt och glädjestrålande. Ingen ombord hade sett honom på så gott humör förut. Det var uppenbart att han som kapten var stolt över att hans fartyg klarat de prövningar som elementen och naturen utsatt hans sårbara skorv för. Maskinisten lade dock märke till att kaptenen i all sin glädje inte sade någonting om deras eventuellt ökade chanser att komma tillbaka till civilisationen. En kvinna vågade dock ställa honom en prekär fråga. Det var inte guvernanten utan en av engelskorna. Hon frågade försynt och eftertänksamt:

"Men, herr kapten, var är vi?"

Den frågan hade legat i allas bakhuvuden, och så fort någon nu hade vågat ställa den började rösterna åter surra som i ett getingbo. Men kaptenen överröstade dem alla och svarade:

"Det spelar ingen roll var vi är! Huvudsaken är att vi flyter och att vi alltid fortsätter att hålla oss flytande på varje skepps enda rätta element: det skvalpande havet!"

Och det hjälpte inte hur mycket mrs Reynolds envisades med sin fråga och hur mycket alla de andra passagerarna backade upp henne: kaptenen drog sig baklänges och ut ur salongen. Han ville uppenbarligen inte besvara frågan.

Och så fort kaptenen hade rymt fältet hade det faktum att denna högst väsentliga fråga inte bemötts med något svar den konsekvensen, att hönsgårdskacket blev värre än det hade varit innan kaptenen visat sig. Ingen visste vad han skulle tro, alla brottades nästan handgripligen med detta problem om vart de hade kommit och hur de fortfarande kunde driva söderut när det ju blev varmare hela tiden, alla rådbåkade högljutt sina hjärnor med detta absurda ofattbara mysterium, och ingen kom någon vart i denna kamp. Ingen kunde annat än förr eller senare bekänna sig besegrad av detta problems överväldigande olöslighet.

Och varför hade inte kaptenen velat besvara frågan? Troligen emedan han kanske minst av alla visste svaret.

På denna ofattbara dags eftermiddag stod den grekiske prästen på däck och lapade solsken. Den robuste amerikanske änklungen kom fram till honom och frågade efter en stund:

"Herr Nikolaus, har ni, som har den sidan av livet som yrke, någonsin sett Paradiset?"

"Vad menar ni med paradiset?"

"Livet efter detta, Himmelriket, Gudsstaten, evighetens rike."

"Jag har aldrig sett det med mina jordiska ögon, men om ni vill kan jag berätta för er hur jag i allmänhet har föreställt mig det."

"Var så god!"

"Det första jag ser när jag stiger upp och in i min andes paradiset är en levande, obefläckad, oförstörd, icke grym, icke vild, icke djurisk och icke våldgästad natur. Alla slags djur finns här, och de äter inte varandra. Alla djur som av människor

jagats, förföljts och utrotats finns här: klumpiga präktiga drontar, praktfulla glänsande uroxar och fulländade stolta iriska jättehjortar. Jag ser även ett hav myllrande av sjöfågel, fiskar och delfiner, garfåglar vaggas belåtna vid stranden, i luften ovanför skogen viner en oändlig flock vandringsduvor och berusar universum med sin storhet, och labradoränder plaskar, snattrar och trivs i en liten damm. Även förföljda men ej utrotade djur finns det gott om här: björnar lufsar, brummar, äter honung och leker förnöjda överallt, pilgrimsfalkar svärmar omkring ett berg var de i upphöjt furstligt majestät häckar, örnar övervakar sitt naturimperium till havs och till lands, och lejon leker på ängen i sorglös och välbärgad välfärd. Långt ute till havs svärmar ett livligt jättevalstim som om de tusentals gigantiska djuren alla var på bal och hade fest, havssköldpaddungar dyker upp ur sanden och kravlar ostört men icke desto mindre raskt till havs, men man behöver ej döda sköldpaddorna för att få sköldpaddssoppa här. Pandabjörnar klättrar livligt i bergskullarnas bambusnår, sjökor, sjölejon, sjöelefanter och sjöbjörnar bökar tillsammans i ofantligt antal vid klippstränderna, och vargar lugna som lamm övervakar lugnt i allsköns ro sina ättlingar hundarnas riken. Trappar, tjockfötter, tranor, hägrar, pelikaner, lunnefåglar, vita och särskilt svarta storkar, rördrommar och de diaboliska skäggamarna, som i egenskap av naturens vaktmästare håller det hela rent och snyggt, ser jag överallt, och ingenstans på jorden är naturen så oändligt stor och vidsträckt och obegränsad som här. Även jordens vackraste varelser kryllar det av: över havet oändligt glidande skaror av fregattfåglar och albatrosser, vid stränderna fetärnor och fiskgjusar, och i land elefanter stora och små, tigrar, pantrar, geparder och karakaler, hjortar av tusende slag, oxar, bufflar, tjurar, älgar, renar och kor av oändliga mängder och otaliga arter, flodhästar i massor, giraffer och viga antiloper, gaseller, bockar och gemsar, getter och får, vilda och tama, stora och ståtliga, små och otroligt skickliga bergsbeseqrare, laxar och foreller i bäckarna, orangutanger, gorillor och chimpanser, vänliga krokodiler och glada pajasar till papegojor och tukaner, högt svävande kondorer, lekfulla uttrar till lands och till havs, flitiga ordentliga bävvar, horder av renar på fjällen och städer av uvbon på klipporna, vilkas innehavare här har förbarmande över olyckliga fattiga sällsynta kråkor, väldiga noshörningar på stäpperna, gamla patriarkaliska storkar vid floderna, strutsar, emuer och nanduer, väldiga hjordar av bisonoxar, lamadjur, kameler, tapirer, zebror, kvaggor grävlingar, känguruer, vildåsnor och särskilt av vildhästar, och ute till havs vid de glänsande isarna lyckliga väldiga stora familjer av isbjörnar och mäktiga makliga valrossar i imperier av kolonier. Ja, alla djur, levande eller döda, myllrar det av överallt i naturen i mitt paradiset. Endast farliga ormar är borta.

Vad ser jag härnäst? Jo, jag ser städer och människoverk. Jag ser Rom som det var före Nero, jag ser Athen som det var under Perikles, Fidias och Platon, jag ser Pergamon innan Rom blev dess herre, och jag ser Jerusalem på konung Davids och hans son Salomos tid. Jag ser även pyramiderna så som de såg ut från början, jag ser alla Fidias originalverk och Eumenes II:s Zeusaltare, jag ser

Michelangelos ofullbordade skulpturer fullbordade, jag ser Leonardos tavlor oförstörda och oskändade bevarade för alltid i himmelens eviga museum, jag ser alla Tizians målningar obeskrivna, jag ser Shakespeares obrunna teater och drottning Elisabeths pittoreska småstad London, jag ser Poseidon, Athena, Artemis, Hefaistos, Apollon, Hermes, Zeus och hela den grekiska aldrig glömda mytologin på Olympens berg var kejsarörnarna häckar, jag ser Odysseus, Akhilleus, Agamemnon, kung Priamos, Hektor försvararen, Aeneas och Turnus och alla de odödliga klassiska hjältarna, Theseus, Herakles och argonauterna och fru Demeter med äntligen återfunnen dotter. Jag ser grekiska klassiska tempel helgade åt Gud i ett grönt paradiskt evigt azurhavsomgärdat Hellas, jag ser det eniga lugna fridfulla eviga mäktiga romerska imperiet under dess vackraste tid, styrt av dygdiga kejsare och heliga fäder, det vill säga påvar, tillsammans. Det heliga romerska riket av tyska nationen lever här ännu, och det heliga kejsarliga Ryssland har här aldrig råkat ut för någon revolution. Även Habsburgmonarkin, Konstantinopels kristna dynasti och Karl den Stores ljuva karolingiska Frankrike lever här vidare ännu. Den ortodoxa, den katolska och den evangeliska kyrkan sprider sitt gemensamma ljus i endräkt tillsammans, och alla andra kristna kyrkor är kloster i deras tjänst. Capet, Bourbon, Stuart och Bonaparte har här sina ställningar kvar fortfarande, och överallt hörs musik. Bachs förlorade ljuvligaste passioner dominerar tillsammans med den helige Gregorius musik. Och allt detta regeras av otaliga oändliga eviga jublande sprudlande sjungande ljuva och ljusa förtrollande änglaskaror, som i en universell skinande bländande virvel av virvlar leder upp till Jakobs steg och Gud, den eviga totala kärleken, den allra högste och ende, all makts, all härlighets och all världens och universums Herre. Så ungefär föreställer jag mig paradiset. Men då har jag utelämnat det mesta och bara tagit med ramen och vissa detaljer."

"Ser du inga människor där?"

"Jo," och greken fortsatte att berätta för den intresserade amerikanen, som just nu klarade sig utan att ha en grogg i näven.

Och ishavet tindrade i solens sken. Det kändes nästan som vår i luften eller som slutet på en lång och svår fimbultvinter. Det var som om hela Antarktis plötsligt hade smultit, som om det inte längre förbjöd alla människor att se vad som fanns bakom dess fruktansvärda isbarriär, och som om havet plötsligt hade gått in för att blotta en ny faktisk oändlighet som det tidigare hade gömt för människan. Havet visade med ens en ny horisont, och för första gången sedan polerna lokaliserades visste inte människan längre vad som fanns bortom den.

32. Franks testamente

"Tror du att det Brittiska Imperiet någonsin kommer att uppstå igen?" Det var Harold Finch som ställde denna fråga till Morton Reynolds.

"Inte så länge Irland förblir utanför konungadömet."

"Förklara vad du menar."

"Jag menar, att det Brittiska Imperiet aldrig hade upphört om inte Irland hade lämnat det i sticket. Du förstår, Irland är en helig ö. Det finns heligare människor och starkare magiska krafter där än i hela Storbritannien. Det är det enda landet i världen där det inte finns några ormar. Och varför? Den enda förklaringen till detta som jag någonsin hört har varit den irländska förklaringen, att Gud aldrig låtit någon orm förstöra det irländska paradiset. Det är en intakt jungfru, och förenat med Storbritannien var de båda öarnas rike osårbart, liksom Sverige så länge det tog hand om Finland. När Irland återförenas med Storbritannien, då skall det Brittiska Imperiet åter se en storhetstid men inte förr. Och när det sker, säger somliga irländare, skall det nya Brittiska Imperiet bestå för alla tider, ty det skall då vara tolerant mot Irlands katoliker och inte förtrycka irländarna. Så sade alltid vår moder, som var irländska. Hon hade den irländska fromheten med dess magi och viljestyrka ut i fingerspetsarna."

"Var även din bror religiös?"

"Vilken av dem?"

"Han som försvann."

"Vad vet du om det?"

"Mer än de flesta. Han lämnade skeppet frivilligt och gick bort på isvidderna för att dö, emedan han ville befria sin hustru från sin närvaro och låta henne vara lycklig i fred med hans bror. Är det inte så?"

"Har du sagt det till någon?"

"Nej, och få utom jag har listat ut det."

"Hur fick du reda på det?"

"Jag fick Richard att försäga sig. Men är det något som jag inte vet om Franks bortgång?"

"Ja, om du är öppen för den religiösa aspekten."

"Jag är åtminstone intresserad av att få höra den."

"Det är våra barns guvernant miss Frieda som egentligen närmast kände till Franks innersta tankar. Men jag har även bevis för att hon inte enbart fabulerar. Hon påstår att Frank hade vissa visioner. Faktum är att han var den mest religiöse av oss. Hon menar att han under sin sista tid var besatt av den fixa idén att han kunde rädda oss alla med att offra sig själv. Hon menar att han var lycklig under sina sista dagar emedan han i förväg gladdes åt att dels kunna befria sig från sina äktenskapsbekymmer och samtidigt kunna rädda oss alla från vårt öde. Hon påstår att hans ansikte lyste av klar frid under hans sista dygn. Träffade du honom någonsin?"

"Jag såg honom ibland på avstånd. Han var en skygg varelse. Han förekom aldrig i matsalen bland oss andra."

"Nej, han intog alla sina måltider i sin hytt."

"Liksom han för det mesta undvek de flesta ombord undvek han även mig."

"Ja, han satt mest i sin hytt och läste böcker. Han hade sina älsklingsböcker med sig från Japan. Den sista bok han läste var Edgar Allan Poes enda roman 'Arthur Gordon Pym's berättelse'. Har du läst den?"

"Nej."

"Den slutar med en fantastisk antarktisk resa, och efter bokens sista ord har Frank egenhändigt samma dag som han försvann skrivit." Morton tog fram boken, öppnade dess sista blad och läste:

"Även vi driver liksom A.G.Pym oavlatligt söderut enligt kaptenen, och jag har mina egna teorier om vad som kanske väntar oss. Jag har haft en otrolig dröm för några dagar sedan enligt vilken mina teorier skulle besannas om jag blott offrade mitt liv för den sakens skull. Jag tycker att tanken är så fantastisk att jag tänker pröva det. Må jag alltså befria mig själv från kvinnligt beroende och offra mitt liv på det att mina skeppskamrater må överleva och upptäcka en ny värld. Och må med min befrielse från beroendet av kvinnan världen samtidigt för alltid vara befriad från beroendet av all inskränkt vetenskaplig materialism. Säll den som följer mitt exempel!"

Vad säger du om sådana ord?"

"De låter som en hänryckt galnings."

"Ja, inte sant? Och dock – här är vi, frälsta från isen, ingen vet var, och alltjämt på väg söderut. Vem kan förklara det och hur?"

"Tids nog kommer kaptenen med en förklaring."

"Kommer hans förklaring då att vara mindre förbryllande än Franks testamente till oss? Det är ett faktum att Franks profetia än så länge har gått i uppfyllelse, hur galen den än är!"

Och ärligt talat tror jag inte kapten Carpenter kommer att komma med någon förklaring. Har han inte gjort det hittills tror jag inte han får det lättare längre fram, åtminstone inte så länge vi fortsätter driva söderut, vilket gör alla vettiga förklaringar omöjliga."

"Ja, det är det som är mysteriet. Jag tror fortfarande kapten Carpenter har begått ett misstag i sina kalkyler och att vi inte kan driva söderut."

"Men solen står som högst rakt i norr. Vem som helst kan med blotta ögat se exakt var norr ligger. Vi har ju kronometrar och klockor ombord som fungerar, och vi kan se var och när solen är som högst. Och det är bort från det hållet som vi driver. Det kan vem som helst se."

"Jag medger att det är ett mysterium."

"Eller har du en annan förklaring?"

"Det skulle i så fall vara någonting om att dimensionerna vänt ut och in på sig själva, att vi seglat ut genom ett svart hål eller in i en främmande ofattbar dimension eller något dylikt. Och inga sådana förklaringar håller. Det vet kapten Carpenter, och därför försöker han inte med någonting sådant. Problemet är, att det är svårt att förklara något som inte stämmer."

"I synnerhet som ingenting stämmer."

"Precis."

"Och då återstår nästan bara metafysiska spekulationer. Det finns mycket mer att säga om Frank. Jag minns nu att han en gång påpekade för mig att Jules Verne menade att både nord- och sydpolen befann sig på öppet hav. Även F.A.Cook,

som påstod sig ha besökt nordpolen före Peary, menade att den låg på öppet vatten. Han var visserligen en otillförlitlig äventyrare, men en så nykter man som amiral Richard Byrd sade sig när han flög över sydpolen ha sett ett grönt fruktbart land med förhistoriska djur. Kan vi utan vidare bortförklara dylika amsagor idag när vi står här och själva vare sig vi vill eller ej nödgas bevittna det otroliga?"

"Visade han dig vad han hade skrivit innan han försvann?"

"Nej, fröken Weber fann boken med dess anteckning när hon efter hans försvinnande försökte samla alla hans efterlämnade papper. Det var inte mycket hon fann, men denna anteckning, som han högst troligt måste ha skrivit omedelbart innan han smög sig ut på isvidderna, (emedan han ännu inte hade läst slut boken när fräulein Frieda sista gången såg honom,) är det intressantaste som han har lämnat efter sig. När jag först läste det tänkte jag: 'Stackars Frank! Det här tyder ju verkligen på att han helt enkelt blev tokig!' Men nästa dag när isen plötsligt hade släppt oss började jag tänka om och nästan överväga att ta hans avskedsord på allvar."

"Åtminstone är det ganska fascinerande att han faktiskt skrev ner dem innan han gick bort och medan vårt läge ännu var så hopplöst förtvivlat som det var. Och du talar väl sanning? Du driver väl inte med mig? Det är väl skrivet med hans handstil och ingen bluff från din eller någon annans sida?"

"Titta själv!" sade Morton och höll fram boken. "Om du vill kan du få jämföra stilen med andra bevarade brev av honom."

"Tydligen är det värt att studera din brors efterlämnade tankar," sade Harold när han fick ta del av bokens sista handskrivna sida. "Har han lämnat efter sig något annat av intresse?"

"Vi har inte gått igenom allt ännu. Men kom med ner! Läs oss gå igenom det tillsammans!"

Och de två männen gick ner under däck för att närmare undersöka Frank Reynolds eventuella efterlämnade skrifter. Men ingen skulle visa sig så intressant som hans exemplar av "Arthur Gordon Pym's berättelse".

33. Kaptenens mystifikaioner

Det vackra klara vädret höll i sig. Dygn efter dygn strålade den eviga antarktiska sommarsolen utan att någonsin fördunklas av något moln. Den antarktiska världen tycktes le mot dessa hjälplösa människor i deras ingenstans drivande farkost. Det var ett varmt leende, men var det att lita på? Ännu var de i ishavet om dock risken knappast var överhängande längre att de plötsligt på nytt skulle bli fastskruvade i isen; men vart de än blickade såg de endast drivis och isberg. Horisonten var ännu skymd för dem, hur vitt och generöst den än plötsligt tycktes ha öppnat sig för dem.

En dag var det så varmt att man kunde gå ut utan att riskera att frysa om händerna. Kaptenen begagnade sig av tillfället och gick ut i fria luften med sin

sextant. Han fingrade länge och väl med den, men det var någonting med den som inte riktigt tycktes stämma. Han kämpade tålmodigt med den i en halv timme, men sedan tycktes han bli märkbart förargad över någonting. Till råga på allt kom tysken just då i det mest kritiska ögonblicket förbi och störde honom.

"God morgon, kapten!" Se inte så odrägligt glad ut för det, din pedant, tänkte kaptenen. Så god är inte denna morgon. "Men vad står på, kapten? Vad har ni väl då för bekymmer en så här god morgon? Vet ni inte hur man använder en sextant?" frågade den självbelätne tysken med hela sin löjliga självgodhet. Han hade till och med satt slipsen på sig denna dag. Det klickade genast mer än oroväckande till hos kaptenen, och denne svarade i en med nöd undertryckt ton, som hade varslat en mer uppmärksam person än tysken om annalkande oväder:

"Tror ni att jag inte vet hur man använder en sextant?" Han betonade varje ord.

"Lyckas ni inte utröna vår position?" frågade tysken oberört utan att hans besserwisserton hade rubbats eller låtit sig varnas det minsta.

"Nej," medgav nu kaptenen under ansträngning, "och det är inget fel på sextanten."

"Men sextanten är ett perfekt instrument!" utbrast den allvetande tysken nästan indignerat. "Om man använder den rätt är det ingen konst att ta reda på var på jordklotet man befinner sig. Skall jag kanske visa för er hur man använder den rätt?" Och han visade alla tecken på den bästa välvilja i världen till hjälpsamhet och instruktiv pedagogik.

Men nu brast äntligen kaptenens hårt prövade självbehärskning. Han utropade plötsligt:

"Jag ska minsann använda den här sextanten rätt!" Och med de orden slungade han instrumentet beundransvärt långt ut i havet. Det försvann omedelbart mellan isflaken. Tysken gapade chockerad över tilltaget, men kaptenen hade nu börjat säga vad han ville ha sagt: "Den var naturligtvis tillverkad i Tyskland, var alla vetenskapliga instrument som bekant är mer än perfekta! Och om ni, herr pedant i kvadrat, kommer ett steg närmare mig eller säger ett ord till om er överlägsenhet över mig i sjömanskap, så är det fara värt att ni, såsom ett lika perfekt instrument som denna sextant, får göra den sällskap!"

Detta klarspråk som alltför tydligt vittnade om kaptenens klara begrepp om vad han själv var i stånd att ta i tu med åstadkom tydligen ett litet hack i tyskens självsäkerhet, ty denne fann det nu säkrast för sin egen del att tyst och snabbt lämna kaptenen och kommandobryggan åt deras öde, för att i stället överflytta sitt inflytande på dem i salongen och för dem utgjuta sig över kaptenens nya skrämmande prov på oförstånd och primitivt tänkesätt.

Några timmar senare var det maskinisten som störde kaptenen i dennes kajuta.

"Psst, kapten! Var är vi?"

"Jag vet ej," var kaptenens lakoniska svar.

"Har ni inte ens en aning?"

"Jag kan endast gissa, men ni kommer inte att godta min gissning."
 "Vad gissar ni då?"
 "Det vill jag inte säga, eller snarare: det vågar jag inte säga."
 "Ack, kapten, säg det! För Guds skull, vad som helst är bättre än total okunnighet!"
 "Blanda inte in Gud i det här! Och jag säger inte vad jag tror."
 "Vad tror ni då?"
 "Det säger jag inte."
 "Ni måste!"
 "Man måste inte vad man inte vill."
 "Jag ber er!"
 "Nåväl, jag ska säga er vad jag vet. Jag vet en som vet var vi är."
 "Vem då?"
 "Frank Reynolds. Fråga honom."
 "Men han är inte anträffbar."
 "Ta reda på var han är då, men lämna mig i fred, eller fråga någon annan."
 "Ni vet mycket väl att ingen kan ta reda på var han är numera. Han smet ju från sin egen begravning."
 "Jag är ledsen, men jag har inget bättre råd att ge er."
 "Jag har inte bett om ert råd. Jag har bett om era tankar."
 "Jag vill inte berätta någonting innan jag vet säkert."
 "Alltså har ni era teorier."
 "Herr maskinist, sköt ni ert, och låt mig sköta mitt! Vi är ännu mitt inne i ett synnerligen farligt ishav, och fastän det otroligt nog blir varmare för varje dag är det inte uteslutet att vi ännu en gång hastigt fryser fast i isen. Håll ni maskinen i gång så länge det finns bränsle, så att ingen av passagerarna behöver frysa ihjäl. Vad mina personliga teorier beträffar har de ännu alltför svag hållbarhet för att jag ännu skulle kunna framlägga dem för någon. Om jag som den förste skall vända mig emot allt vetenskapligt, geografiskt och astronomiskt kunnande, som jag i hela mitt liv och världen i fem hundra år har hållit fast vid, så måste jag ha starkare grunder därtill än vad jag än så länge har. Nöj er med det så länge, och gå ner och gör ert jobb, som ni har betalt för, och sköt om er maskin för passagerarnas skull."
 Och maskinisten måste nöja sig med det så länge och gick till sin maskin. Och han undrade mycket över vad kaptenen grunnade över för nya teorier. Mystieriet tedde sig ännu mera mystiskt för honom nu på grund av kaptenens ord än vad det hade gjort innan.

34. Frieda Webers bortgång

För varje dag blev ishavet allt glesare. Inga jättelika isberg förmörkade solen längre, och luften fortsatte att bli varmare för varje dag. Det konstaterades nu åter, som före fångenskapen i isens grepp, att havet var varmare än luften. Vid

middagstid några dagar före midsommar konstaterades en temperatur av minus 5 grader i luften och minus 2 grader i vattnet.

Det var den dagen som den germanska guvernanten blev sängliggande. Någoting hade slocknat hos henne vid Frank Reynolds mystiska och nedtystade försvinnande, och hon hade ända sedan den dagen inte velat äta något och blivit allt svagare. Hon hade helt enkelt förlorat livslusten. Inte ens de tre små gossarnas tillgivenhet för henne kunde bota hennes saknad av två av gossarnas far. Hon hade tydligt börjat tyna bort, och ingenting kunde mot hennes vilja längre hålla henne kvar i livet. Som stewarden sade: "Alla sjukdomar kan bekämpas och kureras utom en människas egen vilja att dö. Och det är vad alla här ombord hittills har dött av som har dött."

"Även holländaren?" frågade Richard Reynolds.

"Även holländaren. Han var en god skådespelare som hela tiden försökte intala sig att han ville leva fastän han egentligen bara ville dö. Han sade att han så gärna ville se hur det skulle gå för oss, men i själva verket var han livrädd för att få uppleva det själv."

Och den eviga frågan som fortsatte med att varje dag bränna på varje passagerares läppar brände dem allt hetare för varje dag: var var de, och hur var det möjligt att de alltjämt kunde vara på väg söderut?

Så fort tysken återställt sig med att helt enkelt glömma bort den repa, som hans självförtroende fått vid hans senaste kollision med kaptenen, vågade han sig åter inför kaptenens majestät med pånyttfött obegränsat självtillit:

"Herr kapten, hur vet ni att vi fortfarande driver söderut?"

"Se på solen. Ni vet kanske att den står i norr vid middag när den står som högst? Driver vi mot den kanske? Nej, vi driver från den med en hastighet av något tjog nautiska mil varje dag."

"Men hur är det då möjligt att vi befinner oss på fritt vatten? Hur vet ni så säkert att vi driver söderut när man inte kan se det med ögat?"

"Det är inte jag som driver med er, utan det är Gud som driver med oss alla."

"Jag upprepar min fråga!"

"Upprepa den tills ni kreverar. Ni har för resten glömt att ta på er slipsen idag."

"Nåväl, jag fortsätter att upprepa min fråga. Hur vet ni att vi driver söderut?"

"Jag vet det inte genom min kompass, ty den kan man inte lita på längre. Den är oduglig och värdelös under dessa nya för vetenskapen okända förhållanden."

"Hur vet ni det då?"

"Jag vet det inte genom min sextant, ty den hjälper oss ännu mindre än vår felfria motor, som saknar propeller. Sextanten är ingenting värd på breddgrader som den inte konstruerats för att mäta."

"Herr kapten, om det var praktiskt möjligt skulle jag förklara er teoretiskt inkompetent. Ni är en skicklig sjöman, det är alla här ombord överens om, men ni har inte längre något grepp om verkligheten eller någon kontroll över vår situation."

"Har ni det då, herr Richter?"

"Jag är ingen sjöman. Det är inte mitt jobb. Men det är ert jobb, och ni borde veta bättre än att påstå att vi driver söderut när vi kommit loss från Antarktis! Alla vet ju att man inte kan komma längre söderut än till Antarktis! Men ni tycks vilja hävda att vi har drivit förbi Antarktis! Och ni har inte frambringat ett enda bevis!"

"Jag har inte påstått någonting, herr Richter. Ni ägnar alltför mycket energi åt att försöka jäva påståenden som jag aldrig gjort mig skyldig till. Det enda jag har påstått är att vi driver söderut."

"Bevisa det!"

Kaptenen var farligt lugn. "Det behövs inga bevis. Vinden blåser från norr. Vi har ett segel uppe. Vi driver med vinden. Så enkelt är det. Kan det finnas tydligare bevis, herr Richter?"

"Men det stämmer inte!"

Då röt kaptenen: "Det väl jag för böveln att det inte stämmer! Om ni inte är nöjd så klaga hos meteorologerna eller hos de lokala hamnmyndigheterna eller var som helst men inte hos mig!"

Tysken gjorde en kraftansträngning för att vara hövlig. "Förlåt mig, herr kapten, ingen vill göra er upprörd, vi förstår alla så väl att ni är medveten om ert ansvar, men vill ni inte ens ge oss en antydning av en förklaring till vår märkliga oförklarliga situation?"

Då sade kaptenen: "Den som har ögon att se med må gå ut och se vad han ser i mörkret vid midnatt."

Under hela detta samtal hade kaptenen varit ovanligt resonlig för att ha talat med herr Richter, och denna märkvärdighet slog an på tysken, men vad som helt tog musten ur honom var kaptенens slutliga i sanning kryptiska förklaring. Arthur Richter visste inte om han skulle krevera, få slag eller känna sig urblåst inför kaptенens synnerliga brist på logik och för varje fråga allt mer svävande svar, och allra minst visste han vad han skulle säga. Inget envist förnuft kunde ju tvinga något förnuft ur kaptenen! Tysken undrade som alltid om kaptenen drev med honom, inte var riktigt klok, eller om det var han själv och kanske alla ombord som höll på att förlora förståndet. Han snuddade aldrig vid tanken att kaptenen kanske visste mer, hade djupare insikt och förstod saker som ingen annan ännu förstod. Så tysken gick som vanligt uppgiven och resignerad därifrån medan kaptenen log för sig själv vid hans äntliga avlägsnande.

Men den midnatten stod faktiskt Arthur Richter och undrade vad som fanns att se "i mörkret vid midnatt". För det första blev det ingen midnatt, ty solen gick ju inte ner, och för det andra blev det inget mörker, ty inte bara solen utan även söderskenet gjorde mörkret äran stridig om att få dominera universum vid midnatt. Så tysken ryckte på axlarna, tänkte som vanligt att kaptenen antingen var galen eller också hade drivit med honom som vanligt, och gick ner till sig efter att i en halv timme förgäves ha stått med näsan i vädret sökande efter obefintliga tecken i skyn.

Det var följande dag som amerikanen frågade herr Richter:

"Vad tycker ni om kommunisterna?"

Detta råkade nu vara ett ämne som i högsta grad tilltalade herr Richter:

"De är odjur. Allt kommunisterna vill är att sprida sitt mörker. Deras enda mål är makt, världsherravälde och världstyranni. De är hänsynslösa okristna skadedjur som borde utrotas. Deras brott mot mänskligheten, civilisationen och världen är för talrika för att någonsin kunna uppräknas och förlåtas. Vet ni hur många människoliv bara Stalin skaffade sig på sitt samvete? Över 20 miljoner! Han var värre än Hitler!"

Maskinisten hade uppmärksamt hört på. "Men är då inte även kommunisterna människor? Finns det inte bland dem lika mänskliga, civiliserade, religiösa och rättrogna individer som det finns bland alla kristna folk? Och var det inte kommunisterna som räddade Ryssland då Ryssland föll 1917?"

"Ni är okunnig, min herre. Kommunismen om något förgjorde det gamla Ryssland."

"Men är inte Gud allsmäktig, och är det inte han som gör allt vad som görs här i världen? Är det inte hans vilja som ligger bakom allt? Var det alltså inte han som förgjorde det gamla Ryssland? Och när Ryssland brakade åt helvete, var det då inte kommunisterna som räddade henne liksom det kanske inte var de impopulära puritanerna som räddade England från fullständig undergång under Karl I:s tid? Och har inte kommunisterna en sällsynt hög moral, etik och disciplin? Är det inte ordning och reda bakom järnridån till skillnad från den kaotiska demokratiska västvärlden? Visserligen är västvärlden fri medan östblocket styrs diktatoriskt, men är livet därför rättvisare i väst än i öst? Och var inte Karl Marx jude? Är inte hans lära en avläggare i direkt nedstigande led av den enda sanna religiösa traditionen, nämligen den monoteistiska? Hör alltså inte kommunisterna därigenom evighetens rike till? Vad säger ni, fader Nikolaus, till dessa frågor, som en kristen kommunist i exempelvis Italien inte skulle tveka inför att ställa till en sådan som herr Richter?"

"Vad ni säger till kommunismens fördel stämmer nog om de kristna kommunisterna, men tyvärr är ytterst få kommunister kristna, ty ytterst få kristna är så dumma att de är kommunister. För att kunna tro något gott om den politiska kommunismen måste man vara fruktansvärt naiv."

"Finns det då inte de som gör det?"

"Kapten! Ni har en kommunist ombord!" sade herr Richter till kaptenen som passerade förbi.

"Jaså? Är ni kommunist, min maskinist?"

"Nej, jag försvarar bara de kristna kommunister som trots allt finns. Jag menar att det är orättvist att skära alla världens kommunister över en kam bara för att de är kommunister. Jag menar att herr Richter här är alltför kategorisk i sitt fördömande av alla kommunister bara för att de tror på kommunismen. Jag menar att det finns alltför många godtrogna kristna kommunister som tror på kommunismen utan att ha någon aning om vad kommunismen politiskt

egentligen sysslar med, precis som det under Hitlertiden fanns många godtrogna tyskar som trodde på nazismen utan att ha någon aning om vad denna politiskt egentligen sysslade med. Har jag rätt eller fel, herr Richter?"

"Ni har inte helt fel."

"Ni kanske rentav är en sådan gammal nazist själv?"

"Ni håller er inte till ämnet."

"Nåväl, jag tar tillbaka frågan. I stället ställer jag en ny fråga till fader Nikolaus: är det inte en kristens plikt att älska alla sina medmänniskor även om de är kommunister, nationalsocialister eller stalinister?"

"Akta er," sade kaptenen. "Kärleken förblindar." Och till herr Richter sade han: "Kärleken kan man inte göra mycket åt, herr Richter. Allra minst kan man bearbeta den politiskt. I den eviga tvekampen i världen mellan politik och kärlek har politiken alltid förlorat, och det är tur det."

"Kan då ingen besvara de synpunkter som jag har anfört till kommunismens fördel? Tänker ni då låta kommunismen segra?" insisterade maskinisten.

"Jag skall besvara den," sade fader Nikolaus. "Gud är god, alltså kan det omöjligt ha varit han som förgjorde det gamla heliga Ryssland, eftersom det var ett ont verk. Det var i stället djävulen eller människans förhävelse som gjorde det, ledda av bland annat den av vår kyrka exkommunicerade greve Tolstoj; och som herr Richter mycket riktigt sade så skedde denna mänskliga förhävelse genom kommunisterna, och ännu idag har denna mänskliga förhävelse genom våld hela östvärlden i sina klor genom kommunismens etablerat ateistiska tyrannvälde. Puritanernas historiska roll i England är en annan sak som vi inte skall gå in på här. Ordning och disciplin råder minsann i Ryssland, men denna ordning och disciplin har förkvävt all frihet, all individualitet, all humanitet och allt privat initiativ. Moralen och etiken är järnhårda i Ryssland, men den är inte moralisk eller etisk som ger vem som helst rätt att förfölja de religiösa, som omvandlar helgedomar till muséer för antireligiös propaganda och som ingenting annat predikar än det politiska etablissemangets ofelbarhet, och denna ofelbarhet grundar sig enbart på den ateism som all politisk kommunism har som grund. Livet är rättvisare i väst än i öst, ty i väst förföljs icke troende, men de förföljs i öst. Karl Marx var förvisso jude men endast i blodet. Han tog avstånd från sin egen modersreligion och blev en fullkomlig materialist och kanske den värsta materialisten i historien. Hans materialism är dogmatisk och utesluter förekomsten av tolerans mot religioner. Materialism som politisk diktatur enligt marxistisk filosofi är inte bättre än medeltidens muslimska kalifat eller den katolska kyrkans skräckvälde genom inkquisitionen, som förföljde oliktankande enligt samma för givet tagna ofelbarhet som kommunismen gör det. Det står inte ett ord om Gud i hela "Kapitalet", hur rätt Marx än har i vissa avseenden angående världslig exploatering. Således har kommunismen ingen anknytning alls till någon monoteistisk religion, och den är lika förgänglig som alla världsliga makter och välden alltid har varit. Gud kommer antagligen därför förr eller senare att låta kommunismen och särskilt marxismen att försvinna ur historien som genom en

plötsligt öppnad fallucka i golvet, såsom det finns marxister som menar att historiska personer som exempelvis Shakespeare och historisk litteratur som Bibeln utan vidare kan uteslutas ur litteraturhistorien som genom falluckor i golvet. Det vare mitt svar till alla kommunismens fåfänga försvarare."

"Och jag tackar för det. Jag ville bara pröva er med mina hypoteser, och jag är glad att de inte tilläts passera helt oantastade förbi. Det är synd att det i den värld som kommunismen terroriserar inte finns fler som ni som kan ta den under allvarlig behandling."

Greken fortsatte: "Det viktigaste att göra därvidlag anser jag att är att informera alla kristna om hur oförenlig kristendomen är med marxismen. Vad som gör dem hopplöst oförenliga är marxismens dogmatiska ateism. Man kan därför inte vara kristen marxist, vilket många kristna tror att man kan, lika litet som man kan vara kristen ateist. För övrigt beklagar jag att vi här i en så viktig debatt som denna är fullkomligt isolerade från resten av världen. Hela världen borde få höra vad vi säger."

Och mot aftonen den dagen avled fröken Frieda Weber. Hon ville dö och var glad åt att få dö. "Nu följer jag min älskade husbonde, och Gud give att jag med min död kunde ge er något av vad han gav." Så löd hennes sista ord, som endast stewarden kunde urskilja med örat mot den döendes läppar. Hon begravdes samma afton i den vackra röda antarktiska kvällsolens vemodiga glöd. Det var en mycket stämningsfull andakt, och kaptenen var själv rörd när han läste den. Även fader Nikolaus sade några mycket väl valda ord på mycket bruten engelska och tyska innan den dödas kroppshyddas för alltid anförtroddes åt havets allt mänskligt utplånande och överslätande evigt böljande yta. Alla imponerades av hans taktfullhet, då ingen var omedveten om stundens ohyggliga känslighet för Richard Reynolds och hans svägerska, som under hela akten stod och tittade ner i däckets, som om de var skamsna. Men Arthur Richter sneglade ofinkänsligt ideligen åt deras håll som för att bevaka deras skuldkänslor, men även detta var alla redan vana vid. Han hade ju bevakat dem och spionerat på dem under hela resan, och flera var till och med pinsamt medvetna om att han, då han haft sin hytt intill Richard Reynolds, knappast hade missat ett enda av äktenskapsbrytarnas tallösa samlag.

35. Kapten Carpenter i skottlinjen

En dag sade kaptenen till Bernhard, österrikaren, från däckets till kabyssen: "Kom upp, min vän, och ta del av en syn!" Det var tidig morgon, och solen strålade. Bernhard kom upp till kaptenen och ställde sig vid relingen att betrakta en syn som var en överväldigande fröjd för ögat. Inte ett isberg och inte ett isflak syntes så långt man kunde se, och sikten var oändlig. Endast isfritt varmt öppet och blått levande hav bredde ut sig i en oändlig ljuvlighet mot evigheten åt alla håll. "Men var tusan är vi?" frågade Bernhard. "Fråga inte mig," sade kaptenen, "men på kartan är vi i alla fall inte."

Det var en oförglömlig dag. All kyla, is och vinter var som bortblåst, och temperaturen var hela 10 grader Celsius. Ingen kunde förstå det, ingen kunde förklara det, men alla njöt av det i obeskrivligt hög grad.

Amerikanaren talade mycket om sitt hemland och om sitt hem på Long Island och gamla gångna lyckliga dagar. Han var rik och hade levat ett lyckligt harmoniskt liv ända tills nu. Kriget hade gått honom förbi. Länges stod han tillsammans med maskinisten vid relingen och berättade om eleganta och minnesvärda fester och cocktailparties och om sin stora och rymliga veranda, sin yppiga trädgård och om sin avlidna hustru. "Det var fester det, må du tro, på det gyllene femtiotalet!" sade han medan han yvdes över sig själv, sitt liv och sin feta cigarr, som var den sista han hade kvar.

Men greken greps av hemlängtan. "O mitt kära Hellas, var är du nu? Tusen hav ligger mellan dig och mig, mellan mitt fängelse här och mitt kloster i dina trygga berg! Jag längtar efter att åter få vila i din vildmarks frid och få arbeta på mina ikoner! Att måla: hur gudomligt skön och fridfull är inte den konsten! Att vilja och kunna men inte få måla: finns det någon mera desperat förtvivlan? O Hellas, tag mig snabbt hem till dina skogar och dina öar och mina ikoner, ty något mera trööstlöst än havets evigt monotona oändlighet finns inte!"

Men den 21 december dök stora svarta dystra ovädersmoln upp över horisonten i norr. "Det är en storm," sade kaptenen, "om inte en orkan. I varje fall kommer den att knäcka oss."

De angreps av den samma kväll. Den var fruktansvärt hård. Skyarna, havet och förfärliga skumberg forsade över dem, dränkte dem och förstörde allt för dem. Någon spolades över bord. Någon ropade: "Gå ner, för fan, eller håll då åtminstone fast er!" Alla som fick plats arbetade vid pumparna. Det var maskinisten, Bernhard von Schnitzler och bröderna Reynolds. De två unga engelsmännen och greken hjälpte till. Den ene av de två engelsmännen sökte men fann ej sin älskade Juliet. Stormen hade tagit henne. Med fullständigt rasande och hysteriskt hårda krafter slog stormen dem, mörbultade, pinade, kvävde, gisslade och trängde in överallt hos dem. Allt var vått. Allt gjorde stormen för att sänka dem och döda dem, men *Carolina* hölls flytande.

Den tjutande våldsamma blåsten, det piskande regnet och haglet, de ständiga allt dränkande sjöarnas raseri, allt ville förgöra dem, men de bet ihop tänderna, arbetade som besatta och klarade sig. Den gamle amerikanaren ville även hjälpa till på däck, men kaptenen ville tvinga ner honom igen under däck när en störsjö värre än de flesta vräkte sig över dem och slungade amerikanen så hårt mot masten att den mannens saga var all. Om inte stormen hade dödat dem alla så hade kaos och förtvivlan gjort det, om inte kaptenen hade varit. Han visste hur man klarar människor genom naturens och havets prövningar. Inte ett ögonblick förlorade han kontrollen över skeppet trots naturens vilda grymma lekar med henne. *Carolina* var en stark och stabil gammal gumma, och kapten Carpenter var rätt man att föra henne i dansen mot döden.

Och mitt i denna förödande storms raseri fick kaptenen en idé och började genast realisera den. Han tog sig före att sätta upp ett ordentligt segel på fockmasten, och själv åtog han sig hela arbetet att rigga upp det och hålla det på plats. Maskinisten bland andra förstod inte detta och tyckte det var en riskabel och dåraktig manöver, men i stormens dån kunde inga förnuftiga invändningar och betänkligheter göra sig hörda. De fick vänta tills efter stormen.

Men när stormen nådde sin kulmen slets ett viktigt tåg av som fasthöll seglet, och det blev ett smärre haveri uppe i riggen. Bland annat lossnade en koffernagel någonstans ifrån som föll ner och träffade kaptenen så att dennes vänstra lår fläktes upp ordentligt. Kaptenen låtsades dock inte om detta utan stod kvar på sin post och lyckades åter få ordning på seglet medan blodet forsade vilt. Till slut hjälpte Morton Reynolds stewarden att förbinda det medan kaptenen överröstade stormens starkaste dån med att nästan gräla på dem för den sakens skull. "Pjoskiga fruntimmer!" gormade han. "Vilka sjömän! Rädda för litet blod! Har ni då aldrig sett sjömän till väders slitas i tu i rigghaverier och stormar värre än de här? Vilka blödiga oduglingar! Är ni män? Sköt ni ert, och låt mig sköta mitt!"

Och idén med seglet var egentligen ganska genial. Fartyget var byggt så att det i stark vind tvingades med aktern mot vinden om det fanns ett större vindfång mot fören som till exempel just ett segel på förmasten. Tack vare detta segel red sålunda skeppet tryggt genom stormen på vågorna och avhölls genom seglet från att komma med sidan mot vinden alltför mycket. Och genom denna manöver kom de därtill att med stormen färdas en avsevärd sträcka framåt.

Ett segel på förmasten hade de hittills alltid haft varje dag som det alls hade blåst, men detta segel hade kaptenen före stormens utbrott av säkerhetsskäl tagit ner, blott för att sedan mitt i stormen sätta upp detta andra, som var större.

Och när stormen var över mot aftonen den 23-e låg skutan alltjämt på havet. Men mycket hade gått förlorat: mat, värdesaker, fönster, speglar och annat krimskrams. Och följande offer hade stormen krävt: Juliet Harris, som var George Hutchinsons fästmö; amerikanen, som hade fått sin nacke bruten mot masten; en av de engelska damerna från Hongkong, som inte hade dött på grund av stormen utan liggande i sin koj; samt barnen Reynolds moder. Amerikanaren och den äldre engelskan begravdes. De övriga hade spolats över bord.

Ingen kunde förstå vad Mrs Reynolds hade gjort uppe på däck mitt i stormen. Hon hade själv gått upp dit, och flera menade att allt tydde på att hon hade sökt döden själv. Redan under Frieda Webers begravning hade hon noterats som halvt frånvarande och apatisk, som om hon hade givit upp. Och Arthur Richter visste med säkerhet att hon och Richard Reynolds inte hade umgåtts intimt en enda gång sedan dess. Greken ensam visste hela sanningen, ty hon hade biktat sig för honom dagen innan. Men han teg nogga om vad han visste.

Men barnen hade alla överlevt oskadda som genom ett under, och för detta var alla ombord lättade, glada och tacksamma. Av någon anledning kom barnen ständigt att betyda mer och mer för alla de ombordvarande, som om de i någon mån personifierade själva livsgnistan hos dem alla. Det var någonting som

holländaren först hade upptäckt hos dem som efter hans bortgång andra hade tagit över uppgiften att kultivera och utveckla.

Och första dagen efter stormen linkade kaptenen fram till maskinisten och frågade:

"Nå, min käre maskinist, vad tyckte ni om min stormsegling?"

"Jag tyckte att den var litet väl djärv. Var det inte litet väl ansvarslost att riskera allas liv bara för att vi skulle driva en aning fortare till ingenstans?"

"Jag riskerade ingens liv. Tvärtom så hade fler dött om vi hade lämnat oss helt i stormens våld."

"Men om stormen hade drivit oss på grund eller på ett rev eller rakt mot en klippkust?"

"Ju förr vi gör skeppsbrott, desto bättre. Var man går på grund finns det land, och land allenast kan rädda alla våra liv. Jag anser att jag gjorde rätt, och det enda liv som jag riskerade var mitt eget, ty det var ingen lätt sak att ständigt hålla seglet mot vinden så att det inte blåste sönder."

"Och såret i ert lår ser inte så där vidare jättelustigt ut."

"Nej, den där förbannade koffernageln visste minsann var den tog. Men det gäller att inte ta det för mer än bara lappri, så blir det heller inte mer än bara lappri." Och han linkade energiskt och muntert vidare medan han visslade på en strof ur Mozarts Requiem.

Men maskinisten tyckte inte om skadan på kaptenens ben, och han kunde inte förstå hur stewarden kunde tillåta kaptenen att sköta om såret så lättvindigt. Men samtidigt förstod han att kaptenen helt enkelt inte ville låta någon ta såret på allvar. Trots att de klarat sig igenom stormen så bra var han kritisk och hade han sina alltför starka farhågor om att det stod sämre till med dem än någonsin.

36. Kaptenens teorier

"Vad tror du om våra chanser, Bernhard? Tror du verkligen ännu att de är befintliga?"

"Jag vet inte. Vad tror du?"

"Jag kan bara konstatera fakta. Allt längre fjärran från allt driver vi in i döden och oändligheten. En efter en tynar bort, faller av, avlider och försvinner. Vi saknar allt hopp, all kunskap om var vi är, all handlingskraft och makt och allt som gjorde att vi en gång kände oss säkra, trygga, gudomliga och nöjda som människor. Vi har ingenting framför oss utom döden, och i väntan på den är allting en enda stor och tom meningslöshet. Även vår käre och faderlige kapten, den goda ridderligheten själv, har nu blivit tillfälligt sängliggande på grund av en infektion i det dåligt skötta köttsåret i låret.

Men ändå drömmer jag om mitt hem och längtar jag efter min familj mera innerligt för varje dag som går. Jag tror att jag kommer att få återse dem en dag och åter finna ett hem. Tror inte du det också, Bernhard? Tror du inte att vi ska komma hem en dag?"

"Om Gud vill så kanske vi gör det."

"Om Gud vill skall vi göra det. Jag har hopp om och jag tror på att vi skall göra det, ty så oändligt älskar jag mitt förflutna hem och min familj i det förflutna att min kärlek måste ropa till Gud och han måste ta den på allvar. Ja, Bernhard, du skall få se att vi en dag tillsammans får komma hem till de våra. Livet har ju inte släppt oss ännu."

Men en dag när Morton Reynolds stod nära kommandobryggan hörde han ett ljud bakom sig. Det var kaptenen som sade: "Psst!" till honom. Morton vände sig om och såg kaptenen i dörren till sin kajuta med det bandagerade illa skadade benet.

"Vad är det, kapten?" frågade Morton.

"Vill du veta var vi är?" viskade kaptenen intensivt som om han höll på att sprängas av iver att få säga vad han visste.

"Jag vill ingenting hellre."

"Kom in då, och stäng dörren efter dig." Uppenbarligen stängde inte Morton den väl nog, ty kaptenen gjorde ansträngningar för att få den mera stängd än vad den redan var när Morton hade stängt den. Över huvud taget betedde sig kaptenen som om det gällde de mest gravallvarliga och världsviktiga statshemligheter, som kanske kunde bli avgörande för hela världens liv och framtid. Så upplyste han Morton med den mest hemlighetsfulla minen i världen: "Jag har gjort en karta." Morton teg av förvåntan. "Jag har med största möjliga noggrannhet fastställt vår resa på kartan – och ritat en ny karta över vår färd utanför kartan."

"Får man se?"

Kaptenen visade kartan som Morton väl förstod av kaptenens miner och uttryck att var ytterst konfidentiell. Han förstod också att var och en som tog del av dess mysterier självklart var förpliktad till den yttersta sekretess om inte tystnadsplikt på livstid.

"Hur mår benet?"

"Tala inte om det," sade kaptenen vresigt.

"Men det är viktigt att ni sköter om det."

"Stewarden sköter om det. Jag skiter i det."

"Men min bästa kapten, ni är den enda kapten vi har!"

"Skit samma. Koncentrera er nu på väsentligheter i stället."

"Min kapten, jag måste få be om att protestera. Det här går inte. Gör ni ingenting för att sköta om ert ben?"

Kaptenen vände sig mot Morton med en utmanande uppsyn. "Jo, jag dricker whisky, och det är det värsta jag vet. Jag avskyr att vara onykter, men det är den enda medicin vi har ombord. Det håller de förbannade plågorna på avstånd, det desinficerar hela mig från topp till tå, men tro mig, när det gäller navigering kan jag mina saker och har aldrig varit nyktrare."

"Är ni nykter nu?"

"Fullkomligt." Det sade han på fullaste allvar. Samtidigt tömde han i ett svep den whisky som fanns kvar i hans glas. "Koncentrera er nu i stället."

"Herr kapten..."

"Herr kapten! Herr kapten! Har du ingenting vettigare att säga? Oroa dig inte för mig. Stewarden sköter om mig. Han kan sina saker. Han vet hur man sköter sådana här saker. Jag har helt och hållet överlämnat mitt ben och dess vård åt honom. Han vet hur man applicerar whisky på rätt sätt. Han är mycket mer än bara en steward. Det var därför jag engagerade honom på just denna riskabla och fullständigt osannolika resa, som jag från början visste att skulle spåra ur i hela världens galenskap. Strunta i mig och tänk på världen. Här har ni dess framtid framför er här på denna min karta."

Morton försökte koncentrera sig på den hemmagjorda kartan men förstod ingenting. "Kan ni då förklara den för mig?"

Den gode kaptenen blev genast vänlig, ivrig och förtrolig. "Ända hit till den 85-e parallellen drev vi med strömmen," sade han.

"Men är inte Rosshavet belagt med evig kilometertjock is?" försökte han med vettets rätt protestera.

Kaptenen plirade finurligt. "När vi kom dit så var det det inte. Vi drev ända hit på öppet vatten till den 85-e parallellen."

"Omöjligt!"

"Har du kommit hit för att bråka eller för att vara dum? Vill du följa med mig i min undervisning eller inte?"

Morton sansade sig. "Fortsätt, herr kapten."

Kaptenen fortsatte med sin intimaste förtrolighet. "Vi drev ända hit på öppet vatten till den 85-e parallellen. Där började isbergen tränga sig in på oss, och där fick vi börja kämpa emot dem. Men vi drev vidare längs med en kanal genom isen, och denna kanal förde oss först långt åt öster. När vi slutgiltigt fastnade måste vi ha befunnit oss ungefär här mitt emellan Harlick- och Byrdbergen. Men vi fortfor att röra på oss, ty isen rörde på sig, och vi följde med isen, som flöt med oss rakt söderut. Vi satt fast i isen ända fram till den 90-e parallellen. Där tar denna karta slut och därmed all exakthet beträffande våra positioner. Men du ser här varje hörn och varje kurva av den kanal som vi färdades igenom mot vår vilja rakt ut genom sydpolens öga."

Han gjorde en konstpaus och betraktade Mortons eventuella reaktioner. Dessa kunde han inte bedöma. Morton betraktade kaptenen. Det såg ut som om han höll andan. Till slut öppnade Morton munnen.

"Kapten, vad menar ni egentligen? Vem kan godkänna sådana påståenden? Menar ni allvar eller skämtar ni? Är ni säker på att den där whiskyn inte har påverkat er i era omdömen? Förklara er, om ni kan!"

"Min vän, er reaktion är helt logisk och exakt den som jag hade väntat mig. Jag skall förklara saken. Var bara lugn och ha en smula tålmod. Ja, det är otroligt, men vi har själva upplevt det. Det är inga illusioner eller kosmiska bedrägerier vi varit utsatta för. Vår resa är inget practical joke. Vad jag menar är kort och gott

att vetenskapen inte räcker till längre. Den geografiska platsen Sydpolen, där alla väderstreck är åt norr, är en bluff. Den platsen går inte att lokalisera. Vi har här ställts inför nya geografiska problem som jag är den förste att medge att inte är så lätta att lösa. Jag är den förste att erkänna att jag inte kan lösa dem själv."

"Då inser ni åtminstone era begränsningar."

"Ja, medge att det är ett hälsotecken. Och det är inte whiskyns förtjänst." Han blinkade åt Morton. "Får jag fortsätta?"

Morton visste inte vad han skulle tänka. Var kaptenen galen eller menade han verkligen allvar? Eller var han bara sjuk? Nej, bensåret var bara en yttre blesyr. Om han menade allvar var verkligheten galen, vilket den ju i och för sig alltid hade varit. Med en viss tvekan svarade Morton:

"Var så god och fortsätt."

Kaptenen var nöjd med Mortons självbehärskning och fortsatte:

"Här kommer nu fortsättningen. Enligt mina beräkningar med hjälp av solen och stjärnorna började isen glesna runt omkring oss när vi var på den 94-e parallellen, och på den 99-e parallellen såg vi för första gången öppet hav. Sedan dess måste vi ha drivit ytterligare minst tio latituder i rakt sydlig riktning."

"Nej, hör nu här, kapten! Detta går för långt! Det är alldeles för barnsligt och orimligt!"

"Ja, visst låter det förryckt? Men vi har inga andra termer att använda oss av än så länge. Det här med meridianer och latituder är ju också artificiella begrepp som inte alls betecknar någon geografisk verklighet. Geografi är namn och kartografiska avbildningar av land och hav. Latituder och longituder är bara teoretiska begrepp liksom ekvatorn, nordpolen och sydpolen. Allt sådant håller inte längre. Och vårt enda strå att klamra oss fast vid i denna lavin av nya världsomstörtande data är geografiska konkreta fakta. Och det enda vi har i den vägen är detta hav, solen och den fart med vilken vi driver åt ett visst håll. Vi har ingenting annat att gå efter."

"Ni påstår alltså att vi befinner oss 20 grader söder om sydpolen?"

"Ja, om ni ursäktar en sådan urmodig terminologi. Medge att den låter töntig?"

Morton stirrade sanslöst på honom.

"Mina mätningar stämmer," fortsatte kaptenen lugnt och sakligt. "Det är inget fel på dem eller på mig. Vilken vetenskapsman som helst, ja, världens störste pedant till astronom skulle komma till samma slutresultat som jag. Det är inte mig och inte oss och inte heller mina instrument som det är fel på, utan det är jorden och universum som det är fel på. Men det enda felet med dem är att de inte är anpassade efter hur vi vill ha dem, utan de följer sina egna lagar som vi inte känner till och inte kan förstå. Vi får aldrig glömma, att människan alltid har varit lika dum. Hon var lika dum under medeltiden när hon trodde att jorden var platt och ställdes inför Kopernikus revolutionerande teorier, som hon helst hade kastat på elden bara för att hon inte förstod sig på dem, som vi själva är idag, när vi

hellre tror att vi själva är galna än accepterar den verklighet som vi själva står inför."

"Men det är ju alldeles uppenbart att det är fel på något i vad ni framlägger. Här är ju alldeles klart något som inte stämmer. Kan det inte vara ett misstag?"

Kaptenen log. "Min vän, det enda felet är att vår värld och universum inte är funtade så som människan vill och som hon vetenskapligt har bestämt att de skall vara funtade."

Morton var nu desperat. "Men Antarktis är ju en fast kontinent, och vi har drivit på havet hela tiden!"

Kaptenen förblev obarmhärtigt saklig. "Försynen har fört oss till en passage genom denna kontinent. Och det smalaste sundet i passagen passerade vi redan långt innan vi frös fast. Annars hade isen gjort slut på oss."

Aldrig i hela sitt liv hade Morton Reynolds haft anledning till större eftertanke och betänksamhet än nu i detta ögonblick.

"Nå, så säg något, människa!" utbrast kaptenen i ett plötsligt utbrott av otålighet.

Morton försökte samla sig. "Era teorier är måhända logiska och rätt uträknade, men är de sanna? Jag tänker på exempelvis Akilles och sköldpaddan. Vad som stämmer på pappret stämmer inte alltid med verklighetens ibland påfallande brist på logik. Ni är färdig att jäva hela den vetenskapliga världsuppfattningen, men är ni säkra på att er egen nya världsuppfattning är riktig?"

"Jag presenterar ingen ny världsuppfattning. Jag bara påstår att den gamla inte längre håller. Andra får ta hand om problemet att formulera en ny världsuppfattning på ruinerna av den gamla. Jag bara river ner, Morton. Jag bygger inte upp något nytt." Och han fortsatte något mera sordinerat: "Och det är just problemet. Denna nya verklighet, som vi bara har sett toppen av isberget på, kan ingen någonsin bli helt säker på. Men våra upplevelser och mina mätningar och beräkningar kan inte bortförklaras. Om det som vi har erfarit inte är sant så är vi antingen allesammans galna eller döda eller något ännu värre."

"Kanske berusade?"

"Av verkligheten i så fall, inte av banal sprit."

"Är ni säkra, kapten? Hur mycket whisky har ni druckit om dagen?"

"Det är inte mer än små huttar då och då."

"Många huttar små, kapten, kan lätt bli svåra att hålla reda på."

"Så ni vill bortförklara alltsammans genom vanlig trivial fylla?"

"Nej, kapten, jag respekterar er som sjöman för mycket för att kunna säga nej till era teorier. Jag måste tro på er som sjöman. Men era slutsatser bör diskuteras."

"Jag medger att de är diskutabla."

"Vi måste diskutera allt det här med de andra."

"Vilka andra?"

"Min bror, maskinisten, stewarden och österrikaren framför allt."

"Diskutera det med vem ni vill, men håll tysken utanför!"

"Bra, vi håller tysken utanför."

"Vi håller alla utanför tills vidare utom dem som du har nämnt."

"Som ni vill, kapten. Jag lyder inte er order, men jag lyder er rekommendation."

"Jag tror att vi förstår varandra."

Och med de orden avslutades kaptenens och Mortons samtal för den här gången.

Men när Morton framlade dessa samma teorier för österrikaren på tu man hand sade denne:

"Det vore dock underbart om det vore sant! Tänk om vetenskapen verkligen skulle ha misstagit sig kapitalt? Tänk vilken lättnad för världen det vore! Tänk på alla dessa miljöproblem! Vilken härlig sanning det vore, om det bara vore sanning!"

Då visade sig Harold Finch. Han hade hört allt.

"I så fall har vi kanske gjort oss skyldiga till att ha givit mänskligheten en ny jungfrulig värld att förstöra och skända. I så fall hoppas jag att ingen av oss överlever för att kunna tala om det för mänskligheten."

"Ni ser då allt från den dystra sidan herr Finch! Tänk er i stället hur fantastiskt det vore om det vore sant!"

"Men är det sanning?" inföll Morton. "Det är det som är frågan: vad är sanning?"

Bernhard fortsatte: "Ända sedan vi slapp ut ur isens grepp har jag undrat om det som vi upplever verkligen är sant eller inte. Verkligheten har ända sedan dess känts så främmande och överklig. Den har liksom känts alltför fantastisk och otrolig för att kunna vara sann.

Men antag att det inte vore sant. Var vore vi då? Har vi anledning att betvivla att vi hela tiden varit på väg bort från norr och inte mot norr? Har vi anledning att betvivla att vi lever och att vi varken är vansinniga eller lider av hallucinationer? Har du nypt dig i armen, Morton, och känt om du är vaken?"

"Tusen gånger. Och jag känner att jag hela tiden måste göra det på nytt."

"Så känner jag det också. Vi lever alltså, dess värre. Vi ser vad vi ser och upplever vad vi upplever. Det kan ingen förneka. Så långt är allt sant. Men hur kan vi vara säkra på att vi nu inte ligger och skvalpar i Stilla Havet?"

"Det enda som talar för att vi inte gör det är det att vi hela tiden färdats från det väderstreck där solen alltid står i zenith, och att vi på något sätt har åkt tvärs genom Antarktis."

"Ja, det är också sant. Så långt vet vi att vi inte har misstagit oss, hur överklig, drömlig, ofattbar och vansinnig den verklighet som dessa ovedersägliga fakta ställer oss i än är. Livets tycks i sanning vara en dröm när det driver allting till sin spets."

37. Havet börjar leva

Men den som vägrade ta kaptenens teorier på allvar var maskinisten. När Morton förklarade för honom vad kaptenen hade sagt, sade han:

"Det tror jag lika lite på som att det finns liv på andra planeter."

"Men var är vi då om vi inte är söder om den punkt som Amundsen och Scott kallade sydpolen?"

"Det vet vi inte. Så mycket medger jag. Men så länge vi inte vet det tror jag det är säkrast att vi inte heller inbillar oss att vi vet det. Risken är inte längre överhängande för att vi ska frysa ihjäl eller dö av svält, ty nu nappar det ju rikligare än någonsin, och våra vitaminer på burk är heller inte slut ännu. Förr eller senare tror jag att vi får stifta bekantskap med land eller med andra fartyg, och då får vi säkert veta var vi är. Men till dess föredrar jag att inte fästa någon tilltro till befängda teorier om världar söder om sydpolen. Sådant kan man försöka inbilla tysken eller underhålla barnen med."

Men Bernhard gjorde ett försök att rucka på maskinistens alltför bestämda skepticism: "Är det inte konstigt, Lajos, att vi ända sedan vi fastnade i isen aldrig mer har sett ett enda flygplan i luften? Vi såg dem ju dock ganska regelbundet innan vi kom ner i polarhavet."

"Du har rätt, Bernhard," medgav maskinisten genast. "Det har jag inte tänkt på. Men det kanske inte flyger så mycket plan över den sydligaste delen av jordklotet."

I samma ögonblick kändes en häftig stöt i hela skrovet. Maskinisten och Morton förde detta samtal i salongen där de satt denna behagliga morgon, men nu blev det fart på dem. De förstod genast att något hade hänt eller höll på att hända och rusade därför upp på däck.

När de kom upp på däck var havet upprört men ej av vanliga vågor. En jättelik virvel drog fartyget till sig, och vågorna omkring skeppet var det ingen ordning på. De gick emot varandra, och en del var höga som murar, fastän det var vindstilla. Det var en av de äldre damerna som sade: "Nu är det fel på havet också! Inte ens sjögången är längre normal! Kan de inte åtminstone ha reguljära vågor som följer dyningarna?"

"Vad står på, kapten?" frågade Morton kaptenen, som för ovanlighetens skull syntes på däck. Han begick tydligen dödssynden att ignorera sitt sjuka ben denna dag.

"Det är ett sjöodjur av något oidentifierbart slag. Kommer vi in i virveln där borta så är vi förlorade," sade kaptenen och pekade mot virveln.

I det samma kändes på nytt en kraftig stöt. De flesta trodde att båten skulle stjälpas, och virveln var med ens försvunnen.

Plötsligt blev kaptenen blek av fasa. Han fattade närmaste människas arm, som råkade vara stewardens, och pekade ut mot havet i fullkomlig skräckslagenhet:

"Se där! O min Gud!" Han var faktiskt rädd.

Alla som var på däck, och de blev ständigt fler och fler, såg, och det var en jättelik grön massa som höjde sig ovanför havsytan. Det var runt och minst två gånger större än fartyget. Det kunde vara någon sorts manet eller manta. I mäktiga skummande svallvågor dök det igen.

"Det är en manet," sade en av kvinnorna som hade kommit till relingen.

"Nej, maneter simmar inte så bra som den här gör," sade kaptenen.

"Vad är det då?" frågade Harold Finch.

"Kan det vara en val?" frågade en av damerna.

"Nej, den är för rund," sade stewarden.

Snart stod nästan alla vid relingen och tittade dumt ut över vattnet efter det försvunna monstret. Alla stod vid samma reling, och skeppet lutade betänkligt. Plötsligt syntes vidundret igen i farlig närhet av åskådarna och i kurs rakt emot dem.

"Se upp! Det kommer emot oss!" skrek tysken som om han tog för givet att de andra inte såg det och som om han kunde undvika en olycka.

"Det tänker ramma oss!" observerade Richard Reynolds lika högljutt.

"Ta betäckning!" ropade greken i ett infall av samma allmänna vishet.

"Ack, vår sista stund är kommen!" berikade en av fruarna den allmänna paniken.

Skummande, bubblande och rivande upp väldiga dyningar kom den gröna platta klumpen rakt emot dem. Det var bara att befara det värsta: en definitiv frontalkrock med en i storlek fullständigt överlägsen fiende. Men bara ett litet stycke ifrån fartygets skrov, just när alla damerna satte händerna för ansiktet av ren fasa och flera herrar krampaktigt tog tag och spjörn mot relingen för att i möjligaste mån gardera sig mot möjligheten att falla ombord inför den oundvikliga chockartade kollisionen med ett dylikt gastkramande monster, dök monstret plötsligt igen och försvann spårlöst.

"Vad vill den med oss? Vad kan den ha för planer med oss?" hördes kaptenen filosofiskt undra. Flera damer drog flera lättnadens suckar. I samma ögonblick, just när alla slappnade av som mest, kom stöten. Klumpen hade ej rammat dem men väl dykt under dem och lyfte nu upp hela *Carolina* på sin rygg. Följden blev en ny oväntad och avsevärt mera hysterisk skräck och panik än den föregående. "Katastrof!" skrek tysken. Den som kunde klamrade sig fast vid vad han kunde, men många var utan handtag och grepp, då de tagits på bar gärning mitt i sina lättnadens suckar, och störtade handlöst omkull. Somliga, som den gamla engelskan, hotade till och med att trilla över bord, men lyckligtvis fick greken tag i henne i sista ögonblicket, varför engelskan var honom oändligt tacksam för hans chevalereska starka nypor. Huller om buller tumlade alla över ända, och tyskens byxor sprack.

"Driver detta djur med oss?" frågade Richard Reynolds ovanligt sansat för att höra till ögonblickets omedelbara offer.

Harold Finch hörde till de få som ännu stod upprätt. "Ett högst besynnerligt sinne för humor för att vara ett zoologiskt fenomen," konstaterade han som sin enda kommentar.

Så sänkte sig djuret åter ned i havet och lämnade båten på rätt köl. Lyckligtvis hade ingen fallit över bord, men flera hade varit hårresande nära att göra det. Mrs Reynolds hade nästan frivilligt av ren panik och hysteri hoppat över bord. Lyckligtvis hade Harold Finch påpassligt ingripit och hållit henne kvar med våld, så att hon aldrig sluppit över relingen. Annars hade hon varit såld.

"Är det över?" frågade någon vimmelkantig och mörbultad.

"Kommer han tillbaka?" undrade tysken skräckslaget och rättade till slipsen.

"Era byxor är spräckta, herr Richter," antydde greken försynt.

Det blev för mycket för tysken. Mycket kunde han stå ut med, men inför en sådan offentlig förödmjukelse ilsknade han till. Ingen kunde någonsin ordna så att hans byxor sprack i andras sällskap och sedan räkna med att komma undan med det! Blossande röd knöt han näven och svor till: "Kommer han tillbaka ska han få se på fan!" Och han knöt sin näve mot hela havet.

"Se där!" ropade kaptenen och pekade utåt havet. Djuret hade åter kommit upp till ytan och styrde nu åter rätt emot dem med forsande skum och svallvågor. "Han kommer tillbaka!" Den här gången verkade kollisionen oundviklig.

"Kom an bara, din sakramentskade krabba!" hotade tysken heroiskt.

Men åter dök den jättelika gröna manetliknande saken under båten, och åter lyfte den upp båten på sin rygg. Den här gången höll sig alla bättre fast, varför paniken blev mindre, även om den allmänna förargelsen i stället blev större.

"Man kan tro att man befinner sig på Pratern men i något större dimensioner," filosoferade Bernhard, som var fullständigt fascinerad av det okända djuret och dess förehavanden. Hans uppspärade ögon vittnade om hundraprocentig uppmärksamhet, total observation och koncentration och en gränslös fascination inför tidernas sensation.

Men lika varligt, säkert och lugnt och harmlöst som tidigare sänkte sig djuret åter, lämnade fartyget utan en skråma på rätt köl på vattnet och försvann på nytt.

"Man kan verkligen fråga sig vad som är meningen med det här," menade Richard Reynolds.

"Han leker med oss," utbrast maskinisten.

"Tror ni verkligen det?" frågade Harold Finch tvivlande.

"Han leker med oss såsom en havsutter eller tvättbjörn. Han är ett tänkande djur som likt delfinen vill ha roligt och umgås med oss människor. Han är nyfiken och vill leka. Det är den enda rimliga förklaringen."

"Jag tror vid min själ att min maskinist har rätt," kommenterade kaptenen.

Djuret kom tillbaka och lyfte ännu en gång upp skeppet till stor förtret för alla passagerarna. Tysken fick då nog och försvann ner under däck. Därefter kom varelsen åter igen tillbaka. Den tycktes aldrig kunna tröttna på sin tokiga lek. Sammanlagt kom den tillbaka fem gånger. Ibland lyftes skeppet mindre och ibland mera, så att det nästan stälpte. Kaptenen och de flesta andra var varje gång

mycket oroliga för att *Carolina* inte skulle komma ner på rätt köl igen. Varje gång det besynnerliga djuret spelade sitt besvärliga spratt med skeppets befolkning innebar det en oerhörd spänning för dessa på grund av faran, som naturligtvis alltid överdrevs, och det fanns ingenting ombord att försvara sig mot odjuret med. *Carolina* var helt i det lekfulla monstrets våld, som kunde hissa skeppet och därmed rådbråka dess församling av hjärtans lust så mycket det behagade hur litet mänskorna än uppskattade denna rolighet.

Och havsdjuret stannade i båtens närhet. Varje ny dag sågs det stilla vila i vattenytan högst ett femtiotal meter från båten. Ibland kom det närmare och ibland var det helt borta. Ibland lekte det med *Carolina* med fara för alla passagerares liv, som då måste anstränga sig till sitt yttersta för att hålla sig i sina ställningar eller åtminstone kvar ombord, men mest låg det stilla och nyfiket i vattenbrynet helt nära *Carolina*. Det kunde då verka som att det låg och sov, och som att skeppet hade fått sitt eget husdjur och kanske rentav en vän där ute i havet.

Det gick så långt med det vänskapliga umgänget att Bernhard och bröderna Reynolds en dag tog mod till sig och rodde ut till jättedjuret i en av *Carolinas* små livbåtar. Morton steg försiktigt i land på djuret, kände sig för, tog några steg och började sedan vandra omkring. Han satte sig och kände på huden utan att djuret mistyckte. Huden var sträv och mycket porös. Den påminde något om hård skumgummi men kunde samtidigt vara mycket hal. Även Richard fick så för sig att han skulle komma i land på djuret, och fastän både Bernhard och Morton protesterade gjorde han slag i saken. "Det är inte bara du som ska få lov att undersöka besten," sade han till sin bror. Bernhard menade att det var säkrast att de gick i land på djuret en och en och inte alla på en gång. Morton sade menande till Richard: "Du riskerar kanske våra liv," vartill Richard genmälde: "Schh!" som om han fruktade att djuret kunde höra att de grälade.

Djuret kunde inte vara någon manet. Det kunde endast vara ett för biologin okänt jättelikt rörligt elastiskt tänkande svamp- eller koralldjur, kom de tre herrarna fram till. Djuret var för klumpigt och oformligt för att kunna vara någon sorts fisk. Kroppens konsistens verkade som hård gummi av stark täthet. En yxa hade inte trängt djupt in i det kompakta hårda köttet. Nu tyckte Bernhard att det även var dags för honom att stiga i land, men han hade knappt hunnit resa sig i båten, så satte sig djuret plötsligt i rörelse. Morton och Richard föll handlöst omkull, djuret dök utan betänkligheter, och de båda männen försvann i havet. Med nöd och näppe undgick Bernhard att med sin jolle sugas ner i virvlarna. Efter en orolig stund kom först Richard och sedan Morton tillbaka upp till ytan, så att Bernhard kunde fiska upp dem. Djuret hade i alla fall lyckligtvis inte visat sig ha någon aptit på levande människor.

Men detta var inte nog för tysken. När de kom tillbaka ombord på *Carolina* efter sina umbäranden stod tysken där med korslagda armar som en väntande bestraffande rektor. "Hur vågar ni riskera era liv på det där sättet?" frågade han dem nästan ursinnigt.

"Mr Writer, varför följde ni inte med?" frågade genast Richard tillbaka. Han kallade alltid tysken för 'mr Writer'.

"Mitt namn är Richter! Arthur Richter!" Han kunde inte tåla att folk uttalade hans namn fel.

"Men på engelska uttalas det Writer, om ni ursäktar. Men jag antar, mr Writer, att ni helt enkelt inte *vågade* följa med."

Detta blev för mycket för den store Arthur. Ingen tysk kan tåla att beskyllas för feighet. Plötsligt flög han på Richard Reynolds med knytnävarna, och båda de fullvuxna männen tumlade omkull i däcket. Fullt handgemäng uppstod. Det var första gången någonting sådant hade hänt ombord på *Carolina* under denna resa.

Bernhard och Morton skilde ej utan svårighet de båda kämpande männen åt.

"Bär er då åt som vuxna män!" sade Morton. "Ni är inga skolgossar längre!"

"Jag kräver upprättelse!" fräste herr Richter med respektingivande hotfullhet.

"För vad? För att ni var så feg att ni inte följde med oss ut till den där paddan?" snäste Richard tillbaka.

"Herr Richard," sade tysken med pondus och sträckte på sig, "alltför länge har vi haft overseende med era oegentligheter ombord. Jag anklagar er härmed för vållande av tre människors död: er egen broder Franks, guvernanten Frieda Webers och er egen svägerskas. Vad har ni att säga till det?"

"Att ni är en absurd humbug," sade Richard utan att tveka. Han sade till de andra, som stod omkring, som nu blev fler och fler: "Bry er inte om honom. Han är bara upprörd. Nu vill jag gå in och torka mig."

"Herr Richter, om ni menar allvar måste ni komma med bevis," menade Bernhard diplomatiskt.

"Han har inga bevis. Han är bara sårad i sin stolthet. Därför slår han mot mig i blindo," sade Richard.

Det var nog för att herr Richter på nytt skulle flyga på Richard. Samma scen upprepades igen med handgemäng, och liksom första gången kom Richard under den store tysken. Men nu kom äntligen kaptenen haltande med sin krycka i högsta hugg och ingrep:

"Mina herrar! Uppför er som män, eller jag sätter er båda genast i rumsarrest! Tänk då på att vi har damer ombord!"

De båda stridande parterna skildes åter med Bernhards och Mortons hjälp, men nu började Richard bli irriterad.

"Hade vi varit i land hade jag krävt duell," sade han.

"Jag också!" sade herr Richter.

"Mina herrar!" vädjade kaptenen.

"Det var han som började!" skrek tysken och pekade finger åt Richard.

"Det var det inte alls," sade Richard och fnyste.

"De är precis som skolpojkar," sade Morton till Bernhard.

"Nu är deras fiendskap inledd. Jag är rädd att vi kommer att få se mer av den innan resan är över," sade Bernhard.

"Jag är rädd för det även," sade Morton.

Under nya hot om rumsarrest från kaptenens sida lyckades man få tysken och Richard att gå åt var sitt håll och helst undvika varandra under resten av dagen. Ingen ville ha sådana konflikter ombord. Dessutom hade ju anledningen varit tämligen obefintlig. Kaptenen oroade sig mycket för konsekvenserna av denna plötsligt utbrutna öppna fiendskap mellan två ledande passagerare. Det hade aldrig hänt honom förut.

"Ack, dessa européer!" sade han och skakade på huvudet.

38. Blåkäften

Det hav som de hade kommit till vimlade av fisk och liv som allt var lika okänt och främmande som havet. Där fanns särskilt rikligt av en stor delikat matfisk som påminde om Atlantens kungsfiskar. Dess kött var godare, mera närande och mera mättande än tonfiskens. Den var vackert färgad i rött och gult och kunde vara liten som en sill och stor som en gammal gädda.

Ju längre de drev, desto varmare blev klimatet. Detta hav var mindre salt än de stora oceanerna. Dess vatten var nästan som bräckt. Allt oftare vågade de ombordvarande gå och simma. Så varmt var det.

Det var faktiskt Mrs Reynolds som först hade tagit detta initiativ, och med nästan hela passagerarlistan stående som publik vid relingen hade hon fått sig ena ordentliga kallsupar, varvid hon förvånat hade utropat: "Men vattnet är ju sött!" Det hade väl inte varit helt sött men ändå förvånansvärt bräckt, vilket kaptenen förklarade med att de måste befinna sig i ett hav med en gigantisk tillförsel av smältvatten från smältande antarktiska isar. Sedan hade nästan alla passagerare hoppat i med en gång, de flesta i underkläderna.

Men en dag siktades ett nytt okänt djur. Det var nästan så stort som det gröna ofarliga jättesvampdjuret men mycket fulare, trögare och hemskare. Det var blått och såg ut som en enda stor glupsk käft. Det var utan tvekan en fisk, och den påminde något om djuphavsmarulken men var oändligt mycket större och hemskare. I många dagar hängde det efter fartyget som en olycksbådande havsdemon.

For man ut med jollen kunde man skåda den fula fisken närmare i vitögat, ty den kom då så nära att man kunde skåda dess fula nylle i detalj. Richard, Morton och Bernhard nästan frossade i att göra detta och utmana ödet och den gräsliga fiskens aptit. Kaptenen misstänkte att den var släkt med hajarna, då den var i ständig rörelse och hade ett sandpapperskinn som absolut påminde om hajarnas. Vad som hade lockat dit den var troligen det avfall som stewarden dagligen stälpte i havet. Blåkäften ville ha mera.

Det var kort efter upptäckten av denna fula fisk och oinbjudna gäst till passagerarnas entusiastiska simturer, som härmed måste inställas tills vidare, som kapten Carpenter blev allvarligt sjuk. Ett sår i benet som han hade fått under den svåra stormen hade aldrig läkt sig, och för varje dag blev nu den gode kaptenen allt sjukare och tröttare samtidigt som han magrade och blev svag. Han var inte

den som skonade sig själv om han inte tvingades till det, och nu tvingades han till det.

Dock var han ännu med på det sällsamma bröllop som firades på nyårsdagen ombord på *Carolina*. Det var George Hutchinson som gifte sig med fröken Cecily Nicholson. Den hårt prövade George, som hade förlorat sin fästmö under den senaste stormen, försökte med detta giftermål döva och besegra sin sorg. Han och Cecily hade varit vänner sedan resans begynnelse, och hon hade ivrigt svarat ja till hans kanske väntade frieri. Med att genomföra detta äktenskap ville de även liksom demonstrera inför universum, utmana sitt öde och visa att skeppet *Carolinas* ombordvarande minsann inte var besegrade ännu.

Det var greken som vigde dem ordentligt och värdigt. Det var en mycket vacker ceremoni med *Carolinas* två sista stearinljus i funktion. Kaptenens närvaro vid akten, trots hans svåra kondition, bidrog till att bröllopet ägde rum under goda auspicer. Det var på själva juldagen under den högtidliga stund som alla suttit samlade tillsammans i salongen som frieriet ägde rum inför allas ögon till allas överraskning och sannskyldiga fröjd, och bröllopet föranledde till och med saliga tårar och hänryckning hos det veka könet eller åtminstone hos de nu mycket få äldre damerna.

Som insegel på hela bröllopets aura av optimism och gott hopp inför framtiden lyckönskade greken det gifta paret efter ceremonin med orden: "Må ni länge leva," som han uttalade med allvar och pregnans. Han ville därmed att alla skulle förstå att han verkligen menade att det fortfarande absolut var möjligt för dem alla att bli räddade.

Från soffan där kaptenen satt med sin krycka och sitt sjuka ben bidrog även han med vad han kunde till det uppbyggliga ögonblicket. Han krävde att Richard Reynolds och Arthur Richter skulle sluta fred med varandra och aldrig mera slåss igen, åtminstone inte ombord på hans fartyg. Han motiverade denna begäran med, att det var högst angeläget att alla ombord hjälpte till och samarbetade med varandra till hundra procent med tanke på deras situation, som ännu inte var gynnsam, ehuru den hade förbättrats. "Vi vet inte vad som väntar oss, plötsligt kan stormar utbryta, och vi kan köras fast i isen igen, på ett okänt hav vet man aldrig vad som väntar bortom horisonten, varför jag måste kräva att ni skakar hand med varandra som gentlemän. Vi kan inte ha några bråkstakar ombord, och ni två är de enda vi har."

Richard Reynolds sträckte först fram sin hand och sade: "Jag ber om ursäkt för att jag eventuellt har sårat er." Och tysken svarade:

"Jag tar tillbaka min anklagelse, då jag är fullt medveten om att den är omöjlig att bevisa."

Så skakade de hand, och alla hurrade. Sedan tog stewarden fram en väl dold champagneflaska, som han gömt under hela resan. "Det är ett klassiskt stewardstrick," ursäktade han sig. "En god steward har alltid någonting undangömt för särskilda tillfällen." Han menade att det särskilda tillfället nu var bröllopet, som krävde just champagne och ingenting annat. Följden blev, att

bröllopet blev mera lyckligt och lyckat än vad det någonsin hade kunnat bli i land, ty alla tillgängliga personer i världen, alla de ombordvarande, var med och firade från början till slut. Kaptenen tog till och med fram några av sina finaste flaskor whisky, som även han av gammal vana hållit undangömda i reserv, av märket *Teacher's* och *Doctors' Special*. Stämningen kunde inte bli bättre, och George Hutchinson med lilla Cecily var mycket lyckliga intill tårögdhet.

Men den som trodde föga på grekens ord om att de ännu kunde bli räddade var maskinisten, och han kom snart under fund med att kaptenen inte gjorde det heller. Han och stewarden turades om med att vaka vid kaptenens sida, och det var kaptenen tacksam för. Slutet kom allt hastigare ju närmare det kom. Man såg på kaptenen att till och med han, moralen och vettet ombord, hade givit upp. Han hade alltför tydlig kallbrand i benet, själva skelettbenet var skadat, och ingen ombord hade någon erfarenhet av amputering. Dessutom sade kaptenen: "Låt mig få dö med båda benen i behåll." Ingen ville forcera sig till att skära i kaptenen med risk för att skära fel eller inte lyckas skära helt igenom.

Man började inse att man tvingat kaptenen i säng för sent. När det var för sent stod det klart för alla medicinska klåpare ombord att kaptenens liv hade kunnat räddas om man forcerat vidtagandet av åtgärder något tidigare.

Hans sista dagar var outhärdliga både för honom själv och för omgivningen. Han kunde då inte alls mer lämna kojen, och detta faktum var den enda anledningen till hans mot slutet bristande goda humör. Han hade nämligen i hela sitt liv varit rädd för att dö i sängen, vilket han till slut måste finna sig i att blev oundvikligt.

Alla satt inne hos honom i hans kabyss när slutet närmade sig. Han hade då kraftigt bedövat sig med sin bästa whisky och var därför redligare än tidigare. För första gången ville han ha barnen nära sig, vilket förvånade alla. Han hade alltid aktat sig för barnen liksom för kvinnorna. Nu slöt sig alla tre gossarna till hans famn under hans armar, och han sade med alla passagerarna som vittnen:

"Hör detta, ni alla! Så länge någon av gossarna lever kan ni ännu bli räddade. Detta är mitt sista ord och en spådom, som måste slå in: om ni bara lyckas föra en av dessa små igenom allt vad ni kommer att få möta, så kommer ni att klara er." Så släppte han gossarna och sade till dem: "Ta hand om er familj, gossar!" Och han menade då alldeles tydligt alla passagerarna.

Stewarden sade till maskinisten som kommentar: "Ett seriöst testamente."

"Det mest seriösa jag någonsin varit vittne till," svarade maskinisten.

Det var på morgonen den 10 januari som han dog. Det var en stilla dag då temperaturen visade tretton grader varmt. Havet var lugnt och omslöt med moderlig värme och harmoni den tappres väl använda kropp. Det var nästan som om hon till den dödes ära denna dag dämpade vågornas fria dyning. Sakta och fridfullt gled den avsomnade ner i den eviga allt uppslukande famn som han i hela sitt liv så troget hade tjänat.

Men så fort han kom i kontakt med havet hände det något synnerligen oväntat och ohyggligt. Det var som om odjuret i fråga bara hade väntat på

signalen. Det var det blåa tröga ondskefulla monstret med det jättelika gapande svalget som så fort kroppen slöts i havet gled fram under kölen och slukade liket. Det försiggick i vattenbrynet, varför alla ombord tydligt kunde se det. Kvinnorna slog händerna för ansiktet eller skrek eller gjorde båda delarna samtidigt. Alla kände sig maktlösa inför det ohyggliga odjurets gräsliga åtgärd. Inför det vanskapta vidundrets vederstyggliga anletes förskräcklighet kunde alla som såg det inte annat än lamslås av fasa. Och i flera dagar efteråt var alla beklämda och betryckta av minnet av denna gräsliga syn och den ovärdiga avslutningen på den så högt avhållne kaptensens ridderliga liv och bana som deras bäste kaptän någonsin.

Och nu var inte bara skeppet utan roder. De som hade något vett kvar ombord kände det alltför klart att de tre femtedelar av *Carolinas* ursprungliga befolkning som alltjämt fanns kvar i livet hade förlorat sin ryggrad.

På stewardens rekommendation och på allas önskan blev nu maskinisten den som utsågs till att överta chefskommandot ombord. Han accepterade det under tystnad men visste alltför klart att den som kommenderade passagerarna skulle förbli herr Arthur Richter, mannen som sedan resans begynnelse självsvåldigt gjort sig till herre över alla ombord utom över kaptenen. Den viktigaste sysslan som kaptenen hade lämnat efter sig skulle dock maskinisten inte ha någon konkurrens i. Den sysslan bestod i att hålla loggboken à jour med vad som hände.

Redan samma dag började han skriva i den: –

39. Loggboken

"Visserligen är det föga troligt att denna loggbok någonsin kommer att komma till någon annans kännedom än vår egen, men för formens skull ser jag det ändå som min plikt att så utförligt som möjligt skildra allt vad som händer oss så länge denna möjlighet av försynen tillåts mig.

Vi är idag den 10 januari vid kaptän Carpenters begravning sexton personer ombord. Det är sex medlemmar av familjen Reynolds: Richard, som är ogift, hans yngre bror Morton, som har sin fru Mathilda och sin son Christopher alltjämt i livet kvar ombord, och dessa bröders brorsöner Peter och Paul. Så är det Harold Finch, Arthur Richter från Frankfurt, Bernhard von Schnitzler från Wien, det äkta paret George och Cecily Hutchinson, fader Nikolaus från Thessaloniki, det äkta paret James och Jennifer Smith från Hongkong, stewarden John Griffith samt undertecknad. Under vår oroliga resa har hittills elva personer omkommit: styrman Johnson, mr och mrs Hamaday från Hongkong, Pieter Fromm från Flandern, Frank Reynolds med fru, guvernanten Frieda Weber från Österrike, herr och fru Vanderbilt från New York, miss Juliet Harris samt kaptän Geoffrey Carpenter. Alla dödsfallen har varit naturliga utom ett, som rörde sig om ett idealistiskt självmord. Ingen av oss sexton tills vidare överlevande står direkt nära döden idag, men mr och mrs Smith från Hongkong menar sig vara något för gamla för att orka med länge till.

Vi har lidit svåra skador ombord under resans gång. Förutom roder- och propellerhaveriet har de två stormarna gått illa åt passagerarnas tillhörigheter, och främst då herr Richters unika bibliotek och mrs Smiths unika porslinsamling. Det sista av herr Richters bibliotek vattenskadades svårt under den sista stormen, som också slog sönder det sista av mrs Smiths kinesiska porslin. Harold Finchs ovärderliga garderob har emellertid hittills klarat sig utan skador liksom kapten Carpenters efterlämnade skönlitterära bibliotek och klassiska diskotek. När herr Richter efter den senaste stormen inför kaptenen beklagade sig över sitt ruinerade bibliotek, tröstade kaptenen honom med att säga: "Men herr Richter, era alltför torra naturvetenskapliga luntor hade ändå ingen någonsin velat läsa!" Vilken tröst detta innebar för herr Richter vet jag inte, men det är säkert att han inte längre kan använda en enda av sina volymer.

Till de mindre materiella men kanske desto mer personliga skadorna kan tilläggas förlusten av Hongkongkvartettens ytterst spännande bridgeparti. Detta led ett svårt avbräck redan med mr Hamadays frånfälle, som dock lyckligtvis kunde botas med att fader Nikolaus då visade sig vara nästan lika styv i bridge som den avlidne hade varit; därigenom kunde den balans inom kvartetten som gjorde det eviga spelet så intensivt spännande upprätthållas, men det blev värre när även mrs Hamaday gick bort: spelets thriller räckte inte till för att motivera henne att fortsätta hur länge som helst när hennes man var borta. Sedan dess har partiet legat nere till de överlevande deltagarnas synnerliga besvikelse, ty ingen annan ombord har visat sig vara värdig att ta över mrs Hamadays hand. Kortspelandet har visserligen fortsatt ändå men i mindre slipade händer och under mindre tystnad än förut: på grund av bristande balans mellan de nuvarande deltagarnas kvalifikationer händer det allt oftare att det grälas över korten.

Till förlustlistan bör även fogas förlusten av *Carolinas* två enda husdjur: mrs Hamadays färgsprakande men överkänsliga kakadua, som i ett tidigt skede flög sin kos över havet, därtill tvingad av mrs Vanderbilts stillsamma men lömska katt, som sedermera försvann under nästan lika mystiska omständigheter som Frank Reynolds.

Men ännu finns det glädjeämnen kvar ombord, och de främsta av dessa är de tre gossarna Peter, Paul och Christopher Reynolds, som alltjämt är vid synnerligen god vigör och lika gott humör som innan de två förstnämnda förlorade sina föräldrar och alla tre förlorade sin guvernant, samt det nygifta paret George och Cecily Hutchinson. Alla ombord delar deras lycka. Barnens vidare uppfostran och anstalterna för deras fortsatta trivsel och underhållning ombord står främst fader Nikolaus för, som är mycket populär bland dem, och i andra hand stewarden John Griffith, som har en lika sagolik hand med barn som med nästan allting annat."

Maskinisten avbröt här sitt skrivande och tänkte: "Ja, paret Hutchinson är förvånansvärt glada och alltid tillsammans. Vi är alla glada med dem åt deras lycka. De älskar varandra rent och fullkomligt oförbehållsamt. Inte ens den

puritanske herr Richter har något emot deras flitiga nattliga övningar, som ibland hörs i hela korridoren, men det kan jag inte skriva om. De umgås även mycket med gossarna som älskar deras sällskap. De kysser varandra ofta även i andras sällskap och är det lyckligaste äkta par som jag någonsin har fått skåda. De blommar, de strålar, de lyser, och de delar sin självklara och strålande lycka med alla andra ombord. Jag älskar dem."

Sedan fortsatte han skriva: "Vårt proviantförråd är begränsat men ännu icke slut, och det lär heller aldrig ta slut så länge vi får upp så mycket matnyttig och näringsrik fisk som vi får från havet. Vi har ännu åtskilliga vitaminburkar kvar, men skeppets citroner och grönsaker är slut. Emellertid påträffade vi i förrådsrummet igår av en slump en bortglömd väl konserverad oöppnad låda med israelitiska apelsiner, som kommer att räcka i minst två veckor enligt stewardens beräkningar."

"Ja," tänkte maskinisten i ett nytt avbrott, "att vi inte har funnit den lådan tidigare och att apelsinerna ännu var fräscha och ätbara är ett under. Vilken välsignelse Israel ändå är för världen! Och att det ska märkas så här långt bortom verkligheten! Ingen frukt är ju så god, mättar så bra och tillfredsställer hela kroppen bättre." Och han fortfor att skriva:

"Det hav som vi har kommit till fyller oss med undran. Vi har inte möjlighet att loda det, men vi antar just därför att det är mycket djupt. Emellertid tycks det också ha en rik submarin vegetation, ty under våra lodningsförsök har vi ibland fått upp skogar av grön tång. Herr Richter har dragit paralleller mellan detta hav och Saragassohavet. Morton Reynolds har avfärdat denna jämförelse som absurd, då Saragassohavets tång flyter på vattnet medan denna tång växer i skogar på botten.

Men det märkligaste med detta hav är alla dess rörliga former av liv. Här förekommer alla former av liv i större mångfald än i något hav på jordklotet, menar de ombord som vet. Flygfiskar flyger upp till oss på däck i massor, de vitaste och största albatrosser som undertecknad har sett följer oss dagligen, och fisk-, tumlar-, säl- och delfinlivets överväldigande överflöd slår oss alla med häpnad. Vi har sett och fångat de mest färgstarka skarvar, måsar, alkor, sulor, stormfåglar, labbar och liron som någon människa sett, menar tysken, och denna någon människa är alltså tysken.

Det är dock tydligt att inget av de sällsamma djur som finns i detta främmande hav någonsin förr har sett en mänsklig farkost. De flockas omkring oss som abborrar och löjor kring en betad metkrok. Och alltför tydligt varseblir vi hur små vi är mot detta oceanlivs övermakt. Vi hoppas att det bara är vi som vet hur lätt vårt snäckskal kan stjälpa om några av detta havs större varelser bara rörde vid oss.

Det gröna svampdjuret leker fortfarande med oss ibland. Det blåa marulksgapet har heller icke lämnat oss en enda dag. Ända sedan det första gången uppenbarade sig har ingen av oss mera vågat gå och simma. Och vi är alla alltför väl medvetna om att vi inför en större stöt från den gröna svampen alla

skulle hamna inte bara i vattnet utan därtill med största sannolikhet i Blåkäftens avgrundsgap.

De största exemplaren av flygfiskar som vi har fångat har varit över en och en halv meter långa. Även tumlare och delfiner har varit ovanligt färggranna här i svart och vitt och guld som pingviner. Vi har även sett en mycket röd ovanligt ilsken späckhuggare. Det märkligaste med denna späckhuggare, som vi har sett flera gånger och därför kunnat observera närmare, har varit att den tydligt skiftar färg i alla nyanser mellan vitt och rött. Vi vet ännu inte varför den blir röd, men det kan vara av aggression eller möjligen hunger, då den är snabbare i rött tillstånd, medan den är helt lugn när den är vit. Vi tror inte att det är olika arter det rör sig om.

Några ombord försöker inbilla sig själva och de andra att vi mycket väl skulle kunna befinna oss mycket nära land utan att vi visste om det, och ständigt är det någon som tror sig se en blå strimma av land vid horisonten. Men det är alltid bara horisonten.

Men hur märkvärdiga varelser vi än har påträffat i detta hav, så har vi nog ändå de mest märkvärdiga kvar att upptäcka. Två gånger har det hänt att flera av oss har vaknat mitt i natten av ett förfärligt plaskande oväsen och illvrål, som närmast låtit som övermänskliga tjut och som nästan skrämmt slag på somliga som redan sovit alldeles tillräckligt dåligt. Fader Nikolaus har liknat dessa nattliga oväsen vid "en storm med ackompanjemang från helvetets djupaste tortyrhålör". Särskilt den andra natten slungades hela fartyget så redlöst och handlöst omkring av vågorna att vi antog att det verkligen var en storm på gång. Men det visade sig vara stjärnklar natt med fullmåne, och de förfärliga oförklarliga rullningarna och störtsjöarna avtog och försvann sedan mycket hastigt. Det är som om det fanns någonting spökligt och överväldigande stort och vidunderligt någonstans under och omkring oss som inte vill bekänna färg och visa sig för oss ännu. Stackars Mrs Smith kan inte längre sova någon natt nästan på grund av dessa spökliga alltför nervpirrande oförklarligheter. Det är tydligt att vi bara kan skymta en minimal bråkdel av alla de oanade former av liv som detta hav sjuder och kokar av."

40. Passagerarna skriver dikter

"De som har de sämsta relationerna ombord är tysken herr Richter och Harold Finch. Herr Finch är något av en vresig misantrop som av naturen helst går för sig själv, medan herr Richter har alltför lätt för att stöta sig med vem som helst. Han är en klumpig och psykologisk egocentriker hur kunnig och vetenskapligt lärd han än är. Egentligen är det ingen ombord som tycker om honom, och alla liksom anstränger sig för att uthärda hans oupphörliga klavertramp. Hans enda verkliga vän ombord var nederländaren Pieter Fromm. Och hur skall det gå för honom när snart den sista flaskan är slut i baren?"

Inte ens Bernhard talar gärna med Arthur Richter, fastän de har samma modersmål. Men Bernhard talar det vackert, mjukt och kultiverat medan herr Richter skorrar hårt och är synnerligen guttural. Herr Richter är nästan vulgär och otydlig i sin tyska, medan hans engelska är övertydlig och bombastisk, som om han ständigt ville demonstrera att han behärskar engelska bättre än någon engelsman. Detta har i synnerhet retat Richard Reynolds.

Richard Reynolds är inte heller direkt populär ombord, men han trampar i alla fall ingen på tårna och stöter sig inte med någon. Och den enda som direkt inte gillar honom är fader Nikolaus, som ju annars står på bästa fot med alla ombord. Det är det att prästen skarpt ogillar Richards alltför manschauvinistiska smått imperialistiska tendenser. Harold Finch är också en latent imperialist men på ett mindre självförhävande sätt.

Men den som alla känner minst ombord är Mortons fru Mathilda. Hon har alltid varit ytterst mjuk och stillsam, diplomatisk och sordinerad, skygg och svårtillgänglig. Hon har konsekvent hållit sig utanför alla de manövrer och intriger som tydligen förekommit i hennes döda svägerskas familj. Hon hör inte till dem som ser friskast ut ombord, men vi litar på att Morton tar hand om henne och att han kan ge henne den vänlighet och kontakt som ingen annan ombord har möjlighet att ge henne. Som mor är hon förmodligen den bästa tänkbara, då hon efter sin svägerskas och guvernantens avsked på ett beundransvärt sätt tagit hand om de två föräldralösa pojarna som sina egna, som hon helt har uppoffrat sig för, så att även de helhjärtat har accepterat henne.

De andra som inte hör till de friskaste och piggaste ombord är makarna Smith från Hongkong, som inte ens längre vill spela whist, samt Harold Finch, som lider av kronisk diarré.

Idag har vi äntligen lyckats fastställa, att det jättelika gröna svampliknande djuret trots allt faktiskt är en fisk. Idag upptäckte vi nämligen dess ögon. Richard Reynolds var djärv nog att låna kaptenens dykarutrustning och ge sig ut i havet, när Blåkäften tycktes ha varit försvunnen i flera dagar, för att syna Grönmantan närmare. Det är en jättelik obeskrivligt ful grön fisk med pyttesmå ögon på mycket långt avstånd från varandra och nästan helt utan fenor. Ändå tyder mycket på att den är avlägset släkt med ballongfisken. Den simmar med hela kroppen, nästan som en dugong, och är märkvärdigt smidig, elastisk och kraftfull. En konstigare fisk har väl människan sällan sett maken till. Dess särpräglade lekfullhet tyder på en märkligt utvecklad intelligens och gör den i vårt tycke till en mera sympatisk personlighet än någon annan av denna märkliga världs ytterst säregna individer. Vi har flera gånger på nytt rott ut och gått i land på honom och till och med kunnat sitta ner som på en ö på hans stora kropp. Till och med Mathilda har unnat sig denna exotiska utflykt.

Han har varken fenor, stjärt eller fjäll. Han är som en jättelik flundreaktig klump och som en gigantisk amöba, som dock måste äga en högt utvecklad hjärna och oerhörda muskelresurser, eftersom han kan tänka på något sådant som lek med föremål och eftersom han är mäktig till att röra upp havet så till den

grad som han kan. Någon mun har vi inte lyckats upptäcka hos honom, men vi kan heller aldrig se något av vad som finns under hans 'vattenlinje'. Han har visat sin mage och sina sidor för oss men aldrig sitt ansikte. Inte heller Richard har lyckats lokalisera det under vattnet. Han kanske inte har något utan bara ögon på skaft, som hammarhagen, bläckfisken eller morkullan. Vi har kommit överens om att betrakta honom som ett maskulinum efter upptäckten av att han var en fisk, ty det är svårt att betrakta en fisk som feminin, och en så stor varelse är mycket svår att betrakta som en 'hona'. Förmodligen är han könlös eller hermafrodit, då han enligt tyskens slutsatser knappast kan kopulera."

Personligen fann maskinisten sitt bästa sällskap i kapten Carpenters helt intakta bibliotek, där han fann och läste böcker som 'Doktor Zjivago', 'Moby Dick', 'Botany Bay' och en hel del litteratur om Förenta Nationerna, som kapten Carpenter hade haft ett livligt intresse för. Över hans säng hängde fortfarande en förklaring av de mänskliga rättigheterna, och maskinisten mindes att hans tidigare kapten en gång alldeles tydligt hade förklarat, att hans enda fosterland var de Förenta Nationerna. "Ni européer från kontinenten har ert Europa, men för mig är det de Förenta Nationerna som gäller," hade han sagt.

Två som alltmera fann varandra i dessa dagar och som fick en allt bättre kontakt med varandra var Harold Finch och Richard Reynolds. Båda var nämligen anglomaner i kvadrat. En dag överraskade Richard Harold med att visa honom en dikt som han själv hade skrivit:

*"England, blessed nation,
Queen of civilization,
her saviour, redeemer and finest fruit,
blessed be thy name forever,
let's lose your example never;
let's for all eternity bask in your splendid light's circuit.
Your light is universal;
may it therefore be eternal.
Allow us to enjoy it as long as there is history,
o God, for no one but you may grant us such pleasure.
O, offer us that leisure!
After all, without England, what would the world be but misery?
Whatever England does is right
history has proved with might,
and whoever marches against England marches against life.
Let there be no more such folly;
let this life be most jolly.
Let us enjoy the world in the light of England without strife.
England, have I lauded thee enough?
Let us then relax and laugh."*

(Översättning:
 "England, signade nation,
 drottningen av vår civilisation,
 dess frälsare och ädlaste frukt,
 helgat varde ditt namn för evigt,
 låt oss aldrig förlora ditt exempel ur sikte;
 låt oss i all evighet få sola oss i din strålgans.
 Ditt ljus är universellt;
 må det därför vara eternellt.
 Låt oss få njuta därav så länge historien varar,
 o Gud, ty endast du kan bereda oss den glädjen.
 O, bevilja oss den ynnesten!
 Ty vad vore hela världen utan England utom jämmer och ve?
 Vad England gör är riktigt
 har historien poängterat mycket viktigt,
 och den som angriper England angriper livet självt.
 Lås oss ej ha mer av den dårskapen;
 låt nu livet i stället få vara roligt.
 Låt oss få njuta av världen och ljuset från England utan gräl.
 England, har jag dig nu rätt kunnat uppskatta?
 Låt oss då luta oss tillbaka och skratta.")

"Ganska klumpig, svulstig och bombastisk men effektiv," menade Harold.

"Folk menar att 1800-talet var imperialismens onda förkastliga tidevarv. Vad menar du om det, Harold? Var den brittiska imperialismen egentligen så ond och förkastlig? Var 1800-talet så syndigt som Tolstoj och kommunisterna menade?"

"Nej, tvärtom. Det var ett av historiens få mindre syndiga århundraden. Det var elegansens och praktens tidevarv, och sådan är aldrig syndig. Däremot är den förgänglig. Den tidens syndare var de som kallade tiden för syndig och som med våld förgjorde den, nämligen anarkisterna, kommunisterna, revolutionärerna, terroristerna och auktoritetsmördarna.

Varför kallas lyx och överflöd för syndigt när ingen mänska tar skada av det? Varför har den borgerliga kulturen hatats så länge den har funnits? Borgerlighet är att ta vara på livets goda. Lyx och överflöd blir syndigt först när måttan tar slut och det även kommer de inkapabla och oförtjänta till del.

Borgerlighet är sunt och gott, men liksom allt gott är den även förgänglig. All underbarhet är dömd till att gå under och till att ersättas med vad som är nytt och än bättre och än mera underbart, som även det är lika förgängligt som varje blommas frömjöl. Det är borgerlighetens tragedi."

"Men den slocknar inte överallt. Traditionen slocknar åtminstone aldrig i England, ty England är ett land var ljuset aldrig slocknar. Inget modernt rike har en så ärorik historia som England. Det var det landet som den siste av de stora medeltidskonungarna erövrade och stabiliserade, och med rätta kan England och

endast England betraktas som det latinska världsimperiets enda arvtagare. England låg inom Roms gränser och är den enda forna romerska provins som alltid har upprätthållit de romerska dygderna och det romerska ideal som bestod i ädelmod. England är klippan i havet som icke viker för stormarna och på vilken Rom ännu vilar. England är ett av Guds många hemland. Det är den mest anrika av alla vaggor för profeter och poeter, pionjärer och mecenater som framgångsrikt beskyddar och bevarar gamla goda minnen, civilisation, kultur, rättvisa och andra alster av ren mänsklig konstruktivitet och humanitet. Vi har ett gott hemland, mr Finch."

"Ja, mitt land skall jag älska tills döden tar mig. Mitt land är det västliga Hellas, en ädel och fromsint nation som enbart har skapats av och genom Guds självupppoffring och kärlek. Chaucer är vår Homeros: en skalds kärlek för sitt hemland fick Gud att nedkomma och taga sin boning i världen och i England efter den mörkaste medeltiden. Välsignat och framgångsrikt vare vårt England för evigt! Helleners och imperialistiska romares likar är de högburna engelsmännen, om de dock är mer demokratiska än själva hellenerna! Har du tänkt på, att vi lyckades demokratisera nästan hela världen? Det var bara kommunistdiktaturerna som kom undan i princip, och därför är de så självdestruktiva. Endast nitisk och skoningslös självupppoffring skapar hållbara sega nationer som England. Jag är inte så mycket engelsman som du, men ingenting kan hindra mig från att prisa England, dess ära, heder och vänlighet, dess visdom och dess evigt vackra exempel. En stomme för världen att bygga på till hela världens förkovran och välgång är England och vare England för alltid."

"Ja," sade Richard, "England är en klippa i havet och det romerska rikets arvtagare. Havet försöker att störta omkull den men lyckas ej hur våldsamt det än stormar. England består. Världspolitikens fagraste blomma består. Staten som Gud älskar faller endast en gång och det aldrig."

"Och det inkluderar även Skottland och Wales och Irland, eller hur?"

"Naturligtvis. England är bara flaggskeppet för de brittiska öarna. Även om Skottland bryter sig ut ur unionen liksom Irland, och Wales följer efter, förblir England alltid det osänkbara flaggskeppet med världens mest konsekventa monarki och demokrati. Andra världskriget kunde skrämja Indien och alla andra svaga länder till att med förskräckelse överge det brittiska flaggskeppet bara för att det besköts, men inte ens hela det andra världskriget kunde sänka England, inte ens när det var det enda skeppet kvar som stod upprätt av de allierades flotta. Vad världen då är dum som inte följer England?"

Och Harold kunde inte vara mer överens med honom.

Och det var kort efter detta dråpliga samtal som Harold Finch tyvärr insjuknade ordentligt. Det var samma mystiska nervsjukdom som hade krävt styrmannens och holländarens liv. När han väl hade insjuknat var han inte längre mycket att prata med.

Stewarden och maskinisten gjorde emellertid allt som stod i deras makt för att hålla Harold mod uppe. De bäddade åt honom i kaptenens egen kabin och spelade metodiskt igenom hela det klassiska diskoteket för honom. Harold kände redan till alla kaptenens klassiska skivor, de hade gått igenom dem tillsammans, men nu kunde Harold verkligen lyssna ordentligt på alla Ralph Vaughan Williams symfonier, Elgars stora oratorium 'Gerontius dröm', den massiva samlingen av Beethoven och Händel, den underbara inspelningen av Mendelssohns 'Elias' med Dietrich Fischer-Dieskau, de samlade symfonierna av Sibelius, Schubert, Schumann, Brahms, Mendelssohn, Dvorak, Bruckner, Tjajkovskij, Haydn och Mozart, Puccini-operorna, Verdi-operorna, Wagner-operorna, Mozart-operorna, alla dessa Requiem av Verdi, Brahms, Mozart, Berlioz och andra med hur mycket annan musik som helst. Men mest lyssnade Harold Finch på Vaughan Williams 'A Sea Symphony' och den ödesmättade 'Sinfonia Antarctica'. Dem tröttnade han aldrig på, då, som han sade, 'de var de mest under omständigheterna relevanta'.

Men en annan som skrev dikter ombord var George Hutchinson, men hans dikter var av ett helt annat slag än Richards bombastiska Englandsdikt. Han skrev kärleksdikter till sin älskade hustru. Här är två av dem:

O min älskade, min ängel, min ljuvaste drottning!
Du är allt för mig; ingenting har jag som ej är ditt, mitt livs förtjusning!
Säg vad du vill ha, använd mig som en lakej,
befall mig vad du vill,
men unna mig din närvaro, din utstrålning,
din skönhet och allt saliggörande som dig hör till.
Var min tyrann, gör mig till din fotapall. Din lägst stående slav är lyckligare än jag
som ej ännu har fått se idag
ditt anlete, ditt leende, dina gudomliga anletsdrag,
dina himmelska behag.
O drottning! Övergiv mig ej!
Låt mig få leva i ditt ljus!
Det är min enda bön till dej.
Glöm ej, att jag blott är din lilla leksaksmus.

Blott den vandrar i mörkret som inte vet vad kärleken är.
Förtappad och förlorad är den som inte känner kärlekens begär.
Han vandrar i hopplöshetens mörker, hans liv är ett helvete utan ände och utan ljus
tills han äntligen åter förnimmer den himmelska kärlekens gudomliga rus.
Så är det att vara kär. Så är det att åter vara kärleken när
efter evig vandring i helvetets nattsvarta världsliga sfär.
Jag vet, ty jag har sett allt vad som hopplöst och meningslöst är.
Kvar finns för mig blott att upptäcka vad kärleken egentligen är.

Dessa två dikter, menade hans hustru, var de enda som han hade skrivit som inte var helt misslyckade.

De två ombord som kanske mest tänkte på sig själva var prästen och maskinisten. Men de tänkte inte på sig själva som egon utan som människor. Så tänkte prästen om sig själv:

"Vem är jag? Jag är ingen, ty jag är blott en människa. Jag är Josef som såldes som slav av sina bröder, jag är Jeremias som såg sin stad förstöras och förvandlas till sot, skräp och ruiner, jag är Rembrandt som berövades sin familj och som rövades på allt vad han ägde, jag är Abel som slogs ihjäl av sin broder, jag är den förste som kallade sig Ingen vars hem plundrades och vars hustru lägrades under hans frånvaro och som av Vergilius och Dante placerades längst ner i helvetet, jag är Schubert vars skatter aldrig uppskattades och som aldrig fick fullborda sin vackraste musik, och jag är David vars söner avföll från Gud, reste sig mot sin fader och förstörde det mesta av hans livsverk. Jag är Ahasverus, den enkle skomakaren i Jerusalem, som för att han inte erkände Kristus vara mera än en människa dömdes till att irra omkring utan frid i all evighet. Jag är ingen, ty jag är blott en människa, och Gud är min Herre."

Och någonting ditåt tänkte även maskinisten:

"Vad är jag? Ingenting. En skugga blott som vandrar på jorden utan att veta vart. Jag är ett stoftkorn som flyger för vinden, en vågakams vita skum som glittrar blott för att genast försvinna, en omärklig förnimmelse i universum. Jag är intet, ty endast den högmodige, den som älskar sig själv och den som uppbygger sin personlighet är något, och han har allt att förlora. Såsom varande ingenting har jag ingenting att förlora."

41. Miraklet

Harold Finch låg på sitt yttersta. Under sitt sista dygn var han märkvärdigt klartänkt. Det var som om han inför dödens strupgrepp en sista gång ville återvända till verklighetens värld för att få sagt allt vad han ville få sagt.

Bröderna Reynolds, stewarden och maskinisten stod vid hans dödsbädd. Vid ett tillfälle grep den sjuke nästan tag om den stackars stewardens strupe, under det att han svårt kallsvettandes sade:

"Det är lögn! Allting är lögn! Ni tror på lögner allesammans!"

Morton bad honom värdigt förtydliga sig. Alla häpnade över att han lystrade till Mortons röst och fattade hans ord. Han vände sig till stewarden och maskinisten och sade:

"Kaptenen hade fel! Kapten Carpenter försökte och lyckades slå blåa dunster i oss alla. Han bara drev med oss. Han skrattar sig nu fördärvad på andra sidan graven. Tro inte att vi är söder om sydpolen! Tro inte att något av de vidunder som vi har sett med våra egna ögon har varit sanna! Blåkäften har aldrig existerat! Tro mig! Vi ligger och skvalpar mitt på Stilla Oceanen, och det är bara en tidsfråga

innan vi ser flygplan och fartyg och land. De kanske ser land där nere på däck redan nu! Och i så fall är det nog bara Sydamerika."

"Men hur förklarar ni att havet inte är salt?" frågade Morton lika värdigt som tidigare.

"Tro inte på att det inte är salt! Det är lögn! Allt vad vi tror och inbillar oss är bara lögn! Vi har sett i syne, haft hallucinationer och vad som helst, bara det vi har upplevat inte är sant! Hellre har vi alla omkommit i Antarktis än att ett uns av allt det som vi har erfarit sedan dess är sant! Tro inte att ni är unika! Tro inte att detta havet är nytt! Ni har bara fallit i farstun för barnsliga fantasier. Verklighetens och vetenskapens komplicerade realitet har blivit för mycket för er, så att ni mentalt har farit vilse. Allt är förklarligt och logiskt och enkelt och till och med våra nuvarande geografiska förhållanden. Vänta bara så skall ni få se! I morgon driver ni i land i Patagonien!"

Det var Harold Finchs sista ord. Han menade alltså att alla deras upplevelser från och med förlossningen från isen bara var illusioner. "Det tål att tänka på," som Richard sade efteråt vid överläggningar med sin broder om den döendes åsikter, medan Morton var av den bestämda åsikten att Harold av någon anledning förträngt allt det av deras resa som var alltför fantastiskt för att kunna förklaras, troligen på grund av sin sjukdom och dess yrsel.

Men den följande dagen drev de varken i land på Patagonien eller Påskön eller Pitcairn eller någon annanstans. I stället drev de in i ett helt stim av de gröna jättesvampfiskarna. Maskinisten skrev därom i loggboken:

"Vi kom idag in i ett helt stim av de gröna svampfiskarna. Hela havet var som en enda tjock grön kokande gröt. Det var ett fasligt havskackalorum. Hela dagen idag har vi fått törnar och smällar av dessa oskyldiga harmlösa oformliga fiskar, som kan vara stora och små, unga och gamla, miniatyrartade och gigantiska. Den största som vi har sett var åtminstone trettio meter lång i diameter. Lyckligtvis höll den sig på avstånd. Den var nog gammal och grå, ty den rörde sig långsamt och sävligt. De minsta som vi har sett var inte större än vanliga tekoppsstora maneter. Dessa har vi kunnat plocka upp och analysera. De är av en högst säregen anatomi. De har skelett ungefär som flundror men ben både vågrätt och lodrätt i fyra rader vertikalt mot varandra. Köttet är sedan mycket muskulöst och senigt, så att fiskens sätt att röra sig snarast är besläktat med ålens eller ormarnas. Men till skillnad från dessa är den helt anpassad till enbart ett liv i havet, medan ju ålen och ormarna måste kunna röra sig på land. Vad vi ej ännu har kunnat hitta är rom av denna fisk, men vi misstänker att så många medlemmar av denna fiskstam har samlat sig här nu för att leka. Därför finns det här så många små och troligen ganska 'nyfödda' eller 'nykläckta' fiskbarn eller ungar. Herr Richter är av den åsikten att dessa fiskar föds i denna oansenliga storlek och sedan kan växa sig till så många hundra gånger större proportioner som de största exemplaren har haft som vi har sett. Tyvärr har det varit omöjligt att fastställa de störstas och äldstas ålder.

Men dessa 'fiskar' tycks vara glada av sig. Det sägs att elefanterna i Indien ibland samlas i otaliga skaror för att dansa. Så tyckte vi att fallet även verkade att vara här för dessa gröna vänliga monster. Därför kallar vi dem 'elefantfiskar'. Någon annan får ta reda på det lämpligaste latinska namnet för dem. De tycktes alla ha samlats här på ett ställe i havet enkom för att ha glädje och gamman tillsammans."

En annan utom Harold Finch som inte var riktigt frisk längre var mr Smith från Hongkong. Han var visserligen inte döende ännu, men med sina 79 år på nacken hade han inte längre stora chanser att hinna bli 80, vilket han skulle bli först i augusti. Den som mest satt vid hans sida utom makan var Richard Reynolds, som hade känt honom redan i Tokyo, och för Richard vågade gamlingen avslöja sina innersta tankar:

"Vet du vad meningen med vår resa är, Richard?"

"Nej?"

"Vi har förts på så besynnerliga avvägar från världen för att vi ska förstå hur litet det mänskliga kunnandet egentligen är värt. Hur vis är inte historien om Adam och Eva och Kunskapens Träd! Förvisso visste Gud vad han gjorde när han förbjöd människan att ta del av kunskapen. Vad är kunskap? Det är vad som ger människan alla hennes problem, anomalier, komplex och onda böjelser. Kunskap, eller vetenskap, som jag hellre vill kalla det, gör henne inbilsk, självgod, uppblåst och narraktig. Vetenskap är bara illusionen om att hon är bättre än vad hon är, att hon är ofelbar, och så vidare. Ingenting har satt större griller i människans hjärna än hennes egen vetenskap om naturen.

Med denna vetenskap har hon ju fördärvat hela jorden! Se på Tokyo, skräckexemplet på en modern storstad anno 1970, med bara sterila betongkomplex som termitstackar! Se på människans förstörelse av naturen! Hennes kolossala tekniska utveckling har gjort alla krig omöjliga, och med sitt medicinska kunnande har hon befriat mänskligheten från alla hennes naturliga folksjukdomar, och därför ökar nu mänskligheten med en miljard nya medlemmar vart tionde år! Så länge hon fick lov att kriga som hon ville och ge utlopp för sina naturliga lustar hölls hennes medlemsantal inom ramen för vad världens fria natur orkade med, men hennes vetenskapliga teknik har nu fört henne dithän att hon hotar utrota alla andra levande varelser på jorden medan hon själv blir alltmer lik en steril robot i sin onaturlighet. Ingen vettig människa vill ju längre ha barn i denna värld, där den dumma majoriteten förökar sig som råttor. Människan är på grund av sin vetenskap inte längre naturlig utan snarare naturvidrig i sin ständigt multiplicerade artificiella fåfänga. För den fria naturens överlevnads skull borde hennes antal reduceras till låt oss säga 500 miljoner. Redan det är mer än nog.

Och se nu på våra upplevelser! Hur vanmäktiga är vi inte inför vårt öde och naturens makter! Vi vet inte var vi är och förstummas dagligen av nya för vetenskapen hittills helt okända naturfenomen. Hur väl inser vi inte nu människans litenhet inför den överväldigande alltid övermäktiga naturen! Och

hur mänskliga har vi inte blivit genom denna vår insikt! Vi här ombord har genom vårt ohyggliga öde av naturen uppfostrats till riktiga människor, vilket Tokyos och New Yorks skyskrapors perfekta robotsläkte knappast längre kan anses vara."

Men de råkade ut för en ny hemsk svåröverkomlig storm. Allt blev till mörker omkring dem. Regn, hagel och snö piskade havet, gisslade människornas bräckliga lilla farkost och spydde frikostigt ut etter över den av dem som vågade sticka ut näsan. Sprakande blixtar vittnade mer än väl om himlens oförsonliga vrede. Nere i sin hytt låg mrs Smith plötsligt döende medan hennes gamle make, tillfälligt bättre, troget vakade vid hennes bädd. Hon var tolv år yngre än han. I nästan femtio år hade de levat lyckliga tillsammans med familj och barn och allt. Maskinisten skrev om dem i sin loggbok att han aldrig hade sett ett mera träget och troget, tappert och strävsamt par.

Men allt verkade nu som om högre makter ämnade förgöra dem alla. Maskinisten, Bernhard och bröderna Reynolds arbetade frenetiskt vid pumparna. Greken bad för sig själv och för dem alla ensam i salongen, herr Richter bistod makarna Smith med att vara hos dem, medan stewarden John Griffith som vanligt sorgfälligt städade och höll snyggt, vare sig han skulle dö eller ej.

Det var maskinisten som först fick syn på den fatala mammutvågen, när han ett slag blev tvungen att gå utomhus. Han sade ingenting till någon. Han gav sig upp till kommandobryggan för att kunna se faran bättre.

Det var en av dessa sällsynta ofattbart gigantiska störtvågor som ibland uppstår under storm i öppet hav och som så ofta vållat så omfattande katastrofer framför allt vid Japan. Det var ofrånkomligt att den skulle förgöra dem alla med att dränka och stjalpa dem för gott, och det var ingenting han kunde göra åt saken. Minst 50 meter hög nalkades den fasansfulla, skräckinjagande, monstruösa dödsvågen under universums dånande ackompanjemang. Den tycktes tillta i storlek för varje ögonblick. Ödesdigert skummande och ilsket fräsande skymde den himlen för skeppet. Maskinisten hoppades innerligt att ingen annan ombord var i tillfälle att se detta slut, denna oundvikliga förintelse och död i vitögat, ty han visste att det inte hade gjort saken bättre.

Den skulle just omsluta dem i sin forsande niagariska dödsfamn när hela fartyget lyftes upp som av en lika stor motvåg eller som av en jättes hand. Maskinisten höll sig fast och höll andan. Han såg inte och förstod inte vad som hände. Det oförklarliga bara hände. Han tänkte: "Vad höjer oss från havet? Det är ju inte någon våg." Och de kom i nivå med vågberget.

Till samma höjd som vågbergets topp lyftes de upp i luften, och den förödande gigantiska dödliga vågen forsade som en hel ocean förbi under dem. Faran var över. Lugnt sjönk fartyget åter ner från sitt läge uppe i luften till den stormande havsytan.

Maskinisten var blek som ett lik. Magen hade vänt sig på honom. Men nu störtade han omkring på kommandobryggan och förut och akterut för att få se eller för att åtminstone få ett uns av ett begrepp om vad det var för en kraft som

hade räddat dem. Men överallt bemöttes hans nyfikenhet bara med blåst, regn, hagel och störsjöar, som smällde honom i ansiktet och gav honom kallsupar och nästan drog honom över bord. Han såg ingenting, och det stod alltför klart för honom att de åtminstone inte befann sig någon annanstans än tillbaka på havets yta.

Och samma natt skrev han efter en omfattande rapport om denna händelse i loggboken:

"Vad är detta för ett hav som har krafter till att kunna tillfälligt rädda ett ensamt vilset skepp från undergång? Och vad består dessa krafter av? Hur kunde det som hände idag ha hänt i praktiken? Ingen annan än jag såg den förfärliga jättevågen. Således är det bara jag som någonsin kan bli fullt övertygad om att vad som hände denna dag var så nära något av ett under som man kan komma."

42. Den nya huvudpersonen

"Hade ni också en flygande känsla igår kväll efter middagen?" frågade Richard de andra vid frukostbordet.

"Jo, när du säger det," sade Morton och torkade sig om munnen med servietten. "Det kändes faktiskt som om vi flög ett tag. Var det en ovanligt stor våg?"

"Jag vet precis vilket ögonblick ni tänker på," sade tysken. "Det var ovanligt stora vågor igår, men ingen var så hög som när vi svävade som högst, och hade någon våg varit så hög hade den troligen förintat oss. Det finns bara en förklaring. Vi slungades upp i luften av någon ovanligt hög våg."

"I så fall borde vi ha känt av det när vi föll ner på vattnet igen. Er teori håller inte, herr Richter."

"Börja inte nu igen," sade Morton till sin broder.

"Kanske vår maskinist, som var på kommandobryggan, vet något om saken?" frågade Arthur Richter.

"Nej, jag vet ingenting om saken," sade maskinisten.

Men förklaringen till detta vidunderliga skeende skulle inte dröja länge med att uppenbara sig. De närmast följande dagarna efter stormen var visserligen lugna, och i loggboken skrevs:

"Hösten har börjat, vädret blir kallare och ljuset blir mindre. Mrs Smith avled under vår senaste storm. James Howard Smith, som nu i sin ärbara värdighet är den siste ensamme brittiske kolonialisten från Hongkong, har aldrig inlett ett samtal sedan dess. Han sitter i egna funderingar och är hopplöst böjd, tyst, sorgsen och gammal.

Men barnen leker ännu. De blir sorgsna när någon dör men glömmer sedan alltid sorgerna snabbt. Alltid är de i farten. Med sina ljusa och glada röster är de snälla och trevliga små solstrålar som även får oss att ibland glömma vår otroligt hopplösa belägenhet.

Havet ger oss fortfarande märkvärdigt mycket fisk, och det är vi mycket tacksamma för.

Emellertid har herr Richter nu gjort slut på den sista konjaksbuteljen. Konjak var det enda som fanns kvar efter att sherryn, whiskyn, portvinet, genevern och punschen hade tagit slut. Vi kommer att vänta med att använda denna butelj till flaskpost till om möjligt den sista dagen för någon levande här ombord.

Harold Finchs efterlämnade garderob blev något skadad under den sista stormen, men ännu hänger hans frack med alla medaljer och lyser lika grant som sista gången han hade den på sig på Georges och Cecilys bröllop. Tysken håller som bäst på att pröva sig igenom alla hans kläder, och lika grann som tysken känner sig i hans kläder, lika bedrövlig ser han ut i dem. De av engelsmannens kläder som ännu var oskadda efter stormen är inte oskadda längre när väl herr Richter har lyckats pressa sig in i dem. Nästan det enda plagget som passar honom är Harold Finchs fina jackett, men knappen är då knäppt mitt ute på herr Richters magspets och ger honom då en form som är omisskännligt lik en väldig matronas. Hans mannekänguppvisningar tycks nu ha hjälpt honom över sorgen efter den sista flaskan: tomrummet efter flaskbaren försöker han nu med sin alltjämt alltför feta kropp fylla i den avlidne engelsmannens alltför trånga kläder. De kunde inte med varandra så länge engelsmannen levde, men nu när han är borta är hans kläder tyskens enda tröst.

Han skryter med att ha magrat mer än tio kilo under resan, men det syns i så fall inte. Troligen ljuger han för att rättfärdiga sin ständigt lika enorma aptit."

Den grekiske prelaten stod på däck vid relingen i sina egna funderingar, och han tänkte:

"Världen är oändlig, har så alltid varit och skall så alltid vara. För den gudfruktige har intet hav någon ände och intet land någon gräns. Därar är de som bygger staket och stängsel, som gör anspråk på fiskevatten och som kallar något annat än sina händers verk för sitt."

Men han avbröts i dessa funderingar av att han fick syn på något i vattnet. En lång smal skinande svart kropp glänste till i vattenbrynet.

"Vad är det för ett nytt otroligt djur? Kan det vara en säl? Nej, det är för långt och för smalt. Men ett levande väsen är det, om ock det är odefinierbart. Dock skall jag försöka definiera det. Är det en fisk? Nej. Det har inga fenor. En ål? Kanske en gigantisk muräna. Nej, en muräna är inte så smidig och simmar aldrig i vattenytan. Detta är något annat." Den smäckra svarta kroppen glänste som siden där den gled i korta skymtar genom vågorna. "Kan det vara stora sjöormen själv som jag ser? Men det är ju ett fantasiväsen. Visserligen har vi bara sett fantasiväsen under de senaste veckorna, men detta torde ta priset. Herr Bernhard! Har ni sett det nya djuret i vår närhet?"

"Vilket nya djur?" vände sig Bernhard häpet om och frågade.

"Det svarta där ute i havet."

"Jag ser ingenting."

"Nej. Det är borta nu. Men jag såg det alldeles tydligt. Jag är säker på att jag inte såg i syne. All vår sprit är ju slut nu. Jag lovar att jag inte ljuger."

"Jag tror er, min bästa prelat, jag tror er. Men vad var det för ett djur?"

"Det var långt och smalt och glänsande."

"Som ett sjölejon?"

"Nej, det var större."

"Som en val?"

"Nej, den var smalare."

"Var det möjligen en Plesiosaurus?"

"Driv inte med mig, herr Bernhard. Det var inte en Plesiosaurus."

"Hur vet ni det, om ni inte såg det alldeles tydligt?"

"Men jag såg det alldeles tydligt. Jag såg bara inte dess huvud."

"Hur vet ni då att det inte var en Plesiosaurus?"

"Jag såg ju inte ens svansen! Jag såg bara något svart som glänste, likt tumlare."

"Då var det kanske tumlare."

"Nej, det var längre och större."

"Men smalare."

"Ja, precis!"

"Då vet jag precis vad det var."

"Berätta, herr Bernhard!"

Men de avbröts i sin intressanta konversation av att Bernhard plötsligt spärrade upp ögonen som inför något chockerande och pekade ut mot havet: "Se där!"

"Var?" svarade greken dumt och tittade. Han såg ingenting. Nu hade även tysken kommit till relingen och utökade sällskapet. Även han tittade dumt mot vart Bernhard pekade men såg ingenting.

Men plötsligt såg de faktiskt någonting där i vattnet. Det var alldeles tydligt ett ganska stort svart huvud som betraktade fartyget med en misstänkt road nyfikenhet.

"Det är ett sälhuvud," menade tysken kort.

Det hade det kunnat vara, om det inte var så stort och om det inte hade en så enorm mun som konstant gapade mot dem. Det tittade upp ur vattnet på ungefär tjugo meters avstånd från dem.

"Har ni sett en säl gapa så förut, herr Richter?" frågade Bernhard.

"Nej," medgav herr Richter, "men det är nog ändå en säl."

"Se, nu dyker det!"

"Det är ingen säl."

"En sjöko då?" insisterade tysken.

"Får vi höra era argument för att det är en sjöko, herr Richter!" Nu hade Richard kommit till relingen. "Jag trodde att en sjöko åtminstone hade betar."

Tysken bröstdade sig. "Ni blandar med en valross, herr Reynolds! Det är ingen valross vi ser där ute!"

"Nå, men en kusin till er var det väl åtminstone? Och ni har väl andra kusiner?"

"Reta mig inte, herr Reynolds, för kaptenens skull!" Han lät farlig.

"Han är död."

"Nå, men ära då åtminstone hans minne!"

"Det är ju det jag gör med att reta er."

"Bry er inte om honom, Arthur," sade Bernhard. "Väsendet där ute tycks vara en sorts pirål i gigantisk storlek. Det skulle förklara den runda munnen."

"Se där! Där är ett annat djur!" Greken pekade plötsligt i en helt annan riktning. "Där har vi mitt svarta glänsande sjödjur igen!"

"Det där är ett annat djur," menade tysken.

"Nej, det är samma djur, men ett annat exemplar. Vi tycks ha kommit in i ett sällskap av nya för biologin okända vattendjur."

Nu hade även stewarden, Morton och maskinisten kommit till observationsplatsen. Från och med nu pratade alla mer eller mindre i mun på varandra.

"Hur många är det?"

"Jag gissar på sju."

"Vi kan i alla fall klart urskilja tre olika individer i vattnet."

"Vad är det?"

"Är det sjöormar?"

"Det är sälar."

"Nej, det är en sorts sirendjur."

"Vad stödjer ni sådana teorier på? Det är skillnad på dugonger och delfiner."

"Är det?"

"Är det sirendjur så är de hemskt uttänjda i så fall. Är det sjökor eller sjöjungfrur?"

"Nej, det är dugonger," hävdade tysken bestämt.

"Hittills har vi bara sett *ett* huvud." Det var maskinisten som sade detta.

"Men det måste vara en hel flock. Det kan inte vara annat. De finns ju överallt runt omkring oss," hävdade tysken i en slutgiltig ton som uteslöt varje möjlighet till motsägelse.

Plötsligt gav det enda synliga huvudet på ett av dessa djur upp ett läte. Det var ett märkligt tjutliknande skrik som nästan lät både glatt och mänskligt. Men det var skärande. Fyra av de sex herrarna slog genast händerna för öronen.

"Vrålar gör den också!"

"Det låter märkvärdigt besläktat med inspelade delfinljud, som man ibland har hört. Valar kan ha samma sorts röster. Men den här är mycket större, starkare och gällare," observerade stewarden.

Maskinisten grep Morton Reynolds i armen.

"Känner du igen det skriket?"

"Det är sådana skrik som ofta har skrämt slag på våra gamla tanter om nätterna."

"Ja, äntligen får vi stifta bekantskap med dess upphovsman."

"Mina herrar," yttrade tysken auktoritärt och högtidligt, "vi står just inför upptäckten av ett för biologin hittills obekant levande havsdjur. Detta är ett sanningens högsta ögonblick!" Och han tog av sig hatten, den hatt som hade överlevt så många stormar redan och som var så gammal, sliten och bedrövlig, att hade han haft en hustru hade hon kasserat den för fem år sedan. Ändå symboliserade denna hatt för tysken all stolthet i hela världen. Han hade framför allt burit den på alla begravningar ombord hittills och med förkärlek använt den till att demonstrera sin värdiga sorg med att i detta rätta ögonblicket ta av sig den. Så gjorde han även nu.

"Det här är ingen begravning, herr Writer," sade Richard. "Ni har kommit fel."

"Bry er inte om honom, Arthur," sade Bernhard. Men tysken kokade.

Men i det samma som han hade tagit av sig hatten började de svarta kropparna i vattnet leva upp ordentligt. En påfallande synkronism i de olika varelsernas rörelser slog an på åskådarna.

"Mina herrar, det här är inte en flock," hann tysken nätt och jämnt säga.

För i det samma tycktes havet explodera. Fartyget blev överstänkt av vatten. Ett öronbedövande gällt delfinliknande tjut, som lät märkvärdigt glatt, skar genom luften. Men det var bara *ett* tjut.

Och alla de svarta kropparna i havet hade försvunnit och förvandlat sig till en, och denna enda otroligt gigantiska smäckra vackra svarta stålglänsande mirakelkropp var det som slungade sig upp i luften. De som kvickt nog torkade stänket ur ögonen hann se den ofattbart väldiga fulländade kroppen i all dess storhet och skönhet högt uppe i luften innan skuttet var fullbordat och den åter dök ned i havet och försvann.

Det var en uppskattningsvis mellan sjuttio och hundra meter lång svart smal otroligt spänstig sjöormskropp. Den var kanske högst två meter i diameter. Hur kunde den besitta en sådan spänst och energi? I sitt språng upp i luften nådde den säkert en höjd av 20 à 30 meter. Något sådant hade ingen sett ens späckhuggare på Marineland göra förut. Men när den åter träffade vattenytan var det naturligtvis åter med en sådan explosionskraft att var och en ombord på däck fick sig en dusch.

Nu kom även mrs Reynolds ut på däck med barnen.

"Vad står på?" frågade hon helt oskyldigt. "Vad är det för illvrål och störtsjöar som havet bjuder på och som inte skrämmer er inomhus?"

"Titta själv, mrs Reynolds!" svarade hennes svåger.

Och hon betraktade det väldiga djurets glada konster och upptåg i vattnet sedan det åter kommit fram till ytan.

"Har vi stiftat bekantskap med självaste Stora Sjöormen?"

"Det ser inte bättre ut," sade Morton.

"Ett sådant djur är biologiskt omöjligt," muttrade tysken. Ingen brydde sig om denna subjektiva åsikt, och så muttrades den också ganska resignerat och surt, som av en vetenskaplig pedant som mycket väl visste att hans teser var fåfänga

och ohållbara i sin otidsenlighet men som stod för dem ändå av ren obotlig slentrian.

"Jag trodde sådana djur inte fanns," fortsatte hon utan att bry sig om tysken.

"Vem trodde det? Här finns dessutom en som inte tror det fast han ser det," kunde Richard inte låta bli att yttra. Det var det enda svar på tal tysken fick. Men stewarden hade nu blivit alldeles lyrisk:

"Men vilken skönhet hon är! Vilka kurvor! Vilka rörelser! Ett sådant beundransvärt och storartat magnifikt monster!" Och man kunde nästan finna skäl att frukta för att stewarden höll på att bli förälskad i den levnadsglada sjöormen, som inte lämnade dem ur sikte på hela dagen och som glatt utförde de mest otroliga konster, som om den var mitt uppe i ett omfattande personligt gymnastikprogram och ägnade hela denna dag åt den saken. Om det var för att glädja sig själv eller människorna var omöjligt att avgöra. Kanske det var enkom för att roa barnen, som mrs Reynolds anförde som en inte alls oäven teori. Den gröna elefantfischen hade varit nog så lekfull, men det var ingenting mot detta.

Och mot slutet av den dagen anförde maskinisten denna anteckning i loggboken:

"Ett nytt djur har dykt upp ur havets djup. Först trodde vi att det var två eller tre stycken, ty så långt är det. Dess huvud liksom hela kroppen är glänsande svart, och den simmar med sin mun ständigt öppen. Vi misstänker att den liksom de stora valarna lever på plankton. Ögonen är än så länge osynliga, men den måste ha en fruktansvärt god syn, om den inte som fladdermössen använder radar. Det är en mellan sjuttio och hundra meter lång havsorm med enorma krafter i lederna. Den har dansat och virvlat omkring oss och hoppat högt i luften, och endast då har vi kunnat se den i hela dess längd. Liksom den gröna elefantfischen leker den gärna med oss fast på än farligare vis om dock vi skadas mycket mindre. Den simmar ibland fram till oss, kastar sig över oss, dyker under båten på andra sidan, dyker upp igen på första sidan och störtar sig över oss igen med våldsamt fart på nytt och på nytt, så att den bildar en roterande spiral på tre slingor omkring oss.

Det är detta djur som ibland har väckt oss i natten med sina krumsprång högt upp i luften och sina illvrål och lekar i havet som har försatt det i storm. Det är troligtvis även denna ofarliga lekfulla havsorm som i sin fredliga vänlighet räddade våra liv under stormen för en dryg vecka sedan genom att lyfta oss högt upp i luften, ty någon annan förklaring finns inte, och endast ett djur som detta skulle kunna göra något sådant. Men det förutsätter en häpnadsväckande överlägsen intelligens."

Den sista anteckningen var en teori som han helt och hållet själv stod för. Ingen annan hade ju varit med om upplevelsen av den japanska döds vågen under stormnatten.

Men samtidigt stod Bernhard i skymningen på däck och samtalade med Richard Reynolds.

"Tror ni på kaptenens teorier om att vi befinner oss söder om den så kallade sydpolen?" frågade Bernhard.

"Jag tror endast på fakta."

"Vad är fakta för er i det här fallet?"

"Att vi har kommit till ett hav som geografin inte känner till."

"Tror ni fortfarande att jorden är rund?"

"Varför skulle den inte vara det?"

"Flera ombord har börjat tvivla på den saken. De menar att geografin känner till hela jordklotet. Ändå har vi kommit till ett för den okänt hav utan att någon kan redogöra för hur utan att hela den empiriska geografiska vetenskapen måste stryka på foten och då först av allt jordklotets begränsande rundhet."

"Vem ombord har börjat hävda att jorden inte längre kan vara rund?"

"Herr Richter går i spetsen för det vetenskapliga tvivlet."

Efter en paus sade Richard betänksamt: "I viss mån måste jag ge honom rätt. Jag måste medge att denna historiska geografiska vetenskapliga ekvation är fullständigt omöjlig att lösa rent logiskt åtminstone med våra kända medel."

Och solen gick ner som de trodde i söder, och natten omvärvde världen i mörker. De två männens samtal hade nått en punkt varifrån det var svårt att föra det vidare utan att man först hade tänkt efter ordentligt, varför de gick inomhus. Där inne lyste ännu lamporna, men de blev färre för nästan varje dag. Generatorn fungerade tillfredsställande genom att maskinisten höll maskinen i gång, men flera kortslutningar och strömbrott hade förekommit, flera trasiga ledningar kunde inte repareras, och de måste spara på strömmen, varför stewarden då och då i smyg gick och skruvade bort undgängliga lampor i lämpliga ögonblick så att det inte skulle synas. Därigenom sparade han även på lamporna.

43. Festens höjdpunkt

Sjöormen lämnade dem inte ett ögonblick. Det var som om den var kär i dem, och den som sannerligen var kär i ormen var stewarden John Griffith. Alltid när den uppträdde stod Griffith vid relingen, fullständigt glömsk av alla sina plikter ombord, som om han plötsligt hade beslutat sig för att ta semester och strunta i passagerarnas välfärd och vidare öden, och ropade som om han var på en hästkapplöpning: "Heja på, gamla gumma! Vilken fart hon har! Vilken spänst i lederna! Vilka kurvor! Hon är otrolig! Jag kan inte tro att det är sant! Hur kan ett så väldigt och sagolikt djur existera? Lika lätt som vi sänker ett flytande äggskal skulle hon kunna sänka oss, men hon gör det inte! Tvärtom är hon rädd om oss och aktar oss och beskyddar oss, som om hon brydde sig om oss och var medveten om hur sårbara och utsatta vi är, och sådana är alla varelser här i denna värld där aldrig onda människor har skådats förut. Hon är otrolig! Vilken kvalificerad underhållning! Något sådant här kan man aldrig ens få se på bio eller ens läsa om i böckerna av Jules Verne! Detta är helt otroligt! Och så hon

överträffar sig själv! Om en filmare eller fotograf fick nys om vad vi får uppleva här skulle de krevera av avund! Vad är hela Hollywood mot detta? Bara kulisser!"

Och den som mest och ivrigast höll honom sällskap i hans omåttliga beundran och fixerade fascination av den underbara varelsen var Mathilda Reynolds. Även barnen betedde sig som om de var på cirkus och hejade på och klappade i händerna, medan de andra snart vande sig vid spektaklen och visade mera distans. Men detta var inte alltid så lätt för dem att göra.

Och ormen tycktes visa en outtömlig uppfinningsrikedom när det gällde att variera sina konster och sin gymnastik och lek med skeppet. Plötsligt kunde ormen avancera mot fartyget. Den ryckte fram mot skutan i en hisklig fart, och alla som såg det trodde hon skulle ramma den. Slutet var nära. Bernhard och maskinisten ryste. Det var som att sitta i en bil i full fart och se en annan bil i full fart komma rakt emot en. Den fatala kollisionen med skorvens undergång som logisk följd var oundviklig. Aldrig hade någon ombord sett någonting mera aggressivt än denna hundra meter långa knappt två meter tjocka havsorm i detta ögonblick.

Men ungefär fem meter ifrån båten försvann huvudet ner i havet. Ormen hade dykt. I nästa ögonblick kom huvudet upp igen på andra sidan och kastade sig på nytt bakåt över fartyget och ner i vattnet igen på den första sidan, så att den nu beskrev två cirklar. Ännu en tredje cirkel beskrev den tills svansen äntligen kom till synes och började på sitt första varv kring skeppet.

I rasande fart cirklade ormen lodrätt kring skeppet i tre fasansfulla glänsande furiösa roterande cirklar. Den var så nära relingen som den kunde komma. Hade dess kropp kommit en centimeter närmare skrovet så hade den kommit i beröring med skeppet, och skeppet hade då förmodligen stjälpit. Så tycktes det, ty så farligt var ormens vanvettiga upptåg.

Ormens farliga konster och lekar med skeppet förde Richard och Arthur Richter närmare varandra, ty de ansåg sig båda ha skäl att oroa sig för vad det hela kunde leda till. Tysken kommenterade torrt, medan ormen höll på att rotera lodrätt runt skeppet:

"Hennes konster har en sådan mästerlig precision att uppvisa att hon måste ha övat sig. Sådant här kan man bara inte improvisera."

"Men aldrig har man hört talas om sådant här förut," fortsatte Richard. "Så om hon har gjort sådant här förut med andra skepp måste de skeppen ha slutat illa."

"Med andra ord är det att befara att vi troligen kommer att sluta illa," drog Richter sin logiska slutsats.

"Men det är ingen nyhet för denna resan," avslutade Richard.

Men John Griffith utropade entusiastiskt:

"Jag visste väl att hon inte tänkte skada oss! Hon ville bara leka med oss, den lilla gumman! Vilken fart! Vilken kvalificerad akrobatik! Vilken delfin skulle inte förgås av avund inför detta raffinerade skådespel! Det är bättre än Moskvas cirkus!"

Och barnen och mrs Reynolds delade fullkomligt hans mening.

Men ormens lekar blev farligare. Plötsligt saktade den farten samtidigt som den började beskriva mindre och mindre cirklar. Slutligen stannade den helt upp i luften, men i stället började den strama åt sig kring skeppet. Vad tänkte den göra? Tänkta den krossa skeppet som en boaorm sitt offer? Den stramade åt sig mer och mer. Nu var hela skeppet i dess grepp, och ännu stramade den åt sig. Alla höll andan. Spänningen var outhärdlig. Så märktes det med ens att ormen inte längre stramade åt sig, men båten satt nu som i ett skruvstäd fast i dess grepp. Så med ens började däckets känna osäkert och instabilt. Vad hände? Flera förlorade balansen.

"Hon lyfter upp oss!" skrek Bernhard, och med fasa såg alla hur havet försvann under dem. Ormen lyfte upp dem till en ansevärd höjd och höll dem där uppe medan de skrek och förfasade sig. Stackars Cecily var alldeles skräckslagen, och herr Richter var vit i ansiktet, men av barnen var bara Christopher vettskrämd. Allas nerver hotade att brista.

"Kan ingen säga till honom att sluta?" skrek mrs Reynolds, och man hörde Mortons lugna röst:

"Det tjänar nog ingenting till."

"Menar du att hon är döv?" hördes Richards sardoniska röst.

Alla var av någon anledning helt telepatiskt på ett självklart sätt överens om att sjöormen måste vara en 'hon'. Hon kunde inte vara något annat. George Hutchinson kallade henne rentav för 'moster', men ingen annan kände för att vara så respektlös mot ett sådant vidunder.

Nu gick maskinisten fram och vågade undersöka varelsens hud. Den var som av läder men förskräckligt tjock och förunderligt hård och sträv. Den var som av läderartat pansar. Så började ormen sakta ringla upp sig. Till slut kvarhöll hon skeppet i luften med endast ett halvt varv av sin kropp. Tysken var mållöst och andäktigt imponerad. "Står den på botten, eller hur kan den göra det?" frågade Mortons fru.

"Hon måste trampa vatten med hela resten av kroppen," förklarade tysken med kallsvett i pannan. "Det är ett otroligt mästarprov i avancerad akrobatik. Det är lika omöjligt som att humlan kan flyga, men lika fullt håller den omöjliga konsten på att utföras." Och han tog fram en ren vit näsduk och torkade sig i pannan.

Det var alltför tydligt att ormen helt enkelt bar skeppet simmande. Och plötsligt släppte ormen greppet, och där föll hela fartyget pladask ner till vattenytan. Plasket blev stort, och många slog sig ordentligt i fallet. Stackars George ramlade över bord, och man måste ro ut för att undsätta honom. De flesta var mycket förargade på sjöodjuret och slika förtretliga pajaskonster, ingen människa tycker om att andra har roligt på hennes bekostnad och i synnerhet inte om det är ett monster som roar sig på detta för människans värdighet förödmjukande vis; men John Griffith skrattade hela dagen av hjärtans lust åt ormens besynnerliga sinne för humor.

Ständigt hittade sjöormen på nya lekar. Den gjorde inte om det dåliga skämtet att lyfta upp dem i luften för att sedan pladask släppa ner dem igen, men däremot gjorde den en dag tvärtom: den ringlade sig omkring dem och började dra dem nedåt, så att vattnet hotade komma in genom gluggarna och spygatterna. Då tog herr Richter skeppets yxa och började bearbeta ormen, men det var som att hugga i bly. Yxan åstadkom visserligen märken och slant icke, men det var som att klubba en gorilla med en tändsticka.

Och ormen drog skeppet långsamt nedåt. Vattnet började sippra in genom gluggarna. Nu blev till och med John Griffith nervös. "Mitt kök! Mitt kök!" skrek han, och i herr Smiths hytt blev allting vått och förstört. Han gurglade och spottade ut vatten och yttrade förtrytsamt: "Vad är det för en rackare som spelar mig detta spratt just när jag äntligen håller på att få dö!"

Men plötsligt i sista minuten släppte ormen enligt sin vana sitt grepp, och hela skeppet guppade upp, och alla förlorade balansen. Herr Smith ramlade ur sängen, och nu var det herr Richter som tumlade över bord och med honom yxan, som tyvärr inte kunde räddas lika lätt som den tjocke tysken, som nästan flöt som en kork.

Och den otroliga ormen tycktes aldrig tröttna på att leka med dem. Ständigt hittade den på nya hårresande upptåg. En dag visade den ett nytt mästerskap i akrobatik med att i svindlande hastighet rotera runt skeppet. Huvudet höll den stilla först i luften ovanför skeppet och sedan nedsänkt i havet medan den med kroppen för övrigt beskrev en perfekt ellips med att cirkulera runt skeppet så snabbt och så fint att den knappast åstadkom några vågor. Tvärtom hindrade den alla oceandyningar från att nå fram till skeppet, ty de enda vågor som den gjorde rörde sig ju utåt. Sålunda vilade skeppet blickstill i lugnt vatten medan ormen i rasande fart härjade runt omkring dem.

En annan dag tycktes den mest bara nyfiket vilja glo på de små pittoreska passagerare som vågade beträda däckets. Den tycktes betrakta varje individ noggrant och uppmärksamt, som om den ville bekanta sig med var och en av dem särskilt. När herr Richter iförd sin finaste slips vågade se ormen i synen och säga: "Jag är inte rädd för dig," sänkte ormen sitt huvud i havet och lyfte det åter och fortfor med att lugnt studera herr Richter. Så stod de mitt framför varandra och mätte varandra med blicken ett tag, medan herr Richter tycktes bearbeta sin rädsla med att fortsätta utmana sin överman muntligt med fräckhet: "Ful är du också, din svarting! En säl är vackrare än du, och dina ögon är lika lömska som en bläckfisks. Stäng truten, för helvete, din gök, det drar!" Då avlossade ormen plötsligt och utan förvarning mot den stackars tysken en förödande skur havsvatten som genomdränkte den store herr Richter från liktornen till flinten: ingenting var torrt på honom efter den kallduschen. Herr Richter var mycket förtretad häröver, i synnerhet som hans stiliga hatt därav blev ytterligare deformerad, och han gick aldrig ut den dagen mer så länge ormen var i sikte.

Men de andra kunde inte låta bli att skratta åt honom, och greken sade: "Hon har inte glömt att du försökte hugga av henne på mitten med en yxa! Hon gav dig

bara en rättmätig betalning för gammal ost!" medan han vek sig dubbel av skratt. I samma ögonblick böjde sig ormen bakifrån mot fader Nikolaus och avlossade en ny störtstur mot denne intet ont anande prelat, ty vår vän hade inte ens sett ormen rikta in sig på honom. Då skrattade alla de andra ännu mer.

Sedan gick ingen längre säker på däck. Alla som visade sig fick sig en ordentlig dusch av våldsammaste slag, ty den munfull vatten som ormen alltid avlossade var nog för att fylla två stora badkar, och denna vattenmängd fick offren för ormens nycker över sig på en gång. Det var ormens lek för den dagen. Emellertid hade detta till naturlig följd att människorna började akta sig för att gå ut när ormen var inom synhåll. Det blev till en kurragömmalek, ty förr eller senare måste man gå ut om inte för annat så för att hämta frisk luft. Man gjorde det då väl medveten om att ormen kunde lura i kölvattnet och överraska en med en förnedrande kalldusch. Men allt oftare fanns inte ormen där, och med tiden kunde man allt tryggare gå ut i fred. Herr Richter tycktes emellertid ha otur, ty han råkade ständigt ut för ormens vattenbomber. Det var som om ormen med förkärlek lurade just på honom. Kanske var det för att herr Richter som var tjock var den mest iögonfallande individen på båten. Eller kanske var det för att ormen var särskilt känslig mot det alltid så utmanande elementet i tyskens personliga uppenbarelse.

Det var under dessa händelserika dagar som maskinisten gjorde en mycket udda anteckning i sin loggbok. Den löd:

"Gud gav Adam och Eva paradiset och lät dem njuta därav tills de tog frukten av det träd som Gud hade förbjudit dem att ta frukt ifrån. Därför drev han ut dem från paradiset och ut i mörkrets, nödens, smärtans och lidandets kvalfulla värld.

Gud gav åter människan paradiset genom imperialisten och kvinnodyrkaren Dante Alighieri, och Gud lät människan njuta frukterna därav tills hon sökte sig till 'nordpolen' och 'sydpolen' och konstruerade 'atombomben'."

Var det kanske ett citat av den grekiske prelaten?

Och var det kanske just den kvällen som Bernhard och den före detta maskinisten stod tillsammans vid relingen och uppmärksamt blickade söderut. Det var en av dessa aftnar då allting var stilla. Det var välbekant ombord att den nordliga vinden efter tre månader äntligen hade upphört och att strömmarna ej längre förde dem vidare söderut.

"Ser du," sade Louis eller Ludwig eller Lajos, vilketdera hans namn nu var, "i kväll syns det igen." Och han pekade rakt åt söder men inte mot horisonten. Och Bernhard såg det sällsamma.

"Var det detta som kaptenen avsåg, när han sade att man skulle gå ut och se vad som syntes vid midnatt, när han försökte förklara vår omöjliga geografiska position?" frågade Bernhard, men Lajos svarade inte.

Längst i söder ett stycke ovanför horisonten lyste sju starka stjärnor som tillsammans bildade en stjärnbild som de aldrig förut hade sett och kanske ingen annan heller, som bildade ett symmetriskt, brett och regelbundet V-tecken. Alla

sju stjärnorna var mycket klara, och V:ets spets pekade rakt mot söder och lodrätt mot horisonten.

"Det är svårt att tro att detta kan vara möjligt," menade Bernhard.

"Ja, ingenting är så otroligt som det man ser med egna ögon."

Och de mindes båda två mycket väl det kolossala huvudbry som det kryptiska uttalandet från kapten Carpenter en gång hade vållat den stackars herr Richter, när denne hade frågat kaptenen hur han visste var de var, och kaptenen hade svarat: "Gå ut och titta på mörkret vid midnatt." Det var midnatt just nu när denna aldrig förut sedda stjärnhimmels starkaste stjärnbild pekade rakt lodrätt neråt och dessutom synbarligen rakt mot söder.

44. *Incipit tragoedia*

Följande dag började sydliga vindar blåsa. De hissade segel och hoppades att vinden skulle föra dem mot norr.

Men stormar överraskade dem. Efter tre dagar högg haglet och snön och den gisslande cyklonen tag i deras skepp och släppte det ej ur sitt grepp.

I tre dagar rasade stormen som var den svåraste och hårdaste som de dittills hade upplevat. Under dessa förfärliga dagar såg det ut som om den gamle herr Smith definitivt skulle hälsa hem och kila vidare. Den grekiske prästen var orolig över herr Smiths själ, och i ett försök att eliminera faran att den gamle skulle råka illa ut på den andra sidan graven hade han mitt i cyklonens gråaste och våtaste ursinne följande samtal med den döende:

"Herr Howard, vill ni inte ta tillbaka er ohyggliga spådom om mänsklighetens reducering till 500 miljoner innan ni dör?"

"Aldrig i livet! För resten uttalade jag inte den önskan som en spådom utan som en av denna nya naturvärld inspirerad naiv önskan utan hopp om att någonsin kunna bli uppfylld. Men vill du ha det till spådom, så kör till! Gärna för mig! Och jag kommer att dö med den vanvettiga önskan, att den trots allt måste gå i uppfyllelse!

Och en sak får mig i alla fall att tro på att den kan gå i uppfyllelse."

"Och vad är det?"

"Anblicken av havet. Hur stort är inte havet, och hur stor är inte naturen i jämförelse med detta eländiga mikroskopiska kräk till människovrak, som själv är sin värsta fiende. Han visste hur rätt han hade som sade: 'Guds bästa vapen mot mänskligheten är människan'."

"Men det vapnet kan mänskligheten bruka till egen fördel med att i förnuftets namn förneka och bekämpa Gud."

"Och den som förnekar och bekämpar Gud förnekar och bekämpar blott sig själv. Det vet väl ni som är präst?"

Och dessa ord från den döendes sida mildrade prelatens oro en smula, ty i dessa ord skymtade han ett hopp för den döendes själ, att den kanske i alla fall inte direkt skulle bli fördömd på andra sidan. Men ändå var han inte helt nöjd, och

herr Smith gick hädan i enligt prästen ett näst intill osaligt själstillstånd, samma dag som den unga fru Cecily spolades över bord av stormen. Detta var en katastrof för George Hutchinson, som var alldeles otröstlig efter förlusten, och prästen fick ett heltidsarbete i att trösta honom. Han grät dag och natt och var alldeles förstörd och ville inte låta sig tröstas. Det hjälpte inte fast bröderna Reynolds hittade på att spela Brahms 'Ein Deutsches Requiem' på kaptenens grammofon enkom för honom. Musiken lindrade med sitt innerliga budskap och sin flödande värme av breda klanger och rika harmonier, men den tröstade inte.

Och barnen skrek under däck av skräck för den ohyggliga stormens ihållande raseri, och unge George såg ut att kroniskt förbli världens mest otröstliga människa. Dock menade människokännaren Richard, att George inte saknade sin fru så mycket för hennes egen skull som för det att han nu måste ligga ensam om nätterna.

En annan källa till oro var Arthur Richters själsliga kris. Eller den kanske skulle kallas för en religiös kris. Han omvände sig nämligen från den strikta naturvetenskapen till efter kaptenens teorier om deras färd anpassade nya egna högst personliga teorier, som föreföll minst sagt bisarra. Han chockerade alla i salongen en morgon, när han gjorde följande förbluffande uttalande:

"Saken är klar. Hädanefter är jorden inte rund längre."

Richard, som vid det här laget kände sin tysk, svarade: "Ni medger tydligen ändå, mr Writer, att den hittills har varit rund."

"Jag medger ingenting. Jag instämmer i att mänskligheten hittills har trott den vara rund, men det betyder ingalunda att den behöver ha varit rund för det."

"Men kära herr Richter," inföll mrs Reynolds, "om den inte är rund, vad är den då?" Alla såg med spänning fram emot svaret, som inte gjorde någon besviken:

"Det är mycket enkelt," sade herr Richter med sin mest perfekta expertmin och lade ifrån sig servietten efter att ha torkat munnen noga. "Vi har ju mycket klara fakta att utgå ifrån. Att den inte är platt är ju säkerställt ända sedan den första världsomseglingen för 450 år sedan. De nya fakta vi har att utgå ifrån är framför allt en ny del av stjärnhimmeln med nya stjärnbilder, som ingen människa har sett förut. Hur i all sin dar kan man förklara något sådant? Har vi ramlat genom dimensionerna? Nej, det är ingen science fiction det handlar om. Det är mycket enklare än så. Det har gjorts ett antal världsomseglingar, som definitivt bevisat att jorden är rund – *på den ena leden*. Men ingen har rest runt världen *på den andra leden*. Ingen har någonsin bevisat att jorden även är rund lodrätt. Alltså står vi inför det faktum, att vår värld måste vara en pelare genom hela universum, *kanske rentav dess axel*."

Detta framlade han som den självklaraste sak i världen. Han utgick ifrån att det var omöjligt för någon att bestrida hans tes. Men Richard gav inte upp så lätt:

"Men min bäste Arthur, även om folk inte har *seglat* runt världen vertikalt och passerat båda polerna och därigenom kunnat visa att jorden även är rund lodrätt utom vågrätt, så har det dock *flugit* folk över båda polerna."

"Helt riktigt, herr Richard, men jag har tagit hänsyn till sådana fakta. Jag räknade nästan med just sådana invändningar. Man kunde ju även invända att sputnikar och astronauter svävat över polerna och kunnat se att jorden är rund. Inte minst har man så sent som i förra året sett det från själva månen. Men antag att rymden förvrider människosynen, så att man får ett perspektiv på universum som genom ett *fisköga*? Då skulle jorden och varje planet *se* rund ut utan att behöva vara det."

Alla förbluffades av detta resonemang, men Richard gav sig inte.

"Antag att du har rätt, Arthur. Antag att universum förvandlar våra människoögon till fiskögon, och att jorden bara *ser* rund ut utan att vara det. Likväl finns det några antydningar kvar till att jorden ändå kan vara rund. Till exempel har många fartyg och flygplan försvunnit över jorden vid exempelvis Bermudatriangeln och Djävulshavet och delar av Indiska Oceanen utanför Afrika, men aldrig har någon flugit bort sig eller seglat bort sig mot Arktis eller Antarktis, som skulle tyda på att jorden är en pelare, som du säger, och inte ett jordklot. Hur förklarar du det?"

"Men min bästa Richard, nu blir ni direkt barnslig. Det är ju kallt vid polerna! Där finns ju is, som tar emot! Och Richard Byrd flög faktiskt över sydpolen och kom vidare till andra sidan och såg världen bli grön på andra sidan. Detta har ingen tagit på allvar i världen före mig, och Byrds observationer kan endast förklaras med att jorden faktiskt *är* en pelare.

Men jag skall modifiera min utsago. Jag erkänner att jorden smalnar av vid polerna. Därför är dessa ställen kallare, och därför bildas det kontinenter av is där. Detta kan ingen förneka. Men likväl är jorden en pelare. Hur går då detta ihop? Jo, *jordpelaren är skruvad!*" Arthur Richter var mäktigt belåten med utspelet av sin slutsats som sitt sista och definitiva trumkort. "Har ni tänkt på det? Precis som en barockpelare! Har någon tänkt på det före mig? Nej, aldrig! Är det inte genialiskt?" sade han med en triumferande min som om han väntade att hela världen skulle applådera honom och överösa honom med nobelpris för sin upptäckt.

Men stormen bedarrade. George fortfor dock att sörja och gräma sig över förlusten av vad han kallade 'sitt livs mörkers enda ljus'. Han sörjde gradvis ihjäl sig. Eftersom det inte fanns någon ny ledig flicka ombord som han lämpligen kunde gifta sig med, så gick han en natt när ingen såg det över bord och försvann. Hellre dukade han under för ensamheten än att han accepterade den.

Men fiskelyckan upphörde inte för det. De fiskade en brunröd grann fisk som smakade mycket gott. Smaken var syrlig och frisk, och fiskens kött var mycket saftigt. Herr Richter ansåg sig med goda skäl kunna antaga att den innehöll mycket C-vitamin. I synnerhet barnen älskade den.

Och allt oftare begav sig Richard Reynolds och stewarden John Griffith tillsammans ut för att fiska. Ej ens Richard kunde få reda på mycket om John, ty denne insisterade på att få förbli en anonym nolla i denna världen. De fiskade ivrigt och fick en dag ett ordentligt napp. Fisken var en sådan baddare, att den

började fara iväg med båten. "Kapa linan!" bad Richard som inte hade fått nappet, men John svarade: "Nej, nu när jag äntligen har fått någonting riktigt på kroken tänker jag inte släppa det! Det är bara du som har haft god fiskelycka hittills! Nu är det äntligen min tur! Vi kan ro tillbaka till båten sedan."

Men den lilla jollen bogserades en lång väg innan den stannade. Slutligen tycktes fisken ha tröttnat. Den kom upp till ytan, och det var sannerligen en gigant. "Ge mig den lilla harpunen, så skall jag avsluta honom," sade John, och Richard lydde. Och med harpunen i beredskap stod John i fören medan Richard rodde fram till den vilande jättefisken, som var större än jollen.

"Lämna fisken i fred," sade Richard. "Vi kan ändå inte bogsera den tillbaka till skeppet."

"Det kan vi visst det," sade John och begravde harpunen i fiskens sida. Då blev det liv på honom. Han sprattlade till i en förfärlig dödskamp, och med stjärten stötte han till jollen så häftigt, att John förlorade balansen och föll över bord.

Det var detta tillfälle som någon hade väntat på. Som en ond havets vålnad dök en blå skugga fram från djupet under den dödssårade fisken, troligen ditlockad av dess blod och vittringar i vattnet. Richard igenkände det ohyggliga anletet: det var det jättelika blåa avgrundsgapet, den så kallade Blåkäften. Även John såg det och vrålade, men jollen var utom räckhåll för honom. Den blåa köttätaren var som av gelé. Den tycktes inte simma utan glida fram genom vattnet. Den var som en jättelik guldfisk med hängande äckliga manetliknande slöjor överallt omkring sig men ännu gränslöst mycket fulare. Långsamt slog den käftarna om den stackars vrålade John, som Richard för sent hann fram till. Som en havsanemon slukar en fisk slukade den blå avgrundsfisken John långsamt bit för bit medan hans kött maldes sönder inne i munnen. Richard antog att den liksom en orm hade bakåtriktade tänder som hindrade offret från att glida ut ur gapet. John vrålade ända tills Blåkäften med ett ryck drog honom under vattenytan. Richard begravde sitt ansikte i händerna. Detta var för honom den värsta katastrofen under resan hittills. Men han måste tillbaka till fartyget. Han skar loss den nu nästan döda läckra jättefisken, som hade räckt till mat åt dem alla i fem dagar men som han inte kunde bogsera tillbaka till fartyget ensam, och började forcerat ro tillbaka till skeppet, som just höll på att komma ur sikte för honom. Det tog flera timmar för honom att komma fram, men han hann före skymningen, och då var han i upplösningstillstånd när han för de andra måste berätta vad som hade hänt. Hur trött han än var kunde han inte sova den natten.

Så omkom den gåtfulle stewarden. Skeppet blev sig aldrig likt igen, och den höga renhetsstandarden började genast förfalla. Det märktes alltför tydligt att skeppets mest konstruktiva hand inte längre var verksam.

Det var vid Richards skildring av detta stewardens öde som Mortons fru blev vansinnig. Ingen hade vetat att hon hade haft anlag för detta, och när det bröt ut blev det en svår chock för alla. Hon förblev vansinnig i några dagar till fruktansvärda provningar för alla som utsattes för hennes svador. Hon kunde

fara ut i långa tirader och sjunga ut sitt skräckinjagande vanvett i ändlösa gastkramande scener:

"Hör ni inte hur vår steward kallar på oss! Och han är inte den ende. De väntar alla på oss där ute i havet. Vi bär alla på skulden efter Franks bortgång. Vi mördade honom gradvis, vi lät hans fru psykiskt tortera ihjäl honom utan att vi ingrep, och han är inte den ende som ska sluta oss alla i sin kalla våta famn. De väntar alla på oss: Frank, Frieda Weber, kaptenen, styrmannen, mr Finch och alla. Ser ni inte där nere i det mörka kalla vattnet hur de vinkar åt oss och kallar oss till sig? Snart får vi alla hålla dem sällskap. Snart blir vi alla ett med dem. Ingen av oss skall överleva. Vi måste alla förgås, ty vi har sett sådant som ingen människa får se. Vi har sett den förbjudna världen och seglat på det förbjudna havet, och därför har vi alla blivit galna. Vi har blivit så galna att ingen av oss längre vet var vi är utan bara ser syner och monster och hemska mardrömmar mitt på dagen. Jag försäkrar er alla att vi är vansinniga allihop! Även du, Richard, den kallaste och klokaste av oss alla, din förfärlige cyniker, som dock inte var ensam om att mörda Frank, och även ni, våra tre älskade gossar, ni kommer att bli galnare än oss allihop!"

"För för Guds skull bort barnen!" ingrep Richard, och prästen tog hand om barnen, som aldrig mer fick träffa sin moder.

"Ve den av oss som överlever detta! Inget öde blir värre än hans, ty hans minnen av denna resas fasor skall bli honom övermäktiga, liksom de redan har blivit mig outhärdliga, och liksom de redan har förmörkat sinnena på oss allihop! Ingen av oss skall kunna undkomma! Vi skall alla bli osaliga förbannade och vansinniga själar för alltid, som för alltid skall tortera även alla andra som vågar sig ut hit på detta fördömda främmande hav utan ände! Ve oss, ty vi är alla dödens barn! Det finns ingen räddning! Det finns ingen väg tillbaka! Vi måste alla gå under, hopplöst förlorade för evigt! Vi är fördömda för alltid! Vi kan aldrig bli människor igen! Vi är bara ett flytande sjunkande dårhus, som snart skall bli vrak! Vi är alla förlorade vrak! Ve oss!"

Hennes scener blev allt annat än uppbyggliga för de andra ombord, och störst skada av alla tog hennes son Christopher av hennes stirrande irrande ögon och stripiga hår som stod på ända klibbigt av svett och förvridet av blåsten. Han skulle aldrig en minut under återstoden av sitt unga liv kunna glömma de sista fasaväckande bilderna av sin förpinta moders helt förryckta uppenbarelse. Så olidlig blev hennes konstant hysteriska närvaro ombord att Richard, hennes svåger, på tredje dagen av hennes vanvett grep henne och slungade henne över bord, själv smittad av hennes desperation och till största tänkbara ohyggliga men för hans egen själsliga hälsa.

Redan tidigare hade de röda havsormarna siktats. De var mycket mindre än den stora svarta, men dessa var rovdjur. De slingrade sig omkring sina offer och drack deras blod som en sorts havets vampyrer, och männen ombord kunde se hur den vansinniga kvinnan omedelbart omhändertogs av dem. Morton ville slänga sig i havet efter henne, emedan han ej kunde hinna sätta ut jollen, men

Richard hindrade honom med våld genom brottargrepp och några väl riktade knytnävsslag, som gav Morton en väl blodig nuna.

Trots förfärligheten i detta brott att med våld slänga en människa över bord, hade detta det mest drastiska tänkbara av alla operativa ingrepp i denna akuta krissituation varit det bästa tänkbara för alla de andras del. Tysken hade själv medgivit: "Vi kan ju inte bara låsa in henne," och ingen mästarvård i världen, inte den innerligaste ömhet och hjärtegodaste värme ens från den djupt medmänskliga prästens sida hade det minsta kunnat lindra hennes vanvett. Hade Richard inte slängt henne över bord hade hon med största sannolikhet förr eller senare gått över bord själv. Hans åtgärd förkortade hennes lidande. Det var ohyggligt, men det gjorde livet lättare för alla de andra och mest för barnen. Man måste se det ur den synvinkeln, vilket särskilt prästen ständigt poängterade för Richard, som dock ändå aldrig kunde förlåta sig själv för sin överilade desperata gärning.

Och emedan det nu ej längre fanns några kvinnor kvar ombord åtog sig i stället herr Richter med gott mod uppgiften att laga mat åt alla och sköta om köket. Han gjorde sig i det vita kockförklädet och visade nu prov på moraliskt uppfriskande krafter, som vid det här laget minsann behövdes ombord.

Ty nu började för dem utsägliga lidanden. Höststormar tornade upp sig en dag för att sedan rasa i en veckas tid, varpå följde kanske en dags uppehåll innan nästa höststorm började. Båten piskades, hackades, sönderslets och förlorade allt mera av sin påbyggnad medan den begynte läcka allt mera. Men vindarna och stormarna förde dem stadigt med sig norrut.

En morgon var det emellertid vackert väder. Solen sken och värmdde, och det var gott att andas i morgonluften. Men då såg de i norr hur ett märkvärdigt fenomen uppenbarade sig. Längs med hela horisonten tornade höga vita vidder upp sig, men de liknade ingenting. Var det is och snö eller land eller bara moln? Det var ingendera. Och de drev i rak riktning mot dessa mystiska vita vidder.

Vid middag kunde de i kikaren se vad det var. Det var berg av sjöskum. Det var otroliga mängder sjöskum som tornade upp sig till kanske hundra meters höjd.

"Kommer vi in där blir det tjockare än i den giftigaste dimman i London," sade Richard. Men herr Richter sade:

"Men bakom allt det där skummet kanske det finns land?"

Och in i skummet var just vart de drev. Konsekvenserna blev fatala. Skummet var tjockt som brandvätska när det var som tätast, det trängde in överallt, och det var nästan omöjligt att andas ombord. Skummet vällde in över dem från sidorna och uppifrån och från alla håll. De kunde bara låsa sig inne och stänga alla ventiler. Men skummets tryck var så starkt att de fruktade att de skulle dränkas eller krossas under det, och de måste någon gång ha luft. Det räckte inte bara med skummets ibland mycket stora luftbubblor. Situationen blev kritisk, ty de började lida svårt där inne i instängdheten och framför allt barnen.

Efter två dagar var emellertid himlen blå igen, och skummet var spårlöst försvunnet till ingenstans. Kvar fanns bara det oändliga eviga öppna havet. Men de smutsiga kvarliggande resterna av skum som låg överallt och som nästan täckte in hela farkosten vittnade ännu om skumregionens verklighet och fasa. De fick skotta skum och rengöra däck i tre dagar innan fartyget blev normalt igen.

Men vid det laget hade herr Richter inte långt kvar. Umbärandena blev för mycket för honom, hans hjärta sade ifrån, och dessutom fick han vatten i lungorna. Innan han blev alltför dålig hann han dock berätta sitt 'livs historia', som han kallade den. Det var en egendomlig berättelse i symbolisk form som löd så här:

45.

Fiskarn Tomas.

"Han föddes i en liten hydda. Hans föräldrar voro fiskare. De levde fattigt, ty den sjö de levde vid gav inte mycket. Hyddan låg vid stranden av en sluttning. Runtom sjön var endast höga branta berg av obestiglig ödslighet och hemsk förfärlighet. De var som knivar och som taggar emot skyn. I dalen bodde ingen annan invid sjön än fiskarparet. Ingen människa kom någonsin till dalen, och blott sällan färdades det födda barnets far till andra trakter över bergen. Närmsta granne bodde tio mil åt norr djupt nere i en skyddad enslig dal invid en sjö precis som de, och färden dit var svår. När fadern återkom från dylik resa var han halvdöd, och från just en sådan resa kom han en dag aldrig mer tillbaka. Sonen var då tolv år gammal. Modern väntade och hoppades i flera år, men maken uteblev, och aldrig mera hördes något liv från honom.

Sonen Tomas fick nu tjäna moderns och sitt eget levebröd. Han fiskade på sjön båd' natt och dag sex dygn i veckan och försörjde modern och sig själv därmed blott nätt och jämnt, ty sällan kom det fisk i näten. Modern dog när sonen fyllde sjuutton år, fortfarande i tron att maken en dag skulle komma hem tillbaka.

Fiskarn Tomas hade nu blott eget liv att tänka på att underhålla. Varje gryning gick han ner till båten, rodde ut på sjön och var där hela dagen för att inte vända åter hem förrän till natten. Vädret var bedrövtligt elva dagar utav tolv. Hård blåst, fult väder, kalla regn och skurar, hagel, storm och snö på vintern genomled han tappert dag ut, dag in, månad efter månad, höst på vår och långa år i ändlös följd. Dock klagade han ej på vädret, på den knappa fångsten, på det knapra fisket, på sin fattigdom, sin nödtorft och sin enslighet och ensamhet. Han trivdes i sin karga värld. Han älskade den lilla magra sjön, det karga berg- och klipplandskapet, ödemarken, där ej någon trädsort växte, och där gamar mest höll till bland andra mer föraktliga och äckliga små djur, som var just lika ensliga och ensamma som han. Han älskade sin vilda råa värld med all dess gråa hemska ödslighet och grymmaste förskräcklighet, och aldrig klagade han på sin lott. Ty när han kom i nöd så tittade han blott ur mörka dalens botten upp till klarblå

himlen och till Gud, som han ej någonsin försummade och glömde bort. Han trodde alltid på det ljusblå himmelriket och den ende Guden med en innerlig och djup förtröstan, som hans moder hade lärt och undervisat honom till. Den enda bok han ägde och hans enda ögonsten var Bibeln, som han kunde läsa långsamt och med någon svårighet. Den hade nedärvts genom fyra släktled, men dess språk var fullt begripligt och ej olik det han talade, ty språk förnyas långsamt när det överlever isolerat.

Åren långa blevo, månaderna ännu längre, men dock längst av alla voro dagarna. Den unge tjuugoåringen, som ensam levde i sin karga bergsdal, fiskade och levde torftigt som förut. Men faderns minne levde i hans sinne. "Varför gav han sig iväg från dalen ut till främmande och vilda trakter, som han icke kände till?" var fiskarns stora undran. Men så småningom så gick han ett steg vidare och frågade sig så: "Vad månne finnas bortom bergen, ovanför min egen djupa dal och bakom stupen, klyftorna och bortom gamars branter?" Och en dag beslöt han sig för att ta reda på den saken.

Utan verktyg, utrustning och annat klättrade han en dag upp i bergen ovanför sin dal. Vad såg han högst där uppe? Bara mera berg i ännu större fruktansvärdhet, högre digerhet och mer förbjudande omänsklighet och branthet i oändlighet. Hans egen dal var blott ett litet hål i ett oändligt ödsligt och förfärligt bergsmassiv, och detta lilla hål var kantat av de största berg och fjäll och kedjor utav vassa kammar som han hade sett. Han blickade mot högsta berget som han såg långt bort i norr och tänkte: "Bakom det där berget någonstans bor grannen som min pappa kände till." Han sänkte blicken mot den närmsta dalen utanför sin egen. Svindlande och brant var stupet ned mot lilla fjällsjön långt där nere, men hans egen dal var ännu djupare. Den såg åtminstone så ut.

Han tog sig hem igen och fortsatte att fiska, men han kunde aldrig glömma upptäcktsfärden upp för bergen. En dag fattade han ett beslut att åter klättra upp för klipporna och utforska den dalen som han hade sett ej långt från sin. Han inledde sin andra resa.

Åter tog han sig för branta stupen upp till krönet av sin dal. Igen såg han det evigt vilda karga berglandskapet svart och livlöst breda ut sig i sin tröstlöshet och ödslighet till världens ände. Och han tog sig till den dal han hade sett en halvmil från sin egen.

Och den visade sig snart att vara mycket djupare och vildare. Den sträckte sig åtminstone till djupet av fem hundra meter. Ogästvänlig, obebodd och ej beboelig fann han den vara. Djupast ner i dalens botten låg en sjö som väl var tio gånger större än den sjö som låg i hans dal. Denna nya insjös vatten var dessutom salt och odrickbart. Besviken trädde han sin återfärd.

Men vädret blev till storm. En full orkan kom vinande med snö och hagel när han kommit upp ur hemska avgrundsdalen. Det var icke möjligt att ens se sin hand framför sig i den gisslande och tjocka mjölk som stormen var, men fiskarn fortsatte ändå att vandra åt det håll han trodde var det rätta. Iskallt var det, han var genomsur och stel av köld, men döden vore det att vila. Snart så visste han

med säkerhet att han var mycket vilse. Ändå fortsatte han med att vandra utan kunskap vart. Han irrade, han föll och snubblade ordentligt många gånger men steg alltid upp igen, och stormen började nu äntligen att minska och bedarra i sin hänsynslösa kraft. Det värsta var nu överståndet. Åter kunde han nu se och fann att klipplandskapet var det samma. Han var levande ännu och i sitt eget land, om än han dock var mera trött och slut än vad han någonsin förr hade varit i sitt liv. Han var ock mera hungrig, törstig, fattig, mer i nöd och mera utblottad än någonsin. Han stapplade med trötta steg med vinden halvt ihjälpt av det vilda vädret mot ett väldigt hav i fjärran som han såg, som även kunde vara en oändligt vidsträckt rik och vacker sjö med bygder invid stränderna och på de många gröna öarna.

Hans vandring dit tog fyra dagar. Sista dagen nådde han det sista berget före sjön. Han lyckades att ta sig över det med nöd, men när nu allt det onda var förbi och över och han såg bebyggelse där nere invid stranden sjönk han medvetslös ihop. Han hade oavbrutet svultit i fem dagar och av örnar, gamar, storm och blåst marterats ännu mycket längre.

Folk från havets strand, den stora insjöns stränders bygder, fann den arme. Tvenne herdar voro de som fann den stupade och som så vänligt hjälpte honom till en stuga.

Och när sedan Tomas hade vaknat och fått i sig litet mat och började berätta om sin resa grepos alla av stor häpnad. Aldrig förr så hade ett så märkligt under skett, att någon man som hade givit sig till bergens land i öster hade kommit levande tillbaka, och långt mer ovanligt var det att en mänska från det otillgängliga och ofruktbara hårda landet där i öster hade kommit ner till deras väldiga och rika, vänliga och söta sjö.

I bygden där vid sjön så lärde Tomas sig en aning om den värld han levde i. Han lärde, att än längre emot norr så låg det verkliga, oändliga och ofarbara havet, höjden av all ogästvänlighet och farlighet i bitter stormande och dödlig salthet. Till dess strand var det omöjligt att på något sätt bege sig, ty dess vågor voro högre än all världens högsta berg.

Om landet mer mot söder hörde han mer vaga men i sanning underbara rykten. Längst i söder på all världens högst belägna punkt så skulle världens största sjö med världens rikaste och största vatten ligga med de bästa och mest generösa nejder runt omkring. Det fanns ej i all världen någon sjö med så djupt, rent och fiskrikt vatten. Där fanns öar i oändlighet med rika skogar, grönskande och djuruppfyllda dalar, ängar, trädgårdar och parker. Vid sjöns stränder låg tre städer och otaliga små byar, rika bygder, stora gårdar och domäner. Mjolk och honung flöt i söderlandet där vid världens största sjö, men alla dessa rykten var blott rykten som ej någon kunde rakt på sak bevisa att var sanna. Ingen av de människor som talade om saken hade någonsin fått se den sagolika sjön, och det var helt omöjligt att bege sig dit på grund av avståndet, som sades vara hundra mil. Dessutom fanns det inga vägar dit, och den oländiga terrängen, bergen, vildmarken och öde vidderna som ingen kände till tog alltid livet av en resenär.

Allt detta fick dock Tomas att besluta sig för att försöka finna detta paradiset, om det nu fanns. Det fanns ej någon som var mäktig att med våld ens hålla honom från det högst riskabla företaget. Väl utrustad började han på sin tredje resa. Färden gick mot solens land, mot sunnan-östern. Men det lömska ödet ville föra honom andra vägar. I hans värld fanns inga kartor, inga vägar, ingen klar geografi och allra minst kompasser. När han lämnade det stora havet, sjön som hade räddat honom och som därför han benämnde 'den förklarade lagunen', blev strax vädret mycket sämre. Hagel, regn och snö förstörde sikten. Huru gärna ville han då icke återvända till den goda sjön med väl försedda bygderna! Men det var nu omöjligt att i hemska vädret finna rätta vägen dit. Han kunde blott gå framåt, gissningsvis och helt på måfå.

Irrande omkring i ödemarken led han mycket ont. Han stötte då och då ibland på något torp där vänliga och isolerade personer tog emot den vilsne, men det faktum att de blev allt glesare och mera fattiga förvissade hans hjärta om att han ej var på rätta vägar, och det hemska vädret ville icke klarna. Solen var begravd i himlens mörker.

Efter tjugo dagar av förfärliga och hemska vedermödor fann han sig igen i ett ej vänligt landskap fullt av höga bergs förbjudande och kala branter och små djupa dalar i mörk enslig ödslighet, och Tomas tänkte då: "Måhända jag nu återser den dal jag föddes i." Men vädret blev blott sämre. Mulet var det alla dagar och omöjligt att bestämma rätta riktningen mot den legendomspunna sjö som skulle vara störst i världen.

Dag för dag blev sikten sämre, landet mera ödsligt, fattigt, kargt och främmande, de vassa topparna allt högre och de djupa dalarna allt mera svindlande i sina avgrundsdjup. Det var blott sällan som han fann en mänsklig själ i denna vilda värld av endast hårda hänsynslösa vindar. De alltmera ensliga och ensamma små fattighjon, som isolerade, utmärglade och svultna levde sina usla och förkrympta liv i miserabla hyddor, var ju längre bort han kom allt mera tysta och förstämnda, dumma, ignoranta och förskrämda. Och för varje vecka blevo avstånden emellan människor allt större.

Mörkare och kallare och oavbrutet sämre, hemska och tristare blev vädret, himmelen och skyn. Han nådde nu ett landskap som var ännu mera ödsligt än hans eget. Utan slätter, utan ett grönt grässtrå, utan människor, utan något liv, och grått och svart som lava var det vilda berglandskapet. Varje berg var tusen meter högt åtminstone, och varje liten tvärbrant dal med liten sjö i botten var minst tusen meter djup. Och bergen blev blott brantare, mer ödsliga och större, vildare och mer svåröverkomliga, mer spetsiga och sällsamt formade ju längre in i landet han begav sig. Små, eländiga och fattiga som övergivna ödetorp var hyddorna i dalarna. Allt mer kuperat och omöjligt att bevandra blev det öde landets skräckinjagande och kala vildhet. Dalarna låg tätt, det gick ett dussin på var mil, men vassa bergen lågo ännu tätare, och varje dal var isolerad liksom varje berg och topp var ensam. Här fanns inga kedjor och ej några sammanhängande kanjoner, utan allt var åtskilt, splittrat och med omsorg ordnat till ett drastiskt

kaos av naturen. Efter att med plågsam möda ha passerat tjugo djupa avgrundsdlar fann han så en mänsklig boning i den tjugoförsta, där en ensam dövstum gammal fiskare försökte överleva. Efter denna dal passerade den trägne Tomas ännu trettiofyra dalar innan i den trettiofemte han påträffade en mänskoboning vid en sjö, där en eländig gammal gumma bodde ensam med en vanskapt ensam dotter. Även de försörjde sig på fisk. Och varje dal som vandraren steg ned i föregicks av tjugo höga branta stupande och kala berg, på vilka stormar ständigt blåste regn och hagel mest men även snö i alltför problematisk riklighet. På bergen kunde ingen mänska leva. Blott i djupa branta dalarna fanns skydd för stormars oupphörliga och digert hårda gissel.

Högt bland bergen hörde han en dag från det håll varifrån den hårda pinande och hemska blåsten kom ett ljud, som fick den lidande att lystra. Ett avlägset då var det som kom med vinden. Stort och susande var ljudet i sin evigt brusande oändlighet, och nästan som från himmelen kom stora dånet, tycktes det. Och Tomas undrade.

Han stötte på en fiskarhydda djupt där nere i en karg mörk dal invid en sjö. I dalen rådde evig skugga hela året om. Där bodde i eländig fattigdom och nödtorft en förpinad fiskaränka halvt från sina sinnen av sitt hårda omöjliga liv. Och Tomas frågade den arma när han var hos henne vad det var för ett oändligt oupphörligt då i fjärran. Kvinnan svarade att det var havet.

"Vad är havet?" frågade då Tomas.

"Gå och se. Gå bara rakt i riktning mot det ned för bergen."

Tomas följde kvinnans råd.

En vecka senare när han var halvdöd utav svält och stel som is av köld och hungrig som en diarrésjuk vintervarg och färdig att ge upp kom han igenom ett oändligt högt beläget svårbestigt pass, och därifrån så såg han havet. Aldrig hade han i sitt eländiga och kunskapsfria liv sett någonting som var så mäktigt i sin härlighet, så storslaget i sin oändlighet och så befriande i sin omätligt stora skönhet. Så långt ögat kunde se låg öppet dånande och ljuvligt hav, så smällande och rasande av livfullhet i vild osalighet och vackraste oändlighet. Han fröjdades inför den synen. Men han ville komma närmare, och därför klev han ned för berget vidare mot avgrundsbranterna som sluttade mot havet.

Men en dag var det omöjligt för den lilla människan att våga sig än närmare. Han insåg nu att folket talat sant som sagt, att havets vågor voro större än vart skyhögt berg i världen. Höga spetsiga oformliga och branta vågorna var icke högre än hans land, men varje våg var mycket större, högre och mer fruktansvärd än varje berg om man ej räknade dess höjd från havets yta. Varje våg var säkert mer än femtio meter hög. Det hav som han nu såg var som ett berglandskap men mycket vildare än det som han nu hade vandrat genom och dessutom rörligt och upproriskt fritt i våldsamt dansande och rusigt kaos. Likväl älskade han detta hav från första ögonkastet, ty det var så ändlöst i sin frihet, och så obegränsat vackert i sin levande färgstarka friskhet, och mer imponerande än någonting, som han nu redan hade sett i världen. Men han visste icke var han var.

Han hade sökt ett paradiset i söder och stod nu vid världens ände längst i norr. Om blott han visste var det fanns en by, en civilisationens utpost någonstans, en enda mänsklig boning eller håla eller något mänskligt över huvudet taget. Men han hade ingenting förutom Gud, men Gud var god nog och så mänsklig att han ledde honom.

Just när Tomas tänkte överge sin kurs och åter vandra upp i bergen såg han österut en liten undanskymd och skyddad dal blygt gömma sig. Blott för att slippa stormens raseri, de vilda hagelbyarna, det våta stänket ifrån havet, som var värre än det värsta hällregn, och den hemska pinande och ilskna vinden, och blott för att i den lilla dalen kanske finna lä och vila, gick den ensamme och övergivne vandraren åt dalens håll. Men dalen visade sig vara djup och lång. Den blev blott djupare och vidare ju längre in han kom i den. Och längst där inne i dess botten öppnade sig en i storlek överraskande ofantlig sjö, och där på andra sidan av den långa smala sjön såg Tomas en helt liten men dock verklig stuga. "Kan då verkligen trots havets närhet någon bo i dessa öde nejder av blott kal sterilitet och vildhet?" tänkte fiskaren Tomas. Sjön var stor, och det tog halva dagen för den arme mannen att längs branta kuster ta sig fram till den fallfärdiga baracken borterst vid sjöns ända och längst in i dalen. Men till slut så kom han fram. Han knackade försiktigt på och fick till svar:

"Stig in!"

Och fiskaren Tomas steg försiktigt in.

I lilla ödetorpet bodde en livslevande oändligt gammal fiskare. Han levde på den fisk som fanns i djupa sjön. Sjöns vatten var ej sött men salt, och endast salthavsfiskar fanns i sjön, men de var goda med, om än de var långt större, farligare och långt svårare att fånga. Den oändligt gamle fiskaren var vänlig och bjöd Tomas fromt att stanna.

"Denna dal, där endast jag och ingen annan bor," förtäljde gamlingen, "är skyddad, trygg och oåtkomlig för allt havets värsta vredesåskor. Hit når ingen havsvåg, inga våldsamma tyfoner och ej någon fara som vi människor kan ha att vara rädda för. Blott litet saltstänk kommer droppandes hit in från yttervärlden och uppfyller sjön med vatten, så att den beständigt är så full som den kan bli. Min vän, jag har sett märkliga och mycket sällsamma små saker i mitt liv. Så länge jag kan minnas har jag levt i havets närhet, och det havet har minsann märkvärdiga och märkliga otroligheter att uppvisa och att uppenbara för oss dödliga."

Och mannen underhöll sin gäst, den fromme Tomas, i fem månader med de mest underbara och fantastiska berättelser om havet.

"Havet," sade gamlingen, "är fyllt av gäddor vilka alla är minst fyra meter långa. Vackra är de gäddorna! Du skulle se de monstrens vackra mjuka silvervita bukar! Skönare, mer ädla och mer silverblanka och välskapta varelser finns ej på jorden."

Men hur kunde gamlingen få sötvatten? Jo, det var dalens hemlighet. Det fanns en källa som kom upp från underjorden. Denna källa flödade beständigt, och den källan endast gjorde dalen alls beboelig. Den hade gamle mannen i sin

ungdom upptäckt av en slump. Den hade räddat honom från att dö, och sedan hade han betraktat dalen som sin egen och där byggt åt sig ett hus av drivved som ännu stod kvar, om dock det lika ålderstiget var som gubben själv. Och gamlingen berättade:

"När havet drar sig åter efter att ha slungat upp en våg mot kusten har jag själv ifrån en lodrät klippa sett hur stor höjd det har varit mellan vågens topp och vågens dal. Den fräsande vågtoppens skum kom upp till mig och drog mig nästan ner i avgrunden, och havet låg då hundra meter under mig. I nästa ögonblick kom nästa våg som nästan nådde upp till mig igen. Jag skall en dag själv visa platsen för dig så att du får se att vad jag här har sagt är sant. Den klippan stupar lodrätt rakt ner i det skummande och fradgande, det fräsande och kokande för evigt stormande ohyggligt människofientliga förfärliga för alltid vredgade och odämpbara havet, som är höjden av all oro och all människofientlig vrede."

Och en dag när himlen var helt fri från moln och blå och klar och ljus som aldrig annars sade gamle fiskaren till Tomas:

"Se! Idag så är det lugnt och stilla. Vinden stormar ej som vanligt, och det borde gå att komma fram till havet till den branta bergvägg som jag har berättat om."

Och de två djärva männen gav sig ut ur dalen och på klättring ned för bergen. Gamlingen var säker på hur vägen gick. För varje ögonblick så kom de närmare och längre ner mot havets yta. Tomas var skräckslagen över hur förskräckligt brant det ständigt förde neråt och hur alldeles oändligt långt djupt ner det vilda havet låg. Den branta bergsnedstigningen var utan ände. Säkert gick de ner en mil förrän den gamle sade:

"Nu är vi strax framme."

Tomas var förfärad över hur långt nere och hur nära havet de befann sig, och fortfarande bar stigen ännu längre nedåt. Den var brant och lång och gick allt mera lodrätt rakt mot jordens medelpunkt.

Men slutligen tog fiskaren till orda, och han sade:

"Tag dig nu en lugn försiktig titt rakt neråt över kanten av den hylla som vi står på."

Tomas gjorde så och fann att fiskargubben hade talat sant. Rakt nedanför dem brusade det mäktiga oändliga och öde havet i sitt ofattbara majestät. Det var minst hundra femtio meter ner till vattnet efter varje våg, men varje våg som ankom nådde nästan upp till deras avsats. Detta satte skräcken i den arme Tomas. Gamle fiskaren tog lugnt och tryggt till orda:

"Det är vackert, lugnt och fridfullt nu idag. Men när det sedan blåser vardagsstorm så kan man inte stå var vi nu står. Ja, Tomas, du har nu fått stifta närmare bekantskap med det kära praktfulla, dådkraftiga och nåderika havet!"

Så inleddes herr Richters oändliga berättelse. I fortsättningen fortsatte Tomas sin vandring. Han vandrade längs kusten i många hundra mil tills han kom till en oändligt stor vik som skar in i den massiva klippkusten. Ju längre in i viken han kom, desto lugnare blev havet, och desto fler människoboningar stötte han på. Folket vid viken var ett välmående fiskarfolk. Längst in i viken låg det en stor stad. När Tomas blev känd i trakten och folk fick höra hans vandringsskildringar blev han berömd och vida beryktad. Alla ville höra allt vad han hade sett på sina färder, ty liksom alla andra människor som Tomas hade träffat levde även dessa isolerade i sin egen vrå av världen utan att veta att det även levde människor på andra håll. Det enda andra folk som detta folk hade ett hum om och en svag aning om var ett folk som levde uppe i bergen kring världens största sjö vid vilken det låg tre stora städer. Och det folket var mycket rikare än de själva, ty de hade gröna skogar och gyllene ängar och blomstrande bygder och trädgårdar. Tomas fick en aning. Var fanns denna sjö? Rakt i öster. Och Tomas lämnade havsviken och vandrade upp i bergen mot öster.

Han kom fram till sjön som var världens största och vid vilken tre stora städer låg belägna. Han såg det blomstrande och välmående folket, och vart han kom hälsades han av entusiastiska människor som ville höra allt om vad han hade sett. Ej heller dessa folk vid sjön visste någonting om det vilda förbjudande landet norrut. De hade inte ens trott att det kunde finnas människor där som kunde leva där. Däremot hade de ett vagt hum om landet söderut, som var mycket rikare än deras sjödistrikt, ty där längst i söder vid havet låg världens största städer.

Tomas vandrade till havet i öster och stötte där på en stor hamnstad som var den största som han dittills hade sett. Den levde mest på sjöfart, och havet vid den kusten var farbart och lugnt. Även här som överallt annorstädes hälsades vandraren med entusiasm. Han vandrade sedan längs kusten mot söder. Där stötte han på oändliga träsk och urskogar vilkas existens han inte ens hade anat. Och ännu längre söderut fann han världens största och rikaste stad. Han blev där berömd och fick sitta vid konungens bord och berätta om sina färder för alla högt uppsatta män i landet. Även alla dessa välutbildade människor visste föga om landet norrut och ingenting alls om bergslandet längst i norr varifrån han hade kommit, och ändå visste detta rika och namnkunniga folk mera om världen än något annat folk som han hade mött på sina vägar.

Och han ritade nu en karta över sina unika vandringar. För att komplettera kartan över sin värld företog han en resa längs med kusten från den stora världsstaden till den jättelika viken i väster och därifrån åter till den stora sjö som var störst i världen och till slut över öde vidder tillbaka över landet till världsstaden.

Aldrig förr hade människorna i hans värld vetat något om sin värld, men genom hans kartor och reseskildringar fick de veta allt det som de icke hade vetat. Han företog ännu många resor och upptäcktsvandringar innan han som gammal återvände till det okända vilda karga och ödsliga bergsland som han en gång hade kommit ifrån, som ingen utom han kände till och som var omöjligt att kartlägga.

Där fann han åter sin barndoms vilda isolerade dal i all sin junfruliga naturskönhet, och där framlevde han sina sista dagar som den fattiga fiskare som han en gång hade fötts till, som alla hans förfäder hade varit före honom och med den gamla fäderneärvda Bibeln som enda avkoppling i det eviga strävsamma arbetet. Där dog han på sin egen ort, som för den värld som han hade kartlagt var totalt okänd. Men världen glömde honom aldrig, fastän han så spårlöst försvann ifrån den."

46. När Gud sover

"Nå, Richard, vad anser du om Richters saga?" frågade Morton sin broder.

"Ja, den går ju helt i hans stil: den är krystad, pedantisk och fasligt omständigt och överdrivet utförlig. Vad vill han egentligen uttrycka med så många adjektiv? Vill han inbilla oss att han upplever allting som mycket större och tyngre än vad vi normala människor gör?"

"Men vad tror du att andemeningen med hans saga är?"

"Ja, den är ju ytterst förbryllande. Sådan symbolik kan ingen människa någonsin bli klok på. Vad tror du själv om den?"

"Den är ju alldeles otroligt optimistisk. Den skildrar ju de mest omänskliga levnadsvillkor och naturförhållanden som är tänkbara och hur en människa i all sin ensamhet och isolering faktiskt bemästrar dessa. Den där fiskaren klarar ju faktiskt av att kartlägga ett berglandskap som måste karaktäriseras som det mest människofientliga som kan existera."

"Men havet klarar han inte av."

"Nej, havet ger han sig inte ut på, och han får aldrig veta vad som finns bortom dess horisont."

"Är det inte märkligt, Morton, hur vänligt detta nya omätligt förkrossande hav med alla dess monster har varit mot oss? Vi har råkat ut för varelser som har kunnat mörda oss alla med att bara peta på oss, och de har varit oss hur närgångna som helst och gjort allt med oss utom förintat oss, vilket hade varit det enklaste för dem att göra. Se på den gigantiska sjöormen hur den på de mest raffinerade sätt har bollat och lekt med oss men samtidigt varit så aktsam om våra liv. Det är som om denna världsvarelser, och särskilt då den gröna elefantfisker och sjöormen, besatt en högre nästan mänsklig intelligens än den mänskliga, och som om de i sina lekar med oss hade givit uttryck för en överlägsen, övermänsklig och oövervinnelig men samtidigt märkvärdigt godmodig, vänlig och välmenande allsmäktig lekfullhet. Ingen av dessa varelser har gjort oss något illa. I sina förkrossande kraftyttringar har de snarare uppenbarat sig som oförargliga humana skojare och skämtare än som monster."

"Men vi har även sett monster som Blåkäften och de röda havsormarna."

"Ja, men låt oss hålla oss till de oförargliga djuren och det positiva med dem. De har inte gjort oss något illa, och vi har inte gjort dem något illa, utom tysken, som dåraktigt försökte och lyckligtvis misslyckades, och det fick han många

kallduschar för; men jag ville fråga dig: vad tror du det blir i framtiden? Kommer dessa djur att vara lika mänskliga mot nästa skepp som kommer hit, om det skeppet är mindre handlingsförlamat än vi?"

"Med den intelligens som dessa djur har uppenbarat för oss kommer de säkert att förstå att vända sig emot den förste som skulle bruka något skadligt våld emot dem. Jag tror att den person som en dag riktar en harpuncanon mot en grön elefantfisk eller svart havsorm därmed kommer att inleda ett oförsonligt krig mellan människan och denna värld's hela natur, som båda parter i så fall kommer att ta obotlig skada av."

"Det tror jag också. Och så intelligenta och omdömesfulla som dessa varelser har visat sig vara tror jag inte att de skulle vara den part som skulle ta första steget mot ett sådant vansinnigt, gudlöst och förbannat krig."

"Det tror inte jag heller. Men samtidigt tror jag inte att fler än vi någonsin kommer att få uppleva denna värld."

"Varför inte det?"

"Därför att dess existens är alltför underbar för att kunna vara sann."

Det var två dagar efter att herr Richter hade berättat sin gåtfulla och mystiska saga till punkt som han när en ny storm begynte mot sin vilja måste bäras till sin koj efter en häftig attack av sjukdomen, som yttrade sig genom yrsel, rysningar, kräkningar och svimningsanfall.

Han kämpade tappert mot sjukdomen i en veckas tid, men emedan det ej fanns ordentliga läkemedel ombord orkade han inte hålla ut i striden. Till slut fick han dessutom till råga på eländet ett lungödem så att han nästan kvävdes. Man måste ge honom konstgjord andning, varvid man tyvärr nästan enbart lyckades åstadkomma de mest fasaväckande rosslingar, slurpljud och gutturala gurglingar som var värre än nöden på en lungavdelning i ett sjukhus utan respiratorer eller ett helt klosettsystem med förstoppningar i rören. Slutet närmade sig obönhörligt för honom, och han var fullt medveten om det själv. I sina sista stunder fick han fram sin sista vilja. Han lyckades förklara sin önskan, att hans kravatt och cylinder skulle slängas efter hans kropp ut på vågorna efter sjöbegravningen. Det var en enkel begäran. Under hela resan hade han fäst utomordentlig vikt vid sitt eget uppträdande och yttre och alltid burit sin kravatt till middagarna och om söndagarna och aldrig uppträtt utomhus utom med sin cylinderhatt på sig. Båda var slitna, men han hade ändå konsekvent lyckats bära dem med en viss elegans. Han hade heller aldrig annat än burit fläckfria vita skjortor, som det hade hört till stewardens största bestyr ombord att hjälpa honom hålla rena och väl strukna. Han hade försvarat sin fåfänga med: "Det finns alldeles för många luffare i världen främst från era anglosaxiska länder, som tror att de vill införa ett nytt mode med sina erbarmliga hippiefasoner, som bara är vagabondage. Någon måste motverka att all stil försvinner i vår alltför förtappade värld."

Till slut dog han plötsligt av en hjärtattack, och vid sin bortgång var han trots alla sina fånerier varmt älskad, avhållen, beundrad och prisad av alla. De

kvarvarande ansåg nästan och nästan med rätta att han hade varit den modigaste och den tappraste av dem alla.

Efter jordfästningsceremonin, som fader Nikolaus skötte med den äran, och efter att kroppen överlämnats åt havet utfördes Arthurs sista vilja: hatten och kravatten skickades ut på vågorna efter honom. Slipsen försvann genast ur sikte, kanske någon fisk eller annat djur nappade åt sig den i tron att den var något ätbart, men hatten låg länge kvar och guppade på vågorna. Hans vänner stod kvar vid relingen och följde dess öde under andäktigt tystnad, som om denna stolt flytande hatt var tyskens sista triumf, som om han bar sin hatt högt ända in i evigheten. Samtidigt var det en smula patetiskt, ty hatten var mycket illa åtgången, bucklig och allt utom sönderslagen. Liksom Arthur Richter själv hade den ju fått tåla mycket under resan.

Först när den försvunnit ur sikte bortom oceandyningarna och ingen längre kunde se den vågade Richard bryta tystnaden. Bernhard stod bredvid honom vid relingen, och Richard frågade honom lågmält:

"Vet du, Bernhard, vad min enda beröringspunkt med tysken var?"

"Nej?"

"Jo, en sak var vi helt överens om. Vi fördömde båda all världens science fiction. Arthur menade att himlen var himmelriket och tillhörde Gud och att människan inte hade något där att göra. 'Glenn och många andra blev tokiga av att resa i rymden,' påstod han, och att 'himmelen kommer människan aldrig att komma till rätta med.' Själv menade jag att det varken fanns ljus eller natur i rymden eller i någon science-fiction-berättelse om rymden, och vad är en existens värd utan ljuset och naturen? Se själv på vår verklighet idag! Vad är en ödlig steril mekaniserad rymdfärd mot detta vårt eget äventyr i naturens rike, i dagsljus, och som håller sig på jorden? Nej, fantasin kan aldrig överträffa verkligheten, hur de mest snillrika författarna av science fiction än anstränger sig. Jules Verne lyckades i viss mån, ty han höll sig till naturen och inom dess levande gränser, men redan vår vän H.G.Wells är fullständigt steriliserad, onaturlig och omänsklig. Och det var den enda punkt på vilken Arthur och jag någonsin kunde vara helt överens: att all science fiction om rymden var botten."

"Jag tror att vår vän Arthur hade fler sundare idéer än vad han lät påskina."

"Vad tänker du på då?"

"Berättade han någonsin vad han egentligen gjorde i andra världskriget?"

"Nej, men vi hade alla våra funderingar och misstankar."

"Ni trodde att han var nazist?"

"Vilken tysk var inte det?"

"Alla tyskar, som var med i Vita Rosen."

"Vad tusan är det för något?"

"Motståndsrörelsen mot Hitler. Den var mycket större än vad någon allierad någonsin hade någon aning om. Men Hitler visste vad den handlade om och förföljde den lika hårt som judar, katoliker och andra olikänkande, som till exempel zigenarna. Många katoliker och zigenare var med i Vita Rosen, och

Hitler lyckades eliminera och mörda ungefär fem miljoner tyskar i denna motståndsrörelse. Arthur Richter var en av dess ledare och initiativtagare och stod länge i nära kontakt med den legendariske Karl Goerdeler i Leipzig, en av männen bakom det tyvärr misslyckade attentatet mot Hitler den 20 juli 1944."

"Så intressant. Berätta mera."

Och Bernhard berättade mera.

Men när man gick igenom tyskens hytt efter hans död och sorterade ut hans tillhörigheter, varvid det första som förkastades var hans besynnerliga samling av de mest gräsliga olikfärgade slipsar i blommiga, skära, lila och andra fasaväckande mönster och färger, tjugotre breda och långa slipsar inalles, som var så förfärliga att han aldrig hade vågat bära dem själv ombord, vilket i och för sig hedrade honom och vittnade om hans trots allt goda omdöme, och som heller aldrig skulle passa på någon annan; så fann man även det manuskript som han hade funnit hos stewarden efter dennes död och lagt vantarna på. Det var ett ganska omfattande manuskript, som tysken hade läst mycket noggrant, vilket hans mariginalanteckningar vittnade om. Men alla fann det märkvärdigt att tysken inte hade sagt någonting om detta manuskript till någon annan. Förklaringen kom dock vid slutet av manuskriptet, där tysken hade skrivit: "Ren smörja, som stewarden har totat ihop."

Men stewarden hade inte haft någon skrivmaskin, och manuskriptet var maskinskrivet. Det hade alltså påträffats i stewardens ägo när tysken hade gått igenom hans obetydliga kvarlåtenskap, och tysken hade tigit om dess existens. Nu överlämnades det åt maskinisten, delvis på grund av att det bland annat uppenbarligen handlade en hel del om Budapest, som ju denne var hemma från. Det började med en skildring från Budapests sista dagar före ryssens ankomst och bar titeln

När Gud sover.

1.

Det var en mulen sommardag som han kom till den ännu levande staden. Jag minns det mycket väl. Det var varmt och mycket fuktigt, och jag hade inte alls någon lust att stå där på stationen och vänta på honom. Dessutom var tåget trettiofem minuter försenat, fastän det var tyskt.

Det var min chef som hade bett mig gå dit "för att ta hand om honom".

– Han känner ingen här i Budapest och kommer direkt från ett land som nästan inte vet någonting om krig. Han kommer från en ofördärvad värld, grön och okunnig, som en ängel, för att här låta sig vingklippas och bekanta sig med jordiska förhållanden. *I care nothing about him*, för mig får han gärna försöka visa sig som en ängel här för nazisterna tills dessa knäpper honom, och jag skulle då inte tänka mer på honom efter hans död än före, vore det inte för det att han kommer hit i ett märkligt ärende. Och det är därför jag vill sätta dig på honom. Bli

hans vän i vått och torrt, gör dig outhärlig för honom, öppna Budapests stinkande nazistiska societetsvärld för honom, visa att han kan lita på dig, så är jag säker på att han i gengäld helt spontant skall ge dig stoff till läckra artiklar och historier, som vi är till för att mata Englands feuilletonister med.

– Men vad kommer en sådan gröngöling hit för? hade jag försökt fråga.

– Det är just det du ska ta reda på! Jag vet inte själv om han är spion, eller för vilket land han i så fall är det, men jag vet att hans affärskontakter hör till de mest brännbara namnen i världspolitiken.

Mer än så hade jag inte fått veta. Min alltid effektiva och brådstörtande chef kastade åt mig ett kuvert med orden: "Läs här vad du behöver veta och bränn det sedan! Stick nu!" och körde ut mig. Och här stod jag alltså och väntade på en komplett okänd främling från en annan värld: en värld som inte visste någonting om kriget.

I kuvertet hade jag fått veta alla viktiga data om främlingen komprimerade inom ett nötskal. Han skulle vara av medellängd, mörkblond, smal, ha ett anspråkslöst yttre utan särskilda kännemärken och uppträda enkelt. Han var son till Sveriges mäktigaste bankir, (här häpnade jag när jag läste bankirens namn, som var ett internationellt känt namn både politiskt och affärsmässigt,) men hade en normal enkel affärsutbildning. "Uppdrag i Budapest: okänt men av diplomatisk karaktär. Täckmantel: humanitär verksamhet. Enligt svenska ambassaden skall han förhandla med tyskarna om att med pengar som övertalningsmedel få dem att avstå från deportering av ungerska judar."

Den sista punkten var den intressantaste. Var då denne främling som jag skulle möta en filantrop? Fanns det sådana kvar i världen fortfarande efter fem års brinnande världskrig? Eller var han bara en vanlig egoist som alla andra, en slav under den lag som hade regerat världen sedan 1914 och som var den omänskligaste av alla lagar: det naturliga urvalets lag, lagen om den ständiga kampen för överlevandet – den enes död den andres bröd, lagen om att endast den starkaste överlever? Var han en ängel olik krigets alla människovrak, eller var han ett omänskligt tvåbent djur som alla andra i detta fördömda krig? Var han här för att trotsa historiens grymma gång med att försöka rädda judar från nazismen, eller var han här för att som alla andra skynda på den onda utvecklingen med att av egennyttiga skäl verka som spion för USA eller Sovjet – det spelar ingen roll vilket? Det var vad jag var nyfiken på.

När man väntar på ett försenat tåg kommer förr eller senare den stund då man glömmer att tåget alls skall komma – och just då kommer det. Jag väcktes abrupt av dess ankomst och skyndade mig att ställa mig så att jag inte skulle missa min man. Jag hade hans signalement och fotografi, och man hade lovat mig att han skulle ha mitt. Olika diplomatiska kontakter hade välvilligt godkänt mitt volontärskap för att hjälpa honom till rätta i krigets tyska värld i Budapest, fastän jag bara var en reporter.

Jag fick nästan genast syn på honom och kände igen honom: en smal oförstörd ung man med öppen men allvarlig uppsyn. Jag fick genast det intrycket

av honom att han visste vad han hade att göra. Jag gick fram till honom, presenterade mig i det att jag tog av mig hatten, och han lyste genast vänligt upp.

– Så vänligt av er att möta mig!

Han verkade tacksam över att genast finna någon som kunde slussa in honom i denna för honom nya värld.

Han var, som jag redan hade gissat, en typisk politisk oskuld. Han trodde ingenting ont om någon människa och kunde inte förklara fenomenet Hitler med annat än att det var "en onödig olyckshändelse i historien". Han hade gedigna historiska kunskaper och visste mer än de flesta om Churchill, men hans engelska var sorgligt bristfällig. Jag frågade honom om han hellre ville tala tyska, och som han svarade ja blev sedan tyska det språk som vi alltid umgicks med varandra på. Även tyska talade han bristfälligt, men det gjorde jag också.

Jag bjöd honom på middag på en restaurang var jag visste att jag skulle få presentera honom för många viktiga personer, och först efter middagen vågade jag flyktigt beröra hans ärende.

"Och hur känner ni er inför er uppgift?" frågade jag nästan okänsligt. Han överraskade mig med ett uppriktigt svar med alltför mycket känsla:

"Ärligt talat: lite skakis. I själva verket vet jag inte riktigt vad det är jag egentligen håller på med."

Och det visade sig att jag hade tryckt på en jackpotknapp: plötsligt kom alla hans känslor och tankar flödande fram:

"Egentligen ville jag inte komma hit. Vad har jag med kriget att göra? Vad har Sverige med kriget att göra? Ingen svensk och allra minst jag ville att jag skulle komma hit. Vår underrättelsetjänst övervägde faktiskt att vägra låta mig fara. Jag är ju bara en vanlig kamrer. Jag vet absolut ingenting om politik. Men den olyckliga avgörande faktorn, (– att en avgörande faktor alltid skall vara olycklig!) var den att jag var min mäktige faders son. Genom sin makt och sina pengar hade han plikter mot världen som genom att jag var hans son även var mina. Jag kunde inte säga nej, och allra minst till det enda argument han gav mig till att fara:

– Du kan rädda människoliv, gosse! Du kan rädda tusentals om inte tiotusentals oskyldiga människoliv, som annars onödigt skulle offras genom dessa galna diktatorers nycker! Du kan göra en insats för att göra kriget mindre styggt, för att rädda en handfull av dess oskyldigaste offer, för att förmildra det onda slut som det måste få. Och du måste göra det! Det är din plikt som individ och som representant för den odiktatoriska värld som trots allt företräder den enskilda individens rätt till mänskliga rättigheter! Du skall inte hjälpa England och Amerika att krossa Tyskland. Tvärtom! Du skall hjälpa Tyskland från att förgöra sig själv med att rädda de judar hon vettlöst vill förgöra! Därigenom kan du göra en oerhörd insats för alla världens judar och framtida tyskar och hela mänskligheten, och endast du kan göra det, emedan du är min son och därför har medel därtill. Och om du tvekar är du inte min son.

Hur kunde jag tveka! Naturligtvis var det självklart från början att jag måste fara. Och jag for, men inte för att jag själv ville det utan för att ödet ville det."

Utan att jag hade bett honom hade han fullkomligt avslöjat sig själv. Jag har aldrig blivit så förvånad som när han genast i början visade att han litade på mig och att han gärna skulle lita på vem som helst. Men till skillnad från honom visade jag ingenting.

Och allt för väl hade jag fått alla mina frågor besvarade genast: jag visste precis var jag hade honom. Han var en fullkomligt grön politisk oskuld med helt ärliga avsikter, och det var han kanske ensam om i hela världen. Och jag kunde inte låta bli att tycka synd om honom, ty han visste verkligen inte vad det var han egentligen höll på med.

Jag nästan hörde hur det knakade när min story våldsamt började gro. Och jag sade:

"Kom. Jag ska visa dig var du ska bo."

2.

Jag påstår inte att allt vad jag skriver om min vän Gustav Adolphson är sant. Många namn måste jag av säkerhetsskäl förvränga, om inte helt och hållet utelämna, liksom många detaljer och händelser, och resultatet, denna min story, är väl närmast verkligheten sedd genom ett kaleidoskop: det ger en ordnad bild som dock inte går att identifiera. Och pusselbitar som jag helt och hållet saknar måste jag ersätta med mina egna fabuleringar och antaganden.

Vi träffades mycket under de första veckorna och hade inga hemligheter för varandra. Han hade ingenting emot att för mig berätta allt om sig själv, sitt arbete och sina tankar därom, ty han såg i mig en sorts kollega och ödesbroder, en lika stor klåpare och utböling i den internationella journalistiken som han själv ansåg sig vara i diplomatin.

Men jag glömmer aldrig den kvällen när han kom upp till mig och grät. Han hade den dagen träffat sin första nazistbödel.

"Jag kan inte fatta hur en människa kan vara så omänsklig!" utbrast han. "Hur lågt kan hon sjunka egentligen? Jag trodde att jag visste allt om mänsklig ondska och att den varken var särskilt vittomfattande eller betydelsefull, men vilken avgrund har jag inte idag fått skåda ner i! Det är inga människor, dessa nazister, som i rent vansinne vill förrinta västerlandets ädlaste människoras, utan de är maskiner och programmerade robotar, som av en demonisk oförklarlig kraft har gjorts till verktyg för den fasligaste ondska som världen har skådat!"

"Bli inte förvånad," försökte jag säga lugnt och kallt, "verkligheten överträffar ständigt sig själv. Den ondska du upplever idag kommer att te sig som småpotatis mot vad som kommer i morgon. Ända sedan det första världskriget bröt ut har den världsliga människan oavbrutet blivit allt grymmare, och något slut på den utvecklingen lär vi aldrig få se."

"Men hur är det möjligt? Hur kan världens goda människor finna sig i vad som försiggår? Hur kan en mänsklig individ och hela nationer nedlåta sig till att förvandlas till omänskliga monster? Vad är det som händer i världen egentligen?"

"Det har vi människor aldrig vetat. Men vad upplevde du nu idag?"

"Jag sammanträffade med en hög SS-officerare som efter klartecken från skumma pampar i Berlin nu är villig att låta mig friköpa judar.

Känner du någon jude? Vet du vad en jude är för något? Kan du se någon skillnad mellan en jude och en icke-blond icke-jude?"

"Nej."

"Ändå talar dessa nationalsocialister om dessa judar som om de vore djur. För dem är judar värre än boskap. De vill sälja judar som om de vore slaktare i ett slakthus som vill sälja så och så mycket kött och blod för så och så mycket pengar. De bjuder ut levande judekött som om det vore en död paketvara utan något som helst värde! Och de talar därom med en torr cynism som kan göra en vanlig människa galen!

Och sådana varelser kryllar denna kontinent av! Är det jag eller de som är galna? Är det de som inte hör hemma i denna värld eller är det jag?"

"Ju mindre man talar om sådant folk och ju mindre man har med dem att göra, desto bättre. Men varför vill dessa tyskar plötsligt låta svenskar och schweizare friköpa judar? Vad ligger bakom?"

"Det undrar jag också. Och jag har börjat få mina aningar, som för varje dag och varje ny kontakt jag får blir alltmer välgrundade."

"Och vad är det du anar?"

"Ett hemligt världspolitiskt spel bakom kulisserna. Jag blir till exempel alltmer säker på att Hitler, Göring och Goebbels inte har en aning om att SS-officerare här i Ungern låter judar slippa undan deportering till koncentrationsläger."

"Är det något Hitler inte vet om SS?"

"Det är mycket Hitler inte vet om SS. I SS finns alla de skarpsinnigaste tyskarna församlade, både onda och goda, och dessa skarpsinniga tyskar är kanske de enda tyskar i dagens läge som tänker själva."

"Men inte ens de tänker väl i någon positiv riktning?"

"Det är just det som somliga av dem försöker göra. Det finns trots allt somliga undantagstyskar som inte är så galna så att de inte vet att deras krig mot världen är förlorat. Och några av dem tänker ett steg längre. De tänker: hur kan man rädda Tyskland medan det ännu lever? Hur kan man hindra att Tyskland i framtiden åtminstone delvis blir en del av Ryssland?"

Vad vet du om Stalin?"

"Allt tyder på att han är värre än Hitler. Hitler försöker utrota judarna, men Stalin försöker av allt att döma utrota sitt eget folk. Det är åtminstone säkert att han är en diktator, och alla diktatorer är lika blodiga skurkar."

"Och vad är det för länder idag som inte lider under, som du kallar det, blodiga diktatorer? Det är inte många. Det är egentligen bara kustländerna utefter Atlanten: England, Amerika och Skandinavien. Snart blir väl åter Nederländerna och Frankrike fria, ty Normandie-invasionen har ju gått bra, men även Stalinoffensiven i öst har gått bra. Diktaturen i öst, som kanske är värre än Hitlers, och demokratin i väst närmar sig Tyskland, och det finns de få kloka tyskar som

frågar sig hur det skall gå om dessa två skall mötas inne i Tyskland. Naturligtvis kommer de demokratiska västmakterna att låta de tyskar som de får hand om bli fria, men vad kommer Stalin att göra med sina tyskar? Vi har sett hur det gick med de baltiska staterna: Hitler och Stalin kom sids emellan överens om att dela Polen och Östeuropa mellan sig, och de hade förblivit fosterbröder ännu idag om inte Hitler i sitt vansinne hade anfallit ryssarna. Och de få klarsynta tyskar som tänker långt nog tycks vara på det klara med att en framtid med ett västerländskt demokratiskt system vore att föredra framför en framtid under Stalin.

Och när de har kommit så långt i sitt tänkande börjar de fundera: men hur skall det åstadkommas? Hur skall vi kunna rädda hela Tyskland åt demokratin utan att Stalin slipper in med en fot i dörren? Och de ser som sitt första hinder alla de förstockade nazister med Hitler i spetsen som ännu inte fattar att kriget är förlorat."

"Du menar..."

"Att det finns de som allvarligt önskar att göra sig av med Hitler. Det finns de som vill sluta separatfred med väst för att kunna motstå Stalins intrång i Europa. Och det lär till och med finnas de som arbetar på att genomföra ett attentat mot Hitlers person."

"Vem är du egentligen? Vad gör du här mitt i kriget? Vad är din egentliga uppgift?"

"Jag trodde att det var blott att friköpa judar, och det trodde jag att min far även trodde. Men jag börjar nu misstänka att min far visste mycket som han aldrig sade till mig."

"Vad tänker du göra?"

"Fortsätta med att friköpa judar. Det är det enda jag kan göra. Gud vet hur många judar nazisterna mördar varje dag, men jag tror att de judar som genom mitt ingripande klarar sig därifrån utgör en mycket ringa procentdel därav. Men det finns flera som jag, och så länge vi kan göra det minsta måste vi göra det. Och åtminstone fram till årsskiftet har jag fria tyglar."

"Vad händer sedan?"

"Mitt diplomatpass går ut."

3.

Ju mera jag fick veta om denne gentleman, desto mera mystisk blev han för mig. Hur kom det sig att han hade ett tidsbegränsat diplomatpass? Skulle han bara få lov att friköpa judar under en viss tid och sedan lämnas åt sitt öde? Vem stod bakom allt detta? Vem hade iscensatt denne märklige oskyldige mans roll och skickat ut honom på denna farliga scen? Det var ju en roll som var så svår att den mycket väl skulle kunna kräva skådespelarens liv. Visste regissören om det? Och vem var regissören? Var det en som visste vad han gjorde, som visste att han kanske utlämnade en oskyldig ädel man till korsfästning? Kunde det vara Churchill eller Roosevelt som låg bakom? Och varför hade jag satts till att bevaka

honom? Jag uppsköt besvarandet av alla dessa frågor tills vidare, väl medveten om att de kanske inte skulle få något svar förrän efter kriget, om det någonsin tog slut, eller kanske till och med först efter min död.

Jag skall nu här försöka rekonstruera ett samtal mellan honom och den beryktade och mäktige SS-chefen Adolf Eichmann. Det förekom många sådana samtal här i Budapest. Gustav var mycket fåordig om dessa samtal inför mig. Det var väl dem som han i fråga om sin verksamhet avslöjade minst om. Dock kröp det alltid då och då fram intressanta trådändor i form av antydningar och häpnadsväckande information i vår samvaro, som jag med tiden blev allt säkrare på att härstammade från hans samtal med Eichmann. Han hade många samtal med denne nazistbödel, men även om nedanstående försök till rekonstruktion av ett knappast kan sägas motsvara något verkligt sådant tror jag att det i min rekonstruktion kan finnas stänk från flera olika av deras samtal:

"Herr Adolphson, förmodar jag?"

"Ja."

"Sitt ner, var så god. Och var inte så allvarlig. Jag är inte farlig. För er. Ännu. Ni är ju bara en hederlig affärsman. Och svenskar vill vi inget ont, lika litet som de vill oss tyskar något ont. Inte sant? Vill ni ha en cigarett?"

"Jag röker inte."

"Så dygdig ni är! Ett riktigt dygdemönster! Ni ville visst köpa judar av mig. Varför det? Tror ni att ni svenskar kan göra bättre tvålväl av dem än vi?"

"Vi vill inte göra tvålväl av någon människa. Vi anser blott det vara klokare att ta vara på judar som levande än som döda, emedan världen alltid har bättre nytta av levande människor än av döda."

"Fortfarande lika allvarlig. Jag skämtade ju bara! Men visst skall ni få köpa judar. Så många ni vill. Det finns många av dem här i Ungern, flera än i något annat europeiskt land. Ty här fick de leva i fred medan vi slogs mot Frankrike, England och Ryssland. Ungrarna skötte sig alltid bra och visade oss inget motstånd, varför vi lät dem vara och sköta sig själva. Vi rörde inte en ungersk jude under hela kriget! Men så kom Stalingrad, och den ryska fronten började förskjutas mot Europa. Till slut kom den oroväckande nära Polens, Ungerns och Rumäniens gränser. Vi ville då att ungrarna skulle slåss på vår sida mot ryssarna. Till detta visade sig dock ungrarna vara alltför tröga, så vi fick äntligen ta i tu med landet. Och när vi tar i tu med ett land tar vi också i tu med dess judar. Det har varit min främsta uppgift här i landet: att skicka ungerska judar som hade det alltför bra till Tyskland för att de där skulle få sig en läxa. Det är därför vi nazister finns till i världen: för att ge judarna en läxa. De är inte den enda heliga människorasen här på jorden.

Men man kan fråga sig om det är klokt att bara vidarebefordra folk så där. Och det är för att det finns tyskar som har ställt sig den frågan som ni har kommit in i bilden.

Ni är en affärsman. Ni måste förstå hur vi har tänkt. Det är ingen god affär att bara expediera folk. Man får inga pengar för det. Dachau, Buchenwald och

Auschwitz kostar pengar. Det är ingen lönsam affärsrörelse ens för firmor som Knierims vid Auschwitz. Och dessutom börjar det mer och mer gå upp för vissa tyskar att det är dumt, att det till och med är mera dumt än meningslöst. Ty vem som helst som blott har sakliga ögon kan ju se att judarna redan har vunnit detta krig, detta nazisternas krig mot judarna. Ty vem regerar Roosevelt om inte judarna i Hollywood? Vem styr Churchill utom judarna i Bank of England? När England erövrade Palestina och Jerusalem så var det i själva verket världsjudendomen som slog sina klor i det brittiska imperiet, till men för det brittiska imperiet. Det visade ju sig redan i Balfourdeklarationen, hur judarna redan fått hela britternas imperium i sitt våld, när britterna för att vara säkra på att vinna det förra världskriget lovade sionisterna en egen stat i Palestina. Som tack såg judarna till att britterna vann kriget, och sedan väntade de sig att britterna skulle infria sitt löfte. Men britterna hade gett sitt löfte utan vår tillåtelse, och vi var inte helt ur leken ännu. Nåväl, allt det där är en historia för sig, och efter detta krig kommer britterna att få se vad det kommer att leda till för deras imperium att ha gett efter för judarna."

"Jag förstår inte vart ni vill komma."

"Förlåt mig. Jag tillät mig en liten utvikning eller snarare utsvävning från ämnet.

Vad alltför få förnuftiga tyskar har kommit fram till är att det knappast kan löna sig längre att försöka hävda nazismens sak gentemot världsjudendomen. Yttrar ni ett ord om det här till någon annan är det min plikt att döda er, vilket det är en alltför lätt sak för SS att göra, vilket ni säkert har märkt när ni bevittnat hur vi behandlar judarna här i Budapest. Vi har båda våra roller att spela inför världen: ni som friköpare av judar och jag som SS-officer. Det måste höra till min roll att förbanna er för att ni lurar Tyskland på judiskt kött. Jag måste spela min roll, och jag litar på att ni spelar er. Och endast emedan vi litar på att vi båda sanningsenligt och väl spelar de roller vi har iklätt oss vågar vi som nu lägga rollerna åt sidan."

Jag föreställer mig att Eichmann under detta samtal var stående och gick omkring och ibland stannade och skådade ut genom fönstret medan Gustav trollbunden satt i sin stol och gapade inför vad han fick höra och inte trodde sina öron och kanske begrep mindre än hälften.

"Kort sagt," återtar Eichmann med hög röst, "vi vet båda, ni och jag, att nederlaget är ett faktum för Tysklands del. Det vet även alla allierade, engelsmän, amerikanare, ryssar och kanske till och med alla italienare. Men den som inte vet det, eller som låtsas att inte veta det, är Hitler, och det finns tyvärr alltför många tyskar som fortfarande anammar allt vad Hitler tänker och säger, och gör det till sitt. Det är ett utmärkande drag för människan i vårt sekel, att hon i allt mindre grad tänker själv. Och det är ingen sund utveckling. Det förstår vi i egenskap av affärsmän. Och den utvecklingen ser det ut som att Tyskland bittert kommer att få sota för. Och borde det inte ligga i alla sunda tyska affärsmäns intresse att

förhindra en sådan bankrutt? Särskilt för sådana affärsmän som redan en gång har upplevat en sådan bankrutt efter det förra världskriget?

Det är nu ni kommer in i bilden. Eder far är lika välkänd för oss som för Churchill och Roosevelt och lika uppskattad av oss som av dem. Han står på god fot med alla i världen. Ni är ju en neutral nation, och han är en typisk representant för denna neutrala nation. Men han är en mäktig bankir. Han har otaliga företag och anställda på sitt ansvar och sitt samvete runtom hela världen, och mot sina företag och anställda har han den plikten att upprätthålla dem ekonomiskt. Det är för att han har ett så kolossalt ekonomiskt ansvar som han är så uppskattad av både amerikaner, engelsmän och tyskar, ty alla dessa är hans kolleger: även de är intresserade av ekonomiskt ansvar och av att upprätthålla det, i motsats till Stalin och ryssen.

Min vän, förstår ni att vi alla sitter i samma båt – vi tyskar, ni svenskar, vi européer, amerikaner och engelsmän? Kriget är förlorat, nazismen har förlorat det mot judendomen, Wagner har förlorat det mot Mendelssohn och Meyerbeer, men den tyska och den fria världens ekonomi får inte förlora det mot kommunismen! Förstår ni det? Nazisternas krig är förlorat, men det får inte bli till ett nederlag för tyskarna och européerna gentemot ryssarna! Förstår ni det?"

"Jag förstår mycket väl," säger Gustav lugnt, "men vad har detta med våra privata transaktioner att göra? Jag är ju här för att friköpa judar."

"Ni spelar er roll väl. Det uppskattar jag. Vi skall nog komma väl överens med varandra."

Och jag föreställer mig att Eichmann äntligen drog fram sin stol och satte sig.

4.

Den nittonde juli gjorde han en av dessa minnesvärda sena aftonbesök hos mig, och denna gång överraskade han mig med att vara upphetsad. Han var ju snarare alltid en av de mest sansade och besinningsfulla män jag har känt.

"Vad har hänt? Har du tagit dig en grogg för mycket?" kunde jag inte låta bli att fråga.

"Du är ju reporter, eller hur?" frågade han ivrigt.

"Ja."

"Fastän du är en reporter måste jag avslöja världens nyhet för dig. Men du måste lova att inte telegrafera det till London förrän det har hänt."

"Vad är det för en nyhet du dillar om som inte har hänt ännu?"

"Hitler kommer att mördas i morgon."

"Vad!" Jag tappade cigaretten och plockade skyndsamt upp den igen.

"Och så fort han är död kommer ledande generaler att gripa makten i Berlin och som första åtgärd vädja om fred med västmakterna allenast."

Nu tappade jag cigaretten en gång till. "Vad!" Och nu glömde jag att plocka upp den. "Är du galen?"

"Endast de är galna som låter Hitler leva."

"Hur har du fått veta detta?"

"Genom SS."

Allting virvlade runt för mig. Jag kunde inte få fram ett ljud mer på fem minuter. Jag hade själv meddelat London om det otroliga friköpandet av judar genom SS som pågick i Budapest, upplysningar som jag aldrig hade kunnat ge om jag inte hade fått dem från Adolphson. Dess värre hade Londons reaktion blivit motsatsen till vad jag hade väntat mig och hoppats på: av krigspolitiska skäl hade Churchill för avsikt att ta avstånd från dem och upplysa både Roosevelt och Stalin om dessa förhandlingar under bordet mellan Väst och SS. Jag hade personligen hoppats att Churchill skulle ha tigit om dem och uppmuntrat denna kommunikation mellan Tyskland och väst i form av judebefrielser och var besviken över Londons hållning, även om det var den enda krigspolitiskt sunda. Men denna hållning hos engelsmännen uteslöt all form av fredsunderhandlingar mellan Väst och Tyskland. Och om nu Hitler skulle mördas...

"Hur vet du att Hitler kommer att mördas?"

"Man kommer i morgon att smugga in en bomb under hans konferensbord."

"Vet du vad du säger?"

"Mina källor är pålitliga. Men som sagt: jag litar på att du tiger tills det har hänt."

"Om det skulle hända skulle det få oerhörda följder för världshistoriens utveckling."

"Ja, inte sant? Det skulle framför allt ge oss ett snabbt slut på kriget."

"Om det ändå vore sant!"

"Det *är* sant."

"Vem har du hört det av?"

"Det får jag inte säga. Låt oss nöja oss med att det är SS."

"Men hur har SS kunnat avslöja sådant för dig? Har de ett sådant förtroende för dig? Vem är du egentligen? Är du agent för SS och Tyskland eller för västmakterna?"

"Nu är du orättvis. Jag trodde att du visste att jag inte är agent för någon." Han var sårad! "Jag kom hit totalt okunnig om vad kriget egentligen rörde sig om och med det enda syftet att friköpa judar."

"För vems pengar? Dina egna? Din faders?" Jag ville en gång för alla bli av med alla mina misstankar.

"Det trodde jag också att du visste. De pengar som jag friköper judar för kommer från Krigsflyktingsbyrån."

"Alltså Roosevelts pengar?"

"Samt en judisk organisation i Amerika. Du vet ju att judarna var starkast i Tyskland tills Hitler kom. Sedan dess har de varit starkast i Amerika."

"Det är alltså Roosevelt och judar i Amerika som står bakom ditt uppdrag. Vet SS om det?"

"De vet mera om mig än jag själv."

"Och därför förhandlar de så gärna med dig. Ack, Gustav, vet du själv om vilket rävspel du har blivit inblandad i? Här kommer du grön och oerfaren och vet ingenting och får en massa pengar från Amerika att rädda Ungerns judar för. Och det enda du vet är att de som du skall ge pengarna till och som skall släppa judarna är SS."

"Behöver jag veta mera? Jag är ju bara affärsman."

"Och så hamnar du mitt inne i en intrig som denna att likvidera Hitler. Inser du inte vad SS är ute efter genom din person?"

"Nej."

"Ändå berättar de allt för dig! Ändå bekänner Eichmann i enrum med dig allt om tyskarnas egentliga tankar om Hitler och kriget. Och du fattar inte!"

"Vad är det jag inte fattar?"

"De vill ha dig till agent! De tror att de genom dig skall få särskild kontakt med Churchill och Roosevelt! Roosevelt har proppat dig full med pengar för att du skall friköpa judar av nazisterna. Detta är humant och ädelt. Men nazisterna, som ingen allierad annars kan eller vill tala med, ser det som sin chans till att få kontakt med oss, med England och Amerika, med sina kapitalistiska bröder! De vill till varje pris slippa få Stalin in i sitt land som objuden gäst som det sedan inte går att bli av med. Därför tar de dig in i sina tänkesätt. Därför får du veta alldeles för mycket av Eichmann, och därför berättar de för dig om ett otroligt attentat i morgon! Det är fantastiskt underbart alltsammans, men kan det bli sant? Tror du på attentatet?"

"Inte förrän det verkligen har inträffat."

"Och även om attentatet inträffar är oddsen inte särskilt goda."

"Vad menar du?"

"Jag vet att England kategoriskt har tagit avstånd från den hemliga kontakt med SS som äger rum genom dessa humanitära friköp av judar. England måste göra det av krigspolitiska skäl, ty även om Tyskland av allt att döma förlorar kriget ligger vi idag fortfarande i krig med Tyskland. Och i egenskap av Tysklands fiende på liv och död är det redan utarmade England beroende av Amerika och Sovjetunionen, av ängeln Roosevelt och djävulen Stalin. Därför måste England vara på sin vakt mot allt vad Tyskland företar sig och för säkerhets skull även tolka denna givmildhet av judar som ett försök från tyskarnas sida till att splittra sina tre fiender inbördes. Efter vad som har varit kan inte England lita på Tyskland vad Tyskland än gör, åtminstone inte innan Hitler är död."

"Och han dör i morgon."

"Jag hoppas vid Gud att det är sant. Jag hoppas det för världens, för Tysklands, för demokratins och för din och min skull. Aldrig har en tyranns död varit så angelägen. Endast hans död kan rädda Europa från en tragedi som blir svårare än nazismen och fascismen, ty Stalin är långt värre än Hitler. Och om Hitler inte dör utan envisas med att fortsätta detta krig tills Berlin är utplånat – då är åtminstone halva Europa Stalins, och du och jag med, om vi är kvar i Budapest

då, ty Stalin kommer i så fall att komma först till Budapest. Och, min vän, våra liv blir då inte mycket värda, i synnerhet om han får veta varför SS flirtade med dig."

5.

Naturligtvis blev attentatet ett fiasko. Bomben kreverade framför Hitlers fötter, rummet blåstes ur, flera dog, men Hitler klarade sig nästan utan en skråma, som genom ett under. Aldrig i historien har ett mirakel varit mera malplacerat.

Och alla de skyldiga åkte fast. Upproret slogs ned på en dag, och plötsligt förnekade alla höga SS-pampar allt om vad de hade tänkt och sagt före attentatet, till och med Eichmann. Och kriget fortsatte. Och Stalin log och var belåten.

"Europa, nu skall vi befria dig," lovade han. "Ty det är ju bara vi som kan befria dig från Hitler. Kära Europa, i mig får du en bättre diktator!" Eller så måste han ha tänkt åtminstone. Och han började med större självtillit rycka fram innanför Polens och Ungerns gränser.

Min vän var deprimerad när han hörde hur det hade gått. Han var så nere den kvällen att han besökte en väninna som han brukade gå till i svåra stunder. För henne kunde han ösa ur sig sina besvikelser och sin bitterhet när han kände sådant, och hon var fullkomligt pålitlig. Hon var judinna, och han hade själv friköpt henne. Det finns ingenting som tyder på att deras förbindelse var av något intimare slag. Av henne fick jag senare höra hans ungefärliga kommentarer till det misslyckade upproret:

"Och arme greve Stauffenberg! Han visste inte själv vilken välgärning han hade planerat! Han trodde att Tyskland var hopplöst förlorat och att det skulle förintas till dess sista patron i vilket fall som helst! Hans enda åstundan var att visa för världen att det även fanns goda tyskar som inte var så galna som Hitler. Han ville bara lägga två strån i kors för Tysklands skull, och hade han lyckats hade hela världen jublat! Tyskarna hade glömt sin skräck, SS hade som en man ställt upp vid grevens sida, och en snabb fred hade varit möjlig, åtminstone på västfronten. Men Hitler hade oturen att överleva, därför att han råkade stå upp när bomben exploderade! Hela bunkern gick upp i rök, men Hitler klarade sig utan svedda mustascher! Vilken olycka!

Och Stauffenberg är redan avrättad. Den enda man i Tyskland som vågade bevisa att det trots allt fortfarande fanns ädelmod kvar i det ihjälkorrumperade riket röjdes bryskt ur vägen. Ve den som är ädel! Det är alla diktatorers paroll. Allt vad ädel anda heter var det första och sista som Hitler och Stalin gav sig den på att utrota i alla delar av världen som de fick kasta sin skugga över.

Och i stället för att jubla krymper nu det tyska folket ihop i större skräck än någonsin, ty nu blir det ingen fred. Nu blir det anglo-amerikansk bombning för hela slanten av allt vad civil tyskhet heter. I stället för att få bruka sitt förnuft måste nu SS tiga som muren. SS hade lett och blivit mänskliga om greven hade lyckats. Nu måste de förbli hårda, omänskliga och gruvliga som döden i väntan

på Stalin, som blir värre än Hitler. Ty nu kommer ingen mer att lyckas röja den tyska terrorn personifierad av Hitler ur vägen förrän den ryska terrorn personifierad av Stalin står i Berlin."

"Vad tänker du göra nu?" frågade jag honom när jag därnäst såg honom.

"Fortsätta."

"Fortsätta med vad?"

"Vad som återstår för mig är en svår ohygglig och hopplös kamp intill slutet mot Hitlerregimen och SS, som nu måste stå på Hitlers sida och följa hans minsta vink, för att rädda varje enskilt judiskt människoliv som jag bara kan. Det blir ett outhärdligt schackrande, en omänskligt hård affärsverksamhet i vilken jag måste sätta hårt mot hårt, ty SS blir nu mindre lätta att förhandla med. Eichmann måste nu i allt agera som min svurne fiende och motarbeta mig i allt vad jag försöker åstadkomma, medan jag måste göra allt för att försöka få bort honom från Ungern, bara för att jag över huvud taget ska kunna göra någon nytta här. Nu kommer denna onödiga världstragedi som kallas nazismen att förfäktas sin vansinniga ondska till sista andetaget, och jag är en av de få som kommer att motstå dess vanvett i dess hetaste härd: i judefrågan. Och därför är det viktigt att jag aldrig ger tappt."

"Du får aldrig ge tappt, Gustav. Och i vad mån jag kan skall jag hjälpa dig."

"Jag behöver ingens hjälp utom Guds. Ingen får tro att någon nation står bakom min verksamhet i fortsättningen. Jag skulle aldrig göra det om jag saknade initiativet, och initiativet är nu mitt och ingen annans. Om det behövs skall jag slåss med vapen för judarnas, världens ädlaste folks, rätt att få förekomma. Om världen är så galen att den ids ge sig den på att fortsätta med försöket att utrota all ädel mänsklig natur så får den finna sig i att bli min fiende."

"Du nämnde något om Gud. Tror du på Gud?"

"Det är väl den mest kontroversiella, brännande och aktuella fråga som någon kan ställa idag. Det stora flertalet måste med nödvändighet svara nej, ty det stora flertalet har sett vad som har hänt i världen under de senaste trettio åren och drar därav den logiska slutledningen att det sedan *Titanics* undergång inte mera har funnits någon Gud i denna världen. Men jag tror att han finns, om ock han sover. Och kan Gud sova så kan han även vakna. Och det gäller för oss att se till att han vaknar. Och så som världen i sin jämmer nu skriker och ständigt skriker allt starkare så måste han förr eller senare vakna."

"Du talar mer och mer likt en jude."

"Jag talar av instinkt. Jag talar vad jag känner, och det finns inget folk jag känner mera för än dessa förföljda förnedrade skymfade och misshandlade stackars goda oskyldiga judar. Jag har redan sett så mycket gråt och tandagnisslan hos dem att mitt öde har blivit ett med deras. Endast den kan sägas känna och veta något om människan som har träffat och talat med en för sin personlighets och mänsklighets skull plågad och vanärad jude. I mitt engagemang i deras sak har jag lärt mig skilja mellan goda och onda, mänskliga och omänskliga, pålitliga och opålitliga människor. Vet du vad skillnaden är?"

"Nej?"

"En människa som det finns hopp för, som är god innerst inne, som har mänsklighet och humor, är en människa som kan gråta av sorg. Omänsklig, farlig, barbarisk, ond, opålitlig, svekfull och kapabel till vilket infernaliskt övervåld och vilken cynisk grymhet som helst är den människa som inte kan gråta, och den människan har heller ingen humor. Det är tårarna som avslöjar människan och som gör människan gudomlig. Och inget folk har jag sett gråta och har gråtit så mycket i historien som judarna."

"Vem tror du att kommer att gråta först – Hitler eller Stalin?"

"Ingendera. Ingen av dem kommer någonsin att gråta."

"Tror du Gud kan gråta?"

"Kan han sova så kan han också gråta, och kanske mer än någon annan."

Jag ställde inte den sista frågan till honom som dök upp för mitt inre: Du säger att den enda hjälp som du behöver är Guds. Men hur skulle du kunna få den hjälpen om han sover? Jag tyckte det var en dum fråga och teg därför med den.

6.

Det blev som han hade förutsett: hela hösten blev för honom en enda tung hopplös kamp för att rädda varje enskilt hebréerliv från tyskarnas deporteringståg som det fanns någon chans till att rädda. Han öste ur sig pengar, han smugglade undan judar, han försåg hopplösa fall med falska pass, han schackrade och utvecklade sig själv till en fullkomligt hänsynslös affärsman i sin bransch för att rädda så många judeliv som möjligt. Han organiserade till och med en underjordisk rörelse i Budapest som i mycket liknade Warszawas ghettoförsamling men som hade större succé. Han sov inte på nätterna, hur mager han än alltid hade varit så såg jag ständigt hur han magrade ytterligare, och han var aldrig trött. Själva karaktären av hans arbete tycktes fylla honom med ett liv och en energi som var outsläcklig. Mer och mer framstod han för mig som ett levande fenomen, och jag kunde inte låta bli att ibland falla för frestelsen att se och skildra honom som något av en modern Lawrence av Arabien fast för judarnas sak i stället för arabernas.

Och hela tiden närmade sig ryssarna Budapest. Vad som var värre var att tyskarna förberedde sig för att bemöta ryssarna i Budapest: de samlade en avsevärd mottagningskommitté med en massiv vapenarsenal: Hitler ämnade inte ge ifrån sig Budapest i något levande skick.

I sin verksamhet kom Gustav också i allt större kontakt med Ungerns underjordiska kommunister. Till en början imponerades han av deras höga kampmoral, sedan förvånades han över deras envetna hängivenhet och lojalitet mot den antikapitalistiska saken, men så småningom fattade han avsky för dem.

"De är fullkomligt blinda! De dyrkar Stalin som en gud och tar för givet och accepterar det som ett självklart faktum att han och hela den ryska maktapparaten är fullkomligt ofelbara. De har dränkts i så mycket kommunistisk

propaganda att de inte ser eller kan tala om något annat än om världskommunismens förträfflighet. Och över deras gemenskap vilar det en dystrare slöja av skräck än över nazisternas: de är hela tiden på sin vakt mot varandra. Ve den som yttrar ett tvetydigt eller kontroversiellt ord! Allt måste vara ensidigt och entydigt till kommunismens och Stalins oreserverade ära och lov, ty annars är det kontrarevolutionärt. Att de inte kvävs i en sådan stämning! Att de kan finna sig i och uthärda att vara programmerade och mekaniserade till kliniskt okritiska och känslolösa robotar och maskiner i Stalins tjänst! Att de så kan förneka och kväva sin egen mänsklighet och individualitet!

Och samtidigt är det så fascinerande att studera dem, att ta reda på den lilla mänsklighet de alltjämt äger i djupet av sina hjärtan begravd under tonvis av kommunistisk propaganda, och att uppmuntra denna lilla partikel av incementerat frö i deras steriliserade själar! När kriget mot tyskarna är över skulle jag gärna vilja bedriva en liknande humanitär verksamhet hos ryssarna som jag nu gör hos tyskarna."

Vad han menade med detta kunde han inte själv närmare precisera, då han visste så litet om det kommunistiska samhället, men han såg tydligen ganska definitivt möjligheter för honom att verka som en sorts liknande humanitär apostel hos kommunisterna som han nu var det här bakom tyskarnas linjer.

Hans arbete blev till en fixering hos honom. Han glömde allt annat. Medvetandet om att han gjorde en god gärning blev till en konstant glädje hos honom som han ständigt ville förstora med att utveckla sin verksamhet. Liksom hans mäktiga magnater till fäder i hans hemland säkert njutit av att oavbrutet bredda sina verksamheter med företag och banker och ideligen expandera, kunde jag misstänka att han själv egentligen hade gränslöst roligt i sitt eget företag, som han njöt av att få utveckla i effektivitet och virtuositet. Och han var aldrig rädd. Han föraktade faran och utmanade den entusiastiskt. Därför inlät han sig ideligen på nya äventyr. Därför organiserade han den väpnade judiska kampgruppen, och det var han ensam som stod bakom den inflation av skyddspass som plötsligt alla Budapests judar tycktes äga och som så förbryllade tyskarna. Dessa skyddspass hade ju SS:s stämpel, SS, som stod bakom ordern att deportera alla judar till Birkenau och Auschwitz! Judarna strömmade till honom och till Budapest inte bara från hela Ungern utan också från Tjeckoslovakien och Jugoslavien. Och lyckligtvis var han inte den enda judebefriaren i Budapest, om dock han var den mest effektiva och den bäst organiserade. Det fanns även andra, det fanns många, och de behövdes alla, Gustav önskade själv att det skulle finnas hundra gånger fler och nämnde sig själv som bara en av de mest obetydliga, ehuru han åstadkom mest resultat. Ändå upplevde han det som bara en droppe räddad ur havet, och han förringade sin egen verksamhet på ett smärtsamt sätt, som om han upplevde sig själv som katastrofalt otillräcklig. Därför skenade han hela tiden vidare i sin rasande effektivitet. Han lyckades sammanlagt rädda omkring 10,000 judars liv, och frågan är om det inte var fler än vad till och med schweizarna lyckades

åstadkomma med sin ständigt översvallande flod av schweiziska pengar genom Karl Lutz och andra.

Jag träffade konsul Karl Lutz ibland, även jag var ju schweizisk medborgare, och en gång minns jag att vi talade just om Gustav. Den schweiziske konsulen förvånade sig över Gustavs pass:

"Hur är det möjligt att de svenska myndigheterna inte har utrustat honom med ett riktigt diplomatpass? Är det deras avsikt att sända denne riddare i döden? Eller är det av yrkes stolthet för att han inte är någon riktig diplomat? Eller är det rätt och slätt av fruktan för att internationellt göra bort sig? Jag tror mest på det sistnämnda alternativet, men jag önskar då att någon kunde tala om för dem att de inte kunde göra bort sig mera än om Adolphson med sitt otillräckliga pass gick förlorad för dem."

Med anledning av dessa ord frågade jag närmare ut Gustav om saken. Han sade då:

"Jag visste inte varför då, när det begav sig, men idag vet jag varför. Det är helt riktigt som Lutz säger av fruktan som de inte har givit mig ett ordentligt pass, men inte av fruktan för vad Lutz tror utan av fruktan för – gissa tre gånger."

"Det kan jag inte."

"Av fruktan för ryssen. De visste lika litet som jag anledningen till min utnämning och misstrodde starkt amerikanernas pengar och deras syfte med Krigsflyktingsbyrån. De misstänkte, tror jag, att Amerika i Budapest ville utnyttja mig som agent, och för att undvika detta gav de mig detta ofärdiga pass som tvingar mig härifrån igen före årets slut. De ville helt enkelt varken själva bli eller få mig inblandad i internationella diplomatiska förvecklingar."

"Men förklara vad du menar med deras fruktan för ryssen."

"Ryssen har alltid varit Sveriges huvudfiende och nästan enda fiende. Alla andra fiender har Sverige klarat av, men ryssen har vi aldrig klarat av, och varje gång vi har försökt det har ryssen berövat oss en lem. Senast var det Finland, som vi förlorade 1809. Sverige är ett kallt och fattigt land med få människor som inte har råd med krig, i motsats till Ryssland, som är ett väldigt folkhav med obegränsade naturtillgångar, och som därför inte bara har råd med krig mot Napoleon och Hitler och hela världen utan dessutom även med revolutioner och ryssoffrare som Lenin och Stalin. De enorma folkmassorna i Ryssland gjorde att redan tsar Peter den Store införde det systemet, för att hans soldater skulle bli effektivare i krig, att om de längst fram marscherade för långsamt så hade soldater längre bak i leden order att skjuta dem i ryggen, för att de skulle raska på och inte ta till flykten. Det är den ryska principen, som är fullkomligt motsatt den svenska, enligt vilken individen är mera värd än hela armén. Och på grund av sin totalt motsatta mentalitet och motsatta syn på mänsklig ekonomi går all svensk utrikespolitik ut på en enda sak: vad som helst, men inget bråk med ryssen! Säg vad du vill, men trampa aldrig ryssen på tårna! Genom den politiken har vi nu haft fred i nästan 150 år, den freden har vi njutit av och varit nöjda med, och för att få behålla den har alla svenskar lärt att slå vakt om den med en politisk

försiktighet som nästan lutar åt feghet och som ibland är direkt orättfärdig: vi omfamnar och hyllar både onda och goda och mer de onda än de goda när de onda är farliga. Sålunda har vi krupit både för Hitler och för Stalin och skött bättre om ryska gäster i vårt land än om amerikanska. Och de som har vågat säga sanningen om Hitler och Stalin och som har hållit på Churchill och Amerika, som min far, har kritiserats och till och med avskytts, emedan de har betraktats som farliga för den svenska säkerheten, som är liktydigt med den svenska säkerheten för den alltid hotande ryssen. Förstår du?"

"Ni lever alltså i ständig skräck för ryssen och vågar inte själva erkänna det?"

"Det är tyvärr ganska nära sanningen."

"Då vet ni inte själva vad ni fruktar. Ni är som grekerna då de fruktade dessa perser, som innehade världens största imperium men som var ruttnare än en källare med lik. Och det är vad Ryssland är idag: en källare med lik. Där finns ingen moralisk kraft kvar, ty den har Lenin och Stalin rensat ut. Det är ett sterilt samhälle som genom att beröva sig sin religion har förgjort sig själv en gång för alla genom den dumdristiga revolutionen, det dumaste som någon nation någonsin har gjort. Visserligen kommer Ryssland att vara en av detta krigets segrare, men det blir den sista ryska segern i historien, ty den har kostat Ryssland allt. Efter detta krig kommer ingenting att återstå för Ryssland annat än en långsam utdragen sotdöd genom självsterilisering och sekularisering till döds. Revolutionen var en fatal inflammation som 1917 bara började, som sedan dess ständigt har fått härja fritt i allt snabbare takt och som aldrig kommer att kureras annat än med en drastisk operation i form av ett avlägsnande av cancern: den socialistiska revolutionen. Ryssland är ett sjunkande skepp, och ve alla som måste sjunka med henne, och lycklig den som inte sitter fast hos henne när hon sjunker!"

Vi ser idag hur hon allt mera närmar sig Budapest. Vi får inte finnas här, Gustav, när den ryska sjukdomen angriper Budapest!"

7.

En av hans bästa vänner i Budapest var en ung dam från Ukraina. Hon var mycket populär bland nazistiska officerare som ofta besökte henne. Hon kände praktiskt taget alla SS-officerer i staden, och det var därför han kom i kontakt med henne, ty hon hade inflytande på alla sina SS-kavaljerer: genom henne kunde han rädda några judar.

Men hon kunde berätta om Ryssland för honom. Så snart man nämnde hennes hemland i hennes närvaro sköt hon gnistor av hat och vrede. Hon kunde berätta om sin familj, vars alla manliga medlemmar hade deporterats. Hon visste att hela hennes släkt hade utrotats om inte tyskarna hade kommit och befriat dem.

"Om min röst kunde höras i världen skulle jag inte predika annat än våld och krig mot Sovjetunionen och världskommunismen. Jag skulle ropa: skona aldrig en kommunist! Ni tror att kommunister även är människor, men det är de inte!"

De är fanatiska monster som vet om det och som därför lever i ständig skräck för sitt en gång kommande straff. De är värre än nationalsocialisterna, och jag har alltid uppmuntrat varje vapenbärande tysk som jag har råkat till att utan förskoning och betänkligheter utrota alla kommunister till sista man, ty det är vad de förtjänar! De är inga människor. De är omänskliga mördarmaskiner utan en känsla i kroppen som har fördärvat en hel värld. Marx och Engels gjorde ingen skada, ty de endast teoretiserade, men de som i Marx och Engels namn praktiskt har genomfört socialism i världen – Lenin och Stalin – är de ohyggligaste monster till skadegörare som världen någonsin har skådat. De har hjärntvättat en värld – nej, jag kan inte tala om det utan att bli upprörd.

Och därför älskar jag tyskarna. Jag följde med dem hit från Ukraina när de retirerade, ty jag dör hellre med dem än att jag lever med kommunisterna. Jag anser att tyskarna gör rätt i att bekämpa ryssen till sista man, och jag ställer helhjärtat upp på deras sida i deras fanatiska kamp mot ryssarna tills ingen ryss längre vågar kalla sig kommunist. Ty den tiden skall komma! Det skall komma en tid då allt det onda som Rysslands kommunistiska parti har gjort mot ryssar och världen skall komma tillbaka över deras egna huvuden, ty ryssarnas skam är större än nazisternas. Båda är de socialister, och socialismen är den fasligaste katastrof som någonsin har drabbat mänskligheten. Nazisterna kommer att gå under och straffas för sina vanvettiga judemord, och de kommer att gråta och ångra sig, och de kommer att skingras över hela världen och ingenstans kunna gömma sig med sin eviga skam. Samma öde skall drabba kommunisterna men tusenfalt hårdare: 1917 års revolution var inledningen till deras universalsjälv-mord som inte kommer att vara fullkomnat förrän när det inte längre finns en enda människa i världen som för skammens skull vågar utge sig för att vara kommunist.

Vad är då kommunismen? Det är den hos människan materialiserade flockmentaliteten. Det är när människan upphör att vara människa och individ och i stället börjar tänka och handla kollektivt. Den människa som upphör att göra vad hon själv tycker är rätt för att i stället tänka och göra som andra har tagit sitt första steg mot vilddjursstadiet. Och när man helt omfattar gruppens ideologi och därvid utplånar sig själv är man hopplöst förlorad och inte längre en människa utan en slav åt andra, ett djur utan integritet i en flock som skenar åt helvete och som aldrig kan styra sig själv, som socialisterna i Dostojevskijs "Onda andar". Det är kommunismen.

Men det är inte bara kommunismen som är kommunistisk. Alla rörelser, grupper, föreningar, ismer och ideologier är det. Samma vanvettiga gruppmentalitet var orsaken till den katolska kyrkans inkvisitionsverksamhet och till att judarna i judendomens namn framtvungade uppspikandet av Jesus. I varje grupp av människor är individen rädd för att synas vara individuell och lägger band på sig själv för gruppens bästa och styrs mera av gruppen än av sig själv. Det är likadant i alla politiska rörelser, kyrkor, nationalism, kottier och idealistiska föreningar.

Varför söker sig då människan till gruppen? Därför att hon är svag som ensam och för att hon endast kan bli stark som massa. Mängden ger makt medan individen är osäker, utsatt och försvarslös. Hon förlitar sig på andra för att det ger en känsla av kraft och styrka. Men kraften och styrkan har alltid fel, medan det alltid är den ensamme och svage och ofarlige som har rätt.

Men var börjar det onda? Det börjar i människans ägande av andra människor, i deras ägande av varandra, i deras djuriska nöje av varandra, i det sexuella umgänget. Endast den som är impotent är god medan den som ensam eller med en partner av motsatt eller eget kön kan ge utlopp för sin djuriska lusta alltid är förmögen till ondska.

Och ni, Gustav Adolphson, är praktiskt taget den första goda människa som jag har råkat, ty ni är den enda man som har lärt känna mig som inte har gjort mig närmanden."

Ungefär så föreställer jag mig att denna märkliga kvinna kunde tala till Gustav. Hon var förhårdad av sina civila lidanden och av kriget till den grad att hon inte längre fann någon glädje i åtrån. Hon sade aldrig nej till en tysk officer när han ville ha henne, ty det betydde att han gav henne pengar och att hon kunde hetsa upp honom mot Sovjetunionen och kommunismen, vilket hon betraktade som sin heliga plikt inför varje tysk soldat hon träffade. Ty hon kände alltför väl till Stalinterrorn, medan vi som inte hade levat med den inte kunde förstå hennes intensiva och fruktansvärda hat.

"Men hur kan du påstå att kommunisterna inte är människor? De går ju på två ben och har ansikten och ögon som människor. Och hur kan du påstå att de är döda inuti och inte har några känslor? Hur kan du döma ett helt folk så hårt?" föreställer jag mig att Gustav kunde invända mot henne.

"Du känner dem inte. Du har inte sett dem på nära håll, hur de fungerar, hur deras system fungerar och hur de lever. Men en dag kommer du att få se det. Du vill ju inte överge Budapest. När ryssarna kommer hit vill du ju stanna här för att fortsätta din missionärsverksamhet hos dem. För när nationalsocialisterna är utrotade återstår ju alla andra socialister, som är precis lika galna, intoleranta, förblindade, hjärntvättade och grymma de, liksom alla som lever kollektivt och inte för sig. Du kommer att få se Ryssland, Gustav, och deras kommunistiska system! Vad du kommer att få se! Och när du har sett det kommer du att minnas mig och förstå varför jag profeterade att hela världen en dag skulle nödgas utrota Sovjet- och världskommunismen till sista man!"

Han lärde känna henne i en tid när han även själv började anfäktas av tvivel inför sitt arbete. I hennes bitterhet kände han igen något av sina egna tvivel. Det var därför han stod ut med henne även när hon hånade honom för hans "naiva filantropiska missionärskomplex", även om han tyckte att hon var orättvis då. Han hade aldrig någon önskan att "missionera" hos kommunisterna, och han poängterade ständigt att hans arbete för judarna i Budapest var strikt affärsmässigt: han hade fått ett uppdrag och var här för att utföra det. Det var allt. Han såg till och med fram emot dess avslutande under hösten, när Eichmann

tillfälligt var borta från staden och det plötsligt blev väldigt lätt att rädda hur många judar som helst, medan man med hopp kunde se fram emot ryssarnas ankomst och hur deras befrielse av staden skulle göra det onödigt att fortsätta med den febrila för att inte säga förtvivlade filantropiska verksamheten. Men samtidigt planerade Gustav seriöst för att stanna kvar efter kriget och ombesörja rekonstruktionen av det krigshärjade landet, och dessa planer tog definitiv form när Eichmann kom tillbaka och judedeportationerna plötsligt accelererade igen med en förfärlig hastighet, så att Gustav omöjligt längre kunde tänka på att avsluta verksamheten. Men samtidigt slapp han aldrig sina tvivel på sin egen gärning. Han biktade dessa tvivel för mig:

"Jag har räddat tusentals judar. Än se'n då? De är ju bara människor som alla andra. Inte är deras folk olikt alla andra folk. Även de har sin gemensamma intolerans, sin inbördes beundran, sina illusioner av kraft och styrka när de är tillsammans, precis som nazisterna. Jag säger dig, William, att det enda goda med judarna är Bibeln. Visst är de sluga och begåvade och otroligt flexibla till mentaliteten, anpassningsbara och språkbegåvade, men bara när de förföljs eller stressas. Varje människa utvecklar ovanliga egenskaper under stress och förföljelse, och en jude som får leva i fred är precis som vilken lat alldaglig nolla som helst. Det där med ras är den djävligaste av alla människans illusioner, och det är den illusionen som tyskarna har fallit i farstun för, vilket de helt naturligt därför får fan för. Ty det finns ingen ideologi som mera säkert leder åt helvete än den om att man ensam eller i grupp är bättre än andra."

Och i de dagarna nådde ryssarna Budapests förorter.

8.

Ju närmare julen kom, desto större blev paniken i Budapest. Alla försökte övertala alla till att överge staden, och ingen ville göra det och allra minst nazisterna. Få var de som var så likgiltiga för staden att de kunde med att lämna den. Man måste vara helt känslolös och kallare än Sibirien för att antingen kunna skiljas från staden eller delta i dess våldtäkt. Få kunde lämna den, och endast nazister och kommunister kunde skända den.

Min chef tjatade på mig att lämna staden innan det var för sent, och jag tjatade på Gustav Adolphson.

"Varför envisas du med dina omsorger för judarna? Du älskar dem ju ändå inte! För dig är ju judar det samma som ryssar och nazister."

"Nej, William," sade han då milt. "Detta krig är nazisternas och kommunisternas krig, och därför är de inte människor. Men judarna är människor, ty de har det svårt, och därför är det min plikt att hjälpa dem och stå dem bi så länge jag har medel och så länge nazisterna fortsätter trakassera dem."

Och det fanns inte en tanke hos honom att lämna staden, och ingen kunde inge honom en tanke därpå. Det hjälpte även mig till att fatta beslutet att stanna.

Inför min chef skyllde jag på att jag ville följa upp mina reportage och se hur det gick.

"Skyll inte på mig eller England sedan om du inte slipper härifrån sedan när Stalin är här!" sade han och gav sig själv brådstörtat iväg med allt det kaos och jäkt och stress som ständigt tycktes omge honom. När han hade farit andades jag faktiskt ut.

Jag minns ett samtal med Gustav en av de sista fridfulla kvällarna i Budapest medan staden ännu var orörd och intakt.

"Hur har du klarat dig här i Budapest under två år utan familj och anhöriga?" frågade han. "Har du kunnat stå ut med att vara ensam?"

"Jag har haft mitt arbete."

"Har du inte haft älskarinnor?"

"Inte på allvar."

"För mig märker jag mer och mer för varje dag att det är så att man kvävs i bristen på kontakt med ens anhöriga, ens hem och dem som man älskar. Människan klarar sig inte utan sin familj. Hon kan inte vara mänsklig om hon inte får andas ut ibland och vila i skötet av sina egna och där äta sig mätt. Hon kan inte bara arbeta ideellt. Om hon försöker göra det når hon förr eller senare ett stadium då hon märker att hon har överansträngt sin egen själ och att hon behöver förnya sin moraliska energi. Och det kan hon bara göra hemma hos sina föräldrar, hos sin hustru eller hos sina barn. Människor blir endast fullt pålitliga inför varandra då de knyts samman av ett konkret familjeband. Och varje människa behöver någon som hon kan lita på. Utan en pålitlig broder måste hennes själ torka ut. Och det är det värsta med ett krig som detta, att det fullkomligt ödelägger all kontakt inom familjerna och splittrar upp dem för gott.

Har jag berättat för dig om Jelena, den ukrainska kvinnan som jag träffar ibland? Hon är ett typiskt exempel. Hon är övertygad om att de ryska kommunisterna är skulden till allt och att det är av skräck för dem som Hitler inledde sin galna maktpolitik. Och kriget har inte rört hennes familj, ty hennes samtliga manliga anförvanter hade redan alla omhändertagits av Stalin innan kriget bröt ut. Hon menar att kommunismen är vad som gör det omöjligt för familjer att existera. Hon säger:

'Den har utrotat all kärlek i Ryssland, ersatt all mänsklighet med omänsklighet och förvandlat alla dess människor till monster. Och de som inte har velat bli monster i Stalins tjänst och som har försökt förbli människor har deporterats eller avrättats utan ett enda undantag.'

Hon menar att kommunismen är terrorns personifikation som har usurperat tronen i Ryssland. Men jag tror att utvecklingen i Ryssland från 1914 framåt är helt naturlig. Under första världskriget hände det något fasansfullt i Ryssland: maten tog slut. Plötsligt kunde ingen ryss längre äta sig mätt, vilket de alltid hade kunnat förut. I ren panik och blott för att få mat inledde då ryssarna sin februarirevolution, som störtade Ryssland i totalt kaos. Svälten allenast åstadkom detta och försatte Ryssland i storm, och den svälten har sedan aldrig upphört. Den

pågår ännu. Ända sedan 1917 har svälten konstant varit så svår att det oavbrutet sedan dess har förekommit öppen kannibalism i Sovjetunionen. Hästköttet och hundköttet har tagit slut men inte människoköttet. Dessa uppgifter har jag från Jelena.

Och dessa ohyggliga missförhållanden utnyttjas av endast sådana som skulle kunna nedlåta sig till att dra fördel och slå mynt av ett folks lidanden: de mest intelligenta och samvetslösa av brottslingar. Det är bolsjevikerna.

Det att folk svält kunde de utnyttja till att gripa makten, ty endast de var så grymma att de kunde lova folket bröd medan de mycket väl visste att de aldrig skulle kunna ge dem det. Kommunisterna har ridit på svallvågorna av denna storm liksom Napoleon red på franska revolutionens, och så länge svälten fortsätter kommer de att sitta kvar vid rodret. Och nu sitter de säkert vid makten, så nu har de inget intresse av att se svälten upphöra.

Det är bolsjevikerna så som jag ser det: en samling sutenörer som lever på att deras folk har det svårt.

Därför lämnade Jelena Sovjetunionen. Hon insåg att hon var en människa som behövde kunna lita på sina medmänniskor och som aldrig skulle kunna bli en omänniska som bolsjevikerna. Tyskarnas ankomst till Ukraina frälste henne, och hon följde med dem hit. Hon älskar Ryssland, och hon lever blott för en enda sak: för att se Ryssland bli mänskligt igen, och det anser hon att det endast kan bli om stalinismen och leninismen avslöjas och utrotas. Och de enda som kan och vill göra detta menar hon att är tyskarna.

Vad tror du, William? Tror du att hederliga människor någonsin mer kommer att kunna bilda lyckliga familjer och leva i ett harmoniskt familjeliv här på jorden?"

"Inte så länge kriget pågår, och aldrig i länder var det finns diktatorer."

"Men hur kan vi demokratiska borgare av ett fritt samhälle med gott samvete leva för våra familjers lycka och åse hur monster som Hitler och Stalin samtidigt gör detta omöjligt för alla i sina länder? Hur kan vi leva med deras andedräkt i nacken? Jag kommer aldrig att kunna få ro för att kunna bilda familj så länge jag vet att Europa är hotat av någon form av diktatur. Medvetandet om att en Stalin får härja fritt skulle plåga mitt samvete och min ansvarskänsla så till den grad att jag aldrig skulle kunna vila innan det hotet var ur världen. För min logik kan ingen trygghet bestå om den är hotad."

"Tänker du då bekämpa ryssarna om de kommer hit?"

"Nej. Jag tänker ställa mig på deras sida och ställa mig in hos dem. Jag tänker flirta med dem och inbjuda dem till samarbete, ty jag vill se hurdana de är. Jag vill se den sovjetiska verkligheten i vitögat. Jag kan påvisa att mitt arbete här i Budapest hela hösten i princip varit ett arbete för dem, då det faktiskt har jämnat vägen för dem, och jag har en fullt utarbetad plan för landets återuppbyggnad efter kriget, som kommer att underlätta mycket för dem. Jag har i princip redan gjort hela arbetet för dem, och allt vad de behöver göra är att följa ritningarna. Därför vill jag gärna samarbeta med dem, de har allt att vinna på ett samarbete med mig, och det kommer dessutom att eliminera vissa friktioner för dem med

ungrarna, som litar på mig men inte på dem. Genom goda kontakter med ryssarna från början har jag sedan alla möjligheter att utveckla ett konstruktivt samarbete med dem.

Idag ter sig Ryssland med sin ohyggliga historia efter 1917 för mig som ett vacuum som jag tror att endast sådana som jag kan göra något åt. Den vetenskapliga världen vet ingenting om Ryssland idag. Den vet bara att Ryssland behöver hjälp. Och för att kunna ge Ryssland den hjälp hon behöver måste vi veta mera om dagens Ryssland. Och när nazisternas saga är all skull skaffandet av den kunskapen bli min följande primära verksamhet."

"Jag tror tyvärr inte att det blir så enkelt, Gustav, som du med dina i detalj utarbetade planer får det att framstå, ty jag tror knappast att ryssarna kommer att ställa sig till ditt förfogande för den sakens skull."

Det är utan blygsel som jag nu så här efteråt erkänner att jag utan vidare hade lämnat Budapest om jag inte hade känt och påverkats av Gustav Adolphson. Jag smittades helt enkelt av hans nyfikenhet att ta reda på hur man skulle kunna hjälpa Ryssland.

Hade han lämnat Budapest i tid om inte nazisterna in i det sista hade envisats med att på den ohängde Hitlers befallning vilja fortsätta expediera judar? Faktum är att nazisternas vanvettiga sömngångaraktiviteter gentemot judarna band honom kvar vid Pest ända tills den siste nazisten var ur leken. Vi vet därför inte om han hade tagit sitt förnuft till fånga om nazisterna hade tagit sitt förnuft till fånga och gett honom ledigt med att döda ryssar i stället för judar när slutet kom.

9.

Aldrig kom väl nationalsocialisternas totala vanvett mera i dagen än när de beslöt sig för att försvara sin omänskliga absurda ideologi till sista man. Aldrig har väl en krigsledare varit dummare än Hitler när han vägrade ge upp. Det gav Östeuropa åt Stalin; det kostade städerna Hamburg, Lübeck, Köln, Dresden och Berlin och många andra historiska städer deras liv, och det betydde döden för ytterligare en miljon judar. Ty så himmelsskriande vanvettigt galen var Hitler att han skyndade på judeutrotningen i kapp med hans imperiums sammanbrott. Så länge det fanns nazister kvar i Budapest, så länge schackrade Gustav Adolphson med dem för att rädda oskyldiga judars liv.

Och allt detta gjorde tyskarna för nationalsocialismens skull. Jag har inte kunnat låta bli att fråga: skulle Sovjetsocialisterna, om de kom i krig med hela världen, handla lika dåraktigt? Skulle även ryssarna slåss till sista man för sin vanvettiga socialistiska diktatur och ideologi, om de tvangs försvara sin sak? Ja, jag tror faktiskt att även de skulle vara lika otroligt dumma. Människan är tyvärr sådan, att när hon tror att hon har som mest rätt så har hon som mest fel, och ju mera orätt hon har, det vill säga ju mera hon tror sig ha rätt, desto hårdare måste hon krossas för att inse sanningen.

Kristus var kanske den första fanatikern. Han dog för att han vägrade överge uppfattningen att han var Guds son, och jag tror att han sekunderna innan han dog på korset insåg och accepterade att han inte var det.

Genom denna nazisternas löjliga fanatism gick kanske de flesta, de ädlaste och de onödiggaste offren för det andra världskriget i graven. Hur många skuldlösa tyska barn omkom inte genom de eviga bombningarna! Vilka ohyggliga skådespel, de onödiggaste och de mest ohyggliga i historien, utspelade sig inte för denna vetlöshets skull! Jag tänker kanske mest på Warszawahettot och förintelsen av Budapest.

Som jag tidigare har sagt var inte Gustav den enda judefrälsaren i staden. Det fanns flera, och de hade delat upp staden mellan sig i olika sektorer vars judar de sålunda delade ansvaret för. När ryssarna metodiskt intog staden kvarter för kvarter var det bara två juderäddare kvar: Gustav, som åtog sig ansvaret för Pest, den östra platta delen av staden, och Karl Lutz, den schweiziske konsuln, som åtog sig Buda, den mera befästa och bergiga stadsdelen. In i det sista transporterade tyskarna judar bort från Pest. De tycktes vilja gå in för att sysselsätta Gustav 25 timmar om dygnet. Men Gustav var deras jämlike i uthållighet och mod. Gustav var till och med modigare än de, ty han vägrade att någonsin beväpna sig, och han var kanske den i hela miljonstaden som var minst rädd för ryssarna och Stalin.

Så länge broarna ännu förenade de två olika stadshälfterna upprätthölls kontakten mellan Gustav och Karl Lutz, och denna kontakt ombesörjdes inte minst av den underjordiska judiska motståndsrörelsen, som Gustav hade organiserat. Gustav informerade ständigt Karl Lutz om allt vad som hände i Pest medan Karl Lutz från Buda vanligen meddelade tillbaka en uppmaning till Gustav om att lämna Pest med alla judar han kunde. Dessa uppmaningar blev allt enträgnare ju längre in i staden ryssen kom.

Själv gick jag omkring och iakttog kriget. Jag höll mig i närheten av Gustav för att komplettera samlingen av mina intryck med att följa med Gustavs verk. Karl Lutz var orolig för Gustavs del, ty den schweiziske konsuln visste att Gustavs pass var på väg att gå ut. Det skulle gå ut den 31 december, och sådan var situationen i staden att det nu var omöjligt att lämna den. Ingen hade mera intensivt än Karl Lutz tjatat på Gustav och bett honom flyga hem till Sverige medan tid var, men Gustav hade hela tiden fått mera judar att rädda.

Till slut var Pests saga all. Det nazistiska motståndet hade tillintetgjorts, och de judar som fanns kvar i Pest kunde ingen tysk längre röra. Gustav hade gjort vad han hade förmått och kunde äntligen börja tänka på att ta sig över till Buda och Karl Lutz för att, som han tänkte, fortsätta kämpa i det civila för judarna där. Emellertid hade nu kontakten med Karl Lutz brutits under striderna, och när Gustav sökte sig ner till en bro för att ta sig över floden fanns det ingen bro där. Alla broarna hade sprängts av tyskarna. Alla dessa underverk av ingenjörssnille och skönhet hade raserats av de fanatiska undergångsdömda nazisterna som vägrade acceptera att deras ideologi inte höll.

Det var en grå kall dag i januari. Gustav hade inte sovit på ett antal dygn. Pest var intaget, utbränt, utbombat, lagt i ruiner och äntligen befriat från nationalsocialisterna av sovjetsocialisterna. Och där vid stranden av Donau framför den bittert raserade Kedjebron, så Habsburgsk i sin ståtlighet förr, greps han av ryska militärer som tyckte det verkade misstänkt att han försökte ta sig över till Buda.

I Buda hade striderna redan börjat. Ännu stod det kungliga slottet kvar, men snart skulle det läggas i grus och ruiner. Med en blick mot det just angripna vackra romantiska Buda, som just hade börjat ryka och brinna, lät han sig föras bort av ryssarna, som svärmade över Donau, segerrika, invasionsglada och plundringslystna.

Sedan rönte Buda samma öde som Pest: allt lades i ruiner. Endast Warszawas förstörelse var utanför Tyskland mera omfattande än Budapests. Efter fruktansvärt hårda strider, som varade i nästan en månad och som vållade det långt vackrare Buda en mycket grundligare förstörelse än vad Pest hade erfarit, utrotades nazisterna för gott även därifrån. Sovjetsocialisterna hade vunnit en seger över nationalsocialisterna, och den segern hade kostat ungrarna deras huvudstad.

Efter slaget om Budapest blev allting tyst i den ödelagda staden. Endast ryssarna for omkring på dess gator i sina motorcyklar med sidovagn som tyskarna förr hade gjort.

Jag var ännu kvar i staden och kunde till min tidskrift i England skicka in uppskakande artiklar som mottogs med stort intresse. Även Karl Lutz var kvar. Även svensken Gustav Adolphson var kvar. Men vi fick svårare och svårare att hålla kontakten med honom.

Även judarna i staden var oroliga för honom.

"Han räddade våra liv. Vi är nu skyldiga att hjälpa honom. Men från vilken fara och hur? Vi vet ju inte längre var han är."

Karl Lutz visste att ryssarna hade förhört honom, och han sade utan munterhet:

"Ryssarna kommer knappast utan vidare att acceptera hans brist på giltigt pass."

Efter det gjorde jag det till min uppgift att finna honom.

När jag utan hopp om att han skulle vara där mekaniskt gick upp till hans bostad kvällen den 16 januari blev jag mycket häpen när han visade sig vara hemma. Och han var ensam hemma.

Det var samma gamla öppna och vänliga Gustav som tog emot mig som en förlorad broder. Han var lika bekymmerslös som alltid. Föga anade jag vad han egentligen måste ha haft i tankarna. Jag förstår nu efteråt att han måste ha sett mitt besök som en efterlängtdad tillfällig spricka i stormmolnen.

Jag frågade honom nästan genast om vad ryssarna hade sagt till honom.

"Vi har haft litet svårt att förstå varandra, ty vi talar inte samma språk," sade han enkelt. I själva verket hade han redan flera förhör bakom sig. "Men låt oss

inte tänka på det nu. Hur mår Karl Lutz?" Och det var tydligt att han inte ville tala om ryssarna.

Men innan jag skulle gå vågade han säga något av vad han verkligen tänkte. Han hade tydligt märkt min besvikelse på hans ytliga sätt och på att han inte ville avslöja sanningen. Han lade sin hand på min arm när jag redan hade handen på dörrhandtaget.

"Vi kanske inte ses mera, William," sade han stilla.

"Är det så illa?" sade jag lågt och bestört.

"Det är troligt att jag snart skickas ut på en längre resa." Av någon anledning vägrade jag tro på detta.

"Vi ses nog igen," sade jag tämligen självsäkert och gick ut. Det var som om jag inte hade kunnat acceptera hans tvivel. Först när jag var nere på första våningen stängde han dörren efter mig.

När jag följande dag på eftermiddagen träffade den schweiziske konsuln sade han lågt:

"Jag såg Adolphson idag."

"Nå?" Jag väntade på vad som skulle komma.

"Han var omhändertagen av NKVD."

"Vad betyder det?"

"Ryska hemliga polisen."

Både jag och Karl Lutz sökte intensivt efter honom under de följande dagarna. Hans bostad var öde. Vi försökte till och med prata med ryssarna, och Karl Lutz genom diplomatiska förbindelser, men utan resultat. Ingen av oss såg någonsin röken av Gustav Adolphson mer i Budapest.

Men mitt sista ord till honom slog in, ty många år senare återsåg vi varandra på tu man hand. Och det var egentligen det jag ville berätta om.

10.

Jag tänker inte berätta var och hur vi träffades utan endast återge våra samtal så som jag upplevde dem.

Det var år 1959. Vi hade inte setts på mer än 14 år. Ändå kände jag så väl igen den långa magra gestalten. När vi hade känt varandra under kriget hade han oupphörligen blivit allt tunnare, men jag hade aldrig kunnat föreställa mig att han skulle ha kunnat bli så mager som han var nu. Han var som en sticka, men det ädla lugnet var kvar hos honom.

"Doktor Livingstone, förmodar jag?" sade han vänligt med en glimt i ögat som visade att han genast hade känt igen mig.

Jag kan inte förneka att jag fick en tår i ögat och helst av allt ville omfamna honom och krama om honom ordentligt. Jag var så glad över att han ännu alls var i livet. Och jag kunde inte säga du till honom.

"Ert hår har blivit grått."

"Ni är inte så ung själv längre."

"Fjorton år förändrar en del."

"Men inte själen. Du är fortfarande den samme. Ett något påsigare ansikte bara."

"Och du har fått tranben. Hur kom du hit?"

"Det samma ville jag fråga dig."

"Men jag är reporter. Det är artikelstoffet som är intressant, aldrig skribenten."

"Kom. Låt oss sätta oss. Lyckligtvis har vi det så bra här att vi i lugn och ro kan tala med varandra. Det är inte alltid jag har haft sådana friheter. Hur länge klarade du dig i friheten?"

"Längre än du. Men berätta om dig själv. Berätta allt vad som hände efter att ryssarna hade intagit Budapest."

"Det är ett känsligt ämne och för mig ett plågsamt ämne att berätta om. Men varje människas livs största skyldighet och skuld är att vittna om sanningen, och de få stackare som anstränger sig för att åtminstone försöka betala den skulden till Gud, som har givit det kapitalet, är åtminstone hederliga människor."

Jag vill inte säga ett ont ord om någon ryss. Allt vad ryssarna har gjort sig skyldiga till i historien kan förklaras och bör urskuldats med att de har världens bistraste klimat. Du har kanske själv redan upplevt någon rysk vinter? Den ryska vintern, som måste vara jordens värsta helvete, är det som allenast är skyldig till ryssens mentalitet och till hennes mentalitets yttringar. Hennes oerhörda tyranner, deras förtryck och vodkans inverkningar är alltsammans även enbart resultat av klimatet med den ryska vintern.

Du ville veta hur jag försvann från Budapest? Jag skall berätta allt i detalj så att du sedan inte behöver fråga om någonting därav fler gånger.

Ryssarna blev första gången varse mig när jag försökte ta mig ur Pest till Buda, där tyskarna fortfarande var kvar, utan att lyckas. Mitt 'flyktförsök' verkade misstänkt i deras ögon, och de tog omedelbart hand om mig och förde mig i fängsligt förvar i väntan på förhör. De begrep ingenting av vad jag sade eller ville ingenting begripa.

När jag dagen därpå för första gången träffade en person som begrep något förklarade jag omedelbart att jag var svensk diplomat och neutral. När detta hade nått fram till vissa byråkraters höga förstånd släpptes jag omedelbart med tusen försäkringar om att det hade varit ett misstag och så vidare. Men de behöll mitt pass. "Vi kommer hem till er med det senare," sade de.

Utan mitt pass hade jag ingen möjlighet att ta mig ur det av ryssarna ockuperade Budapest. Ingen kunde hjälpa mig och inte ens mina judiska vänner. Av somliga mottog jag till och med varningar. Det var någon som visste att ryssarna visste något om mig som inte kunde vara till min fördel i deras ögon. Rent instinktivt visste jag redan långt före det att ryssarna skulle bli mycket svårare att köpslå med än vad tyskarna hade varit, fastän det nu bara gällde ett enda liv och det var mitt eget.

Efter farligt många dagar kom en kommissarie till mig med mitt pass. Han hade två eskortvakter med sig. Han såg inte glad ut. Han var den första ryss av den typen som jag sedermera skulle se allt för mycket av, som aldrig gjorde en min, aldrig visade en känsla och vars hjärta tycktes vara förfruset, steriliserat eller gjort av sten, som jag kom i kontakt med. Han sade buttert:

"Det här passet är inte äkta," på vad som skulle föreställa tyska men som var en knappast outtydbar sludrig korrumperad rotvälkska.

"Jo, det är äkta," sade jag.

"Men det gäller inte."

"Det gällde tills för några veckor sedan."

"Men nu gäller det inte."

"Jag vet."

"Varför är ni i Budapest utan pass?"

Hur skulle jag förklara för denne ofullbordade stenstod av en människa, som inte ens kunde tala rent, det komplicerade förhållandet att jag inte hade befunnit mig i Budapest utan pass om de hade kommit till Budapest några veckor tidigare, och att det att jag nu gjorde det berodde på att min plikt hade hindrat mig från att lämna Budapest?

"Jag hade ett arbete att slutföra."

"Vad för arbete?"

"Jag hade några människoliv att rädda."

"Vet ni att det är krig?"

"Ja."

"I krig räddar man inte människor. Man dödar dem."

Det var som om en apparat hade talat. Och som om apparaten hade snurrat färdigt vände sig politruken om med sina två eskortsoldater och lämnade min dörr. Jag andades inte ut när de hade lämnat mitt hus, för jag visste att detta bara var början. Och jag kunde ingenting göra. Jag hade fastnat i Budapest före årsskiftet genom ryssarnas anfall i staden, och jag kände att jag redan satt i en bur som ännu var stor men som snart skulle krympa.

Samma kväll besökte du mig."

"Och du verkade så oberörd av din klämma!"

"Ditt besök ingav mig just det mod som jag behövde inför det stora uppbrottet, som inträffade tidigt följande morgon. Jag hämtades i min bostad och fördes till en kasern för att förhöras, som jag antog, vilket visade sig stämma. Nu kom jag enbart i kontakt med dessa typiska grova bistra döda stenansikten, som en gång för alla hade dolt sina mördarsjälar för världens insyn med att helt enkelt mura in dem med cement.

Vi lever i asfaltens och cementens tid. Allt steriliseras, asfalteras och cementeras. Allt liv, all värme, allt mänskligt värde, allt vad känslighet och själslighet heter muras in och begravs levande under grå cement eller svart asfalt. Och mer än någon annanstans har det varit så i denna absurda Sovjetunion, detta

omänskliga realiserande av Platons och Thomas Mores idealstat, detta Inferno som är värre, hårdare, hemskare och vanvettigare än Dantes.

Men jag avlägsnar mig från ämnet. Jag förhördes.

Tro mig om ni kan, lyckliga okunniga människor ute i världen, som tror att kommunismen är idealistisk! Hör mina ord om ni kan uthärda det! Sov om ni kan efter att ha fått en inblick i hur det bästa av alla statskick, det enda dugliga av alla samhällssystem, den socialistiska mönsterstaten, i praktiken fungerar! Och hur illa ni än sover efter en skymt av den sovjetiska avgrunden, sover alla sovjetiska koncentrationslägerfångar varje natt sämre och mindre än ni.

Jag förhördes.

"Varför befinner ni er i Budapest?"

"Därför att jag inte får lämna staden för er."

"Ni kunde ha lämnat staden före nyår. Varför gjorde ni det inte?"

"Jag tvingades stanna emedan ni omringade och angrep staden."

"Ändå försökte ni fly från Pest till Buda, till tyskarna. Varför?"

"För att det där ännu fanns judar att rädda."

"Judar? Vem räddar judar?"

"Jag."

"Varför?"

"För att de är hotade."

"Vems liv är inte hotat i krig? Varför räddade ni just judar?" Det låg sarkasm i rösten.

"För att tyskarna förföljde dem särskilt hårt. Vet ni inte det?"

Han fnös.

"Vad är ni för en sagoberättare?"

"Om ni inte tror mig kan jag kalla fram vittnen."

"Vem är ni?"

"Det vet ni. Det står i mitt pass."

"Ert pass är ogiltigt."

"Vad som står i det är ändå sant."

"Det står inte allt i ert pass. Vad gör ni här i Budapest? Det är det vi vill veta."

"Jag har sagt att jag kom hit för att rädda judar. Det har varit min enda uppgift här. Genom att nazisterna in i det sista ville föra judar härifrån till Tyskland tvangs jag stanna kvar här för att motarbeta dem. Tror ni mig inte?"

"Ni har inte bara räddat judar här i Budapest."

"Ni har rätt: jag har också ätit och sovit, men inte mycket."

"Ni har också haft en del ohälsosamma kontakter. Ni kände Adolf Eichmann. Varifrån fick han alla sina pengar så att han kunde fly utomlands?"

"Av mig. För dessa pengar friköpte jag människoliv."

"Judar?"

"Ja."

"Och vems var pengarna?"

"Krigsflyktingbyråns."

"Det vet vi. Ni har också haft kontakt med de SS-män som försökte likvidera Hitler den 20 juli. Stämmer det?"

"Det stämmer såtillvida, att jag visste om attentatet innan det ägde rum. Menar ni att jag borde ha varnat Führern?"

Inte ens nu rörde han en muskel kring munnen. Dock slapp det kanske oavsiktligt ur honom:

"Som väl var överlevde Führern utan er hjälp, och han lever ännu, och det är vi som kommer att få äran att ta livet av honom."

"Det tvivlar jag på."

"Nekar ni att ni umgicks med Kurt Becher?"

"Nej."

"Vad hade ni med honom att göra?"

"Jag köpte judar av honom."

"Vi vet det. Men Becher tillverkade inte eller gjorde inte affärer med judar."

"Med mig gjorde han det."

"Det är möjligt. Men Becher var spion."

"Hur vet ni det?"

"Vi behöver inte förklara något för er. Men, neutrale svensk, alla era kontakter här i Budapest var spioner, kontrarevolutionära spioner, som ägnade sig åt att försöka åstadkomma en pakt mellan Tyskland å ena sidan och England och Amerika å den andra mot Sovjetunionen. Det visste ni kanske inte?"

"Det låter helt absurt för mina öron."

"Vi har klara bevis! Redan Churchill varnade sin kamrat Stalin för ett halvår sedan för denna komplot och dessa förrädiska intriger, som han enkom utpekade Budapests SS-utlänningar som skyldiga till! Och ni är inblandad! Era kontakter här i Budapest komprometterar er å det allvarligaste, och det att ni har stannat här fastän ert falska pass har gått ut avslöjar er helt och hållet. Vad tror ni sovjetmakten är? Tror ni att vi är så dumma så att vi låter kontrarevolutionära spioner leva vid vår barm utan pass? Ni och era judar! Jag tror inte ett dyft på era judar! Ni har säkert inte räddat en enda och antagligen inte ens försökt. Amerikanerna har givit er pengar för att ni med den skändliga judehandeln som täckmantel skulle hjälpa till med tyskarnas spioneri här. Det är vad vi vet om er, herr neutrale svensk!"

"Jag måste få tala med min svenska beskickning."

"Det är tyvärr inte möjligt."

"Men de måste få veta vad som har hänt mig! De måste få möjlighet att försvara mig! Har jag inga mänskliga rättigheter?"

"Ni har inga rättigheter, herr svensk. Ni har ju inget pass."

Så började det.

Men det är en plåga för mig att tala om det. Jag orkar inte hata, och vad min vistelse i Sovjetunionen har varit alltsedan den inleddes är en enda lång mardrömslik lektion i hat. Jag vill inte hata, men det ryska systemet måste man hata om man en gång har lärt känna det. Det är ens plikt att hata och förbanna det så länge det alltjämt får förekomma och så länge det finns en enda oskyldig koncentrationslägerfånge kvar i Ryssland.

Men detta behöver jag inte tala om för dig. Du är ju själv här i samma ärende. Men vad som intresserar mig är: hur reagerade man inför mitt försvinnande? Teg man om det, eller väckte det någon indignation på något håll?"

"Jag var den första som började forska i ditt öde. Så snart ditt försvinnande var ett faktum kontaktade jag den neutrala svenska beskickningen i Budapest och Stockholm. Det var jag som gjorde det känt att du var försvunnen.

Den instans som sedan gjorde minst för ditt fall var faktiskt det svenska utrikesdepartementet. Det verkade som om de tvådde sina händer över dig, emedan du enligt deras uppfattning hade varit spion åt amerikanerna. Men den som rörde upp himmel och jord över ditt försvinnande var din mor, och hon lär inte förtrötts i sina ansträngningar att driva på de slappa och valhänta svenska myndigheterna i jakt på ditt öde så länge hon lever."

"Ja, min mor vet, även om kanske ingen annan vet det, att jag aldrig var spion. Men fick ni aldrig veta något om vart jag hade tagit vägen? Sade inte ryssarna något?"

"Den ryska ambassadören i Stockholm, en viss madame Kollontaj..."

"Jag känner henne. En avskräckande strykful ragata."

"Jag har också träffat henne. Hon var visst en av dessa aristokratiska parasiter ut i fingerspetsarna som struntade i tsaren och som gick in för att helhjärtat tjäna och uppmuntra Lenin och Stalin. I varje fall, hon lät vid något tillfälle undslippa sig att du var väl bibehållen i Ryssland men att du hade gjort några dumma saker."

"Hon sade inte vad hon menade att dessa dumma saker var?"

"Naturligtvis inte."

"Och det har ingen ryss kunnat förklara för mig. Alla har de sagt att jag invecklade mig i komprometterande omständigheter, att jag hade ohälsosamt umgänge och att jag bar mig dumt åt, men ingen har kunnat konkretisera någon direkt anklagelsepunkt mot mig som jag skulle kunna fällas för.

De är djur, dessa militanta ryssar. De vet inte vad de gör. De samlar glödande kol på sina huvuden, och även om de själva kanske slipper undan, så drabbar vedergällningen i stället deras barn och efterkommande desto hårdare. Jag ser den dagen komma, då inget folk i världen skall vara så hatat som ryssarna, då de flesta människor skall säga om dem att det inga goda ryssar finns utom döda ryssar. Världen och särskilt ryssarna frossar i att framhäva och överdriva Hitler-Tysklands fador, men Stalins Sovjetunion är många gånger värre. Världen tror att

en ondska värre än de tyska koncentrationslägrens inte är möjlig, men de ryska koncentrationslägrens ondska var långt värre redan på 20-talet."

"Men Chrusjtjovs tid har väl inneburit en lättnad?"

"Chrusjtjov är en narr, en tillfällig gycklare, som Sovjet har roligt åt idag och sparkar ut i morgon. Det enda Stalin bad Chrusjtjov göra var att spela narr för den höge generalissimon, och det var Chrusse så illa tvungen att göra, ty annars hade han blivit arkebuserad. Han var diktator Stalins hovnarr och den ende i hans hov som kunde fylla en narrs funktioner. Nu är diktatorn borta, och i stället har narren blivit herren på täppan. Liksom narren alltid är att föredra framför den grymme herren är Chrusse att föredra framför Stalin. Ryssland upplever en äntlig avslappning under denne narrs mera mänskliga beteende efter 36 års ohyggliga strapatser, men hur länge får hon sträcka på benen? När slår Lenins och Stalins trogna lärjungar och efterföljare ut narren ur brädet och återinför allvaret igen? När som helst.

Vilket narrspel hela denna bedrövliga politiska värld är! Det har den alltid varit, men idag är den mera absurd och narraktig än någonsin! Det goda med min fångenskap är att jag i dessa Sovjetunionens yttersta avskrädesgröpar har funnit Rysslands ädlaste andar och största begåvningar. Rysslands pärlor står att finna där hennes anhopningar av dynga och skit är som tjockast. Vilka samtal har vi inte haft i det yttersta djupet av Sovjetunionens sociala kloaksystem! Vilka talanger! Vilka snillen har man inte träffat på! Och hellre skulle jag avstå från den flottaste internationella diplomatkarriär i Vita Husets och de Gaulles korridorer än vara utan de kontakter som jag har fått i detta helvete. Här sitter hela Östeuropas briljantaste ljus samlade under en skäppa, men under denna skäppa brinner ljusen fortfarande.

Ta till exempel kärnfysikern Rozgovor. Han sitter inspärrad på ett mentalsjukhus, därför att sovjetmakten i hans teorier och idéer ser ett hot mot dess bestånd. Jag har träffat honom. Han är ett geni, och det finns få kärnfysiker i världen som har så fördjupat sig i den hemlighetsfulla och livsfarliga kärnfysiken och gjort denna värld till sin med en mer storslagen omsorgsfullhet. Jag vill inte påstå att vad han säger är sant, jag vill inte utesluta att han spelar teater, men lika dumt som att utesluta att han menar allvar är det att förkasta hans teorier som omöjliga. Ett faktum är att hans teorier existerar och att han kan ha rätt."

"Vad går hans teorier ut på?"

"Han har studerat kärnfysik under 50 år av sitt liv. Han kom till samma slutsatser som Rutherford långt före Rutherford, och han var en av de få som från första början tog Einsteins teorier om bland annat det här med relativitet och det krökta ljuset på fullt allvar. Han visste det hemliga receptet på atombomben redan före krigsutbrottet 1939, men han var ensam. Först när Hiroshimaskrällen kom började ryska forskare ta honom på allvar och börja följa honom. Men då hade han redan forskat bort sig långt bortom Oppenheimers och atombombens verklighets horisont.

Vad han kom fram till efter 50 års erfarenhet av kärnfysik i teori och praktik var att kärnenergin var instabil och opålitlig. Han påstod inför mig att det var rena lyckträffen att bomberna över Hiroshima och Nagasaki och vissa andra försöksbomber alla detonerade, och att dessa troligen skulle vara de enda som skulle gå till historien.

"Det var ett mirakel att Maghellan kom igenom Maghellans sund levande utan att gå på grund. På samma sätt var det ett mirakel att Hiroshima- och Nagasakibomberna fungerade. Sådana bomber och andra bomber av radioaktivt slag kommer aldrig att fungera i krig igen."

Så föll hans ord. Han sade också:

"Och där pumpar amerikanerna in miljarder och åter miljarder på dessa fågelskrämmor, ty det är blott och bart vad det rör sig om: fågelskrämmor. Och vi ryssar följer deras exempel, och efter oss kommer kineserna och hinduerna, medan större delen av jordens befolkning svälter ihjäl. Politikerna tror att de för maktens härlighets skull offerar hundratals miljoner människoliv på så sätt att dessa människoliv en dag ryker med atombomben, men i själva verket omkommer dessa hundratals miljoner genom svält, genom att vetenskapsmännen har lurat världsregeringarna till att satsa alla miljarder på fågelskrämmor.

Där har ni den store Einsteins vishet! När han är död kommer han att skratta ihjäl sig åt hela den värld som har gått på hans vetenskapliga taskspelerier! Han har fått hela världen att dansa efter sin pipa, och när han är borta kommer ingen att kunna avbryta den förfärliga dansen av ren skräck för att bli den första att bli efter. Det är Stalineffekten i universalformat: när Stalin talat vågar ingen sluta applådera av skräck för att bli observerad som den förste att sluta applådera åt Stalin. Oppenheimer och Teller har båda gått i Einsteins fälla, och där sitter de och hela världens vetenskap trålbundna av den etablerade kärnfysikens universalterror tills barnet kommer och säger: "Men kejsaren har ju inga kläder på sig!"

Ty om det någon gång bryter något kärnvapenkrig är risken och möjligheten den att dessa miljardbomber inte ens säger puff! Det kan då mycket väl hända att det blir fel bomber som detonerar i fel ögonblick på fel ställe medan ingenting går som beräknat och programmerat in i minsta detalj under decennier. Vad snopna herrarna i Kreml och Washington då skall bli! Och vilken kalabalik i strategin det skall innebära för militärfolket, som har byggt hela sin livsåskådning på dessa avgudade bomber! Men det troligaste är, att dessa universalterrorvapens oberäknelighet och opålitlighet snart skall upptäckas och att de därmed begravs levande för evigt som aldrig offentliggjorda statshemligheter. Redan vet alltför många att dessa vapen aldrig kommer att kunna användas ens som fågelskrämmor hur många miljarder de än har kostat!"

Så sade han till mig hjärtligt skadeglad, som om han redan såg framför sig alla Kremles och Pentagons höga medalj- och ordensbelastade militärpampsfysionomier slagna av en utomordentlig snopenhet och bedrävelse. Hans teorier,

som han inte stack under stol med, ansågs av sovjetetablissemang som alltför demoraliserande och stämplades för säkerhets skull med alla vederhäftiga auktoritetens hjälp såsom omöjliga och vanvettiga, sådana teorier fick man bara inte lyssna på, och för säkerhets skull spärrades han dessutom in för gott på mentalsjukhus eller, som det egentligen är, isoleringsanstalt för politiska fångar. På sådana ställen finner du alla Rysslands mest intressanta människor och snillen."

"Tror du på hans teorier?"

"Jag anser det säkrast att inte tro på dem direkt. Hiroshima- och Nagasakiskrällarna har trots allt ägt rum, efter dessa har alltför många andra liknande bomber fungerat alltför väl i vanvettiga konstgjorda jordbävningar, och för världsfredens skull är det säkrast att antaga att dessa numera överallt lagrade bomber fungerar, åtminstone tills motsatsen är bevisad. Men även om de fungerar tror jag ändå att han får rätt: de kommer aldrig att kunna användas, och risken kommer med tiden ständigt att bli större att de kommer på avvägar, blir imprecisa, och att man förlorar kontrollen över dem. Då återstår det endast att desarmera dem, vilket kommer att kosta ännu mer än alla de miljarder som det kostade att konstruera dem. Kort sagt, han hade fullkomligt rätt såtillvida, att kärnvapen-epoken från början var urmodig, överspelad, otidsenlig och världens största onödiga slöseri.

Jag har också träffat en del Kremlfolk. En före detta hög militär berättade för mig hur det kom sig att bomberna över Hiroshima och Nagasaki alls fälldes."

"Berätta!"

"Det är en mycket märklig historia. Huvudpersonen är inte president Truman utan Stalin, och hur karakteristiskt är inte hela händelseförloppet för Stalins hela sätt att tänka, planera och fungera!

Vid konferensen i Potsdam efter tyskarnas kapitulering lät president Truman Stalin få veta att de hade atombomben och att de med den kunde få slut på kriget med Japan. Stalin sade inte ens "jaså" emedan han redan kände till amerikanernas atombombshemlighet genom sina amerikanska spioner. Vad Truman inte visste var att japanerna hade vänt sig till ryssarna för att förhandla om fred med de allierade. Japanerna ville ha fred och vände sig till ryssarna, som var neutrala och ännu inte låg i krig med Japan, för att den vägen inleda fredsförhandlingarna. Ryssarna svarade inte på denna fredssträvan men lät samtidigt japanerna stå kvar utanför porten och tigga medan de inte sade ett ord om Japans fredsvädjan inför amerikanerna i Potsdam. Och när ryssarna äntligen nedlät sig till kommunikation med japanerna var det blott för att förklara krig. Stalin visste att Truman hade atombomben och att han inte hade mycket tid på sig att roffa åt sig Sakhalin och Kurilerna. Amerikanerna fällde bomberna blott för att få ett så snabbt slut på kriget som möjligt för att hindra att ryssarna tog åt sig ännu mera. Sålunda fick amerikanerna äran av att som enda historiska nation ha använt atombomber i krig. Att Stalin hade kunnat hindra detta genom att svara på Japans fredsinvit har aldrig skrivits i någon historiebok. Men faktum är att atombombernas användning hindrade Stalin från att få fast fot närmare Japan än Sakhalin och

Kurilerna. Ur den synpunkten var det kanske det mindre onda att bomberna fungerade."

12.

"Jag har även träffat andra kärnfysiker under min vandring genom Sovjetunionens samhällskloak, var Sovjetunionen spolar ner alla obehagliga begåvningar och sanningssägare för att slippa dem, men de lever vidare i kloaksystemets yttersta mörker i ett limbo av vacuum bortom tid och rum, officiellt dödförklarade och levande begravda. Här finns gräddan av Rysslands befolkning: alla sådana som tänker själva, som kan skilja mellan rätt och orätt, som vågar trotsa den heliga dogmatiska ateismen med att ha religiösa tankar, och som aktar sig för att sjunga med i den eviga Sovjetunionens, Lenins, Stalins, Trotskijs, Gorkijs, Alexej Tolstojs, Berias och Krylenkos oupphörliga världshjärntvättande refräng: "Alla som inte är med om att genom revolution göra slut på den gamla världsordningen är kontrarevolutionärer som måste utrotas!" Här finns alla de folk församlade som rycktes bort från sina fosterland för att ryssarna i stället skulle ta dem i besittning: här finns Estlands ester, Karelen kareler, Lettlands letter, Litauens litauer, Polens polacker, Ukrainas kosacker, Tartariets muhammedaner, Mongoliets mongoler och Ostpommerns tyskar, och i deras hem sitter det ryska kommissarier och politruker som härskar godtyckligt över alla de av de deporterades landsmän som är för dumma och odugliga för att kunna innebära någon omedelbar fara för Sovjetunionens säkerhet och som det därför för närvarande är onödigt att utrota. Landet behöver ju trots allt även nyttiga idioter som arbetar åt nomenklaturen. I Rysslands sociala avloppssystem sitter alla de andra farliga individerna, som tänker själva, är medvetna, inte är okritiska, och som skulle kunna göra Ryssland till ett mänskligt land, nedspolade i mörkret.

Men jag skulle berätta om de andra kärnfysikerna. Sovjetunionens heroiska kommunistparti avslöjade för några år sedan en övermåttan djävulsk komplott som var riktad mot Sovjetunionens säkerhet, en direkt kontrarevolutionär spionage- och sabotagerörelse i själva hjärtat av den ädla sovjetiska industrin: inom själva toppskiktet av atomforskningen! Jag har träffat två av dessa betydande kärnfysiker, som så fort Ryssland fått sin atombomb spolades ner i kloakerna. De har för mig berättat sanningen om denna komplott.

Denna spionage- och sabotagerörelse var inte en lokal företeelse i Sovjetunionen. Den var spridd över hela världen och hade fötts så fort den första atombomben gick upp i rök i den amerikanska öknen. Denna rörelse bestod av outhärliga vetenskapsmän som i 50 år och längre hade forskat och arbetat för kärnfysiken och utan vilkas verksamhet atombomben aldrig kommit till. Enligt ryktet grundades denna rörelse av själve Einstein och Robert Oppenheimer. Det gemensamma hos dessa vetenskapsmän som ingick i denna rörelse var en obeskrivlig desillusion över resultatet av deras arbete, över vad deras livsverk

användes till, över att kärnenergi kom till praktisk användning i krig fastän det var fullständigt onödigt, samt en ofattbar överväldigande ånger och ruelse över vad de hade åstadkommit och indirekt gjort sig skyldiga till. Som Einstein sade: "Frambringandet av atombomben var berättigat bara så länge nazisterna hotade världen och själva hade kunnat uppfinna och använda den. Användandet av den efter nazismens undergång och mot en redan i kriget förlorande nation kan aldrig historiskt ursäktas eller gottgöras." Och gemensamt efter hemlig överenskommelse som spred sig från vetenskapsman till vetenskapsman beslöt de att ta i tu med uppgiften att omintetgöra sitt eget livsverk.

Det var inte en lätt uppgift. Myndigheterna kontrollerade varje arbetare i kärnkraftens tjänst minutiöst noga, och avslöjandet av deras verkliga innersta avsikter medförde omedelbar avstängning och ett fortsatt liv i vanära om inte rentav deportation, som här i Ryssland. Oppenheimer själv råkade ut för detta: han avstängdes när han hade fullbordat den första atombomben och fick sedan aldrig mera arbeta med kärnenergi. Enligt honom själv var det ett alltför mildt straff för att han alls hade givit amerikanerna och världen atombomben.

De vetenskapsmän som frivilligt hängav sig åt denna hemliga antikärnkraftsverksamhet måste vara ytterst försiktiga och vakna. De var mycket få, ty de flesta vetenskapsmän producerade villigt atombomber åt regeringarna för att få det bättre ställt rent materiellt, men det räckte med att det fanns en sådan idealist bland hundra vanliga drumlar och klåpare som knappast ens visste vad de höll på med. Hans verksamhet var farligare och mera utsatt än en spions, ty hans dubbelspel var kanske mera raffinerat och tillspetsat än någon spions: han måste låtsas tjäna vetenskapen och i viss mån verkligen göra nytta och påvisa resultat för att i själva verket kunna underminera hela atomfysiken. Endast de intelligentaste klarade sig, men de är verksamma ännu idag och kommer att vara verksamma tills kärnkraftens tid är förbi. De utgör en sorts hemliga moraliska väktare i atomkraftsfabriken, som ser till att kärnkraften aldrig får spela den roll i mänsklighetens historia som den enligt alla hållbara teorier skulle kunna spela: hela mänsklighetens och allt livs bane."

"Men detta motsäger den andre kärnfysikerns teorier, som du talade om tidigare, som menade att kärnkraften på lång sikt är en bluff."

"Alla vetenskapliga teorier motsäger varandra. Det är det vetenskapen är till för: att kunna motsäga och överbevisa tidigare auktoriteter. Den ena påstår att kärnkraft är en bluff, och den andra påstår att den är hållbar, och ingendera får någonsin rätt, utan båda glöms totalt bort när tvisten har blivit inaktuell, vilket alla vetenskapliga teorier alltid förr eller senare blir.

Men om denna sabotageaktiga rörelse ville jag ännu säga det, att det i USA har uppdragats många fler sådana vetenskapsmän med dubbla avsikter än här i den gloriösa Sovjetunionen. I USA har de helt enkelt förflyttats till positioner var de inte har möjlighet att göra någon skada, men när de har upptäckts här i Sovjetunionen har det resulterat i krismöten i Kreml, panik i politbyrån och hjärtslag bland överbefäl och politruker på högsta nivå, och dessa rabalder har i

sin tur lett till ommöbleringar i departementen, utrensningar och deportering av alla inblandade, och naturligtvis har inte ett ord om dessa skandaler nått utanför Kremles tiggande murar. Allt och alla inblandade har därifrån spolats ner i det socialistiska systemets kloak, där de får leva vidare som världens kanske klokaste men definitivt maktlösaste personer.

Och både i Amerika och här har myndigheterna trott att det rörde sig om lokalt spioneri och nationell fiendlighet. Ingen politiker i världen anar att denna rörelse har säte överallt där kärnfysiken så mycket som studeras. I Storbritannien, i Frankrike, i Kina, i Indien, i Israel, överallt var någon har lust att skaffa sig en atombomb förekommer dessa oumbärliga invigda vetenskapsmän och tekniker vilkas enda egentliga föresats är att sätta stopp för allt vad kärnkraft heter och som när det gäller är beredda att offra allt för att göra det och som även är mäktiga att göra det."

13.

"Inte bara mongoler och manchurier, japaner och koreaner har hamnat i Sovjetunionens avloppssystem utan även kineser. En av dem som jag träffade var en lärd professor, urtypen för den gamla kinesiska gentlemanen, mandarinerna, en kultiverad universellt begåvad och kunnig person, som samtidigt var så tidlöst urkinesisk. Han talade en god flytande engelska, och när vi umgicks talade vi detta språk."

"Hur kom han hit?"

"Han kom hit på avvägar. Han var ett av de fyrtyotals miljoner offren för Mao Zedongs kinesiska revolution, den kanske mest omstörtande revolutionen i vår tid åtminstone lokalt sett, ty i och med den kinesiska revolutionen vräktes en flertusenårig värld med alla dess traditioner över ända till förmån för det ursinnigaste pöbelvälde som världen har skådat. Den erfarenheten hade åtminstone min vän mandarinerna.

Han hade fått sin fostran under den helt demokratiska doktor Sun-Yat-Sens tid och stått både Chang-Kai-Shek och Mao Zedong tidvis mycket nära. Han hade varit bådars rådgivare vid olika tillfällen men avskräckts av båda, ty båda gjorde sitt bästa för att överträffa varandra i avskyvärdhet. Mao Zedong var den mera realistiska, och därför vann han. Han var inte den bättre, ty båda var lika dåliga; han var inte den klokare, ty båda var lika galna; han var inte den starkare, ty båda var lika svaga, men Mao Zedong blev den fatalare, ty han segrade.

Hellre än att fly till Chang-Kai-Shek hade han därför försökt fly till Tibet och då detta visade sig vara omöjligt till Mongoliet. Där arresterades han av ryssar såsom kontrarevolutionär och hamnade sålunda i kloaksystemet. Där hoppas jag att han ännu lever, ty Sovjetunionens katakombsläkte, som utspisas med träck i kloakerna var de hålls fångna, har den sällsamma förmågan att klara sig bättre än de som bor på solsidan och åtnjuter alla den etablerade korrupsionens och den

socialistiska metastaskulturens förmåner, ty de har en större livsvilja än de besuttna. De vet mera och älskar därför livet mera än de till systemet anpassade.

Han sade:

"Kinas fall under detta sekel är en större tragedi än både Rysslands, Tysklands och hela Europas. Så mycket gott har utrotats för alltid genom Maos revolution att Kina aldrig mera kommer att bli sig likt. Men skulden är inte enbart Maos. Skulden är den materialistiska utvecklingens, hela vår tidsålders beroende av penningen, hela det rationalistiska samhällets rasande självdestruktivitet. Hela världen har varit galen under detta sekel, och den förmodligen enda som har klarat sig levande ur denna världsgalenskap med oförändrad samhällsstruktur är Amerika. Lyckliga Amerika! Och amerikanerna kommer aldrig att förstå hur lyckliga de har varit förrän när de inte är det längre.

Och av alla jättars fall var Kinas fall det största. Det var trots allt ett ädelt imperium, vårt gamla kejsarrike, vars struktur inte hade förändrats på två tusen år. Vi hade en utomordentlig visdoms- och filosofisk tradition utan motstycke i den övriga världen, vars karaktär inte ens har undgått att påverka Mao. Det kinesiska Kina var det rikaste landet i världen vad beträffar kulturella traditioner, religiös visdom och universell kunskap och historia, även om det var det fattigaste landet i världen rent materiellt. Dess fattigdom var oerhörd och värre än Rysslands under revolutionen och inbördeskriget, men vår fattigdom var våra parasiters gåva till oss. Vårt alltid glada, goda och gästfria folk utsögs till döds av hänsynslösa inkräktare som engelsmän, fransmän, ryssar, amerikaner och de värsta av alla: japanerna. Alla dessa var redan offer för det vansinne som skulle färga vårt sekel så övermåttan blodigt, och vi var ännu obesmittade av det när de högg sina gamklor och hyentänder i oss. Doktor Sun-Yat-Sen lät sig aldrig smittas av det, hans socialdemokrati var fullständigt okorrumpad, demokratisk och idealisk, men som barn av sin tid lät sig både Mao och Chang-Kai-Shek anfrätas av tidens västerländska sjukdomar i alltför förskräckligt hög grad.

Vad var då detta vansinne som ungefär från år 1910 framåt så gräsligt infekterade hela vår värld? Vad var det som bragte Österrike-Ungern, Italien, Tyskland, Ryssland, England, Kina och Japan på fall? Svaret är: det materialistiska tänkandet. Plötsligt tog penningbegäret och med det alla människans djuriska begär över kontrollen över mänskligheten och besegrade och förnekade religionen och slog sönder allt vad det kom åt. Det var det största vansinnet i mänsklighetens historia, och en liknande storm har åtminstone inte Europa upplevat sedan arabstormen efter Muhammeds död, då kontinenter förvandlades till öknar, och då de under Djingis Khan muslimska mongolerna brände, plundrade och förintade hela Ryssland ända långt in i Europa, och då de muslimska turkarna översvämmade och förintade den bysantinska världen för att ödelägga allt ända fram till Wien. Men detta vårt århundrades vansinne var värre, ty det grep omkring sig i hela världen, och den goda människan var fullkomligt maktlös emot det. Hon kunde bara gå under.

Det första världskrigets inledande katastrofer var bara början. På allvar började det när Ryssland kollapsade. Därmed hade det onda definitivt och oåterkalleligt slagit rot i världen. Den ryska upplysta Gudsstaten var den första som föll i och med att dess monarki utrotades, och Tysklands och Österrikes monarkiers fall och samhällsdisintegreringar följde därpå. Det vacuum som uppstod vid Gudsstaternas och religionernas avskaffande fylldes av den djuriska aggression som var bolsjevikismen, fascismen och nazismen. Fascismen slog sin klo även i Japan. Därmed var vansinnet definitivt lössläppt över världen.

Chang-Kai-Shek föresatte sig att med hänsynslösa metoder kämpa ned det. Mao Zedong gick in för att tjäna och utnyttja det. Båda var i sin brutalitet själva offer för vansinnet.

Och så starkt var detta vansinne att nazismen lyckades ödelägga nästan hela Europa, att Stalin fick sitta och härja vid makten i ett fjärdedels sekel utan att det gick annat än bra för honom, denna tidernas oöverträffbare stormästare bland folkmördare, och att Chang-Kai-Shek förlorade mot det och Mao segrade. Och därmed var det himmelska rikets fall, efter att ha bestått i två tusen år, ett faktum. Mao hade bara kvar att utrota alla spår, minnen och lämningar av det.

Hela världens struktur hade förändrats under detta vansinnes härjningar. Monarkierna var avskaffade eller hade åtminstone förlorat sin betydelse, religionerna var fullkomligt åsidosatta av materialismen i kapitalistisk eller kommunistisk form, det naturliga arbetslivet var industrialiserat, och människan var förändrad från en andlig varelse i naturens tjänst till ett onaturligt och naturvidrigt monstrum som hotade allt liv.

Och detta vansinne hyllade Mao. Han tjänade det hängivet och gör det alltjämt. Han industrialiserade Kina på samma sätt som Stalin hade gjort det med Ryssland: hänsynslöst, vettlöst och med fatala konsekvenser för folk och miljö. Detta industrialiseringsvansinne, som helt berövade människan hennes livsviktiga kontakt med naturen, hade västerlandet redan gått igenom och föregått med dåligt exempel med, och så vansinnesslagna var ryssarna under Stalin och lät vi kineser oss bli under Mao, att vi följde detta katastrofala exempel. Och Kina kommer aldrig att bli sig likt igen.

Varför gjorde vi det? För makten. För ekonomin. För utveckling och tillväxt. Som alla andra politiker i världshistorien utan ett enda undantag, utom kanske den romerske kejsaren Marcus Aurelius, bländades Mao Zedong av maktens falska fördärvbringande härlighet och har till och med visat sig intresserad av att följa historiens värsta övriga dårar i satsandet på atombomben. Men det värsta som Mao har gjort var att beröva det kinesiska folket dess själ.

Han var en stor organisatör. Det kan inte förnekas. Hans stora oändliga ofattbart tålmodiga kamp för att överleva med sina idéer för Kinas framtid är utomordentligt storslagen. Men stora män blir bara verkligt stora om de aldrig blir etablerade i maktens tjänst. Makten fördärvar alltid vem som än får den, och den fördärvade även Mao moraliskt och mänskligt. Det förekommer ingen makt

utan att den missbrukas, och endast de människor som avstår makten åt Gud gör inte någon direkt skada.

Mao var själv ingen proletär. Han var en bortskämd intellektuell som fick allt vad han ville, och därav följde, som alltid, naturligt nog, hans dragning åt vänster. Den som har det svårt tror framför allt på individen, medan endast den som har en säker etablerad ställning tror på kollektivet. Skillnaden mellan de båda inställningarna är den, att den första är konstruktiv medan den andra är destruktiv. Så länge individen tror på sig själv och äger sig själv har hon något personligt och gott att komma med, medan kollektivets kraft alltid utplånar det individuella och personliga och på lång sikt endast kommer ont åstad. Ty ett kollektiv är i allmänhet aggressivt, medan en individs främsta strävan i allmänhet är fred.

Mao var i viss utsträckning det personliga initiativets man tills han stod som herre över Kina. Då inledde han sin likriktning och manipulation av massorna. Hans makt blev absolut, och detta är alltid livsfarligt för alla dem som han har makten över. Det kinesiska folket blev tennsoldater i hans händer som han kunde få till att göra vad som helst: marschera, paradera, alltid efter strikta mönster och inom ramarna för det glasskåp som var hans kinesiska socialistiska samhälle. Alla tvingades tänka hans tankar och inte sina egna. Alla talade hans ord och icke sina egna. Hans kult blev en ny Stalinkult, och den som inte ville vara med utrensades. Därför utrensades tibetanerna med hela deras kultur och egna traditioner inklusive deras högt utvecklade och särpräglade tolkning och vård av buddhismen, därför utrensades manchurierna som folk, därför utrensades både konfucianer och taoister och buddhister med flera som hade den kulturen att tänka själva, och därför utrensades Östturkestan som egen nation och ersattes med den nya kinesiska provinsen Sinkiang. Det kinesiska folket idag är en hord av marscherande robotar där det inte finns någon skillnad mellan man och kvinna. Kvinnan skall vara manlig, precis som i Stalins omänskliga Ryssland, och barnen tränas redan i lekskolan till soldater. De spår och minnen av det gamla kejsrerliga Kinas kultur och religion som trots allt ännu finns kvar arbetar man effektivt på att utplåna. Enligt mina informationer håller Mao som bäst på att förbereda en fullständigorstädning och utrotning av allt gammalt i Kina.

På 1800-talet var engelsmannen den förskräcklige barbaren som förslavade hela världen. Han är nu utslängd ur Asien, och hans makt i form av ekonomi är effektivt utrotad även ur Ryssland och hela Östeuropa. Han är mer eller mindre krossad.

I stället är den mäktige nu kommunisten, som behärskar världen från Stilla Havet till Elbe och Donau. Men han har byggt upp sin makt med vansinnets hjälp och med de ohyggligaste våldsmetoder som världen har skådat, medan engelsmannen och västerlandet långsamt och metodiskt skapade sitt imperium under sekler och med heder och civilisation som enda segrande vapen. Under femtio år har enbart i Kina kommunisterna lyckats förstöra mera civilisation och kultur än vad engelsmännen under 1000 år lyckades bygga upp i hela världen.

Och engelsmännens och Västeuropas kultur består medan kineserna har fördärvat sin flertusenåriga.

Och vad är att säga om hela den skada som kommunisterna har gjort under sin blott 50-åriga existens i hela världen? Det är bara att säga, att vår uråldriga värld med sin gudomliga skönhet och ordning aldrig kommer att bli sig lik igen förrän den politiska ateistiska kommunismen är lika utrotad som den tror sig ha utrotat de monarkier vars religiösa och toleranta styre de har ersatt med omänsklig intolerans.

Men var började detta vansinne som så har fördärvat vår tid och vår värld för oss? I mitt tycke började denna sjukdom, denna progressiva antireligiösa tro på den materialistiska utvecklingen, i Tyskland på 1700-talet med industrialismens vaknande mekanik, maskineri och rovdrift, och tyska 1800-talsfilosofer som Karl Marx och Friedrich Nietzsche var som förespråkare för diktatur direkta förebådare av det fullständiga vansinne som skulle komma och som det har fallit på vår lott att bli drabbade av; medan Stalin och Mao Zedong med deras efterföljare och gloriösa medrevolutionärer världen över har fått rida högt på dess vågor, dock för att en dag blott bli krossade till spillror mot stranden av havets obönhörliga historiska stormvågor, medan vi, de i katakombkloakerna inspärrade, skall överleva."

Så talade min vän den kinesiske professorn."

14.

"Vi lever i fruktans tidevarv, William. Aldrig har människan varit så rädd som hon är idag. Hon har alltid varit rädd av sig, men förr fruktade hon bara Gud. Idag är hon rädd för sig själv, ty hon ser i sina medmänniskors händer det konkreta medlet till att förgöra mänskligheten, och det har hon aldrig sett förut. Aldrig har människan sett sin egen död så i vitögat som hon gör nu.

Och ändå har hon aldrig haft det bättre. Varje enskild människa i västerlandet lever i prakt och bekvämlighet som en kung. Hon har en förmåga, en kunskap och förfogar över rikedomar och möjligheter till en grad som är utan motstycke i historien. Men det är endast i det vita fria demokratiska västerlandet. Bland negrer och mongoler och här i den arktiska tundran är verkligheten en annan. Och endast vi här vet hur gudomligt väl förspänt den västerländska människan har det. Hon lever så bekvämt att hon är alldeles förvirrad och inte längre ser vad som är sant och vad som är falskt, vad som är rätt och vad som är orätt, vad som är gott och vad som är ont. Hon ser bara kvinnan, den dyrkade kvinnan, som är hennes enda sällskap och enda lösningen på hennes fruktan och hennes moraliska desorientering. Och hon har inte en aning om vilket helvete människor på andra orter har gjort hennes sköna nya fläckfria värld till. Hon har inte en aning om vad ondska är och allra minst om att den existerar och var den i så fall existerar. Och när vi två som står mitt i den säger att den är här mitt i Ryssland, så tror hon oss inte. Kommunisterna påstår att vi pratar skit om dem, och det finns ingen som för

vår talan. Själva för vi religionens talan och försvarar denna mot ateisterna, men de religiösa tar oss inte på allvar. De säger: "Men ni ska ju glömma och förlåta! Ni ska ju älska er fiende! Ni ska ju inte säga ett ont ord om er nästa hur mycket ont han än gör er! Ni ska ju vända andra kinden till! Annars är ni inte kristna!" Och förvisso är det sant vad de säger. De menar att vi inte är några helgon, och det är vi inte heller, ty vi tror mera på rättvisan än på religionen, och vi vet att rättvisan i sig är heligare än något helgon. Rättvisan har ställt de nazistiska bödlarna inför rätta och lagenligt dömt dem och straffat dem. Men i Ryssland har ännu inte en enda etablerad massmördare så mycket som kritiserats. Ty i Ryssland är folk räddare än någon annanstans i världen. De är rädda för tyskar, för amerikaner, för muhammedaner och för kineser, men allra räddast är de för sig själva, ty det är där ondskan bor. Och det vet de alla, och därför är de så rädda.

Vari består då denna ondskan? Det är inte någon lokal ondskan, utan det är en ondskan som omspannar hela världen. Det är ondskan bakom fascismen, bakom nazismen och bakom kommunismen, men dess hjärtpunkt och säte finns här i Ryssland. Det är här som det ondskans nav finns som hela världens ondskan kretsar kring: Mao Zedong, Fidel Castro och alla andra diktatorer och diktaturer. Här finns världens ondskans centrum, och det vet varje ryss, och därför är varje ryss så vanvettigt och oupphörligt skräckslagen, och därför kan den kommunistiska klikken utan folkligt stöd men med hjälp av terror behärska dem alla.

Folk inbillar sig mer och mer att ondskan och terrorn dog med Stalin, men så säger de bara för att försöka intala sig själva att de kan glömma. Marken fortsätter att bäva under deras fötter. De har begravt sina döda, men de slipper dem inte hur de än försöker glömma dem. Hela Sovjetunionen är som raset i Kolyma: efter epidemier och utrensningar i ett koncentrationsläger i Kolyma begravdes de hundratals offren uppe i en ravin i bergen. Där fick de ligga gömda och glömda, och ingen fick nämna dem mer: de hade aldrig funnits. Men det regnade, det haglade, det snöade och det stormade, och med vårfloden kom plötsligt hela begravningsplatsen nervältrande i dalen: 200 halvtrutna lik kom och välldes ner tillbaka mot koncentrationslägret. En sådan kyrkogård är Ryssland: de glömda och namnlösa massorna av lik kan vältra fram när som helst igen och göra sig alltför påmind, och varje ryss vet det. Och vi två som ännu lever vet att Lenins och Stalins livsverk i form av ett enda jättelikt koncentrationsläger från Elbe till Stilla Havet ännu består. Och i rättvisans namn måste vi kräva ersättning för alla de människoliv som har givits till spillo i detta halva världsläger och för alla de år som var och en har förlorat på att mot sin vilja och utan anledning behöva sitta inne i det begravningslevande och stämplad som en icke längre existerande. Vi måste kräva att dess taggtrådsstängsel rivs ner för gott så att dess förpinta interner kan få andas och leva som människor igen. Vi är inga djur som måste hållas inspärrade. Vi har rätt att få kommunicera med fransmän, engelsmän, romare, skandinaver och amerikaner så mycket vi vill utan att någon har rätt att hindra oss, särskilt som många av oss kommer från dessa länder

utanför vårt koncentrationsläger kallat Ryssland. Vi är alla offer för detta vansinne som har besjälat hela detta sekel och som fortfarande trots Chrusjtjovs lekstugeanda skördar offer i form av individer som vågar försöka tänka själva.

Och nu ska du få höra min mening om hur detta världsvansinne har kunnat vara möjligt.

Endast en sak har möjliggjort bolsjevikernas, fascisternas och nazisternas härjningståg runtom i världen, och detta är folks passiva foglighet. Folk har funnit sig i det. Vem satte sig emot Hitler? Vilken tysk var inte med och sade *Heil Hitler* och *Sieg Heil* under nazisternas stora stämmingsfulla välregisserade propagandamöten? Vem av alla Hitlers undersåtar trodde på Einsteins, Thomas Manns och Brechts ord när dessa menade att Hitler inte var riktigt klok?

Vem var inte med på Mussolinis noter? Vem beundrade inte Lenin när denne gjorde slut på tsarväldet och gjorde sig till hela Rysslands ännu bättre och mer maktfullkomlige diktator? Vem sade något mera negativt om Stalin än att han var en gåtfull sfinx utom Trotskij, och vem tog Trotskij på allvar när han väl hade tvingats i exil? Vem vågar ännu idag knysta ett förringande ord om Lenin utom alla de koncentrationslägersinterner i Sibirien som har fått stifta närmare bekantskap med det socialistiska samhällets välsignelser och som dör av undernäring utan hopp om att någonsin kunna bli hörda av världen, som du och jag? Vem tror att ondskan verkligen är ond när dess fasad är så kraftfull, så medryckande och så vänligt leende som Mussolini, Hitler, Stalin och Mao Zedong? Ingen av dessa diktatorer hade kunnat komma till makten om de inte haft folket bakom sig från början, det jublande, applåderande, dumma, lättledda folket, som gärna lyssnade till råttfångarens pipa, fastän de måste ha vetat att de borde ha låtit honom spela endast för råttorna. Men de ställde sig bakom tyrannernas rygg. De lät sig ledas av Lenin och Stalin, av Hitler och Mussolini till sin egen död, och under sin marsch därefter lydde de villigt ledarnas befallning och ruinerade, skändade och förslavade större delen av världen.

Varifrån kom denna häpnadsväckande foglighet från folkens sida? Dessa miljoner som trodde blint på Lenin och Stalin och Hitler och Mussolini och som ännu tror blint på Mao Zedong måste ha drabbats av någon sorts massförtrollning, ty det var enbart massorna som gick på det. Endast individerna, som tycktes vara färre än någonsin och nästan i utdöende, genomskådade tyrannerna och teg därom eller flydde. Ingen utom Churchill och Chesterton vågade säga emot dem, och inte ens dessa kunde säga ett ont ord om Stalin, den kallaste mångmiljonmördaren av alla, förrän när de inte längre låg i krig med honom som sin vapenbroder.

Det fanns även en ungersk kardinal som frimodigt vågade redovisa resultaten av sitt genomskådande av Hitler- och Stalinregimerna, men när Stalinregimen tog denne uppstudsige kardinal under behandling teg världen.

Aldrig har människan varit räddare än under vår tid. Aldrig har hon varit fegare. Hon vågar ju inte ens tala längre! Det enda hon vågar är snart att vara ensam.

Och varifrån kommer denna lamhet, denna apati, denna totala vanmakt, som bara är slapphet, särskilt hos européerna, inför det uppenbara världsjustitiemord som världskommunismen är? Aldrig i historien har människan varit så passiv, så grå, så liten, så obetydlig, så lätt för ondskan att manipulera med som den behagar! Och människan fortsätter att tiga och låta teknokratierna behärska henne. Hur kan hon vara så dum?

Det har sagts att Stalinepoken är ett avslutat kapitel och att man bör låta dess cirka 60 miljoner offer vila i fred.

Men vad de verkligen säger är:

"Dra inte upp det här med Stalin! Han är ju död nu, och vi har till och med burit ut honom från Lenins mausoleum! Visst var han en bov, men gör du saken bättre med att tala om det? Låt Ryssland vara i fred. Det har lidit tillräckligt."

Och vad de menar och tänker är:

"Visst var Stalin en bov, men han gjorde dock Ryssland stort och mäktigt. Han gav oss dock en betydande industri och till och med atombomben. Tala inte illa om Stalin, på det att vi må behålla det stora mäktiga Sovjetimperium som han lämnade kvar åt oss!"

De vill tiga om Sovjetunionens solfläckar på det att Sovjetunionen må bestå. Men rättvisan då? Ack, ni mäktige herrar i Kreml, är ni så förblindade att ni inte kan se rättvisan i ögonen? Vad är en stat utan rättvisa om inte en levande begravd organism, ett ras i Kolyma, ett liv i tvångströja, ett embryo som aldrig får utvecklas? Under de fyrtio år som har gått sedan 1917 har ni genom att systematiskt utrota alla olikänkande från er socialiststat för alltid utestängt rättvisan från den samma, och en stat utan rättvisa är ingen stat. Den är ett lik, en robot utan mänsklighet. Det var Lenin som gav er detta rättsvidriga samhälle som byggde enbart på lögn och våld, och ni ärar honom ännu i hans krematorium. Så länge det vederstyggliga monumentet över Lenin består, och så länge det ännu finns folk som är så dåraktiga att de ids nedlåta sig till att kasta en blick på hans lik, så länge kommer de att fortsätta leva utan rättvisa.

60 miljoner oskyldiga deporterade människors blod skriker från sin kalla ryska jord till himlen om rättvisa! Och de skyldiga som lever slår bara dövörat till.

Glöm Ryssland, o värld! Ju mindre du får veta om den levande begravda nationen, desto bättre. Det är en gång för alla skändat och begravet djupt i den sibiriska tundran, och det är lika bra att låta liket vila där i fred. Ty det vore ju så förskräckligt besvärligt och omständligt att ta och gräva upp det ur den frusna tundran. Visserligen begravdes det levande, men det har ju sjunkit djupare och djupare ner i jorden för varje år sedan dess.

Endast vi, du och jag, vet att det efter fyrtio år alltjämt lever.

Och de levande begravda, officiellt icke längre existerande koncentrationslägersinterner som upplevde raset i Kolyma kan alltid hoppas på fler sådana ras, även om det inte är mycket att hoppas på: *ett* sådant ras och att uppgifterna därom blir kända är bara som en droppe vatten i Saharas öken som genast upptorkas av solen och försvinner, när det är hela denna öken och alla

andra öknar därtill som behöver få oceaner av skyfall av vatten för att få möjlighet att blomstra."

15.

För att få ett avbrott och en välbehövlig omväxling till stånd i hans svada vågade jag ställa honom en personlig fråga, som jag hade funderat på sedan länge:

"Varför har du inte gift dig, Gustav?"

"Varför?"

"Ja. Du har ju alltid haft god ekonomi och alla möjligheter i livet, ty någon begåvning har ju aldrig fattats dig."

"Varför jag aldrig har gift mig? Vilken fråga! Känner du då inte till mina familjeförhållanden?"

"Du har aldrig sagt något därom till mig."

"Då är det för att du aldrig har frågat tidigare. Men jag trodde hela världen kände till min familjs trassliga öden."

"Jag vet ingenting."

"Det ska du vara glad för. Det är för att det gick för de mina som jag alltid har aktat mig för äktenskapet, och måtte jag alltid göra det."

"Jag känner ingen i din släkt till namnet utom din far."

"Min far, ja, den hedersmannen! Jag var den som skulle rädda familjens heder och föra dess ädla traditioner vidare, ty alla mina syskon svek."

"Jag trodde du var enda sonen."

"Det tror hela affärsvärlden, ty jag var den enda som blev hederlig affärsman. De andra blev religiösa fanatiker, om man kan kalla deras lära för religiös."

Det började med min farbror. Han var en lysande arkitekt och nygift när han blev intresserad av den rörelse som blev vår familjs öde och som då ännu bara låg i sin linda."

"Vad var det för en rörelse?"

"Den kom från Amerika och hette Logic Science."

"Kan logisk vetenskap vara religiös?"

"Det undrar alla som första gången hör talas om Logic Science. Och de undrar också: 'Vad skiljer Logic Science från vilken annan logisk vetenskap som helst? Vilken vetenskap är inte logisk?' Och dessa frågor kommer de aldrig till rätta med. Ju mera de lär känna Logic Science, desto svårare blir det för dem att besvara just de frågorna."

Men det började som sagt med min farbror. Han var äldre än min far och ljushuvudet i familjen. Han var mina farföräldrars ögonsten och verkligen en mycket sympatisk, älskvärd, begåvad och vinnande man. Alla tyckte om honom."

Han var som sagt nygift när han fann Logic Science-rörelsen, och denna rörelse såg han som framtidens religion som skulle kunna frälsa hela världen och rädda den undan världskrigets hot och från kommunismen. Det hör till saken, att

alla i vår familj alltid var uppfostrade i en puritanskt antikommunistisk anda. Kommunismen var min farfars enda skräck och stora fasa, och han gjorde allt för att propagera denna fasa för kommunismen, som förnekade människans rätt till att vara sig själv. Alla ärvde vi hans kommunistiskräck, som är en del av vårt blod.

Vi såg ingenting ont i denna till synes idealistiska rörelse och vår onkels vurm för den, men till en början anade vi inte att den kostade pengar. Den slukade enorma summor, som vår farbror frivilligt skänkte den, och till slut gav han mer åt Logic Science än åt sin hustru och sig själv. Och hon väntade deras första barn.

Hon kunde inte acceptera hans egensinne, det blev allt vanligare med gräl och bråk i deras hem, och det kunde bara sluta med en sak: skilsmässa. Det blev den första skandalen i vår familj, den första inledande länken i en kedja vars slut vi ännu inte ser.

Min farbror lämnade Sverige och inledde ett nytt liv i Amerika. Hans före detta fru gifte om sig, och barnet adopterades av hennes nya man, varför det inte fick vårt namn. Men han är dock vår kusin, även om vi aldrig fick se honom. Han lär ha gått till sjöss som fullvuxen.

Men i Amerika fick vår farbror en svår tid. Han levde helt för sin idealism, sin Logic Science, samtidigt som han arbetade hårt. Han var uppskattad för sina arbetsinsatser men ensam. Samtidigt som han förälskade sig på nytt och denna kärlek till en fränskild katolsk dam visade sig bli verkligt olycklig, överansträngde han sig i arbetet och fick som resultat av sin farligt överdrivna och självplågaraktiga arbetsnarkomani ett nervöst sammanbrott. Han togs in på mentalsjukhus och har aldrig blivit helt frisk. Han sitter där ännu, och det enda läkarna har botat hos honom är hans fallenhet för idealism.

Hans föräldrar sköt hela skulden på hans före detta hustru. De menade att hennes avvisande hållning till hans idealism var skulden till alltihop, att hon inte hade varit god nog åt honom, att allt hade gått bra om han inte gift sig, och så vidare. Och de vägrade att vidare umgås med henne och erkände till och med aldrig hennes son, som ju var deras sonson. Det var därför hennes nye man adopterade barnet, och det var därför vi aldrig har haft någon kontakt med vår kusin.

Min far var nu mina farföräldrars enda hopp, ty de hade bara två söner. Och min far beslöt heligt och dyrt att aldrig falla för religiöst grubbel.

Men han hade även en syster som stått den fallne brodern mycket nära. Hon var den som så totalt engagerade sig i broderns öde att hon själv fastnade i Logic Science, och hon lyckades intressera min mor för saken. Min mor var alltid religiöst och kristet lagd och idkade gärna välgörenhet. Hon var lätt att vinna för denna rörelse, anammade alla dess goda sidor och vägrade tro på de onda. Detta gjorde min strängt realistiska far utom sig. Men hon kunde inte leva utan denna idealism när hon en gång engagerat sig i den.

Min äldsta bror blev den hängivnaste av alla familjens Logic Science-lärjungar. Han övergav alla glänsande karriärprospekt och beslöt att satsa sitt liv på rörelsen som en missionär bland bolsjevikerna. Han hade även kämpat för demokratin

mot Franco i inbördeskriget i Spanien och begav sig 1937 med visum och allt in i Sovjetunionen för att smugla biblar dit och, som hans idé var, omvända och återupprätta hela den förlorade kommunistiska världen. Han har sedan aldrig mera hörts av, och i varje nytt koncentrationsläger som jag har förts till har jag sökt honom utan att finna honom. Men någonstans i denna förvildade barbariserade förslavade sovjetiska vildmark finns han.

Min andra bror gick mera affärsmässigt till väga. Även han var fullkomligt övertygad Logic Scientist men inriktade sig på den ekonomiska delen av religionen. De omsätter ju ohyggliga summor; det har påståtts att de pengar som går dit utgör världsekonomin svarta hål. Min bror avancerade och avancerade och är idag även han i Amerika som en hög och mäktig finanspamp i rörelsens innersta kretsar. Ständigt har han problem med myndigheterna: han har åtalats och dömts ett tjugotal gånger för försnillning, skattefiffel, valutasmuggling med mera, och hur mycket han än har överklagat har han ständigt dömts på nytt. Och min far skakade sina grå hårstrån och sade: "Han har inget sinne för proportioner, inget omdöme, inget begrepp om rätt och orätt och ingen distans till vad han håller på med! Han är just vad jag minst av allt ville att någon av mina söner skulle bli: en fullkomligt hänsynslös affärsman. Han drar ju sig inte för att utnyttja folks tillit till religionen för att tjäna sina miljoner!"

Så var det bara jag kvar. Med flit gjorde pappa mitt liv så svårt som möjligt för mig: jag kördes tidigt ut hemifrån för att jag skulle lära mig klara mig själv, han hjälpte mig aldrig förrän när det gällde att göra en insats i Budapest för att rädda världsekonomin genom att rädda viktiga judar och kanske hela Tyskland, vilket det inte gick helt som det skulle med; hela tiden tvingades jag kämpa med jordnära realiteter, och sålunda fick jag aldrig tid och pengar över för idealism, förrän när jag kom till Budapest. Där slog min medfödda naturliga idealism ut i fullaste låga, ty där kunde den verkligen tjäna ett allmänmänskligt syfte.

Och sedan år 1945 tycks även jag vara ur leken. Min farbror offrade sin förmögenhet, sin familj och ställning och sitt liv för en idé. Det påstods att han hade klarat sig om han inte hade gift sig, att äktenskapet gjorde honom prillig. Även min äldsta bror gjorde familjen olycklig: han var gift när han begav sig in till Stalin. Han lovade komma tillbaka men kom aldrig tillbaka, han led av en sorts kroniskt övermod och överdrivet självtillit, som också går i familjen kanske delvis på grund av vår goda ekonomiska ställning, som gjorde att han såg det som en självklarhet att han skulle lyckas omvända hela Ryssland från ateismen, och hans egna fru har sedermera bittert sagt: "Det hade varit bättre om han aldrig hade fått syn på mig!" Ty ovissheten om hans öde vållar henne större plågor än hans mor.

Min andra bror hade redan avverkat fyra hustrur när jag kom till Budapest och höll då på med sin femte. Han är Logic Scientist för hela slanten och ser med glädje och förtröstan an den dag när Logic Science och dess administrativa och ekonomiska system behärskar hela världen. Den som han är gift med måste också tåla att vara gift med Logic Science, och om hon inte gör det så ajöss med

henne! Ingen av hans hustrur har ännu kunnat göra det, och alla fyra har han gjort lika olyckliga.

Min mor, slutligen, är blindare än någon av mina bröder. Trots alla skandaler, alla skumma penningsspekulationer, min andre brors hänsynslöshet och rörelsens alltför uppenbara äventyrarkaraktär fortsätter hon att vara den trognaste Logic Scientisten av alla. Hon hade 1945 redan satsat flera miljoner i den emedan hon trodde att endast den kunde göra slut på kriget och hindra att atombomben kom till användning. (Med våra kontakter i de exklusivaste internationella kretsar visste vi i vår familj om atombombsprojektet Manhattan och dess resultat långt före Stalin.) Och min far upphörde aldrig att oja sig för att alla i hans familj var ljusblåa, naiva intill blindhet och galna av fanatism.

"Ser ni inte," kunde han utbrista, "att just de medel ni använder er av för att motarbeta kommunismen är Stalins egna medel: korruption, underminering av staten, fiffel, åsidosättande av lagen, ofelbarhetsillusioner, övermod och ateism! Ni tror er kunna prestera en motvikt till Stalins diktatur, en ny fanatism, en ny rättslös omänsklighetslära, en grund för ett värre totalitärt samhälle än Stalins!" Och min bror och mina bröder vägrade alltid att lyssna på sådant.

"En dag skall era ögon öppnas," sade han då. "Sanningen om er enkelriktade Science Fiction-lära skall en dag komma fram vare sig ni vill se den eller inte, och den dag då ni äntligen fattar er heliga rörelsens egentliga hjärntvättsteknik, krasshet, materialism och gudlöshet skall era öden bli hemskare än min stackars broder Martins!"

Det är vår familjetragedi. Utan Logic Science hade vi idag varit ett av världens mest framstående och betrodda affärsmannahus. Logic Science har kostat oss hälften av familjens förmögenheter och förstört nästan samtliga framtida familjemöjligheter för oss. Mina bröder blir det aldrig något av, och inte av mig heller, ser det ut som. Och jag vet idag, att den kanske största anledningen till att min far prompt ville ha mig till Budapest var den, att min hänsynslöse bror Rikard just då var på väg till mig i Stockholm för att be mig ge honom den juridiska och ekonomivetenskapliga hjälp som jag inte kunde ha nekat honom och som hade bundit även mig åtminstone juridiskt till den äventyrliga buckanjärrörelsen Logic Science.

I en familj där kärlek har hjälpt så litet att de flesta har blivit fanatiska, blinda eller galna och förstört sina äktenskap och sina möjligheter till trygghet och familjeliv – är det inte väl riskabelt att ens försöka satsa på äktenskapet? Vad har man kvar för tro på äktenskapet när alla ens söner och anhöriga har blivit fanatiskt galna och visat sig odugliga för äktenskap, när ens bror egenmäktigt slagit sönder det som såg ut som det lyckligaste av alla äktenskap, och när ens egen fru blivit lika galen som ens värsta son och håller med denna ärkeförskingrare och understödjer och skyddar honom och hävdar att han, lagtrotsaren, har rätt? Vad var det för vits med att bilda familj om familjen skulle bli sådan? Det undrade min far i sitt sista meddelande till mig. Och jag har ärvt hans ack blott alltför realistiska skepticism.

Jag anser att all mänsklig last, korruption och morallöshet börjar i det sexuella umgänget, i eftergivenheten åt det djuriska begäret. Det finns en sådan gränslös hopplös smuts hos mänskligheten, och jag tror att enda sättet att motarbeta den är att tvaga bort den hos sig själv genom att frivilligt avhålla sig från dess eviga upphovskälla: det djuriska begäret."

"Hur länge har du haft en sådan inställning till livet?"

"Alltsedan jag såg Budapest i ruiner i januari 1945. Då ville jag nästan inte leva längre. Världen hade förstört sin vackraste stad utan anledning, mitt liv var fullbordat, jag kunde inte göra någonting åt saken längre, och hela världen såg jag som den sämsta tänkbara av alla världar. Det enda meningsfulla jag ännu eventuellt kunde se med livet var att ta i tu med Sovjetmakten och kommunismen som min bror. Nazi-Tyskland hade ju faktiskt fallit. Kanske man även kunde få Sovjetunionen på fall? Det var en lockande tanke, den kanske enda lockande tanken kvar för mig i hela livet, och den var inte alls omöjlig, inte efter allt vad jag hade gjort och lyckats med i Budapest. Men det låter som om du inte kunde hålla med om min kärleksförklaring."

"Kan du inte se någonting vackert alls i den sexuella kärleken?"

"Naturligtvis kan jag det. Jag skulle gärna hänge mig åt alla världens *scandal beauties* om jag fick chansen. Men världen är som den är: omänsklig. Först måste den göras mänsklig innan åtminstone jag kan börja tänka på äktenskap. Och så har det här med Sibirien också kommit emellan. Jag har ännu elva år kvar av mitt fängelsestraff."

"Har du blivit dömd till fängelse?"

"Jag dömdes 1945 till 25 års fängelse för spioneri. Min skuld kunde inte bevisas, och jag var de facto oskyldig. Men Stalin hade fått för sig att jag hade motarbetat kommunismen och skulle fortsätta göra det om jag kom tillbaka till väst, och vad värre var: jag skulle kunna göra det med framgång. Därför blev jag från början stämplad som en extra farlig fånge och förvarades i årtal i isoleringscell: ingen fick träffa mig, och jag kunde bara meddela mig med omvärlden genom knackningar till mina medfångar, som jag aldrig fick se. Jag vet inte om någon av dem har fått ut något budskap till världen om att jag lever. Jag har aldrig fått något budskap från yttervärlden och aldrig fått skriva brev mer efter min direkta nådeansökan till Stalin, som jag aldrig fick veta vad som hände med den. Vad jag har fått veta av mina medfångar är att Stalin dött och avlösts av Chrusjtjov, som satt i gång någon sorts avstalinisering av Sovjetunionen, vilket är bra, och till och med tömt de flesta av koncentrationslägren men inte alla. Mig och alla andra fångar av lika hög farlighetsgrad har de behållit begravnade levande som tidigare, och jag tror inte ens att jag blir fri när mina 25 år är avtjänade, om jag lever så länge. De skulle aldrig våga ge mig fri med mina erfarenheter av den sovjetiska kloakvärlden."

Min enda tröst under dessa fjorton år har egentligen varit mina tillfälliga möten med andra fångar som du, som är det bästa som har hänt mig under hela min kloakvistelse hittills. Under mina isoleringsår var min enda möjlighet att få

träffa andra människor att ordna så att jag blev sjuk så att jag blev fördd till fängelsesjukhus. Det var egentligen bara där man kunde vara säker på att få träffa och tala med andra fångar.

Så, min käre William, även om jag nog skulle kunna älska en hustru och gärna hade en familj, så behöver jag nog först förbättra världen en hel del innan jag kan börja tänka på sådant."

16.

"Ja, livet har gjort allt för att döda min själ. Men ännu är den inte död. I dess innersta hemligaste kammare brinner det ännu ett värmande ljus som fortsätter att brinna, som inte kan släckas, som är evigt, ty det är kärleken. Ja, jag har ännu kärlek i mitt hjärta trots allt, William, ty jag är en människa. Jag tillhör mänskligheten, och vad som gäller mig gäller mänskligheten, trots det fyrtioåriga vansinnet, trots Lenins och Stalins splittring av den före dem enade kulturvärlden, trots kommunismens förslavande av halva världen, trots dess hjärntvätt, trots att världen bara har gått åt helvete sedan 1914.

Ryssarnas enda tröst är att Stalins tid är förbi. De menar sig ha det värsta bakom sig. I trettiosex år levde de under det hemskaste tyranni och skräckvälde som världen har skådat, och nu pustar de ut, ty nu blir det inte längre värre.

Men sviterna av universalskändningen, det fyrtioåriga världsvansinnet, härjar fortfarande. Ryssland har kanske det värsta bakom sig nu, men i Kina har det bara börjat. Begriper du dig på kineserna, William?"

"Jag har haft en del att göra med kineser under mitt liv."

"Hur kan de finna sig i att deras flertusenåriga rike med alla dess minnen och traditioner vräks över ända och kastas upp och ner? Hur kan de acceptera en aggressiv föräldratrotsare och upprorsmakare som Mao Zedong, denna feta vulgära soldat, vars religion är det aggressiva och expansiva våldet, denna demagog, som har satt sig i sinnet att utrota buddhism, taoism och konfucianism ur Kina, det vill säga utrota därur allt som gör Kina kinesiskt? Hur kan kinesiska kvinnor finna sig i att marschera med vapen till hans ära i miljontal och mot sin egen undergång? Och detta sker ju idag! Världsvansinnets fyrtioåriga tid är förbi, och ändå fortsätter världens folkrikaste nation att leva för det och hänge sig åt det! Kan du förklara det?"

"Kinesen är av naturen okunnig. Han har bara sin buddhism, sin taoism, sin konfucianism och sin diktator. Det är allt vad han har. Kineserna har alltid haft diktatorer över sig, från den förste kejsaren av Hsia till Mao Zedong. Kineserna har aldrig haft någon Moses, någon Veda, någon Homeros, någon Shakespeare eller någon Kristus som har lärt dem vad mänsklighet är. De har alltid varit omänskligt behandlade av sina herrar och är det nu mera än någonsin, och därför är kinesen omänsklig själv. Hans enda riktiga religion är buddhismen. Någon annan religion har han aldrig haft. Och historien om Kina är historien om dess alltid förföljda buddhister, som aldrig har fått vara i fred, som aldrig har fått visa

sin mänsklighet, och som alltid har bekämpats av hårda diktatorer, som alltid då och då med jämna eller ojämna mellanrum på nytt bemödat sig om att en gång för alla utrota buddhismen ur Kina, vilket till Kinas eviga räddning lyckligtvis aldrig har lyckats helt och hållet. De enda sanna kineserna är de kinesiska buddhisterna, och endast de kan någonsin göra Kina till ett drägligt land att leva i. De har arbetat för den saken i 2000 år, och ännu har de inte lyckats. Inte i någon nation i världen har religionen mött ett så hårt motstånd som i Kina, och det är Kinas hemlighet: det finns inget folk i världen som är mindre religiöst av naturen."

"Jag träffade en gång en kines som menade att felet med kineserna var att de var för många, och att det enda vettiga att göra med dem var att reducera deras antal."

"Det är vad Kinas härskare och historiens gång alltid mest har ägnat sig åt för Kinas vidkommande men utan att någonsin ha lyckats. Kinas historia börjar med detta fenomen: när kejsar Shih-Huang-Ti byggde den kinesiska muren offrade han en femtedel av Kinas befolkning för detta projekt, som aldrig blev fullbordat och som aldrig lyckades utestänga tartarer och mongoler från Kina. Kinas historia består av felaktiga projekteringar som gått ut över folket, som om den enda meningen med dessa felprojekteringar hade varit att kejsarna skulle kunna kontrollera folket med våld."

"Vårt samtalsämne blir allt omänskligare. Berätta för mig om ditt möte med min far. Du har ju träffat min far?"

"Skall jag berätta om det?"

"Ja. Vad sade han om mig? Fick du veta något om mina bröder?"

"När jag besökte Sverige 1953 var det just i tidningarna en artikelserie om er familj. Ni stämplades som finanshajar och imperialistiska storkapitalister, det insinuerades att ni alla och särskilt din far hade bedrivit inte bara spioneriverksamhet för Amerikas sida utan även skumraskaffärer i jätteformat. Du var den största spionen i familjen, menade denna den värsta tidningsblaskan i Sverige, den tidning som mest ägnade sig åt att endast skriva och publicera sådant som säljer.

Det var med anledning av den artikelserien som jag besökte din far. Åtminstone min tidning ville veta sanningen om din familj, och jag kom i personlig kontakt med honom mest tack vare att jag hade känt dig. Som reporter var jag tvungen att ställa honom en hel del obehagliga frågor som jag inte hade velat ställa, men mest pratade vi om dig.

"Han var den enda av mina söner som kunde ha blivit någonting," sade han. "Han var både hederlig och nykter, och därför vågade jag åt honom anförtro det svåraste av alla den tidens uppdrag.

Vad hans uppdrag i Budapest var? Det är det ingen som vet utom jag. Det fanns vissa tyskar i Tyskland som gärna gjorde vad som helst bara de fick fred. Jag tyckte synd om dem, Churchill tyckte synd om dem, Roosevelt tyckte synd om dem, judarna tyckte synd om dem, alla tyckte synd om dem utom Stalin. Alla ville ge dem den fred de ville ha utom Stalin. Och enda chansen att ge dem den

fred de ville ha var innan Stalin kom till tals med dem. Alla och särskilt Stalin själv visste, att de tyskar som en gång kom i Sovjetunionens våld aldrig så länge Sovjetunionen fanns skulle slippa därur. Och både jag, Churchill, Roosevelt, tyskarna och judarna ville hjälpa Tyskland från detta hotande öde.

Med mina internationella affärskontakter hade jag möjlighet att göra en insats för att hjälpa dem till en snar fred. Hitler hade befallt att Ungerns judar efter att ha lämnats i fred utan anledning alltför länge (främst genom att amiral Horthy, Ungerns riksföreståndare, hade en judisk hustru,) nu våren 1944 skulle börja likvideras, men de tyskar som skulle göra detta var många av dem inte helt villiga därtill, därför att de såg vart det barkade hän. De såg längre än till Tysklands och nationalsocialismens seger och världsherravälde och beslöt att göra ett försök på eget bevåg att avstyra det eventuellt outhärdliga som kunde komma.

De låtsades vilja skona judarna. De gick in för att gå med på att rädda judars liv om de fick någonting i utbyte, som lastbilar eller pengar. Genom dessa köpslåenden nåddes en kontakt med väst som hade varit omöjlig om dess verkliga syfte hade avslöjats. Ty hade dessa ytterst hala och försiktiga diplomater talat i klartext hade Hitler omedelbart låtit avrätta dem.

Deras aktivitet gillades av de sundaste kretsarna i Berlin som inte umgicks alltför nära med Hitler, Göring och Goebbels. Det fanns trots allt fortfarande hederliga icke-nazistiska tyskar av Habsburgs, Hohenzollerns och Hohenstaufens klassiska kaliber och humanistiska stam kvar i Tyskland som inte hade glömt det gamla egentligen idylliska fridsamma Tyskland från främst Goethes tid, och dessa ville hela världen hjälpa. Många nationer kopplades in på att sköta denna positiva kontakt, de bästa diplomater som fanns sattes in på att försöka föra denna kontakts syfte i hamn, och Sverige och jag bidrog med vår son Gustav. Han hade faktiskt de bästa förutsättningarna av alla, ty hans land var neutralt, han visste ingenting om politik, och han var köpman. En bättre täckmantel hade ingen annan diplomat.

Om han visste vad han gjorde? Han var ju min son. Naturligtvis visste han ingenting när jag skickade ut honom, jag sade ingenting till honom om vad saken egentligen gällde, men jag litade på att han så småningom skulle förstå det av sig själv, och det är jag även övertygad om att han gjorde. Jag är också övertygad om att han hade klarat uppgiften och fört freden i hamn inom år 1944, om inte det förfärliga misslyckandet hade ägt rum den 20 juli."

"Det misslyckade attentatet?"

"Ja. Om det hade lyckats hade vi haft en annan och en bättre värld idag. Alla grät när Hitler genom en djävuls under klarade sig levande ut ur det brinnande infernot. Alla grät utom en enda. Endast en var belåten över fiaskot, endast en fick någon vinst därav, och det var den största omänniska världen har skådat: Stalin.

Och när fiaskot var ett faktum visste jag att Tyskland, Europa och min son var förlorade. Jag visste då att jag aldrig mera skulle få se honom. Ändå har jag aldrig ångrat den ansträngning som jag försökte göra med att skicka honom till Budapest 1944, och jag tror att han själv heller aldrig har ångrat att han åkte dit.

Ty han hann rädda tusentals judars liv, kanske tiotusentals, och det vet ingen bättre än han själv, om han alltså lever."

Så sade din far i sin exklusiva intervju med mig, och det var efter det som jag beslöt att försöka ta mig in i Ryssland för att forska i ditt öde där. Mina forskningar kröntes med framgång, men det ser ju nu tyvärr ut som om världen aldrig skulle få veta det."

"Min far! Det finns ingen renhårigare affärsman i Skandinavien! Det finns ingen familj i världen som har gjort så mycket gott för sitt land och för dess internationella rykte och ställning som min far och hans föregångare! Vårt land lyser nu inför världen som jämte Schweiz det högst utvecklade, mest idealiska, mest arbetsamma och mest stabila. Och det är tack vare män som min far och Karl Lutz.

Och vem skulle inte vilja leva blott för att föra ett sådant släkte vidare? Vad rör oss monster som Hitler, Stalin och Mao Zedong och ännu värre omänniskor när det samtidigt finns män som min far? Det är bara juvelerna i gruvan som räknas, William. Gruvans mörker och unkenhet är värd att trotsas för diamanternas skull. Inga män är svagare än dessa giganter som Stalin och Mao med guldhuvuden och lerfötter och deras syntetiska samhällsskapelser. De skall försvinna som lukten av rutten fisk inför vinden, och kvar skall endast finnas väldoftan av män som min far, av män som Dag Hammarskjöld och Winston Churchill, som världen och historien aldrig skall glömma.

Vem minns alla Kinas blodiga drakoniska kejsare? Inte en av dem har satt sitt spår i världens historia. Men Buddha, Lao-Tse och Konfucius lever alltså, liksom Moses blev av oöverskådlig betydelse för hela världen medan Egyptens faraoner glömdes bort. Världen lever tack vare dess ljus som fortfarande brinner, hur många skäppor som än sätts över dem för att dölja dem! Vi lever, William, du och jag, fastän vi är levande begravda och instängda i ett sibiriskt kylskåp, men vi skall ännu visa för världen att vi lever!

Se! Midvintern är över! Nu stundar ljusare tider!"

17.

"Leo Tolstoj var en narr. Vad visste han om livet, om världen och om Ryssland? Det nittonde århundradets män var de naivaste männen i historien, och det var de emedan de levde i den bästa tid som världen har upplevat och därav blev otroligt bortskämda. Och den naivaste och bortskämdaste av dem alla var greven Leo Tolstoj, som grät och inte ville leva längre för att tsaren hade den omänskliga grymheten att våga avrätta ett tiotal personer. Tsaren var en menlös fårherde för att inte säga fårskalle, och hans tids nihilister, anarkister och revolutionärer var lekande barn vars lek var oskyldigt bus. Men det första världskriget gjorde slut på barnleken, naiviteten och alla de bortskämda godtrogna menlösa narrarna som regerade 1800-talet. Och det andra världskriget ersatte deras tomrum med det gräsligaste djuriska och omänskliga vansinne och

den mest infernaliska grymhet som världen har skådat. Och det före detta naivaste och oskyldigaste landet i världen Ryssland drabbades hårdast av motsatsen.

Jag träffade en ryss som upplevde tyskarnas inmarsch i Ryssland. Så vanvettigt var det kommunistiska skräckväldet då redan, och så olidlig var stalinismen för medelryssen att bära, att han hälsade tysken som en befriare. Han välkomnade nazisterna med öppna famnen, entusiastiskt grep han till vapen på deras sida mot Stalin, detta ögonblick var för honom hans livs lyckligaste. De var tiotusentals, de ukrainare, vitryssar och balter som med besinningslös glädje mottog tysken i sitt land.

"Äntligen är vi befriade! Kommunisterna brände våra kyrkor, deporterade våra söner, massakrerade våra fäder, våldtog våra hustrur och plundrade våra byar. Nu kan vi äntligen börja leva igen, arbeta igen, återuppföra våra kyrkor och känna oss fria från skräck och som människor igen! Äntligen får vi åter bli våra egna och äta oss mätta och behålla förtjänsten av vårt arbete för oss själva. Var välkomna och välsignade, älskade tyskar! Ni är österns frälsare!"

Och de grät av lycka och omfamnade sina erövrare. Och tyskarna tog dessa glädjeyttringar med lugn och gav de länder och folk de erövrade mat och ordning.

Under tiden drog sig herr Stalin tillbaka och grät och söp. Han var slagen till sista slanten. Den jättelika nation som han hade regerat med järnhand låg vidöppen för tyskarna, ty något försvar mot yttre fiender hade han aldrig byggt upp. Endast de inre fienderna, Rysslands ädla och godtrogna folk, hade han byggt upp en magnifik terrorapparat för att vid behov kunna utrota till sista man. Nu föll allt, hans förslavade undersåtar vände honom ryggen och välkomnade befrielsen i tyskarnas namn, och halva europeiska Ryssland avföll från Stalin och välkomnade Europa. Vilken triumf för tyskarna! Aldrig har väl ett folk så hyllats och älskats och dyrkats som frälsare som dessa blonda segerrika antikommunistiska tyskar i dessa dagar!

Och kanske var dessa blonda granna tyskar ädla. Kanske var de upphöjda frälsarnaturer som var sända för att frälsa Europa från det kommunistiska hotet. Åtminstone hade de kunnat vara det, om de inte hade regerats av Hitler.

Och vilken grym besvikelse det blev för ryssarna, när de förstod att de hade misstagit sig, när de begrep att tyskarna inte var några befriare, att det enda de kom med var Hitlers magnifikt vanvettiga intoleranslära om att ryssarna skulle utrotas för att bereda plats åt tyskarna. Vilken ohygglig besvikelse! Den knäcken var kanske svårast för ryssarna att bära: uppfattningen om att västern var lika rutten som östern, att den inte alls levde upp till sitt rykte som demokratiska toleranta befrielsebringare, att den regerades av en lika tung tyrann som Stalin, att den var lika vansinnesdominerad som östern.

Och endast för att tyskarna var lika ruttet styrda som ryssarna besegrade Stalin Hitler. Endast för att tyskarna icke kom för att frälsa utan för att genomdriva en annan Stalins vilja segrade ryssarna. Ryssarna föredrog en rysk

Stalin framför en tysk Stalin. Endast därför förlorade Hitler mot Ryssland. Hade han haft renare mjöl i påsen än Stalin hade han segrat. Nu förblev ryssarna underkuvade, trålbundna, skräckslagna, utlämnade offer för det absoluta djuriska godtycket. Tyskarna hade kunnat frälsa Ryssland men gjorde det inte. Det var deras enda brott mot Ryssland under det andra världskriget, som alla de andra brotten var en följd av."

18.

"Även du har ju varit med i vissa läger samtidigt som det förekom revolter i dem. Tog du ställning i dessa revolter?" frågade jag.

"Jag var med om endast en revolt, och i den vägrade jag att delta, och upprorsmakarna respekterade mig därför. Principiellt är jag emot allt praktiskt ställningstagande. Ideellt är det tillåtet för den förnuftiga människan att engagera sig i vad som helst, men den som gör det praktiskt, med att bära vapen och använda dem, eller satsa pengar politiskt, är en dåre som genom sådana handlingar blott befläcker sitt parti. Jag vägrade att delta i lägerrevolten, ty efter kriget har jag lärt mig att det enda människan kan göra för att åstadkomma fred är att lämna andra i fred och sköta sitt eget i fred. Den som inte börjar där kan aldrig uträtta något gott i världen, ty allt gott är individuellt medan allt ont är opersonligt."

"Skulle du uppmuntra den upplysta västern till krig mot världskommunismen om du kunde?"

"Den som uppmuntrar någon till krig är en destruktiv dåre. Men i rättvisans namn borde västvärlden ställa vissa krav på Sovjetunionen och aldrig förtrötta sig i att med fredliga men icke okännbara medel framtvunga deras efterkommande förrän de infrias. Och dessa krav är två enkla krav: 1) konsekvent återgång till gränserna i Östeuropa sådana de var före 1939, samt 2) fullständigt avlägsnande av alla ryska trupper från Östeuropa tillbaka bakom Sovjetunionens gränser.

Sovjetunionen har ingen rätt att besätta Baltikum, Polen, Östtyskland, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien och Bulgarien med ryska arméer, och de politiska gränser som i praktiken kom till stånd 1945 var resultatet av de två skurkars nidingsdåd som var de värsta skurkarna i historien: Hitler och Stalin; och frukten av deras och dylika nidingsdåd är det alla förnuftiga människors plikt att avlägsna från världen såsom de politiska concertumörer dylika politiska skurkstreck utgör."

"Men till sådana eftergifter kan väl knappast Sovjetunionen bringas utan krig. Och vore inte krig i riskablaster laget med tanke på atombombens existens?"

"Det här har vi talat om förut. Atombomben är bara en symbol. Den symboliserar det värsta hos människan, den självdestruktiva människan, den spritt språngande galna människan, den människa som i sina bemödanden om att skapa Frankensteinmonster därmed misslyckats och endast lyckats göra sig själv till Frankensteinmonster på kuppen. Och den som tror sig kunna tämja dessa

krafter hos människan och ställa dem i den politiska människans tjänst tror sig därmed demonstrera den yppersta kraftprestationen. Och därför vill alla fåfånga och galna nationer ha atombomben, ty alla sådana nationer eftersträvar i sin nationalism den yttersta fåfången och storhetsvansinnet, som är makten.

Och alla är de idag blinda för att den högsta makten icke är världslig utan Gud. Den nationella fåfången och galenskapen kommer att falla i varje enskild stat medan endast den universella Gudsstaten kommer att bestå, och denna kommer att rädda världen."

"Vad är denna Gudsstat?"

"Det är de förenade världsreligionerna. Det är hinduismens tolerans, judendomens mänsklighet, buddhismens självdisciplin, kristendomens kärlek och islams gudshängivenhet. Dessa fem faktorer kommer att leda mänskligheten vidare trots allt.

Jag har träffat många religiösa män under min vandring genom lägren. Jag har talat med judar och muhammedaner, kristna och buddhister och till och med hinduer. Och alla har de alltid varit lika optimistiska.

"Sovjetunionen? Ett korthus, ett sandslott på stranden, ett växthus i öknen," säger de. Och samma säger de om vår tids teknologi, teknokrati och tekniska industriutveckling. Hantverkarna kommer i längden att visa sig mer pålitliga än industrierna, händer och djur till större nytta än maskinerna, och vind, sol och vatten mera användbart än förbränningsenergi. Och de är säkrare på sin sak och vet mera än någon fysiker, tekniker och vetenskapsman. Människan är ett barn av naturen, och hon kan aldrig lämna naturen bakom sig utan att gå under."

"Vi är inte så många i detta läger."

"Nej, det är ett specialläger, och vi blir till och med skonsamt behandlade här och får njuta vissa friheter."

"Jag hörde ett rykte igår från kommandanturen."

"Vad då?"

"Att de flesta här kommer att frigges."

"Friges? Varför?"

"För att vi är oskyldiga."

"Vad skall detta betyda? Vad är det för dumheter?"

"Vill inte du bli fri?"

"Fri? Vad är det? Vad skulle jag ha frihet till? Vad skulle jag göra med den?"

"Fara hem till ditt land liksom jag till mitt."

"Du vet inte vad du talar om. Jag har inget land."

"Men din familj? Ditt hem?"

"Jag har inget hem. Jag har ingen familj. Sannerligen lovar jag dig: det är bäst så. Det är hemmet, familjebandet, egendomen och de medborgerliga skyldigheterna som gör människan vansinnig. Endast den ensamma, fattiga landsflyktiga människan är klarsynt nog att vara helt förnuftig. Skulle jag offra mitt genom överväldigande ofrivilliga försakelser kunna kallsinne och åter kasta mig in i den fåfånga galna världen? Hur skulle jag kunna göra det med de

kunskaper som jag har? Hur skulle jag med mina kunskaper om Sovjetunionen kunna tåga därmed om jag kom tillbaka till världen?"

"Och varför skulle du tåga om dem?"

"Därför att jag vet för mycket. Spred jag vad jag visste om Sovjetunionen i den fria världen skulle den fria världen som en man resa sig mot nationmonstret framför alla andra och aldrig vila förrän världskommunismen var besegrad och utrotad såsom samhällssystem för alltid. Mina uppgifter om detta socialistiska samhälle, som jag inte skulle kunna tåga med, skulle kasta världen in i brinnande krig i ren harm och ilska och indignation över Sovjetunionens fasaväckande makalösa skräckexempel på hur en nation aldrig får vara. Världen skulle förstå att Sovjetunionen var ett värre ont än Hitlertyskland, och det skulle världen aldrig förlåta ryssarna. Och ansvaret för en sådan utveckling skulle jag aldrig kunna ta på mig. Hellre dog jag här i lägret. Jag fick trots allt en viss praktisk skolning i diplomatiskt ansvar."

"Enligt kommandanturen är dock våra frigivningsorder redan på väg hit och kan vara här redan inom en vecka."

19.

Vi blev mycket riktigt frigivna. Vi fick pass och pengar och biljett till vart vi ville. Vi kunde få direkt flyg hem till våra moderländer om vi ville. Det skulle i så fall ordnas diplomatiskt. Den dagen var Gustav mycket tankfull. På eftermiddagen bad han mig följa med på en promenad till stranden. Vi var fria. Vi kunde gå vart vi ville.

Vi gick till stranden, och där stannade vi. Framför oss låg det oändliga djupfrysta Ishavet med alla dess gnistrande bländande kristaller: ett hav av diamant. Det var stilla. Det var ingen vind, och temperaturen var mild: det var över tjugo minusgrader. Himlen var askgrå men lugn och utan en rynka till tecken på annalkande vrede. Och Gustav sade:

"Vad tror du finns på andra sidan om detta hav?"

"Amerika."

"Är det långt dit tror du?"

"Ungefär som från Indien till Madagaskar."

"Jag tror att det är längre. Men jag behöver ingen biljett dit, och där är lika kallt och ljuvt och vilt som här. Vi får se hur långt det är dit."

"Vad tänker du på?"

"Jag tänker gå dit över havet."

Jag var inte alls förvånad.

"Varför?"

"En intressant fråga. Du ska få ett utförligt svar."

Slutsumman av mina livserfarenheter är att man aldrig kan lida tillräckligt mycket. Man kan aldrig se för mycket elände, uppleva för digra favor eller få det för svårt själv. Den mänskliga anden, som i själva verket är den gudomliga anden,

kan tåla vad som helst och reser sig alltid på nytt upp ur graven på tredje dagen. Inga plågor kan kuva den. Och ju mera den plågas, desto starkare, mänskligare och gudomligare blir den.

Jag vill inte återvända till Sverige. Jag vill inte få det bra igen. Någon annan får dokumentera Rysslands koncentrationsläger och uppvisa kommunismens stinkande canceranfrätta hjärta för världen. Någon annan får dra ryssarna inför rätta och döma dem. Jag gör det icke.

De människor som har dömt tjugotals miljoner oskyldiga till döden i detta land är sådana som har det bra. När människan får det bra blir hon svag. Hennes omdöme brister, hennes förnuft begränsas, hennes rättskänsla uppmjukas, och hon blir blind och döv och okänslig, och så begår hon sådana dårskaper som det gigantiska justitiemord som hela den ryska rättsskipningen är. Endast bortskämda borgarsöner med mycket pengar och god utbildning blir med tiden så inskränkta att de hänger sig åt nihilism och hjälper destruktivismen till makt över världen. Ty Marx, Engels, Lenin och Stalin var ingenting annat än destruktiva nihilister.

Och vet du vad sanningen om Ryssland är? Sanningen om Ryssland är att det inbördeskrig som bröt ut 1917 aldrig har tagit slut. Det pågick i ständigt upptrappad skala så länge Stalin levde, och det att Chrusjtjov har försökt avveckla det innebär inte att han kommer att lyckas därmed. Kommunismen är en lära som gör anspråk på att vara ofelbar, och alla sådana läror måste av naturen komma i gräl med hela sin omgivning. Det gjorde Jesus, det gjorde Muhammed, och det gjorde Martin Luther. Kristendomen, islam och protestantismen segrade till slut och fick fred, ty de orkade härda ut i Guds namn, och idag är de tämligen toleranta och självkritiska läror, och i den mån islam inte är det har den fortfarande fiender inom sina egna burar. Men kommunismen har ännu inte kämpat färdigt sitt krig för att överleva, och den har ingen Gud att kämpa för och att hämta nya krafter hos. Och den slåss och den slåss, och detta krig som den för är det mest groteska av alla krig, ty det är ett krig mot vålnader. Det är ett krig mot skuggor, mot spöken och mot Gud, och ett sådant krig kan människan aldrig vinna utom genom att gå under själv.

Hur yttrar sig detta skuggkrig? Dessa koncentrationsläger som vi har fått se en skymt av är dess slagfält. Hit sänds alla de inbillade skuggorna av folk som mördades för länge sedan: tsaren, Trotskij, Koltjak, Gorkij, och alla de andra. Hit sänds alla de som påminner om den aldrig besegrade moraliska övermakten, den aldrig utrotade rättvisan, det aldrig tystade samvetet, den aldrig underkuvade människan. Detta är slagfältet där kommunismen fortfarande 40 år efter revolutionen frenetiskt kämpar sin avgörande kamp mot alla goda och konstruktiva krafter. Hit skickar kommunisterna alla de ryssar som fortfarande vågar ge sig ut för att vara riktiga ryska människor. Skräcken för fienden har aldrig släppt de välmående makthavarna i Kreml, och den kommer aldrig att släppa dem så länge de sitter kvar där. Och vad är de då så rädda för? För spöket av Gud, för den som är och aldrig kan sluta att vara, deras etablerade dogmatiska

ateisms enda fiende som råkar vara evig, för allt det som är evigt och som aldrig kan förgås. Ty hela deras materialistiska system bygger på förgänglighetens princip, och det som inte är förgängligt passar inte in i deras logiska system och måste därför bekämpas till det yttersta för systemets skull. Och det är den vanvettigaste kamp som någonsin har ägt rum. Ingen kommer att vinna i den, men alla som deltar i den, i den förvirrade spökjakten, det skräckslagna samvetsdödandet, försöket att utplåna alla skuggor, kommer att förlora, ty hur människan än anstränger sig kan hon aldrig släcka solen: det kommer alltid att finnas skuggor på jorden.

Det roar narren Krusse att förvandla det kommunistiska inbördeskriget till en lek, men det finns många i politbyrån som inte är på skämthumör, som har glömt att människan också måste få leka, och som fatalt och omänskligt saknar varje tillstymmelse till sinne för humor. Du har sett sådana stenansikten själv. De pryder hela Sovjetunionens officiella fasad lika generöst som Notre Dame i Paris pryds av alla sina monster. Tro mig: snart, om högst fem år, är Krusse ur leken, och kriget mot spöken, skuggor och dimmor börjar man då ta på allvar igen. Ingen kommunist kan ju i längden tåla att någon i världen ifrågasätter hans lära, och enda sättet att få bukt med ett sådant problem är att ta i med hårdhandskarna för att få ett slut på ifrågasättarna, som bara blir fler ju mer man försöker utrota dem.

Jag dömer inte ryssarna. De har dömt sig själva, och de har straffat sig själva. De har själva berövat sig sin guldålder: tsarernas sista hundra år. De grävde en grop och föllo själva i. Må de också själva ta sig ur den gropan.

Jag lämnar dem åt deras öde. Jag tänker inte längre vara ett element i skuggfäktningen. Enda sättet att få ett slut på kampen är att dra sig ur den. Och det är vad jag gör för gott.

Endast genom plågor, prövningar och lidanden kan människan lära sig något. Endast genom plågor, prövningar och lidanden har jag lärt mig något, och vad jag har lärt mig har gjort mig lysten på att få lära mig mera. Och vilka plågor och umbäranden som än ansätter mig där ute på havet tror jag ändå att jag kommer att komma fram till andra sidan. Och jag tror inte att jag kommer att finna Canada där utan något vida mera väsentligt.

Ha-ha! Du tror jag är tokig som inte ens tar matsäck med mig! Så må du tro det! Jag vet att du skriver upp allt vad jag säger och att du kommer att förvandla det till ett reportage. Det får du gärna göra. Jag hoppas bara att jag aldrig någonsin får tillfälle att läsa det.

So long, friend!"

Och utan att tveka lämnade han stranden och gick lugn och rakryggad ut på isen. Jag stod som handfallen och såg efter honom. Han vände sig aldrig om, och jag förmådde inte ropa efter honom. Jag stod där ensam kvar som ett fån och bara stirrade efter honom. Jag visste varken vad jag skulle tänka eller göra och var liksom blockerad inför den ofattbara och omöjliga situationen. Han fick snart problem med att ta sig fram förbi isformationerna, men han minskade aldrig på

sin vanliga marschtakt. Det var förunderligt att se. Efter en kvart var han försvunnen.

Men då hände det någonting i lägret. Plötsligt började en siren tjuta, och det spordes liv och rörelse. Jag förstod genast att det hade upptäckts från lägret att Gustav hade gett sig iväg bort på isen. Man slapp aldrig denna bevakning och allra minst nu inför den förestående evakueringen. En helikopter lyfte och begav sig ut över isen. Soldater kom springande ut från lägret. Allt var redan klart, och vad som skulle följa var en självklarhet.

De förde honom tillbaka in i lägret, och det nästa jag hörde var att han hade omhändertagits på sjukavdelningen. Ingen fick besöka honom. Han var helt isolerad, och nu hade ledningen ingen tanke längre på att låta honom fara hem till Sverige. Han måste bli frisk först.

Proceduren var bara den normala. Ansågs man det minsta obalanserad eller *på väg ut* i ett fångläger eller ett fängelse blev man genast observerad och vanligen förd till sjukavdelningen, där man kunde hållas under hur långa tidsperioder som helst, i synnerhet i fängelser och anstalter för politiska eller exklusiva fångar som denna. Man spolades helt enkelt längre ner i kloaken och kom ut igen på en annan anstalt eller fångläger eller fängelse under strängare bevakning och isolering än någonsin. Behandlingen på sjukavdelningen kunde bestå av allt från tvångsmedicinering till elchocksbehandling. Och där var man, som Gustav mycket riktigt hade sagt, aldrig ensam.

20.

Detta hände på Wrangels ö norr om Kolyma i östra Sibirien. Vi var inte många straffångar där när Chrusjtjovs amnesti nådde oss, och i och med att vi lämnade ön tror jag att lägret upplöstes, men det kan man aldrig vara säker på. Vi var tolv som evakuerades därifrån tillsammans, men några blev kvar på sjukavdelningen. Vad det skulle bli av dem visste ingen. Det fanns bara två alternativ – döden eller fortsatt internering. Ty Gulag-arkipelagen har aldrig släppt ifrån sig interner som inte varit helt friska.

Jag skyndade mig sedan ut ur landet kvickt innan kommissarierna skulle hinna ändra sig, och det var tur det, för redan 1961 ett drygt år senare skärptes tonen åter i fångövervakarnas direktiv från ovan.

Slumpen ville att jag återkom till den demokratiska världen just när Eichmannrättegången gick av stapeln. Alltför levande stod Adolphsons skildringar av Eichmanns gestalt framför mig, och jag greps av ett starkt begär att vilja se denne man i verkligheten och om möjligt tala med honom om Adolphson. Han var dock ytterst strängt bevakad, och jag fick inte en chans att intervjua honom. Jag fick nöja mig med att se honom med sina löjliga hörlurar i domstolen.

Det var med blandade känslor som jag följde med denna rättegång. Efteråt önskade jag nästan att jag hade hoppat över den. Ty det var direkt pinsamt att få inblick i denna skenrättegång, som bara kunde sluta med justitiemord. Denne

stackars gamle ömklige tyske byråkrat, som hade kidnappats i Argentina för att ge anledning till ett stort propagandanummer för staten Israels sak, var visserligen hur skyldig som helst, men varje mänsklig varelse hade vägrat att döma honom. De som dömde honom var staten Israel, som gjorde honom till syndabock för alla judars lidanden under nazistiskt förtryck, och som behövde göra detta för att påminna Israels lättsinniga ungdom och den redan allt ont förflutet glömmande världen om de historiska skräckinjagande fakta som allena berättigade staten Israels existens. Men som jag såg det var denna rättegång mera till skada för staten Israel än till uppbyggelse, ty Eichmann var bara en inskränkt byråkrat, som i sin ställning inom SS hade att välja mellan att lyda order eller dö, och det var rättsvidrigt att nu kidnappa honom för att ställa honom till svars efter att han framlevat ett otadligt liv i Argentina i femton år. Till intrycket av justitiemord bidrog Eichmanns egen uppriktiga skuldmedvetenhet och botvillighet. Gustav Adolphson hade utan tvekan liksom Martin Buber frikännt honom och äcklats av att man över huvud taget hade gjort sig besväret att spåra upp honom i Argentina för att med våld ställa till med ett osmakligt propagandanummer med honom som syndabock. Jag har alltid älskat alla judar och gör det fortfarande, men inför denna skenrättegång greps jag av äckel inför staten Israel. Och jag tänkte på alla Stalins hejdukar som mördade minst en miljon människor årligen under ett kvarts sekel och på Mao Zedongs förbrytarkoppel som likviderade minst 40 miljoner bara under 50-talet och reflekterade över det internationella justitiemord som dagligen begicks i det att man inte ens frågade efter dessa 100 miljoners mördares namn.

Dock måste man även ställa frågan: hade det varit bättre att låta Eichmann komma undan? Och det svaret måste bli nej.

Min tidning vägrade att ta emot mitt slutliga reportage om Gustav Adolphson. De sade:

"Varför kompromettera en hjälte med att bevisa att han var galen? Varför plåga hans anhöriga med sanningen? Tänk på hans moder!"

De begrep ingenting. Ty Gustav Adolphson var inte galen. Han var lika litet galen som Dostojevskij och Tolstoj och andra liknande som kände Ryssland alltför väl. Han var kanske kontroversiell men absolut inte galen, och det argumentet att hans nästan femtonåriga fångenskap i Sibirien med alla dess strapatser, misshandel och förnedring var det som drev honom vansinnig hade ingen kraftigare än han själv vederlagt, ty han var den sundaste människa jag någonsin känt. Hans förstånd var fullständigt klart även efter femton år i Sibirien, ingenting hade brutit ner honom eller satt sig i hjärnan på honom under alla dessa år, utan tvärtom hade han snarare utvecklats till ännu högre klarhet och intelligens än i Budapest. Han var den märkligaste person som jag har träffat både utanför och innanför ryska koncentrationsläger och fängelseanstalter, och mitt reportage om honom kastade jag inte bort, ty jag visste att det en dag i framtiden måste ha mognat till att ha blivit presentabelt för en allmänhet och tid som bättre kunde förstå sig på och uppskatta den kanske största hjälten i hela andra världskriget.

Ty han räddade fler judar i Budapest under endast ett halvår än vad någon annan gjorde under hela det andra världskriget. Alla dessa räddade judar finns idag spridda över hela världen, men de måste en dag vakna till insikt om sin oöverskådliga tacksamhetsskuld till denne ende man för hans övermåttan heroiska initiativ och handlingskraft i en tid av världsskymning och universell undergång åtminstone i Europa, Ryssland och Asien, som han nästan ensam motstod. De enda som visade samma handlingskraft och initiativ använde i stället för humanitet sådana metoder som atombomber och massbombning av städer som Dresden.

Efter Eichmannrättegången och denne nazistbödels avrättning har jag försökt följa med och forska i vidare spår efter Adolphson i Gulag-arkipelagen, men under åren har de ständigt blivit svårare att finna. 1961 var han i alla fall på ett mentalsjukhus i Vladimir öster om Moskva i tydligen mycket dåligt skick, vilket blev känt genom en viss professor Alexander Mjasnikov, men detta mentalsjukhus var i själva verket en isoleringsanstalt för politiska fångar. Efter det har det ständigt kommit in nya rapporter om Adolphson från olika håll, den ena märkligare än den andra. Ryssarna blir aldrig av med honom, då de officiellt en gång för alla har kungjort att han dog av hjärtinfarkt 17 juli 1947 och därefter omedelbart kremerades utan obduktion, vilket i så fall skulle ha varit extremt tvärt emot all praxis. Och denna officiella version kan kommunisterna aldrig bortförklara eller bevisa vara lögn, då de själva från början på Stalins order varit mycket noga med att dölja alla spår efter Adolphson, som inte ens unnades en egen dossier eller journal ens som patient.

Så långt, min broder, har jag kommit med mitt personliga reportage om Gustav Adolphson. Det lär nog bli mera, då material fortsätter att strömma in i en ständigt accelererande och bredare ström, då fallet blir allt mer internationellt uppmärksammat. Ett stort bakslag var Chrusjtjovs fall 1964, ty den som sedan tog över var ingen mindre än Leonid Bresjnev, som ju var den som i Budapest 1945 gav order om Adolphsons arrestering och bortförande till Moskva. Han om någon hade inget intresse av att hjälpa Sverige få hem sin av Ryssland bortrövade son.

Det allra senaste som har hänt är att det på underjordisk väg har kommit ut en bok av en viss Alexander Solsjenitsyn som heter "Gulag-arkipelagen". Det är en helt dokumentär och ytterst vederhäftig skildring av Stalins oöverskådliga och ofattbart grymma fånglägerssystem, som författaren själv tillbringade hela sitt mest aktiva liv i och därför kunde kartlägga i detalj. Han och Gustav Adolphson torde vara de främsta experterna på området. Boken bekräftar att allt mitt stoff är sant. Den är kanske detta århundradets viktigaste bok, då dess avslöjande av kommunismens baksida inför hela världen med tiden mycket väl kan leda till Sovjetunionens sammanbrott. Vi får se. Den som väntar på något gott väntar aldrig för länge, som Gustav brukade säga.

Så när du kommer tillbaka från din resa, käre John, har kanske min historia fått några kapitel till utöver dessa tjugo. Det får du se när du kommer tillbaka.

Men kom tillbaka, för Guds skull, även fast Asien brinner upp!

din broder, *William Griffith.*"

Efter att ha läst hela det på engelska avfattade manuskriptet gav maskinisten över det till fader Nikolaus, då han tyckte att denne om någon borde studera det på grund av sina egna erfarenheter av Ryssland. Sedan fick de andra läsa det. Alla fann det mycket intressant och häpnadsväckande, och det blev genast ett livligt diskussionsämne ombord. Framför allt ville alla gärna höra om maskinistens egna eventuella erfarenheter av denne Gustav Adolphson i Budapest. Han berättade:

"Jag träffade honom aldrig, men nog hörde vi talas om honom. Han köpte upp hela kvarter och en hel stadsdel av nazisterna bara för att låta judar bo där under svenskt beskydd. Många judar betraktade honom som något av en Messias och jämförde honom både med Moses och Jesus fastän han inte var jude själv. Han var inte ens religiös, utan han hade verkligen bara kommit till Budapest för att rädda judar genom att köpa deras liv av nazisterna för pengar. Det som förvånade oss mest var att han hade tillgång till så fabulöst mycket pengar att han kunde spendera hur mycket som helst på sin mission. Men tydligen var alla dessa pengar amerikanska.

Däremot var även alla imponerade av hans mod. Han var inte rädd för någonting. Han behandlade pilkorsare och nazister som skolgossar och gick inte ens beväpnad, fastän både nazister och pilkorsare gärna hade sett honom död och ibland väl också försökte åstadkomma något sådant. Mest beryktad var hans beslutsamhet när han trotsade nazisterna när dessa drev hopar av judar till fots mot gränsen till Österrike utan att de ens hade fått ta riktiga skor på sig och det var mitt i vintern. Han helt enkelt kommenderade judarna att lämna ledet och följa honom, och de som gjorde det räddade sig medan alla de andra blev mördade. Alla var rädda för nazisterna och pilkorsarna, men dessa hade en sorts respekt för den enkle civile svensken, ty de vågade aldrig röra honom hur de än hotade honom. Min bror berättade ofta hur han hade kört rakt in i nazisternas och pilkorsarnas högkvarter och läxat upp dem för att de lämnat sjukhus utan mat eller gett sig på hans redan en gång räddade judar och överskridit sina befogenheter. Han var ingen riktig diplomat, men som humanitär affärsman var han ett trumfäss. Det hade kunnat bli vad som helst av honom om han bara hade fått fortsätta med sin verksamhet.

När han försvann hette det att han skulle bege sig till vår nya regering i Debrecen för att inleda ett omfattande samarbete med denna i återuppbyggandet av Ungern efter kriget, men han kom aldrig fram dit, ty ryssarna tog honom."

"Denne Gustav Adolphson hade väl ett annat namn i verkligheten?" sporde Richard Reynolds.

"Ja, men låt oss hålla oss till det fingerade namnet, då uppenbarligen både författaren och den sibiriske fången ville ha det så," sade greken.

"Vet du något om honom, fader Nikolaus, du som traskat genom hela Sibirien?"

"Jag har faktiskt hört en del om honom. Jag hörde talas om honom redan under kriget just på grund av hans insatser i Budapest. I Ryssland var han legendarisk i flera fångelser som 'fången som ingen överhet kunde knäcka'. Han hade misshandlats och gått igenom alla ryssarnas tortyrmetoder men aldrig bekänt vad de ville att han skulle bekänna, då han inte hade något att bekänna, då han var oskyldig. Men ryssarna kunde aldrig fatta eller tro att någon skandinav kunde bege sig till Budapest för amerikanska pengar bara för att under nazisternas förintelseprogram friköpa judar. De tog för givet att det var en täckmantel och försökte förgäves få honom att bekänna att han hade spionerat, vilket han aldrig hade gjort.

På ett ställe hörde jag dock en märkvärdig historia om honom. Det var strax efter Stalins död, då så många fångar frisläpptes och nästan hela Gulag-arkipelagen skrotades, och då var även de svenska ansträngningarna och påtryckningarna mot Kreml för att få loss diplomaten som starkast. Ryssarna ansträngde sig då verkligen för att spåra upp honom och hade kanske verkligen gärna befriat honom och blivit av med honom. Men just då, när hans befrielse var som närmast, hade han suttit så länge i isolering och blivit så länge så illa behandlad att han beslutat sig för att ge upp och ta livet av sig, vilket han lyckades med, just när Chrusjtjov var inställd på att skicka hem honom. Det var mycket genant för Kreml, och därför tystades saken ner totalt. Men denna historia är obekräftad."

"Det finns många sådana obekräftade historier om honom," sade Richard, som tydligen också var insatt i saken. "Han är den mest levande legenden i Sibirien och Sovjetunionens fånglägervärld, ty det har ständigt kommit nya rapporter om hans förekommande fastän det gång på gång från Kreml har meddelats att han skulle vara hopplöst död sedan decennier, vilket ingen någonsin har trott på och det med goda skäl, ty alla dessa rapporter om hans förekommande har aldrig motsagt varandra. Han har aldrig i dessa rapporter förekommit samtidigt på två olika ställen, utan man kan i detalj följa med hur han har flyttats i princip över hela Sovjetunionen från fångelse till fångelse under 25 år, så att alla pusselbitar stämmer. Och det kan fortsätta så i 25 år till. Han var bara en helt ung man när han arresterades i Budapest."

"Vilket öde!" sade Morton.

"Ja, det är ett sällsamt sällskap att plötsligt råka ut för här ombord på denna vilsna båt," reflekterade Richard. "Vi kanske har något gemensamt."

"Du har inte sagt något, Bernhard," sade maskinisten. "Vet du något om saken?"

"Allt för mycket," sade Bernhard. "Min firma var inkopplad i fallet från början. Dessutom träffade jag huvudpersonen i Budapest 1944."

"Ni har aldrig berättat något om ert förflutna under kriget, Bernhard," sade Richard. "Ej heller Arthur Richter berättade någonsin något. Därför har vi ibland misstänkt att ni kanske båda varit gamla nazister."

"Det kan man tyvärr misstänka om herr Richter, i synnerhet som han tydligen inte tyckt om denna historia. Men med mig var det motsatsen. Jag var aktiv underjordiskt mot nazisterna från början och valde att hellre stanna kvar i Wien under kriget än att fly utomlands. Jag hade ganska tidigt kontakter med Gustav Adolphsons familj, då huvudmannen stod i nära förbindelse med den antinazistiske borgmästaren Karl Goerdeler i Leipzig, som även vi hade intressanta kontakter med. Men det är mer än bara namnet 'Gustav Adolphson' som inte stämmer i herr Griffiths historia."

"Berätta."

"För det första måste 'fadern' i skildringen i verkligheten vara farfadern. Gustav Adolphson var faderlös, då hans fader dog innan han föddes. Han hade aldrig någon riktig far men dock en mycket god styvfar, då hans mor gifte om sig och gav honom två halvsyskon. Emellertid var huvudmannen för familjen en äldre kusin, som var familjens främste bankir. Det kan ha varit den kusinen som i skildringen spelar rollen av 'fadern'.

Men den stora missen är kapitel 15, som gör hela skildringen misstänkt, då detta kapitel inte alls skildrar hans familj utan en helt annan. Troligen har författaren kanske avsiktligt blandat ihop två olika fall. Å andra sidan gör just denna kamouflering av hans familj skildringen trovärdig, då familjen alltid haft som politik och valspråk att "verka utan att synas", att huvudsakligen och helst verka i det fördolda, en politik som dock Gustav gjorde avsteg från i Budapest, vilket kanske kostade honom livet."

"Vad var ditt intryck av honom i Budapest?" frågade maskinisten.

"En oerhört modig och beslutsam man. Han visste vad han gjorde och var fullständigt självupppoffrande i sin sak. Han var väl medveten om att hans pass var begränsat men stannade ändå kvar när ryssarna kom till staden och riskerade därmed medvetet sitt liv, och det var nog hans enda misstag. Han tog den chansen, det var inte bara andra som trodde han var osårbar utan han kan ha trott det själv också, han lyckades ju oavbrutet i stort sett med allt i Budapest, han var som född med segerhuva, men han felbedömde ryssarna. Han trodde aldrig att de skulle vara värre än nazisterna, vilket de var genom sin brutalitet och sin totala ignorans. Många av dem trodde de var i Berlin när de var i Budapest. Nazisternas grymhet var så oerhörd genom sin intelligens och beräkning, men ryssarna åstadkom lika stora skador genom sin dumhet. Och det var för denna etablerade kommunistiska dumhet som han föll offer.

Men det intressantaste med honom var kanske hans ödmjukhet. Det var det som gjorde intryck på mig. Han räddade tiotusentals judar i Budapest men upplevde hela tiden sig själv som otillräcklig. Han tyckte att han bara åstadkom ringar på vattnet och att hans insatser för att rädda enstaka liv (som blev tiotusentals) ungefär motsvarade en promille av vad som borde göras. Han

upplevde sitt arbete i Budapest som blott en vanmäktig demonstration mot historiens syndaflod. Samtidigt var han ohyggligt ensam, och det som han led mest av var att alla andra i kriget hemma och utomlands tycktes tåga inför problemet. Nästan ingen annan än han gjorde något.

Och den ödesstämpeln förföljde honom in i Ryssland. Man lät honom försvinna. Ingen gjorde något. De enda som gjorde något för att försöka spåra honom och få ut honom var hans moder och styvfar. Alla andra teg inför problemet. Det gjordes försiktiga förfrågningar, man nöjde sig med otillfredsställande besked, de som hade kunnat göra något avråddes, Sveriges konung bevakades hårt av sin drottning som inte lät honom göra det lilla som han ville och kunde, betecknande för alla svenska ansträngningar i saken var den undfallande försiktigheten, som stod i bjärt kontrast mot det mod och den beslutsamhet som Gustav hela tiden visat i Budapest.

Det har fällt den anklagelsen mot den svenska regeringen, att den av ren mesighet och feghet lät sig duperas av den ryska storebrodern, som kanske avsiktligt försökte skrämja Sverige till tystnad. Ändå borde svenskarna ha varit mycket väl medvetna om vad det var för att gäng som satt i den ryska regeringen. När ryssarna kom till Budapest drog de fram som huliganer och skonade ingen. De till och med plundrade ambassader och i synnerhet den svenska legationen, då de visste att judarna lämnat mycket värdesaker i svenskarnas förvaring, och ryssarna lämnade ingenting kvar. Utplundring och våldtäktsoffer var i princip det enda de lämnade kvar efter sig när de rensat staden, och så var det överallt i Östeuropa. Mitt vittne, som träffade Gustav i fångenskap i Moskva, berättade, att Gustav fått veta om ryssarnas plundring av den svenska legationen. Detta gick honom mycket djupt till sinnes, då alla hans räddade judar hade anlitat honom som bank och placerat alla sina värdesaker hos honom som den säkraste banken. Även allt detta tog ryssarna hand om, och detta lär ha knäckt honom mera än någon tortyr. Han kände det som att han svikit judarnas förtroende, och han sade: "Det här kommer min familj aldrig att förlåta mig. Jag kommer aldrig att kunna se dem i ögonen igen. Hela min verksamhet i Budapest har slutat med total bankrutt och förskingring!"

Jag har också hört historien om att han skulle ha begått självmord i Moskva men i två andra former. Enligt den ena blev han så svårt torterad av ryska Gestapo-soldater som ville få honom att bekänna att han hade varit spion, vilket de aldrig fick honom till, att han till slut dog. Och precis då kom en frigivningsorder direkt från Stalin. Det är ju så med tortyr, att allt går ut på att pressa offret så nära intill döden att han skräms till att tala av själva dödens närhet, varför det är mycket lätt, om offret inte vill tala eller inte har något att säga, att pressa honom för långt över gränsen. Det är enligt alla diktatorer den stora nackdelen med tortyr, och då uppstår problemet att sopa den i misstag mördade under mattan, som inte alltid är så lätt, och som i fallet Adolphson torde ha varit särskilt svårt, då hela världen ställde obehagliga frågor om honom. Men den andra versionen är mycket märkligare.

Det var en av Adolphsons medfångar i Moskva som berättade den för mig. Enligt den försökte ryssarna också till varje pris tvinga ur honom en bekännelse av att han varit spion och därvidlag brukat de dummaste och mest brutala metoder tänkbara, som minst av allt kunde ha knäckt en personlighet som vår mans. När de inte lyckades dömde de honom ändå till 25 års fängelse, fastän de inte kunnat bevisa hans skuld och han själv vägrade skriva under domen. Egentligen var hans dom arkebusering, men Stalin själv ville att han skulle förbli vid liv. I stället sattes han på 25 år i isoleringscell.

Fången hade härdat ut till en början och försökt hålla någon kontakt alls med omvärlden genom knackningsmeddelanden till medfångar, och på det sättet hade han hållit sig vid liv i några år. Men genom knackningar meddelade han sig till slut till sin medfånge, som jag senare fick träffa, som fick den levande inmurades sista budskap till:

"Tro inte att jag ger upp. Tro inte att jag dör. Jag går ut men kommer tillbaka."

Och följande dag fick medfången (i cellen bredvid) veta att Adolphson hade dött, just när en frigivningsorder av honom hade anlämt till fängelset. Han fick aldrig veta hur Adolphson hade dött, men han förstod av sig själv att det måste ha varit självmord.

Men denna fånge hade tidigare träffat Adolphson på sjukan och där haft mycket intressanta samtal med honom om liv och död. Adolphson hade då bland annat sagt:

"Jag är den siste som kommer att ge upp. Men denna existens är fullkomligt meningslös. Jag får varken mottaga kommunikationer från omvärlden eller själv skriva brev. Man har meddelat mig att omvärlden struntar i mig och att ingen har saknat mig. Det tror jag inte är sant. Men jag är en handlingens man som kräver utlopp för min energi. Jag kan inte sitta här vingklippt som en burfågel hur länge som helst.

Ju mer jag har tänkt på saken, desto klarare har jag kommit till insikt om att det måste finnas ett liv efter detta. Jag är helt övertygad om att om jag skulle dö jag genast skulle återfödas i ett annat nyfött människobarn. Jag tror mera på buddhismen och hinduismen därvidlag än på kristendomen, ty det kan inte finnas något värre helvete än jorden, som sålunda utesluter förekomsten både av himmel och helvete.

Så om jag skulle dö, min vän, på ett eller annat mystiskt sätt, så har jag i själva verket bara kilat vidare från denna oanvändbara kropp till en annan för att fortsätta min mission och verksamhet i form av en annan människa."

Han skulle därmed mot slutet ha omfattat reinkarnationsteorin och med den som medel eller ursäkt kunnat förlika sig med döden och till och med kunnat ha sökt den.

Och om han dog på det sättet självmant, så torde det ha lämnat ett olösligt dilemma kvar efter sig i arv åt Stalin, Chrusjtjov och Bresjnev och deras regeringar."

De fortsatte i det längsta med att diskutera detta märkliga manuskripts företeelse i dagar, innan till slut maskinisten lade det till handlingarna i skeppsdagboken.

47. Bernhards uppmaning

En dag sade Bernhard till maskinisten: "Se!" Och maskinisten såg. Borta vid horisonten såg de hur en ny mardröm började växa dem till mötes. Det var nya förfärliga berg och vidder av sjöskum, och de växte starkt för varje timme. De formligen vältrade sig fram över havet, långsamt men säkert rakt emot dem. Skeppets åtta överlevande personer kunde ingenting göra. På nytt hotades de av att bli levande begravda.

Men dessa sjöskumsberg var av en annan beskaffenhet än dem som de tidigare hade passerat igenom. När de obönhörligt drev in i detta skumtäckte visade sig skummet denna gång vara ett lättare skum. Det var inte så tjockt, ogenomträngligt och tungt som det förra, utan det var luftigt och lätt som vanligt lödder. Icke desto mindre måste de i två dagars tid slåss för att få något andrum ombord på båten. Men de kämpade framgångsrikt och kunde till och med vissa dagar vara utomhus. Och lyckligtvis upplöste sig skummet snart, så att de efter två dagar åter såg solen och flöt på fritt hav. Men i många dagar efteråt flöt det vita öar omkring dem. De var stora och små och inte av is eller snö utan av sjöskum.

Men efter en veckas drägligt väder greps de av en ny storm som hänsynslöst mörbultade dem i tre dagars tid.

Och mardrömsfärden fortsatte. Stormarna fortsatte. Mörkret blev mörkare för varje dag, och ett av barnen, den glade, godhjärtade och älsklige lille Christopher med det röda håret, fick en besvärlig sjukdom.

Stormarna tilltog och blev allt hårdare och mera skräckinjagande. Männens ombord kämpade nu för sina liv, och skorven verkade nu att när som helst kunna brista.

Bernhard orkade en dag inte längre, och det visade sig att han hade brinnande hög feber. Samma afton dog Christopher, som var Morton Reynolds ende son.

Vädret blev allt hårdare och kallare. Stormarna släppte ej sitt tortyrgrepp om sjömännen för ett ögonblick. Båten såg ut som ett vrak men var ändå fortfarande ett skepp. Och apropå dess tillstånd antecknade loggboksföraren:

"Aldrig har människan nått så högt i sin tekniska utveckling som i vår tid. Aldrig har mera perfekta isbrytare, bulldozers och rymdskepp skapats till att forcera polerna, vildmarkerna och himlarna med.

Men se på denna bräckliga gamla skorv *Carolina*, utan propeller och roder, med ett trasigt segel som enda drivmedel, vad har icke hon fått uppleva! Vad är Apollokapslarnas rymdfärder till månen mot den helt ofrivilliga upptäcktsresa som *Carolina* har fått göra, just genom sin förlust av propeller och roder? Vilken isbrytare och vilken undervattensbåt, med all världens unikaste vetenskapliga

utrustning, skulle tro på att det vore mödan värt att ta reda på om det fanns något eller ej bortom Antarktisk isbarriärer? Vad är en rymdresa till en steril planet som Mars eller Venus mot upptäckten av en ny levande värld här på jorden? Och den upptäckten har en gammal pilgrimsskuta utan roder och propeller och med trasiga segel gjort, en farkost som skulle ha förklarats sjöoduglig av vilken normal sjöfartskommission som helst. Och jag tror personligen att liknande äventyr som vårt endast kan upplevas av andra heroiska hederliga träskutor utan propeller som vi, sådana farkoster som Mortons 'Kapten Storm' med hänförelse tryggt hade fört i hamn till och med efter en irrfärd som vår."

Det var följande dag, när vädret var litet lugnare och man åter kunde vistas på däck, som han frågade Morton Reynolds:

"Vad tror du att är meningen med denna resa, Morton?"

"Vad tror du själv?"

"Nej, säg nu vad du tycker."

"Men om jag inte tycker någonting?"

"Det måste du väl göra!"

"Jag kan inte förstå allt det som vi har varit med om. Ännu mindre kan jag därför se någon mening i det."

"Du är hopplös. Nå, du då, Richard? Vad tror du att är meningen med vår resa?"

"Vad menar du?"

"Vad menar du att är summan av kardemumman? Tror du vi har lärt oss något av vad vi har sett och upplevat?"

"Vad skulle det ha varit?"

"Det är ju det jag frågar."

"Du ställer frågan som om vi var på väg att lägga ut landgången efter en kryssning."

"Man vet aldrig när en sådan här resa plötsligt tar slut."

"Nej, det har du rätt i." Richard gjorde en kraftansträngning. "Det enda vi kan göra är att konstatera fakta, hur otroliga de än är. Själv tror jag inte på dem, men faktum är att de är."

Och helhetsbilden av de fakta, som jag vägrar att tro på men som ändå har dykt upp, ser ut ungefär så här:

Vi har alla sett det värsta av världen och är överens om att den är ett sannskyldigt helvete. Vi har kommit fram till att den håller på att komplicera sig själv till döds, att den otvetydigt är ett undergångsmässigt vrak, och att den alltför snart verkligen kommer att gå under, om inte något händer. Och nu tycks följande ha hänt oss:

En ny värld har uppenbarat sig för oss. Den värld som vi trodde att var helt och hållet kartlagd och ihjälutforskad och begränsad i norr och söder av köldpolerna har för oss visat upp ett annat ansikte. Kapten Carpenter har i loggboken vetenskapligt visat att vi har fortsatt resan söderut efter det att vi har passerat den så kallade nittionde breddgraden, en teoretisk konstruktion och icke

någon geografisk punkt. Vår resas beskaffenhet pekar alltför tydligt och klart mot att mänsklighetens vetenskapliga uppfattning om världen tarvar en revidering. Vi kommer inte ifrån att världen ofrånkomligen är rund, jag kan inte befatta mig med vår käre tyske vän Arthur Richters spekulationer i riktning mot att upphäva dess rundhet och klotform, men det påvisas ganska ordentligt av våra faktiska erfarenheter att världens begränsade rundhet inte är det sista ordet i frågan.

Vad skulle nu denna rubbning av världens empiriska och för givet tagna uttömda vetenskap om världens begränsade beskaffenhet eventuellt kunna innebära i praktiken? Det skulle eventuellt kunna innebära, att den begränsade världen inte skulle vara begränsad, att universum inte skulle vara så funtat som vetenskapen menar sig veta, och kort sagt skulle det tyda på, att hela den astronomiska vetenskapen skulle vara rubbad. Den brittiske astronomens ord, att universum nog är mycket underligare funtat än vad vi någonsin kommer att kunna tro oss kunna förstå, skulle därmed alltför överväldigande kraftigt besannas."

"Det var Einstein som sade det," rättade honom Morton.

"Nåväl, sak samma. Innebörden av orden förändras inte för det. Världen skulle alltså ha öppnat en ny obegränsning för oss, vilket fenomen det skulle vara frestande att benämna som öppnandet av en ny dimension på tillvaron, vilket inte minst den onekliga förekomsten av de sju *Victory*-stjärnorna, som jämte andra stjärnor vi har sett aldrig har skådats förut, kraftigt understryker och befäster, och all vetenskaps grund skulle vara allvarligt rubbad. Där har ni helhetsbilden av de ofrånkomliga fakta, som jag intill döden vägrar att erkänna!"

"Kort sagt," menade Morton, "så menar du, Richard, att hela vår resa har varit rubbad."

"Ja, så kan man faktiskt se det," bekräftade Richard.

"Och därför vägrar du erkänna dess beskaffenhet?"

"Jag vägrar erkänna dess rubbning."

"Men är inte det litet rubbat?"

"Vad jag menar är, att jag fortfarande tror att det finns en rimlig och logisk förklaring till alla de oförklarligheter och omöjliga sensationer som vi har upplevat. Jag förnekar inte våra upplevelser. Så rubbad är jag inte. Men jag kan inte tro på de förklaringar till dem som hittills har presterats."

Fastän Bernhard var så fruktansvärt svårt sjuk var hans tankar alldeles kristallklara fortfarande. Lajos satt för det mesta vid hans sida.

"Efter alla dina år av vistelse mot din vilja i kommunistiska länder," frågade han, "hur lyder ditt domslut över kommunismen?"

"Jag dömer dem mildt," sade Lajos. "Jag förstår kommunisterna lika väl som jag förstår borgarna. Vad jag inte kan förstå är hur någon borgare kan hata någon kommunist och vad kommunisterna kan ha emot den borgerliga kulturen. Kan du tänka dig att Beethovens och Bachs musik var totalförbjuden i Kina därför att den ansågs vara borgerlig? Själv vill jag aldrig bli vare sig borgare, kapitalist eller kommunist, men bleve jag tvungen att välja någondera skulle jag dock välja det

kapitalistiska borgarsamhället, ty jag tror att det fungerar bättre och att det är mera tolerant. Se på 1900-talets alla största författare som Stefan Zweig, Thomas Mann, Hermann Hesse, Lion Feuchtwanger, Robert Musil, Marcel Proust, Romain Rolland, Boris Pasternak, Bertrand Russell, Selma Lagerlöf, Mika Waltari och så vidare – de har alla varit utpräglade borgerliga. Och jag vill mena att sådana stora andar som även Einstein, Albert Schweitzer, vår nye vän Gustav Adolphson och andra, som är livsviktiga för att världen ska kunna fortsätta vara civiliserad, endast kan finna grogrund i en tolerant kulturell borgerlig kapitalistisk miljö. Se på Ryssland och Kina. Vad har de presterat i andlig väg som socialistiska diktaturer? Ingenting utom destruktion samt Pasternak och Solsjenitsyn bland andra bittra samhällskritiker, av vilka den ena ignorerades ihjäl och den andra redan har en landsförrädares status.

Jag har ingenting emot någon kommunist eller kommuniststat, hur galna och vilsna alla övertygade kommunister än är, men även om jag kan avvara borgerligheten så tror jag inte att världen och civilisationen kan göra det.

Jag har lidit mera ont genom kommunister och socialister än genom några andra, men det kommer mig inte längre vid. Jag har glömt det och betraktar det som om det aldrig hade varit, och aldrig har jag haft något personligt gentemot någon kommunistisk person eller grupp. Min inställning till alla världens socialister kännetecknas närmast av en deltagande ömkan med deras dårskaper."

"Men William Griffiths manuskript då? Kan du vara ädel och tolerant mot världskommunismen efter att ha läst det? Kan du tolka svenskens öde till något annat än att umbärandena i rysk fångenskap drev honom från vettet om inte från livet?"

"Han var inte galen, och han verkar ju ha överlevt. Allt tyder på det. Han blev bara alltför rysk i umgänget med Ryssland. Han hade ju gedigna ryska språkkunskaper från början, han läste hellre ryska än latin i skolan, och han kunde bättre ryska än ungerska, så om något så var han väl förberedd på ett omfattande umgänge med Ryssland. Jag vill helst inte tala om detta manuskript, och tala inte med mig, Bernhard, om umbäranden i kommunistiska koncentrationsläger, inte nu när vi båda snart skall dö. Jag måste vara ädel och tolerant, Bernhard, vad kommunisterna än har ställt till med. Det är min plikt som människa. Enda sättet att råda bot på ondskan här i världen är att ta avstånd från den. Det är vad Gustav Adolphson försökte göra, och det är vad jag försöker göra. Jag hade hoppats att jag inte längre skulle behöva plågas av mitt förflutna som offer i Ryssland, men just denna Griffithska uppsats har väckt mardrömmar till liv hos mig som jag hoppades aldrig mera behöva få kännas vid. Tvinga mig inte att befatta mig med dem, Bernhard. Fråga något annat."

Fastän Bernhard var så svårt sjuk observerade han sin väns plötsligt mycket smärtsamma anletsdrag.

"Vilken människa har du hållit mest av i ditt liv, Lajos, du som har känt så många?"

"Det tror jag du vet."

"Elisabeth?"

"Ja."

"Ändå har du sett henne minimalt litet."

"Men dock tillräckligt för att hon och ingen annan skulle bli mitt livslånga ideal. Du anar inte vilket föregångsexempel hon var. Hon offrade allt för att hjälpa de sjuka utan att tänka på sig själv, sin framtid eller någon familjelycka för egen del. Hennes barn, som hon vårdade som en moder, var de skadade, de lemlästade och lytta. Det var hennes livsuppgift att ta hand om dem, och den kommer hon säkerligen att vara sysselsatt med för resten av livet, om jag känner henne rätt. Och det är främst som detta självuppoffrande kvinnoideal som jag älskar henne. Det har inte gått en dag sedan vi skildes vid Nanking som jag inte har tänkt på henne och älskat henne i mina tankar.

Och det var kriget som gjorde henne, liksom det gjorde mig. Det var en viktig och i hennes hjärta outplånlig händelse under kriget som formade hennes sköterskeöde."

"Vad var det?"

"Det var mötet med en sköterska i nunnedräkt. Hon måste ha varit en riktig nunna. Det var medan tyskar och ryssar tillsammans ödelade Budapest med att bråka med varandra. Ingenting utom hennes nunnedräkt sade något om henne. Elisabeth berättade episoden för mig på en landsväg i Kina. Hon kom från en tvärgata som skar gränden som sjuksystem flydde längs. Ja, denna syster flydde. Hon flydde för fienderna, och fienderna var de soldater i staden som ville varandra illa. Just när Elisabeth kommer till hörnet av gränden ser hon systemen komma skyndande på femtio stegs avstånd. Hon skyndar rakt mot Elisabeth och vill tydligen in på den gränd som Elisabeth kommit längs. Tio meter från Elisabeth befinner sig nunnan när en kulsprutesalva plötsligt smattrar på nära håll och nunnan störtar omkull, träffad av ett tjugotal kulor och ymnigt blödande ur ett tjugotal sår som färgar hennes vita jungfrukläder delvis röda. Men ännu i fallet håller systemen ett fast grepp om lådan och släpper den inte. Allting tycks tystna när offret har fallit och ligger stilla. Efter en kort stund går Elisabeth fram till kroppen och undersöker den och finner den vara stendöd, genomskjuten med tjugo hål som ett såll. Så drar hon försiktigt fram lådan under nunnans arm. Den är på alla fyra sidor markerad med röda kors på vita fält. Också lådans innehåll visar vara fullkomligt äkta.

I vilket syfte sköts denna nunnesköterska? Kanske bara för att hon var rädd och sprang? Den frågan kunde Elisabeth aldrig upphöra att grubbla över. Och den händelsen hänvisade henne åt hennes öde: att överta nunnesköterskans uppgift, överta hennes lilla låda med förband och fylla hennes tomrum i världen.

Där har du den Elisabeth som jag älskade och som jag av alla människor har älskat mest i världen, just för att hon var så obefläckad och okränkbar som hon var och säkert ännu är."

"Kände hon vår vän Gustav Adolphson?"

"Hon hade med honom att göra. Han hjälpte henne en gång med att från nazisterna utverka mediciner och mat åt ett överfullt sjukhus som saknade båda delarna. Det låg många judar som Gustav hade räddat på det sjukhuset.

Det påminner mig om en sak. Elisabeth berättade om saken för mig i Kina. Det fanns en gång en storartad sköterska i Asien som kallades för 'Sibiriens ängel'. Hon var svenska och hette, tror jag, Elsa Brändström. Hon hade även hört till Gustav Adolphsons ideal och idoler, och hon blev i Asien även Elisabeths. Hon lär ha varit en av dessa fantastiska universalfilantroper som liksom Florence Nightingale aldrig bör glömmas."

"Glöm aldrig Elisabeth, Lajos."

"Det behöver du inte be mig om."

"Ni kommer att träffas på nytt en dag."

"Vad får dig att tro det?"

"Uteslut i alla fall inte den möjligheten," sade han matt. "Nu måste jag få sova. Jag är mycket trött." Och Lajos släckte den flämtande lampan och lämnade honom tyst efter att han hade somnat.

Precis en vecka efter barnet Christophers död låg Bernhard på sitt yttersta. Alla var hos honom. Han vände sig på sin dödsbädd till Morton och frågade:

"Förklara för mig, Morton, vem var egentligen vilka av barnens far? Vem var Frank far till, och vem var Richard far till?"

"Och det frågar du nu! Hur länge har du undrat över det?"

"Sedan resans början."

"Varför har du inte frågat tidigare?"

"Jag ville inte såra någon av er med min okunnighet. Jag ville inte trampa in. Och ni har ju ofta för oss alla förklarat era komplicerade familjeförhållanden. Jag ville inte vara ogrannlaga."

"Min son var Christopher. Peters pappa var Frank. Richard var ogift och hade inga barn."

"I början trodde jag alltid att det var Richard som var Frank och far till de båda barnen. Men vad hette Peters och Pauls mamma?"

"Roseanna."

"Och hennes bror?"

"Richard."

"Så var det ja! Det var därför som jag alltid trasslade ihop begreppen. Det fanns två Richard ombord, och jag begrep aldrig vilken den andre Richard var."

Och Morton ville inte ytterligare trassla till begreppen för Bernhard med att förklara att Peter och Paul aldrig hade haft någon morbror med ombord.

"Men förklara nu för mig, Lajos," sade den döende och vände sig till maskinisten, "hur organiserade kapten vakten ombord? Jag tyckte aldrig att det fanns någon nattvakt, men ändå vaktades det alltid tills kapten dog. Hur gick det till?"

"Kapten var en nattuggla. Han sov sällan mer än fem timmar om dygnet, och därför tog han alltid större delen av nattvakten på sig. Därför behövde vi andra

vakta så litet. Han tyckte mest om havet om natten och trivdes bäst med livet om natten. Den som var vaken på den tiden kunde konstatera att det alltid kom ljuvlig musik från kaptenen när natten var som tystast. Då spelade han alla de stora mässorna, Beethovens 'Missa Solemnis' och Bachs stora H-moll-mässa utom Schuberts och Haydns mässor och Händels oratorier för att inte tala om Brahms 'Ein Deutsches Requiem'. Han spelade allting sådant om natten för att riktigt gotta sig åt det och njuta av tillvaron, ty då var allt såsom mest fridfullt, och ingenting älskade han mera än friden. Han tyckte egentligen inte om att vara kapten och ville helst vara kapten utan besättning, vilket han också mest hade brukat vara. Han hade aldrig mer än en medhjälpare med sig när han förde pilgrimer tvärs över den Indiska Oceanen.

När kapten var död skötte Griffith och jag om vakten. Han tog hand om morgonen, och jag skötte kvällarna. Efter stewardens död hjälpte Richter mig, och sedan började Richard och du hjälpa mig."

"Men jag begriper fortfarande inte hur jag kunde blanda ihop Frank och Richard hela tiden. När Richard försvann visste jag ännu inte säkert om det var Richard eller Frank som hade försvunnit. Men när försvann Frank?"

"Frank var olyckligt gift," svarade Morton sotto voce. "Han gick självmant bort medan vi ännu satt fast i isen. Jag och Richard gjorde ingen uppståndelse av saken, ty vi visste att Frank ville dö. Det var dagen innan isen glesnade. Till och med hans hustru visste att det var bäst att låta honom dö i fred. Hon kände honom bäst. Så låg det till. Ändå tror jag att ingen hellre än han hade sett och upplevat det som vi har fått se och uppleva."

"Men var Frank lika rödhårig som Richard?"

"Nej, Frank var mörkblond."

"Men vem av er tre var det då som var ljushårig? Var det er svåger?"

Nu visste varken Morton, Richard eller Lajos mera vad de skulle svara för att få Bernhards alla ouppklarade problem lösta, och de såg på Bernhards intensiva vandrande blick mellan dem hur viktigt det var för honom att han fick familjen Reynolds inre släktförhållanden utredda för sig. Bernhard var en typisk person som ville ha ordning på allt och lämna ett städat skrivbord efter sig utan ouppklarade eller ofullbordade uppgifter om han måste lämna in. Han ville in i det sista ha koll på läget. Men han tycktes genomsåda de kringvarandes resignation inför den övermänskliga uppgiften att reda upp denna härva, och som tiden var alltför dyrbar för honom och han inte ville förlora en sekund på meningslös tystnad avstod han från allt vidare ältande i ämnet och sade:

"Låt mig få tala i enrum med maskinisten innan jag dör."

Alla lydde motvilligt Bernhards önskan. Ännu mer motvilligt såg de sig nödsakade att inte falla för frestelsen att trotsa hans andra önskan: "Och inget tjuvlyssnande vid nyckelhålet!"

Denna ovana hade introducerats ombord av den allestädes närvarande allvetaren Arthur Richter och även etablerats av honom så till den grad, att den efter hans avsked hade övertagits av alltför många andra. Folk hade lärt sig

konsten, och intrigerna inom familjen Reynolds hade minsann gett grogrund för den.

När alla var avlägsnade och ingen ens längre stod kvar utanför dörren, efter att denna på Bernhards uppmaning hade kontrollerats extra av maskinisten, sade Bernhard allvarligt till sin vän:

"Vad tänker du göra om du överlever?"

"Vad menar du?"

"Vad tänker du göra med den kunskap om vår resa som du har?"

"Vad menar du?"

"Spela inte dum. Du vet vad du har upplevat, och du vet vilken sensation våra erfarenheter skulle vålla i den mänskliga världen, om de offentliggjordes."

"Om jag berättade något av vår resa för exempelvis pressen skulle ingen tro mig men alla hålla mig för galen."

Bernhard förblev allvarlig.

"Och du vet en sak till. Du vet vilken katastrof det skulle innebära för denna jungfruliga värld om civilisationen upptäckte den."

"Ja, det vet jag."

"Och du vet att den förr eller senare kommer att upptäckas. Lova mig nu en sak: att aldrig göra dig medskyldig till att mänskligheten får nys om den."

"Du vet att jag måste uppteckna sanningen i loggboken. Det är min plikt som sjöman. Och denna loggbok har en vattentät portfölj som flyter, vad som än händer."

"Allt detta vet jag och accepterar jag. Och jag hoppas att aldrig någon hittar denna märkliga skeppsdagbok. Men du själv måste lova att tiga om du överlever."

"Ja, om jag överlever."

"Du kommer att överleva. Det vet jag. Därför ber jag dig om detta. Och du måste lova mig detta. Denna nya jungfruliga värld av fullständig renhet och frihet måste så länge som möjligt förbli stängd och otillgänglig för den mänsklighet som så har fördärvat hela den gamla världen. Det spelar ingen roll vilka uppoffringar du måste göra för att tiga om vår oerhörda nästan heliga upptäckt. Bara tig. Du måste själv förstå att vad jag ber om är rätt. Jag vet att du vet det. Lova nu. Tig."

"Jag skall tiga, vilket förmodligen naturen ändå kommer att tvinga mig till att göra."

"Tack. Det räcker. Jag tror dig. Nu kan jag dö lugn, fastän jag aldrig lyckades fullgöra min plikt att återbörda dig till de dina. Men du kanske kommer hem ändå. Du kanske får träffa din Elisabeth och din bror trots allt." Och med sina sista krafter viskade han tätt intill Lajos: "Jag lyckades posta ett meddelande till Europa innan jag lämnade Yokohama. Det måste komma fram förr eller senare. Europa väntar dig."

Och utan ett ord mera men med ett svagt och nöjt småleende avsomnade han.

Sålunda upphörde Bernhards person att finnas till ombord. Och det var vid Bernhards död som någon ombord för första gången fick se maskinisten gråta, fastän han gjorde allt för att ingen skulle märka det. Men ingenting kunde dölja att hans ögon hade gråtit, och det alltför mycket.

48. Maskinistens kris

Den natten kunde Lajos inte sova, fastän det var en lugn och stilla natt, ty hans förflutna förföljde honom. Minnena av allt det som han hade upplevat under den omänskliga Stalintiden och som han inte hade kunnat nämna någonting om inför Bernhard plågade honom infernaliskt hela natten. Han låg i ett dvaleliknande tillstånd som varken var sömn, dröm eller vakenhet och som han inte kunde väcka sig ur. Det var värre än mardrömmar.

Han återupplevde sin första starka erfarenhet av rysk fångenskap, hans första fångtransport långt in i Ryssland, där alla fångar satt som levande döda, av skräck för ryssarna, ty de visste alla att ryssarna skulle börja hunsa med dem på nytt om bara någon mage kurrade. Han återsåg exekutionen i Debrecen: de femtio civila gamla männen, kvinnorna och barnen, som ställdes upp mot en vägg och sköts ner, troligen blott för att de upptog alltför mycket plats i tåget, som behövdes för mera straffarbetsdugligt folk. Han fann sig på nytt sovande i det sönderbombade huset i Ukraina under sin första flykt i Ryssland, huset som han följande morgon fann liken av en mor och två barn i, som tillsammans omfamnande varandra hade innebränts i källaren, begravda i ruinerna av det brinnande huset. Han återsåg byn, den nästan ihjälhärjade byn, där alla mänskorna var så likbleka, utmärglade, förstummade och paralyserade av sorg, byn som var så stor och som det bodde så få människor i, som alla var så oerhört rädda fortfarande fastän kriget var över. Han bodde åter hos det tigande paret som var lika rädda som alla andra för alla och som han aldrig utbytte ett ord med. Han återsåg soldatpatrullen som kom till byn, som samlade ihop alla religiösa böcker, ikoner och föremål i byn och brände upp dem, som utplånade byns fortfarande användbara kyrkoruin med en granat och som tog med sig tretton av de aderton människor som hade bebott byn med hus för minst sex hundra själar, och just de tretton som hade ertappats med biblarna, ikonerna, radbanden och korsen: tre män, tre barn och sju kvinnor. Han återsåg den andra byn, där intet liv fanns kvar, där alla hus var raserade, vars dimmiga atmosfär dominerades av en frän likstank och där ingenting dött var begravet. Och gång på gång på nytt kände han den svidande örfilen, som den ryska officeren utanför Kiev gav honom för det att karlen trodde att han ljög. Och i sin oroliga dvala stönade han gång på gång på nytt, som om han bad om misskund:

"Om jag bara kunde glömma allt! Om bara de värsta minnena inte alltid skulle vara de starkaste! Om jag bara kunde glömma allt!"

Men smärtsammast var hågkomsten av alla hans egna känslor och tankar från åren i Ryssland och Kina. De förföljde honom hela natten som en ändlös plågsam filmföreställning. Hela sitt jag från de åren återupplevde han med en fasaväckande realism:

"En gång stod jag på en scen. Publiken dyrkade mig. Jag var en gud. Gårdagen tillät sådant. Min teater är nu plundrad, skövlad och uppbränd, liksom allt som jag någonsin har älskat.

Vad finns kvar? Blott en känsla. Om jag vore ung igen, om tiden tillät ett nytt trettiotal, så finns den gnistan kvar som gjorde att jag satsade allt för att behaga människorna.

Men i denna nya värld, som blott består av ruiner efter gårdagens paradiset, måste den gnistan flamma förgäves. Ty som realistisk människa kan man idag inte ge uttryck åt något annat än att jorden idag är mera ett helvete än vad den någonsin tidigare har varit.

Vad båtar det exempelvis att protestera mot någonting ont här i världen? Det finns ingen som har en sådan röst att den kan höras i denna oväsendets värld. Till och med i detta fångtransporttåg som jag sitter i skulle ingenting höras, hur liten och trång vår vagn än är, ty godsvagnsfängelsernas skrammel överröstar allt mänskligt.

Verkligheten är hemsk och kan inte bli hemskare. Jorden är ett helvete. Människorna är ett släkte av barbarer som blott duger till att förgöra varandra. Livets mening är döden. Individerna kan inte existera i vår värld, ty kriget tar alltid först kål på dem. Allt är hopplöst. Så lyder min katekes, ty så har livet lärt mig att livet är.

Jag hatar och förbannar denna värld som jag lever i, som har berövat mig allt och som har antänt och bränt upp sig själv med allt gott som den en gång innehöll. Jag förbannar förstörelsen, förändringen och människans tro på att hon kan göra vad som faller henne in utan allvarliga konsekvenser. Jag förbannar hela världen, ty jag har sett att den är galen.

Varför gick min barndoms värld förlorad? Vad var avsikten med det andra världskriget annat än total destruktions av allt gott som fanns till i världen?

Men så länge jag lever kommer jag ej att glömma min barndom, min stora underbara familj, vårt härliga gods, min ädle far och allt annat som jag har förlorat för alltid. Jag kommer att vara sann mot mig själv och min bakgrund så länge jag lever, och mitt sista ord i livet, om jag så dör i Sibirien, kommer att vara: jag försökte i alla fall en gång bli till en fröjd för mänskligheten.

Ensamhet är det vanligaste och hemskaste av alla öden. Det finns bara ett helvete som är värre än denna värld, och det är att ej stå i kontakt med den.

Jag har förlorat allt men i stället vunnit mig själv. Men vad är jag själv? Vad har jag för glädje av det när jag inte kan dela det med andra?

Men ju längre bort jag förs från Europa, desto mera drömmer jag om Europa. Tänk om allt där nu håller på att bli precis som förr? Tänk om städerna återuppbyggs, tänk om London, Warszawa och Budapest återfår sin forna skönhet och charm?

Jag längtar hem till Europa, till den underbara världsdelen som smyckas av Grekland, Italien och England. Min längtan tillbaka till den europeiska traditionen och kulturen, som väl måste finnas kvar, är mitt livs hetaste känsla hittills. Jag fick aldrig se Frankrike, Tyskland eller Italien, men ändå känner jag någonting för dem. Jag känner för dem vad jag känner för Europa: hemlängtan.

Den som är beroende av verkligheten är beroende av helvetet. Tyvärr är vi alla beroende därav.

En kallare, mörkare, mera ödlig, mera livlös och mera hopplös värld än denna har aldrig funnits.

Flera gånger har jag straffats omänskligt hårt för drömmeri under straffarbetet, men jag kan inte låta bli att drömma om det förflutna. Ju mer jag lär känna ryssarna, desto mer lockas jag till att tänka: hur underbart måste inte Ryssland ha varit på 1800-talet!

Det enda jag vill i livet är hem, hem, hem, till Europa, till mitt hemland, till allt som jag har kärt, vare sig det är dött eller levande.

Frihet! Vad jag längtar efter frihet! Solen, träden, ängarna, luften, världen, allt längtar jag till som bara finns utanför detta rullande fängelse! Vad jag längtar efter den dag då jag åter får höra en fågel sjunga! Allt är ett paradiset i jämförelse med var jag befinner mig nu.

Jag tänker på världen. På 1800-talet var den i stort sett fridfull. Riken enade sig överallt, dugliga monarker styrde och civiliserade mänskorna med heroisk idealism, och det gamla Grekland upplevde ännu en pånyttfödelse. Aldrig utom i det gamla Rom har kulturen blomstrat så som den gjorde under greve Tolstojs tid, drottning Viktorias tid, de stora kejsarnas, romantikens, kulturentusiasmens och den förenade världsordningens gudomliga tid. Efter den andra av de bränder som galningar anlade för att förgöra allt detta har det ej längre funnits någon värld, ty världen efter 1945 var ingen värld. Det var historiens soptipp av ruiner.

Men hur underbara tider som än någonsin har funnits och som för evigt gått förlorade så finns det ändå alltid en framtid.

Vad skulle jag inte göra för världen om jag blott hade makt och resurser därtill! Om jag som europeisk aristokrat hade egendomar, pengar och överflöd skulle jag med segelskepp fara ut på upptäcktsresor, jag skulle hjälpa alla världens fattiga och nödlidande, jag skulle uppfinna allt möjligt underbart nytt, och jag skulle gå på teatern och understödja den. Allt detta gjorde världsaristokratin på 1800-talet, som sopades bort med samma krig som förstörde mitt liv.

1800-talets värld var den bästa av alla tänkbara världar, ty på den tiden var ingenting omöjligt för människan. Mänskorna hade då mod och kraft och möjlighet att göra allt. Idag kan de ingenting göra, ty de är alla som jag en vilsen själ utan pengar och hemland eller något ännu mer miserabelt.

I sju år har jag levt i fångenskap i Ryssland, och fyra år av dessa har jag tillbringat i koncentrationsläger i någon form. Det är mycket jag aldrig har berättat för någon, och det kan världen vara glad över, ty hade världen fått veta allt hade den omedelbart redan direkt efter andra världskriget gjort allt för att krossa det ryska kommunistiska samhället; men det är just sådana våldsaktioner och revolutioner som sådana som jag är till för att råda bot på och ersätta med försoning, som blott kan nås med den tid, som läker alla sår, och som blott kan vinnas med tålamod.

Livet är fullt av tomhet.

Många människor som jag har träffat har anklagat mig för att vara tyst, världsfrånvärd och rentav dum i min synbara världslikgiltighet. Men hur uttrycker man känslor? Nio gånger av tio är det praktiskt taget omöjligt, och ju starkare ens känslor är, desto svårare är det att uttrycka dem.

Vad kan man göra för dessa arma människor? Så svårt lider man vid åsynen av deras nöd att man skulle vilja ge dem av sin egen lekamens kött att äta.

Det finns ej någonting som heter lycka, men det finns någonting som heter skönhet. Lyckan förlorar man alltid när man en gång har vunnit den, men lyckans skönhet förlorar man aldrig, ty den består.

Varför är jag inte i Europa? Varför är jag inte en rik, väletablerad, gift och stadgad aristokrat med möjlighet till allt? Hur mycket är det inte jag skulle vilja göra för alla världens människor, och hur litet är det inte som står i min makt att göra!

Att leva är att ständigt vara på väg uppåt, hur vämjeligt livet än är.

Endast den lider, som har någonting att lida för.

Detta gråa apatiska likgiltiga folk, som på grund av att alla bär en exakt likadan arbetskostym närmast liknar ett hav av tvillingar, har själva förkastat allt gott som de ägde före det andra världskriget. De kallar det ljusa trettioalet för 'den ruttnaste av alla epoker' och avrättar alla som ännu frivilligt vågar minnas den. Ty alla här i Kina som minns den lyckligaste av alla tider är kapitalister, imperialister eller rentav spioner som måste utrotas. Ty den som har känslor av kärlek och ömhet inom sig är en större brottsling än någon av de regerande massmördarna. "Vi är fem hundra miljoner, och om hundra tusen av oss massakreras märker vi det inte utan tigger. Men om jag uteblir från arbetet en dag för att stanna hemma hos min döende mor märker staten det genast och tillgriper de nödvändiga tvångsåtgärder som behövs för att förbättra min sviktande moral," berättade en kines för mig med ett leende.

Stackars de människor som inte är individer! Kina är ett land där alla individer har utrotats eller hjärntvättats. Därför är det antagligen i sin totala mänskliga nivellering det gråaste och tristaste, och i sin tråkighet det mest hopplösa och mest omänskliga landet i världen. Kommunist-Kina är landet där människan lärt sig av med förmågan att skratta och gråta.

Så länge jag har handen ovanför graven, och så länge mina fötter sitter kvar vid mina ben, skall jag kämpa mot vad som ont och orätt är. Jag har en kulturvärld att leva för och återvända till, och så länge jag har en vilja kvar i min kropp att röra en lem i den samma, skall jag kämpa för att återvända till mänsklighetens enda rätta element: den av Gud erhållna monoteistiska kulturen.

Naturen, den underbara naturen! Finns det någonting i sin gudomlighet sällsammare, i sin härlighet skönare eller i sin storhet mäktigare än naturen? Nej, det gör det ej. Människan är blott ett väsen inom hennes ram; naturen är allt.

Elisabeth, min älskade! Även om jag aldrig i mitt liv får se dig igen, så kommer jag alltid, så länge jag alls har krafter kvar, att ändå vilja leva blott för den sakens skull, att det trots allt finns en chans på miljarden att du än en gång träder in i mitt liv.

När jag sitter i denna ofrihetens cell och lider alla de kval som längtan, fångenskap, hopplöshet och vanmakt innebär, så tänker jag på Europa. Vad gör människorna i Europa denna afton? Säkerligen dansar de, sitter på teatern, dricker vin, går på baler och behagar varandra och ger varandra så mycket glädje som

möjligt. Så måste det vara. Om jag ändå vore åtminstone en meter närmare Europa än vad jag är!

Ingenting är hemskare än att se och höra andra människor lida. Ett helvete är livet, ett ändlöst utsägligt kval, om man har ögon att se det med.

För en mänsklig individ är denna värld den hemskaste, ondaste och mest jämmerliga av alla världar som över huvud taget är tänkbara.

I mitt bröst brinner en eld, en lidandets eld, som förtär mig men som aldrig brinner slut. Mitt hjärta brinner av lidande, men aldrig brinner det upp. Kommer det då att brinna lika våldsamt och marterande så länge jag lever? Ja, det kommer det hjälplöst att göra, ty lidandets eld är outsläcklig, och det är lidandets triumf.

Jag längtar hem till Europa, till de vackra klassiska städerna, till societén, till salongerna, till festerna, till teatrarna, till mitt hem, till den enda värld jag hör hemma i, som är skönhetsens värld, den enda riktiga världen utom naturen.

Ständigt återupplever jag i mina mardrömmar hur officeren i den lilla byn i Ukraina gav mig en örfil för att han trodde att jag ljög. Jag yrar, svettas och plågas av den ständigt återkommande bilden av den hårdaste skymf som jag hittills i mitt liv har fått utstå, ty jag ljög icke, jag har aldrig ljugit, och det värsta man kan göra mot mig är att tro om mig att jag ljuger.

Gud är med alla som är med honom.

I Kina måste alla människor vara övermänniskor. Den som inte både fysiskt och psykiskt är exemplarisk är en undermänniska. I Kina duger en undermänniska bara till att slängas på sophögen.

Förr var Kina ett upplyst land styrt av härliga kejsare som i själ och hjärta var konstnärer. Dessa kejsare målade flitigt underbart fina bilder av Kinas natur och människor. De kunde spela olika instrument och skrev dikter. Ja, förr var Kina styrt av konstnärer.

Idag styrs Kina av hemska våldsmän anförda av Mao Zedong, som vill utrota all gammal kultur och i stället skapa en antikultur. I stället för att försöka förstå och acceptera den gamla kulturen vill de utrota den och göra fulhetens gråhet och sterilitetens död till lag i dess ställe.

En barbar är alltid säker på att han har rätt och att alla andra levande och döda har fel. En civiliserad mänska vet att de män vilkas minnen överlevt dem själva är värda att minnas.

Allt är dött inom mig, och allt hopp är för länge sedan borta, men min kärlek lever ännu. Trots mitt lidande, trots min trånga becksvarta smutsiga cell, trots döden och allt ont som ännu väntar mig, så älskar jag livet.

Gud är det bästa, härligaste och mest underbara jag vet. Så länge människan har Gud kommer människan att veta vad glädje är. Därför är det så synd om de tråkiga ateisterna.

Av allt viktigt som finns i världen är sanningen det viktigaste. Vad är då sanningen? Sanningen är det som är själsligen njutbart. Allt är lögn som man njuter av med kroppen, och allt är sanning som man kan njuta av med själen.

Sorg är allt vad jag känner. Jag sörjer över mitt öde, över världens öde, över individens öde och över civilisationen och mänskorna. Jag sörjer över allt som har gått på tok sedan 1914 och som aldrig fullständigt kan repareras. När jag tänker på allt det som en gång i tiden fanns för oss människor att älska och jämför det med dagens situation, så vill jag bara gå bort från allmänheten och låta mina tårar dränka jorden. Men inte ens det har jag mera möjlighet att göra, ty här i detta land får och kan ingen gå avsides och vara för sig själv, och allra minst kan ofrivilliga koncentrationslägerfångar göra något så extremt antirevolutionärt.

Ormar krälar bland grenarna i träden och skrider fram på marken, väldiga apor svingar sig från gren till gren, i vattendragen flyter krokodilerna dolda av att de ser ut som stockar, och jag misstänker att tigrar och pantrar vaktar på mig bland buskarna, men alla dessa fria vilddjur tycks inte vilja ge sig på en ensam vandrare.

Det enda som fattas i detta landskap är den enslige eremiten i from uthållighet, som fastän han är svårt torterad försöker fortsätta omvända infödingar och finna frid och harmoni i ödmjukheten, ensamheten, Gud och naturen.

Gud om ingen annan vet att jag i min djupaste förnedring förslavad av soldater i Asiens djungler fortsätter att älska honom, världen, alla människor, allt levande och allt som han någonsin har skapat med en glöd som icke Indokinas djupaste träsk kan släcka.

Grått är vanmaktens, hjälplöshetens, träldomens och apatins tröstlösa färg.

Gud är det vita ljuset som till och med lyser i det svartaste mörker. Historiens färg är blodets, glädjen är blå, naturen och livet är grönt, och rikedomen är gul såsom guld.

Blodets röda färg är även ödmjukhetens, själens, kärlekens och lidandets färg.

Allt tragiskt är rött och blöder av smärta tills det blir svart och dör, ty allt som är rött blir förr eller senare svart.

O Gud, du föremål för min högsta kärlek, ödmjuka mig! Slå mig mera, drabba mig även med pest och spetälska, låt mina sårade ben vara odugliga för resten av mitt liv! Slå mig, pina mig, ödmjuka mig, gissla mig mera! Jag behöver det, ty jag behöver komma närmare verkligheten. Soldaterna som jag tjänade har lämnat mig på marken att dö. Fukt, urskog, vilddjur och mörker omger mig. Tack, o Gud, för att du låtit mig finna ödmjukheten i att ensam blöda ihjäl mitt i världens vildaste svartaste urskog.

Världen är för stor. Alla vi som förgås bortom all europeisk civilisation är offer för världens alltför uppsvullna och ansträngt utbredda storhet. Jag föredrar det lilla Jerusalem, det fattiga Grekland och det splittrade Italien framför all storhet i världen.

Är jag omänsklig eller mänsklig? Jag vet inte, men ett är dock säkert: världen jag lever i är omänsklig, vilket är orsaken till varför jag har så svårt för att vara mänsklig. Endast Gud och naturen är mänskliga, och människan är endast mänsklig när hon tyr sig till dem.

Jag önskar att jag vore bättre och mera värd att kallas människa.

Jag förbannar dessa soldater. De är ej människor utan själlösa vilddjur som inte vet vad de gör. Hur många lyckliga familjer har inte genom dem förlorat sina fäder, sina mödrar, sina barn, sin framtid och sin tro på livet och all sin positiva tillförsikt? Genom soldaterna har mänskligheten alltid förlorat sin oskuld utan någon möjlighet att någonsin ha kunnat få skydda den. Hur mycket har inte under historiens gång för alltid tystats och gått förlorat för att en soldat inte visste vad han gjorde?

Jag ligger vanmäktig i en säng inlåst på ett sjukhus och lever på mediciner och droger. Jag är inte längre herre över mig själv eller över mitt liv eller över mitt öde, och jag kan inte längre ta hand om mig själv. Jag är anfrätt av hela mänsklighetens ruttenhet, ty jag är helt överlämnad i andra människors händer. Det är det yttersta slaveriet: att tvingas bli beroende av andra genom att inte längre vara herre över sig själv. Då är man förlorad som människa.

Evig smärta är och blir min lott i livet. Mina ben är förlamade, jag är smutsig och stinker, och jag kan ej tänka på annat än på allt vad som bedrövligt är. Det enda som lever i mig är min förtvivlan utan botten och utan ände. Slå mig mera, o Gud! Beröva mig mina ben, döda mina lemmar, stick ut mina ögon och beröva mig mitt tal, slå mig med pesten och låt mig frätas sönder av spetälska; straffa mig, o Gud, och gissla mig ordentligt, ty jag är icke längre värd att kallas människa.

Jag är rädd för dessa människor. Hur vet jag att dessa maskerade läkare och sköterskor inte ger mig gifter i stället för mediciner? Hur vet jag att de inte leker och experimenterar med mig i stället för att kurera mig? Hur vet jag att de verkligen vill att jag skall bli frisk? De har aldrig rent ut sagt att jag någonsin kommer att bli bra, och de ler alltid samma leenden. Jag är rädd för dem för att så många av de andra som ligger här dör utan vidare och för att det är så ytterst få som blir friska. Detta sjukhus är mera likt ett fängelse, ett bårhus och ett krematorium än ett ställe där sjuka människor blir friska.

Vad är smärta, vad är sorg, vad är lidande och död, vad är krig, förstörelse, sjukdom, invaliditet, brott, synd, mörker, hopplöshet, otro och hat, och vad är helvetets alla fador jämfört med en människas ensamhet?

Ja, jag är av judisk börd. Det är mitt livs största lycka och mitt livs största olycka. Det är mitt livs största lycka för att Gud den högste och ende älskar och beskyddar mig och är engagerad i mitt öde, och mitt livs största olycka för att han så ofta i historien har övergivit mig.

Ja, alltför ofta i historien har han övergivit oss, förnedrat oss, tillintetgjort oss och bedrövat oss med sin tuktan, och detta har han gjort med oss som är hans enda alltid trogna, pålitliga och ödmjuka tjänare. Men alltid har han även lyckligtvis kommit tillbaka till oss, upphöjt oss på nytt och ännu en gång visat sig vara starkare i oss än någonsin förut. Vad kan vi annat göra med en sådan Gud än älska honom tillbaka?

Vi judar är inte ädla. Det finns ingenting nobelt eller hedervärt alls i oss, men vi är desto mer mänskliga.

Gud överger aldrig men prövar alltid.

Den som är rädd för helvetet är rädd för livet.

Skönheten är det ljuvaste ting som någonsin har funnits på jorden. En vacker soldat, en ljus martyr för krigets fador, en ung moder vars skönhet har överlevt hennes make, ett vackert flickebarn som ler mot den som har dödat hennes föräldrar, två gossar som muntert och stillsamt leker bland ruinerna av sin hemby, en bondkvinna klädd i sidensarong som en drottning, en glad inföding som inbillar sig att kriget någon gång skall ta slut, en trädgårdsmästares blomsterbädd mitt i en svårt härjad by, ett leende från en nybliven moder som samtidigt har blivit änka, allt sådant hör till de ljuvaste ting som någonsin har funnits på jorden, och så övermåttan ljuvliga är de att ingenting någonsin kan få dem att upphöra. Människans och världens skönhet har alltid bestått trots allt och kommer alltid att bestå trots allt.

Alla människor är lyckliga utom jag. De lever lyckligt och dör plötsligt. Jag har dött i hela mitt liv och jag lever ännu, och aldrig har jag varit lycklig. Varför är just jag mera olycklig än alla andra? Därför att jag är hemlös och fredlös samt därför att alla människor som jag lär känna ändå av någon underlig anledning förblir främlingar för mig liksom jag alltid förblir en främling för dem. Jag är den innersta kärnan av all mänsklighet och därför det eviga främlingsskapet inför all den omänskliga mänskligheten.

Jag är orolig för Israel. Vad vore världen utan Israel? Utan Israel vore vår värld som en öken utan sin enda blomma. Hellre lider jag i kunskap om att Israel finns, och hellre utstår jag evig ofrid i eländig hemlöshet, vanärande fattigdom och oupphörliga personliga olyckor, än att jag lever ett bekvämt liv i lugn och ro i visshet om att det inte längre finns.

Men vad betyder en ungersk magnats sons känslor för ett land som han aldrig har sett och med vilket hans enda band är en moder som förnekade detsamma? Vad rätt har det svartaste, mest ovärdiga, mest utblottade och mest självmant vilsegångna lammet att mera tala om sin hjord och att vidare vänta sig något av sin herde?

Tiden är mörk, men den dag skall komma då ännu en gång Fridsfursten skall sprida sitt namn, sitt ljus och sin glans över jorden. David har återuppstått förut och ej allenast i Israel.

Vilset är människosläktet. Kanaans land är delat, hotat och korrumperat av mäktiga ismaeliter, som inte vill förstå eller som vägrar acceptera att Isaks barn är heligare än de och att Isak har större rätt ill Abrahams arv än Ismael. En spillra av Israel har återvänt hem och försökt ta sitt arv i besittning, men den spillran är blott en spillra av en spillra av en spillra av Juda, och den har än så länge fått större mängder obehag än fördelar av sitt rättmätiga arv.

Historien gick på tok när Israel gick på tok, och endast Israel kan få den att gå rätt igen.

Världshistoriens mest inflytelserika person var en föraktad och okänd ung man som i trettioårsåldern ljöt en brottslings död. Över hans döda kropp har det rest sig en civilisation som snart har 2000 år på nacken. Ledarinnan för denna den mest bräckliga och seglivade av alla byggnader är den samme brottslingens kyrka, vars starkaste fundament är Rom. För hans skull kommer jag att älska den heliga romersk-katolska kyrkan så länge jag lever. Och vid sidan av henne kommer jag även alltid att älska den luthersk-evangeliska kyrkan, den grekisk-ortodoxa kyrkan och den gemensamma nämnaren för dem alla tre, som är judendomen, ty alla dessa fyra sinsemellan så olika församlingar är egentligen en

och samma religion, ty de har en och samme Gud, och de detaljer som skiljer dessa religioner åt är bara sådana detaljer som leder bort från Gud.

Vad var för resten den okände brottslingens förbrytelse? Det har aldrig kunnat uppdagas. Möjligen var det så att han liksom alla andra gick under på grund av den mänskliga faktorn, det som alla lögnare stupar på och det enda som man kan bygga en varaktig civilisation på, som den kristna. Korsfästelsen av Jesus genom den mänskliga faktorn är mänsklighetens och civilisationens kärnpunkt, förenande länk och enda hållbara grund sedan knappt 2000 år.

När en mänsklig människa inte smickrar, kryper för och ödmjucar sig inför alla andra blir han alltid förödmjukad. Jag älskar alla mänskliga människor. Jag vill kyssa dem var och en. Jag vill träffa dem alla och le med dem alla. Jag vill visa dem alla att det åtminstone finns en som älskar dem, och inga platser längtar jag mera intensivt till än Jerusalem, Konstantinopel och Rom, som ju är världens hårdast drabbade, djupast skändade och därför mest mänskliga städer.

1948 greps jag i mitt hem av den hemliga polisen i Budapest. Föga anade jag att det var ett av världshistoriens mest underbara årtal under vilket det otroliga inträffade att Israel återuppstod från de döda.

Jag ber till Gud denna bön: Må aldrig Israel anfalla någon och aldrig lyfta något vapen mot någon utan att ha blivit tvingat därtill, ty alla människor är sista slutligen Israels bröder och systrar. Må Israel när det har tvingats till krig aldrig fortsätta med att kriga efter det att den till kriget skyldige har kapitulerat, utan låt då i stället Israels soldater nöjda var och en draga hem till sitt.

Erövringen och befrielsen av Jerusalem år 1099 var den kristna kyrkans största triumf genom tiderna. Vi återupplever triumfen idag, men idag är de triumferande judarna.

Vi vandrar nu till fots söderut längs med havet. Den ruinerade och tystnade staden Hué, som en gång sjöd av kulturell blomstring som denna världens kulturella huvudstad, försvinner med sin mörka svartbrända dysterhet bakom oss. Vår färd vaktas av skorpioner på stranden. Jag vet inte på vilket sätt, och jag bryr mig inte om på vilket sätt, men på något sätt skall jag levande ta mig hem till Europa, dess heliga städer och till Jerusalem.

Jesus Kristus botade sjuka, mättade fem tusen män med några bröd och två fiskar, gav liv åt döda, undervisade och tillrättavisade sin tids lärdaste, högst utbildade och mest gudfruktiga män och lät sig gisslas och spikas fast naken på ett träkors tillsammans med ett par rövare inför hela Jerusalem. Vem kan göra sådant utom Gud? Dock var Jesus Kristus blott en av oss.

Om Jesus Kristus var Gud så fick han bara fan för det av mänskorna, såsom Gud alltid bara har fått fan av mänskorna för att han är Gud.

Kristus gav oss sanningen, och ända sedan hans och Roms guldålders tid har sanningen varit någonting ohyggligt. Han gav oss icke hela sanningen. Roms guldålder och dess kejsrerliga hovs flerhundraåriga odödliga prakt och härlighet liksom 1800-talets oförlikneliga världsomfattande välfärd, rikedom, kultur, fredliga samhälle och mänskliga ära och höghet var lika mycket sanning som Kristi lidande och död, men av någon anledning så är sådana angenäma sanningar inte lika tilldragande som den groteska.

Så länge jag bodde i Ungern var jag nationalist och kanske den sista i världen. Det är jag fortfarande, men vilket är mitt hemland? Är det Israel? Jag har aldrig varit där. Är det Ungern? Jag har ingen lust att återvända till ett land som nazistiska och kommunistiska imperialister har våldtagit och gjort oigenkännligt. Nej, jag har inget land, ty mitt land var fridens land. Friden, hoppet, glädjen, ambitionen och skönheten var mitt land, och jag är en av de få i världen som inte var medskyldig till dess tillintetgörrelse.

Närhelst det har inträffat en kulturell katastrof i historien, så har det varit folkets röst som har gjort sig gällande och som med våld har genomdrivit en vilja som inte har varit någons och ännu mindre allas utan som enbart har varit det monstruösa fostret av en vanvettig masshysteri.

Folkets röst är världens olycksbringande skadeglädje, och individens röst är världens förföljda och ihjältigna samvete.

Varför har jag ständigt dåligt samvete? För att jag lever.

Jag hatar och förbannar mig själv för att jag ständigt förföljes, kallas omänsklig, överfallas, förödmjukas, hatas och ständigt drivs längre och längre bort från hemmet. Jag hatar inte mitt blod och förbannar inte min härkomst eller mitt liv. Nej, jag hatar och förbannar endast min personlighet, som gör sig så hatad och förföljd överallt, och som endast bringar olycka över mig själv och över alla andra vart jag än kommer.

Jag hatar det människosläkte som aldrig lämnar individen i fred, som i alla tider så när som på några Lotska undantag alltid har bestått av enbart barbarer och gudlösa hedningar, som aldrig respekterar friden, renheten, kärleksron, jungfruligheten, fromheten eller evighetens tystnad, som i frihetens namn förtrycker och förslavar varandra, som föredrar den dåliga smaken framför den goda, som i härlighetens namn förnedrar, som hellre river ner än bygger upp och som hellre gått åt helvete än ägnar sig åt eviga värden. Ja, jag hatar kollektivet,

folket och massan, den själlösa tusenhövdade hydran, som hellre förleds än leds, som med skadeglädje har gjort slut på varje civilisation och som intet annat har till övers för det som är gott än likgiltighet. Jag förbannar den människa som kallar sig människa, ty han gör sig medbrottslig till alla mänsklighetens brott genom tiderna.

Havet är magnifikt i sin gudomliga skönhet och överfullt av liv i sin eviga ändlöshet, men vårt fartyg *Mercury* är tråkigt intill döden och så bullrande att man nästan skäms för dess framfart på detta härliga hav. Varför övergavs någonsin fregatterna, kryssarna, klipperskeppen, karavellerna och alla de gamla vackra segelfartygen? Varför tröttnar människor ibland på att hålla det som är härligt vid liv?

Jag längtar hem till vårt gods vid den lilla floden med de vackra stränderna, till min familj som jag inte vet om den ännu lever, och till allt som jag har känt och som tidernas omvälvningar har sopat bort för mig. Kommer jag någonsin att få återse mitt hem, min förlorade lycka, min kärlek, mitt liv eller något enda grand av allt det som jag hopplöst tycks ha förlorat för alltid? Det frågtes blott, det gavs ej svar, ty inte ens Gud svarar på pinsamma frågor.

Den människa som bara tänker på sig själv, som bara söker sig själv och som inbillar sig att Guds nåd gäller honom mera än andra är lika vilsen och okristen som en hedning. Gud är en obegränsad och ohämmad skapare som aldrig nöjer sig med att bara älska enskilda individer utan som alltid älskar alla genom dem.

O Gud, varför är du föränderlig? Varför är du aldrig densamme? Varför älskar du människan och unnar henne ljuvlig lycka blott för att strax därpå hata och förgöra henne? Varför bygger du en civilisation och stolta imperier bara för att störta dem i krig och brand? Varför är du så nyckfull, otillgänglig och trolös mot människan? Du ger henne löften som du bryter, dina trognaste tjänare utmanar du och förföljer du mest och hårdast, du håller ständigt dina ovänner vid liv, dina verk överger du och överlämnar du åt människohänder som har sönder dem, och intet ger du liv som du inte också ger död. Varför, o Herre, övergav du någonsin judarna, om du en gång utsåg dem till ditt egendomsfolk, och varför älskade du någonsin barbarer, eftersom du någonsin gav dem makt över de goda? Varför, o Herre?

Jag blygs och skäms när jag tänker på att jag en gång ville bli berömd. Jag tackar Gud för det straff som jag fick för mina ambitioner. En man söker i berömmelsen ära men finner däri blott desillusion, nederlag och vanära. Ambitionen möter endast motstånd, framgången bringar endast motgångar, berömmelsen väcker endast avund, och mod, rättfärdighet, heder och ädelmod som vågar träda fram i dagen belönas endast med hatets vredgade hugg och slag

som alltid leder till martyrium. Världen är en lekplats endast för dårar. Må jag skyden så länge jag lever.

Världen är oändlig, har så alltid varit och skall så alltid förbli. För den gudfruktige har intet hav en ände och intet land en gräns. Dårar är de som bygger staket, som gör anspråk på fiskevatten och som kallar något annat än sina händers verk för sitt.

Glöm ditt hem. Du kommer ändå aldrig hem. Vad är väl ett hem? – Ett fängelse, där den rättfärdige försmäktar, ett dödligt träsk i vilket all dygd och renhet sjunker ned och förgås, en dödens fälla för varje naturbarn och ett helvete utan ände, den värsta av moraliska smittohärdar för ruttonhet och andligt fördärv, och en oemotståndlig frestare till övermod, omänsklighet och arrogans. Ute på tröstlösa katastrofala lidandesmättade irrfärder, ute i brinnande krig där alla dör som flugor, till och med i hopplösa fångläger var man åtminstone kan drömma om flykter till friheten, överallt är det bättre att vara än hemma – för den som ändå aldrig kan komma hem.

Vad är kärlek? Kärlek är att ge något kostbart åt din nästa så att han kan slå sönder det, att bygga upp något vackert så att andra kan riva ner det, att ge åt någon sina innersta känslor så att hon kan trampa på dem, att så innerligt förkunna fred och frid att alla lyfter vapen mot varandra. Kärlek är att upprätthålla uråldriga traditioner så att ens barn kan bryta med dem, att skapa en ordning så att folk får något att revoltera mot, att motstå all ondska så att alla onda människor överger en och man blir helt ensam i världen, att predika Guds ord så att alla hatar en och ingen tror en, att söka sig vänner men bara få fiender, att lida utan ersättning, att ge frikostigt utan att någonsin få annat än otack, att längta efter någonting utan att någonsin få det, att älska en kvinna så att hon förvandlar sig till en evig huggorm vid ens hjärta, att arbeta utan lön och att fordra att andra skall vara lika goda som en själv vilket aldrig någonsin någon är. Kärlek är att vilja göra det rätta men aldrig kunna göra det. Kärlek är att älska utan att någonsin själv älskas. Kärlek är att så gott och skörda ont, att skapa vad man själv finner vara gott så att andra kan vämjäs och äcklas och uttrycka sin avsky och oförståelse för det. Kärlek är att älska den som är grym, hänsynslös och ondskefull som ett vilddjur och att för detta älskade vilddjurs skull hata den som är mänsklig och god, from och vänlig som det älskligaste lamm. Kärlek är att för det lilla ljusets skull, som lyser i det stora mörker som är världen, hata och avstå från hela världen.

Kärlek är att samla och älska egendom så att andra kan komma och röva den. Kärlek är att omhulda det som går sönder och att tolerera att ingen tolererar en. Kärleken är den totala ödmjukheten och den fullständiga självförnekelsen, den största smärtan och det svåraste lidandet. Kärlek är allt, och den är aldrig ingenting.

Kärlek är att för andras skull göra det man minst vill och avstå från det man helst vill. Kärlek är att finna sig i allt och även i mörker, orättvisa, ondska, vanära, förödmjukelse, skändning, orättvisa och slaveri. Kärlek är att tacka och ta emot vad man än får, hur ont det än är och även fast det bara är ont. Kärlek är att orka leva utan att begå självmord, även fast detta skulle vara det enda rimliga att göra. Kärlek är att dö för evigt och ändå orka leva vidare. Kärleken är den eviga tortyren och lidandet, som man bara orkar utstå för kärlekens skull, hur ont den än gör.

Kärleken är Gud. Hur orkar han?"

Och han stönade gång på gång på nytt:

"Om jag ändå kunde glömma allt! Om jag ändå kunde glömma mig själv!"

49. Loggbokens sista ord

En dag då vädret äntligen tycktes lugna sig och barnen efter en vecka åter fick slippa ut ur sitt hemska fängelse under däck kom det plötsligt en väldig störtvåg från ingenstans och drog Paul Reynolds över bord. Richard hoppade desperat ut i det iskalla havet efter sin gosse men fann honom ej. Mannen var lyckligtvis tillräckligt stark för att även orka simma tillbaka. Men den dagen gav denne man, som var starkast av alla de ännu ombord varande, definitivt upp hoppet. Någonting brast i hans hjärta som icke kunde återställas. Han gav sig själv skulden för att han inte sett efter pojken bättre och varit till hands när jättevågen kom, och han kunde inte förlåta sig själv. Alla de andra försökte förgäves trösta honom och även den omkomnes gråtande bror Peter.

Men denne kom bättre över sorgen än någon av de andra, förmodligen då han var yngst, och han förblev vid gott mod. Och han tydde sig mer och mer till den alltmer ensamme maskinisten.

Greken satt allt oftare långa stunder i salongen och bad stående på sina knän på golvet. Det blev nästan som hans dagliga arbete. De andra lät honom vara, ty de höll med Morton om att de alla "behövde hans böner".

Men en dag frågade honom Richard: "Vad tycker du som grek egentligen om romarna och italienarna?" Han lockade in skeppsprelaten i detta samtal egentligen mest för att hålla honom kvar i verkligheten och i deras visserligen alltmer krympande men dock samvaro.

Det visade sig att greken hade mycket bestämda och klara uppfattningar i saken. "Romarna är ingenting," sade han. "Allt har de fått av oss greker. Hellas är alla italiensares och latinars ursprungliga hemland, vilket till och med Vergilius medger. Det latinska folket var hellenska koloniserare och imperialister och utmärkta sådana, och det enda misstag som de någonsin begick var att glömma bort sin hellenska identitet. Liksom hela den värld och alla de folk som greker och romare har civiliserat bottnar även Dante, den förste och störste bland italienare, i

den joniske skalden Homeros. Homeros var en man som alldeles själv skapade en hel värld, och en bättre och ädlare människa har aldrig funnits. Utan vidare bör han liksom Platon och Cicero, Plutarkhos och Tacitus och många andra betraktas som lika heliga personligheter som Jeremias, Esaias och den som skrev Moseböckerna."

Den lille fader Nikolaus var så kategorisk i sina uppfattningar, att Richard nästan måste huka sig inför hans svada. Han kunde bara försiktigt genmäla: "Jag tror dig, gode fader, jag tror dig." Han hade ingenting att tillfoga.

För första gången på mycket länge såg de så en dag åter sin vän den väldiga sjöormen, men den här gången hade hon sällskap. Tillsammans med två andra lika långa och förunderliga väsen kom hon simmande fram genom morgondisets dimmor nästan som i procession. De simmade alldeles parallellt och nästan skred fram genom vattnet, som då var alldeles stilla. Det var en sällsamt majestätisk syn. "Den som har sett någonting sådant glömmer det aldrig," skrev maskinisten därom i loggboken.

Tyvärr stannade de dock inte. "Vi är nu åter ensamma med naturens infernaliska makter, som så fort havsormarna var försvunna återupptog den grymma leken med oss menlösa offer," skrev maskinisten. Det var som om de svarta sjöormarna förde någon sorts övernaturlig men säker tur med sig. Maskinisten skrev även:

"I alla tider har det förekommit skepp som har seglat bort sig. De har spårlöst försvunnit från havets yta med man och allt, och ingen har kunnat rekonstruera och återberätta deras mystiska öden. Även vi är ett sådant skepp som har seglat bort sig, och detta är den faktiska historien om vad som egentligen hände med oss. Men endast om någon av oss överlever och kommer tillbaka kan vår historia komma till någon annans kännedom än vår egen."

Följande dag skrev han:

"Salongen är ej längre någon salong. Den stora väggspegeln som herr Richter hade med sig och hängde upp har bara en liten spegelskärva kvar i det nedersta hörnet. Barens sista flaskor har alla för länge sedan gått sönder eller tömts och skickats ut med patetiska brev till ingenstans utan adressater, och baren själv är en skräphög som ligger i en bråte av odefinierbara ruiner. Ingenting är längre helt. Kommandobryggan har ej längre något tak, och många av bibliotekets volymer har flutit ut i havet. De få som har kunnat räddas går aldrig mera att läsa, ty de är så illa skadade av havsvatten. Grammofonen lyckades vi rädda i det längsta, men till slut fick även den havsvatten i sig och dog. Hela skeppet är ett vrak ej endast utanpå utan även invändigt, och alla är vi vrak som befinner oss kvar på det och som bara väntar på att det skall sjunka."

Stormarna lugnade sig, men de var mera okunniga än någonsin om var de var. Vinden tycktes nu driva dem västerut. En dag stod maskinisten som fastnaglad vid babords reling. "Vad ser du?" frågade greken.

"Se själv. Kan du upptäcka någonting?"

Och då såg greken alldeles tydligt vad maskinisten såg, men det var oändligt långt borta. Det var en alldeles tydlig vidsträckt knappt synlig tunn blå rand av land.

"Kan det vara Patagonien?" undrade greken.

"Jag undrar samma sak själv. Jag tror inte det kan vara Antarktis."

Vinden förde dem allt närmare detta land under de följande dagarna, och hoppet tändes ånyo i deras hjärtan. De kom så nära det att de med kikaren kunde se att det var grönt och stort.

"Det kan inte vara Patagonien. Så grönt är inte Patagonien," menade Morton i kikaren.

De andra delade hans åsikt och kom även fram till att det absolut inte kunde vara Antarktis. De var nästan böjda för att tro att det kunde vara Tasmanien eller rentav Nya Zeeland. Men hade det varit det måste de ha sett andra fartyg, men havet och kusten var helt fritt från sådana.

"Ännu ett mysterium," konstaterade greken.

Men när de den tredje dagen efter att landet hade siktats vaknade på morgonen fann de att vinden hade svängt om och att landet var borta. Sikten hade försämrats. Sydostliga vindar fortfor nu att blåsa i veckor, och de såg aldrig mera det stora gröna landet i fjärran. Men loggboken berättar i samband med upptäckten av detta land:

"Det var strax innan vi siktade det stora gröna landet som den stora släta klipphällen mitt i havet uppenbarade sig för oss. Vi drev förbi den på blott några hundratals meters avstånd, men det märkligaste med den var inte dess existens utan den stora gula fågeln som prydde dess mitt. Den var stor som en nandustruts och verkade vara av hönssläktet. Vi antar dock att den kunde flyga, även om vi inte såg den göra det. Om den kunde simma, vilket vi inte heller såg den göra men vilket också är troligt, så är det den första hönsliknande fågel som någon av oss har sett som kan göra det. Någonting av dess uppenbarelse påminde om dronten, men det intressantaste med den var dess färg: den var helt och hållet granngul nästan som av skimrande guld. Inte utan skäl kallade vi den för vår fågel Fenix, särskilt när vi blott någon halvtimme efteråt med våra extra uppspärrade korppluggar siktade det stora landet."

Uppenbarelsen av den gula fågeln Fenix kunde dock inte skingra den djupa nästan smärtsamma melankoli som mer och mer bemäktigade sig det levande vraket och dess allt färre överlevande passagerare, som mer och mer även själva gick omkring som vrak ombord, och djupast av alla kände Richard denna melankoli. Han kunde stå i timmar vid relingen och bara titta på ingenting, med blicken fixerad vid horisonten utan att han såg den. Detta bara ökade beklämningen hos de andra som såg honom. Maskinisten vågade en dag försöka bryta hans trista bergtagenhet av havets enslighet:

"Tror ni inte att vi är hemma snart, Richard?"

"Driver du med mig?"

"Nej, men du muntrar inte precis upp oss med din apati."

"Det är inte apati. Jag funderar."

"Vill du inte dela med dig av dina funderingar?"

"De är så privata. Denna resa har ju knäckt oss alla, och påverkat var och en djupare än vad väl någon kan redogöra för. Jag har dessutom förlorat nästan hela min familj, och det känns som om det var mitt fel."

"Det är det inte."

"Försök inbilla det någon annan. Och även om det inte var det rent formellt så finns känslan ändå där, att jag har svikit dem. Ändå har vi gått igenom så mycket tillsammans. Vi var ju i Kina innan vi kom till Japan och upplevde hela kriget där."

"Det har du aldrig berättat om."

"Vi upplevde det andra världskriget från land till land. Vi drevs hela tiden vidare i förnyad evakuering, som om vi var dömda att aldrig få ha något hem i fred, och varje gång vi skapade ett nytt hem blev det snäppet sämre än det föregående, med sämre standard, mindre yta och svårare omständigheter, tills vi till slut fann oss förpassade av ödet till detta obeskrivliga fartyg, som kom att utgöra botten av vårt långa sociala fall."

"Ni har varit som en kungafamilj ombord."

"Ja, för vi var den enda familjen, och därför togs den ifrån mig. Men ändå känns det som att vi samtidigt vunnit eller återvunnit något av vad vi har förlorat. Vi förlorade allt, rikedom, egendom, resurser, jobb, hem, bit för bit togs våra liv ifrån oss, men vi var ändå i samma sits som hela världen. Alla satt i samma båt, och det som drabbade oss drabbade hela mänskligheten, som gradvis bit för bit berövades det viktigaste av allt, nämligen människovärdet. Våra föräldrar hörde till den rikaste överklassen i England. Vi var födda bergsäkra i den tryggaste av alla världar. Första världskriget ryckte upp hela vår släkt med rötterna, vi måste söka oss utomlands, vi hamnade i Indien, och redan där fann vi oss ställda inför en värld med reducerat människovärde. Efter första världskriget var Indien inställt på att lösgöra sig från imperiet. De ville inte ha oss engelsmän längre att stå för ordningen och ekonomin i världen. De ville göra sig fria och självständiga med vilka medel som helst. Orkar du höra på?"

"Naturligtvis."

"I början såg vi de nya diktaturerna i Europa som ett beundransvärt initiativ. Nästan alla engelskor i England föll för Mussolini och hade gett vad som helst för att få dricka te med honom, och de som kom i åtnjutande av att få göra det glömde det aldrig och behöll honom som avgud för resten av livet. Det kan tyckas förryckt i efterhand med facit i hand om hur illa det gick för både Mussolini och Hitler, men i början hade vi i England egentligen ingenting emot den nationalsocialistiska rasismen. Tvärtom såg nästan de flesta det som en självklarhet att den stora faran i själva verket var Stalin och Sovjetkommunismen, vilket ju Hitler oavbrutet försökte tuta i oss. Många accepterade hans odrägliga rasism som en naturlig skyddsåtgärd mot den stora oberäkneliga och farliga bolsjevikfaran, som ju faktiskt var det som Hitler ville åtgärda. Nå, det gick som det gick, och lika litet som vi ville ha det första världskriget fick vi även det andra

på halsen, med en katastrofal sänkning av hela mänsklighetens människovärde som sin värsta följd. Före 1939 hade dock människorna betraktats och behandlats som människor även i ett land som Indien, men kriget förvildade alla och gjorde alla till mördare och monster, för vilka alla mänskliga ideal och värderingar var fullständigt bortglömda, som om de aldrig funnits. Det är så krig verkar. Det är som en andlig smitta som förvandlar alla människor till omedvetet ondare och grymmare och mera oskäligen varelser än djur. De märker det inte själva. De bara förvandlas som genom en förtrollning från till exempel en bonde och trogen samhällstjänare till destruktiv massmördare över en natt, som ingenting hellre vill än riva ner hela samhället. Ännu värre var det i Sovjetunionen och Kina, men det känner du alltför väl till själv.”

”Minsann.”

”Stalin yttrade en gång, att ett mord är ett mord, men mord på miljoner är bara statistik. Det var ännu värre i Kina. Hela mänskligheten blev värdelös genom kommunismens seger efter tjugo års inbördeskrig och krig mot japanerna. Mao kunde utan någon som helst betänklighet ta det på sitt ansvar att fyrtio miljoner av hans folk dog genom hans absurda tvångsreformer. Och denna nya hemska omänskliga mentalitet har drabbat hela mänskligheten.

Redan Robert Malthus för nästan två hundra år sedan tenderade att bortse från mänskliga värden för att i stället betrakta mänskligheten statistiskt och kom fram till att den inte ytterligare borde öka i antal, då överskridandet av miljardstrecket måste innebära skenande globala försörjningsproblem. Det värsta är att han fick rätt. Mänskligheten kan inte kontrollera sin egen skenande befolkningsexplosion, och detta måste leda till, att de ansvariga för mänskligheten, några presidenter, militärer och bankirer, mer och mer betraktar mänskligheten som ohyra som det närmast gäller att bli av med.”

”Vart vill du komma?”

”Jag vill komma till det, att det positiva med vår verklighetsfrämmande resa är, att vi har kommit ifrån den omänskliga mänskligheten och i viss mån botats från des omänskliga tänkande för att i stället återgå till att bli naturliga varelser och suveräna individer. Vi har återvunnit det människovärde som mänskligheten i sin trängsel, sin miljöförstöring, sin onaturlighet och dehumanisering har förlorat. Vi är inte många kvar, men vi är mera värda, i synnerhet i varandras ögon, än hela den lämmelaktiga mänskligheten i sin blinda egoistiska vandring mot avgrunden. Vi har lärt oss något om oss själva och fått privilegiet att betrakta världen med helt andra ögon än vanliga medlemmar av massorna. Vi har fått en insikt som hela mänskligheten saknar. Människan har aldrig lärt sig något av historien, men vi har gjort det. Och vad jag vill komma fram till är, att därför är det så viktigt att åtminstone någon av oss överlever. Vi måste bära denna erfarenhet vidare, ty det är vår mänskliga plikt.”

”Men det ser illa ut.”

”Du tog orden ur munnen på mig. Det ser verkligen illa ut, och enligt alla prognoser kommer ingen av oss att överleva, i synnerhet som vi förlorat vårt

sista hopp om att få komma i land, när den där kustremsan igår inte gav oss mer än en bedräglig hägring. Men hoppet lämnar oss inte förrän den siste av oss har gått under. Därför vågar jag berätta allt detta för dig, för jag tror att du är den av oss som har de största förutsättningarna som överlevare."

"Varför tror du det?"

"Dum fråga. Du har ju gått genom hela Sibirien och Kina och överlevt inbördeskriget och husbranden där vi kom från senast. Du är en överlevare och kanske en boren sådan. Och någonting säger mig, att även om ingen av oss överlever, så tror jag ändå att du kommer att överleva."

Och han gav Lajos en så inträngande och egendomlig blick, att maskinisten inte kunde uthärda den. Men Richard hade sagt sitt, och Lajos kände att han inte längre hade någon anledning att störa honom i hans vidare funderingar.

Men när vädret åter blev mildt tog Richard när det blev som vackrast jollen för att fara ut och fiska. Deras mat var på upphällningen, så han fann sig nästan tvungen till att göra något åt saken, och chanserna att få napp var bättre från jollen än från skeppet. Men inom nära avstånd från fartyget greps jollen av strömvirvlar, som kanske hade orsakats av något sjöodjur, och Richard kunde omöjligt styra sin lilla båt eller ro den tillbaka till sitt modersskepp. Plötsligt dök det upp ett oväder från ingenstans, och inom kort var stormen över dem utan att Richard hade någon chans mera att rädda sig. Jollen sopades bort ur de ombordvarandes åsyn och var borta för alltid, som om den hade suddats bort från havets yta.

"Kan farbror Richard klara sig i jollen?" frågade Peter maskinisten.

"Nej, mitt barn, det kan han inte."

"Varför inte det?"

"Jollen är egentligen sjöoduglig, och årtullarna är så dåliga att man knappast kan ro i den. Dessutom är den så liten att en vanlig stormvåg räcker för att den skall stjälpas. Men allt sådant tror jag inte att du förstår."

"Tror du inte att vi kommer att träffa farbror Richard igen någonstans på havet?"

"Kanske, mitt barn, kanske."

Jollen hade faktiskt varit så liten att den hade sjunkit om fyra personer hade satt sig i den.

Och stormarna som alltid blåste från söder fortfor att rasa.

Men greken, den fromme, helige och tålmodige mannen med oändliga prövningar och lidanden bakom sig, gick allt mer i sina egna funderingar. Han tycktes inte längre bry sig om om de överlevde eller inte. Det var som om han hade givit upp efter att de hade drivit bort från det gröna landet, som de så hade sett fram emot att få komma fram till. Sedan dess hade bara havets oändliga monotoni förföljt dem och belägrat dem och nästan kvävt dem med sin massiva hopplöshet. En dag hade han begivit sig upp på vad som var kvar av kommandobryggan, vilket inte var mycket, för att enligt sin vana spana ut över horisonten utan att upptäcka något nytt, när en förödande våg kom vältrande och

sköljde över hela fartyget. *Carolina* skälvde till inför attacken från sidan och hotade nästan stälpa men klarade sig och sträckte på sig igen, men ett ofantligt brak följde med vågens syndaflod, och skeppet skakade från för till akter, som om skrovet hotade rämna. När det skummande fradgande vattnet lade sig och *Carolina* reste sig på nytt efter slaget fanns ingenting kvar av kommandobryggan. Vågen hade fört den med sig ut i havet. Och med denna rest av en påbyggnad hade de även förlorat sin ende präst. Ingenting syntes heller i havet i form av rester av vågens skövlingståg. Spårlöst hade den gjort sitt och tagit allting med sig som försvunnit med den ner i djupet, från vilket ingenting någonsin återbördas.

"Vad tusan hade han vid kommandobryggan att göra?" undrade Morton.

"Han kanske sökte efter någonting."

"Men där fanns ju ingenting!"

"Han kanske behövde en planka, eller han kanske bara tog sig en promenad. Hur kunde han veta att hela kommandobryggan just då skulle lossna? Eller kanske han visste det och gick dit frivilligt?"

Senare på eftermiddagen frågade Morton:

"Vad tror du att är meningen med vår resa? Varför har alla våra ödesfränder dödats en efter en? Varför har vi blivit tvungna att gå igenom dessa ohyggliga orättvisa prövningar och vedermödor? Vad är meningen med den onda bråda död som har förföljt oss ända sedan den där stormen utanför Nya Zeeland knäckte vårt roder?"

"Jag undrar samma sak som du. Så hemsk har vår resa varit att jag undrar om den verkligen är sann. Den verkar snarare att ha varit som en skräckhistoria skriven för barn än en flik av verkligheten. Men vi har ju sett en del sällsamma saker. Det hemskaste av allt är dock att resan ännu inte är över. Det som jag dock mest grubblar över är att nästan alla har omkommit utom den enda som förtjänade att omkomma."

"Vem har förtjänat att omkomma?"

"Jag."

"Varför det?"

"Jag ensam av oss alla har från början velat dö."

"Varför?"

"Därför att jag finner det outhärdligt att leva med de erfarenheter jag har."

"Vad är det för erfarenheter? Vad har du för erfarenheter som är värre än någon annans?"

"Som ung bevittnade jag hur nationalsocialister och kommunister slogs om mitt land och hur de i den striden förstörde landet i fråga. Kommunisterna vann, och de gjorde slut på allt det som hade varit gott i mitt land. Vi ville aldrig ha nazisterna i vårt land. De hade respekterat oss till en början och lämnat oss i fred, men när det började gå dåligt för dem i Ryssland krävde de att vi skulle hjälpa dem. Vår regering vägrade, de ville liksom Italien efter Mussolinis fall sluta upp på de allierades sida, och då ockuperade tyskarna hela Ungern och gjorde vår vackra huvudstad till en fästning mot ryssarna. De slaktade vår befolkning, mördade alla

oliktänkande och förde bort en halv miljon av våra judar till förintelselägren. Därför straffade ryssarna oss, som om vi hade varit skyldiga. När de besegrat nazisterna införde de en totaldiktatur som gjorde livet omöjligt för oss ungrare, då de precis som nazisterna fortsatte föra bort alla oliktankande som försvann spårlöst, men hela vårt folk bestod i grunden bara av oliktankande. Jag har aldrig någonsin velat hata en enda människa, men mitt livs erfarenheter har tvingat mig till att bli en hopplös socialisthatare. Efter att de hade våldtagit och förstört Ungern såg jag särskilt Ryssland men även Kina inifrån, och det gjorde inte saken bättre. Hela det ryska etablerade kommunistisamhället vilar på en lögn. Sovjetunionens grund är orättvisa och legaliserad brottslighet i form av massdeporteringar och folkmord. Den sovjetiska staten har ett skändligt mord på en oskyldig monark och hans ännu oskyldigare familj att tacka för sin ställning. Och denna stat är den mäktigaste i Europa: ryska kommunister befäller idag över alla polacker, bulgarer, rumäner, tjecker, slovakar, balter, ungrare och sådana stackars tyskar som bor öster om Elbe. Och deras makt är grundad på den inbillningen att deras socialistiska system är ofelbart, och den fanatiska blindheten uppfostrar de alla sina slavar i. Allt detta är något som jag inte kan acceptera och som jag måste betrakta med äckel, avsky och fasa. Naturen tvingar mig att hata det, och som jag inte kan bli av med detta hat, och som det är väsensfrämmande för mig att hata någon, kan jag inte leva med mig själv."

"Men hade inte kommunisterna rätt när de störtade det ryska kejsardömet? Led inte det ryska folket mycket ont under tsarerna?"

"Visst gjorde de det, men det berättigar inte till våld. Ryssarna omsatte sitt hat i praktiken, och det kan jag inte förlåta dem. Våld är höjden av dumhet, djuriskhet och omänsklighet. De utrotade ett helt släkte, som representerade kultur och god smak, och detta ersatte de med den sterila socialismens gråa smaklöshet, som den tyska nationalsocialismen har att tacka för sin uppkomst. Och detta ledde till det andra världskriget, som fördärvade en hel värld i onödan och särskilt Europa. Det värsta är att jag vet att jag inte dömer ryssarna för hårt, att de inte kan dömas för hårt, att det är omöjligt att överdriva deras negativa sidor och att jag inte kan, hur gärna jag än ville det, intala mig själv att jag för mig själv har överdrivit de intryck av negativt slag som jag har fått av den kommunistiska verkligheten, och att jag ignorerat allt positivt. Jag kan inte få den kunskap och erfarenhet, som jag mot min vilja under alltför många år har belastats med, att tåla. Jag kan inte bortse från det faktum att det kommunistiska samhället är baserat på av staten legaliserade justitiemord, och att jag därför, utan att omsätta det i praktiken, och helt emot min egen vilja och personliga läggning, måste hata det. Och därför vill och kan jag inte leva, emedan denna konflikt i min själ är outhärdlig. Jag kan inte leva med ett hat till en miljard människor, som jag måste hysa men som jag absolut inte vill hysa. Så är det."

"Du håller alltså med William Griffith och hans vän om att Ryssland bör dra tillbaka alla sina trupper från Europa medan amerikanerna skulle stanna kvar?"

Min vän, jag växte upp i Kina med en präst till fader. Han var inte socialist, men han förstod socialismen. Och hur gammal, skröplig och sjuklig han än var hade han större krafter än du, ty han kunde betrakta kommunisterna som lika mycket människor som alla andra.

Min vän, höjden av fåfänga är att hata någon. Det om något gör livet svårt för någon.

Du har talat om hur kommunisterna har utrotat aristokratier, förgjort all bildning och kultur och utrotat allt ädelt inom sina gränser. Det är ett faktum att dessa olyckor har skett, men vem var skyldig till dem? – Enstaka individer som Lenin, Stalin och Mao Zedong. Deras partier bestod av exklusiva klickar, som satte sig över resten av folket med våld utan att egentligen ha någon legitimitet eller ens något folkligt stöd. Det är synnerligen orättvist att beskylla ett helt folk för dessa olyckor som drabbade själva folket hårdast.

Du fördömer kommunismen, men du fördömer inte nationalsocialismens och amerikanernas övermod, dessa som inledde andra världskriget, och som är de enda som har använt atomvapen mot människor. Jag säger ingenting om deras motiveringar och försvar. Jag framhåller bara det onekliga faktum, att det var nazisterna som med våld startade det andra världskriget, och att amerikanerna satte in atombomber mot civilbefolkningar, som egentligen bara ville ha fred. Både nazisternas anstiftan av det andra världskriget och Amerikas användning av atomvapen var just sådana våldshandlingar, som du fördömer, och de värsta våldshandlingarna i historien.

Du har lidit mycket. Du har bara sett Ryssland och Kina från dess fångläger. Du har all anledning att hata allt som bara luktar av kollektiv, kommunism och socialism. Men verkligheten är aldrig ensidig, och det är min skyldighet att tvinga dig se även den andra sidan av saken, som uppväger allt det fasansfulla och som är sakens framsida. Du har bara fått se baksidan.

Alla ryssar, alla kineser, alla kommunister i öst har fått lida som du. En del blir förbittrade därav, som Solsjenitsyn, andra blir enbart förädlade därav och bibehåller sin kärlek, som Pasternak. Bli inte du en av de låga, de blint förbittrade, de slagna och de besegrade. Kämpa vidare, och låt din kärlek övervinna hatet. Lämna kommunisterna i fred. De har lidit tillräckligt. Vi såg Kina blöda ihjäl före och under revolutionen, men liksom de flesta kineser klarade vi oss genom att delta i denna luttringsprocess just genom att inte använda våld och inte ta ställning i någon form. Tag inte heller du ställning. Det är genom ställningstaganden som man gör sig fiender, och fiender har världen alltid haft för mycket av, även om det bara skulle ha varit en enda. En enda fiende i hela världen är en för mycket.

Glöm det fasansfulla du har upplevat, och tag endast vara på den erfarenhet som har varit nyttig. Jag ber dig egentligen bara att inte vara så dum så att du hatar någon eller något. Hat är något som man själv kan styra och styr, liksom kärleken. Ingendera är någonsin förnuftig, men hatet är destruktivt medan kärleken alltid är konstruktiv. Därför är i alla fall kärleken i all sin

förnuftsvidrighet dock mera förnuftig än hatet. Jag vill egentligen bara uppfordra dig till en sådan vishet och tolerans så att du inte ens hatar kommunisterna. Ty hat är höjden av blindhet och dårskap.

William Griffith kan ha rätt i att Ryssland bör dra sig tillbaka bakom de gränser hon hade före andra världskriget, men då skulle även amerikanerna böra lämna Europa. Och skulle då Europas länder kunna leva i fred med varandra? Hur länge skulle det dröja innan Tyskland på nytt skulle börja trakassera Östeuropa och sätta sig på sina östliga broderfolk, som de alltid har gjort? Hur länge skulle det dröja innan Tyskland och Frankrike åter skulle börja kivas om Elsass-Lothringen, som de alltid har gjort? Hur länge skulle det dröja innan de eviga inbördeskrigen åter skulle blossa upp på Balkanhalvön mellan kristna och muslimer, som de alltid har gjort ända sedan turkarna först våldgästade Europa? Jag tror inte det skulle dröja ett år innan de eviga europeiska problemen skulle börja urarta igen med värre våld än kanske någonsin. Det är jag beredd att slå vad om.

Ryssland har lidit nog. Revolutionen har tillintetgjort henne. Hennes politiska saga är all. Hennes roll som Europas gendarm är slutspelad, och en annan har övertagit den: numera är Amerika hela världens gendarm. Och jag önskar henne bättre lycka till än så som det gick för Ryssland.

Jag tror att Tolstojs, Goethes och Bachs kulturvärld trots allt har överlevt vårt sekels vansinnesdecennier om dock med största svårighet, och jag tror inte att någon rättvis attack mot någon kommunistisk regim kan göra det lättare för någon människa i dess länder att leva. Endast om de kunde göra det vore sådana attacker försvarliga.

Sedan kan man faktiskt påstå att kommunismen idag både är borgerlig, kapitalistisk och imperialistisk. Om du attackerar den är du således inte bättre än en kommunist.

Det var dit jag ville komma. Jag har nu talat till dig som en präst, fastän jag inte är det, men tyvärr så har vi ju förlorat vår riktige präst. Jag medger att jag är klen som ersättare."

Lajos teg.

"Och om kommunismen ändå skulle förbli ett problem för dig så lär du nog bli av med det snart, för jag kan inte se hur någon av oss skulle kunna överleva länge till."

Lajos skakade på huvudet. Han var inte nöjd med Mortons argument. "Det är bara kommunismen som makt som jag förbannar, och den får man inte tolerera om man en gång sett vad den går för. Och vad du begär är att jag skulle glömma mig själv. Hur skulle jag kunna förneka mitt förflutna, så djupt som dess hårda minnen etsat sig in i min själ? Nej, Morton, endast professionella kommunister med hjärntvättningsprogram kan få oskyldiga människor att glömma hela sitt förflutna så att de aldrig mer kan komma ihåg vilka oförrätter de har lidit."

"Då kan du inte älska, Lajos. Då är du en hopplöst självupptagen egoist vars enda fel är att han har fått vara för mycket ensam. Och ändå har du fått leva i ett

underbart sällskap här ombord på denna obeskrivliga båt. Om du kunde älska din nästa såsom dig själv, så skulle du också kunna förlåta världskommunismen."

"Förlåta är alltid möjligt, men det är aldrig möjligt att glömma. Och det kan man inte be någon om."

"Vi får se. Vi är de två sista vuxna männen kvar på *Carolina*, och vi tycks ha kommit i gräl över den värld som vi har lämnat och aldrig mer får återse. Är det inte löjligt och skamligt? Men vi har även ett barn hos oss, och för den gossens skull tror jag att du till och med kommer att kunna glömma. Ty även du, Lajos, är en människa som kan älska."

"Hur mår vår pojke?"

"Han mår bättre."

"Ligger han ännu?"

"Ja, han är svag och orkar inte stiga upp. Vi måste nog akta oss för de där gröna fiskarna, så att inte vi också får matförgiftning."

Det var den dagen som maskinisten skrev i loggboken:

"Är det verkligen sant att greken, Bernhard, herr Richter och alla de andra är döda och borta? Nej, det är inte sant. De lever ännu. Gossarna Christopher och Paul, den rödhåriga chevalereske Richard, holländaren och de gamla från Hongkong, kaptenen och de unga makarna Hutchinson, amerikanarna, fröken Frieda och vår gode steward, de lever ännu och skall aldrig dö. De var goda och rättrogna människor som trodde på och som älskade livet, och sådana kan icke dö. De lever ännu där ute någonstans i luften, i havet eller i himlen. Jag älskade dem, och så länge jag eller någon lever som minns dem lever de kvar. Ingenting kan få mig att tro att de är borta förrän jag själv är borta. De har evigt liv liksom Kristus och kan ej försvinna. De kom till världen för att älska den så länge den existerar. Ett gott sällskap var de alla, och så rättfärdiga människor som de alla var kan icke dö."

Dagen efter denna beslöt Morton Reynolds och maskinisten tillsammans att släppa ut den sista flaskposten. De skrev:

"Av *Carolinas* passagerare och besättning återstår nu endast tre personer: maskinisten Lajos Sieger, Morton Reynolds och dennes brorson Peter Reynolds, som bara är ett barn. Vi vet inte var vi är, men vi antar att vi inte kommer att kunna räddas eller överleva. Därför har vi egentligen ingenting vettigt att skriva. Må den som kanske någon gång i framtiden inom ett oöverskådligt antal år fiskar upp denna flaska och som kanske då ännu kan läsa något av detta då förmodligen fuktförstörda meddelande spana efter *Carolinas* flytande kanske ej helt förstörda loggbok för närmare detaljer om detta skepps och dess sista överlevandes slutgiltiga öde."

Alla tre skrev de sina namn under jämte det datum som de trodde att det var. Sedan skildes de för alltid från *Carolinas* sista flaskpost, som troligen aldrig skulle upphittas. De hade sparat *Carolinas* allra finaste flaska till sist: en flaska Madeira i bast.

Även denna episod upptecknades i loggboken, men sedan följer ett stycke i loggboken som är ytterst märkvärdigt. Det är kanske författat dagen efteråt:

"Vad jag har fått se idag övergår allt mänskligt förstånd och dess vanvettigaste fantasier. Jag vaknade tidigt i gryningen av en känsla av att allting inte stod rätt till. Jag märkte genast att vi rullade i en häpnadsväckande ovanlig dyning: den var ytterst lång och ytterst hög och verkade på något sätt onaturlig.

Vad fick jag se när jag kom ut på däck? Jag tror ännu inte mina egna ögons vittnesbörd. Det var en fruktansvärd skepnad som hade satt hela havet i rörelse, en lika otrolig som majestätisk varelse, ett monster av obegriplig storhet, skönhet och gudomlighet. Så som jag såg det var det ett säldjur av större proportioner än en blåval och kanske dubbelt om inte mera än dubbelt så stora proportioner som en blåval. Men någonting högst häpnadsväckande skilde det från alla säldjur: det hade långa extremiteter. Det hade inte labbar och strömlinjeformad kropp som alla säldjur utan snarare vad jag inte kan beskriva som annat än som armar och ben. Det hade även hals och ett gigantiskt huvud. Det var faktiskt människoliknande med ett mänskligt utseende, och detta var det som jag varken kunde fatta eller tro. Det var blekgrönt till färgen och förmodligen lika varmblodigt som säldjuren och sirendjuren, som det troligen närmast var släkt med, och som den pansarklädda jättesjöormen, som faktiskt är ett däggdjur i släkt med valarna.

Men alltför kort var stunden under vilken jag fick en skymt av det alltför människoliknande havsvidundret, som jag dock kunde se så mycket av som att det mumsade i sig vegetation från havets botten. Jag gissar att han var vegetarian och att vegetationen på detta havs botten är av gigantiskt och urskogsliknande slag."

Bland loggbokens sista anteckningar bör anföras denna:

"Ibland händer det att Gud utan avsikt och utan skäl glömmer bort världen och människan. Det kan hända fastän människan är god och följer Guds bud. Det kan till och med hända när världen älskar Gud som allra mest. Det händer, därför att vår värld för Gud ändå bara är en liten lillfingernagel, och vem vet hur många andra världar han kan ha att pyssla om samtidigt?

Och när Gud glömmer världen är människan maktlös och hjälplös. Det hände när Israels och Juda konungariket föll, det hände när Romarriket och Konstantinopel föll, och det hände när Tyskland föll med alla andra upplysta kejsarriken genom de båda världskrigen. Gud upphör aldrig med att vara, men ibland glömmer han världen, och då far ofta goda människor illa. Allt tyder på att just hans trognaste tjänare då får ta de hårdaste smällarna, som judarna i andra världskriget. Men alltid när sådana tragedier inträffar får förr eller senare de trogna ändå återupprättelse till sist, liksom Job.

Därmed framstår människan i all sin obeskrivliga litenhet. Vad vet hon? Ingenting. Och ju mera hon vet, desto mindre fattar hon. Därför finns Gud, som den eviga förlängningen av vårt kunnande och utfyllnad för allt det som vi inte kan. Jag påstår inte att han inte finns, men jag påstår att hans kanske främsta

funktion för människan är som tröst för allt det som hon inte förstår och aldrig kommer att kunna förstå. Och ingenting är kanske viktigare för människans existens än att hon har en sådan tröst för sin absoluta obetydlighet."

samt den allra sista:

"Vad jag har fått uppleva i denna svindlande främmande överkliga nästan vanvettigt absurda värld, och som ingen av mina vuxna medresenärer har fått överleva, är av sådan art, att jag innerligen hoppas att även jag skall få dela deras öde och slippa berätta det för eftervärlden."

50. Det sista miraklet

Men stormarna tilltog och lämnade dem ingen ro. Båten läckte nu som ett såll, och allt mer av dess yttre slets loss från den av stormarna.

"Vad talade du och Richard om innan han försvann?"

"Mänsklighetens förlust av sitt människovärde."

"Ja, det var hans största problem. Han ville inte vara en del av mänskligheten längre. Han kände inte igen den. Han var ett offer för historien som alla andra, en historia som ingen ville ha men som skenade iväg med oss alla med historiens värsta bedragare som hänsynslösa och omänskliga kaptener."

"Hitler, Stalin och Mao?"

"Precis. De trodde att de kunde leda historien med att manipulera och förfälska den. Fascisterna var inte sådana. Mussolini, Franco och Perón ville inte ha något att göra med Hitlers förblindande och irrationella judehat, som var grundat i hans fasa för den ryska revolutionen och bolsjevikerna och vad de åstadkom. Han menade att hela den ryska revolutionen och kommunismen var ett verk av judiska frimurare i främst Ryssland stödda av andra judiska frimurare i hela världen främst inom bankväsendet. Felet han begick var att omfatta makten med våld. Diktatorer är alltid förkastliga då deras enda maktgrund bara kan vara bedrägeri, lögn och brott. Hitler trodde han kunde få hela det tyska folket att omfatta sin konspirationsteori om den judiska världskomplotten och förde medvetet det tyska folket bakom ljuset. Han menade ju på allvar, att om man bara tutade i folket lögn om och om igen med en vis metodik måste de förr eller senare tro på dem och omfatta dem. Judar är liksom alla människor bara vanliga människor, och hela den antisemitiska rasismen är absurd, då 80-90% av alla judar faktiskt är arier med rötter i Kaukasus. Endast sefarder kan i någon mån betraktas som ett någorlunda judiskt folk, men alla judar är uppblandade med alla möjliga raser och folk.

Men efter kriget när Stalin vunnit gick han ett steg längre än Hitler i skapandet av myten om förintelsen. Visst förföljde nazisterna medvetet judarna, men med sin propagandaminister lyckades Stalin dramatisera och förstora upp detta till absurda dimensioner. Det var inte sex miljoner judar som förintades eller

omkom till följd av nazisternas bärsärkargång. Det var kanske en och en halv, högst två. Ändå var det naturligtvis ett oförlåtligt brott mot mänskligheten, precis som turkarnas förintelse av armenierna och Kinas förintelse av tibetaner och uigurer, vars siffror säkerligen också överdrivits, vilket inte gör brottet som sådant mindre betydande. Vi har haft oturen att hamna mitt i en tid av omfattande barbarstormar, som det första världskriget satte i gång, historiens onödiggaste krig. Där föll mänskligheten, och frågan är om den någonsin kan repa sig. Vi har haft barbarstormar förut, men det var länge sedan och inte i den omfattningen. Det var egentligen bara två. Den första barbarstormen gjorde slut på romarriket och dess goda världsordning som mest vilade på grunden av sund och rättvis lagstiftning. Den andra var arabstormen. Islam är monoteismens självmord, en omänsklig trälbindande religion, som kräver villkorlös underkastelse under ett absolut godtycke, som reducerar alla kvinnor till rättslösa slavar som männen har obegränsad rätt att missbruka sexuellt. Felet med islam är att Gud aldrig har dött för dem. Han dog i Gamla Testamentet genom Israels och Jerusalems fall, och kristendomen är ju ingenting annat än Guds död, men hos islam är denna avgud absolut som inte får eller kan inte ifrågasättas, vilket bara kan leda till självvåldiga diktaturer och tyrannier utan gränser för godtycklig grymhet. Djingis Khan valde islam som sin religion bara för att han såg den som den lämpligaste och mest effektiva ideologin till att kunna godtyckligt härska över massorna med.

I vår tid har socialiststormen förintat den kristna världsordning vi hade före det första världskriget, och den har varit dubbel, ty det har både varit nationalsocialisterna i Tyskland och kommunisterna i Ryssland och Kina. Vi har inte sett slutet på dessa förintelsestormar ännu, och de kan ännu ha följdverkningar i nya folkmord. Richard menade sig vara privilegierad som kommit bort från denna rasande blinda svinahjord av masspsykotisk självförintelse som mänskligheten är idag, och han hade naturligtvis i hög grad rätt. Det beklagliga är att vi inte tillåtits överleva denna förlorade mänsklighet som vi ändå lyckats skaffa oss distans till."

"Kanske vi får en ny chans."

"Hur menar du?"

"Jag tänker på Gustav Adolphsons avsked."

"Ja, det är väl den enda chans vi har i så fall. Jag träffade Artur Rubinstein en gång. Han trodde absolut inte på reinkarnationens möjlighet, 'men,' sade han, 'om livet skulle visa sig fortsätta när jag väl äntligen är död, vilken underbart trevlig överraskning det skulle vara!'"

"Jag tror inte vi kan utesluta den möjligheten utan vidare."

"Det är det kommunisterna, materialisterna och ateisterna gjort, och därför har de ingen chans att överleva, då de förnekar livet för sig själva. Därmed kommer de historiska stormar vi blivit offer för att ebba ut och förinta sig själva, förhoppningsvis. Men den sista galningen är nog tyvärr inte född än. – Varför

tillåts vi inse allting klart först när vi skall dö? Varför får vi inte leva lika kloka som vi lyckats bli när vi skall dö?"

"Där finns vår chans, att vi kanske får ta med oss vår läxa till nästa lektion."

"Du ger mig hopp trots allt. Livet är hopplöst men inte allvarligt, ty hoppet finns ändå alltid kvar som den envisaste av alla överlevare. Tack, Lajos, för att du finns."

"Det har ingen tackat mig för förut."

"Men jag skall vara dig ännu mera tacksam om du överlever och kan berätta för världen vad som hände oss."

"Det kan jag inte lova, men om jag ändå skulle göra det bleve det, som du väl vet, i högsta grad motvilligt."

Morton Reynolds dog ombord en afton i början av april. Han hade fått en matförgiftning som han inte hade orkat besegra. Det var den siste fullvuxne mannen som sålunda gick hädan ur ungraren Lajos värld. Han kämpade länge mot döden men avsomnade slutligen i maskinistens armar. Pojken var inte närvarande just då.

Följande dag bröt stormarna ut på allvar. Elementen piskade och brände med sin köld som aldrig förr, och Louis kunde ej sköta pumparna längre. Slutet tycktes vara nära. Han och pojken var ensamma ombord. De klamrade sig intill varandra i brist på annan värme. Men fastän pojken blev allt klenare tycktes hans käckhet och mod i stället tillta. När maskinisten frågade: "Vad skall det bli av oss, Peter? Vad skall det bli av oss?" svarade pojken:

"Det spelar väl ingen roll. Vi har ju haft roligt tillsammans hela tiden, och det är bara spännande att dö."

"Men fryser du inte?"

"Vad gör det? Lite vatten skadar inte, sade alltid min morfar. Jag tycker om vatten. Jag har aldrig varit rädd för vatten. Nej, farbror Lewis," som han kallade maskinisten, "låt oss inte tänka på framtiden. Vi har ju en underbar resa bakom oss. Jag har aldrig haft så roligt i mitt liv som här ombord på båten med all de lättskrämda tanterna, den dumma tysken, som var så lättretad och lättlurad, och alla den holländske farbrorns sagor. Hellre dör jag nu efter att ha varit med om en sådan resa än att jag levde utan en sådan resa. Jag skrattar åt döden, för den kan inte ta vår resa ifrån oss!"

Och fastän han huttrade förblev han ännu länge lika käck.

Två dagar senare var båten vattenfylld, men hon sjönk inte. Pinad och misshandlad av de mörka stormarna stampade hon kämpande vidare för sitt liv. Hon var ett flytande vrak, men hon sjönk ej. Då plötsligt med ens lade sig vinden till ro. Efter en kort tid var hela havet alldeles stilla. Det var som om havet hade velat tränga skeppet till hennes yttersta för att sedan, när *Carolina* var en hårsman från sin undergång, plötsligt lämna henne i fred under hennes sista stunder. Hon var vattenfylld. En över relingen svallande våg skulle kanske vara nog för att sänka henne, men den vågen kom inte. Havet lugnade sig totalt, och i två dygn

vilade *Carolina* i frid på det nyckfulla havet, som plötsligt var så stilla som en lagun. Peter frågade:

"Varför flyter vi när vi borde sjunka?"

"Tids nog kommer vi att sjunka när vi borde flyta. Men även om vi borde sjunka och snart sjunker, så måste vi hålla oss flytande."

Men det svaret förstod inte Peter riktigt.

Men efter två dagar i stiltje hade vädrets makter beslutat sig för att ge *Carolina* dödsstöten. Utan förvarning anfölls de av en ny mördande storm. Mannen försökte hålla fast pojken och sig själv, men det var svårt, ty det fanns ingenting att hålla fast sig vid längre. Det halvsänkta vraket slungades hänsynslöst mellan de väldiga monstrosa vågbergen och begravdes ofta totalt i havets vredes gröna kalla fradga. Men *Carolina* sjönk inte. Som genom ett under vägrade hon att ge upp i den ojämna dödskampen.

Men plötsligt kändes en fruktansvärd stöt. Hela skrovet brakade till som om det uppgav sitt dödsskri. De kunde blott ha slungats rakt på ett grund. Mannen nästan förlorade pojken ur sitt grepp. Havet hade bräckt *Carolinas* rygg. Vrakets gled bedrövligt i sär i två från varandra skilda delar, och de två mänskorna slungades i sjön. Mannen höll envist fast i pojken och släppte honom inte. Havet var varmare än luften, men barnet frös oerhört ändå och hackade tänder. Gossen var vit av köld. Den fullvuxne klamrade sig fast vid en dörr som hade flutit upp från skeppet och lyckades rädda pojken upp på densamma. Men *Carolina* flöt icke mera på havet, och med *Carolina* var även loggboken försvunnen. Den fick från och med nu klara sig själv utan vidare komplettering av uppgifter.

I ett dygn flöt de omkring i det iskalla vattnet, och pojken blev ständigt allt svagare.

"Peter, min son, du får inte dö!"

Men det arma barnet svarade inte. Gossen var medvetslös och önskade icke mera vakna upp ur sin stelfrusna dvala. Han var trött på att hacka tänder och frysa och hade hellre somnat ifrån alltsammans. Dock klappade ännu den lille gossens hjärta, om än det slog allt svagare och svagare.

"Jag skötte i alla fall min plikt till det yttersta," tänkte maskinisten. "Maskinen höll jag i trim alla dagar, och fastän skutans spanter och fogar gled i sär från varandra, så hölls maskinen ihop. Pumparna fungerade felfritt ända tills Morton dog, som var den siste som hjälpte mig med dem. Jag har gjort ett gott arbete fastän allt har gått åt helvete." Och han reflekterade plötsligt över att det kunde också Gustav Adolphson ha sagt efter sitt arbete i Budapest. Den Griffithska uppsatsen låg nu tillsammans med loggboken i ett vattentätt fodral tillsammans med andra skeppshandlingar och flöt någonstans utan att dö, i motsats till mannen och pojken.

Och gossen Peter dog i den skeppsbrutnes armar efter att de hade drivit omkring i två dygn. Gossen dog, och den ende överlevande från *Carolina* grät. Han grät bittert och kunde icke skiljas från gossens döda kropp. Hans tårar var bittrare än havet, som ändå stadigt nu blev bittrare för varje dag ju längre mot

norr *Carolina* hade drivit. Och nu var det ingenting som kunde hålla hans förtvivlan tillbaka. Nu fanns det ingen som kunde höra honom och tänka någonting om honom. Nu hade han ingen anledning längre att lägga band på sina känslor. Han grät ut och klagade högljutt:

"Min son, min stackars son! Arma olyckliga barn, oskyldigast av alla ombord, du var den minst förstörda av oss, den gladaste, alltid lika öppen och glad, och alltid lika barnafromt klok och god! Den som ändå var som du! Du hade inga tragiska erfarenheter och såg bara det goda och trevliga i vår resa. Du hade inga olyckliga minnen, ingenting att grubbla över, du led inte av några komplex och visste ingenting om världen och dess ohyggliga gång. Inget krig hann du uppleva, inget tyranni, ingen ondska, aldrig såg du någon baksida av livet, och din egen fars onödiga bortgång tog du med ro och accepterade du som om han bara hade rest ifrån oss på ett litet tag. Du var den klokaste av oss alla, ty du hade ingen personlig belastning i form av något jag. Du var ett barn, ett förtröstansfullt ofördärvat barn, en mänsklig människa i hennes ljuvaste oskuld, barnslighet och enfald – en människa utan kunskap. Du var en sådan människa som precis bara var älsklig och ingenting annat än älsklig, en sådan människa som alla människor borde vara men som ingen är utom de lyckliga barnen, som vet mera om världens andliga beskaffenhet än alla vetenskapsmän, som bara vet mindre ju mera de vet, medan barnens universella världsbild omfattar mer än hela världen. Den som ändå var som du, som fick börja om livet från början som barn på nytt utan någon historisk belastning och utan någon anledning till att tänka annat än gott om varje enskild människa i världen! Den som ändå kunde älska hela universum så som du gjorde det, ty du, lilla barnsliga gosse, gjorde det i din fullkomliga naivitet mera utan förbehåll än någon annan människa som jag någonsin har känt."

En hel dag lät han den stackars barnakroppen vila på deras flytande dörr, och därefter först lät han den sjunka ned i havets djup. Då först upptäckte han vad det var för en dörr som hade tjänat dem. Det stod "00" målat med vita bokstäver på den, och han mindes hur stewarden hade bemödat sig om att hålla siffrorna skinande och tydliga. *Carolina* hade bara haft en toalett, och den hade varit fin. Köerna dit hade ofta varit långa, men de hade alltid varit gemytliga: folk hade pratat som mest just i dessa köer, och så hade de först närmare lärt känna varandra ombord, då de tidigt förstått vikten av tålmod med varandra och med tiden inför denna gemensamma oundgänglighet. Bara tysken hade envisats med att hålla sin egen potta i sin egen hytt för sig själv, fastän toaletten hade haft flera bås med till och med en bidé. Han förstod inte varför han mindes allt detta nu. Det var det mest triviala han kunde minnas av hela resan. Denna toalett med dess välsignade dusch skulle han aldrig mer få nöjet att besöka hur länge han än umgicks med denna dörr, och han var nu ensam i kön framför den i det öde havets eviga ändlöshet, vilda ogästvänlighet och kalla ohygglighet, vars nu speciellt om nätterna enbart skräckinjagande väsen ständigt bara blev kallare.

Men stormen stillnade, och dyningarna saktade av och blev längre och jämnare. Han frös som en flådd isbjörn på Grönland och såg ingenting annat än döden framför sig, vilken han mer och mer började se fram emot.

Alla var döda. Han mindes dem alla med vemod och kärlek. Snart skulle han få följa dem och gå all världens sorgmodiga väg, men inte förrän han var ihjälfrusen. Hur plågsamt livet än var så var det underbart att leva och bättre att leva än att dö. Han tänkte även på att det var värt att leva om inte för annat så för att bevara alla de dödas minnen. Han ämnade åtminstone leva så länge han kunde.

Han tänkte på Gud, ty det var hans enda tillflykt undan kölden och döden. Han älskade Gud fortfarande, men det var också allt, ty nästan allt annat var redan dött i honom.

Men stormen kom åter. Följande dag skymdes himlen åter av svarta moln, och vågorna blev ånyo skummande berg av kvävande hänsynslöshet och överväldigande skoningslös fientlighet att kämpa för livet med. Och då började han tänka att det var slut.

Iskallt hagel och regn, en svidande blåst som piskade salt i hans ögon, och rovgiriga våldsamma vågor utgjorde tillsammans ett hårdare kval än vad som någonsin erbjuds någon på land. Hela universum trakasserade honom, ryckte och slet i honom och ville med våld slita ifrån honom hans toalettdörr, hans halmstrå i denna förödande ocean av vildaste vrede. Oro och pina, misshandel och brännande kyla, saltsmak och mörker och törst, svält och trötthet var allt vad han kände. De sista sötvattensdropparna som han i sista stund lyckats rädda från *Carolina* i en behållare var hopplöst slut, och han såg inget ljus och ingen räddning denna gång. Han såg bara den iskalla verkligheten, världen sådan den var, sanningen bakom naturen och hela livet i dess värsta gestalt. Han var en människa som var överkörd och överväldigad av universums samlade omänsklighet.

Men då varseblev han andra vågor som gick i annan takt. Plötsligt kolliderade två vågor i en strittande tofs. Skiftade vinden? Nej. Och han såg andra vågor och annat vågskum som gick stick i stäv mot stormen.

Det var ännu tillräckligt ljust. Han kunde se vad som hände. Det var ett djur som var i farten. Han såg en kraftig svart sjöormskropp blänka till i den skummande havsytan. Tänkte den äta upp honom och svälja honom som en söt karamell?

Den jättelika havsormen cirklade runt honom medan den avvaktade det rätta tillfället. Den kom närmare. Den puttade till honom. Så stötte den våldsamt till honom, och han förlorade greppet om den sista biten av *Carolina*. Han sjönk och kämpade febrilt för att åter nå upp till ytan. Han ville se sitt öde i vitögat. Han nådde ytan och nåddes åter av den rasande stormen och vågorna. I nästa sekund dök ormhuvudet upp mitt framför honom med öppet gap. Detta gap var litet men rymligt. Odjuret slök honom. Han förbluffades över hur oglupskt det slök honom. Det snarare omfamnade honom med munnen än slök honom. Han

befann sig inne i ormens mun. Han svaldes ej, och ormen stängde inte gapet helt och hållet.

Han kröp bort från tungan och upp på sidan av munnen. Ormen hade inga tänder, men den hade barder som blåvalen. Från halsen kom det underliga gurglande ljud. Ormen pratade med honom.

Så stängdes munnen, och ormen satte iväg med en väldig fart. Efter en stund öppnade hon munnen igen, och in kom ljus och frisk luft. Mannen där inne kunde andas. Så dök ormen igen och kunde fortsätta framåt med en fart som fick havet där utanför att brusa som väldiga katarakter.

Och mannen tänkte i sin förtvivlan:

"O Gud, varför har du räddat mig allena av tjugosju personer? Men även om du har räddat mig så är det blott för en liten tid. Jag sitter instängd i kolsvart mörker och ser ingenting och vet ingenting. Jag känner endast frätande fukt och unkna stanker, saliv och klibbig väta omkring mig, som om jag satt i dyn i ett tropiskt träsk, och jag hör endast oceanens förbiilande dån där utanför. Skall djuret svälja mig? Skall det dränka mig? Skall det föra mig till sina barn som någon sorts lekkamrat eller leksak åt dem? Vad har det för avsikt med mig om någon alls? O Gud, jag längtar åter till ditt ljus och din frihet. Det är så fruktansvärt trångt ochäckligt och obekvämt i detta visserligen varma men tvångströjsartade svarta fängelse."

Ungefär en gång varje halvtimme steg den fantastiska jättehavsortmen åter upp till ytan där den öppnade munnen och släppte in frisk luft åt mannen. Den behövde även andas själv genom sina blåshål bakom huvudet, men tydligen kunde den även andas genom munnen, ty mannen var ibland nära att sugas ner i det trånga svalget när hans originella värd inhalerade frisk havsluft.

Och det otroliga jättelika sjödjuret visade sig vara mycket visare och mera beskedligt, vänligt och förutseende än vad den stackars Jona någonsin hade kunnat ana. Han hade märkt att luften som ormen släppte in genom munnen ständigt blev kallare och kallare för varje gång. En dag öppnade ormen munnen ordentligt på vid gavel och frambringade underliga ljud. Mannen undrade vad det var frågan om. Så lyfte ormen på nacken så att mannen nästan rutschade ut på tungan, och då förstod han att ormen ville att han skulle gå ut.

Det var första gången på tre dagar som han fick njuta av friheten, den blåa ljusa himmelen, den friska luften och av att få röra på benen, och hur svinkallt det än var så var det en ljuvlig upplevelse. Och från den väldiga havsortmens mun steg han i land på en ö av bara is.

Runt omkring överallt höjde sig klippiga och branta berg i bländande gnistrande vithet, som säkert var tusen meter höga om inte mera. De befann sig i en djup vik vars innersta ända han inte såg. Vattnet i viken var egendomligt nog inte fruset, kanske på grund av den starka ström som tydligt märktes i vattnet.

"Kommer hon att lämna mig här? Jag kommer i så fall att frysa ihjäl," tänkte han plötsligt, och desperat rusade han tillbaka till platsen där han hade landstigit i

detta okända land, och ormen var kvar. Hon spärrade vänligt upp munnen och närmade sig liksom för att inbjuda mannen att stiga in. Och han steg in.

Munnen slöts och ormen dök, men nu for den betydligt mera långsamt och betydligt mera slingrande. Mannen hade sina aningar men vågade inte riktigt tro på dem.

När ormen åter öppnade munnen låg den stilla på vattenytan. Mannen kunde se ut men inte stiga i land, och han fann att hans aningar hade besannats. Framför dem i norr låg det öppet hav, och söderut låg samma kust som han för en liten stund sedan hade sett stänga av all väg mot norr. De hade passerat igenom eller under ett sund.

"O magnifike orm, du listigaste varelse i världen! På land är du en ondskefull livsfarlig drake, men i havet är du människans ende vän. På land, var lustgårdar blomma och var människan trivs och frodas, är du hennes oförsonlige fiende, men i havet var hon är hjälplös räddar du hennes liv. Du är förvisso en gudasänd högre intelligens eftersom du har gjort mig, världens olyckligaste människa, en så underbar välgärning, att allt mitt tack under resten av mitt liv inte skulle räcka till, och att genom den naturens och livets härlighet mer har överväldigat mig än någonsin förr. Välsignad vare du, o heliga orm, så länge vågorna vandrar på havet!"

Men ormen slöt ånyo munnen och fortsatte framåt i vattnet med mannen instängd i sitt synnerligen obekväma fängelse.

"Lever mina föräldrar ännu? Har jag ännu en faster och en farbror? De är i så fall gamla och i sin ålders höst. Hur har det gått för mina kusiner? Bor de alla verkligen i Österrike? Min pappa borde vara 68 år gammal nu. Jag minns ännu deras födelsedagar och min brors. O Gud, vad jag älskade dem en gång i tiden! Ja, innan världskriget kom älskade vi alla varandra, och ingen grät då ännu."

Så tänkte maskinisten i sin förtvivlade belägenhet, avsiktligt ansträngande sig till att försöka hålla hjärnan verksam och vid full sundhet, vilket inte var det lättaste, ty han var mycket omtöcknad, och hans kropp höll mer och mer på att säga ifrån och lägga av. Allt oftare måste han ge efter för frestelsen att fullkomligt domna bort från hela den fysiska verkligheten. Han visste inte om han var medvetlös långa perioder eller faktiskt sov emellanåt, men alltid när han vaknade till var det från töckniga minnesbilder i form av mardrömsaktiga drömmar. Och dessa drömmar förföljde honom konstant och var alltid desamma, som om de ville tränga sig på honom för att etsa sig fast i honom för evigt.

Mest påträngande var kapten Carpenter. Han såg honom livs levande stå vid relingen och utropa: "Se hur hon hoppar! Se hur hon dansar och leker! Jag har aldrig sett ett mera hejdundrande energiknippe!" Och med sina ystra konster piskade ormen upp hela havet till storm så att *Carolina* nästan kantrade. Kvinnorna var förfärade och bleka av skräck, bridgespelarna var förtretade över att någon så störde deras spel att korten inte hölls på bordet, men de flesta av männen och alla barnen stod hänfödda vid relingen och betraktade ormens stora otroliga skådespel.

Det var med båten som ormen lekte. Den tyckte att den lustiga lilla skutan var en skojig leksak. Rätt som det var siktade den in sig mot båten och avlossade så plötsligt en fruktansvärd kalldusch från munnen. Hela båten översköljdes från fören till aktern, och en av damerna som hade kommit utomhus just då uttryckte sin gränslösa harm över ormens tilltag och sin stora förtvivlan över att hennes nyuppsatta hår och hennes nystrukna kläder hade förstörts. Och genomsur fällde tysken demonstrativt upp sitt paraply, som delvis var trasigt, och utan att bry sig om att torka sina kläder höll han det uppfällt fastän det aldrig mer kom sådana vattenbomber. Sedan kom han aldrig mera upp på däck utan sitt trasiga paraply demonstrativt uppfällt.

Så slingrade sig ormen plötsligt runt båten. Då teg alla av förfäran. Till och med kaptenens entusiasm tystnade, och alla tänkte förmodligen samma sak: "Tänker han krossa oss eller dränka oss?" Ormen tycktes föredra det senare. När han var helt omslingrad drog han sakta ner båten så att relingen kom närmare och närmare havsytan. Damerna skrek. Tysken började ursinnigt bearbeta ormens svarta bepansrade kropp med sitt paraply, som därav gick ännu mera sönder. Det började sippra in vatten på styrbords sida. Så forsade vattnet in, men genast lyfte ormen upp båten igen och höjde den högt ovanför vattenytan, så att de stackars mänskorna greps av svindel. När vattnet hade runnit av skeppet sänkte ormen lugnt och försiktigt ner farkosten i havet igen och släppte sitt fasansfulla och förskräckliga dödsgrepp om den.

Alltid när han drömde blandade sig minnesbilderna med varandra. Hans hemskaste drömmar rörde sig alltid om sjöskumsformationerna. Han drömde att de ännu en gång drev in i sjöskumsbältet och att skeppet snart blev helt begravet i sjöskum. De måste kämpa för sina liv för att inte kvävas. De måste bekämpa varje sjöskumsberg som hotade med att begrava dem tills de fick luft igen. De måste skotta skum och hålla alla dörrar och fönster och ventiler stängda, så att ingenting kom in i deras hytter. Lyckligtvis var inte sjöskummet långvarigt. Snart skingrades det, och havet blev åter gradvis rent. Men därefter började sjäet med att få bort allt smutsigt gammalt skum som låg kvar och ställde till med besvär på däck och över allt.

Hur sådana ofantliga massor sjöskum över huvud taget kunde bildas förstod ingen av männen. De högsta sjöskumsbergen hade tornat upp sig till höjder en god bit över minst hundra meter och kanske hundrafemtio. Tysken hävdade dock med sin absoluta självsäkerhet att det måste bero på att havet var mindre salt och mera sött än vanligt havsvatten från Atlanten.

Sådana var de drömmar om den verklighet som han med egna ögon hade fått se, som oupphörligt förföljde honom, medan han gradvis mer och mer gled över från den verkliga världen inne i ormens trygga men våta och klibbiga mun till den andra världen av enbart själsliga förnimmelser.

Men ormen kom upp till ytan efter en lång färd, och mannen vaknade till med svårighet och kunde åter se ut med suddiga och halvt igenmurade ögon. Det var varmare nu. Ormen hade tydligt någonting i kikaren. "Tänker hon överge mig

här?" undrade mannen. Det verkade faktiskt så. Den tänkte inte fortsätta vidare norrut.

Men emot dem kom det en delfin. Den var skimrande vit och ren och vänligt leende. Delfiner är ju alltid så tillmötesgående och kloka. Ormen lät höra ett läte, och delfinen svarade på nästan samma språk. De pratade litet och utbytte tankar och reflektioner, och så kom delfinen rakt inpå dem.

Varsamt lyfte ormen huvudet och fick sin passagerare och gäst att förstå att den önskade att han skulle kliva ut ur munnen och ner på delfinens rygg. Mannen tvekade först en aning, började sedan försiktigt ta sig ut ur den varma drypande munnen men halkade på tungan och hamnade i havet. Han var ju så försvagad av hunger och törst att han knappt kunde kontrollera sina rörelser. Dock lyckades han simmande ta sig upp på delfinens rygg, som hjälpte honom genom att sänka sig. När han var uppe och satt bra som i en sadel höjde sig ryggen åter, och den säkra delfinen började simma mot norr.

Ormen följde efter dem en god stund. Den cirklade runt dem på behörigt avstånd, hoppade ibland upp i luften med hela sin längd och gjorde väldiga öglor i vattnet med sin ofantligt långa och kraftiga kropp; och allt detta gjorde den som för att ta avsked och visa sin uppskattning av sjömannen, som var andäktigt imponerad men gränslöst trött. I säkert tjugo minuter höll ormen sjömannen sällskap med allsköns uppvisningar innan den blev bakom och började resa söderut. Efter att ha gjort ett sista väldigt hopp upp i luften försvann den snabbt och spårlöst, kanske för att simma ända tillbaka till det okända hav där sjömannen först hade fått göra hennes bekantskap.

Resan på delfinryggen blev oändligt lång, ty delfinen färdades betydligt långsammare än den så mycket större och spänstigare svarta ormen. Dag och natt i regn och mörker, i dis och stjärnklar natt och under ett allt mera gassande och plågsamt solsken som det inte gick att skydda sig mot fortsatte färden. Mannen slumrade ibland till på delfinryggen och lärde sig att sova där utan att ramla av. Litet regn och en och annan rå flygfisk var allt som mannen fick sig till livs, och med fasa märkte han hur skörbjuggssymptom började uppträda som han bara passivt kunde acceptera.

Han led ohyggliga kval mest på grund av törsten, och det eviga saltstänket på hans spruckna läppar lät honom aldrig glömma denna alltmer brännande och frätande plåga. Han trodde att han skulle bli galen därav, och den heta obarmhärtiga solen, som efter hans alltför utdragna och utsatta vistelse i iskyla nu tycktes vilja steka ihjäl honom, gjorde inte saken bättre.

Fyrtio dagar och fyrtio nätter efter att sjöormen hade tagit hand om honom, och kanske flera veckor efter att delfinen hade övertagit honom, förde denne säkra hjälpare honom i land på en ö. Det var mitt i natten. Utmattad sjönk han i djup sömn i den mjuka sanden på stranden efter ett år utan fast mark under fötterna. Han sov, men oroliga andar plågade honom under nattens lopp med att säga: "Du kommer aldrig hem. Du får arbeta som en slav så länge du alltså lever, men ändå kommer du aldrig hem. Så länge du lever kommer du blott att få

vandra från förödmjukelse till förödmjukelse, ty sådan är världen som du är galen nog att älska."

Och han yttrade högt i sömnen: "Ja, jag älskar den, ty genom naturens ögon har jag sett att den är god."

Men oroligast av alla oroliga andar som förföljde honom var det undermedvetna minnet av madame Reynolds, som viskade till honom: "Du har ingen rätt att få överleva när alla vi andra har gått under. Du måste vara solidarisk med oss och följa oss. Minns, att du har sett den förbjudna världen och seglat på det förbjudna havet. Det får ingen människa göra och överleva."

Han svarade: "Kvinna, du skall då alltid ha det sista och mest förlösande ordet här i världen!"

Sedan förlorade han fullständigt allt medvetande.

Epilog.

Redan i sina drömmar var han hopplöst borta ur verkligheten. Han hade förlorat greppet om verkligheten så mycket att han inte längre själv var medveten om det. Det var kanske törstens, saltets och den tropiska solens fel. Hela natten plågades han av mardrömmar som inte vek förrän han äntligen sjönk in i sitt tillstånd av total och befriande medvetlöshet.

Av en slump fann en grupp av öns invånare honom en morgon. Han var då alltjämt medvetlös.

"En skeppsbruten!" sade en av polynesierna, och en annan sprang genast efter hjälp. Snart kom ett helt sällskap till platsen inklusive en vit katolsk pastor som talade franska, och den sanslöse skeppsbrutne fick omedelbart den bästa tänkbara vård i öns enda lilla by. Polynesierna diskuterade ivrigt vad den skeppsbrutne kunde vara av för nationalitet. Var han europé eller malaj? Prästen menade att han tydligen var europé av latinsk härkomst. Av den skeppsbrutnes tillstånd kunde han förstå att han hade fått alltför litet vatten under alltför många dygn. "Extrem uttorkning och uthungring," löd den enkla diagnosen. Kunde han räddas till livet? Det kunde han.

Alla emotsåg med spänning hans uppvaknande. Vilket språk skulle han tala? Vilka sällsamma historier skulle han berätta? Det fanns ingenting mer spännande i världen för dessa polynesier än plötsligt strandade människovrak.

Och han vaknade upp. Han var räddad till livet. Men han sade ingenting. Han inte ens öppnade munnen. "Låt honom vila," menade prästen. "Ge honom tid till att återhämta sig."

Och han fick tid till att återhämta sig. Under prästens och hans kvinnliga medhjälparens lugna och kloka vård kunde den skeppsbrutne gradvis återvinna hälsan och bli en normalt fungerande människa igen. Men ändå talade han inte.

Han tycktes inte förstå något av de språk som talades på ön. Utom polynesiska försökte prästen även ställa honom enkla frågor på franska, tyska, spanska, italienska och engelska, men han tycktes inte begripa något. Han rörde ibland på munnen som om han försökte säga något, men intet ord passerade hans läppar.

"Ge honom tid," sade prästen lugnt. "Han har kanske chockartade upplevelser bakom sig. Han har kanske råkat ur för någonting vid Mururoa," teoretiserade prästen. Men mannen blev inte bättre. Infödingarna fick den uppfattningen att han var rubbad till förståndet. Och prästen kom omsider fram till följande slutsats: "Han behöver uppenbart mer kvalificerad läkarvård än min." Och när ett franskt fartyg anlände till ön anförtrodde prästen och öns befolkning honom i de ombordvarandes vård. Ombord fanns det faktiskt en riktig läkare.

Men inte den yppersta läkarvård i världen lyckades återställa honom. Alla som fick hand om honom var överens om att han kunde ha drabbats av en svår chock, men det var omöjligt för dem att komma till rätta med anledningen till detta chocktillstånd så länge han inte kunde meddela sig. Det gick inte ens under hypnos.

De blev helt enkelt tvungna att lära honom tala och skriva från början. Detta lyckades de med, och när han äntligen kunde göra sig förstådd inför sina medmänniskor på hjälplig franska, så var ungefär det första som han lyckades meddela detta:

"Ni tror att jag är en dåre. Men det är jag inte. Jag är en människa precis som ni. Men jag har förlorat mitt minne. Så fråga mig inte om något om mig eller vad jag har varit med om, för det vet jag ingenting om, eftersom jag tyvärr inte längre alls har något minne."

När det blev klart för hans vårdare att han endast led av total minnesförlust, vilket de hade misstänkt och antagit sedan länge, diskuterade de mycket sinsemellan hur stora chanserna var att han skulle återfå minnet. Om detta hade de mycket delade meningar, men den psykolog som kanske kommit den skeppsbrutne främlingen närmast var kanske mest säker på sin sak. Han yttrade:

"Mina herrar, så som jag ser det, så är den största orsaken till amnesin hos herr X det faktum, att han inte *vill* minnas. Varje gång jag mer eller mindre har försökt tvinga honom till att konfrontera sitt förflutna med hypnos eller utan, har jag liksom mött en totalt svart bergvägg av kompakt motstånd. Vi vet inte vad han har varit med om, men tydligen är det av sådan natur, att det har blivit för mycket för honom: vi står här inför en barriär lika förbjudande för mänskligt intrång som Antarktiska stora isbarriär. Jag tror att han kommer att kunna återfå sitt minne den dagen han själv vill minnas, men så länge han inte vill har vi inte någon rätt att tvinga honom därtill, och bör vi finna oss i att hans minnesförlust förblir konstant. Vi bör under tiden nöja oss med de framsteg han gör i att tala och skriva på vårt språk och uppmuntra honom i de ansträngningar han gör för att bli en fullt arbetsför och mentalt välutrustad normal människa igen."

Denna synpunkt fann de andra läkarna vara förnuftig, och de kom överens om att inte längre rådbråka patientens psyke beträffande hans tydligen frivilligt

glömda förflutna. Till och med den mest motsträviga av dem, som var av den personliga uppfattningen att patienten simulerade och spelade minneslös emedan han hade något att dölja, fick de andra läkarna slutligen att gå med på denna förnuftiga, skonsamma och mänskliga fortsatta behandling av patienten.

Post Scriptum.

Innan vi skildes från patientens läkare efter konferensen i Köln kunde vi inte låta bli att ställa honom frågan: "Hur uppfattade ni er patient som människa?" Vår läkare var tyst, och vi fruktade att han inte ville besvara frågan. Men han bara samlade sig inför följande minnesvärda summering av fallet:

"Han var ett vrak. I andlig bemärkelse var det bara skelettet kvar av honom som människa. Han var mer än bara utbränd. Jag har sett många utbrända narkomaner och alkoholister som fört ett liv som döende vrak, och de mest utbrända exemplaren av prostituerade och bögar har varit de hemskaste fallen bland alla av utbrändhet, men ingen av alla dessa var så illa medfaren som patienten Louis. Han mindes ingenting endast för att han inte orkade minnas någonting, och när man inte ens orkar med sitt eget minne så är man som själ mer än bara utbränd och förbrukad. Man är ett vrak, av vilket bara de ruttnande revbenen sticker upp ur den småningom allt begrävande sanden. Att han över huvud taget levde var bara ett yttre sken. Innerst inne var han mera död än någon av de många döda som alltför starkt hade bundit honom till sig.

Och tyvärr var han i egenskap av detta vrak fullständigt en produkt av världen och vår nuvarande tid. Andra världskriget tog med våld ifrån honom hans personlighet och möjligheter till ett eget liv, åren i Stalins Sovjetunion alienerade honom helt från mänskligheten, och hans märkvärdiga antarktiska resa blev för honom en mera smärtsam uppgörelse med hela livet, världen och mänskligheten än vad hela andra världskriget och Stalins Sovjetunion hade varit, emedan han på denna resa gavs nytt hopp om sig själv, sitt liv och mänskligheten, blott för att detta desto hårdare skulle bli förintat. Världen består idag av mänskliga vrak, hela civilisationen är ett enda stort vrak som envist vägrar genomskåda sig själv som ett sådant, och som symptom på världens, mänsklighetens och civilisationens tillstånd av fåfängt vrak var vår man Louis kanske det yppersta praktexemplaret."

"En sista fråga: hur kunde ni dokumentera skeppsdagboken med dess inlagor? Hittades den?"

"Nej, men Louis kom ihåg varje ord som han hade skrivit i den."

Detta tyckte vi att lät orimligt, men vi ville inte provocera vår doktor eller skrämma honom till tystnad. Vi kom senare fram till att han på något sätt ändå måste ha funnit skeppsdagboken och kanske därigenom blivit intresserad av patienten. Men i stället för att dröja vid detta frågade vi:

"Hur fick ni honom att minnas?"

Det var vår sista och djärvaste fråga. Han drog efter andan och lutade sig bakåt i stolen med båda händerna mot bordskanten innan han svarade:

"Mina vänner, jag tackar er för ert goda vin och den vänlighet ni har visat mig, men den yrkeshemligheten ämnar jag ta med mig i graven. Världen kastade ut mig med hela min vetenskap och alla mina yrkeserfarenheter som mångårig psykiatrisk expert för att Lajos lyckades fly. Om de så lätt skrotade min fjortonåriga karriärs alla insatser får de finna sig i, att jag efter det liksom min patient med alla våra hemligheter förblir sjunkna vrak bortom horisonten."

Mera fick vi inte ur honom. Men hans sista ord etsade sig fast i vårt minne, och det blev sedan därför vår titel för hela detta ovanliga tidsdokument.

Emellertid gav vi oss inte med det utan forskade vidare, då vi hade våra skäliga misstankar. Vi vände oss bland annat till det internationella Röda Korset och ställde där frågor som med tiden gav intressanta resultat. Våra vildaste fantasier slog in: Bernhard von Schnitzler visade sig vara känd om dock försvunnen sedan ett antal år, men hans sista brev från Yokohama hade kommit fram och vållat en del uppståndelse, som bland annat lett till det viktigaste resultatet: Elisabeth Harszanyi med fast adress i Wien, hade blivit inkopplad, och hon hade inte blivit förvånad när vår läkare hade kontaktat henne.

Vi nöjde oss med det. Längre ville vi inte gå, då vi inte ville blanda oss i människors privatliv som vi inte kände. Men vi anser att det finns skäl att misstänka, att Lajos flykt var arrangerad och det med hans egna läkares goda minne.

Finis.

Appendix : Fakta i fallet Raoul Wallenberg.

Följande insändare inkom till redaktionen för tidskriften *Fritänkaren* efter sommaren 1997:

"Ni skriver i *Fritänkaren* nr. 58, att Raoul Wallenberg försvann i Ljubljankafängelset i Moskva "för exakt 50 år sedan, troligen skjuten på kamrat Berias, Stalins eller någon annan kamrats order." Detta är en grov missuppfattning. Raoul Wallenbergs öde blev långt grymmare än så.

Er uppgift är korrekt så långt, att det till följd av svenskarnas envisa efterforskningar i fallet Raoul Wallenberg kom ett memorandum från utrikesminister Andrej Gromyko 1957, som förtalde att Raoul Wallenberg skulle ha avlidit i Ljubljankafängelset den 17 juli 1947 av hjärtinfarkt och omedelbart kremerats utan obduktion, enligt chefen för sjukvårdstjänsten i nämnda fängelse, en viss herr Smoltsov, som avgivit en rapport om saken till sin chef Abakumov, ministern för stats säkerheten i Sovjetunionen. I Gromykos memorandum heter det vidare, att denna minister Abakumov sedermera arkebuserats för brott mot Sovjetunionens lagar. Men allt tyder på att rapporten om Raoul Wallenbergs död, med dess märkvärdiga uppgift om en mot alla regler genomförd "kremering utan obduktion", är en fabrikation från år 1957 enkom konstruerad för att ingå i det berömda "Gromykos memorandum". Allt tyder även på att Raoul Wallenberg var vid livet långt senare.

Hans troliga öde är följande. Han arresterades av ryssarna i Budapest den 17 januari 1945 då dessa inte trodde på att han i Ungern enbart varit sysselsatt med att rädda judar. De misstänkte honom för spioneri och tog honom därför till Moskva, där flera andra fångar upplevde honom i olika fängelser från 1945 åtminstone ända fram till 1979. Han försvann troligen på order av högsta ort, dvs. på order direkt från Stalin. Denne hade lovat Sverige att göra vad han kunde i Wallenbergaffären efter att hans ambassadör i Stockholm madame Kollontaj blamerat sig med i Sverige erkänna att Raoul Wallenberg levde i Moskva, varefter hon omedelbart hemkallades. Det troliga är att Stalin besköt att R.W. skulle försvinna utan ett spår då han var betraktad som en säkerhetsrisk för Sovjetunionen. Man upprättade följaktligen ett dokument om hans död och lät honom försvinna i Gulag-arkipelagen. Med stöd av detta dokument kunde sedan sovjetiska myndigheter hävda att Raoul Wallenberg var okänd i Sovjetunionen, vilket sedan alltid förblev Sovjetunionens officiella version.

Raoul Wallenbergs öde efter 1945 går vagt att rekonstruera efter vittnens utsagor. Troligen dömdes han av en sovjetisk domstol för spioneri (utan att hans skuld kunde bevisas) till 25 års fängelse. Han hölls i isoleringscell i olika fängelser, under vilken tid han bara kunde meddela sig med andra fångar genom knackningar. Han kunde varken mottaga eller skriva brev. Han synes dock ha varit en synnerligen energisk knackare.

Hans fängelsevistelser under årens lopp synes ständigt ha pendlat mellan isoleringsceller och mentalsjukhus främst mellan orterna Moskva, Vladimir,

Mordovia, Versnje Uralsk och Alexandrovskij Central, de två sistnämnda orterna vid Uralbergen, men han synes även ha förts omkring i Sibirien. Endast intagen på fängelsesjukhus synes han i princip ha kunnat få kontakt med andra fångar och då alltid bett dem meddela sig med omvärlden om hans existens. De sovjetiska myndigheterna har från början ansträngt sig för att isolera och eliminera alla fångar som inför yttervärlden lyckats vittna om att Wallenberg levde.

Ett typexempel är läkaren-vetenskapsmannen, som vid en konferens råkade avslöja för en svensk kollega, att Wallenberg då vistades vid ett mentalsjukhus som var en typisk isoleringsanstalt för politiska fångar. När saken blev känd kallades denne vetenskapsman omedelbart upp till antisemiten Chrusjtjov (1961), fick en grundlig utskällning och skrämdes till att dementera sina egna uppgifter. Kort därpå dog denne framstående vetenskapsman i hjärtinfarkt. Sådana historier om glimtar av Raoul Wallenbergs existens finns det gott om.

Detta är huvudkonturerna av Raoul Wallenbergs öde, som endast vagt kan skymtas, men som kanske just därför paradoxalt nog framstår som desto tydligare och klarare. I beaktande av hans utomordentliga fysiska och psykiska hälsa 1945 är det inte otänkbart att han ännu är vid liv. Rudolf Hess dog 94 år gammal efter 46 år i fängelse. Raoul Wallenberg skulle idag bara vara 85 år gammal.

Det grymmaste i hans öde är den uppenbara isolering han varit utsatt för genom alla år. Han har aldrig fått veta något om de ansträngningar som gjorts från hela världens sida i att finna honom, och alla hans egna ansträngningar att kommunicera med sin omvärld har sedan 1945 konsekvent kvävts med grymmaste omänsklighet. Det nya Rysslands öppnande av gamla fängelsearkiv har inte lett till någon ökad hjälpsamhet från Rysslands sida. Den officiella sovjetiska versionen att "*Raoul Wallenberg är okänd i detta land*" lever ännu.

Med vänliga hälsningar, *Raoul Wallenbergs vänner.*

Tillförlitliga uppgifter om Raoul Wallenbergs vistelse i sovjetisk fångenskap:

1) Cell 123 i Ljubljanka från den 6.2.1945. Stalinregimen försöker bland annat genom tortyr få honom att erkänna att han spionerat för nazisternas räkning i Budapest i januari 1945, när han stannat kvar i Pest och det utan giltigt pass trots att ryssarna intagit den delen av staden. Raoul vidhåller att han endast stannat kvar för att fortsätta rädda judar, bland annat 7,000 från att förintas med Ghettot. Denna historia vägrar ryssarna tro på. Han döms till 25 års fängelse för spioneri fastän hans skuld inte kunnat bevisas.

Han dyker sedan under årens lopp alltid då och då upp i Ljubljanka på nytt.

2) Lefortovskajafängelset i Moskva i maj 1945.

3) Vladimir 20 mil nordost om Moskva, ett fängelse som Raoul ofta fick uppleva, första gången 1947, sedan 1949-51, 1952, 1953, – den 4 augusti 1954 i

Block 2 (sjuk- och isoleringsavdelningen) meddelar Raoul på sin födelsedag genom knackningar till en medfånge att han varken får skriva brev eller mottaga några; åter 1955, 1956-59 och 1967.

4) Vorkuta vid Ishavet norr om Uralbergen 1948.

5) Khalmer Yu norr om Vorkuta 1948.

6) Butyrkafängelset i Moskva, ett specialfängelse för fångar som inte går att knäcka, med en omfattande sjukavdelning, kanske det fängelse Raoul vistats mest i. Här var han åtminstone 1949, 1951, 1962, 1965 och 1975.

7) Versjnje Uralsk i södra Ural nära Tjeljabinsk 1951-53.

8) Alexandrovskij Central vid Ural 1954-55.

9) Poima mellan Krasnojarsk och Irkutsk i Sibirien 1955, "mycket sjuk svensk på sjukhuset" med bekräftad identitet.

10) Professor Alexander Mjasnikovs uppseendeväckande uppgifter i januari 1961 om att Raoul skulle befinna sig på ett mentalsjukhus utanför Moskva "i ett mycket dåligt tillstånd". Professorn kallas upp till Chrusjtjov, som skäller ut honom efter besked, varefter professorn tydligt under fruktan dementerar sina uppgifter till doktor Nanna Svartz. Han dör i hjärtinfarkt 1965. Han lär ha skrivit sina memoarer före sin död, som lär finnas någonstans i *Samizdat*-världen.

11) Wrangels ö 1962.

12) Mordovia öster om Vladimir 1964 och 1971-73.

13) Zadivovo nära Irkutsk 1966 och 1967.

14) Irkutsk 1973-74.

15) "Schvedskij 040812" vid en forskningsstation öster om Bajkalsjön i Sibirien för "icke-existerande" personer som officiellt dödförklarats men fortfarande lever, 1977.

16) Speciella psykiatriska sjukhuset i Blagovesjensk norr om Manchuriet nära Amur 1978. Han kan ha varit kvar där ännu 1980.

Detta är den sista övertygande uppgiften om Raoul Wallenberg.

Ovanstående uppgifter är i regel bekräftade eller trovärdiga genom andra detaljer. Obekräftade vittnesmål utan andra trovärdiga faktorer har här lämnats därhän.

Litteratur om Raoul Wallenberg:

Denna är ganska omfattande, men några böcker skiljer sig i vederhäftighet, initiering och förståelse för fallet från mängden. Dessa är främst:

1) Österrikaren Rudolph Philipps klassiska bok från 1946, *Raoul Wallenberg – diplomat, kämpe, samarit*, den första viktiga boken i ämnet, som framför allt ger hela den ungerska bakgrunden bättre än någon annan bok.

2) Fredrik von Dardels, Raouls styvfars, bok från 1970, *Raoul Wallenberg – fakta kring ett öde*, en koncentrerad och personlig utfästelse, som uttrycker den bästa förståelsen och ger det bästa porträttet av Raoul som människa.

3) *"Fallet Wallenberg"* av den fransk-judiske Jacques Derogy från 1980, den mest fakta-späckade och en genom sitt breda internationella perspektiv imponerande bok med en nästan universell överskådlighet.

4) Eric Sjöquists andra bok i ämnet från 1981, *"Diplomaten som försvann"*, som ger den bästa översikten över de olika vittnesmålen från Gulag-arkipelagen.

Dessa är väl de fyra viktigaste böckerna. Frederick Werbells och Thurston Clarkes roman från 1985, som låg till grund för TV-filmatiseringen med Richard Chamberlain, är mycket väl skriven och intressant men spekulativ. Den vill göra gällande att Raoul dog kring mitten av 60-talet "genom ett misstag" från hans övervakares sida. Detta är en helt ny teori som saknar stöd.

Journalisten Gunnar Möllerstedt i Göteborg bedrev under 70-talet en mycket intressant forskning i ämnet, som ledde till journalistik men inte till någon bok, förrän hans medarbetare Bernt Schiller skrev boken som kom ut 1991. Den är intressant genom sitt avslöjande av många nya fakta som kommit fram genom Glasnost-eran, framför allt belyser den den mycket viktiga faktorn Himmler och dennes försök att genom de judiska underhandlingarna få kontakt med väst, men Bernt Schiller accepterar (liksom andra alltför kallt sakliga bedömare utan förståelse för Raouls personlighet) att han verkligen skulle ha dött i Ljubljanka den 17 juli 1947.

Denna teori kan naturligtvis lika litet bortses ifrån som någon annan teori. Om Raoul Wallenberg verkligen dog i Ljubljanka 1947 är den viktigaste frågan *hur*. Han kan knappast ha dött av plötslig hjärtinfarkt, då han hade starkt hjärta. Det finns två andra troliga alternativ: 1) misshandel eller tortyr som drevs för långt, eller 2) självmord. Båda alternativen skulle vara lika genanta för den sovjetiska överheten, som skulle ha haft alla skäl till att sopa igen alla spår efter vad som verkligen hände, vilket allt tyder på att de verkligen försökt göra, vare sig Raoul levde vidare eller inte. Ingenting i Wallenbergaffären är mera uppenbart än sådana sovjetiska ansträngningar.

Raoul Wallenberg i Budapest idag. Raoul Wallenberg-gatan går genom de av honom själv 1944 uppköpta *svenskhusen*, som inköptes från Eichmann enkom för att härbärgera och skydda befriade judar. I närheten ligger Tátra-gatan, där Raoul vid nummer 6 sista gången sågs innan han försvann den 17 januari 1945, enligt honom själv för att bege sig till den nya ungerska regeringen i Debrecen för att inför den framlägga sitt förslag till ett återuppbyggnadsprogram för Ungern. Han kom aldrig till Debrecen. Dessa kvarter ligger närmast södra ändan av Margaretaön (Margitsziget) på den östra stranden av Donau.

Innehållsförteckning.

	sid.
Historien om hur denna bok kom till	3
Prolog	4
Läkarens förord	5
Dramats personer	7
Inledning : Den Svarta Bläckfisken	8
1. Hamnsjåaren	8
2. <i>Carolinas</i> avresa	18
Första delen : Flyktingen	25
3. Lajos berättelse	25
4. Philip	32
5. Moljanka	39
6. Philips avsked	49
7. Tövädret	62
8. Tågolyckan	73
9. Vägen till Kina	79
10. Elisabeth	85
11. Flykten från Kina	95
12. Doktor Korsakov	98
13. Ryssland på 1800-talet	102
14. Pastor Napoleon	111
15. Paracelsusöarna	119
16. Formosa	125
17. Bernhards historia	134
18. Avslutning på första delen	140
Andra delen : Sjömannen	145
19. Väderomslag	146
20. Haveriet	150
21. Passagerarnas reaktioner	155
22. Greken påverkar styrmannens sjukdom	167
23. Harold Finchs desillusioner	175
24. Polcirkeln passeras	182
25. Nattvakten	187
26. Minnen från Hongkong	192
27. Kapten Storm	196
28. Holländaren dukar under	200
29. Kampen mot isen	205
30. Någon saknas	209

31. Mysteriet	218
32. Franks testamente	222
33. Kaptenens mystifikation	225
34. Frieda Webers bortgång	227
35. Kapten Carpenter i skottlinjen	232
36. Kaptenens teorier	235
37. Havet börjar leva	241
38. Blåkäften	246
39. Loggboken	249
40. Passagerarna skriver dikter	252
41. Miraklet	258
42. Den nya huvudpersonen	262
43. Festens höjdpunkt	268
44. <i>Incipit Tragoedia</i>	273
45. Fiskarn Tomas	279
46. När Gud sover	287
1-10 Budapest	290
11-20 Wrangels ô	320
47. Bernhards uppmaning	357
48. Maskinistens kris	365
49. Loggbokens sista ord	379
50. Det sista miraklet	391
Epilog	401
Post Scriptum	403
Appendix : Fakta i fallet Raoul Wallenberg	405
Historik	411
Recensioner	412

Inskrivningen på dator utförd i Göteborg 8.9 - 1.10.1997.

Historik

Romanen började skrivas 1972, bedömdes första gången negativt av en förläggare 1978, reviderades fullständigt 1979-80 och har senast genomgått en omfattande bearbetning 1987. Tio år senare, 1997, inleddes inskrivningen av verket på dator, 25 år efter dess ursprungliga tillkomst och då alltjämt opublicerat. Någon revidering har genomförts i juli i år 2014 utan strykningar men med någon smärre komplettering.

Intressant som jämförelse är, att Alexander Solsjenitsyns "Gulag-arkipelagen" började utkomma offentligt efter denne författares utvisning från Ryssland i februari 1974, samtidigt som "Vrakat..." i sin första version redan låg klar.

Det historiska skeendet 1989-91 med Berlinmurens fall och järnridåns och Sovjetunionens upplösning kan både få denna roman att te sig urmodig, då den andas väldigt mycket det kalla kriget under 70-talet, samtidigt som den blir ännu mer profetisk. Den gav sig på Gulag-arkipelagen innan denna var allmänt känd, och den pekar starkt fram mot kommunist-erans nödvändiga undergång.

Beträffande romanens flykthistorier från Gulag, så var dessa inte så omöjliga och sällsynta som man kan tro, samtidigt som romanens skildringar från lägren snarare är underdrivna än överdrivna – Solsjenitsyn är inte den enda som bekräftat dem. Amerikanen Alexander Dolgun dömdes till 25 års straffarbete för ingenting i en skenrättegång 1948. Han frigavs 1956, men de sju åren i denna fångenskap förstörde hans liv. Redan 1941 genomfördes en ryktbar flykt från ett läger i Sibirien av en grupp på sju européer av vilka fyra kom levande fram över Öst-Turkestan och Tibet till Indien – Peter Weir gjorde en film 2010 "*The Way Back*" om detta äventyr. Den kanske mest spektakulära flykten från Gulag av alla var österrikaren Cornelius Rost, som 1942 skickades till Jakutsk i Sibirien men lyckades fly. Han vandrade 250 mil genom Ryssland på egen hand och kom ut via Iran – flykten tog 11 månader. Även hans historia blev film – "*So weit die Füsse tragen*" 2001. Naturligtvis har ett flertal av dessa skildringar betvivlats äktheten av, men de är ändå så pass många, och flera av dem har verifierats bortom allt tvivel. Att minnen av sådana eskapader inte alltid förblir kristallklara är en naturlig följd av övermänskliga strapatser.

Arbetet tillägnades mina båda bästa "ryska" vänner, *Nils Sondefors*, min nära medarbetare ända sedan den legendariska resan till Letnany i juli 1995, *Johannes Westerberg*, som hösten 1979 fick en oöverskådlig betydelse för romanens utveckling genom alla de historier han berättade från sitt Ryssland under många gemensamma stunder på Göteborgs Studentkår: de flesta av romanens ryska ingredienser har kommit till tack vare honom, då 1980 års version av romanen blev allt utom den litterärt definitiva, och han har fått låna vissa personliga drag till fader Nikolaus, den grekiske prästen; vidare *Józef Korzeniowski*s minne, mera känd som författaren Joseph Conrad, som väl haft den största litterära betydelsen för romanen; samt slutligen *Raoul Wallenberg-sällskapet* i Stockholm med den rimliga förhoppningen, att ansträngningarna att försöka få reda på *hela* sanningen om Raoul Wallenberg aldrig må upphöra förrän de krönts med framgång.

Recensioner.

1.

När detta märkliga arbete refuserades på 70-talet av Askild & Kärnekull motiverade de sin refusering med att arbetet "andades kommunisthat" och att det skulle vara svårsålt. Solsjenitsyns *Gulag-arkipelag* andades betydligt mera kommunisthat och var allt utom svårsålt. Men det var inte på modet i Sverige under 70-talet att berätta sanningen om Marxiststaterna. Det var helt enkelt inte opportunt förrän efter att Pol Pot-regimen fått genomföra de värsta folkmorden i marxismens historia, och till och med då hade aktuell historieskrivning svårt för att göra sig acceptabel genom sina kanske alltför magstarka och svårsmälta dokumentationer. Men mycket vatten har runnit under broarna sedan 70-talet och Pol Pot.

Genom att denna argumentering kring romanen fixerade sig vid det politiska kom romanens övriga innehåll bort i debatten, vilket är synd, då det politiska egentligen bara utgör en parentes i den mäktiga flyktingproblematiken och framför allt den viktiga miljödebatten framförd inom en storslagen naturskildring. Romanen har tydligt tagit intryck av "Moby Dick", och frågan är om den inte genom sin högre naturdebatt kompletterar Melvilles mästerverk, som ju även det hade svårt att nå erkännande. Att denna roman förtjänar ett sådant, desto mer så som det nu är +40 år sedan den skrevs, står utom allt tvivel.

2. Andreas Ingo

"Nu har jag sent omsider läst klart "Vraket". Du sade: "låt vraket långsamt sjunka" och detta har jag också gjort.

Det känns för mig omöjligt att recensera detta verk med rättvisa, då det känns för omfattande för mig att greppa.

Det enda som jag kan göra är väl att dela med mig av det jag kände under läsningen.

Aldrig har jag läst en bok som så varit så omkompromisslöst okommersiell i sitt uttryck. Du försökte inte bara gå till botten med ett helt århundrade av krig, tortyr och förföljelse utan målar upp det stora med sin motsvarighet i det lilla: Vad allt detta betyder för individen.

"Flyktingen" eller "Maskinisten" som vi kan kalla honom är kanske inte så mycket fascinerande som rentutav god rakt ut i fingerspetsarna. Han representerar för mig en slags godhet som inte finns. Men en godhet som tvingats se helvetet och inte kunnat komma undan.

Jag fann stor behållning i dina beskrivningar av Europeisk, Rysk och Kinesisk historia. Det kändes liksom att "alla pusselbitar föll på plats". Aldrig har jag sett någon med sådan direktet avfärda den moderna historien som ett gigantiskt misstag av kosmiska proportioner: Civilisationskritik av yppersta rang.

Parallellen med beskrivningarna av Flyktingens öde och det som händer på "Vraket" senare är mycket intressant. Det blir ju inte bättre när sjömannen och de andra ger sig av till Nya Zeeland!

Det känns som att det du vågat i denna roman är mer än något jag tidigare läst. Du kombinerar ren historia med en slags mytologiskt berättande i en kombination som jag aldrig sett förut. Och det känns minst sagt absurt!

Man kanske kan uttrycka det så här: Du har läst alla böcker om hur man "bör" berätta och gjort precis tvärtom!

Det var inte lätt läsning! Nej, jag fick kämpa hårt för att sätta mig in i allt. Att du lyckats få in så mycket innehåll i en roman är förunderligt.

Något som grep mig starkast var nog ändå de passager där allting inte var svart utan snarare tvärtom. Jag älskade dialogen mellan huvudkaraktärerna, för det fanns något drömskt återblickande i det. Det känns lite grann som att trots att mörkret var vad "Maskinisten" fick erfara så hade han ändå det andra. Han hade kärleken till det gamla. Det gamla Europa, Gud och naturen. Till och med en kärlekshistoria, även om den inte slutade lyckligt.

Man ser passionen lysa igenom.

Man jag kan också känna att styrkorna kunde bli brister. Att du är totalt kompromisslös skapar något otroligt intressant som inte finns men samtidigt blir det en kamp att övervinna den sidan av Jaget (alltså mitt jag) som vill ha något mer lättsmält. I partier kändes det nästan som att jag höll på att ge upp. Man är komfortabel och söker något som du inte vill förmedla. Ja, underhållning är väl lätta ordet. Detta var motsatsen till underhållning.

Jag vet att jag försökt skriva liknande saker själv men har bara fått kritik för det.

Men detta ska väl tas för vad det är: Alla söker olika saker inom litteraturen.

Som en kontrast kan jag väl också nämna exempelvis en bok som "Drömmarnas Berg" av Arthur Macken.

Min favoritbok för tillfället. Och är det just för känslan som skapas. I "Vraket" ligger betoningen snarare på innehåll än känsla, även om känslan för den skull inte uteblir.

Jag har upptäckt att vill man skapa en stark känsla måste man vara oerhört uttänkt, men ska man skriva något av intellektuellt värde ska snarare känslan styra. Jag vet inte hur du gjort här?

Jag blev oerhört förbluffad av slutet på boken. Något av det bästa jag läst.

För att avsluta: Det känns som att "Vraket" är mer än en bok. Snarare ett helt liv av intellektuellt arbete, resande och många möten.

Som att det du upplevt kommit ner i boken och knappt i förenklad form!

Jag älskade läsningen, ser "bristerna", men i slutändan verkar inget spela någon roll."

– Tack för detta. Det är den första recension denna roman har rönt av utomstående. Får jag använda den? Särskilt tacksam är jag för att du tar upp både "pro et contra". Jag har funderat ibland över om jag borde redigera den. Alltid när jag gjort det tidigare har det bara blivit tillägg i stället för strykningar. Några synpunkter?

"Det är svårt att förstå att du inte ens fått en enda recension av detta verk! Det är bättre än Strindberg i mina ögon. De "stora" svenska författarna kunde så klart hantverket, men ingen svensk författare jag läst har varit intressantare innehållsmässigt.

Det är som att komma in i ett annat universum.

Om du vill använda recensionen får du gärna redigera den, så att andemeningen går fram, utan klumpigheten i vissa av mina meningar. Till exempel partiet om Arthur Macken skulle kunna strykas. Men du gör som du vill.

Ja, jag reagerade faktiskt på att romanen kändes lite spretig i partier. Kanske för att du ville så mycket. Att du försökte berätta allt om det mesta. Detta är något som faktiskt fungerar för det känns som ett allkonstverk, men ibland blev det också jobbigt, eftersom det var så mycket att sätta sig in i. Ibland upplevde jag också att det blev lite för mycket upprepningar. Det kändes lite som att saker kunde komprimeras något utan att för den skull förlora visionen. Till exempel beskriver du mycket utförligt vad som hände i Ryssland, men återkommer till samma sak gång på gång, ibland utan märkbara variationer.

Det har varit lika för mig själv när det gäller mina egna verk. Har inte fått kritik knappt för en enda grej jag skrivit. Ändå har jag skrivit i 15 år.

Just nu riktar jag in mig på en ny science-fiction roman, som ska skrivas med kritiken i åtanke... Man växer enormt som författare bara någon läser överhuvudtaget!" – *Andreas Ingo*

– Recensionerna har införts utan strykningar.